BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

VI

KRIGSMINISTERIET OG MARINEMINISTERIET
UNDER BESÆTTELSEN

AKTSTYKKER
STENOGRAFISKE REFERATER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1949

AKTSTYKKER

Indholdsfortegnelse.

A.

Generalløjtnant W. W. Priors forslag om oprettelse af et forsvarsråd.

Aktstk. nr.		side
1.	Krigsministeriets skrivelse af 18. juni 1947 angående forsvarsråd	9
Bilag 1.	Generalløjtnant Priors skrivelse af 27. juli 1940 til forsvarsministeren	10
— 2.	Krigsministeriets svarskrivelse af 10. august 1940 til generalløjtnant Prior	12
— 3.	Generalløjtnant Priors skrivelse af 2. september 1940 til forsvarsministeren	14
Underbilag 1.	Oplysninger vedr. forsvarsråd i Tyskland	18
— 2.	— — — - England	19
— 3.	— — — - Frankrig	20
— 4.	— — — - Polen	21
— 5.	— — — - Sverige	22
— 6.	— — — - Norge	23
— 7.	— — — - Finland	24
— 8.	— — — - Holland	25
Bilag 4.	Generalløjtnant Priors skrivelse af 31. oktober 1940 til forsvarsministeren	26
— 5.	Krigsministeriets svarskrivelse af 6. januar 1941 til generalløjtnant Prior	27

B.

Viceadmiral Rechnitzers afgang fra søværnet.

2.	Viceadmiral H. Rechnitzers redegørelse af 21. juni 1945	28
3.	Kommissionens afhøring af kommandør Paul Ipsen den 6. marts 1946	29
4.	Kommissionens afhøring af viceadmiral H. Rechnitzer den 2. august 1945	31

C.

Udleveringen af dansk luftværnsskyts til tyskerne umiddelbart efter den 9. april 1940.

5.	Fhv. udenrigsminister P. Munchs redegørelse af 1. juli 1945	32
Bilag.	Ekstrakt af fhv. udenrigsminister P. Munchs redegørelse vedr. hans virksomhed som udenrigsminister i perioden mellem 9. april og 7. juli 1940	33
6.	Fhv. forsvarsminister Alsing Andersens redegørelse af 3. juli 1945	35

D.

Udleveringen af danske torpedobåde til tyskerne i januar—februar 1941.

7.	Fhv. forsvarsminister Søren Brorsens redegørelse af 17. juli 1945	36
8.	Fhv. stats- og udenrigsminister Erik Scavenius' redegørelse af 16. juli 1945	37
9.	Udenrigsministeriets skrivelse af 21. februar 1947	39

Aktstk. n.. side

Bilag 1. Ekstrakt af politiafhøring af Renthe-Fink 40
— 2. Udenrigsministeriets skrivelse af 15. januar 1941 til marineministeriet 41
— 3. Notits af 16. januar 1941 af direktøren i udenrigsministeriet 42
— 4. — - 17. — — - — - — 43
— 5. — - 18. — — - — - — 44
— 6. Den danske „Aufzeichnung" af 20. januar 1941 med oversættelse 45
— 7. Indberetning af 20. januar 1941 til udenrigsministeren fra gesandten i Berlin, Herluf Zahle 47

Underbilag Marineattaché Kjølsens referat af samtale med storadmiral Raeder 48

Bilag 8. Det tyske „aide-mémoire" af 22. januar 1941 med oversættelse 50
— 9. Udenrigsministeriets skrivelse af 23. januar 1941 til marineministeriet 51

10. Marineministeriets skrivelse af 13. juli 1949 52

Bilag 1. Resumé vedr. udleveringen af torpedobådene 53
— 2. Søværnskommandoens skrivelse af 16. januar 1941 til forsvarsministeren 57
— 3. — — - 17. — — - — 58

E.

Dansk bevogtning af visse industrielle anlæg samt generalløjtnant Priors afsked i sommeren 1941.

11. Krigsministeriets skrivelse af 10. august 1945 61

Bilag 1. Meddelelse til forsvarsministeren fra chefen for generalkommandoen om det rejste spørgsmål 62
— 2. Generalløjtnant Priors indlæg på kvartalsmødet den 23. juni 1941 m. 4 underbilag 63
— 3. Meddelelse fra krigsministeriets mobiliseringskontor om besvarelse af den tyske forespørgsel 71
— 4. Oberst Ramsings skrivelse af 28. juni 1941 til krigsministeriet 72
— 5. Meddelelse fra mobiliseringskontoret til generalkommandoen, udenrigs-, marine- og justitsministerierne vedr. gennemførelsen af foranstaltningerne 73
— 6. Indberetning fra generalkommandoen af 7. august 1941 74
— 7. Generalkommandoens meddelelse om ophævelse af foranstaltningerne ved Kyndbyværket 75
— 8. Generalløjtnant Priors afskedsansøgning af 27. juni 1941 76
— 9. Krigsministeriets meddelelse til generalløjtnant Prior om orlov 77
— 10. Krigsministeriets meddelelse vedr. varetagelse af forretningerne som chef for generalkommandoen under generalløjtnant Priors orlov 77
— 11. Krigsministeriets meddelelse til generalløjtnant Prior om afskedigelse 78
— 12. Meddelelse til Ritzaus bureau om afskedigelser og udnævnelser i hær og flåde ... 79

F.

Spørgsmålene om troppekontingent til Finland, oprettelse og anerkendelse af »Frikorps Danmark« og krigsministeriets skrivelse af 1. juni 1943 til hærens afdelinger.

12. Fhv. forsvarsminister Søren Brorsens redegørelser af 17. juli 1945 80
13. Fhv. forsvarsminister Søren Brorsens redegørelse af 7. oktober 1946 85
14. Fhv. stats- og udenrigsminister Erik Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945 87
15. Krigsministeriets skrivelse af 30. juni 1949 89

Bilag 1. Krigsministeriets skrivelse af 1. juli 1941 til udenrigsministeriet 91
— 2. — — - 7. — — - — (1 underbilag) 92
— 3. — — - 8. — — - hærens afdelinger m. fl. 95

Aktstk. nr. side

Bilag 4. Krigsministeriets eksposé vedr. officerer, der søgte fremmed krigstjeneste 96
— 5. Meddelelse fra den daværende chef for udenrigsministeriets politisk-juridiske afd. vedr. aide-mémoire af 14. april 1943. (1 underbilag) 97
— 6. Materiale vedr. tilladelse for hærens personel til at melde sig til tysk krigstjeneste (2 underbilag) 100
— 7. Materiale vedr. ønske om lettere adgang for yngre officerer til at melde sig til tysk krigstjeneste (2 underbilag) 102
— 8. Udenrigsministeriets skrivelse af 24. maj 1943 til krigsministeriet (1 underbilag) 109
— 9. Krigsministeriets skrivelse af 1. juni 1943 vedr. befalingsmænds adgang til at melde sig til tysk krigstjeneste 112
16. Ekstrakt af politiafhøring af Renthe-Fink 113

G.

Udleveringen af den danske hærs våben m. v. til tyskerne i efteråret 1941.

17. Fhv. forsvarsminister Søren Brorsens redegørelse af 17. juli 1945 115
18. Fhv. stats- og udenrigsminister Erik Scavenius' redegørelse af 18. juli 1945 117
19. Udenrigsministeriets „Aufzeichnung" af 30. november 1942 m. oversættelse 118

H.

Hæren og søværnet den 29. august 1943.

20. Skrivelse af 29. august 1943 til chefen for generalkommandoen fra den øverstbefalende over de tyske tropper i Danmark 120
21. Skrivelse af 29. august 1943 til viceadmiral Vedel fra den kommanderende tyske admiral i Danmark 121
22. Bekendtgørelse af 29. august 1943 om proklamation af den militære undtagelsestilstand ... 122
23. Krigsministeriets skrivelse af 18. december 1948 om offentliggørelse af visse dokumenter.. 124
24. Krigsministeriets skrivelse af 8. marts 1948 125

Bilag 1. Generalkommandoens redegørelse af 27. november 1947 om begivenhederne i generalkommandoen (+ 4 underbilag) 125
— 2. Generalkommandoens skrivelse af 27. november vedr. visse uoverensstemmelser mellem generalkommandoen og generalstabschefen 130
— 3. Sammendrag af begivenhederne i hæren den 29. august 1943 131

25. Marineministeriets skrivelse af 18. marts 1948 med generalrapport over begivenhederne i søværnet omkring den 29. august 1943, med bilag 182
26. Materiale vedr. kommandør C. V. Evers afskedigelse fra søværnet 274

J.

De ifølge Gunnar Larsen af marineattaché i Berlin, kommandørkaptajn Kjølsen i efteråret 1940 førte samtaler om Danmarks fremtidige stilling til visse militærspørgsmål.

27. Indberetning af 5. august 1940 fra minister for offentlige arbejder Gunnar Larsen til udenrigsminister Scavenius, indeholdende oplysninger fra Kjølsen 276
28. Kommissionens forespørgsel af 25. juni 1947 til marineministeriet 278
29. Kommissionens forespørgsel af 30. juni 1947 til kommandørkaptajn Kjølsen 279
30. Marineministeriets svarskrivelse af 9. juli 1947 280
31. Kjølsens svarskrivelse af 15. juli 1947 282
32. Marineministeriets skrivelse af 1. august 1947 til kommissionen 284
33. Kommissionens skrivelse af 6. august 1947 til marineministeriet 285
34. Kommissionens skrivelse af 6. august 1947 til fhv. minister Gunnar Larsen 286
35. Fhv. minister Gunnar Larsens svarskrivelse af 14. august 1947 287
36. Marineministeriets skrivelse af 4. september 1947 288

Bilag 1. Kommandørkaptajn Kjølsens generalrapport for tjenesten ved gesandtskabet i Berlin fra 21. december 1939 til 30. november 1941 289
— 2. Marineministeriets skrivelse af 14. oktober 1940 til Kjølsen 298
— 3. Kommandørkaptajn Kjølsens indberetning af 23. oktober 1940 299

A.

Generalløjtnant W. W. Priors Forslag om Oprettelse af et Forsvarsraad.

1.

KRIGSMINISTERIET

København K., den 18. Juni 1947.

Til Den parlamentariske Kommission.

Under Henvisning til derom fremsat Anmodning tilstiller Krigsministeriet hoslagt Kommissionen efternævnte Aktstykker, nemlig

Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G.O.35.g./832 af 27/7 1940,
Koncept til Krigsministeriets Skrivelse Fortroligt A.4388 af 10/8 1940,
Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G.O.35.g./892 af 2/9 1940,
Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G.O.35.g./1035 af 31/10 1940,
Krigsministeriets Skrivelse Fortroligt A.4813 af 6/1 1941 til Chefen for Generalkommandoen m. fl.

De paagældende Aktstykker bedes efter Afbenyttelsen tilbagesendt hertil.

Harald Petersen.

S. Jensen.

Bilag 1.

CHEFEN FOR GENERALKOMMANDOEN

Fortroligt G.O.35.g./832.

København, den 27. Juli 1940.

Til Forsvarsministeren.

Danmarks Skæbne blev den 9. April 1940 afgjort efter militære Hensyn bestemt af Forhold i Udland og Indland. Fra officiel tysk Side er det med al Tydelighed fremhævet, baade at den militære Besættelse af Danmark *udelukkende* har militære Formaal, og at det danske Forsvars manglende Kampkraft har været afgørende for det af Tyskland foretagne Skridt.

Heroverfor staar den Kendsgerning, at de ansvarlige danske militære Myndighederne i Aarene før og helt op til den 9/4 1940 Gang paa Gang har peget paa de Farer, som Landets militære Svaghed skabte for Danmarks Selvstændighed, ligesom de har paavist, at det af Tyskland *ud. fra militære Synspunkter* under en Krig mod England kunde blive betragtet som en Nødvendighed til egen Sikring at skride til en Besættelse af Danmark, saalænge Manglerne ved vort Forsvar ikke blev afhjulpet. Og samtidig foreligger det faktiske Forhold, at Værnenes overste Chefer *ikke een eneste Gang* før den 9. April af Regeringen er blevet inddraget i dennes Drøftelser vedrørende Danmarks Udenrigspolitik eller Tilrettelæggelsen af Danmarks Forsvarsordning og -beredskab, og at de militære Myndigheders Forestillinger ikke er taget til Følge.

I Dag er Danmark besat af tyske Tropper. Hvorledes Fremtiden for Landet vil blive, kan ikke overses, men een Ting er givet: man vil blive nødt til at se i Øjnene, at Landets Beliggenhed ved Forbindelsesvejene mellem Østersø og Vesterhav tvinger det til at fastlægge sine fremtidige Forhold, indadtil som udadtil, ogsaa under Hensyn til militære Synspunkter, og det hvorledes Krigens Udfald end vil blive. At dette muligvis ikke kan gøres frit og uden fremmed Indblanding, er vel sandsynligt; men en af den danske Regerings Opgaver maa efter min Opfattelse netop at være at gøre sit til, at saadan fremmed Indblanding reduceres til et Minimum, saaledes at en fortsat fremmed Besættelse af Landet eller blot Dele af dette efter en kommende Fred undgaas og afløses af et, i sine Opgaver og i sin Sammensætning maaske bundet, *men i sit ydre og indre Præg rent dansk Forsvarsværn.*

Tyske Overvejelser af en fremtidig Ordning vil uden al Tvivl omfatte det her omhandlede Spørgsmaal, og saadanne Overvejelser *er* formentlig allerede i Gang. Ud fra dette Spørgsmaals fundamentale Betydning for vort Lands Fremtid ønsker jeg at fremhæve Nødvendigheden af, *at det fra vor Side overfor de tyske Myndigheder tages op til Drøftelse i rette Tid,* og at man ikke ved at holde sig tilbage udsætter sig for at komme bagefter og blive stillet overfor trufne Beslutninger, som det kan være forbundet med langt større Vanskeligheder at faa ændret, end om man fra et tidligt Tidspunkt har ført danske Synspunkter og Interesser i Marken.

Jeg tror at vide, at man i den nuværende danske Regering har Øje for de af mig her rejste Problemer: Fortidens Fejl og Fremtidens Krav. Som Chef for Gene-

ralkommandoen ønsker jeg imidlertid med al den Vægt, som mange Aars Erfaringer og min Stilling som Kongens og Regeringens øverste ansvarlige, militære Raadgiver for Hærens Vedkommende giver mig Ret og Pligt til, at understrege mit Standpunkt, som jeg kan resumere som følger:

Det maa for Landets Fremtids Skyld kræves:

— *at militære Hensyn og Forhold faar den Plads indenfor Landets Udenrigs- og Indenrigsledelse,* som Begivenhederne med sørgelig Tydelighed har vist tilkommer dem,

— *at Hærens og Flaadens øverste ansvarlige militære Ledere* — i Modsætning til den Sædvane, der har været den herskende før den 9/4 1940 — *ikke holdes udenfor, naar uden- eller indenrigske Spørgsmaal, der berører eller berøres af land- og sømilitære Forhold, tages op til Drøftelse indenfor Ministerraad eller Statsraad,* men faar Adgang til her *direkte* at gøre saadanne militære Synspunkter gældende, som efter deres Skøn bør tages med i Betragtning, og endelig

— *at man drager Omsorg for ikke at komme for sent, naar Afgørelsen af vort Lands fremtidige militære Ordning skal lægges fast, saaledes at man kan give denne det danske Præg,* der vil blive bestemmende for hele Landets nationale Præg og Udvikling.

Jeg tænker mig den Indflydelse paa Regeringens Afgørelser, som ifølge det foran anførte maa tilfalde de to Værns Chefer i Spørgsmaal af Betydning for Landets militære Skæbne, gennemført under en af to Former:

— *enten* at Hærens og Søværnets Chefer tilkaldes til Ministerraad og Statsraad, naar saadanne Spørgsmaal staar paa Dagsordenen, eller naar de selv finder det nødvendigt at forelægge Spørgsmaal af denne Art,

— *eller* at Posten som Forsvarsminister besættes med en Officer foreslaaet af Hærens og Søværnets Chefer og bestemt til i Almindelighed at repræsentere disse ved de omhandlede Forhandlinger m. v., dog at dette ikke bør udelukke Værnschefernes direkte Deltagelse efter derom fremsat Ønske fra egen eller anden Side.

Jeg ønsker sluttelig at anføre, at de af mig her rejste Spørgsmaal i ganske særlig Grad ligger mig paa Sinde, bestemmende som deres rette Løsning efter min Anskuelse er for Landets Fremtid og hele Skæbne. Jeg beder derfor om et snarligt og bekræftende Tilsagn fra Regeringens Side om, at man vil følge mig i de fremførte Spørgsmaal. Jeg skal tilføje, at jeg maa ønske ikke atter som den 9. April at blive stillet overfor en for Landet skæbnesvanger Afgørelse efter gennem den forudgaaende Udvikling at være holdt udenfor Beslutninger, for hvilke mange — om end med Urette — vil være tilbøjelig til at tillægge mig et Medansvar.

For Fuldstændighedens Skyld skal jeg meddele, at jeg Dags Dato har gjort Hans Majestæt Kongen bekendt med nærværende Henvendelse, ligesom jeg har underrettet den fungerende Chef for Søværnskommandoen om denne.

W. W. Prior.

Bilag 2.

KRIGSMINISTERIET

Fortroligt A. 4388.

København, den 10. August 1940.

Underskrevet af Brorsen.

Til Chefen for Generalkommandoen.

I Skrivelse Fortroligt G.O. 35 g./832 af 27. Juli 1940 har De rettet en Henvendelse til Forsvarsministeren og deri anført, at De som Chef for Generalkommandoen med al den Vægt, som mange Aars Erfaringer og Deres Stilling som Kongens og Regeringens øverste ansvarlige, militære Raadgiver for Hærens Vedkommende giver Dem Ret og Pligt til, har ønsket at understrege Deres Standpunkt, som De derefter har resumeret som følger:

»Det maa for Landets Fremtids Skyld kræves:

— *at militære Hensyn og Forhold faar den Plads indenfor Landets Udenrigs- og Indenrigsledelse,* som Begivenhederne med sørgelig Tydelighed har vist tilkommer dem,

— *at Hærens og Flaadens øverste ansvarlige militære Ledere* — i Modsætning til den Sædvane, der har været herskende før den 9. April 1940 — *ikke holdes udenfor, naar uden- eller indenrigske Spørgsmaal, der berører eller berøres af land- og sømilitære Forhold, tages op til Drøftelse indenfor Ministerraad eller Statsraad,* men faar Adgang til her *direkte* at gøre saadanne militære Synspunkter gældende, som efter deres Skøn bør tages med i Betragtning, og endelig

— *at man drager Omsorg for ikke at komme for sent, naar Afgørelsen af vort Lands fremtidige militære Ordning skal lægges fast, saaledes at man kan give denne det danske Præg,* der vil blive bestemmende for hele Landets nationale Præg og Udvikling.«

Hr. Generalen har dernæst meddelt, at De tænker Dem »den Indflydelse paa Regeringens Afgørelse, som ifølge det foran anførte maa tilfalde de to Værns Chefer i Spørgsmaal af Betydning for Landets militære Skæbne, gennemført under en af de to Former:

— *enten* at Hærens og Søværnets Chefer tilkaldes til Ministerraad og Statsraad, naar saadanne Spørgsmaal staar paa Dagsordenen, eller naar de selv finder det nødvendigt at forelægge Spørgsmaal af denne Art,

— *eller* at Posten som Forsvarsminister besættes med en Officer, foreslaaet af Hærens og Søværnets Chefer og bestemt til i Almindelighed at repræsentere disse ved de omhandlede Forhandlinger m. v., dog at dette ikke bør udelukke Værnschefernes direkte Deltagelse paa derom fremsat Ønske fra egen eller anden Side.«

Krigsministeriet forstaar, ogsaa efter hvad Hr. Generalen senere mundtligt har udtalt, at De ved denne Henvendelse har handlet ud fra Deres Bekymring for Landets og Hærens Fremtid, og skal derfor — idet man ser bort fra den skarpe Form, De har ment det rigtigt at give denne Henvendelse — indskrænke sig til at udtale følgende:

— Ministeriets Medlemmer er gjort bekendt med Skrivelsens Indhold og finder i hvert Fald ikke det nuværende Tidspunkt egnet til Optagelse af Forhandling om en ny Militærordning.

— Forslaget om, at Chefen for Generalkommandoen og Chefen for Søværnskommandoen i visse Tilfælde skal have Adgang til Statsraad og Ministerraad eller at Posten som Forsvarsminister besættes med en Officer, som de nævnte Chefer bringer i Forslag, har ikke Hjemmel i Grundloven og maa allerede af den Grund afvises, men Regeringen vil naturligvis paakalde de paagældende Chefers Bistand, naar vigtige militære Spørgsmaal er til Behandling inden for Regeringen, saaledes som dette ogsaa tidligere er sket.

Sagen giver iøvrigt Krigsministeriet Anledning til at udtale følgende:

— Hr. Generalens Opfattelse af Deres Stilling som »Kongens og Regeringens øverste ansvarlige, militære Raadgiver for Hærens Vedkommende« beror paa en Misforstaaelse.

Deres Stilling er fastlagt ved Tjenestereglement for Hæren og Feltreglement IV, og det fremgaar klart heraf, at De er underlagt Ministeren direkte. De Dem paahvilende Opgaver er nævnt samme Sted. Heraf følger imidlertid, at De — som enhver anden Tjenestemand — er ansvarlig for god Embedsførelse overfor Ministeren, der ene har det konstitutionelle Ansvar.

Naar De nu oplyser, at Hans Majestæt Kongen er gjort bekendt med Deres Henvendelse til Ministeriet, maa man — i Lighed med hvad der under den 25. Juni 1937 blev meddelt Generalløjtnant E. With — understrege, at den almindelig anerkendte forfatningsmæssige Fremgangsmaade stedse bør følges, saaledes at ingen Sager forelægges Hans Majestæt Kongen uden om den parlamentarisk ansvarlige Minister.

— Efter De i Deres Skrivelse af 27. Juli 1940 givne Oplysninger maatte Ministeriet gaa ud fra, at Skrivelsens Indhold kun var kendt af Hans Majestæt Kongen og af den fungerende Chef for Søværnskommandoen. Først paa Forespørgsel fra Ministeriet blev dette gjort bekendt med, at De den 27. Juli 1940 havde udsendt Resumé af Skrivelsen til Bekendtgørelse for samtlige under Generalkommandoen hørende faste Officerer af Linien.

Ministeriet staar uforstaaende overfor den Omstændighed, at De saaledes har ment det rigtigt uden forudgaaende Forhandling med Ministeriet at gøre Deres undergivne bekendt med den her omtalte Henvendelse, der efter sit Indhold i fremtrædende Grad er politisk og agitatorisk præget.

Foranlediget ved Forespørgsel herfra har Generalkommandoen ved Skrivelse Fortroligt G.O. 91/821 af 22. Juli 1940 oplyst, til hvem den har udsendt sin Beretning om Begivenhederne før og i Løbet af den 9. April 1940. Denne Udsendelse skete, uden at Krigsministeriet var vidende derom; og Udsendelsen var ikke i Overenstemmelse med, hvad der var meddelt af Ministeren, idet det var en Forudsætning, at der forinden en eventuel Udsendelse skulde finde en Forhandling Sted indenfor Regeringen med Hensyn til, hvilke Personer saavel i som udenfor Værnene der skulde have Adgang til Hærens og Søværnets Beretninger.

Efter at Udsendelsen af de to nævnte Aktstykker nu imidlertid har fundet Sted, skal man indskrænke sig til at anmode Generalkommandoen om at drage Omsorg for, at saavel Resumeets som Beretningens fortrolige Karakter fortsat opretholdes.

Bilag 3.

Fortroligt G.O.35.g./892.

CHEFEN FOR GENERALKOMMANDOEN

København, den 2. September 1940.

Hermed 8 Bilag.

Til Forsvarsministeren.

Ved Skrivelse Fortroligt A. 4388/5854 af 10. August 1940 har Krigsministeriet i Besvarelse af min Henvendelse af 27. Juli d. A. angaaende en mere *reguleret Kontakt mellem Regeringen og Værnscheferne* fremsat Betænkeligheder, der i Hovedsagen er af konstitutionel Art.

For mig stiller Sagen sig saaledes, at Formen er det underordnede. Selv om jeg ikke kan dele Ministeriets Anskuelse, at Grundloven skulde være en Hindring for, at Statsraad eller Ministerraad hørte de sagkyndige, hvis Mening kunde være af Interesse for de Afgørelser, der skal træffes (jfr. tillige Møderne den 5. August 1914 og den 9. April 1940), skal jeg dog ikke insistere herpaa. Det, det for mig har drejet sig om, er, at der opnaas et mere intimt Samarbejde end hidtil mellem de Statsorganer, der har den besluttende Myndighed, og den Sagkundskab, hvis indgaaende Kendskab til de Faktorer, der er afgørende i Spørgsmaal, som influerer paa Landets Selvstændighed, maa paakaldes, inden det er for sent.

Hvad jeg maa lægge særlig Vægt paa er, at der ved kongelig Anordning el. lign. fastlægges en *Ret* for de militære Chefer til at blive hørt og en *Pligt* for Regeringens Medlemmer til at høre dem og drøfte de Problemer med dem, som berøres af militære Forhold i Indland og Udland — kort sagt en Garanti for, at Landets Politik tager fornødent Hensyn til Landets uomgængelige militære Vilkaar.

I det følgende er min ovennævnte Henvendelse nærmere motiveret og uddybet, for at man inden for den af Ministeriet angivne konstitutionelle Ramme kan naa til en betryggende Løsning af Spørgsmaalet, der efter min Opfattelse er af den største Betydning for vort Lands fortsatte Bestaaen.

Det har almindeligt været anerkendt som en Nødvendighed, at der saavel i Fred som i Krig herskede den snævrest mulige Kontakt mellem Regeringen og Værnscheferne. Betydningen heraf er indlysende. *I Krigstid* kræves et uafbrudt og intimt Samarbejde mellem den politiske og den militære Ledelse. Hver af dem har sit Arbejdsfelt, men paa mange Omraader griber de to Myndigheders Virkefelter over i hinanden og maa supplere hinanden. Enhver Friktion kan paa en for Landet skæbnesvanger Maade komme til at gøre sig gældende. Generalkommandoen henviser i saa Henseende til, hvad der herom er udtalt i dens Fremstilling af de her nævnte Forhold i Skrivelse G.O. 35/397 af 9. Marts 1940.

Men det siger sig selv, at et saadant *Samarbejde* mellem de højeste civile og militære Myndigheder ikke kan improviseres ved en Krigs Udbrud. Det maa *forberedes* længe i Forvejen, altsaa *i Fredstid*. Ellers glipper det uhjælpeligt. Der maa *i Tide* tages Stilling til alle vigtige Spørgsmaal.

Det drejer sig herved først og fremmest om at fastslaa Forsvarets Formaal, baseret paa det Maal, Udenrigspolitikken tager Sigte paa, saaledes at der bliver fuld Overensstemmelse mellem Udenrigspolitikken og de militære Foranstaltninger. Dernæst drejer det sig om i Tide at træffe alle de nødvendige Forberedelser og endelig sikre det Samarbejde mellem alle Landets offentlige og private Myndigheder og Institutioner, uden hvilket selv de omhyggeligste forberedende Foranstaltninger vil være forgæves.

Denne Betragtning anerkendes da ogsaa overalt. Den Maade, hvorpaa et saadant Samvirke har været iværksat, har givet sig et forskelligt Udtryk i Landene, men fælles for dem alle er, at Statens højeste politiske og militære Ledere mere eller mindre periodevis samles i et lovfæstet Raad til Drøftelse af de heromhandlede Sager. Hvor Spørgsmaalet om Værnenes Samvirke ikke er ordnet gennem Tilstedeværelsen af en Enhedskommando i Fredstid, tjener dette Raad tillige til Sikring af den nødvendige Overensstemmelse mellem de af de forskellige Værn trufne Foranstaltninger.

Til Belysning af, hvorledes Forbindelsen mellem de højeste politiske og militære Myndigheder er udformet *i andre Lande*, vedlægges som Bilag 8 Oversigter visende Problemets Ordning i Tyskland, England, Frankrig, Polen, Sverige, Norge, Finland og Holland den 1. September 1939.

I Danmark overvejede man allerede i Aarene 1909—11 Oprettelsen af et *Forsvarsraad*, der skulde sikre Overensstemmelse mellem Landets politiske Maal og militære Magtmidler (jfr. Krigsministeriets Skrivelse A. 1235 af 19. April 1909 og Generalstabens Skrivelse C. 121 af 24. Juli s. A.). Raadet paatænkes at bestaa af Konsejlpræsident (Formand), Udenrigsminister, Forsvarsminister (Krigs- og Marineminister) med Direktørerne for Krigsministerium og Marineministerium, endvidere de kommanderende Generaler, den kommanderende Admiral, Chefen for Generalstaben og Chefen for Flaadens Stab.

Raadet skulde endvidere kunne sammenkaldes af Kongen under dennes Forsæde.

Det lykkedes imidlertid ikke at komme til et positivt Resultat.

Ønskeligheden af et Forsvarsraad kom atter til Orde efter Gennemførelsen af Hærlov 1922, idet der da som Følge af 2. Generalkommandos Bortfald skulde foretages Ændringer i Tjenestereglementet med Hensyn til de højeste Kommandomyndigheder.

Den 21. Juni 1923 tilstiller Krigsministeriet Chefen for Generalstaben et Udkast til »Kongelig Anordning angaaende Spørgsmaal, der vedrører Landets Forsvar, og angaaende Samvirke mellem Hæren og Flaaden«, og den 16. August 1923 stadfæstes Udkastet i noget ændret Skikkelse.

Den kongelige Anordning fastsætter, at der under Forsvarsministerens Forsæde og efter dennes nærmere Bestemmelse mindst en Gang aarligt finder Møde Sted mellem denne og Chefen for Generalkommandoen, Viceadmiralen samt Cheferne for Generalstaben og Flaadens Stab for at behandle vigtige Spørgsmaal vedrørende Landets Forsvar, herunder navnlig Sager af militærpolitisk og folkeretlig Art.

Efter Omstændighederne deltager Statsminister, Udenrigsminister og Finansminister.

Det første Møde af denne Art afholdes den 8. December 1923.

Imidlertid meddeler Krigsministeriet ved Skrivelse af 27. Oktober 1924, at den kongelige Anordning af 16. August 1923 angaaende »Behandlingen af Spørgsmaal, der vedrører Landets Forsvar, og angaaende Samvirke mellem Hæren og Flaaden« indtil videre bortfalder, for saa vidt angaar Afsnit A., Behandlingen af Spørgsmaal, der vedrører Landets Forsvar. Hermed bortfalder Møderne. Anordningen sættes endelig ud af Kraft ved kongelig Resolution af 9. Maj 1934. Siden Udgangen af 1924 har der saaledes ikke været nogen fæstnet Adgang til direkte Kontakt mellem Landets Udenrigspolitik og dets øverste militære Myndigheder.

Det System, hvorunder man har levet 1925—1940, kan sammenfattes saaledes:

— Der tilgik ikke Værnscheferne nogen Orientering om Landets Udenrigspolitik eller om Gesandternes betydende Indberetninger.

— Der er ikke paa Forhaand taget Stilling til eventuelle ultimative Krav til Danmark.

— Der er af Værnscheferne fremsat forskellige mundtlige og skriftlige Indstillinger om Landets Forsvarsberedskab. En Del af disse er formentlig af den civile Forsvarsminister forelagt i Statsraad eller Ministerraad, men Værnscheferne har ikke herved været tilkaldt (hørt), og det har saaledes alene været Ministeren, som har maattet fortolke Indstillingerne og svare paa eventuelle Forespørgsler.

— Uoverensstemmelser mellem de to Værnschefer er søgt udjævnet af Ministeren. Herved har Hær og Flaade været forskelligt stillede, idet Chefen for Generalkommandoen ikke, saaledes som Chefen for Søværnskommandoen, som Direktør har haft dagligt Referat for Ministeren.

I Begyndelsen af 1940 indførtes maanedlige Sammenkomster mellem Ministeren og de to Værnschefer. Trods Forslag fra Chefen for Generalkommandoens Side til at gennemdrøfte Landets militærpolitiske Situation, de Farer, det kunde tænkes udsat for, og de Forholdsregler, der burde træffes heroverfor, har det ikke været muligt at bevæge hverken Ministeren eller Chefen for Søværnskommandoen til at gaa ind i saadanne Realitetsforhandlinger.

— Først naar Faren blev akut, første Gang omkring 1. September 1939, anden og sidste Gang 9. April 1940, kaldtes Værnscheferne sammen med Ministeriets vigtigste Medlemmer til Kongen.

For at raade Bod paa de her nævnte Ulemper skal jeg indstille, at der paany ved kongelig Anordning indføres et *Forsvarsraad*, hvis Beføjelser vil fremgaa af nedenstaaende

FORSLAG
til
Bestemmelser for et Forsvarsraad.

1. Under Forsæde af Statsministeren nedsættes et *Forsvarsraad* bestaaende af:

Statsministeren,
Udenrigsministeren,
Forsvarsministeren,
Finansministeren,
Chefen for Generalkommandoen og
Chefen for Søværnskommandoen.

Ved Behandling af Spørgsmaal, der berører andre Ministeriers Forretningsomraade, indtræder de paagældende Ministre i Forsvarsraadet.

Cheferne for Generalstaben og Marinestaben samt Direktøren for Krigsministeriet deltager i Forsvarsraadets Møder uden dog at være Medlemmer af Raadet.

2. Forsvarsraadets *Opgave* er at behandle alle Spørgsmaal, der kan tjene til at sikre Overensstemmelse mellem Landets Udenrigspolitik og Værnenes Opgaver og Udbygning, samt alle vigtigere Spørgsmaal vedrørende Foranstaltninger til Gennemførelse af Landets Forsvar.

3. Raadet sammentræder efter Statsministerens Bestemmelse, naar mindst 1 af Raadets Medlemmer fremsætter Begæring derom.

4. Raadets Sammentræden anmeldes forud *for Hans Majestæt Kongen*, som til enhver Tid kan overvære og overtage Ledelsen af Raadets Forhandlinger.

5. Over Forhandlingerne og trufne Beslutninger paa Møderne føres *Protokol.*

Afskrift af Protokollen fremsendes efter hvert Møde til Hans Majestæt Kongen og tilstilles samtlige Raadets Medlemmer.

De *Opgaver*, der *under almindelige Forhold* først og fremmest maa behandles i Forsvarsraadet, er *Krigsforberedelsen* i den mest udvidede Forstand.

I Øjeblikket er der andre, men ikke mindre vigtige Spørgsmaal at drøfte.

Baggrunden for disse Drøftelser er følgende:

Danmark er Krigszone, og Situationen har derfor en udpræget militær Karakter. De tyske Myndigheder kan naarsomhelst gribe ind i Statslivets Funktionering.

Alligevel nyder vi en vis Selvstændighed. Den danske Hær og Flaade er i Hovedsagen intakte, og vi har endnu begrænsede Styrker under Vaaben. Vi har fremfor alt en nominel Forhandlingsret.

Inden for denne Ramme, der tilstaas os, maa vi vise, at vi i Forudseenhed og Handlekraft ikke staar tilbage for Diktatursystemet. Vi bør ikke blindt stole paa givne Løfter og afvente vor Skæbne, men i Tide gøre os de vigtigste Muligheder klart, forberede en Argumentation og tage et foreløbigt Standpunkt, saa at vi ikke som den 9. April skal tumle ind i Begivenhederne.

Maalet er selvfølgelig Landets Selvstændighed, d. v. s. Fjernelse af Besættelsestropperne senest med Krigens Ophør. Den militære — forsvarsmæssige — Side af Sagen kommer herved til at spille en afgørende Rolle for Landets Fremtid.

Visse *Hovedmuligheder* kan allerede nu haves for Øje og drøftes i et Raad, nemlig:

— En tysk Sejr, d. v. s. engelsk Indflydelse udelukket fra Kontinentet.
— En engelsk Sejr enten ved tysk Indvilligelse i engelsk Krav eller rent militært, hvorved forskellige Muligheder maa tages i Betragtning, herunder ogsaa indre tyske Uroligheder.
— Et engelsk Angreb paa Danmark under den tyske Besættelse.
— Et tysk Tilbud eller Krav om, at Danmark selv overtager eller deltager i Landets militære Sikring *i den nuværende Situation.*
— En tysk-russisk Konflikt, hvori Sverige eventuelt inddrages Side om Side med Tyskland.
— En tysk Mindretalsbevægelse for at løsrive Nordslesvig.
— En fra tysk Side støttet Nazibevægelse herhjemme.
— Spontane danske Oprørsforsøg mod den tyske Besættelsesstyrke.
— En Kombination af flere af disse Tilfælde.

I Navnet »Forsvarsraad« ligger i den nuværende Situation en dybere symbolsk Betydning. Det er et Udtryk for, at man under alle Forhold ønsker at opretholde et *selvstændigt dansk Forsvar* og ikke vil anerkende nogen Berettigelse i Paastanden om, at man ikke har villet eller kunnet forsvare sig. Det positive Standpunkt vil kunne faa det danske Folk til at ranke Ryggen og bør derfor ikke skjules.

W. W. Prior.

Bilag til Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940.

TYSKLAND.

Højstbefalende over Værnemagten er Statschefen (Føreren).

Han befaler umiddelbart og personligt i Egenskab af »Oberster Befehlshaber der Wehrmacht«.

Umiddelbart under og direkte underlagt den Højstbefalende er
Chefen for Krigsmagtens Stab (Chef des Oberkommandos der Wehrmacht),
— - Hæren (Oberbefehlshaber des Heeres),
— - Flaaden (Oberbefehlshaber der Kriegsmarine),
— - Luftvaabnet (Oberbefehlshaber der Luftwaffe).

Chefen for Krigsmagtens Stab udøver de Forretninger, der tidligere paahvilede Krisministeren.

I hans Stab (Oberkommando der Wehrmacht) indgaar Repræsentanter for de 3 Forsvarsgrene.

I Fredstid forbereder han efter Førerens Anvisninger alle Krigsforberedelser og haandhæver Førerens Befalinger.

Cheferne for de 3 Forsvarsgrene er direkte underlagt Føreren, og i Egenskab af Rigsministre har de Ret til overfor Føreren at fremsætte Forslag.

I Krigstid er Krigsmagtens Stab Førerens Stab.

Chefen for Krigsmagtens Stab og de tre Forsvarsgrenes Chefer indgaar i det saakaldte »hemmelige Kabinetsraad«, der er Førerens raadgivende Organ i udenrigspolitiske Spørgsmaal.

Bilag til Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940.

ENGLAND.

Kongen er øverste Krigsherre.

Befalinger for Hæren og Luftvaabnet udgaar i hans Navn. (For Flaaden gælder særlige Bestemmelser).

Regeringschefen (Premierministeren) er ansvarlig for Rigets Forsvar. Som Medarbejdere har han:

Første Admiralitets-Lord (Marineministeren),
Luftfartsministeren,
Krigsministeren,
Ministeren for Forsvarsgrenenes Samarbejde.

Ministrene for de tre Forsvarsgrene udøver den højeste Befaling over de tre Forsvarsgrene.

Ministeren for Forsvarsgrenenes Samarbejde er ikke Foresat for disse. Hans Opgave ligger nærmest i Rustningsforberedelserne (Industrien). Han er tillige Regeringschefens Stedfortræder som Formand for »Forsvarskomiteen«.

»*Forsvarskomiteen*« er en raadgivende og konsultativ Forsamling uden udøvende Myndighed. Premierministeren er Kommiteens Formand. Kommiteen sammensættes af andre Ministre, Embedsmænd og Eksperter paa det Omraade, der skal drøftes. I Praksis indbydes almindeligvis:

The Lord President of the Council,
Finansministeren,
Udenrigsministeren,
Ministeren for Dominions,
— - Kolonierne,
— - Indien,
Marineministeren,
Krigsministeren,
Luftfartsministeren,
Chefen for Flaadestaben,
— - Generalstaben,
— - Luftvaabnets Stab,
Den permanente Sekretær i Finansministeriet,
— — — - Udenrigsministeriet.

Underbilag 3 til Bilag 3.

Bilag til Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940.

FRANKRIG.

Republikens Præsident er Forsvarets Overhoved.

Kommandoen udøves af:

Krigsministeren (Hæren) — tillige Minister for det nationale Forsvar,
Marineministeren (Flaaden),
Luftfartsministeren (Luftvaabnet),
Koloniministeren (Troppedele i Kolonierne).

Ministeren for det nationale Forsvar er foresat for Marine- og Luftfartsministeren i Sager, der skal bringe de forskellige Forsvarsgrene til Samarbejde, og i Rustningsspørgsmaal.

Det øverste Forsvarsraad bestaar af:

Ministerpræsidenten (Formand),
Samtlige Ministre,
Vicepræsidenterne i de 3 Forsvarsgrenes øverste Raad,
Generalstabschefen (Vicepræsident).

De 3 Forsvarsgrenes øverste Raad ledes af den paagældende Grens Minister. Disse Raad kan adspørges selvstændigt.

Generalstabschefen er tillige Chef for det nationale Forsvars Generalstab. Desuden designeret Generalissimus.

Underbilag 4 til Bilag 3.

Bilag til Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940.

POLEN.

Statspræsidenten er højstbefalende.

Under Statspræsidenten udøver Krigsministeren og Generalinspektøren den egentlige Kommando.

Generalinspektøren er i Krigstid den Øverstbefalende. I Fredstid leder han de samlede Stridskræfters Organisation for Krig. Han er tillige ansvarlig for Udarbejdelsen af Operations- og Mobiliseringsplaner.

Generalinspektørens Stab benævnes Generalinspektionen.

Til Raadighed for Generalinspektøren staar Vaabeninspektørerne og Generalstaben.

Krigsministeren leder Forsvarsministeriet. Under Forsvarsministeren staar 1. Vice-Forsvarsminister (Uddannelse, Organisation m. m.) og 2. Vice-Forsvarsminister (Forvaltningen).

Republikens Forsvarsraad bestaar af:

Krigsministeren,
Udenrigsministeren,
Indenrigsministeren,
Finansministeren,
Handelsministeren.

Præsidenten er Statspræsidenten repræsenteret af Generalinspektøren.

Uden Stemmeret deltager:

Chefen for Generalstaben,
2. Vice-Forsvarsminister og
Souschefen i Generalstaben.

Bilag til Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940.

SVERIGE

Kongen er Forsvarsmagtens højstbefalende.

Krigsministeriet leder under Kongen alle Spørgsmaal om Landets Forsvar.

Som bearbejdende Myndighed findes i Krigsministeriet Kommando-Ekspeditioner for Hæren, Flaaden og Luftvaabnet.

Under Krigsministeriet staar tillige *Forsvarsstaben*, der leder Tilrettelæggelsen af de tre Vaabengrenes Samarbejde.

Chefen for Forsvarsstaben er designeret som Chef for det samlede Forsvar i Krig.

De tre Værnschefer staar hver for sig direkte under Krigsministeriet, men tillige i visse Sager under Forsvarsstaben.

NB. Ved den nye Forsvarslov havde den militære Sagkundskab indtrængende ønsket en samlet Overkommando (Chefen for Forsvarsstaben) allerede i Fredstid, men dette blev ikke gennemført af politiske Grunde.

Bilag til Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940.

NORGE.

Kongen er højstbefalende over Hæren.

Kongen udøver sine Befalinger gennem Forsvarsdepartementet for alle økonomiske Sager og gennem den kommanderende General og den kommanderende Admiral for alle Sager, der er rent militære.

Under Forsvarsdepartementet sorterer:

Hærstyret,
Marinestyret,
Forsvarsdepartementets Kontor for Luftforsvaret og Statens Luftfartsstyrelse.

Kongen har til Raadighed et Forsvarsraad bestaaende af:

Chefen for Forsvarsdepartementet (Formand),
- - Udenrigsdepartementet,
Udenrigsraadet,
den kommanderende General,
- - Admiral,
Formanden for Kommissionen for økonomisk Forsvarsberedskab.
(Kan erstattes af Kommissionens Direktør).

I Raadets Forhandlinger kan Statsministeren deltage, eventuelt som Leder af Mødet. Ved Behandling af Sager, der berører andre Departementer, indtræder den paagældende Departementschef efter Statsministerens Bestemmelse. De paagældende har dog ikke Ret til at deltage i Raadets Beslutninger.

Raadet sammentræder hver 3. Maaned eller efter særlig Ordre.

Bilag til Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940.

FINLAND.

Republikkens Præsident er højstbefalende over Forsvaret.

Til sin Raadighed har Præsidenten et Forsvarsraad, hvis Formand er direkte underlagt Præsidenten.

Den højstbefalende for Krigsmagten indgaar i Forsvarsministeriet og er indenfor dette højeste militære Myndighed for Krigsmagten og i denne Egenskab direkte underlagt Præsidenten.

Forsvarsministeriet er højeste forvaltende Myndighed.

Forsvarsraadet bestaar af:

1 General (Formand),
den højstbefalende for Krigsmagten,
- - - Skydskårene,
Chefen for Generalstaben,
3 Generaler (udpeges af Præsidenten for 1 Aar ad Gangen).

Som Sekretær udpeges en aktiv Officer.

Forsvarsraadets Opgave er at være raadgivende for Præsidenten i Sager, der vedrører Hærens almindelige Organisation og Uddannelse, Landets militærpolitiske Forhold, Lovforslag af gennemgribende Natur for Forsvaret.

Det *økonomiske Forsvarsraad* bestaar af en af Statsraadet udpeget Formand samt et Antal Medlemmer med Sagkundskab paa de Omraader, der skal behandles.

Underbilag 8 til Bilag 3.

Bilag til Chefen for Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940.

HOLLAND.

Et *Landsforsvarsraad* er raadgivende for Dronningen.

Krigsministeren leder efter Dronningens Ordrer Forberedelserne til Krig.

Under Krigsministeren staar Hæren og Flaaden. (Luftvaabnet staar under Hæren).

Tropperne i Kolonierne staar under den paagældende Guvernør, der staar direkte under Kronen.

Bilag 4.

CHEFEN FOR GENERALKOMMANDOEN

København, den 31. Oktober 1940.

Til Forsvarsministeren.

I Fortsættelse af min Skrivelse Fortroligt G. O. 35. g./892 af 2. September 1940 angaaende *Forslag til Oprettelse af et Forsvarsraad* skal jeg anmode om, at nedennævnte Tilføjelser og Ændringer maa blive foretaget i »Forslag til Bestemmelser for et Forsvarsraad« (ovennævnte Skrivelse Side 5 og 6):

— I Pkt. 1 tilføjes: »Indenrigsministeren« efter »Finansministeren«.

— I Pkt. 3 i Slutningen af 1. Linie udgaar: », «, og der tilføjes: »minst 1 Gang hvert Kvartal, og iøvrigt«.

— I Pkt. 5 ændres sidste Stk. saaledes: »Afskrift af Protokollen tilstilles efter hvert Møde samtlige Raadets Medlemmer«.

De omhandlede Tilføjelser er over for mig bragt i Forslag af den fungerende Chef for Søværnskommandoen, der motiverer dem saaledes:

— Tilføjelsen i Pkt. 1: »Saalænge Statens civile Luftværn hører under Indenrigsministeriet, bør Indenrigsministeren være fast Medlem af Forsvarsraadet«.

— Tilføjelsen i Pkt. 3: »Ved en Bestemmelse om, at Raadet *skal* træde sammen med visse regelmæssige Mellemrum, opnaar man, at Raadets Medlemmer bliver bedre sammenarbejdet og klar til at behandle de store og maaske vanskelige Spørgsmaal, der pludselig maatte fremkomme«.

— Ændringen i Pkt. 5: »Det synes ikke hensigtsmæssigt at drage Hans Majestæt Kongen ind i andre Forhandlinger end dem, Majestæten selv ønsker at overvære eller lede«.

Jeg tiltræder de af den fungerende Chef for Søværnskommandoen anførte Synspunkter og er af denne bemyndiget til at meddele, at han efter de saaledes gjorte Tilføjelser ganske stiller sig ved min Side i Spørgsmaalet om Nødvendigheden af og Formen for Forsvarsraadets Indførelse.

Jeg skal i Tilslutning hertil forny min Indstilling om en Afgørelse i Sagen.

W. W. Prior.

Bilag 5.

Fortroligt A. 4813/40.

KRIGSMINISTERIET

København, den 6. Januar 1941.

Ved Skrivelser G. O. g./892 af 2. September 1940, jfr. Skrivelse G. O. 35. g./1035 af 31. Oktober 1940, har Chefen for Generalkommandoen fremsat Forslag om, at der under Forsæde af Statsministeren nedsættes et Forsvarsraad bestaaende af

Statsministeren,
Udenrigsministeren,
Forsvarsministeren,
Finansministeren,
Indenrigsministeren,
Chefen for Generalkommandoen og
Chefen for Søværnskommandoen.

Ved Behandling af Spørgsmaal, der berører andre Ministeriers Forretningsomraade, indtræder de paagældende Ministre i Forsvarsraadet.

Cheferne for Generalstaben og Marinestaben samt Direktøren for Krigsministeriet deltager i Forsvarsraadets Møder uden dog at være Medlemmer af Raadet.

Forsvarsraadets Opgave skulde være at behandle alle Spørgsmaal, der kan tjene til at sikre Overensstemmelse mellem Landets Udenrigspolitik og Værnenes Opgaver og Udbygning, samt alle vigtigere Spørgsmaal vedrørende Foranstaltninger til Gennemførelse af Landets Forsvar.

I Tilslutning til de mundtligt givne Meddelelser og stedfundne Drøftelser skal man i Sagens Anledning herved meddele, at Regeringen vel anser det for at være af Betydning, at saadanne Spørgsmaal periodisk gøres til Genstand for samlede Overvejelser, men at man dog henset til samtlige foreliggende Omstændigheder ikke mener paa nærværende Tidspunkt at burde skride til Oprettelsen af et saa stort Apparat som tilsigtet ved Forslaget.

Der vil derfor herfra blive taget Initiativ til Afholdelse af periodiske Møder med Deltagelse af Statsministeren, Forsvarsministeren, Cheferne for Generalkommandoen og Søværnskommandoen, Direktøren for Krigsministeriet samt Cheferne for Generalstaben og Marinestaben. Naar Forholdene gør det ønskeligt, vil man opfordre andre Ministre til Deltagelse i Drøftelserne. Møderne paaregnes afholdt mindst een Gang hvert Kvartal.

B.

Viceadmiral Rechnitzers Afgang fra Søværnet.

2.

VICEADMIRAL H. RECHNITZER
Dr. Tværgade 37.

København, den 21. Juni 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Henhold til Kommissionens Skrivelse af G. D. har jeg hermed den Ære at indsende efterstaaende Beretning vedrørende Begivenhederne omkring den 9. April 1940.

— — — — — — — — — — — — — —

Min Afgang fra Søværnet.

Samme Eftermiddag*) telefonerede Forsvarsministeren til mig fra Rigsdagen, at Folketingsmand *Christmas Møller* havde været stærkt altereret, efter at han fra Folketingsmand, Kommandørkaptajn *Westermann* havde faaet at vide, at tyske Søofficerer Dagen i Forvejen havde været paa Holmen for at besigtige de smaa 100 t Torpedobaade med Henblik paa deres Anvendelighed til Minestrygning. De tyske Officerer skulde ved Besøget have ladet falde en Bemærkning om, at Sagen allerede praktisk talt var i Orden. Efter at Ministeren havde faaet en Redegørelse for det faktiske Forhold, var han fuldt ud paa det rene med, at der intetsomhelst Grundlag var for de Rygter, der var i Omløb. Noget senere paa Eftermiddagen fik jeg Besøg af Chefen for Officersgruppens Organisation, der kom for at meddele mig, at Stemningen paa Holmen var paa Kogepunktet, særlig efter at de tyske Søofficerer i Gaar havde været ude ved Torpedobaadsstationen og herunder talt om, at de større Torpedobaade og Minestrygere udmærket kunde benyttes af Tyskerne, f. Eks. i Skagerrak. Han mente, at Personellet rent ud vilde etablere Lydighedsnægtelse, i hvert Fald for en Dels Vedkommende, hvis det blev beordret til Samarbejde med Tyskerne. Efter at Kommandøren var blevet sat ind i Sagens virkelige Sammenhæng, mente han, at Stemningen hos Personellet vilde blive beroliget. Dette syntes imidlertid ikke at være Tilfældet, for den paafølgende Eftermiddag, den 8. Maj, udtalte Chefen for Marinestaben under en Henvendelse, der blev foretaget til mig af 3 højerestaaende Søofficerer, at der var en saadan Uro og Gæring i mange Kredse, at det kunde befrygtes, at det vilde medføre drastiske Foranstaltninger fra Personellets Side. For muligen at dæmpe en saa farlig Udvikling besluttede jeg mig til at følge den af de 3 Søofficerer til mig rettede Henstilling om at træde tilbage, hvad iøvrigt ganske faldt i Traad med det Ønske, jeg i saa Henseende havde fremsat overfor Forsvarsministeren, Dagen efter at Besættelsen var foregaaet. Jeg gav saavel Forsvarsminister *Alsing Andersen* som den tilforordnede Forsvarsminister i Samlingsregeringen *S. Brorsen* Meddelelse om den Henvendelse, der var sket, og den Bestemmelse, jeg i Sagens Anledning havde taget.

Da jeg ifølge min Alder havde Ret til at træde tilbage, kunde jeg fastholde, at min Beslutning herom var uigenkaldelig, og i Overensstemmelse hermed indgav jeg og fik bevilget Afsked fra Søværnets Tjeneste fra og med den 10. Maj.

— — — — — — — — — — — — — —

Rechnitzer.

*) Den 7. Maj 1940.

3.

Onsdag den 6. Marts 1946 Kl. 14.

For Kommissionen mødte Chefen for Kystdefensionen, Kommandør Paul Ipsen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Westermann: Jeg vil gerne med Formandens Tilladelse have Lov til at rette et Spørgsmaal til Kommandøren, et Spørgsmaal, som ikke vedkommer den 9. April, men en Episode kort efter, og som Kommandøren som den eneste tjenestegørende kan give Besked om, nemlig: Hvilken Form havde Henvendelsen til Viceadmiral *Rechnitzer* den 9. Maj fra den Kreds af Officerer, som henvendte sig til Viceadmiralen om at gaa som Chef for Søværnskommandoen?

Ibsen: Ja, jeg vil gerne sige, at det Referat, som jeg øjeblikkelig derefter nedskrev, gik desværre ned, da jeg sænkede mit Kommandoskib »Peder Skram« den 29. August, men hele Episoden staar saa klart i min Erindring, saa jeg tror, jeg kan gengive den meget nøje. Ydermere har jeg kort efter afgivet en Beretning til Generalauditør *Pürschel,* som skrev til mig og bad mig om, at jeg personlig vilde sende ham en Beretning om, hvad der var sket.

Det er klart, at efter den 9. April bredte der sig et ganske overordentlig Misnøje og Fortvivlelse, kan jeg godt sige, i Søværnet. Vi følte som en frygtelig Skam, Ydmygelse og Sorg, at Søværnet ikke havde faaet Lejlighed til at kæmpe, da Landets Selvstændighed gik tabt. Det skabte jo ikke mindst hos de ældre kommanderende en Følelse af, at der maatte have været noget, der var helt forkert, siden den Situation kunde opstaa, og vi hørte jo bagefter det ene og det andet om, hvor meget man alligevel havde vidst her og dèr, og saa følte vi det jo ganske uforstaaeligt og ufatteligt, at vi blev holdt ganske i Uvidenhed om, hvad der forelaa.

Vi havde Lejlighed til flere Gange at drøfte disse Ting, og dette resulterede i, at Chefen for Kystflaaden, Kontreadmiral *Briand de Crèvecoeur,* Chefen for Marinestaben, Kontreadmiral *Hammerich,* Chefen for Søofficersskolen, Kommandør *Evers,* og jeg blev enige om at mødes en Dag nede i »Niels Iuel« for at drøfte, hvad der burde gøres. Jeg foreslog straks, da jeg kom derned, at vi ikke prøvede paa at lave noget Komplot, endsige prøvede paa at lægge nogle Planer. Jeg syntes, at det rigtigste vilde være, hvis vi uden dybere Aftaler direkte tog op til Viceadmiralen og hver ud fra sin Overbevisning talte for sig, idet vi alle var enige om, at Flaadens Ære krævede, at Viceadmiralen maatte gaa. Vi var os ganske vort Ansvar bevidst, og personlig kan jeg saamænd godt sige, at jeg havde egentlig nærmest ventet at blive arresteret, men det skete ikke.

Vi kom saa op i Marineministeriet Kl. 2 om Eftermiddagen, og Admiral *Briand de Crèvecoeur* begyndte med at sige til Admiralen, at vi kom i den Hensigt at sige til ham, at Disciplin og Orden ikke kunde opretholdes længere i Søværnet, medmindre Admiralen trak sig tilbage, og saa talte vi lidt hver. Jeg husker bl. a., at jeg selv udtalte over for Viceadmiralen, at jeg ikke interesserede mig for hans udenrigspolitiske Synspunkter, men kom udelukkende for at henvende mig til min Viceadmiral. Efter min Mening havde han ved sin Handling svigtet Flaadens Ære, idet han hade ladet Flaaden sove, for mit Vedkommende syntes jeg oven i Købet, at jeg havde faaet Morfin, idet jeg havde spurgt Gang paa Gang og kun faaet Ind-

tryk af, at Situationen var beroligende. Derfor mente jeg, at Viceadmiralen ikke burde fortsætte.

Viceadmiralen forklarede saa meget indgaaende, at han havde hele Ansvaret. Han indrømmede, at han kunde jo f. Eks. uden større Vanskelighed have telefoneret til mig eller kaldt mig op. Men iøvrigt sagde Viceadmiralen, at naar han havde handlet, som han gjorde, saa var det, fordi det var hans faste Overbevisning, at saaledes som vort Krigsberedskab var, med de ringe Styrker, der var inde, og den ringe Kvalitet, Forsvaret havde, kunde han intet bedre gøre end at holde Krigsberedskabet tilbage, saaledes at det var upaatvivleligt, at Danmark blev overfaldet i dybeste Fred, og Tyskland bagefter ikke kunde have ringeste Ret til at sige, at det var blevet provokeret ved danske Krigsberedskabsforanstaltninger til at angribe os. I øvrigt sagde Viceadmiralen, at han var fuldstændig klar over sit Ansvar. Naar han var blevet, var det udelukkende, fordi han ikke vilde løbe fra sit Ansvar, men naar vi mente, det var bedst, at han gik, saa vilde han ogsaa trække sig tilbage straks.

Jeg vil gerne tilføje, at hele dette Møde foregik paa absolut militær og gentlemanmæssig Maade, uden at der var Tale om noget som helst Brud hverken paa militære Begreber eller Gentlemansbegreber.

Formanden: Er der andre Medlemmer, der ønsker at stille Spørgsmaal til Hr. Kommandør *Ibsen?* (Ophold). Det er der ikke. Saa vil jeg sige Hr. Kommandøren mange Tak, fordi De mødte i Dag og afgav Forklaring.

4.

Torsdag den 2. August 1945.

— — — — — — — — — — — — — — — —

For Kommissionen mødte derefter paany Viceadmiral H. Rechnitzer.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Westermann: I Anledning af Admiralens Afgang fra Søværnet udtaler Admiralen her:

»De tyske Officerer skulde ved Besøget have ladet falde en Bemærkning om, at Sagen allerede praktisk talt var i Orden.«

Den tyske Søofficer, der kom ud paa Holmen sammen med den daværende Kommandørkaptajn *Vedel* — det var en Kapitän zur See —, udtalte i flere Søofficerers Paahør, henvendt til daværende Kommandørkaptajn *Vedel*, følgende: Om de nye Torpedobaade, som ikke var Minestrygere, sagde Viceadmiral Rechnitzer, at dem kunde vi ogsaa faa. Denne Bemærkning blev ikke besvaret af Kommandørkaptajn *Vedel*, men jeg vil gerne i Anledning af det, Viceadmiralen fremfører, give Dem Lejlighed til at fralægge Dem den Udtalelse.

Rechnitzer: Absolut, jeg har aldrig nogen Sinde brugt en saadan Udtalelse. Hele min Indstilling var, som jeg ogsaa tror det fremgaar tydeligt og klart, mod ethvert Samarbejde med Tyskerne.

Westermann: Disse tyske Officerer, der kom derud sammen med Kommandørkaptajn *Vedel*, skulde undersøge de gamle Minestrygeres Evne til at foretage Minestrygning af danske Farvande, og de omtalte udtrykkeligt denne Udtalelse af den tyske kommanderende Officer, Kapitän zur See, hvorefter Viceadmiralen havde udtalt, at disse store Baade, »Glentebaadene«, kunde de ogsaa faa. Det forargede Søofficererne derude, at en saadan Udtalelse kunde falde fra Viceadmiralens Side, og derfor vil jeg gerne give Viceadmiralen Lejlighed til at fralægge sig den.

Rechnitzer: Jeg har allerede fralagt mig den saa kraftigt, som jeg overhovedet kunde, det er positivt urigtigt. Jeg sagde til Admiral *Mewiss*, at de egnede sig overhovedet ikke til Minestrygning, og saa sagde Admiral *Mewiss:* Jeg har tænkt at tage ud til Holmen for at se, hvor uegnede de er til Minestrygning. Jeg tror, at det af Referatet af Samtalen med *Mewiss* fremgaar, at jeg paa det bestemteste har fraraadet ethvert Samarbejde med Tyskerne, og at vi skulde holde rene Linier.

C.

Udleveringen af dansk Luftværnsskyts til Tyskerne umiddelbart efter den 9. April 1940.

5.

ØSTERALLE 5

Den 1. Juli 1945.

Hr. fhv. Minister H. P. Hansen.

Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission har stillet mig Spørgsmaalet:

„Hvad foranledigede, at dansk Luftværnsskyts blev udleveret til Tyskerne umiddelbart efter den 9. April 1940 — og blev der protesteret, da dette Skyts fjernedes fra Landet?"

Jeg kan hertil svare:

Tyskerne stillede kategorisk Krav om Udlevering af dette Luftværnsskyts. De begrundede det med, at det skulde anvendes til Beskyttelse mod Bombardement ved Lillebæltsbroen, ved Storebælt og ved Storstrømsbroen. Fra dansk Side erklærede vi, at Kravet stred imod det tyske Tilsagn af 9. April om, at de danske Militærstyrker skulde beholde deres Vaaben, og vi nedlagde bestemt Protest mod Kravene. Tyskerne fastholdt, at de i alle Tilfælde vilde have Skytset, og de udtalte, at Modstand mod Afleveringen vilde være afgørende Konfliktgrund.

Jeg mindes ikke, at jeg nogen Sinde har erfaret noget om, at dette Skyts er fjernet fra Landet, før jeg modtog den højtærede Kommissions Spørgsmaal. Vi gik jo dengang ud fra, at det blev i Landet.

Deres ærbødige

P. Munch.

Bilag.

ØSTER ALLE 5

18. Marts 1946.

Hr. Folketingsmand, Dommer Holm,
Formand for Kommissionen af 19. December 1945.

Jeg tillader mig herved at tilstille den højtærede Kommission den af denne ønskede Beretning om min Virksomhed som Udenrigsminister i Perioden mellem den 9. April og den 7. Juli 1940.

Ærbødigst

P. Munch.

Underbilag.

10. April 1940—7. Juli 1940.

Hurtigt efter den 9. April viste det sig, at Tyskerne ikke blot vilde benytte de danske Flyvepladser, som fandtes, men ogsaa anlægge nye Flyvepladser. Saa snart dette blev klart, gjorde jeg med Tilslutning fra Ministeriet Indsigelse derimod; jeg hævdede, at det stred mod det tyske Tilsagn fra 9. April om, at man ikke vilde benytte Danmark som Operationsbasis overfor England; ved hver given Lejlighed vendte jeg tilbage dertil, men det var aabenbart, at Tyskerne i denne Henseende var ganske uimodtagelige for Grunde. Allerede den 15. April forelaa der ved Ministermøde Meddelelse om, at Tyskerne havde anmodet om at faa anvist Arbejdskraft til Anlæg af Flyvepladser i Jylland; de havde udtalt, at de ellers maatte hente tyske Arbejdere hertil. Anlæggene *skulde* ske. I Ministermødet var der Enighed om, at skulde disse Anlæg i alle Tilfælde finde Sted, var det bedre, at de udførtes af danske end af tyske Arbejdere; man ønskede ikke at faa de tyske Arbejdere herop; det maatte jo ventes, at saadanne meget mere end Soldaterne vilde træde i Forbindelse med den danske Befolkning. Ligeledes var man enig om, at det hensigtsmæssigste var, at disse danske Arbejdere paa normal Maade antoges af danske Entreprenørfirmaer, der overtog de paagældende Anlæg.

Ved samme Ministermøde meddeltes det, at Tyskerne havde henvendt sig til General Gørtz med Anmodning om at faa udleveret en Del af vort Antiluftskyts med Ammunition med den Begrundelse, at det skulde benyttes til Forsvar af Lillebælts- og Storstrømsbroen og Overgangen over Storebælt. Vi aftalte, at jeg skulde meddele Tyskerne, at vi ansaa dette for stridende mod Tilsagnet af 9. April om, at de danske militære Styrker skulde beholde deres Vaaben. Dette skete, men Tyskerne hævdede nu, at General Gørtz havde lovet dem Skytset samme Aften; Generalen sagde, at han kun havde lovet dem Svar samme Aften, men hans Udtalelse syntes altsaa misforstaaet af Tyskerne, og disse krævede nu med største Skarphed Skytset; udleveredes det ikke, betød det stor Konflikt; over for dette gik man ind paa, at Tyskerne kunde hente Skyt-

set, men nedlagde Protest mod dette Overgreb. Den 16. April gav Forsvarsministeren Meddelelse derom i Ministermøde. Man tog her Sagen til Efterretning, som den var kommet til at foreligge, men var enig om fremtidig at stille sig afvisende overfor saadanne mod de tyske Tilsagn af 9. April stridende Krav.

Den 20. April forelaa i Ministermøde tyske Fordringer om Udlevering af andet Skyts. Man lod General Gørtz svare, at det var stridende mod Tilsagnet om, at Hæren ikek skulde udlevere sine Vaaben.

Den 22. April meddelte Forsvarsministeren imidlertid i Ministermøde, at Tyskerne fordrede at laane alt vort moderne Antiluftskyts; vi aftalte, at jeg skulde nedlægge Indsigelse derimod med den sædvanlige Paaberaabelse af Tilsagnene; bøjede man sig ikke derfor, skulde jeg sige, at Sagen maatte behandles af det samlede Ministerium. Ved Ministermødet den 24. April maatte jeg meddele, at Tyskerne havde svaret, at de krævede Antiluftskytset afleveret snarest; skete det ikke, vilde det være Konfliktgrund; der var Enighed i Ministeriet om under disse Forhold at finde sig i Afleveringen, men under Protest; dennes Form overdroges det Krag, Christmas Møller og mig at udarbejde.

Der er iøvrigt af Kommissionen af 15. Juni stillet Forespørgsel om Udleveringen af Luftskytset, og der er givet Svar til Kommissionen derom.

— — — — — — — — — — — — — —

P. Munch.

6.

KØBENHAVN, DEN 3. JULI 1945.

Til Hr. fhv. Minister H. P. Hansen, Den parlamentariske Kommission af 15. Juni 1945.

I Anledning af det til mig i Skrivelse af 27. Juni stillede Spørgsmaal:

„Hvad foranledigede, at dansk Luftværnsskyts blev udleveret til Tyskerne umiddelbart efter den 9. April 1940 — og blev der protesteret, da dette Skyts fjernedes fra Landet?"

skal jeg give følgende Redegørelse for Sagens Udvikling:

Nogle Dage efter 9. April begyndte Tyskerne at interessere sig for vort Luftværnsskyts, og i Ministermødet den 15. April meddelte jeg, at Tyskerne over for General Gørtz havde stillet Krav om at faa overdraget 24 Stk. 20 mm A/L-Skyts med Ammunition til Forsvar af Lillebæltsbroen, Storebælt og Storstrømsbroen. Ministermødet vedtog at lade Udenrigsministeriet meddele Tyskerne, at man ansaa dette Krav for at være i Strid med Løftet om, at den danske Hær skulde beholde sine Vaaben. Da dette Svar var overbragt, hævdede Tyskerne, at General Gørtz havde lovet, at Skytset vilde blive afleveret samme Dag. General Gørtz hævdede her over for, at han kun havde lovet *Svar* samme Dag, men for at undgaa Konflikt paa en Misforstaaelse foreslog General Gørtz, at man skulde give efter i dette Tilfælde, uden at det principielle i Sagen dermed var afgjort, idet dette burde forhandles mellem Regeringerne. Et saadant Svar blev da givet, og den følgende Dag tog Ministermødet denne Situation til Efterretning.

Allerede den 22. April maatte jeg i Ministermødet meddele, at der nu forelaa tysk Krav om at laane *alt* vort moderne A/L-Skyts. Der var i Ministermødet Enighed om at lade Udenrigsministeriet protestere derimod under Henvisning til Tilsagnet om, at Værnene skulde have Lov til at beholde deres Vaaben.

I Ministermødet den 24. April meddelte Udenrigsministeren, at den tyske Gesandt atter havde berørt Spørgsmaalet om A/L-Skytset, og inden Ministermødets Slutning kom der Meddelelse om, at Tyskerne ønskede dette Skyts afleveret snarest, og det tilføjedes, at det ellers vilde være Konfliktgrund. Drøftelsen sluttede med, at man var enig om, at Skytset under disse Omstændigheder maatte afleveres, men under Protest. Det overlodes Udenrigsministeren, Dr. Krag og Hr. Christmas Møller at formulere Protesten.

Fjernelsen af Skytset her fra Landet fandt, saa vidt jeg husker, ikke Sted i min Ministertid.

Alsing Andersen.

D.

Udleveringen af danske Torpedobaade til Tyskerne i Januar—Februar 1941.

7.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Kommissionen har anmodet mig om at give Oplysning om følgende Forhold:

— — — — — — — — — — — — — — — — —

2. Der ønskes en Redegørelse fra den daværende Udenrigsminister og den daværende Forsvarsminister for Noten af 15. Januar 1941 vedrørende Udlevering af Torpedobaadene.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Ovenstaaende 5 Spørgsmaal skal jeg tillade mig at besvare i Rækkefølge.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

ad 2. Den 15. Januar 1941 blev der i Udenrigsministeriet af den tyske Befuldmægtigede v. Renthe-Fink i den tyske Rigsregerings Navn rettet Anmodning til den danske Regering om, at 6 Torpedobaade af Linien og 6 Torpedobaade af Reserven blev stillet til Raadighed for den tyske Krigsmarine indtil Krigens Afslutning. Renthe-Fink fremhævede stærkt, at disse Baade udelukkende skulde benyttes som Hjælpeskibe i Uddannelsesøjemed og udelukkende i Østersøen. Den tyske Regering var rede til at betale Erstatning for Baadenes Benyttelse og for Slid m. m. Den tyske Storadmiral Raeder havde i Berlin overfor dansk Marineattaché, Kommandørkaptajn Kjølsen, udtalt — med stor Beklagelse selvfølgelig —, at Kravet om Udleveringen under ingen Omstændigheder lod sig ændre. I Marineministeriet, hvor der holdtes flere Møder om det Attentat, man her paatænkte fra Tyskernes Side mod den danske Marine, blev de militære Embedsmænd og jeg hurtigt enige om, at det tyske Krav burde afvises, og i et Ministermøde gav jeg Udtryk herfor, idet jeg henviste til Overenskomsten af 9. April 1940. Udenrigsministeren var imidlertid af den Anskuelse, at vi maatte bøje os for Overmagten, hvis vi vilde undgaa den store Konflikt. Udenrigsministeren og jeg blev anmodet om at komme op til Kongen, hvor Kronprinsen ogsaa var til Stede, og vi fik her Lejlighed til hver især at motivere vor Anskuelse om Sagen. — Tyskerne trængte imidlertid paa og vilde have en Afgørelse. Der blev derfor afholdt et nyt Ministermøde, og da Presset fra tysk Side stadig blev stærkere, blev der til sidst Enighed om for at undgaa Konflikten at gaa med til Udleveringen, idet dog Tallet blev nedsat fra 12 til 8 Baade. Jeg forlangte, at der blev nedlagt Protest overfor Tyskerne mod dette Overgreb, hvilket ogsaa skete. Det bestemtes, at Torpedobaadene saa vidt muligt skulde tømmes for deres Indhold (Kanoner, Torpedoer, Haandvaaben og Ammunition, Projektører, Radiostationer m. m.), saaledes at det nærmest blev de rene Skibsskrog, der udleveredes. Den tyske Marineledelse maatte selv besørge Afhentningen paa Orlogsværftet. Paa et vist Tidspunkt havde der været Tale om, at den danske Marine skulde transportere Baadene ud af Havnen, men dette blev altsaa ændret, ligesom jeg forlangte, at der ikke blev modtaget Penge for Baadene, men at de eller andre tilsvarende blev leveret tilbage ved Krigens Slutning. Sagen angaaende Torpedobaadenes Udlevering blev sidst behandlet i et Statsraadsmøde.

Umiddelbart efter Torpedobaadenes Udlevering gik jeg til Finansudvalget og fik Tilsagn om en Millionbevilling (21 Mill. Kr.) til Anskaffelse af nye Torpedobaade som Erstatning for dem, Tyskerne havde lagt Beslag paa. Fra tysk Side var der givet Løfte om, at det nødvendige Raamateriale kunde faas fra Tyskland, hvilket ogsaa — efter hvad der er mig meddelt — i betydelig Udstrækning skete. — A propos Torpedobaade kan jeg nævne, at der under den tyske Besættelse var to nye og større Torpedobaade under Bygning paa Orlogsværftet, og her lagde vi naturligvis stor Vægt paa, at de ikke blev færdigbygget, medens Tyskerne var her. Direktør Nielsen, Orlogsværftet, var naturligvis af samme Opfattelse som vi i Ministeriet, og det lykkedes da ogsaa at hindre, at Baadene kom fra Værftet, saa længe Landet var besat af tyske Tropper.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

17. Juli 1945.

Søren Brorsen,
M. F.

8.

ERIK SCAVENIUS
V. Voldgade 108, V.

København, den 16. Juli 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45,
Rigsdagen.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945, hvori Kommissionen har anmodet mig om Redegørelser for en Række Spørgsmaal, tillader jeg mig hoslagt at fremsende Besvarelser af følgende Spørgsmaal:

— — — — — — — — — — — — — — — —

4. Udlevering af de danske Torpedobaade.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Det bemærkes, at disse Fremstillinger, hvad de faktiske Forhold angaar, er baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme.

Erik Scavenius.

ad. 4. Redegørelse for Noten af 15. Januar 1941 vedrørende Udleveringen af Torpedobaadene.

Siden Afleveringen efter den 9. April af et Antal Kanoner med Ammunition havde der været Ro paa dette Omraade, men den 15. Januar 1941 fremsatte den tyske Gesandt mundtlig i den tyske Regerings Navn og efter Ordre en Anmodning til den danske Regering om, at 6 større og 6 mindre og ældre Torpedobaade maatte blive stillet til Raadighed for den tyske Krigsmarine indtil Krigens Afslutning. Hensigten var, at disse Baade udelukkende skulde benyttes som Hjælpeskibe i Uddannelsesøjemed og udelukkende i Østersøen. Man ønskede en meget hurtig Afgørelse i Sagen. Ved en Skrivelse af samme Dato underrettede Udenrigsministeriet Marineministeriet om dette tyske Krav.

Der optoges derefter Forhandlinger med Kongen og i Ministeriet. Den tyske Gesandt spurgte i disse Dage stadig til Sagen. Disse Forhandlinger resulterede i mit Svar til den tyske Gesandt af 20. Januar 1941, der dels indeholdt en Protest og dels henstillede Sagen til nye Overvejelser paa tysk Side.

Imidlertid havde den fungerende Viceadmiral rettet en Henvendelse i Sagen til den tyske Admiral i København, hvilket foranledigede en Samtale mellem den tyske Storadmiral og den danske Marineattaché i Berlin. Storadmiralen erkendte de Vanskeligheder paa dansk Side, som Marineattacheen havde fremhævet, men hævdede, at Kravet maatte tilfredsstilles. Efter at Storadmiralen havde taget Afsked med Marineattacheen, føjede hans Stabschef nogle Kommentarer til, der meget stærkt understregede, hvad der vilde ske, hvis Anmodningen ikke blev efterkommet.

Disse Forhandlinger medførte altsaa ingen Ændringer i det tyske Standpunkt, og den 22. Januar meddelte den tyske Gesandt den tyske Regerings Afslag, der lød saaledes:

„Rigets Befuldmægtigede er blevet instrueret om med største Eftertryk at gentage, at Rigsregeringen ubetinget maa insistere paa, at de danske Torpedobaade stilles til dens Raadighed. Den af Rigsregeringen i saa Henseende trufne Beslutning er definitiv og kan ikke ændres".

Under disse Omstændigheder besluttede Ministeriet i Overensstemmelse med Kongen at bøje sig for det tyske Krav, og der afgaves samme Dag følgende Svar:

„Regeringen har samtykket i, at Torpedobaadene stilles til den tyske Rigsregerings Raadighed. Forsvarsministeren er blevet bemyndiget til at ordne Gennemførelsen af Sagen i Enkeltheder."

Tyskerne opgav dog Kravet om 4 af de ældre Baade, og de accepterede den danske Marines Betingelser for Baadenes Udlevering gaaende ud paa, at Baadene afleveredes uden Kanoner, Torpedoer, Haandvaaben og Ammunition samt uden Projektører, Radiostationer, Afstandsmaalere og Dækstorpedoapparater. Baadene skulde ved tysk Foranstaltning bugseres snarest muligt fra Holmens Omraade og fra Svendborg, hvor 3 af Baadene var oplagt, og ligeledes slæbes til tysk Havn ved tysk Foranstaltning.

Afleveringen i København fandt Sted den 5. Februar, og herunder flagede Kystdefensionen og Holmen inklusive de i Havnen liggende Marinefartøjer paa halv Stang. Ordren hertil var kommet fra Kongens Jagtkaptajn, og gennem en Forbindelsesofficer var der givet Meddelelse til Tyskerne.

Kongen havde ønsket, at der ved Afleveringen af Torpedobaadene skulde offentliggøres en Meddelelse indeholdende Oplysning om den Protest, som af den danske Regering var blevet nedlagt mod den tyske Regerings Krav, men da man paa tysk Side ikke vilde gaa med til at omtale eller antyde Protesten i en Pressemeddelelse, fandt den danske Regering det ikke ønskeligt at udsende nogen saadan.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

9.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 21. Februar 1947.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I Kommissionens Aktstykke Nr. 99, af hvilket Udenrigsministeriet er i Besiddelse af et Korrekturaftryk (se Bilag 1), gengives nogle Udtalelser, som den tidligere tyske Gesandt i Danmark, Dr. Cecil von Renthe-Fink under en Afhøring den 23. Juli 1946 i Københavns Politis 1. Undersøgelseskammer er fremkommet med vedrørende det fra tysk Side i 1941 fremsatte Krav om Udlevering af danske Torpedobaade.

I denne Anledning mener Udenrigsministeriet at burde gøre Kommissionen bekendt med nedennævnte Aktstykker, der følger hoslagt i Genpart:

1. Udenrigsministeriets Skrivelse til Marineministeriet af 15. Januar 1941 (Bilag 2),
2. Notitser til Udenrigsministeriets Akter af 16., 17. og 18. Januar 1941, affattet af den daværende Chef for den politisk-juridiske Afdeling (Bilag 3—5),
3. »Aufzeichnung« af 20. Januar 1941, afleveret samme Dag af Udenrigsministeren til den herværende tyske Gesandt (Bilag 6),
4. Depeche Nr. IV af 20. Januar 1941 (med 1 Bilag) fra den kgl. Gesandt i Berlin (Bilag 7 med Underbilag),
5. Aide-Mémoire af 22. Januar 1941, afleveret samme Dag af den tyske Gesandt til Udenrigsministeren (Bilag 8) og
6. Skrivelse af 23. Januar 1941 fra Udenrigsministeriet til Marineministeriet, indeholdende Meddelelse om den danske Regerings endelige Svar til den tyske Gesandt (Bilag 9).

Man henleder særlig Opmærksomheden paa det tyske Aide-Mémoire af 22. Januar 1941 (Bilag 8).

Gustav Rasmussen.

Bilag 1.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 29. August 1946.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 26. Juni 1946 skal man hoslagt fremsende nogle af Politiinspektør Kudsk foretagne Rapportafhøringer af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede Cecil v. Renthe-Fink.

P. M. V.

E. B.

Chr. Ludvigsen,

fg.

Underbilag til bilag 1.

KØBENHAVNS POLITI

1. Undersøgelseskammer. Sag Nr. 312/45.

Ekstrakt af Rapport.

Tirsdag den 23. Juli 1946.

Cecil von Renthe-Fink var fremstillet fra Rigspolitichefens Internat Trekroner.

— —

Kpt. kan ikke udtale sig om, hvorvidt det tyske Udenrigsministerium har tilsigtet at benytte D. N. S. A. P. som et Tvangsmiddel over for den danske Regering, saaledes at hvis denne ikke rettede sig efter tyske Krav, blev det antydet, at Nazisterne vilde komme til Magten. Der forelaa, medens Kpt. tjenstgjorde i Danmark, kun 2 Situationer, hvor den danske Regering nægtede at gaa med til tyske Krav, men efter Forhandlinger bøjede sig. Det ene Tilfælde var Afleveringen af de danske Torpedobaade, men paa dette Punkt havde det ikke været den tyske Regerings Hensigt at lade det komme til en Krise. Det andet var Antikominternpagten. I intet Tilfælde er der fra tysk Side direkte eller indirekte antydet, at, saafremt den danske Regering ikke gav efter, vilde Clausen faa overdraget Regeringen.

— —

Renthe-Fink.

Bilag 2.

UDENRIGSMINISTERIET

Den 15. Januar 1941.

Til Marineministeriet.

Den herværende tyske Gesandt har ved et Besøg i Udenrigsministeriet Dags Dato i den tyske Rigsregerings Navn og efter Ordre fra denne overfor undertegnede fremsat en Anmodning til den danske Regering om, at 6 danske Torpedobaade af Linien og 6 Torpedobaade af Reserven maa blive stillet til Raadighed for den tyske Krigsmarine indtil Krigens Afslutning. Det drejer sig om følgende Torpedobaade:

290 t-Baade	110 t-Baade
»Dragen«	»Springeren«
»Hvalen«	»Støren«
»Laxen«	»Søridderen«
»Glenten«	»Søhunden«
»Høgen«	»Havørnen«
»Ørnen«	»Narhvalen«

Minister von Renthe-Fink fremhævede stærkt, at Hensigten var, at disse Baade udelukkende skulde benyttes som Hjælpeskibe i Uddannelsesøjemed og udelukkende i Østersøen. Ved Krigens Afslutning vilde de blive tilbageleveret til Danmark, og den tyske Regering var rede til at betale Erstatning for Baadenes Benyttelse og for Slid etc.

Hvad angaar Formen for den Retshandel, hvorved Baadene stilledes til Tysklands Raadighed, fremsatte Gesandten ikke noget bestemt Ønske. Der kunde formentlig være Tale enten om Salg med Tilbagekøbsret for den danske Marine eller om Udlaan (Udlejning), saaledes at Ejendomsretten over Skibene forblev hos Danmark. Personlig var Hr. von Renthe-Fink mest stemt for den sidstnævnte Form.

Med Henblik paa det Formaal, hvortil Baadene skulde benyttes, vilde det være nødvendigt, at der blev foretaget forskellige Ændringer, hvilke maatte ske paa tyske Værfter.

Hr. von Renthe-Fink udviklede for mig, at det vilde være af stor Betydning for den tyske Krigsmarine at faa Raadighed over de omhandlede Torpedobaade, og udtalte flere Gange i Løbet af Samtalen, at den tyske Regering var interesseret i en meget hurtig Afgørelse af denne Sag. Fra den tyske Krigsmarines Side lagdes der stor Vægt paa, om Baadene kunde være paa tyske Værfter allerede i Begyndelsen af Februar Maaned d. A.

Gesandten vilde finde det ønskeligt, om der, saa snart den danske Regering principielt maatte have truffet Beslutning om at imødekomme den af ham paa Rigsregeringens Vegne fremsatte Anmodning, kunde blive optaget Forhandlinger direkte mellem de danske og de tyske Marinemyndigheder angaaende alle praktiske Spørgsmaal ved Sagens Ordning.

Erik Scavenius.

Bilag 3.

NOTITS

Minister von Renthe-Fink har Dags Morgen telefoneret til Undertegnede for at anmode om, at det saa stærkt som overhovedet muligt maatte blive fremhævet over for Regeringens Medlemmer, at Sagen om Aflevering af de danske Torpedobaade er af en ganske overordentlig stor Vigtighed. De Instruktioner, som Gesandten havde modtaget fra Berlin, gik ud paa, at der under alle Omstændigheder *maatte* opnaas et positivt Resultat. Sagen maatte ikke »schiefgehen«. Det var absolut nødvendigt, at den gik i Orden. Den var politisk af stor Vigtighed, og den tyske Krigsmarine lagde afgørende Vægt paa at faa disse Baade til Raadighed. Et afslaaende Svar fra dansk Side vilde berede baade den danske Regering og Hr. von Renthe-Fink de allerstørste Vanskeligheder.

I Tilfælde af at Vanskelighederne i denne Sag maatte være saa store, at Regeringen i sine Overvejelser hældede til et Afslag, var det nødvendigt, at Hr. von Renthe-Fink, inden endelig Beslutning blev taget, fik Lejlighed til paany at gøre Forestilling over for Udenrigsministeren samt endvidere over for Statsministeren.

Endelig fremhævede Hr. von Renthe-Fink stærkt, at den tyske Regering lagde den største Vægt paa, at Afgørelsen blev truffet meget hurtigt. Han spurgte, om der kunde siges noget om, hvornaar Svaret kunde forventes.

Undertegnede mindes ikke, at Hr. von Renthe-Fink nogensinde har talt saa indtrængende som under denne Telefonsamtale.

Den 16. Januar 1941.

Nils Svenningsen.

Bilag 4.

Forelagt Direktøren 17. 1. 1941.

NOTITS

Minister von Renthe-Fink telefonerede Dags Morgen Kl. 9 til Undertegnede angaaende Sagen om de danske Torpedobaade. Ministeren havde i Nat fra Berlin faaet bestemte Instruktioner om, at Sagen maatte være principielt i Orden allerede i Morgen. Han spurgte, om der var foretaget noget i Sagen. Jeg svarede, at den tyske Anmodning officielt var blevet bragt videre til Marineministeriet, og at Sagen havde været Genstand for Drøftelse i et Ministermøde.

Da jeg for at bekræfte den rigtige Forstaaelse af Hr. v. Renthe-Finks Udtalelser bemærkede, at jeg havde opfattet disse saaledes, at man i Berlin forlangte en Afgørelse i Morgen, svarede Hr. v. Renthe-Fink: »Ja, aber nicht bloss Entscheidung sondern auch Einverständnis«.

Minister v. Renthe-Fink ønskede en ny Samtale med Udenrigsministeren om Sagen i Dag. Jeg lovede at foranledige, at der blev givet Ministeren Besked om et Tidspunkt. Saavidt jeg forstod, vilde det passe ham godt mellem Kl. 12 og 13.

Den 17. Januar 1941.

Nils Svenningsen.

Ministeren har idag haft en Samtale med Hr. v. Renthe-Fink.

Den 17. Januar 1941.

Nils Svenningsen.

Bilag 5.

NOTITS

Ved 6-Tiden Dags Eftermiddag telefonerede Minister v. Renthe-Fink, der efter først at have forhørt sig om en anden Sag spurgte, om jeg vidste, hvordan det gik med Sagen om Torpedobaadene. Jeg svarede, at Sagen var behandlet i et Ministermøde, men at der endnu ikke var truffet nogen Beslutning. Iøvrigt skulde Sagen jo nu paa Mandag drøftes mellem den tyske Storadmiral og den danske Marineattaché i Berlin. Da Hr. v. Renthe-Fink forstod min Bemærkning herom saaledes, at Afgørelsen blev udsat indtil den nævnte Samtale i Berlin havde fundet Sted, bemærkede han, at denne Samtale ikke vilde ændre noget med Hensyn til Sagens Realitet. Meningen var blot, at Storadmiralen over for Marineattacheen vilde give Udtryk for den tyske Marines venlige Indstilling over for den danske Marine og forsikre Marineattacheen om, at Kravet om Torpedobaadene ikke skulde betyde noget Brud paa den hidtidige venskabelige Linie. Hr. v. Renthe-Fink advarede derfor stærkt imod, at man gjorde sig nogen Illusioner i Anledning af den forestaaende Samtale i Berlin. Kravet om Baadene vilde altsaa blive fastholdt, og Grunden hertil var simpelthen, at det var nødvendigt for den tyske Marine at sikre sig dette danske Materiel.

Ved 7-Tiden i Aften telefonerede Hr. v. Renthe-Fink paany, denne Gang for at meddele mig, at han nu var blevet bekendt med, at der i Morgen skulde finde en Samtale Sted om Sagen mellem Admiral Mewis og Admiral Briand. Formaalet med denne Samtale var det samme som med Samtalen i Berlin paa Mandag. Admiral Mewis vilde gerne personligt over for den danske Viceadmiral give Udtryk for den tyske Marines venskabelige Følelser over for den danske og forklare Viceadmiralen Nødvendigheden af, at det tyske Krav blev imødekommet.

Det var Minister v. Renthe-Fink meget om at gøre, at Udenrigsministeren og Admiral Briand allerede i Aften blev gjort bekendt med, hvad han saaledes havde oplyst om Formaalet med de to ovenfor nævnte Samtaler. Han vilde paa Mandag paany søge Udenrigsministeren og lagde stor Vægt paa, at der nu meget hurtigt blev truffet en Afgørelse.

Ved 8-Tiden Dags Aften telefonerede jeg til Udenrigsministeren, hvem jeg gjorde bekendt med det ovenfor anførte. Udenrigsministeren bad mig underrette dels Statsministeren, dels Admiral Briand med Henstilling til denne om at lade Beskeden gaa videre til Forsvarsministeren.

Derefter telefonerede jeg til Statsministeren og meddelte efter Ordre, at det under disse Omstændigheder efter Udenrigsministerens Formening var nødvendigt, at det i Dag i Ministermødet drøftede Svar blev afgivet til Minister v. Renthe-Fink paa Mandag. Statsministeren meddelte mig, at han i Aften havde talt med Kongen, der havde godkendt det udarbejdede Udkast til Svar.

Endelig talte jeg med Admiral Briand og gjorde ham bekendt med Minister v. Renthe-Finks Udtalelser i de to ovenfor refererede Telefonsamtaler samt henstillede, at Forsvarsministeren blev underrettet.

Den 18. Januar 1941.

Nils Svenningsen.

Bilag 6*).

AUFZEICHNUNG

Am 15. Januar 1941 ist der Deutsche Gesandte, Herr Minister von Renthe-Fink, bei dem Aussenminister, Herrn von Scavenius, vorstellig gewesen, um im Namen der Deutschen Reichsregierung die Aufforderung an die Königlich Dänische Regierung zu richten, der deutschen Kriegsmarine 6 dänische Torpedoboote aus der Linie und 6 Torpedoboote aus der Reserve bis zum Abschluss des Krieges zur Verfügung zu stellen.

Aus diesem Anlass wünscht die Königliche Regierung der Deutschen Reichsregierung zur Kenntnis zu bringen, dass ein Nachkommen der somit deutscherseits gemachten Aufforderung von dem dänischen Volk und der Königl. dänischen Marine als einen schweren Schlag empfunden werden würde, der in den weitesten Kreisen tiefe Enttäuschung und Sorge hervorrufen würde. Diese Forderung ist der Königlichen Regierung sehr überraschend gekommen, indem es stets vorausgesetzt worden war, dass auf dem Gebiet der Marine keine Massnahmen in Vorschlag gebracht werden würden, die eine Ueberlassung von Schiffsmaterial bezwecken. Im Gegenteil glaubt man auf dänischer Seite Grund zu der Erwartung gehabt zu haben, dass deutscherseits Verständnis gezeigt werden würde für das Interesse, nicht nur an ein Aufrechterhalten, sondern auch an eine weitere Entwicklung der dänischen Wehrmacht zur See.

Für das Offizierskorps der Marine würde eine Auslieferung von Schiffen, besonders wenn es sich wie hier um den überwiegenden Teil des Bestandes von dänischen Torpedobooten handelt, als eine bittere Enttäuschung empfunden werden. Ein Schiff, das die Flagge der Königlichen Marine führt, ist in einer ganz anderen Weise als Wehrmittel anderer Kategorien ein Exponent der Wehrmacht Dänemarks und hat daher eine Bedeutung nicht nur als Material sondern auch als Symbol.

Die Zusammenarbeit zwischen der deutschen Wehrmacht und den Vertretern des dänischen Heeres und der dänischen Marine hat sich stets in einer freundschaftlichen Weise abgespielt, und dänischerseits wird man nach wie vor auf allen Gebieten bestrebt sein, allen natürlichen Wünschen und Forderungen von deutscher Seite entgegenzukommen.

Aus Anlass der jetzt erhobenen Forderung, die sowohl die Regierung als die Marine schmerzlich berührt hat, glaubt die Königliche Regierung jedoch Einspruch gegen die Auslieferung irgendwelchen Teils der dänischen Kriegsflotte erheben zu müssen, und sie bittet daher die Deutsche Reichsregierung dringend die Angelegenheit zum Gegenstand einer erneuten Prüfung machen zu wollen.

Im übrigen wünscht die Königl. Regierung darauf aufmerksam zu machen, dass die Königl. Marine ausser den sechs hier in Rede stehenden kleinen Torpedobooten der Reserve noch vier kleine Torpedoboote besitzt, die zur Ausführung des Seepolizeidienstes benutzt und benötigt werden. Das eine von diesen letztgenannten Booten ist zur Zeit beschädigt, und als Ersatz dafür ist ein der sechs Boote in diesen Dienst eingestellt. Es ist erforderlich immer über einige Ersatzboote zu verfügen.

Kopenhagen, den 20. Januar 1941.

*) Oversættelse på næste side.

Oversættelse.

NOTITS

Den 15. Januar 1941 har den tyske Gesandt, Herr Minister von Renthe-Fink, henvendt sig til Udenrigsministeren, Herr von Scavenius, for paa den tyske Rigsregerings Vegne at rette Opfordring til den Kongelig Danske Regering om at stille 6 danske Torpedobaade af Linien og 6 Torpedobaade af Reserven til Disposition for den tyske Krigsmarine indtil Krigens Afslutning.

I denne Anledning ønsker den Kongelige Regering at lade den Tyske Rigsregering vide, at en Opfyldelse af den saaledes fra tysk Side stillede Opfordring af det danske Folk og den Kongelig danske Marine vilde blive følt som et haardt Slag, der i de videste Kredse vilde fremkalde dyb Skuffelse og Bekymring. Dette Krav er kommet den Kongelige Regering meget overraskende, idet det stedse var blevet forudsat, at der paa Marinens Omraade ikke vilde blive stillet Forslag om nogen Forholdsregler, der havde Overladelse af Skibsmateriel til Formaal. Tværtimod mener man paa dansk Side at have haft Grund til at vente, at der fra tysk Side vilde blive vist Forstaaelse for Interessen i ikke blot at opretholde, men ogsaa yderligere at udvikle den danske Værnemagt til Søs.

For Marinens Officerskorps vilde Udlevering af Skibe, navnlig naar det som her drejer sig om den overvejende Del af Styrken af danske Torpedobaade, blive følt som en bitter Skuffelse. Et Skib, der fører den Kongelige Marines Flag, er paa en helt anden Maade end andre Kategoriers Vaaben en Eksponent for Danmarks Forsvarsmagt og har derfor en Betydning ikke blot som Materiel, men ogsaa som Symbol.

Samarbejdet mellem den tyske Værnemagt og Repræsentanterne for den danske Hær og den danske Marine er stadig foregaaet paa venskabelig Maade, og fra dansk Side vil man nu som før paa alle Omraader bestræbe sig paa at imødekomme alle naturlige Ønsker og Krav fra tysk Side.

I Anledning af det nu rejste Krav, der smerteligt har berørt baade Regeringen og Marinen, mener den Kongelige Regering dog at maatte nedlægge Protest mod Udleveringen af nogensomhelst Del af den danske Krigsflaade, og den anmoder derfor indtrængende den Tyske Rigsregering om at ville gøre Sagen til Genstand for en fornyet Undersøgelse.

For Resten ønsker den Kongelige Regering at gøre opmærksom paa, at den Kongelige Marine foruden de seks her omtalte smaa Torpedobaade af Reserven endnu har fire smaa Torpedobaade, der benyttes til og er fornødne til Udførelsen af Søpolititjenesten. Den ene af disse sidstnævnte Baade er for Tiden beskadiget, og som Erstatning for den er en af de seks Baade indsat i denne Tjeneste. Det er nødvendigt altid at kunne disponere over nogle Reservebaade.

København, den 20. Januar 1941.

Bilag 7.

Berlin, den 20. Januar 1941.

Fortrolig.

Nr. IV. Marineteknisk Henvendelse.

3 Bilag.

Hr. Udenrigsminister Erik Scavenius, Udenrigsministeriet.

Efter at Fregatkaptajn Besthorn mundtligt paa den tyske Marineoverkommandos Vegne i Lørdags den 18. ds. Eftermiddag havde givet Marineattaché, Kommandørkaptajn Kjølsen Meddelelse om den Hr. Ministeren bekendte Sag, afgav Marineattacheen ufortøvet mundtlig Melding til Undertegnede, der derefter afsendte saalydende unummererede Telefontelegram til Udenrigsministeriet, der modtoges af Afdelingschef Svenningsen:

»Fortroligt. Haster. I dette Øjeblik blevet bekendt med det gennem tysk Gesandt fremsatte Spørgsmaal stop Marineattaché anmodet om at komme til Storadmiral Mandag Kl. 13 stop Kunde dansk Overtagelse af en vis Vagttjeneste ikke gøre Anmodning unødvendig?«

Jeg ansaa det nødvendigt paa eneste mulig Maade at gøre Hr. Ministeren bekendt med, at jeg altsaa var à jour med Sagen, som indtil en Time før var mig ubekendt, og med den Omstændighed, at Marineattacheen maatte indfinde sig hos Storadmiral Raeder Dags Dato Kl. 13. Det var nemlig muligt, at Hr. Ministeren ønskede at give Instruktion eller Orientering inden denne Samtale. Den sidste Sætning i Telefontelegrammet tilføjedes kun for at antyde en Mulighed »to save the face«.

Da der indtil Kl. 12.45 Dags Dato ikke hertil var indgaaet nogen Meddelelse fra Udenrigsministeriet, begav Marineattacheen sig til Storadmiralen. Hvad denne havde til Hensigt at udtale ved denne Lejlighed, var os naturligvis ubekendt. Jeg forudsatte, at Hr. Raeder vilde bagatellisere Sagen ud fra et rent marineteknisk Synspunkt. Imidlertid forekom det saavel Marineattacheen som mig umuligt ved denne Lejlighed at forholde sig fuldstændig passiv, hvorfor jeg bemyndigede ham til at udtale sig ganske kort efter visse naturlige Linier, alt efter hvorledes Storadmiralens Udtalelser maatte falde, men under udtrykkelig Angivelse af, at hans Bemærkninger fremkom uden nogensomhelst Instruktion.

Jeg tillader mig hermed at fremsende Marineattacheens Referat af Samtalen i 3 Eksemplarer.

Medens jeg umiddelbart efter 9. April f. A. straks blev opkaldt til Rigsudenrigsministeren, der vistnok iøvrigt i Øjeblikket er fraværende fra Berlin, er der ikke fra Auswärtiges Amts Side tilgaaet mig nogen Meddelelse, hvilket synes at understrege et tysk Ønske om at behandle Sagen saa teknisk og som saa lidet betydende som muligt.

Af denne Beretning, der er betegnet som fortrolig, medfølger to Gennemslag. Den medtages af Hr. Hergel, der imorgen tidlig forlader Berlin.

Jeg har den Ære at forblive med den mest udmærkede Højagtelse

Hr. Udenrigsministerens ærbødigste

Herluf Zahle.

Underbilag til bilag 7.

Foreløbigt Referat af Marineattaché, Kommandørkaptajn Kjølsens Samtale med Grossadmiral, Dr. h. c. Raeder i Oberkommando der Kriegsmarine den 20. Januar 1941, Kl. 13.

Tilstede var foruden Storadmiralen dennes Stabschef, Kapitän zur See Schulte-Mönting. Storadmiralen udtalte, at man paa Grund af Omstændighederne saa sig nødsaget til at fastholde det Krav, som i disse Dage i København er blevet rejst overfor den danske Marine. Det laa ham dog meget paa Sinde, at dette Krav ikke blev misforstaaet blandt de danske Søofficerer og i den danske Flaade, hvis Samarbejde han altid havde sat saa megen Pris paa. Han erklærede sig villig til at gennemføre Kravet paa en saadan Maade, at denne vilde være saa lidt stødende som mulig for en dansk Opfattelse, og imødesaa derfor Forslag fra dansk Side om, hvorledes man vilde kunne tænke sig dette udført. Kravet som saadant lod sig imidlertid under ingen Omstændigheder ændre. Det laa ham ligeledes paa Sinde at give Udtryk for, at der intet præjudicerende skulde ligge heri for den danske Flaades Fremtid.

Jeg tog da Ordet, idet jeg understregede, at jeg udtalte mig her uden Instruktion fra min Regering, men i Overensstemmelse med Gesandten, Kammerherre Zahles, Mening og gav Udtryk for, hvilke alvorlige Følelser en dansk Søofficer maatte være besjælet af ved at staa overfor et saadant Forslag, der vilde paavirke Danmarks Værnemagt, hvilken vi alle havde betragtet som sikret ved Overenskomsten af 9. April 1940. Jeg nævnede endvidere, at selv om vore 10 Torpedobaade formentlig ikke kunde spille nogen større Rolle i en Stormagt Hænder, saa betød det dog en saa alvorlig Svækkelse af vor Sømagt, at vor Flaades Slagkraft temporært maatte siges at være betydelig nedsat. Uanset Løftet om tysk Velvilje ved eventuelle Nybygninger, saa bemærkede jeg, at vor Marine uden disse Torpedobaade næppe vilde være istand til at indlade sig paa et sadant Samarbejde, som Storadmiralens Stabchef havde skitseret overfor mig. Til Slut fremhævede jeg det store Indtryk, som en eventuel Opfyldelse af Forslaget vilde vække i Danmark, saaledes at vi, der arbejdede paa et godt Forhold imellem de to Stater, maatte se med den største Bekymring paa denne Udvikling. Endelig rettede jeg en Appel til Storadmiralen, som saa ofte havde givet Udtryk for sin Velvilje overfor vor Marine og vort Folk, at disse af mig frembragte Momenter maatte blive taget i Betragtning, naar Afgørelsen fandt Sted.

Storadmiralen erkendte de af mig fremhævede Vanskeligheder, men hævdede, at Kravet maatte tilfredsstilles, og tilføjede endnu flere Bemærkninger, som han anmodede mig om personlig og snarest mulig at fremsætte for Søværnskommandoen, idet disse var af en saadan Art, at han maatte fraraade, at de nævntes i en Telefonsamtale. Efter at Storadmiralen paa det elskværdigste havde taget Afsked med mig, føjede hans Stabschef enkelte Kommentarer til, som ligeledes er af et saadant Indhold, at jeg skal tillade mig at referere disse mundtlig efter min Ankomst til København.

Kl. 15.30 afgav jeg telefonisk Meddelelse til Søværnskommandoen (Kommandørkaptajn Vedel), at jeg vilde ankomme til København Tirsdag Aften og da aflægge mundtligt Referat i Sagen, samt tilføjede, at man fra tysk Side havde anmodet om, at en endelig Afgørelse ikke blev truffet, før Storadmiralens Udtalelser igennem mig var kendt i København. Jeg anmodede om at lade denne Meddelelse gaa videre til Udenrigsministeriet (Legationsraad Svenningsen).

Kjølsen.

Bilag 8.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE
DES DEUTSCHEN REICHES

Kopenhagen, den 22. Januar 1941.

AIDE-MÉMOIRE

Der Bevollmächtigte des Reiches ist beauftragt, mit allem Nachdruch zu wiederholen, dass die Reichsregierung auf der Zurverfügungstellung der dänischen Torpedoboote unbedingt bestehen muss. Der in dieser Beziehung gefasste Beschluss der Reichsregierung ist endgültig und unabänderlich.

Der Bevollmächtigte des Reiches bittet daher, die Stelle zu bezeichnen, die dänischerseits mit der Durchführung der technischen Einzelheiten betraut wird.

Kopenhagen, den 22. Januar 1941.

Oversættelse.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE
FOR DET TYSKE RIGE

København, den 22. Januar 1941.

AIDE-MÉMOIRE

Den Befuldmægtigede for Riget har faaet Instruks om saa eftertrykkeligt som muligt at gentage, at Rigsregeringen ubetinget maa fastholde Kravet om at faa de danske Torpedobaade stillet til Disposition. Rigsregeringens i denne Henseende fattede Beslutning er definitiv og urokkelig.

Den Befuldmægtigede for Riget anmoder derfor om, at man vil opgive, hvilken Myndighed der fra dansk Side faar overdraget Gennemførelsen af de tekniske Enkeltheder.

København, den 22. Januar 1941.

Bilag 9.

UDENRIGSMINISTERIET

23. Januar 1941.

GENPART

Til Marineministeriet.

Under Henvisning til Skrivelse herfra af 15. Januar 1941 samt til de i Mellemtiden stedfundne Drøftelser vedrørende det af den tyske Rigsregering fremsatte Krav om at faa overladt 12 danske Torpedobaade indtil Krigens Afslutning fremsender Udenrigsministeriet hoslagt Afskrift af en »Aufzeichnung«, som den 20. ds. af Udenrigsministeren i Henhold til Regeringens Beslutning blev overgivet den herværende tyske Gesandt. I denne »Aufzeichnung« gives Udtryk for de Synspunkter, udfra hvilke denne Sag maa betragtes af den danske Regering, hvorhos der, som det vil ses, nedlægges Protest mod Udlevering af nogen Del af den danske Flaade. Dansk Koncept til den nævnte »Aufzeichnung« vedlægges.

Den 22. ds. ved Middagstid henvendte den herværende tyske Gesandt sig paany til Udenrigsministeren, idet han til denne afleverede et samme Dag dateret Memorandum af følgende Ordlyd:

*) »DerBevollmächtigte des Reiches ist beauftragt, mit allem Nachdruck zu wiederholen, dass die Reichsregierung auf der Zurverfügungstellung der dänischen Torpedoboote unbedingt bestehen muss. Der in dieser Beziehung gefasste Beschluss der Reichsregierung ist endgültig und unabänderlich.

Der Bevollmächtigte des Reiches bittet daher, die Stelle zu bezeichnen, die dänischerseits mit der Durchführung der technischen Einzelheiten betraut wird.«

Efter at Sagen derefter paany havde været gjort til Genstand for Drøftelse i Ministermøde, overgav Udenrigsministeren samme Dags Eftermiddag mundtligt den herværende tyske Gesandt følgende Svar:

**) »Die Regierung hat der Zurverfügungstellung der Torpedoboote zugestimmt. Der Minister der Verteidigung ist ermächtigt worden, die Durchführung der Einzelheiten zu bewerkstelligen.«

Om, hvad der herefter passerer i Sagen, vilde Udenrigsministeriet sætte Pris paa at modtage Meddelelse fra Marineministeriet.

P. M. V.

Nils Svenningsen.

---

*) Oversættelse heraf på bilag 8.

**) Oversættelse: Regeringen har samtykket i at stille Torpedobaadene til Disposition. Forsvarsministeren er blevet bemyndiget til at iværksætte Gennemførelsen af Enkelthederne.

10.

MARINEMINISTERIET

København, den 13. juli 1949.

Til den af folketinget under 8. januar 1948 nedsatte kommission i henhold til grundlovens § 45.

Under henvisning til kommissionens skrivelse af 28. juni d. å. tilbagesendes hoslagt den af kommissionen den 17. maj 1949 til marineministeriet udlånte sag j. nr. 80/1941 bilagt et resumé (bilag 1) af sagen samt 2 underbilag til resumeet (mærket bilag 2 og 3).

F. m.

Vedel.

Bilag 1.

Aflevering af danske torpedobåde til den tyske krigsmarine.

Den tyske gesandt i København afleverede den 15. januar 1941 i den tyske regerings navn og efter dennes ordre til udenrigsministeren en note, hvori fremsattes anmodning til den danske regering om at stille torpedobådene »Dragen«, »Hvalen«, »Laxen«, »Glenten«, »Høgen« og »Ørnen« samt minestrygerne »Springeren«, »Støren«, »Søridderen«, »Søhunden«, »Havørnen« og »Narhvalen« til rådighed for den tyske krigsmarine indtil krigens afslutning.

Gesandten fremhævede stærkt, at hensigten var, at disse både udelukkende skulle benyttes som hjælpeskibe i uddannelsesøjemed og udelukkende i Østersøen. Ved krigens afslutning ville de blive tilbageleveret til Danmark, og den tyske regering var rede til at betale erstatning for bådenes benyttelse og for slid etc.

På denne foranledning tilskrev søværnskommandoen forsvarsministeren fortrolige skrivelser af 16. januar og 17. januar 1941, journ. nr. 80/1941, henholdsvis nr. 423 og nr. 461 (se bilagene mærket: bilag 2 og bilag 3).

Efter den 20. s. m. at have afgivet en protestnote så regeringen sig den 22. s. m. nødsaget til — efter at have modtaget et gentaget i kategorisk form fremsat *krav* — at give efter herfor.

I den anledning nedsatte marineministeriet den 23. januar et udvalg — med chefen for flådestationen som formand — til ved forhandling med den tyske krigsmarines myndigheder i Danmark at træffe forberedelser til sagens gennemførelse og fremsætte forslag herom til marineministeriet.

De omhandlede torpedobåde og minestrygeres placering og oplægningstilstand m. m. fremgår af nedenstående skema:

Type	Navn og betegnelse		Oplægningstilstand og plads
T-båd	Dragen	(T.1.)	*i linien.* Opl. i konserveret stand på *Holmen.*
»	Hvalen	(T.2.)	
»	Laxen	(T.3.)	
»	Glenten	(T.4.)	*i linien.* Opl. i konserveret stand i *Svendborg.*
»	Høgen	(T.5.)	
»	Ørnen	(T.6.)	
Minestryger	Springeren	(S.1.)	*i reserven.* Under kommando, underlagt kystbevogtningen.
»	Støren		*kasserede* p. gr. af alder. Forskelligt hjælpemaskineri m. m. udtaget.
»	Søridderen		
»	Søhunden		
»	Havørnen	(S.5.)	*i reserven.* Opl. i konserveret stand på *Holmen.* I skur.
»	Narhvalen	(S.6.)	

Ved skrivelse af 24. januar til afleveringsudvalget (benævnt Udvalget af 23. januar 1941) meddelte marineministeriet følgende retningslinier for udvalgets arbejde:

1. Udvalgets arbejde angår afleveringen af de i ministeriets skrivelse af 23. januar d. å. anførte både.
2. Ved klargøring til aflevering af bådene bør de enkelte arbejder tilrettelægges således for de udførende myndigheder og institutioner, at den bevogtende styrke kan opfylde sit hovedformål: at undgå enhver form for sabotage mod bådene.

3. Der udarbejdes forslag til afleverings-inventarieregelementer til ministeriets principielle godkendelse.
4. De i København henliggende både samles ved torpedobådsbroerne på Nyholm og klargøres snarest til bortbugsering efter at være forsynet med det i pkt. 3 nævnte inventar, som bringes om bord i bådene ved søværnets foranstaltning.
5. Til brug for den tyske krigsmarine udarbejdes en kortfattet beretning om bådenes tilstand, kendte væsentlige materielmangler og stærkt fremskredne materialesvagheder.
6. Bådene bortbugseres ved den tyske krigsmarines foranstaltning.
7. Den endelige afleveringsforretning kan, for så vidt angår bådene i København, henlægges til tidspunktet efter bådenes bortbugsering fra Holmen.
8. Udvalget eller de af dets medlemmer eller dets sekretær, som af formanden bemyndiges dertil, bemyndiges til at træde i direkte forhandling med og på marineministeriets vegne forhandle med de af den tyske krigsmarines herværende myndigheder udpegede tyske embedsmænd, som skal overtage bådene, idet dog principielle eller betydelige spørgsmål vil være at forelægge marineministeriet til afgørelse.
9. Udvalgets formand er bemyndiget til direkte at meddele søværnets myndigheder fornødne ordrer og direktiver denne sag vedrørende.
10. — — — (omhandler førelse af protokol over og referat af møder m. m.).

Udvalget afholdt møder den 23., 24., 25. og 29. januar, ligesom enkelte dertil udpegede medlemmer af udvalget afholdt møder med den herværende tyske marineattaché m. fl.

Den 23. januar indsendte udvalget til marineministeriet forslag til de forudsætninger, hvorunder afleveringen af bådene burde foretages. Disse var i hovedsagen følgende:

1. Bådenes placering (som anført foran).
2. Bådenes oplagstilstand (fremgik af en udarbejdet oversigt, der blev tilstillet de tyske myndigheder).
3. Bådene afleveres i den tilstand, som fremgår af særlige inventarieregelementer og og beskrivelser af bådenes tilstand og væsentlige mangler. Eventuel beholdning af brændselsolie og smøreolie udtages af bådene forinden afleveringen. De nævnte reglementer og beskrivelser vedrørende bådene tilstilles de herværende tyske marinemyndigheder i forbindelse med afleveringen.

   Princippet ved reglementernes udarbejdelse er, at bådene såvidt muligt afleveres med ensartet inventar i stærkt begrænset mængde i forhold til normalreglementerne.

   Oplysningsbøgerne for chefen angående skibet og maskineriet med tilhørende tegninger medgives ved afleveringen.

   Fortrolige sager og fortrolige installationer (såsom natkendetegnsmateriel) udtages forinden afleveringen.

   Af artilleri- og sømineinventar forudsættes kun nagelfast inventar afleveret.
4. Ved afleveringen medfølger *ikke* torpedoer, kanoner, håndvåben og ammunition.
5. Bådene — undtagen de i Svendborg beliggende — bortbugseres snarest efter, at de er bragt i den tilstand med hensyn til inventar, som er nævnt foran under pkt. 3, fra deres nuværende liggepladser til den af den tyske krigsmarine bestemte plads, hvor den endelige aflevering finder sted.
6. Den endelige afleveringsforretning for de i Svendborg henliggende både foregår i Svendborg, efter at også disse både med hensyn til inventar er bragt i samme stand som nævnt under pkt. 3.

7. Efter at bortbugseringen fra Holmen har fundet sted, afstår den tyske krigsmarine principielt fra at stille krav om udførelse af noget arbejde ved de omhandlede både ved foranstaltning af nogen af søværnets myndigheder.

8. Der tillægges chefen for flådestationen særlig ordre og bemyndigelse til ved dertil af ham beskikket søofficer at lade foretage de endelige afleveringsforretninger, og at denne søofficer modtager kvittering for, at afleveringen er i behørig orden.

9. Der hejses ikke tysk flag eller kommandotegn i bådene, sålænge disse befinder sig på deres nuværende liggepladser eller under udbugseringen eller på den første bugsering til tysk havn, medens de endnu er på dansk territorium.

Den 24. januar tilskrev marineministeriet den tyske marineattaché i København og meddelte denne, at den danske regering havde bestemt, at det tyske krav om afleveringen af bådene skulle imødekommes, og om nedsættelsen af udvalget af 23. januar 1941.

Endvidere meddelte ministeriet marineattacheen følgende:

1. Bådenes nuværende placering er: »Glenten«, »Høgen« og »Ørnen« i Svendborg, de øvrige på flådestationen i København.

2. Bådenes oplægningstilstand fremgår af medfølgende bilag 1 (udeladt her).

3. Bådene vil blive afleveret i den tilstand, som fremgaar af inventariereglementer og beskrivelse af bådenes tilstand og væsentlige mangler, som vil blive eftersendt.

4. Et sæt oplysningsbøger med tegninger medgives for hver bådtype.

5. Fortrolige sager og fortrolige signalinstallationer m. m. udtages inden afleveringen.

6. Bådene afleveres uden kanoner, torpedoer, håndvåben og ammunition samt uden projektører, radiostationer og afstandsmålere samt dækstorpedoapparater.

7. Bådene afleveres uden brændsel og olier.

8. Bådene skal ved tysk foranstaltning bortbugseres snarest muligt fra Holmens område og fra Svendborg, og man forudsætter, at de derefter er under tysk bevogtning, samt at der fra tysk side ikke stilles krav om udførelse af arbejder eller lignende om bord fra søværnets side.

9. Det forudsættes, at bådene bliver slæbt til tysk havn ved tysk foranstaltning.

10. Man henstiller, at bådene efter bortbugsering fra Holmen og Svendborg henligger uden flag, indtil de er udenfor dansk søterritorium.

11. Chefen for flådestationen er bemyndiget til ved en dertil af ham beskikket søofficer at lade foretage de endelige afleveringsforretninger og modtage kvittering for, at afleveringen er i behørig orden.

    Disse afleveringsforretninger foregår efter bortslæbningen fra Holmen efter nærmere aftale mellem chefen for flådestationen og de tyske marinemyndigheder i København. I Svendborg kan afleveringsforretningen foregå forinden bortslæbningen.«

Den 27. januar havde den danske marineattaché i Berlin, som var medlem af udvalget af 23. januar 1941, en forhandling i Berlin med den tyske krigsmarines overkommando. Under denne forhandling frafaldt den tyske marines overkommando kravet om aflevering af minestrygeren »Springeren«, der gjorde tjeneste ved kystbevogtningen, og de tre kasserede minestrygere »Støren«, »Søridderen« og »Søhunden«, således at afleveringskravet nu kun omfattede »Dragen«, »Hvalen«, »Laxen«, »Glenten«, »Høgen«, »Ørnen«, »Havørnen« og »Narhvalen«.

Endvidere var den tyske marineoverkommando indforstået med at bådene afleveredes *uden:*

kanoner,
torpedoer,
håndvåben,
ammunition,
projektører,
radiostationer,
afstandsmålere
dækstorpedoapparater samt
brændsel og olier,

men med inventar efter særligt udarbejdede inventarreglementer.

Dette meddeltes afleveringsudvalget ved skrivelse af 28. januar fra marineministeriet.

Klargøringen af bådene på Holmen som i Svendborg i overensstemmelse med de ovenfor anførte bestemmelser blev fremmet mest muligt, idet der blev truffet særlige foranstaltninger med hensyn til bevogtning af bådene for at forhindre eventuelle sabotagehandlinger mod bådene.

Den 31. januar aflagde en tysk kommission, bestående af 3 officerer, hvoriblandt den tyske assisterende marineattaché, ledsaget af sekretæren i det danske udvalg, et besøg på flådestationen for at besigtige de på Holmen liggende både. De tyske officerer var alle i civil påklædning. Efter besigtigelsen af bådene erklærede de tyske officerer, at bådene var i fortræffelig stand, og at deres maskinerier var i upåklagelig konserveret stand.

Den 2. februar besigtigede den samme kommission, ligeledes ledsaget af sekretæren i det danske afleveringsudvalg, de i Svendborg beliggende både. Ogsa her erklærede de tyske officerer, at bådenes tilstand var fortræffelig.

Den 5. februar blev de på Holmen liggende både enkeltvis slæbt ud fra Holmen ved tysk foranstaltning til den nye lystbådehavn i Svanemøllebugten, hvor de forblev liggende under tysk bevogtning, indtil issituationen i Sundet muliggjorde deres videre bortslæbning til tysk havn. På dagen for torpedobådenes bortslæbning fra Holmen flagedes der efter Hans Majestæt Kongens ordre på halv stang fra skibe og etablissementer på Holmen og kystdefensionens område i København fra kl. 12.30 til kl. 15.45.

Nogle dage efter afholdt Hans Majestæt Kongen parol på Holmen for søværnets personel.

I den tale, som Hans Majestæt Kongen ved denne lejlighed holdt for personellet, gav Hans Majestæt bl. a. udtryk for sin forståelse af den bitterhed, der måtte herske blandt søværnets personel.

Den 10. marts meddelte den tyske marineattaché, at de tyske marinemyndigheder var kommet til den anskuelse, at de ikke kunne få anvendelse for de små både »Havørnen« og »Narhvalen« og derfor gerne ville tilbagelevere dem til den danske marine.

Den 21. marts blev derfor de to omtalte både afleveret på Holmen af den tyske krigsmarine.

Den 28. marts blev den første af de i Svendborg beliggende både, »Høgen«, slæbt bort af en tysk slæbebåd. Den 1. april blev »Ørnen« og den 6. april »Glenten« ligeledes slæbt bort af tyske slæbebåde.

De tre i lystbådehavnen i Svanemøllebugten beliggende både blev alle afhentet af en tysk slæbebåd den 1. april.

Samtlige afleverede 6 T-både blev slæbt til Rostock.

Bilag 2.

SØVÆRNSKOMMANDOEN
Adr.: Marineministeriet

København, den 16. Januar 1941.

Fortroligt.

M. 423. J. M. 80/1941.

Til Forsvarsministeren.

I Anledning af den af den tyske Gesandt den 15. Januar 1941 foretagne Henvendelse til Udenrigsministeren (Udenrigsministeriets Skrivelse af 15. Januar 1941, P. J. I. A., J. 84. B. 3. til Marineministeriet) om Overlevering som Leje eller Køb af 6 Torpedobaade af »Dragen« og »Glenten«-Typen og 6 Bevogtningsfartøjer af »Springeren«-Typen til den tyske Værnemagt skal Søværnskommandoen efter Hr. Ministerens Ordre fremsætte sit Standpunkt paa dette Spørgsmaal.

1. I Kapitulationsbetingelserne af 9. April 1940 Pkt. 2 anføres: »... Die dänischen Truppen werden in Besitz ihrer Waffen belassen, soweit ihr Verhalten dies gestattet. ...«, og der foreligger for Søværnskommandoen intet Tilfælde bekendt, hvor der skulde være forekommet saadanne Forhold, at det paa nogen Maade skulde berettige til at anvende det den 9. April 1940 fra tysk Side tagne Forbehold.

Søværnskommandoen maa derfor bestemt fastholde, at den fremsatte Fordring er uforenelig med de indgaaede Kapitulationsbetingelsers Pkt. 2.

2. En Overlevering som den fordrede er — uanset hvordan den formelt tilrettelægges — krænkende for sømilitære Æresbegreber, og det er Søværnskommandoen uforstaaeligt efter de Samtaler, der efter den 9. April 1940 har været ført mellem den danske Marineattaché i Berlin og Stabschefen hos Storadmiral Raeder, at den tyske Regering har villet tilføje det danske Søværn en saadan Ydmygelse.

3. Søværnskommandoen ønsker at gøre Hr. Ministeren bekendt med, at Opretholdelsen af den fremsatte Fordring kan medføre en Ændring af det hidtidige Forhold mellem Søværnet og den tyske Værnemagt med de deraf flydende eventuelle Konsekvenser.

4. Søværnskommandoen er derfor af den bestemte Opfattelse, at den fremsatte Fordring maa besvares med en kort og klar Afvisning.

Briand de Crèvecoeur.

Bilag 3.

SØVÆRNSKOMMANDOEN
Adr.: Marineministeriet

København, den 17. Januar 1941.

Fortroligt.

M. 461. J. M. 80/1941.

Til Forsvarsministeren.

I Fortsættelse af Søværnskommandoens Skrivelse, M. 423 Journal M. 80/1941, af 16. ds. skal Søværnskommandoen fremføre:

I det i ovennævnte Skrivelse citerede Afsnit af Kapitulationsbetingelserne — »Die dänischen Truppen werden in Besitz ihrer Waffen belassen, soweit ihr Verhalten dies gestattet« — er i Virkeligheden givet et Tilsagn fra tysk Side om, at Opretholdelsen af dansk Søværn og dansk Hær anerkendes, saalænge Værnenes Optræden ikke giver Anledning til at ændre dette Tilsagn.

Som ligeledes nævnt er der intet bekendt om, at der nu er indtruffet Begivenheder, som berettiger til at anvende det tagne Forbehold.

Saafremt det paalægges Søværnskommandoen at bringe det af den tyske Gesandt fremsatte Krav til Udførelse, borttages i Princippet Grundlaget for et dansk Søværn.

Søværnskommandoen tager nemlig ikke i Betænkning at udtale, at saafremt man opfylder det nu fremsatte Krav, er man i Princippet gaaet ind for en Aflevering af Flaaden, idet man utvivlsomt kun maa betragte dette som et første Skridt, saaledes at man kan forvente senere at blive stillet overfor lignende Krav om Udlevering af andre af Søværnets Enheder, f. Eks. vore Undervandsbaade — Krav som det da under Henvisning til, at tidligere Krav er blevet opfyldt, vil være umuligt at nægte Opfyldelsen af.

I Virkeligheden er man nu ude for samme Forhold som i 1807, hvor den engelske Regering bortførte den danske Flaade og ødelagde Nybygninger paa Holmen — betegnet som Englændernes Skændselsgerning — blot med den for dansk Samvittighed ydmygende Kendsgerning, at det nu sker efter den danske Regerings nøje Overvejelse og, saafremt Kravet imødekommes, med dens Billigelse, og en Protest vil, hvor kraftig den end formuleres, aldrig kunne udviske dette Indtryk.

I Kapitulationsbetingelsernes Pkt. 2 er som nævnt Opretholdelsen af det danske Søværn anerkendt i Princippet. Søværnskommandoen er saa meget mere overbevist i Rigtigheden af dette Synspunkt, som Storadmiral Raeder i sit Brev af 7. Maj 1940 til Viceadmiral Rechnitzer anfører: »Efter min Ordre vil Küstenbefehlshaber Dänemark, Admiral Mewis, og Marineattacheen behandle alle kommende Spørgsmaal i Forbindelse med den danske Marine i den hidtidige venskabelige Form; der er givet ham særligt Paalæg om at forelægge Dem Forslag angaaende Anvendelsen af de danske Søstridskræfter til Sikring af de danske Farvande, hvilket maatte være egnet til fuldtud at tilfredsstille den danske Marines Selvfølelse«.

(Gengivet i Oversættelse, som det er anført i Bilaget til den af Forsvarsministeren i Juli 1940, Journal Nr. 131/1940, udsendte Skrivelse).

Det heri anførte om Betydningen af at opretholde det danske Søværn og dets Selvfølelse understreges yderligere af de senere Samtaler, som den danske Marineattaché i Berlin i September Maaned 1940 førte med Stabschefen hos Storadmiral Raeder, hvorunder anførtes, at Tyskland gerne saa, at Danmarks nationale Krigsmarine opretholdtes og udbyggedes paa nationalt Grundlag. Endvidere talte Stabschefen om de Opgaver, man havde tiltænkt den danske Marine, særlig *Uddannelsen*, udfra den Betragtning, at en Marine, der ikke til Stadighed arbejder og tilføres nyt Liv, meget hurtigt vil »afgaa ved Døden«.

Der er for Søværnskommandoen saaledes ingen Tvivl om, at det i Kapitulationsbetingelsernes Pkt. 2 fastsatte ikke er Ord, men i April 1940 var Udtryk for et velovervejet Standpunkt — at man ønskede det danske Søværn opretholdt, og i Tillid hertil er det blevet antaget af den danske Konge og Regering. Senere Udtalelser af Storadmiralen og andre tyske Personligheder peger afgjort i samme Retning.

Det skulde synes unødvendigt at fremføre, at for en Flaade er Skibe en saa absolut Betingelse, at det første er utænkeligt uden i Forbindelse med det andet.

Søværnets Opgaver ligger paa Søen og Personellets hele Uddannelse foregaar paa Søen, med det ene Formaal at bringe Skibe og Personel til at arbejde som en Enhed under alle tænkelige Forhold.

Saafremt man fjerner Flaadens Skibe, fjerner man saaledes selve det Grundlag, hvorpaa alt Liv i Søværnet hviler.

Man kan ikke sammenligne Afleveringen af Kanoner med Afleveringen af Skibe, Skibene er dels en saa integrerende Del af Søværnet, at en Aflevering af Skibene skærer meget dybt, og man kan ej heller se bort fra det Forhold, at et dansk Orlogsskib ved Visning af Flaget betragtes som en Del af Nationen, og saadan føles det ikke alene af alt Søværnets Personel, og en Udlevering af et Skib, der har baaret det danske Orlogsflag, vil paa en ganske anden Maade krænke Folkets nationale Følelser end Afleveringen af nogle Kanoner.

En saadan Handling vil utvivlsomt give Genlyd i store Dele af den danske Befolkning, og det vil sandsynligvis derefter blive yderligere vanskeligt for Regeringen at bevare den Ro og Værdighed i Landet, som er paabudt i Kongens Proklamation, og man gør i denne Forbindelse opmærksom paa, at det næppe er gaaet op for den danske Befolkning, at man har udleveret en Del AL-Kanoner til den tyske Værnemagt, men at det maa anses for ganske *udelukket* at holde Afleveringen af 12 Torpedobaade skjult.

I denne Sammenhæng maa man ogsaa henlede Opmærksomheden paa, at Søværnets Personel meget klart vil kunne se, at Afleveringen af Skibene direkte strider mod Kapitulationsbetingelserne af 9. April 1940, og man vil ikke senere kunne forvente dets ubetingede Loyalitet.

Saafremt man fjerner Skibene fra Flaaden, fjerner man som nævnt samtidig Grundlaget for Personellets Tro paa Nytten af dets videre Arbejde, og Søværnskommandoen kan paa nuværende Tidspunkt ikke overse eller afgøre, om det overhovedet er muligt at sammenholde Personellet som en Organisation.

Der vil ingen Garanti kunne gives mod Sabotagehandlinger af forskellige Art.

Saafremt de nævnte Skibe udleveres den tyske Værnemagt til Brug, vil det utvivlsomt blive bekendt i England. Der er for Søværnskommandoen ingen Tvivl om, at det ogsaa er bekendt i England, at danske Minestrygere arbejder i Farvandene paa at uskadeliggøre de fra engelsk Side udlagte Miner. Dette er utvivlsomt blevet bedømt, om ikke billigende, saa dog forstaaende udfra den danske Interesse der ligger i at sikre indre dansk Skibsfart.

Som tidligere nævnt overfor Hr. Ministeren er Minestrygere kun at betragte som sømilitært Hjælpemateriel.

Ganske anderledes stiller Forholdene sig i samme Øjeblik, det i England erfares, at den tyske Værnemagt nu ogsaa rekvirere og anvender det egentlige danske Søkrigsmateriel. I samme Øjeblik kan opstaa et Ønske om at forhindre en yderligere Rekvisition ved ganske simpelt at ødelægge det, og da det eneste Vaaben, der i Øjeblikket kan bringes til Anvendelse fra engelsk Side mod Flaadens Skibe, er Bomber fra Luftfartøjer, maa den herved foraarsagede Risiko ikke lades ude af Betragtning, naar den endelige Bestemmelse i dette Spørgsmaal skal tages.

Da de engelske Luftfartøjer maa regne med nogen Modvirksomhed fra tysk Side, vil et eventuelt Angreb formentlig blive foretaget fra større Højder end den, hvorfra der kan regnes med sikker Træfning paa det tilsigtede Maal, og derfor udsættes større Dele af Hovedstaden for Risikoen for Bombetræffere.

Det tidligere gode Forhold mellem den danske og den tyske Marine, som bl. a. Storadmiral Raeder saa ofte har fremhævet, vil ved en begyndende Aflevering til Tyskland af Flaadens Skibe fuldstændig ophøre fra dansk Side, og det bør ogsaa nævnes, at det bestaaende Forhold mellem Søværnet og de herværende tyske Marinemyndigheder ved en saadan Aflevering af Flaadens Skibe i Bund og Grund vil ændres til Skade ikke alene for Søværnet, men ogsaa til ubodelig Skade for alle de samfundsnyttige Opgaver, som Søværnet for Tiden udfører (Minestrygning, Mineeftersøgning, Søpolititjeneste m. m.).

Efter Søværnskommandoens Skøn vil der overhovedet ikke kunne forhandles om Betingelser for Aflevering af Flaadens Skibe, og Søværnskommandoen skal indtrængende henstille, at Henvendelsen fra den tyske Gesandt besvares i Overensstemmelse hermed.

Briand de Crèvecoeur.

E.

Dansk Bevogtning af visse industrielle Anlæg samt Generalløjtnant Priors Afsked i Sommeren 1941.

11.

KRIGSMINISTERIET

Fortroligt.

København, den 10. August 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 6. August 1945 oversender Krigsministeriet hoslagt de i Krigsministeriet foreliggende Akter vedrørende

1. Det i Sommeren 1941 etablerede Alarmerings- og Beredskabssystem med Henblik paa tre danske Anlæg, ialt 11 Aktstykker*) samt
2. Akter vedrørende Generalløjtnant Priors Afskedsbegæring, ialt 7 Aktstykker**).

F. M.

E. Gørtz.

Linde.

*) Heraf er 7 optrykt. **) Heraf er 5 optrykt.

Bilag 1.

CHEFEN FOR GENERALKOMMANDOEN

København, den 18. Juni 1941.

Fortroligt.

Hermed 1 Bilag.

G. O. 35. g./396.

Til Forsvarsministeren.

I Fortsættelse af min Skrivelse, Fortroligt G. O. 35.g./362, af 7. Juni 1941 angaaende Spørgsmaal til Drøftelse under det kommende Kvartalsmøde med Regeringen skal jeg herved fremføre følgende:

»Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark«s Stab har over for Forbindelsesofficeren rejst det Spørgsmaal, om de danske Tropper vil gribe ind mod Sabotageforsøg mod visse nærmere angivne industrielle Anlæg i eller i Nærheden af de Garnisoner, der udelukkende er belagt med danske Tropper. Det blev betonet,

— at Sabotageforsøg af engelske Faldskærmsjægere her kunde komme i Betragtning som en Mulighed, og
— at det ikke drejede sig om at oprette permanent Vagt ved de paagældende Anlæg, men om et Alarmeringssystem, der vilde give en passende Sikkerhed.

Da der ifølge Sagens Natur maa gives et Svar paa Forespørgslen inden for en kortere Tidsfrist, er Sagen af Forbindelsesofficeren forelagt Krigsministeriet mundtligt.

Under Hensyn til, at der fra tysk Side er lagt Vægt paa en hurtig Afgørelse af Spørgsmaalet, skal jeg indstille, at det snarest belejligt tages op til Drøftelse i Forbindelse med Statsministeren og Udenrigsministeren.

Et Kort over de danske Øvelsesomraader vedlægges.*)

W. W. Prior.

*) Ikke optrykt.

Bilag 2.

Fortroligt.

Hermed 4 Bilag.

Generalløjtnant W. W. Priors Indlæg paa Mødet den 23. Juni 1941.

Efter at have oplæst den tyske Henvendelse af 13. Juni (Bilag 1) udtalte Generalløjtnanten:

Jeg kan tilføje, at der fra tysk Side er lagt Vægt paa et snarligt *Svar*. Da Sagen imidlertid skønnedes at være af *principiel Betydning*, har jeg anset det rigtigst at forelægge den for Ministeriet.

Nærværende Sag er et *Eksempel* paa en af de Henvendelser, jeg omtalte under Mødet den 5. Marts og dengang henstillede til nærmere Drøftelse ud fra den Betragtning, at det gælder om at være forudseende.

Til Grund for det tyske Spørgsmaal ligger øjensynligt en vis *Frygt* for, at engelske Faldskærmsjægere skal udføre et Kup som det, der foregik i *Syditalien* den 10.—11. Februar, hvorved adskillige Kraftanlæg, bl. a. Forbindelserne til Sicilien, blev ødelagt.

Ejendommeligt ved Henvendelsen er, at

— den er fremsat mundtligt, gennem Souschefen, ikke af Chefen eller gennem Udenrigsministeriet,
— det kun drejer sig om faa Objekter,
— Muligheden betegnes som fjerntliggende, lidet sandsynligt,
— den fjendtlige Handling betegnes med Ordet »Sabotage«,
— den ikke er ledsaget af nogen Tilkendegivelse om, hvad der vilde ske, hvis Svaret blev benægtende.

Bag den forholdsvis uskyldige Form og Sagens ringe Format ligger der imidlertid en *dybere Realitet.*

Vil I rykke ud og kæmpe mod Englænderne, eventuelt Side om Side med os?

Selvom Muligheden er *fjerntliggende*, er den det dog ikke mere, end at man har anset det for nødvendigt at fremkomme med Henvendelsen, ud fra det Synspunkt, at det er bedre at være forudseende for at undgaa at overraskes af Begivenhederne.

Vi maa i hvert fald drøfte det under den Forudsætning, at det *kan* hænde.

Man maa heller ikke lade sig vildlede af Ordet *Sabotage*, der er en urigtig Betegnelse. Det drejer sig i Virkeligheden om en *Krigshandling*, der mulig er Led i en større Operation, og som rettelig bør kaldes en *Ødelæggelse* (man saboterer sit eget og ødelægger Fjendens).

At den kan blive udført af danske stedkendte frivillige i den engelske Hær forandrer ikke Forholdet.

Det er af afgørende Betydning, at der i denne Sag, der paa sin Vis er vigtigere end Torpedobaadssagen, træffes en rigtig Beslutning. Det første Skud mod Englænderne kan bringe os ind i Krigen. Vi maa gøre os alle Konsekvenserne klart.

Jeg minder i denne Forbindelse om, at der

den 19. Juni 1940 i de 4 danske Garnisoner er forberedt *Udrykningskommandoer* paa 40—150 Mand paa Motorvogne (Bilag 2), og

den 2. Juli 1940 efter Forhandling med den tyske Befehlshaber blev givet Ordre til, at de danske Styrker i alle Byer kun maatte anvendes til andet end *Selvforsvar* af Kaserner og Depoter med Generalkommandoens Bemyndigelse (Bilag 3—4). Der var selvfølgelig herved tænkt paa de indre Fjender, hvad der fremgaar af Bemærkningen om, at visse Dele af Tjenestereglementet herved maatte sættes ud af Kraft.

A. Siger vi *nej* til den tyske Forespørgsel, risikerer vi, at Tyskerne opretter Vagter de paagældende Steder, og i det hele taget viser os en noget uvenligere Indstilling.

Det er i høj Grad ønskeligt at kunne bevare de 4 rent danske *Garnisonsbyer* fri for tysk Besættelse, bortset fra Luftmeldeposterne. Det er ligeledes ønskeligt, at de 4 *Øvelsesomraader*, der er forbeholdt de danske Tropper, ikke faar tyske Vagter. Man maa forøvrigt være klar over, at de tyske Topper under Krigsoperationer vil benytte alt dansk Territorium, hvis det skønnes nødvendigt.

Endvidere er det af Betydning at bevare livsvigtige Institutioner, hvortil Elektricitetsværket ved *Kyndby* vel maa henregnes. Det forsyner jo hele Hornsherred og Nordsjælland udenfor København. Men der er en Mulighed for ved Hjælp af Kamstrup Omskiftningscentral at erstatte Strøm fra et af de store Elektricitetsværker med Strøm fra et andet. Kyndbyværket ligger imidlertid saa fjernt fra den nærmeste danske Garnisonsby, at man maatte have permanent Vagt. Naar Tyskerne ikke nævner denne Løsning, er det rimeligvis, fordi vi kunde bruge et saadant Krav til at fremsætte Ønsket om en Forøgelse af dansk Styrke under Fanerne.

Ser man bort fra Oprettelsen af en Vagt, ligger den tyske Garnison i Frederikssund betydeligt nærmere end den danske i Holbæk. Beskyttelsesopgaven bør naturligt tilfalde den tyske.

B. En anden Løsning, der kunde synes nærliggende, er at give de danske Styrker Ordre til at hindre »Sabotage«, samtidig med, at man over for de tyske Myndigheder hævder, at danske Troppers Optræden over for krigsførende Tropper maa afhænge af en Regeringsbeslutning i det givne Øjeblik.

Det vilde næppe være en tilfredsstillende Løsning.

De danske Afdelinger vilde enten opfatte Ordren som kun gældende overfor danske Urostiftere,

eller spørge først, naar der viste sig engelske Faldskærmsjægere.

Den vilde næppe heller blive taget for gode Varer af Tyskerne, der med Berettigelse kunde forlange et tydeligere Svar og klarere Instruktioner til Tropperne.

Dette Standpunkt er uangribeligt fra et militært Synspunkt. I Tilfælde, som det her foreliggende, er der ikke Tid til at indhente en Forholdsordre. Saa kommer man for sent. Instruktionen til Tropperne maa være utvetydig.

C. Siger vi *ja* til Tyskerne, er vi dermed gaaet over Rubicon.

Vi maa være paa det rene med, at vi kan komme til at kæmpe Side om Side med Tyskerne, hvis de rykker os til Hjælp. Vor Styrke kan være utilstrækkelig eller for langsom i sin Optræden paa Grund af for ringe Beredskab.

Hertil kommer rent praktiske Vanskeligheder:

Skal vi melde til Tyskerne om svævende Faldskærmsjægere?

Skal vi beskyde dem i Luften?

Angribe dem uden for Objektet?

Eller vente, til Ødelæggelsen er sket?

Det maa anses for tvivlsomt, om man for Tiden, hvor Mindet om den 9 April endnu brænder i Sindene, overhovedet kan faa danske Tropper til at gribe effektivt ind mod Englænderne.

Begynder vi først at gaa ind paa tyske Ønsker af denne Art, hvad bliver saa det næste?

Vi kan komme ud for nye *videregaaende Ønsker*, der alle bunder i Ønsket om at forebygge Ødelæggelser eller Sabotage,

f. Eks. Deltagelse i Luftforsvar,
Afværgelse af Landgang,
Udvidelse af Antal Objekter.

Paa den Maade bliver vi gradvis trukket med ind i Krigen.

Derfor gælder det at *staa fast* paa den Hovedlinie, der fandt Udtryk paa Mødet den 5. Marts, hvor

Statsministeren udtalte: Vi maa ikke inddrages i Krigen som Deltager, og

Udenrigsministeren udtalte: Ingen dansk Deltagelse i Krigen.

Vi maa fastholde, at

Beskyttelsen af Landet mod ydre Fjender siden den 9. April 1940 er overgaaet til Besættelsesmyndighederne.

Først naar Landets Selvstændighed er genoprettet, kan der være Tale om fra dansk Side at imødegaa Neutralitetskrænkelser ogsaa fra engelsk Side.

Jeg skal indstille, at disse Synspunkter lægges til Grund for Besvarelsen, og iøvrigt foreslaa, at

Spørgsmaalet om den danske Regerings og de danske Troppers Forhold under et engelsk (eller amerikansk) Angreb paa dansk Landomraade tages op til en principiel Drøftelse.

W. W. Prior.

Underbilag 1 til bilag 2.

Referat af Generalløjtnant W. W. Priors Indlæg ved Mødet den 23. Juni 1941.

KAPTAJN E. C. V. MØLLER
ved Generalstaben

København, den 13. Juni 1941.

Under Forhandling med Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemarks Stab D. D. fremførte Major Leder overfor mig følgende Spørgsmaal:

Der findes i eller i Nærheden af de Garnisonsbyer, der udelukkende er belagt af danske Tropper, nogle industrielle Anlæg, som det er af Vigtighed at sikre mod Sabotage. Man har fra tysk Side overvejet som en — om end rimeligvis fjerntliggende — Mulighed, at saadanne Anlæg kunde blive gjort til Genstand for Sabotageforsøg af enkelte, engelske Faldskærmsjægere, der kunde tænkes at ville lande i Nærheden af det paagældende Objekt, udføre Sabotagehandlingen og derefter forsøge at undslippe f. Eks. efter Omklædning i medbragt civilt Tøj.

Idet Majoren understregede, at man kun ansaa det for en lidet sandsynlig Mulighed, spurgte han, om man fra dansk Side vilde lade de danske Tropper gribe ind imod og hindre saadanne Sabotageforsøg.

Paa min Forespørgsel oplyste Major Leder:

— at det drejede sig om følgende Virksomheder: Scandia Vognfabrik i Randers, Voigt og Rasmussen, Autoforhandlere og -reparatører, Perlegade, Sønderborg, og Elektricitetsværket ved Kyndby i Horns Herred,

— at der ikke var Tale om Oprettelse af faste Vagter, men om at træffe en saadan Ordning, at de danske Tropper i givet Fald hurtigt kunde tilkaldes.

Jeg understregede, at jeg maatte forelægge Spørgsmaalet for mine Foresatte, men gjorde dog opmærksom paa, at Elektricitetsværket ved Kyndby ligger udenfor Holbæk Garnisons Øvelsesomraade. Overfor denne sidste Bemærkning slog Major Leder fast, at det ønskedes, at jeg medtog Elektricitetsværket, naar jeg forelagde Sagen for de danske Myndigheder.

tg. *E. Møller.*

Underbilag 2 til bilag 2.

Referat af Generalløjtnant W. W. Priors Indlæg ved Mødet den 23. Juni 1941.

GENERALKOMMANDOEN

København, den 19. Juni 1940.

Fortroligt K. a. 3337—40.

Til Garnisonskommandanten i *Holbæk.* *Næstved.* *Sønderborg.* *Randers.*

Generalkommandoen ønsker, at der ved Garnisonens Afdelinger m. fl. til enhver Tid foreligger *Bestemmelser for Formering og Udrustning m. v.* af den i Garnisonen tilstedeværende Styrke til Anvendelse i særligt Øjemed, idet Styrkerne i givet Fald, naar intet særligt befales, uden Hensyn til deres normale Kommandostilling underlægges Hr. Obersten til Disposition efter Sjællandske / Jydske Divisions nærmere Ordre.

De omhandlede Bestemmelser vil være at udarbejde og holde à jour efter følgende Retningslinier for Formering m. v.:

a. *Formering og Udrustning.*

Styrken *inddeles,* med mindst muligt Brud paa den daglige Inddeling, i Underafdelinger og Delinger — Underafdelingerne med Styrker mellem 40 og 150 Mand.

Samtlige Underafdelinger opstilles, uanset Vaabenart og Specialuddannelse, som *geværbevæbnede* Enheder, udstyret med *Haandbomber (-granater)* og — for saa vidt uddannet Personel hertil findes — med *Rekylgevær* (1 pr. 8—12 Mand).

Samtlige Underafdelinger *motoriseres* (efter Princippet 1 Gruppe eller 1 Deling pr. Vogn) ved militære Køretøjer fra Garnisonen eller ved lejede (rekvirerede) Køretøjer.

Personellet udrykker i feltmæssig *Paaklædning* (Forplejningstornyster o. lign. ført paa Vognene).

Saafremt *Specialvaaben* (Kanoner, Morterer, Maskingeværer o. lign.) skal medføres af Specialenhederne, vil dette blive befalet af Generalkommandoen (Divisionen). En saadan Medføring skal kunne gennemføres uden Ændring i de opstillede Underenheder, hvilket Garnisonskommandantens Bestemmelser bør tage i Betragtning.

b. *Ammunition.*

De udrykkende Enheder udstyres med Ammunition som følger:

— pr. Rekylgevær: 50 Magasiner,
— pr. Gevær (Karabin): 40 Patroner,
— Haandbomber og/eller Haandgranater i et Antal svarende til 5 pr. Mand i den udrykkende Styrke.

Ammunitionen udtages af Garnisonens Mobiliserings-, Beredskabs- eller Øvelsesbeholdninger efter Hr. Oberstens nærmere Bestemmelse. Eventuelt manglende Ammunition rekvireres ved Hærens tekniske Korps.

c. *Benzin m. v.*

Til militære Vogne beregnet til Motorisering af Styrkerne skal til enhver Tid findes en Beholdning af Driftsmidler svarende til 400 km's Kørsel pr. Vogn, heraf ca. Halvdelen paa Dunke. Indkøb iøvrigt i givet Fald efter Behov uden Begrænsning af eventuelt anviste Driftsmiddelbeløb.

d. *Forplejning.*

Tørkost for Dagen hos Manden — Middagsportion, 1 Konservesportion og 1 Dags Tørkost paa Køkkenvognene.

Genpart af Garnisonskommandantens Befaling for Formeringen af de til Raadighed værende Styrker indsendes snarest til Generalkommandoen med Oversigt over de herefter opstillede Enheder.

[Samtidig ønskes oplyst, hvorvidt det vil være muligt under rimelige Vilkaar (ogsaa i Vinterhalvaaret) at skaffe Plads til et yderligere Antal militære Motorkøretøjer, saaledes at Motoriseringen udelukkende kan baseres paa militære Vogne.]*).

tg. *W. W. Prior.*

*) [....] Kun til Gk. i Sønderborg, Næstved og Randers.

Underbilag 3 til bilag 2.

Referat af Generalløjtnant W. W. Priors Indlæg ved Mødet den 23. Juni 1941.

DER BEFEHLSHABER DER DEUTSCHEN
TRUPPEN IN DÄNEMARK

Kopenhagen, den 29. Juni 1940.
I a — 41/40

An den Chef des Generalstabes des dänischen Heeres,
Herrn Generalmajor E. Gørtz, Kopenhagen.

Hierdurch wird mit Dank der Eingang des Schreibens bestätigt, in dem Sie die Massnahmen mitteilen, die gegebenenfalls von Seiten der dänischen Truppen zur Unterstützung der Polizei vorgesehen sind.

Die Entwicklung der innenpolitischen Lage und ihre etwaige Verschärfung muss jedoch so verfolgt werden, dass die Notwendigkeit eines Einsatzes von Truppen im *voraus* erkannt wird. Ich bitte daher, sich in einem solchen Falle zunächst an mich zu wenden und mein Einverständnis zu etwaigem Einsatz oder Verschiebungen von Truppen einzuholen. Von einer Verwendung oder Verschiebung der Truppen *ohne mein vorheriges Einverständnis* bitte ich abzusehen.

tg. *Lüdke.*

Oversættelse.

DEN ØVERSTBEFALENDE FOR DE TYSKE
TROPPER I DANMARK

København, den 29. Juni 1940.
I a — 41/40

Til Chefen for den danske Hærs Generalstab,
Herr Generalmajor E. Görtz, København.

Herved bekræftes med Tak Modtagelsen af den Skrivelse, i hvilken De giver Meddelelse om de Forholdsregler, som der i givet Tilfælde er truffet Bestemmelse om fra danske Troppers Side til Understøttelse af Politiet.

Udviklingen af den indenrigspolitiske Situation og en mulig Skærpelse af denne maa dog følges saaledes, at man *paa Forhaand* kan være klar over, om det er nødvendigt at lade Tropper gribe ind. Jeg anmoder derfor om, at man i et saadant Tilfælde først henvender sig til mig og indhenter min Godkendelse af en eventuel Indsætning eller Dislokationer af Tropper. Jeg anmoder om, at man vil undlade at anvende eller dislokere Tropperne *uden i Forvejen at have indhentet min Godkendelse.*

(sign.) *Lüdke.*

Underbilag 4 til bilag 2.

Referat af Generalløjtnant W. W. Priors Indlæg ved Mødet den 23. Juni 1941.

GENERALKOMMANDOEN

København, den 2. Juli 1940.

Fortroligt K. a. 3629—47.

Til

Sj. Div.
J. Div.
K. i K.
Gk. i Helsingør,
- - *Roskilde,*
- - *Holbæk,*
- - *Ringsted,*
- - *Slagelse,*
- - *Næstved,*
- - *Vordingborg,*
Gk. i Odense,
- - *Sønderborg,*
- - *Tønder,*
- - *Haderslev,*
- - *Fredericia,*
- - *Aarhus,*
- - *Randers og*
- - *Viborg samt*
Lk. paa Søgaard.

Under Hensyn til de for Tiden herskende særlige Forhold bestemmer Generalkommandoen herved, at Divisioners og Garnisonskommandanters (Kommandanten i Københavns) Pligt til paa Henvendelse fra visse civile Myndigheder at yde disse *Bistand til Opretholdelse af den almindelige borgerlige Orden og Lovens Haandhævelse* (Tjenestereglementets Punkt 283 og 311), indtil anden Ordre fra Generalkommandoen, begrænses saaledes:

— Angreb paa eller Forsøg paa Indtrængen i Kaserner eller belagte Bygninger, Forsøg paa at tilegne sig Hærens Vaaben eller Ammunition saavel som direkte Angreb eller Afvæbningsforsøg rettet mod danske militære Styrker skal øjeblikkelig imødegaas med alle til Raadighed værende Midler,

— Anvendelse af militære Styrker paa Rekvisition fra Civiløvrigheden til Bevogtningstjeneste eller til Indgriben mod Sammenstimling o. l. *udenfor* Kaserne, militært Etablissement eller belagt Bygning, saavel som Forlæggelse af Styrker til anden Lokalitet (By) end Garnisonsbyen maa kun ske med Generalkommandoens Bemyndigelse. Vedkommende tyske Division (Pladskommandant) underrettes da ved paagældende danske Divisions (Garnisonskommandants) Foranstaltning om foretagne Foranstaltninger af denne Art.

tg. *W. W. Prior.*

Bilag 3.

KRIGSMINISTERIETS
MOBILISERINGSKONTOR

26. Juni 1941.

Fortroligt.

Til Chefen for Generalkommandoen.

(Under Henvisning til den derom den 23. ds. førte Forhandling skal man meddele, at Krigsministeriet ønsker, at den tyske Forespørgsel om Indgriben af danske Tropper mod Sabotageforsøg fra fremmed Side paa Scandia i Randers og Voigt og Rasmussen, Perlegade, Sønderborg, samt Elektricitetsværket i Kyndby besvares bekræftende.

Der vil i Tilslutning hertil blive givet Krigsministeriets Forbindelsesofficer fornøden Instruktion.)

Til Oberst C. C. U. Ramsing.

Krigsministeriet har Dags Dato tilskrevet Chefen for Generalkommandoen saaledes: (.....) Den stillede Forespørgsel vil være mundtligt at besvare i Overensstemmelse med den herfra givne Instruktion.

S. Brorsen.

Linde.

Bilag 4.

OBERST C. C. U. RAMSING
KRIGSMINISTERIETS FORBINDELSESOFFICER

København, den 28. Juni 1941.

Fortroligt K. k. 1162.

Til Krigsministeriet.

I Henhold til Krigsministeriets Skrivelse, Fortroligt M. 901, af 26. Juni 1941 indberetter jeg herved, at den tyske Forespørgsel vedrørende Sikring af visse industrielle Anlæg ved danske Tropper er besvaret i Overensstemmelse med den af Krigsministeriet givne mundtlige Instruktion.

Forholdet er herefter det, at den danske Hær er forpligtet til at gribe ind mod Sabotageforsøg fra fremmede Faldskærmsjægeres Side mod Scandia Vognfabrik, Randers, Voigt og Rasmussen, Autoforhandlere og -reparatører, Perlegade, Sønderborg, samt Elektricitetsværket ved Kyndby i Horns Herred. Det bemærkes, at den tyske Major Leder, med hvem de mundtlige Forhandlinger, hvorunder den tyske Forespørgsel blev besvaret, er ført den 28. Juni 1941 af Kaptajn E. C. V. Møller, benyttede Udtrykket »*Gewaltmassnahmen*« om de eventuelle Handlinger mod de nævnte Anlæg, og at Majoren eksempelvis nævnede »10—20—30 Faldskærmsjægere«.

Det blev endvidere paany fastslaaet, at den danske Hærs Forpligtelser i Anledning af Aftalen ikke medfører, at Hæren skal holde faste Vagter ved de paagældende Anlæg, men at Hæren skal drage Omsorg for et Alarmerings- og Beredskabssystem saaledes, at de fornødne Styrker i givet Fald omgaaende kan tilkaldes af de omhandlede Anlæg gennem direkte Telefonforbindelse til den paagældende danske Afdeling.

Endelig blev det fra dansk Side understreget, at Afstanden fra Kyndby-Værket til nærmeste danske Garnison (Holbæk) er 36 km, hvorfor der for Kyndby-Værkets Vedkommende ikke haves den samme Mulighed for rettidig Indgriben som for de to andre Anlæg, der ligger i danske Garnisonsbyer.

Ramsing.

Bilag 5.

KRIGSMINISTERIETS
MOBILISERINGSKONTOR

2. Juli 1941.

Fortroligt.

Til Generalkommandoen.

(I Fortsættelse af Skrivelse herfra, Fortroligt M. 900, af 26. Juni 1941 skal Krigsministeriet anmode Generalkommandoen om uopholdeligt at tillægge Divisionerne nærmere Ordre, i Overensstemmelse med den med den herværende tyske Øverstkommanderende nu trufne Aftale, til i paakommende Tilfælde at gribe ind mod Sabotageforsøg (»Gewaltmassnahmen«) fra fremmede Faldskærmsjægeres Side mod Scandia Vognfabrik, Randers, Voigt og Rasmussen, Autoforhandlere og -reparatører, Perlegade, Sønderborg, samt Elektricitetsværket ved Kyndby i Hornsherred.

Den danske Hærs Forpligtelser i Anledning af Aftalen medfører ikke, at Hæren skal holde faste Vagter ved de paagældende Anlæg, men Hæren skal drage Omsorg for et Alarmerings- og Beredskabssystem saaledes, at de fornødne Styrker i givet Fald omgaaende kan tilkaldes af de omhandlede Anlæg gennem direkte Telefonforbindelse til den paagældende danske Afdeling. I fornødent Omfang vil ved direkte Henvendelse til paagældende Politimester dennes Medvirken kunne paakaldes.

Om de som Følge heraf hvert Sted trufne Foranstaltninger imødeser Krigsministeriet snarest Indberetning.)

Til Udenrigsministeriet.

((Krigsministeriet har Dags Dato tilskrevet Generalkommandoen saaledes: (.....) Hvilket hermed meddeles under Henvisning til den om Sagen førte Forhandling.))

Til Marineministeriet.

((.....))

Til Justitsministeriet.

Krigsministeriet har Dags Dato tilskrevet Generalkommandoen saaledes: (.....) Hvilket herved meddeles under Henvisning til mundtlig Forhandling.

F. M.

Stemann.

Leschly,
fg.

Bilag 6.

GENERALKOMMANDOEN

København K., d. 7. August 1941.

Fortroligt K. k. 1414.

Til Krigsministeriet.

Med Henhold til Krigsministeriets Skrivelse, Fortroligt M. 934, af 2. Juli 1941, *vedrørende Foranstaltninger over for eventuelle Sabotageforsøg mod Scandia Vognfabrik, Randers, Voigt og Rasmussen, Autoforhandlere og -reparatører, Perlegade, Sønderborg, samt Elektricitetsværket ved Kyndby i Horns Herred,* skal Generalkommandoen herved indberette, at der af Divisionerne i Sagens Anledning er truffet følgende Foranstaltninger:

En vel indrammet Styrke paa 25—30 Mand, udrustet med automatiske Vaaben og Haandgranatmateriel, findes til enhver Tid i Beredskab i de paagældende Garnisoner, saaledes at den hurtigt kan dirigeres hen til Sikring af de omhandlede Lokaliteter.

Fornødent Alarmeringssystem er iværksat og Aftale truffet med den stedlige Politimyndighed.

I Tilfælde af, at Sabotageforsøg iværksættes, holdes den Del af den paagældende Garnison, der ikke deltager i Udrykningen, i Alarmberedskab paa de respektive Kaserner m. v. Ved Alarmering meldes uopholdelig til paagældende Division.

Jacobsen,
Generalmajor,
fg. Chef for Generalkommandoen.

Bilag 7.

GENERALKOMMANDOEN

København K., d. 19. August 1943.

Fortroligt K. k. 1495.

Til Krigsministeriet.

Generalkommandoen har D. D. tilskrevet Sjællandske Division saaledes:

»Under Henvisning til Generalkommandoens Skrivelse, K. a. 2314, af 5. Juli 1941 samt til den mellem Divisionschefen og Chefen for Generalstaben stedfundne Samtale bestemmes med Krigsministeriets Bemyndigelse, at de i ovennævnte Skrivelse givne Bestemmelser vedrørende *Elektricitetsværket ved Kyndby* hæves.«

Hvilket herved indberettes under Henvisning til Generalkommandoens Skrivelse, Fortroligt K. k. 1414, af 7. August 1941.

Jacobsen,
Generalmajor,
fg. Chef for Generalkommandoen.

Bilag 8.

København, den 27. Juni 1941.

Fortroligt.

Generalløjtnant W. W. Prior, Chef for Generalkommandoen, ansøger om Afsked.

Til Kongen.

Ved Skrivelse af 26. Juni d. A. har Krigsministeriet meddelt mig, at det ønsker, at danske Tropper skal gribe ind mod »Sabotageforsøg fra fremmed Side« paa visse nærmere angivne Steder.

Da det er min faste Overbevisning, at danske Tropper efter Rystelsen den 9. April ikke uden den alvorligste Fare for Disciplinen kan beordres til at imødegaa engelske Tropper og herved om fornødent samvirke med Besættelsestropperne, anmoder jeg om at blive fritaget for at medvirke hertil. Jeg ansøger derfor om min Afsked af Krigstjenesten med Pension fra den 1. Oktober at regne samt om Orlov indtil den 30. September.

Allerunderdanigst

W. W. Prior.

Bilag 9.

KRIGSMINISTERIETS
1. KONTOR

30. Juli 1941.

Journal Nr. A. 3018/1941.

Til Deres Ekscellence Hr. Generalløjtnant W. W. Prior,
Chef for Generalkommandoen.

Hans Majestæt Kongen har efter Krigsministeriets Indstilling under 30. Juli 1941 resolveret som følger:

»Der meddeles Generalløjtnant William Wain Prior, Chef for Generalkommandoen, Kommandør af Dannebroge og Dannebrogsmand, Orlov fra den 31. Juli til den 30. September 1941.«

Hvilket herved meddeles Deres Ekscellence, idet Krigsministeriet samtidig har bestemt, at Generalmajor C. Jacobsen, Generalinspektør for Fodfolket, fra den 31. Juli og indtil videre skal varetage Forretningerne som Chef for Generalkommandoen i Forbindelse med sin øvrige Tjeneste.

Der er tillagt Generalkommandoen og Generalmajor C. Jacobsen Ordre i Overensstemmelse med ovenstaaende.

F. M.

Stemann.

Flemming Larsen,
Fm.

Bilag 10.

KRIGSMINISTERIETS
1. KONTOR

30. Juli 1941.

Journal Nr. A. 3018/1941.

Til Hr. Generalmajor C. Jacobsen,
Generalinspektør for Fodfolket.

Krigsministeriet bestemmer herved, at Hr. Generalmajoren, under en Chefen for Generalkommandoen tilstaaet Orlov, fra den 31. Juli 1941 og indtil videre skal varetage Forretningerne som Chef for Generalkommandoen i Forbindelse med Deres øvrige Tjeneste.

F. M.

Stemann.

Flemming Larsen,
Fm.

Bilag 11.

KRIGSMINISTERIETS
1. KONTOR

29. August 1941.

Journal Nr. A. 3489/1941.

Hermed 1 Bilag.

Til Deres Excellence
Hr. Generalløjtnant W. W. Prior.

Hans Majestæt Kongen har efter Krigsministeriets Indstilling under 29. August 1941 resolveret som følger:

»Generalløjtnant William Wain Prior, Chef for Generalkommandoen, Kommandør af Dannebroge og Dannebrogsmand, afskediges efter Ansøgning i Naade af Krigstjenesten med Pension fra Udgangen af September 1941 at regne.

Krigsministeriet bemyndiges til at tilkendegive Generalløjtnanten Vor allernaadigste Paaskønnelse af og Tilfredshed med hans lange og udmærkede Tjeneste.

Generalløjtnanten fratræder Stillingen som Chef for Generalkommandoen og ansættes til Raadighed for Krigsministeriet.«

Hvilket herved meddeles Hr. Generalløjtnanten, idet man vedlægger det for Dem udfærdigede Afskedspatent.

S. Brorsen.

Flemming Larsen,
Fm.

Bilag 12.

KRIGSMINISTERIETS
1. KONTOR

Journal Nr. 3489/1941.

Til Ritzaus Bureau.

Bureauet bemyndiges til at offentliggøre følgende Meddelelse fra Krigsministeriet og Marineministeriet:

a. Chefen for Generalkommandoen, Generalløjtnant W. W. Prior, er efter Ansøgning afskediget i Naade af Krigstjenesten med Pension fra Udgangen af September 1941 at regne.

Krigsministeriet er bemyndiget til at tilkendegive Generalløjtnanten Kongens allernaadigste Paaskønnelse af og Tilfredshed med Generalens lange og udmærkede Tjeneste.

Generalen fratræder fra den 1. September 1941 at regne Stillingen som Chef for Generalkommandoen og stilles indtil sin Afgang til Raadighed for Krigsministeriet.

b. Chefen for Jydske Division, Generalmajor E. Gørtz, er fra den 1. September 1941 at regne udnævnt til Generalløjtnant og Chef for Generalkommandoen.

c. Den fungerende Chef for Søværnskommandoen, Kontreadmiral A. H. Vedel, er fra den 1. September 1941 at regne udnævnt til Viceadmiral og Chef for Søværnskommandoen.

F.

Spørgsmaalene om Troppekontingent til Finland, Oprettelse og Anerkendelse af „Frikorps Danmark" og Krigsministeriets Skrivelse af 1. Juni 1943 til Hærens Afdelinger.

12.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Kommissionen har anmodet mig om at give Oplysning om følgende Forhold:

1. Er der i Tiden 1940—1943 fremsat „Ønske" fra tysk Side overfor den danske Regering om Afsendelse af Troppekontingent til Finland eller den tyske Østfront?

— — — — — — — — — — — — — — —

3. Der ønskes en Redegørelse fra den daværende Udenrigsminister og den daværende Forsvarsminister angaaende Oprettelsen og Anerkendelsen af Frikorps Danmark og anden Hvervning til tysk Militærtjeneste.

— — — — — — — — — — — — — — —

5. Oplysning om Aarsagen til Krigsministeriets Skrivelse af 1. Juni 1943 til Hærens Afdelinger om Tjenestemandsforhold for danske Befalingsmænd i tysk Krigstjeneste.

Ovenstaaende Spørgsmaal skal jeg tillade mig at besvare i Rækkefølge.

ad 1. I Slutningen af 1940 fandt der paa dansk Foranledning en Forhandling Sted mellem den danske Generalstab og den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark, General Lüdke, angaaende en Forøgelse af den danske Hærs tjenstgørende Styrke, der var paa 3 600 Mand udover ca. 1 200 Officerer og Officianter. Generalstaben modtog fra den tyske General følgende Skrivelse, dateret 5. August 1941:

„Til Chefen for den danske Hærs Generalstab,

København.

Under Henvisning til Henvendelse af 19. December 1940, G. O. 91/1159, i hvilken anmodes om, at den danske Hærs tjenstgørende Styrke maa blive forhøjet fra de nuværende 3 600 Mand til 6 300 Mand — udover rundt 600 Officerer og 600 Officianter — skal jeg herved meddele følgende:

Paa min fornyede Anmodning herom har Oberkommando der Wehrmacht nu truffet følgende Afgørelse:

Den danske Generalstabs Anmodning om Forhøjelse af Hærens tjenstgørende Styrke indrømmes i fuldt Omfang paa den Betingelse, at Danmark straks opstiller et forstærket Infanteriregiment til Kamp mod Sovjetrusland og for europæisk Kultur (Gesittung) og Enhed. Regimentet skal saa vidt muligt sættes ind indenfor de finske Afdelingers Ramme. Det skal bevæbnes, udrustes og beklædes af Danmark, staar under Kommando af danske Officerer og medregnes ikke i den Tjenestestyrke for den danske Hær, som man har anmodet om.

Regimentet skal bestaa af 3 Fodfolksbatailloner med svære Morterer og Panserafværgeskyts saavel som tildelt Pioner-Enhed og en Artilleriafdeling. Nærmere Besked vil blive givet, om hvilket Skyts der skal vælges.

Regimentet kan gælde som Stamme for den senere danske Hær. Det har intet med det allerede bestaaende Frikorps at gøre.

Idet jeg bringer ovenstaaende til Deres Kendskab, vil jeg være taknemlig for at modtage Svar snarest muligt.

Lüdke,

General der Infanterie."

Jeg gav Meddelelse om Sagen i et Ministermøde og udtalte, at jeg maatte gaa bestemt imod det fra tysk Side fremsatte „Ønske", og dette Standpunkt blev accepteret af det samlede Ministerium. Den danske Forbindelsesofficer, General Gørtz, meddelte derefter General Lüdke, at man maatte være forberedt paa et Nej fra den danske Regerings Side. Det blev imidlertid fra tysk Side betydet, at man af Hensyn til danske Interesser nødigt saa, at der i den foreliggende Situation blev sendt en „Minusnote" til Oberkommando der Wehrmacht, og man havde drøftet Sagen med den tyske Minister, der af den danske Udenrigsminister Erik Scavenius var underrettet om Indholdet af det danske Svar paa Henvendelsen. Den tyske Minister havde fremsat følgende Tanke. Man kunde undgaa en saadan Minusnote, hvis den danske Regering vilde gaa ind for, at man i Stedet for et forstærket Infanteriregiment sendte et Frikorps til Finland, bestaaende af danske Førere og Soldater. Et saadant Frikorps skulde da samles med direkte Støtte og Anbefaling af den danske Hær. Heller ikke dette Forslag kunde vi fra dansk Side gaa ind paa. De tyske Ønsker blev altsaa afvist baade under den ene og den anden Form.

I Maj 1943 kommer Tanken paany frem fra tysk Side, at der maa foretages noget effektivt fra dansk Side, idet Tyskerne var meget utilfredse og havde foretaget en Démarche, der bl. a. indeholdt Forslag til positive Handlinger fra den danske Hærs Side for at fremkalde et bedre Forhold til den tyske Hær og dermed en Forbedring af Forholdet mellem de to Lande.

Den danske Forbindelsesofficer var nu General Rolsted, og i en Samtale med General v. Hanneken, der fandt Sted den 10. Maj 1943, udtalte sidstnævnte bl. a., at en Deltagelse i Kursus af et Antal danske Officerer — noget man som taktisk Modtræk havde overvejet fra dansk Side — efter hans Mening ikke vilde løse Spørgsmaalet, og at han vilde udtale sig i Overensstemmelse hermed, naar dette blev ham forelagt. Der maatte være Tale om en ganske anderledes effektiv Handling fra Danmarks Side. Hvis man f. Eks. sendte en Division eller anden lignende Styrke til Østfronten, eventuelt til Finland, eller 100 Officerer til Fronttjeneste paa Østfronten, vilde det nærme sig, hvad man ventede fra tysk Side. General v. Hanneken erklærede til sidst, at hvis den tyske Førers fremsatte Ønsker ikke blev imødekommet, vilde det medføre en meget mærkbar Forværrelse af Forholdene mellem de to Lande. Som saa ofte før kom den tyske General ind paa, at Danmark for sin egen Skyld havde en Pligt til at være med i Kampen mod Bolchevismen. I et Ministermøde, hvor jeg refererede Sagen, henstillede jeg til det samlede Ministerium, at man bestemt nægtede at gaa ind paa de tyske Krav. En Kommission, bestaaende af nogle faa Officerer, foretog en Slags Studierejse til Tyskland. Det var det hele, der kom ud af denne Sag; men de to Tilfælde, jeg her har anført, viser tydeligt, at det var et Vaabenfællesskab med Danmark, man fra tysk Side attraaede.

ad. 2. — — — — — — — — — — — — — — —

ad 3. I Løbet af Aaret 1941 blev Spørgsmaalet om at give Udrejsetilladelse til Befalingsmænd og Menige, der som Frivillige ønskede at deltage i Krigen paa den finske Front eller tyske Østfront, aktuelt. At de danske Nazister har været særlig virksomme her, er der ingen Tvivl om, men Sagen blev ført frem i Ministermøde af Udenrigsminister Erik Scavenius og Minister Gunnar Larsen. De mente, at man paa den Maade kunde undgaa en skarpere Kurs mod Danmark fra det tyske Riges Side. Spørgsmaalet blev behandlet i flere Ministermøder, hvor man var meget uvillig stemt overfor det Frikorps Danmark, der blev dannet med et Par danske Officerer som Topfigurer. Regeringen som saadan havde ikke noget med denne Korpsdannelse at gøre og har heller ikke billiget den, men der blev givet Tilladelse til, at Befalingsmænd og hjemsendte Værnepligtige som Frivillige kunde indtræde i Korpset. I saa Tilfælde skulde der indsendes Ansøgning om Rejsetilladelse til Udlandet, og for Befalingsmændenes Vedkommende traadte de udenfor Nummer — fik altsaa ingen Lønning. Naar man gav en saadan Tilladelse, var det naturligvis, fordi vi var i en Situation, hvor vi ved at gaa imod de Frivilliges Ønske, der stærkt støttedes fra tysk Side, risikerede, at hele Hæren blev afvæbnet og hjemsendt, og dette maatte vi anse for meget skæbnesvangert, idet vi regnede med, at saa længe det danske Befalingsmandskorps var intakt, var der Mulighed for, at den danske Hær og Flaade kunde komme til at løse en Opgave om ikke før saa hen imod Krigens Slutning. Ingen kunde jo dengang vide noget bestemt om Krigens Forløb. Der var som tidligere omtalt kun en lille dansk Militærstyrke indkaldt, men alt laa parat, saa man med Timers Varsel kunde have forøget den ikke ubetydeligt. Man løb en endnu større Risiko ved paa det Tidspunkt at sige

pure Nej til disse Frivillige, idet man kunde frygte en Tvangsudskrivning af dansk Ungdom ikke alene til tysk Arbejdstjeneste, men ogsaa til tysk Militærtjeneste, hvad der saa vidt mig bekendt skete i Alsace-Lorraine, hvor et Antal af 150 000 unge Mænd blev tvangsmobiliseret af den tyske Krigsmagt.

Befalingsmænd, der som Frivillige gik i tysk Krigstjeneste, var advaret af deres Kammerater o. a., bl. a. af Hærens tidligere Chef, Generalløjtnant With. Tilgangen til Korpset blev da ogsaa kun ringe. At Frikorps Danmark var en Udfordring til det danske Folk, fik Korpset at føle, da det var hjemme paa Orlov, hvor en ligefrem fjendsk Stemning imod det gav sig kraftige Udslag.

Hvad Hvervning til Frikorpset angaar, gik jeg bestemt imod, at man gav disse Hververe Tilladelse til at køre i Bil — hvilket de ansøgte om —, naar de skulde berejse Landet. Man undsaa sig heller ikke for at forlange, at et dansk Militærorkester skulde møde op, da Frikorpset var hjemme paa Orlov. Dette blev naturligvis omgaaende nægtet. Lad mig endelig nævne, at Frits Clausen m. fl. ønskede, at danske Nazister i et Antal af 500 skulde møde i Uniform for at hylde Frikorpset, da det var hjemme paa Orlov. Udenrigsministeren fik Tallet bragt ned paa 100, der kun maatte optræde enkeltvis og i civil Paaklædning.

Angaaende Frivilliges Deltagelse i Krig skal henvises til et af Udenrigsministeriet udarbejdet Memorandum, der blev forelagt i Ministermøde den 7. Marts 1942.

ad. 4. — — — — — — — — — — — — — — — — —

ad 5. Efter Valget i Foraaret 1943 gik der en Tid, inden der paa ny kom større for os ubehagelige Spørgsmaal til Drøftelse inden for Regeringen. Man havde imidlertid sporet en Tendens fra tysk Side til at stille sig lidet imødekommende overfor os. Efter General v. Hannekens Opfattelse var vi i Danmark alt for lunkne i vor Holdning overfor det tyske Folk og dets Kamp mod Bolchevismen. I Maj 1943 fandt der et Møde Sted mellem den tyske General og den danske Forbindelsesofficer, General Rolsted. v. Hanneken forespurgte, hvad man agtede at gøre fra dansk Side for at fremkalde et bedre Forhold mellem de to Lande. Forinden — allerede den 15. April 1943 — havde Dr. Best Foretræde for Kronprinsen (Kongen var syg) for at tilkendegive overfor ham den tyske Rigsregerings Holdning overfor den danske Hær. Det, der særlig fremhævedes fra tysk Side, var Antagelsen af Garantier fra dansk Side, hvis den nuværende Politik skulde opretholdes. Man ønskede, at Kongen skulde indvirke paa det danske Officerskorps i sin Egenskab af Hærens Øverstbefalende ved at undgaa Discriminering af danske Officerer i tysk Tjeneste, saaledes at disse ikke springes forbi ved Embedsledighed, men udnævnes, selv om de for Tiden gør Tjeneste i den tyske Værnemagt. Ligeledes maatte man ønske, at der blev uddannet et vist Antal danske Officerer i Tyskland. Da jeg blev bekendt med de tyske Ønsker, jfr. General Rolsteds Rapport til Krigsministeriet af 12. Maj 1943, og da jeg fra Stats- og Udenrigsministeren havde modtaget Udkast til en Note til de tyske Myndigheder, var jeg klar over, at Tiden var inde til, at der omgaaende optoges en Forhandling med Rigsdagens Nimandsudvalg. Et saadant Møde fik jeg ogsaa paa egen Haand arrangeret, og i dette Møde gav jeg Besked om, hvad der hidtil var passeret i denne Sag, og jeg meddelte i Hovedtrækkene, hvad man fra Stats- og Udenrigsministerens Side mente var nødvendigt for blot i nogen Grad at tilfredsstille Tyskerne.

Det, Noten kort fortalt drejede sig om, var at give de danske Befalingsmænd, der deltog i tysk Krigstjeneste som Frivillige, en noget bedre Stilling end Hærloven hjemlede derudover, at man ikke fra de militære Myndigheders Side har modsat sig, at danske Befalingsmænd for en nærmere bestemt Tid traadte udenfor Nummer uden Lønning for at gaa i fremmed Krigstjeneste med den under Krigen gennemførte Ændring, hvorefter Genindtræden i Nummer kan ske til ethvert Tidspunkt, uanset om der er noget Nummer ledigt, saaledes at den paagældende altsaa indtræder i overtalligt Nummer med alle Rettigheder i Henhold til sin Grad. I Stats- og Udenrigsministerens Udkast var der anført en Bestemmelse om, at den Tid, hvor en dansk Befalingsmand frivilligt var traadt i finsk eller tysk Krigstjeneste, kunde medregnes ved Beregningen af Aldersstillæg og Pension. Jeg forhandlede som sagt med Nimandsudvalget og udtalte mig meget forbeholdent om Sagen, men man kunde ikke være blind for, at et Afslag fra dansk Side paa de tyske Ønsker kunde faa meget ubehagelige, ja skæbnesvangre Følger for os (Hærens og Flaadens fuldstændige Afvæbning).

Efter en Diskussion i Nimandsudvalget blev man enig om, at et nyt Møde skulde afholdes, hvor Stats- og Udenrigsministeren samt flere andre Ministre kunde deltage.

Om Forhandlingerne med Nimandsudvalget gav jeg Referat i et Ministermøde den 28. Maj 1943. Stats- og Udenrigsministeren bebrejdede mig, at jeg paa egen Haand uden forinden at forhandle med Ministeriets øvrige Medlemmer havde forelagt denne Sag i Nimandsudvalget. Jeg svarede, at dette maaske rent formelt var rigtigt, men gjorde opmærksom paa, at selv om der i Ministeriet havde været Flertal for, hvad jeg ikke troede der var, at jeg ikke skulde forhandle denne Sag med Nimandsudvalget, havde jeg gjort det alligevel, idet jeg, som jeg udtalte, var parlamentarisk Minister og derfor ikke vilde foretage mig noget i Sagen, hvis jeg ikke havde Rigsdagen bag mig.

Det blev da bestemt, at der straks skulde indkaldes til et nyt Møde, og i dette deltog foruden Nimandsudvalgets Medlemmer af Ministre: Stats-, Indenrigs-, Handels-, Arbejds- og Forsvarsministeren. Der førtes en Forhandling, der til Tider var meget skarp. Stats- og Udenrigsminister Scavenius truede flere Gange med at ville søge sin Afsked. Jeg for mit Vedkommende betonede meget bestemt, at jeg kun vilde gaa videre med Sagen, hvis Tilslutningen i Nimandsudvalget og Ministeriet var aldeles enstemmig. Min Holdning var ikke til at tage fejl af. Jeg var ubehagelig berørt af de fremsatte tyske Ønsker. Stats- og Udenrigsministeren udtalte ved en senere Lejlighed, at jeg var en farlig Mand under denne Situation, og dermed har han naturligvis ment, at jeg stillede mig alt for modvilligt over for de fremsatte tyske Ønsker. I Mødet opnaaedes imidlertid Enighed mellem Ministeriet og Nimandsudvalget. Man skulde i Kundgørelsen til Hæren ikke nævne noget om Ændringer i Hærloven (§ 92 m. v.), men afvente det Tidspunkt, hvor Spørgsmaalet kunde blive aktuelt. Naar der ikke skulde ske Ændring af Hærloven, spurgte jeg, om man til sin Tid skulde tage Sagen op paa Normeringsloven. Fhv. Statsminister Buhl svarede hertil, at det Spørgsmaal fandt man nok ud af. Det kunde gøres paa saa mange Maader.

Efter dette Møde fortsattes Overvejelserne inden for Ministeriet med Hensyn til en Skrivelse, der skulde udsendes til Hærens Afdelinger, og som ogsaa skulde sendes til de tyske Myndigheder (Dr. Best). Der var fra Udenrigsministeriet udarbejdet adskillige Udkast, som jeg paa enkelte Punkter søgte og ogsaa fik ændret, men i et Ministermøde 1. Juni blev man ogsaa paa Grundlag af Forhandlingerne fornylig med Nimandsudvalget enig om den Skrivelse, der skulde udsendes. Den indeholdt følgende Bestemmelser: „Enhver fast Befalingsmand af Linien, Reserven (Forstærkningen), der ønsker sig fritaget for Tjeneste i den danske Hær for at indtræde som Frivillig i en Formation under den tyske Hær eller i den finske Hær, har Adgang til, jfr. bl. a. Krigsministeriets Skrivelse til Afdelinger m. fl. af 8. Juli 1941, at søge om Tilladelse til at træde uden for Nummer uden Lønning. Ansøgninger herom vil ligesom hidtil blive bevilget i det Omfang, som er foreneligt med Varetagelsen af de Opgaver, der under de nuværende Forhold tilfalder den danske Hær. Særligt bemærkes, at Befalingsmænd kan indsende Ansøgning om Fritagelse for den dem ifølge Hærlovens §§ 62 og 63 paahvilende Tjenestepligt, og at de vil kunne forvente en saadan Ansøgning imødekommet. En Befalingsmand, der saaledes træder uden for Nummer for at gaa i tysk eller finsk Krigstjeneste, beholder sin Plads i Aldersordenen. Der er tilvejebragt særlig Hjemmel for, at Genindtræden i Nummer kan ske til ethvert Tidspunkt, uanset om der er noget Nummer ledigt, saaledes at den paagældende altsaa indtræder i overtalligt Nummer med alle sine Rettigheder i Henhold til sin Grad.

Det Tidsrum, i hvilket en Befalingsmand har staaet uden for Nummer for at deltage i tysk eller finsk Krigstjeneste, bliver medregnet ved Bedømmelsen af hans Forfremmelsesmuligheder. Regeringen vil drage Omsorg for, at dette Tidsrum ligeledes medregnes ved Beregningen af Alderstillæg og Pension.

Ministeriet vil i givet Fald optage til velvillig Overvejelse Spørgsmaalet om at tilvejebringe Hjemmel for, at de Befalingsmænd, der er egnede til Forfremmelse, og som har staaet uden for Nummer i mere end 3 Aar, kan forfremmes inden et Aar efter, at de paany er indtraadt i Nummer i den danske Hær.

Det fremgaar af foranstaaende, at danske Befalingsmænd, der træder uden for Nummer for at melde sig til frivillig Tjeneste i den tyske eller finske Hær, ikke vil blive stillet ringere end andre danske Befalingsmænd med Hensyn til Forfremmelse og Retsstilling i Hæren."

Jeg havde forsøgt at faa Skrivelsen ændret paa flere Punkter, men Stats- og Udenrigsministeren udtalte, at det var det mindste, der kunde tilfredsstille Tyskerne, og foretog vi os ikke noget saadant, løb vi en meget stor Risiko, i første Linie en Hjemsendelse af den danske Hær. Stats- og Udenrigsministeren kaldte Skrivelsen „saadan en Smule". Efter et kort Ordskifte i Ministermødet spurgte jeg, om alle Ministre var enige

i Skrivelsens Ordlyd, og hertil blev der svaret ja. For at være ganske sikker paa, at ingen af Ministrene havde en anden Opfattelse, spurgte jeg direkte Handelsminister Halfdan Hendriksen, Det konservative Folkepartis Repræsentant i Ministeriet, om han heller ikke havde noget at bemærke. Hertil svarede han: „Under den Form, Skrivelsen har, kan jeg tiltræde den". Sagen var altsaa nu afgjort, og Skrivelsen skulde udsendes til Hærens Afdelinger og Besked gives til Dr. Best, hvilket skete 1. Juni 1943, det sidste besørgedes af Udenrigsministeriet.

Som allerede udtalt var Skrivelsen af en ubehagelig Karakter, men naar man roligt overvejer dens Indhold, er der kun faa Realiteter i den. Naar der f. Eks. tales om Forfremmelse af Befalingsmænd, der som Frivillige har deltaget i finsk eller tysk Krigstjeneste, saa var det fremdeles os og ikke Tyskerne, der traf Bestemmelse.

I et Brev, dateret 23. Juni 1943, fra det konservative Partis Formand, Folketingsmand Ole Bjørn Kraft, meddeltes der mig følgende:

„Efter at Det konservative Folkepartis Rigsdagsgruppe for nogle Dage siden har faaet Kendskab til Ordlyden af den Skrivelse, der er udsendt til Hærens Afdelinger vedrørende eventuelle Frivilliges Stilling, har Gruppen paalagt mig over for Ministeren at præcisere, at Udtrykket i Skrivelsen „at søge Hjemmel" ikke efter vor Opfattelse kan opfattes som Hjemmel til en Ændring i Hærloven, da Partiets Medvirken til en saadan Ændring ikke kan paaregnes". Jeg svarede ikke paa denne Skrivelse. Som foran omtalt havde Handelsminister Halfdan Hendriksen paa mit direkte Spørgsmaal til ham erklæret, at han kunde tiltræde Skrivelsen, og dermed maatte jeg naturligvis gaa ud fra, at samtlige 5 samarbejdende Partier stod bag Ministeriet i denne Sag, og for øvrigt kan jeg til Brevets Indhold sige, at Udtrykket „at søge Hjemmel" heller ikke drejede sig om en Ændring af selve Hærloven. Spørgsmaalet kunde jo tages op f. Eks. paa Normeringsloven, som det udtaltes under de Forhandlinger, jeg havde med Nimandsudvalget, og som foran er omtalt. Naturligvis har det været min Opfattelse hele Tiden, at Sagen skulde endeligt afgøres af Rigsdagen. Det var derfor, jeg gik til Nimandsudvalget med den, og det var derfor, den senere blev behandlet i Partierne. Skrivelsen og dens Indhold maa betragtes som en Lynafleder for at undgaa det værste. I en saadan Situation havde vi tit været. Kravene blev senere saa store og af en saadan Karakter, at de ikke kunde imødekommes fra dansk Side, og den danske Regering maatte indgive sin Demission.

Besvarelsen af de stillede Spørgsmaal viser, at der i mange Tilfælde er sagt nej til Ønsker og Krav, der Tid efter anden er fremkommet fra tysk Side; men man har ogsaa set sig nødsaget til at gøre Indrømmelser, hvor nødigt man end vilde, for at undgaa Konflikt, saa længe det overhovedet var muligt. Vi maa huske, hvad det var for en Modstander, vi stod overfor, en Modstander, der kunde knuse os, hvad Øjeblik det skulde være. Vi maatte derfor ogsaa til Tider benytte os af en behændig Taktik for at skaane Befolkningen for de Lidelser, der uvægerlig vilde følge, naar vi ikke længere havde en dansk Regering. Vi vidste fra andre Lande, at der ingen Grænser var for tysk Brutalitet og Hensynsløshed. At vi holdt ud saa længe, som vi gjorde, havde sin Aarsag i det ret enestaaende Samarbejde, der fandt Sted mellem de 5 samarbejdende Partier og de Ministre, der var udgaaet fra disse Partier. Sammenholdet paa Rigsdagen og i det danske Folk var efterhaanden det eneste virkelige Aktiv, vi var i Besiddelse af i Aarene 1940—43. Befolkningen blev i de Dage trænet op til at taale de Lidelser, der fulgte, efter at al Lov og Ret her i Landet forsvandt ved Regeringens Tilbagetræden i August 1943. Godt var det, at vi forinden havde haft Valg i Marts 1943 — et Valg, der var en enestaaende Demonstration for Folkestyret og samtidig en Godkendelse af den Politik, de 5 samarbejdende Partier havde samlet sig om i Besættelsesaarene. Da Regeringen den 29. August 1943 afviste det tyske Ultimatum, stod man ogsaa i Rigsdagen samlet om dette betydningsfulde Skridt, der her var besluttet. Taget som Helhed gik det vist derfor, som det skulde. Vi holdt ud sammen, saa længe vi havde en dansk Regering, og knyttedes endnu fastere til hinanden under Rædselsperioden fra 29. August 1943 til Krigens Slutning.

17. Juli 1945.

Søren Brorsen,
M. F.

13.

København, den 7. Oktober 1946.

Til Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Skrivelse af 3. d. M. har Kommissionen udbedt sig Besvarelse af følgende Spørgsmaal: »Hvorledes begrunder den daværende Forsvarsminister sine i Skrivelse af 1. Juni 1943 i Strid med Hærloven af 7. Maj 1937 (§ 92, Stk. 6) givne Løfter til danske Befalingsmænd i tysk Tjeneste, og hvilke Drøftelser desangaaende gik forud for denne Skrivelses Udstedelse indenfor Regeringen?«

I denne Anledning skal jeg tillade mig at henvise til den i min Besvarelse af 18. Juli f. A. af Kommissionens Skrivelse af 27. Juni s. A. under Pkt. 5 afgivne Redegørelse, idet jeg dog finder det hensigtsmæssigt at rekapitulere Redegørelsen som følger:

Den 15. April 1943 havde Dr. Best under Kongens Sygdom Foretræde for Kronprins Frederik for overfor ham at tilkendegive den tyske Regerings Holdning overfor den danske Hær. Det, der særlig fremhævedes fra tysk Side, var Antagelsen af Garantier fra dansk Side, hvis den daværende Politik skulde opretholdes. Man ønskede saaledes, at Kongen skulde indvirke paa det danske Officerskorps i sin Egenskab af Hærens Øverstbefalende, at man undgik Diskriminering af danske Officerer i tysk Tjeneste, saaledes at disse ikke blev forbigaaet ved Embedsledighed, men udnævntes, selv om de for Tiden gjorde Tjeneste i den tyske Værnemagt, ligesom man ønskede, at der blev uddannet et vist Antal danske Officerer i Tyskland. I Maj s. A. fandt der et Møde Sted mellem General von Hanneken og den danske Forbindelsesofficer, General Rolsted. von Hanneken forespurgte under Henvisning til det ovenrefererede, hvad man agtede at gøre fra dansk Side for at fremkalde et bedre Forhold mellem de to Lande, og udtalte sig i Overensstemmelse med de af Dr. Best fremsatte Ønsker. Da jeg blev bekendt med denne Samtale, og da jeg samtidig fra Stats- og Udenrigsministeren havde modtaget Udkast til Noter til de tyske Myndigheder, fandt jeg det absolut paakrævet omgaaende at optage en Forhandling med Rigsdagens Nimandsudvalg og fik paa egen Haand et saadant Møde arrangeret. I dette Møde redegjorde jeg for, hvad der hidtil var passeret i denne Sag, og oplyste i Hovedtrækkene, hvad man fra Stats- og Udenrigsministerens Side mente var nødvendigt for blot i nogen Grad at tilfredsstille Tyskerne. Hovedindholdet af de forelagte Udkast til ovennævnte Noter var at give de danske Befalingsmænd, der deltog i tysk Krigstjeneste som frivillige, en noget bedre Stilling, end Hærloven hjemlede, med Hensyn til Muligheden for at genindtræde i Nummer og opretholde Placeringen i Aldersordningen, samt at den Tid, hvor en dansk Befalingsmand frivilligt gjorde Tjeneste i tysk eller finsk Krigstjeneste, kunde medregnes ved Beregningen af Alderstillæg og Pension. Ved min Forhandling med Nimandsudvalget udtalte jeg mig meget forbeholdent om Sagen, men gjorde samtidig opmærksom paa, at et Afslag fra dansk Side eventuelt kunde medføre Krav om Hærens og Flaadens fuldstændige Afvæbning. Efter nogen Drøftelse blev der Enighed om Afholdelse af et nyt Møde, hvori Stats- og Udenrigsministeren samt flere andre Ministre skulde deltage. Mine Forhandlinger med Nimandsudvalget refererede jeg i et Ministermøde den 28. Maj, hvor det blev foreholdt mig, at jeg ikke kunde forhandle med Nimandsudvalget udenom Regeringen. Hertil svarede jeg, at dette formelt kunde være rigtigt, men at jeg, selv om der i Regeringen, hvad jeg ikke troede vilde være Tilfældet, skulde have været Flertal for ikke at lade Sagen behandle i Nimandsudvalget, desuagtet vilde have gjort dette under Hensyn til min Stilling som parlamentarisk Minister, og at jeg ikke kunde gaa med til at gaa videre i denne Sag uden at have Rigsdagen bag mig. I det følgende Møde deltog foruden

Nimandsudvalgets Medlemmer Stats- og Udenrigs-, Indenrigs-, Handels-, Arbejds- og Forsvarsministeren. Efter en til Tider skarp Drøftelse, hvorunder jeg gav utvetydigt Udtryk for, at jeg ikke vilde gaa videre med Sagen, hvis ikke Nimandsudvalget og Regeringen enstemmigt tiltraadte dette, blev der opnaaet Enighed om Udsendelse af en Kundgørelse. Man skulde dog ikke i Kundgørelsen til Hæren nævne noget om Ændringer i Hærloven, men afvente et Tidspunkt, hvor Spørgsmaalet kunde blive aktuelt. Jeg skal i denne Forbindelse gøre opmærksom paa, at Spørgsmaalet om Lønnings- og Pensionsanciennitet først er ordnet paa Normeringslov-Anordning for Aaret 1944—45.*) Efter dette Møde fortsattes Overvejelserne indenfor Regeringen med Hensyn til den Skrivelse, der skulde udsendes til Hærens Afdelinger, og som ogsaa skulde sendes til de tyske Myndigheder. Der blev fra Udenrigsministeriets Side udarbejdet forskellige Udkast, som jeg paa nogle Punkter søgte og ogsaa fik ændret, og i et Ministermøde den 1. Juni blev man enig om Udsendelsen af den i Kommissionens Forespørgsel omhandlede Skrivelse af 1. Juni 1943 i den nu foreliggende Form. Der var fra Regeringens Side enstemmig Tilslutning til dette.

Ærbødigst

S. Brorsen.

*) *Normeringslovanordning nr. 108 af 29. marts 1944 for finansåret 1944—45, § 3, nr. 447:* For militære tjenestemænd, som med tilladelse midlertidigt er eller har været udtrådt af hæren for at forrette fremmed krigstjeneste, kan der ske medregning af såvel deres tidligere tjeneste som den tid, i hvilken de som følge af den nævnte tjeneste har været udtrådt af hæren, ved fastsættelsen af deres lønnings- og pensionsanciennitet uden efterbetaling af pensionsbidrag.

14.

7. Redegørelse fra den daværende Udenrigsminister og den daværende Forsvarsminister angaaende Oprettelsen og Anerkendelsen af „Frikorps Danmark" og anden Hvervning til tysk Militærtjeneste.

Krigen mod Rusland søgte den tyske Regering at give en ideologisk Baggrund som en Kamp mod Bolchevismen, og man søgte at opnaa en Tilslutning i forskellige europæiske Lande, der kunde muliggøre at fremstille Krigen som et Korstog til Værn for den europæiske Kultur. Den fra tysk militær Side foreslaaede aktive Deltagelse i den finske Krig kunde afvises med den Begrundelse, at vi maatte fastholde vor Stilling som ikke-krigsførende og under Henvisning til, at det heller ikke kunde være en tysk Interesse at fremkalde Krigshandlinger mod Danmark fra Tysklands Fjender. En anden Karakter havde Spørgsmaalet om Hvervning af Frivillige, der blev ført frem af det tyske Gesandtskab, idet Tilladelse til Hvervning er forenelig med Stillingen som neutral eller ikke-krigsførende.

Tanken om Dannelse af et frivilligt dansk Korps til Indsættelse udelukkende paa den finske Front lod sig ikke gennemføre under den fra den første finske Krig forandrede Stilling, idet Finland nu var Tysklands allierede, og hvorvidt et saadant Skridt kunde have ført til at undgaa en organiseret Frivilligbevægelse til Fordel for Tyskland, er maaske ogsaa tvivlsomt. Som Følge heraf blev Banen fri for det danske nationalsocialistiske Parti, der var ivrig for at blive Bærer af Frivilligbevægelsen, og under hvis Medvirken der ogsaa blev oprettet et dansk Frikorps — „Frikorps Danmark" — til Indsættelse paa Tysklands Front mod Sovjetunionen, et Foretagende, der i høj Grad blev understøttet fra officiel tysk Side, som det fremgaar af den tyske Gesandts Henvendelser til Udenrigsministeriet.

Det var for den danske Regering en politisk Nødvendighed dels at tillade Hvervning til dette Korps, uanset de i Lovgivningen om Hvervning til fremmed Krigstjeneste indeholdte Bestemmelser, dels at indrømme Militærpersoner, der meldte sig til Korpset, forskellige Lettelser.

Fra dansk nationalsocialistisk Side er det gentagne Gange blevet paaberaabt, at Frikorpset skulde være oprettet med Kongens og Regeringens Anerkendelse eller Billigelse. Dette er ikke rigtigt. Hvad der skete, var, at Krigsministeriet gav 2 aktive tjenstgørende Officerer, Oberstløjtnant Kryssing og Kaptajn Thor Jørgensen, Meddelelse om, at der intet var til Hinder for, at de henholdsvis overtog Posten som Fører for og indtraadte i „Frikorps Danmark", men at de — naturligvis — i den Anledning maatte træde udenfor Nummer.

D.N.S.A.P. ønskede med Støtte af det tyske Gesandtskab, at der gennem Ritzaus Bureau skulde udsendes en Meddelelse fra „Frikorps Danmark"s Hvervekontor om Korpsets Oprettelse og Mulighederne for at indtræde i Korpset. I det Udkast til en saadan Pressemeddelelse, der den 2. Juli 1941 blev forelagt Udenrigsministeriets Pressebureau af Redaktør Bangsted, „Fædrelandet", forekom bl. a. følgende Passus:

> „»Frikorps Danmark«, som er oprettet med den kgl. danske Regerings Billigelse, kæmper for et nyt Europa og for Danmarks Sag — imod Kommunismen."

Da der som nævnt ikke forelaa nogen Billigelse fra Regeringens Side af Korpsets Oprettelse, foranledigede Udenrigsministeriet, at den nævnte Passus blev slettet. Til Gengæld accepteredes, at der i Pressemeddelelsen blev indsat en Meddelelse om, at det var med den danske Regerings Billigelse, at Oberstløjtnant Kryssing havde overtaget Kommandoen over Frikorpset. Ordlyden af denne Pressemeddelelse, der blev offentliggjort den 3. Juli, var følgende:

„Oberstløjtnant C. P. Kryssing, Chef for 5. Artilleriafdeling, Holbæk, har med den kgl. danske Regerings Billigelse overtaget Kommandoen over „Frikorps Danmark". Stabschef i „Frikorps Danmark" er Kaptajn i Fodfolket Thor Jørgensen, Korpset staar under Kommando af danske Befalingsmænd. Til „Frikorps Danmark" kan alle, der har aftjent deres Værnepligt efter 1931, melde sig."

I Befolkningen var der straks fra første Færd en udtalt Modvilje mod Frikorpset og imod de Mænd, der meldte sig til dette, og det blev for Regeringen en vanskelig Opgave at pacificere Stemningen. Opgaven blev saa meget desto vanskeligere, som Frikorpset selv og de danske Nationalsocialister paa forskellig Maade optraadte ukorrekt og anmassende. Frikorpsets Forhold gav Anledning til stadige Forhandlinger mellem Udenrigsministeriet og Gesandtskabet. Dette ydede som nævnt Frikorpset virksom Støtte og var navnlig ivrig for, at det maatte blive bekendtgjort ved Hærens Afdelinger, at den danske Regering tillod faste Befalingsmænd og hjemsendte værnepligtige at melde sig som frivillige, og at Indtræden i Korpset ikke maatte vanskeliggøres de paagældende.

Frikorpsets Oprettelse er et Udtryk for den saa stærkt understregede tyske Interesse i, at Danmark, skønt ikke-krigsførende, dog skulde være repræsenteret i Tysklands Korstog mod Bolchevismen.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

15.

KRIGSMINISTERIET

Den 30. juni 1949.

Til den af folketinget under 8. januar 1948 nedsatte kommission i henhold til grundlovens § 45.

Ved krigsministeriets skrivelse M. 1406 af 30. juni 1945 oversendtes til kommissionen bl. a. følgende aktstykker:

b. Udarbejdelser i tilslutning til krigsministeriets skrivelse af 8. juli 1941 til hærens afdelinger vedrørende oprettelse af frikorps Danmark (fortløbende nummereret fra 482 til 509).

b. Udarbejdelser i tilslutning til krigsministeriets skrivelse A. 2152 af 1. juni 1943 vedrørende befalingsmænds adgang til at melde sig til tysk krigstjeneste (fortløbende nummereret fra 450 til 481).

De nævnte aktstykker er i begyndelsen af august 1945 af kommissionen udlånt til krigsministeriet, der ikke mener at være i besiddelse af dem mere, uden at det dog har været muligt at godtgøre, at de efter lånet er leveret tilbage til kommissionen.

Efter mundtlig anmodning oversendes derfor på ny følgende aktstykker til kommissionen:

a. Afskrift af krigsministeriets skrivelse A. 2704/3903 af 1. juli 1941 til udenrigsministeriet vedrørende danske militærpersoners deltagelse i kampen mod Sovjetunionen (Bilag 1).

b. Afskrift af krigsministeriets skrivelse A. 2764/4046 af 7. juli 1941 (Bilag 2) i anledning af et fra det tyske gesandtskab modtaget aide-mémoire (underbilag til bilag 2) samme sag vedrørende.

c. Originalt eksemplar af krigsministeriets skrivelse A. 2764/4059 af 8. juli 1941 (Bilag 3) til hærens afdelinger vedrørende hærens militære personels adgang til at melde sig til frikorps Danmark.

d. Et i krigsministeriet i marts 1943 til brug for udenrigsministeriet udarbejdet exposé vedrørende ministeriets stilling til officerer, der søgte fremmed krigstjeneste (Bilag 4).

e. Afskrift af meddelelse af 14. april 1943 (Bilag 5) fra den daværende chef for udenrigsministeriets politisk-juridiske afdeling, bilagt dr. Bests aide-mémoire af 14. april 1943 (underbilag til bilag 5) til udenrigsministeren.

f. Afskrift af skrivelse af 8. maj 1943 (Bilag 6) fra direktøren for krigsministeriet, generalmajor J. D. von Stemann, til direktøren for udenrigsministeriet vedrørende skrivelse (underbilag 1 og 2 til bilag 6) til de tyske myndigheder om tilladelse for hærens personel til at melde sig til tysk krigstjeneste.

g. Afskrift af udenrigsministeriets skrivelse af 19. maj 1943 (Bilag 7) med 2 bilag (underbilag 1 og 2 til bilag 7) til krigsministeriet med ønske om bekendtgørelse for yngre officerer om disses lettede adgang til at melde sig til tysk krigstjeneste.

h. Afskrift af udenrigsministeriets skrivelse af 24. maj 1943 (Bilag 8) med 1 bilag (underbilag til bilag 8) til krigsministeriet med anmodning om at måtte blive underrettet om krigsministeriets skrivelse til hærens afdelinger om ovennævnte sag.

i. Originaleksemplar af krigsministeriets skrivelse A. 2152 af 1. juni 1943 (Bilag 9) vedrørende befalingsmænds adgang til at melde sig til tysk krigstjeneste.

Det har således ikke været muligt at fremskaffe

I. En del af udarbejdelserne og forarbejderne til krigsministeriets skrivelse A. 2764/4046 af 7. juli 1941 til udenrigsministeriet og krigsministeriets skrivelse af 8. juli 1941 til hærens afdelinger.

II. En del af udarbejdelserne og forarbejderne til krigsministeriets skrivelse A. 2152 af 1. juni 1943 vedrørende befalingsmænds adgang til at melde sig til tysk krigstjeneste.

F. M.

Thygesen.

F. B. Larsen.

Bilag 1.

KRIGSMINISTERIET

Den 1. Juli 1941.

Til Udenrigsministeriet.

Under Henvisning til Notits af 30. Juni 1941, Tgb. Nr. 1035/41, fra det herværende tyske Gesandtskab vedrørende danske Militærpersoners Deltagelse i Kampen mod Sovjetunionen skal Krigsministeriet oplyse følgende:

a. *Under den forrige finske Krig* blev der meddelt *hjemsendte værnepligtige* (Befalingsmænd og menige) Rejsetilladelse til Udlandet, medens Krigsministeriet foranledigede *faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen)* afskedigede, for at de kunde indtræde i finsk Krigstjeneste, d. v. s. indtræde som faste Befalingsmænd i den finske Hær. Efter Hjemkomsten foranledigede Krigsministeriet dem genansat i deres tidligere Stillinger med Bibeholdelse af Anciennitet, herunder ogsaa Lønnings- og Pensionsanciennitet.

b. *I Tiden efter den 9. April 1940* har man fortsat givet *hjemsendte værnepligtige (Befalingsmænd og menige)* Rejsetilladelse til Udlandet, medens man har forlangt, at *faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen)*, der ønskede at drage til Udlandet, udover et ganske kortvarigt Ophold søgte Tilladelse til at træde uden for Nummer.

c. *Under de nu foreliggende Forhold* vil der formentlig intet være til Hinder for fortsat at give *hjemsendte værnepligtige (Befalingsmænd og menige)* Rejsetilladelse til Udlandet. For saa vidt angaar *tjenstgørende værnepligtige (Befalingsmænd og menige)*, maa man derimod forbeholde sig sin Stilling.
For saa vidt angaar *faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen)*, burde disse formentlig ligesom tidligere søge deres Afsked, saa meget mere som der antagelig før eller senere gives dem Charger i fremmed Hær. Henset til samtlige foreliggende Forhold mener man dog at kunne gaa med til, at de paagældende faar Tilladelse til at træde uden for Nummer. Krigsministeriet vil kunne drage Omsorg for, at de paagældende til sin Tid atter faar Tilladelse til at genindtræde i Nummer.
Det er en Selvfølge, at der kun kan gives Tilladelse i et vist begrænset Omfang, og at det i hvert erkelt Tilfælde maa afgøres, om Tilladelse vil kunne gives.

F. M.

Stemann.

Thygesen.

Bilag 2.

KRIGSMINISTERIET

Den 7. Juli 1941.

Til Udenrigsministeriet.

I Anledning af det modtagne Aide-mémoire af 5. Juli d. A. skal man udtale:

1. Af første Stykke fremgaar, at Frikorps Danmark skal bære dansk Kendetegn. Opmærksomheden henledes i den Anledning paa, hvorvidt Frikorpset uden videre kan føre Dannebrog som Fane.
2. For saa vidt angaar værnepligtigt Personel, som er hjemsendt, vil dette uden videre kunne fremstille sig til Mønstring ved Korpset. Dersom de paagældende antages, skal de ansøge om Rejsetilladelse til Udlandet gennem deres militære Underafdeling.
3. For saa vidt angaar Befalingsmænd og ligestillede af Linien eller Reserven (Forstærkningen), vil saadant Personel kunne frigøres i begrænset Omfang. De paagældende maa gennem deres Afdeling indsende Ansøgning om Tilladelse til at træde uden for Nummer og om Rejsetilladelse til Udlandet. De paagældende vil faa Tilladelse til at genindtræde i Nummer ved første Lejlighed, naar deres Tjeneste ved Korpset ophører paa lovlig Vis.
   Krigsministeriet skal dog henlede Opmærksomheden paa, at Befalingsmænd uden for Nummer fremdeles er undergivet Militær Straffelov og de Tjenestebestemmelser, som Straffeloven (§ 63) omfatter. Særlig nævnes, at de fremdeles har Respektpligt over for deres danske Overmænd og foresatte og skal optræde paa en for Befalingsmænd værdig Maade.
4. Hæren raader i Øjeblikket — udover Livgardens Mandskab — over ca. 3300 tjenstgørende værnepligtige (Kornetter, Korporaler, Underkorporaler og menige). Heraf er ca. 1100 Rekrutter indkaldt i Maj d. A., 1100 Mand Vagtstyrke er uddannet siden November 1940 og 1100 Mand genindkaldt Hjælpemandskab.
   Krigsministeriet vil saavel af Hensyn til Uddannelsen som af Hensyn til Bestridelsen af Tjenesten ved Depoter og Magasiner anse det for uheldigt at mindske denne Styrke, der derfor i paakommende Tilfælde maatte suppleres med Indkaldelse af andre værnepligtige. Den ovennævnte tjenstgørende Styrke bør derfor undtages, medens man vil stille sig imødekommende overfor de hjemsendte værnepligtige.

S. Brorsen.

Thygesen.

Underbilag til bilag 2.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Nr. D Pol. 2/Ru.

Aide-mémoire.

Die Reichsregierung begrüsst erfreut die Aufstellung eines dänischen Freiwilligenverbandes zur Teilnahme am Kampf gegen den Bolschewismus und ist damit einverstanden, dass das Freikorps Dänemark als besondere dänische Formation mit dänischen Abzeichen und unter Führung dänischer Offiziere eingesetzt wird. Die Angehörigen des Freikorps werden Wehrsold und für sich und ihre Familien Versorgung nach deutschen Grundsätzen erhalten.

Die Deutsche Gesandtschaft bittet, die dänischen Wehrmachtsangehörigen, die sich zum Freikorps Dänemark melden, zur Musterung freizustellen und, wenn sie angenommen werden, sie für die Dauer ihrer Zugehörigkeit zum Freikorps unter Beibehaltung ihrer Nummer zu beurlauben. Ihre Namen werden dem dänischen Kriegsministerium umgehend mitgeteilt werden.

Es wird weiter gebeten, in allen dänischen Wehrmachtsteilen durch Tagesbefehl auf die Aufstellung des Freikorps hinzuweisen und die Möglichkeit des Eintritts und die Aufnahmebedingungen bekanntzugeben.

Von den dänischen militärischen Kommandostellen darf angenommen werden, dass sie dem grossen ideellen Zweck, den die Aufstellung des Freikorps verfolgt, Verständnis entgegenbringen und die Werbung nicht erschweren. Die Deutsche Gesandtschaft wäre aber gleichwohl dankbar, wenn eine entsprechende Anweisung an die militärischen Kommandostellen erlassen würde.

Kopenhagen, den 5. Juli 1941.

Oversættelse.

DET TYSKE GESANDTSKAB

Nr. D Pol. 2/Ru.

Aide-Mémoire.

Rigsregeringen ser med Glæde, at der opstilles et dansk Frivilligkorps til Deltagelse i Kampen mod Bolchevismen, og er indforstaaet med, at Frikorps Danmark indsættes som en særlig dansk Formation med danske Emblemer og under Ledelse af danske Officerer. Medlemmerne af Frikorpset vil faa Militærløn og faa Underhold for sig selv og deres Familie efter tyske Principper.

Det tyske Gesandtskab anmoder om, at det maa blive danske Militærpersoner, som melder sig til Frikorps Danmark, tilladt at møde til Mønstring og, naar de bliver antaget, at der meddeles dem Orlov med Bibeholdelse af deres Nummer, saa-

længe som de hører til Frikorpset. Deres Navne vil omgaaende blive meddelt det danske Krigsministerium.

Man anmoder endvidere om, at der ved alle danske Militærafdelinger ved Dagsbefaling maa blive henvist til Opstillingen af Frikorpset, og at det maa blive bekendtgjort, at der er Adgang til at indtræde, og at Optagelsesvilkaarene bliver bekendtgjort.

Med Hensyn til de danske militære Kommandoposter tør man antage, at de vil stille sig forstaaende overfor det store ideelle Formaal, som Opstillingen af Frikorpset forfølger, og at de ikke vil vanskeliggøre Hvervningen. Men det Tyske Gesandtskab vilde alligevel være taknemlig for, om der maatte blive udstedt en passende Instruks til de militære Kommandoposter.

København, den 5. Juli 1941.

Bilag 3.

KRIGSMINISTERIET

København, den 8. Juli 1941.

Til Tjenestebrug.
A 2764/4059

Til Hærens Afdelinger m. fl.

Den danske Regering har givet Tilladelse til, at faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen) o. l. og hjemsendte værnepligtige (Befalingsmænd o. l. og menige) fra den danske Hær melder sig til Frikorps »Danmark«. Medlemmer af Frikorpset vil faa Lønning m. v. i Overensstemmelse med tyske Bestemmelser og for deres Person og Familie være undergivet de almindelige tyske Forsorgsbestemmelser.

Adgang til at melde sig til Indtræden i Frikorpset har enhver til Hæren hørende fast Befalingsmand af Linien, Reserven (Forstærkningen) o. l. samt enhver hjemsendt værnepligtig (Befalingsmand o. l. og menig). Tjenstgørende værnepligtige (Befalingsmænd o. l. og menige) til pligtig Tjeneste har ikke Adgang til at melde sig. Anmeldelse til Frikorpset sker paa de i Pressen opgivne Steder.

Ovenstaaende vil af Afdelinger m. fl. være at bekendtgøre for tjenstgørende faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen) o. l., ligesom der vil være at give de pagældende fornøden Frihed til Anmeldelse (Mønstring) ved Frikorpset.

Faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen) o. l., der efter Anmeldelse til Korpset faar Meddelelse om at være antaget, indsender Ansøgning om Tilladelse til at træde uden for Nummer samt om Rejsetilladelse til Udlandet. Personel, der faar Tilladelse til at træde uden for Nummer, vil kunne forvente at faa Tilladelse til at genindtræde i Nummer, naar Tjenesten ved Korpset ophører paa lovlig Vis.

Samtlige Ansøgninger fra faste Befalingsmænd o. l. i Sagens Anledning fremsendes uopholdeligt ad Kommandovejen til Krigsministeriet. Ingen kan frigøres, førend Krigsministeriets Bestemmelse foreligger. Ansøgninger vil kunne forventes imødekommet i det Omfang, Tjenesten tillader dette.

Hjemsendte værnepligtige (Befalingsmænd o. l. og menige), der ønsker at indtræde i Frikorpset, skal indsende Ansøgning om Rejsetilladelse til Udlandet gennem deres militære Underafdeling. Saadan Rejsetilladelse meddeles de paagældende af den dertil beføjede Myndighed, idet der ses bort fra, om de paagældende maatte være bestemt til Genindkaldelse.

Det maa ikke vanskeliggøres for de paagældende at indtræde i Korpset.

S. Brorsen.

Thygesen.

KRIGSMINISTERIET

Marts 1943.

Umiddelbart efter at Krigsministeriet i Begyndelsen af Juli 1941 var blevet gjort bekendt med den danske Regerings Beslutning om at tillade Hærens Personel (undtagen tjenstgørende værnepligtige til pligtig Tjeneste) at melde sig til Frikorps »Danmark«, bekendtgjorde Ministeriet Regeringsbeslutningen for samtlige Afdelinger, idet man samtidig bestemte, at der skulde gives de paagældende fornøden Frihed til Anmeldelse til Korpset, og meddelte, at Personel, som i den Anledning traadte uden for Nummer, kunde forvente at opnaa Tilladelse til paa ny at indtræde i Nummer, naar Tjenesten ved Korpset ophørte paa lovlig Vis, og sluttelig præciserede, at det ikke maatte vanskeliggøres for de paagældende at indtræde i Korpset.

I Overensstemmelse hermed fremsendte Kommandomyndighederne uopholdeligt de modtagne Ansøgninger fra faste Befalingsmænd til Krigsministeriet, der — for at fremme Sagen mest muligt — straks direkte meddelte de pagældende Afdelinger Bemyndigelse til at meddele Ansøgeren Orlov og Rejsetilladelse i Tiden indtil officiel Afgørelse (Hans Majestæt Kongens Resolution) for de enkelte Ansøgeres Vedkommende forelaa.

I Tiden fra umiddelbart inden til umiddelbart efter Oprettelsen af Frikorps »Danmark« har Krigsministeriet undtagelsesvis fritaget 1 Premierløjtnant og 3 Officianter, der endnu ikke havde forrettet Tjeneste ved Hæren i 2 Aar efter afsluttet Uddannelse paa Officersskolen, for denne Tjenestepligt (Hærlovens § 62 og 63). Endvidere har Ministeriet i September 1941 fritaget 22 tjenstgørende værnepligtige, der uanset den med det tyske Gesandtskab gennem Udenrigsministeriet trufne Aftale af 31. Juli 1941 om, at der ikke vilde finde Hvervning Sted til tysk Krigstjeneste af værnepligtige til pligtig Tjeneste havde meldt sig til Optagelse i Frikorpset, inden Ministeriets Bestemmelse af Juli 1941 forelaa, for Resten af deres Tjenestepligt og hjemsendt dem, saafremt de fastholdt Ønsket om Indtræden i Frikorpset.

For saa vidt angik hjemsendte værnepligtige (Befalingsmænd o. l. og menige), bemyndigedes de dertil beføjede Myndigheder til at meddele de paagældende fornøden Rejsetilladelse, idet Ministeriet bestemte, at der for disses Vedkommende skulde ses bort fra, om de paagældende maatte være bestemt til Genindkaldelse.

Saaledes som det vil fremgaa af vedlagte Fortegnelse, er der givet følgende Antal Befalingsmænd o. l. Tilladelse til at træde uden for Nummer (Rejsetilladelse) for at melde sig i tysk eller finsk Krigstjeneste, nemlig:

1 Oberstløjtnant af Linien,
10 Kaptajner af Linien,
2 Kaptajner af Reserven,
4 Kaptajnløjtnanter af Linien,
4 Premierløjtnanter af Linien,
19 Løjtnanter af Reserven,
7 Sekondløjtnanter,
6 Officianter,
7 Reservelæger,
1 Reserveintendant og
16 Oversergenter og Sergenter.

Bilag 5.

Det tyske Riges Befuldmægtigede havde igaar Aftes telefonisk anmodet Statsministeren om at blive modtaget til Formiddag, idet han havde en Meddelelse at gøre ham fra den tyske Rigsregering. Kl. 11 Dags Formiddag indfandt Dr. Best sig i Udenrigsministeriet og gav Statsministeren en Meddelelse i Overensstemmelse med vedlagte skriftlige Notits, som han samtidig overgav Statsministeren. Da det drejede sig om den tyske Rigsregerings Holdning overfor den danske Hær, og da H. M. Kongen er Øverstbefalende for Hæren, ønskede Dr. Best endvidere at søge Audiens hos Kronprinsregenten for ogsaa at gøre denne bekendt med Sagen.

Det blev derefter gennem Kabinetssekretæren aftalt, at Kronprinsregenten i Nærværelse af Statsministeren skulde modtage Dr. Best Torsdag den 15. ds. Kl. 11 paa Amalienborg.

Under Drøftelserne mellem Statsministeren og Dr. Best var man særlig kommet ind paa følgende fire Punkter angaaende de Forholdsregler, der fra dansk Side maatte kunne træffes for at imødekomme de fremsatte Ønsker om Garantier, som Rigsregeringen maatte kræve for at kunne bibeholde sin overfor Danmark hidtil fulgte Politik om ikke at træffe Foranstaltninger overfor den danske Hær:

1) Erklæring om, at alle Mobiliseringsforberedelser indstilles (specielt Udsendelsen af Meddelelser til Officerer om, hvor de vil have at stille i Tilfælde af Mobilisering).
2) Mulighederne for Kongens Indvirken paa Officerskorpset i sin Egenskab af Hærens Øverstbefalende.
3) Undgaaelse af Diskriminering af danske Officerer i tysk Tjeneste, saaledes at disse ikke springes forbi ved Embedsledighed, men udnævnes, selv om de for Tiden gør Tjeneste i den tyske Værnemagt.
4) Uddannelse i Tyskland af et vist Antal danske Officerer.

Den 14. April 1943.

Underbilag til bilag 5.

14. April 1943.

Die feindselige Haltung des dänischen Heeres und insbesondere vieler Offiziere hat zu grösstem Misstrauen der deutschen Wehrmacht gegen das dänische Heer geführt, sodass von deutscher militärischer Seite im Hinblick auf die Möglichkeit von Kampfhandlung auf dänischem Boden einschneidende Massnahmen erwogen werden.

Reichsregierung möchte zur Wahrung ihrer bisher gegenüber Dänemark eingehaltenen Politik von Massnahmen gegen das dänische Heer absehen, bedarf aber gewisser Garantien.

Stärkste Garantie wäre eine erkennbare Änderung der Haltung des dänischen Heeres gegenüber Deutschland.

Wenn zum Beispiel die Beurlaubung dänischer Offiziere zum Dienst in der deutschen Wehrmacht offiziell und aufrichtig, d. h. ohne Diffamierung dieser Offiziere bewilligt würde, und wenn eine Anzahl jüngerer dänischer Offiziere hiervon Gebrauch machen würden, könnte das gegenwärtige Verhältnis des Misstrauens in ein solches des Vertrauens und der Kameradschaft umgewandelt werden.

Wenn hingegen eine Verschärfung der Lage einträte und die geringsten feindseligen Handlungen des dänischen Heeres oder seiner Angehörigen gegen die deutsche Wehrmacht festgestellt würden, so würde der Rest des Heeres unverzüglich aufgelöst werden.

Das Misstrauen der deutschen Wehrmacht ist neuerdings dadurch noch verstärkt worden, dass durch einen Zufall den deutschen militärischen Stellen in Dänemark bekannt geworden ist, dass von dem dänischen Heer die in Friedenszeit üblichen geheimen Mobilmachungsvorbereitungen ohne Kenntnis der deutschen militärischen Stellen bis jetzt noch fortgestezt werden. Seit der militärischen Besetzung Dänemarks durch deutsche Truppen besteht für dänische Mobilmachungsvorbereitungen keine sachliche Begründung mehr. Sie können nur als gegen die deutschen Besatzungstruppen gerichtet gedeutet werden. Die Reichsregierung verlangt daher, dass Mobilmachungsvorbereitungen der dänischen Wehrmacht jeder Art sofort eingestellt werden.

Der Fall des dänischen Minensuchbootes »Søridderen« gibt Anlass, darauf hinzuweisen, dass alle Einheiten der dänischen Wehrmacht verpflichtet sind, Meuterei und Sabotage sowie jede andere gegen die Anordnungen der dänischen Regierung und gegen die Sicherheit der deutschen Truppen in Dänemark gerichteten Handlungen innerhalb ihrer Befehlsberichte mit allen Mitteln zu unterdrücken.

Oversættelse.

14. April 1943.

Den danske Hærs og navnlig mange Officerers fjendtlige Holdning har fremkaldt den største Mistillid hos den tyske Værnemagt overfor den danske Hær, saaledes at det fra tysk militær Side med Henblik paa Muligheden for Kamphandlinger paa dansk Grund overvejes at træffe indgribende Forholdsregler.

Rigsregeringen vilde, for at kunne opretholde sin hidtil overfor Danmark overholdte Politik, gerne se bort fra Forholdsregler mod den danske Hær, men den behøver visse Garantier.

Den stærkeste Garanti vilde være en tydelig Forandring i den danske Hærs Holdning overfor Tyskland.

Hvis der for Eksempel vilde blive bevilget danske Officerer Orlov til at gøre Tjeneste i den tyske Værnemagt og dette skete officielt og oprigtigt, d. v. s. uden at diffamere de paagældende Officerer, og hvis et Antal yngre danske Officerer vilde gøre Brug heraf, saa vilde det nuværende Mistillidsforhold kunne forandres til et Tillidsforhold og Kammeratskabsforhold.

Saafremt der derimod skulde indtræde en Skærpelse af Situationen og der blev konstateret de mindste fjendtlige Handlinger fra den danske Hærs eller dens Medlemmers Side mod den tyske Værnemagt, saa vilde Resten af Hæren øjeblikkelig blive opløst.

Den tyske Værnemagts Mistillid er i den senere Tid yderligere blevet skærpet ved, at det ved et Tilfælde er blevet de tyske Militærmyndigheder i Danmark bekendt, at de i Fredstid sædvanlige hemmelige Mobiliseringsforberedelser indtil nu stadig fortsættes fra den danske Hærs Side uden de tyske Militærmyndigheders Vidende. Efter at de tyske Tropper militært har besat Danmark, foreligger der ikke mere nogen saglig Begrundelse for danske Mobiliseringsforberedelser. De kan kun forstaas som rettet mod de tyske Besættelsestropper. Rigsregeringen kræver derfor, at enhver Art Mobiliseringsforberedelser af den danske Værnemagt straks bliver standset.

Tilfældet med den danske Minesøgerbaad »Søridderen« giver Anledning til at henvise til, at alle Enheder af den danske Værnemagt er forpligtet til med alle Midler at undertrykke Mytteri og Sabotage samt alle andre Handlinger indenfor deres Kommandoomraade, som er rettet mod den danske Regerings Anordninger og mod de i Danmark værende tyske Troppers Sikkerhed.

Bilag 6.

KRIGSMINISTERIETS
DIREKTØR

København, den 8. Maj 1943.

Hr. Legationsraad N. T. Svenningsen,
Kommandør af Dannebroge og Dannebrogsmand,
Direktør for Udenrigsministeriet.

Kære Hr. Legationsraad.

Efter Aftale har jeg forelagt det hermed tilbageføigende Udkast af 7. Maj 1943 for Forsvarsministeren, der har bedt mig meddele, at han bestemt maa ønske, at sidste Stykke udgaar. Jeg har ogsaa drøftet Spørgsmaalet med General Gørtz, der ligesom Ministeren ikke vil kunne paatage sig noget Ansvar for det heri indeholdte Løftes Gennemførelse. Jeg er selv af ganske samme Mening.

Venlig Hilsen

Deres hengivne

Stemann.

Underbilag 1 til bilag 6.

Udkast 7. Maj 1943.

Enhver dansk Officer, der ønsker sig fritaget for Tjeneste i den danske Hær for at indtræde som Frivillig i en Formation under den tyske Hær, har Adgang til at søge om Tilladelse til at træde udenfor Nummer uden Lønning. Ansøgninger herom er hidtil altid blevet bevilget og vil fremdeles blive bevilget i praktisk taget ubegrænset Omfang. Der maa dog naturligvis tages det Forbehold, at den danske Hær maa sikre sig at have de fornødne Officerer til Varetagelse af de indskrænkede Opgaver, der under de nuværende Forhold tilfalder den, men dette Forbehold har i Virkeligheden kun teoretisk Betydning. Krigsministeriet drager Omsorg for, at Ansøgninger om Tilladelse til at træde udenfor Nummer altid bevilges aldeles omgaaende.

En Officer, der saaledes træder udenfor Nummer for at gaa i tysk Krigstjeneste, beholder sin Plads i Aldersordenen. Ifølge Hærloven har han først Ret til atter at træde ind i Nummer i sin gamle Grad, naar der er et Nummer ledigt, men der er tilvejebragt Hjemmel for, at saadan Genindtræden kan ske til ethvert Tidspunkt, uanset om der er noget Nummer ledigt, saaledes at den paagældende altsaa indtræder med alle sine Rettigheder i Henhold til sin Grad i overtalligt Nummer.

Saa længe en Officer staar uden for Nummer, kan han ikke forfremmes, men det Tidsrum, i hvilket han har staaet udenfor Nummer for at deltage i tysk Krigstjeneste, bliver medregnet ved Bedømmelsen af hans Forfremmelsesmuligheder. Der vil blive søgt tilvejebragt Hjemmel for, at dette Tidsrum ligeledes medregnes ved Beregning af Alderstillæg og Pension.

For Fuldstændigheds Skyld bemærkes, at en Officer, der har staaet udenfor Nummer i over tre Aar, først kan forfremmes, naar der er forløbet eet Aar, efter at han atter er indtraadt i Nummer. Spørgsmaalet om at tilvejebringe Hjemmel for Afvigelser fra denne Regel, forsaavidt angaar danske Officerer, der har gjort frivillig Krigstjeneste paa tysk Side, vil i givet Fald blive taget op til velvillig Overvejelse.

Fra Krigsministeriets og Hærledelsens Side vil man bestræbe sig for indenfor Officerskorpset at vække Forstaaelse overfor Officerer, der melder sig som Frivillige til Krigstjeneste paa tysk Side. Om nogen Diffamering af saadanne Officerer fra officiel dansk Side er der selvsagt ikke Tale.

Underbilag 2 til bilag 6.

Ændringsforslag til sidste Stykke i Udkast af 7. 5. 1943.

Krigsministeriet og Hærledelsen vil bestræbe sig for, naar Anledning maatte foreligge dertil, at modvirke Chikane af enhver Form overfor Officerer, der ved frivillig Tjeneste paa tysk Side søger at opnaa praktisk Krigserfaring. Om nogen Diffamering af saadanne Officerer fra officiel dansk Side er der selvsagt ikke Tale.

Bilag 7.

UDENRIGSMINISTERIET

19. Maj 1943.

Til Krigsministeriet.

Under Henvisning til tidligere Korrespondance og stedfundne mundtlige Forhandlinger angaaende de fra tysk Side fremførte Besværinger over den danske Hærs og danske Officerers Holdning overfor Tyskland fremsender Udenrigsministeriet hoslagt Genpart af en Skrivelse, som Stats- og Udenrigsministeren den 13. ds. har tilstillet den Befuldmægtigede for det tyske Rige i Danmark angaaende Udsendelsen af Krigsministeriets fortrolige Mobiliserings-Kundgørelse A. 188 af 12. ds., hvoraf et Særtryk medfulgte Krigsministeriets Skrivelse af samme Dato.

Man vedlægger endvidere Genpart af en Skrivelse, som Stats- og Udenrigsministeren den 17. ds. har tilstillet den Befuldmægtigede for det tyske Rige angaaende de Lettelser, der indrømmes Befalingsmænd af Hæren, som maatte ønske at træde udenfor Nummer for at gaa i tysk eller finsk Krigstjeneste. I denne Skrivelse, hvis Ordlyd paa Forhaand var aftalt med Direktøren for Krigsministeriet, udtales bl. a., at enhver dansk Officer har Adgang til at træde udenfor Nummer i nævnte Anledning.

Udenrigsministeriet vilde finde det ønskeligt, om Hærens forskellige Afdelinger blev gjort bekendt med de Tilsagn, der omhandles i den ovennævnte Skrivelse af 17. ds., og man skal i denne Forbindelse navnlig henstille, at de yngre Officerers Opmærksomhed maa blive henledt paa, at den under normale Forhold gældende Regel om to Aars pligtig Tjeneste i Hæren efter endt Uddannelse ikke vil blive haandhævet, forsaavidt angaar unge Officerer, der maatte ønske at melde sig til frivillig Krigstjeneste paa tysk eller finsk Side.

Erik Scavenius.

Underbilag 1 til bilag 7.

UDENRIGSMINISTERIET

Kopenhagen, 13. Mai 1943.

84. C. 71.

Seiner Exzellenz,

dem Bevollmächtigten des Deutschen Reichs in Dänemark,

Herrn Dr. Werner Best, Dagmarhus.

Exzellenz.

Im Anschluss an mein Schreiben vom 7. ds. Mts. betreffend Einstellung der Mobilmachungsvorbereitungen des dänischen Heeres, erlaube ich mir Ihnem hierdurch mitzuteilen, dass das diesbezügliche Zirkular-Schreiben des Kriegsministeriums an die verschiedenen militärischen Abteilungen folgenden Wortlaut hat:

»Alle Arbejder vedrørende Mobiliseringsforberedelser og Indsendelse af alle Indberetninger vedrørende saadanne bortfalder indtil videre.

Ved Hjemsendelse af værnepligtige skal Modebefalingsblanketten i Soldaterbogen ikke udfyldes, men forsynes med Paategningen: »Udfyldes ikke indtil videre«.

Ekstraordinære Indkaldelsesordrer forbliver ved den hjemsendende Afdeling.

Overførelse til anden Afdeling efter Hjemsendelsen maa indtil videre ikke finde Sted.«

Übersetzung.

»Sämtliche Arbeiten betreffend Mobilmachungsvorbereitungen sowie Einsendung diesbezüglicher Berichte fallen bis auf weiteres weg.

Bei Entlassung Wehrpflichtiger soll das sich im Soldbuch befindliche Formular für Stellungsbefehl nicht ausgefüllt, sondern mit folgendem Vermerk versehen werden: »Wird bis auf weiteres nicht ausgefüllt«.

Die extraordinären Einberufungsbefehle verbleiben bei der Abteilung, aus welcher die Entlassung stattfindet

Die Überführung in eine andere Abteilung nach der Entlassung darf bis auf welcher die Entlassung stattfindet.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

Erik Scavenius.

Oversættelse.

UDENRIGSMINISTERIET

København, 13. Maj 1943.

84. C. 71.

Hans Excellence,

den Befuldmægtigede for Det Tyske Rige i Danmark,

Herr Dr. Werner Best, Dagmarhus.

Deres Excellence!

I Tilslutning til min Skrivelse af 7. d. M. angaaende Standsningen af den danske Hærs Mobiliseringsforberedelser tillader jeg mig herved at meddele Dem, at det paagældende Circulære fra Krigsministeriet til de forskellige Militærafdelinger har følgende Ordlyd:

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Modtag, Deres Excellence, Udtrykket for min mest udmærkede Højagtelse.

Erik Scavenius.

Underbilag 2 til bilag 7.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 17. Mai 1943.

P. J. I. J. Nr. 84. C. 71.

Seiner Exzellenz
dem Bevollmächtigten des Deutschen Reichs in Dänemark,
Herrn Dr. Werner Best, Dagmarhus, V.

Exzellenz.

Unter Bezugnahme auf das mir von Ihnen am 14. v. Mts. überreichte Aide-Mémoire betreffend die Haltung des dänischen Heeres und vieler dänischer Offiziere erlaube ich mir Ihnen zur Frage der Beurlaubung dänischer Offiziere zum Dienst in der deutschen Wehrmacht folgendes mitzuteilen:

Unmittelbar nach Ausbruch des Krieges zwischen Deutschland und Russland wurde von der dänischen Regierung der Beschluss gefasst, dass dem Personal des Heeres die Möglichkeit eröffnet werden sollte, sich zum Freiwilligendienst im Freikorps »Danmark« zu melden. Dieser Beschluss wurde auf Veranlassung des Kriegsministeriums bei sämtlichen Abteilungen des Heeres bekanntgegeben, indem gleichzeitig die Weisung herausgegeben wurde, dass es den betreffenden durch die erforderliche Dienstbefreiung erleichert werden sollte, die Anmeldung bei dem Korps vorzunehmen.

Der vorgenannte Beschluss der Regierung bezog sich ausdrücklich auf das Freikorps »Danmark«, greift jedoch selbstverständlich auch in solchen Fällen Platz, wo dänische Heeresangehörige wünschen sollten, in anderen Formationen der deutschen Wehrmacht oder in der finnischen Wehrmacht Freiwilligendienst zu leisten.

Jedem dänischen Offizier, der wünscht von seinem Dienste im dänischen Heere gelöst zu werden, um als Freiwilliger in eine Formation unter dem deutschen Heere einzutreten, steht es also offen, die Genehmigung zu beantragen, »ausser Nummer« ohne Besoldung zu treten. Diesbezügliche Gesuche sind bisher immer genehmigt worden und werden auch künftig praktisch genommen in unbegrenztem Umfange bewilligt werden. Es muss jedoch natürlich der Vorbehalt gemacht werden, dass das dänische Heer sich sichern muss, die erforderlichen Offiziere zur Wahrnahme der demselben unter den gegenwärtigen Verhältnissen zufallenden beschränkten Aufgaben zur Verfügung zu haben, aber dieser Vorbehalt hat in Wirklichkeit nur theoretische Bedeutung. Das Kriegsministerium trägt dafür Sorge, dass Anträge auf Genehmigung, »ausser Nummer« zu treten, immer ganz umgehend bewilligt werden.

Ein Offizier, der »ausser Nummer« tritt, um in deutsche Kriegsdienste überzugehen, behält seinen Platz innerhalb der Altersordnung bei. Gemäss dem Heergesetz hat er erst dann das Recht wieder »in Nummer« in seinem alten Range einzutreten, wenn eine Nummer frei wird; es ist jedoch durch Sondergesetz die Möglichkeit dafür geschaffen worden, dass ein derartiger Wiederintritt jederzeit erfolgen kann, unabhängig davon, ob eine Nummer frei ist, so dass der Betreffende also mit allen seinen Rechten gemäss seinem Range in »überzählige Nummer« eintritt.

Solange ein Offizier »ausser Nummer« steht, kann er nicht befördert werden, aber der Zeitraum, in welchem er »ausser Nummer« gestanden hat, um an deutschen Kriegsdiensten teilzunehmen, wird bei der Beurteilung seiner Beförderungsmöglichkeiten mit in Betracht gezogen. Die Regierung wird dafür Sorge tragen, dass dieser Zeitraum gleichfalls bei der Berechnung von Alterszulage und Ruhegehalt eingerechnet wird.

Vollständigkeitshalber wird bemerkt, dass ein Offizier, der mehr als drei Jahre »ausser Nummer« gestanden hat, erst dann befördert werden kann, wenn ein Jahr nach seinem Wiederintritt »in Nummer« verlaufen ist. Die Frage der Beschaffung einer Grundlage zur Abweichung von dieser Vorschrift, wenn es sich um dänische Offiziere handelt, die auf deutscher Seite freiwillige Kriegsdienste geleistet haben, wird gegebenenfalls zu wohlwollender Prüfung aufgenommen werden.

Bisher hat das Kriegsministerium Offizieren, Unteroffizieren u. s. w. in der unten angegebenen Zahl die Genehmigung erteilt, »ausser Nummer« zu treten, um sich zum Dienst in der deutschen oder der finnischen Wehrmacht zu melden:

Oberstleutnant der Linie	1
Hauptmänner der Linie	10
Hauptmänner der Reserve	2
Kapitänleutnante der Linie	4
Oberleutnante der Linie	4
Leutnante der Reserve	19
Sekondleutnante	7
Offizianten	6
Ärzte	7
Reserveintendant	1
Obersergeanten und Sergeanten	16

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

Erik Scavenius.

Oversættelse.

UDENRIGSMINISTERIET

København, d. 17. Maj 1943.

P. J. I. J. Nr. 84. C. 71.

Deres Excellence!

Idet jeg henholder mig til den Aide-Mémoire, som De den 14. f. M. overrakte mig angaaende den danske Hærs og mange danske Officerers Holdning, tillader jeg mig angaaende Spørgsmaalet om danske Officerers Orlov for at gøre Tjeneste i den tyske Værnemagt at meddele Dem følgende:

Umiddelbart efter, at Krigen mellem Tyskland og Rusland var brudt ud, blev der af den danske Regering fattet Beslutning om, at der skulde aabnes Adgang for Hærens Personale til at melde sig til frivillig Tjeneste i Frikorps »Danmark«. Denne Beslutning blev paa Krigsministeriets Foranledning bekendtgjort ved alle Hærens Afdelinger, idet der samtidig blev udstedt Instruks om, at det ved Meddelelse af den paakrævede Fritagelse for Tjenesten skulde lettes for de paagældende at foretage Anmeldelse ved Korpset.

Regeringens ovenomtalte Beslutning refererede sig udtrykkelig til Frikorps »Danmark«, men kommer selvfølgelig ogsaa til Anvendelse i saadanne Tilfælde, hvor danske Militærpersoner maatte ønske at gøre frivillig Tjeneste i andre Formationer af den tyske Værnemagt eller i den finske Værnemagt.

Enhver dansk Officer, som ønsker at blive løst fra sin Tjeneste i den danske Hær for som Frivillig at indtræde i en Formation under den tyske Hær, staar det altsaa frit for at ansøge om Tilladelse til at træde »udenfor Nummer« uden Løn. Saadanne Ansøgninger er hidtil altid blevet bevilget og vil ogsaa i Fremtiden praktisk taget blive bevilget i ubegrænset Omfang. Der maa dog naturligvis tages det Forbehold, at den danske Hær maa sikre sig at have de nødvendige Officerer til Raadighed for at kunne varetage de den under de nuværende Forhold tilfaldende begrænsede Opgaver, men dette Forbehold har i Virkeligheden kun teoretisk Betydning. Krigsministeriet drager Omsorg for, at Ansøgninger om Tilladelse til at træde »udenfor Nummer« altid bevilges aldeles omgaaende.

En Officer, der træder »udenfor Nummer« for at overgaa til tysk Krigstjeneste, beholder sin Plads i Anciennitetsordenen. I Henhold til Hærloven har han først Ret til igen at indtræde »i Nummer« med sin gamle Rang, naar der bliver et Nummer ledigt; men der er ved en særlig Lov blevet skabt Mulighed for, at en saadan Genindtræden til enhver Tid kan ske uafhængigt af, om et Nummer er ledigt, saaledes at den paagældende altsaa med alle sine Rettigheder i Henhold til sin Rang indtræder i »overtalligt Nummer«.

Saalænge en Officer staar »udenfor Nummer«, kan han ikke forfremmes, men det Tidsrum, i hvilket han har staaet »udenfor Nummer« for at deltage i tysk Krigstjeneste, bliver taget i Betragtning ved Bedømmelsen af hans Forfremmelsesmuligheder. Regeringen vil drage Omsorg for, at dette Tidsrum ligeledes ved Beregningen af Alderstillæg og Pension bliver medregnet.

For Fuldstændigheds Skyld bemærkes, at en Officer, der har staaet »udenfor Nummer« mere end 3 Aar, først kan forfremmes, naar der er gaaet et Aar, efter at han igen er traadt »i Nummer«. Spørgsmaalet om Tilvejebringelsen af en Hjemmel til Afvigelse fra denne Bestemmelse, naar det drejer sig om danske Officerer, der paa tysk Side har gjort frivillig Krigstjeneste, vil i givet Tilfælde blive optaget til velvillig Undersøgelse.

Indtil nu har Krigsministeriet givet Officerer, Underofficerer osv. i nedennævnte Antal Tilladelse til at træde »udenfor Nummer« for at melde sig til Tjeneste i den tyske eller den finske Værnemagt:

Oberstløjtnant i Linien:	1
Kaptajner i Linien:	10
Kaptajner i Reserven:	2
Kaptajnløjtnanter i Linien:	4
Premierløjtnanter i Linien:	4
Løjtnanter i Reserven:	19
Sekondløjtnanter:	7
Officianter:	6
Læger:	7
Reserveintendant:	1
Oversergeanter og Sergeanter:	16

Modtag, Deres Excellence, Udtrykket for min mest udmærkede Højagtelse.

Erik Scavenius.

Bilag 8.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 24. maj 1943.

84. C. 71. a.

Til Krigsministeriet.

I Forbindelse med sin Skrivelse af 19. ds. angaaende de Lettelser, der indrømmes Befalingsmænd af Hæren, som maatte ønske at træde udenfor Nummer for at gaa i tysk eller finsk Krigstjeneste, fremsender Udenrigsministeriet hoslagt Afskrift af en Note af 20. ds., hvori den Befuldmægtigede for det tyske Rige i Danmark anmoder Stats- og Udenrigsministeren om at foranledige, at han maa blive underrettet om den Bekendtgørelse, hvormed Krigsministeriet vil gøre Officerskorpset bekendt med de aftalte Retningslinier for Behandlingen af de Frivillige.

Udenrigsministeriet anmoder om af det kgl. Ministerium at blive sat i Stand til at imødekomme det af Dr. Best udtalte Ønske.

Erik Scavenius.

Underbilag til bilag 8.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES REICHES
IN DÄNEMARK
II A.

Kopenhagen, den 20. Mai 1943.

An Seine Exzellenz Herrn Staatsminister Erik von Scavenius, Kopenhagen, Aussenministerium.

Exzellenz!

Unter Bezugnahme auf Ihr Schreiben vom 17. 5. 43 (P. J. I. Journal Nr. 84. C. 71) und auf unsere Besprechung am 19. 5. 43 bestätige ich Ihre Mitteilung, dass das Verteidigungsministerium in der Behandlung der dänischen Offiziere, die sich zur vorübergehenden Dienstleistung in der deutschen Wehrmacht beurlauben lassen wollen, nach den Richtlinien, die Sie mir in Ihrem Schreiben mitgeteilt haben, verfahren wird, ohne dass hierfür eine förmliche Änderung der bisher geltenden Bestimmungen erforderlich ist.

Ich wiederhole meine in der gestrigen Besprechung ausgesprochene Anregung, dass das Verteidigungsministerium die erwähnten Richtlinien dem dänischen Offizierskorps bekanntgeben möge, damit diejenigen Offiziere, die sich vielleicht zur Dienstleistung in der deutschen Wehrmacht entschliessen wollen, darüber unterrichtet werden, dass sie auf eine Behandlung nach den erwähnten Richtlinien rechnen dürfen und dass sie durch eine Beurlaubung in ihrer Laufbahn und in ihrer Rechtsstellung als dänische Offiziere gegenüber eheren Kameraden keineswegs schlechter gestellt werden.

Für eine Unterrichtung über die Bekanntmachung des Verteidigungsministeriums an das Offizierskorps wäre ich Ihnen sehr dankbar.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung!

W. Best.

Oversættelse.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE FOR RIGET
I DANMARK

II A.

København, den 20. Maj 1943.

Til Hans Excellence Herr Statsminister Erik von Scavenius, København, Udenrigsministeriet.

Deres Excellence!

Idet jeg henholder mig til Deres Skrivelse af 17. 5. 43 (P. J. I. Journ. Nr. 84. C. 71.) og til vor Konference af 19. 5. 43, bekræfter jeg Deres Meddelelse om, at Forsvarsministeriet ved Behandlingen af de danske Officerer, som ønsker at faa Orlov for midlertidigt at gøre Tjeneste i den tyske Værnemagt, vil gaa frem efter de Retningslinier, som De har meddelt mig i Deres Skrivelse, uden at der hertil er nogen formel Forandring paakrævet i de hidtil gældende Bestemmelser

Jeg gentager min under vor Konference igaar udtalte Henstilling om, at Forsvarsministeriet vil bekendtgøre de omtalte Retningslinier for det danske Officerskorps, for at de Officerer, der maaske vil bestemme sig til at gøre Tjeneste i den tyske Værnemagt, kan faa Underretning om, at de kan gøre Regning paa at blive behandlet efter de omtalte Retningslinier, og at de ved at tage Orlov paa ingen Maade bliver stillet daarligere overfor deres tidligere Kammerater med Hensyn til deres Løbebane og i deres Retsstilling som danske Officerer.

Jeg vilde være Dem meget taknemlig for at faa Meddelelse om Forsvarsministeriets Bekendtgørelse til Officerskorpset.

Modtag, Deres Excellence, Udtrykket for min mest udmærkede Højagtelse.

W. Best.

Bilag 9.

KRIGSMINISTERIET

København, den 1. Juni 1943.

Til Tjenestebrug.

Til Hærens Afdelinger m. fl.

Enhver fast Befalingsmand af Linien, Reserven (Forstærkningen), der ønsker sig fritaget for Tjeneste i den danske Hær for at indtræde som frivillig i en Formation under den tyske Hær eller i den finske Hær, har Adgang til, jfr. bl. a. Krigsministeriets Skrivelse til Afdelingerne m. fl. af 8. Juli 1941, at søge om Tilladelse til at træde uden for Nummer uden Lønning. Ansøgninger herom vil ligesom hidtil blive bevilget i det Omfang, som er foreneligt med Varetagelsen af de Opgaver, der under de nuværende Forhold tilfalder den danske Hær.

Særlig bemærkes, at Befalingsmænd kan indsende Ansøgning om Fritagelse for den dem ifølge Hærlovens §§ 62 og 63 paahvilende Tjenestepligt, og at de vil kunne forvente en saadan Ansøgning imødekommet.

En Befalingsmand, der saaledes træder udenfor Nummer for at gaa i tysk eller finsk Krigstjeneste, beholder sin Plads i Aldersordenen. Der er tilvejebragt særlig Hjemmel for, at Genindtræden i Nummer kan ske til ethvert Tidspunkt, uanset om der er noget Nummer ledigt, saaledes at den paagældende altsaa indtræder i overtalligt Nummer med alle sine Rettigheder i Henhold til sin Grad.

Det Tidsrum, i hvilket en Befalingsmand har staaet uden for Nummer for at deltage i tysk eller finsk Krigstjeneste, bliver medregnet ved Bedømmelsen af hans Forfremmelsesmuligheder. Regeringen vil drage Omsorg for, at dette Tidsrum ligeledes medregnes ved Beregning af Alderstillæg og Pension.

Ministeriet vil i givet Fald optage til velvillig Overvejelse Spørgsmaalet om at tilvejebringe Hjemmel for, at de Befalingsmænd, der er egnede til Forfremmelse, og som har staaet uden for Nummer i mere end tre Aar, kan forfremmes inden et Aar, efter at de paa ny er indtraadt i Nummer i den danske Hær.

Det fremgaar af foranstaaende, at danske Befalingsmænd, der træder uden for Nummer for at melde sig til frivillig Tjeneste i den tyske eller den finske Hær, ikke vil blive stillet ringere end andre danske Befalingsmænd med Hensyn til Forfremmelse og Retsstilling i Hæren.

S. Brorsen.

J. Hammershøy.

16.

Uddrag af Rapportafhøring af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede Cecil v. Renthe-Fink (23. Juli 1946)*).

Om Oprettelsen af Frikorps Danmark forklarer Kpt., at formentlig Partiet i Tyskland tog Initiativet til at forsøge oprettet frivillige Korps i de europæiske Lande med det Formaal at deltage i Kampen mod Kommunismen. Kpt. modtog en Henvendelse fra det tyske Udenrigsministerium om at forespørge den danske Regering, om den var villig til at oprette et Frikorps. Regeringen afslog under Henvisning til Danmarks Neutralitet, eller rettere at Danmark ikke var krigsførende. Derimod erklærede Regeringen, at den ikke vilde lægge Hindringer i Vejen for Opretholdelsen af et Korps paa frivillig Basis. Herom underrettede Kpt. det tyske Udenrigsministerium.

Kpt. ved, at Kanstein derefter i Berlin deltog i en Række almindelige Forhandlinger om de forskellige Frikorps. Saaledes drøftedes deres militære Status, de økonomiske Forhold m. v. Det danske Frikorps skulde være et selvstændigt dansk Korps, hvis Uddannelse og administrative Forhold samt økonomiske Anliggender dog skulde varetages af Waffen S. S., hvis Uniformer de vistnok ogsaa bar, dog saaledes at Distinktionerne var særlige. Det var et Ønske fra tysk Side, at Hvervningen her i Landet skulde ske paa bred Basis og ikke monopoliseres af noget bestemt politisk Parti.

Efter at Kpt. af Kanstein var blevet underrettet om Forhandlingen i Berlin, havde han en Drøftelse med det danske Udenrigsministerium om Sagen og præciserede, at det drejede sig om en almindelig Hvervning. Korpset skulde gaa under Navnet Frikorps Danmark og bruge det danske Flag.

Hvorledes det gik til, at Kryssing blev den første Chef for Frikorpset, ved Kpt. ikke. Det var oprindelig Meningen, at Frikorpset skulde oprette sine egne Hvervekontorer, og saa vidt Kpt. erindrer, raadede Kryssing over en eller flere danske Infanteriofficerer, som skulde lede Hvervningen.

Pludselig traadte Clausen til og paatog sig at organisere Hvervningen, idet han stillede sit Partiapparat til Raadighed. Clausen monopoliserede faktisk Hvervningen, og dette skete naturligt i Forbindelse med, at de fleste, som meldte sig, var Medlemmer af D.N.S.A.P. Der fandtes dog vistnok andre Hvervekontorer end Partiets, og Kpt. mindes, at da han drøftede Sagen med Kryssing, var der Tale om Hvervning gennem Partiet og paa særlige Hvervekontorer.

Kpt. bestræbte sig for at understrege Frikorpsets almindelige Karakter og henviser herved til, at før Frikorpsets Afrejse fandt der en Parade Sted, hvor foruden General Lüdke General Görtz deltog, medens Clausen, der var til Stede, blev holdt i Baggrunden.

Det lettede Clausens Monopolisering af Hvervningen, at der i danske Officerskredse var Modstand mod Frikorpset.

Clausens Motiver til at monopolisere Hvervningen har efter Kpt.s Formening dels været at skabe sig good-will i Tyskland, dels at sætte sig i Relief og skabe Omtale om sit Navn og dels at give de aktivistiske Kredse inden for D.N.S.A.P. noget at virke med.

---

*) Rapporten fremsendt til Kommissionen ved Justitsministeriets Skrivelse af 29. August 1946, jfr. foran Bilag 1 til Aktstykke Nr. 9 (Side 40).

Om han har forfulgt indrepolitiske Formaal med sin Monopolisering af Frikorpset, tør Kpt. ikke sige. Clausen har ikke drøftet disse Spørgsmaal med Kpt., men kun givet Udtryk for, at naar Krigen var forbi, vilde Frikorpsfolkene ogsaa komme til at spille en Rolle i den danske Hær og i Politiet. Clausen har ikke sagt til Kpt., om han agtede at benytte Frikorpset til et Kup i Danmark. Clausen kendte Kpt.s fjendtlige Stilling til saadanne Planer, og hvis han havde haft Tanker i den Retning, har han ikke villet blotte sig over for Kpt. Kpt. har hørt Rygterne om, at Frikorpset skulde vende tilbage til Danmark og stilles til Raadighed for Clausen, men har ikke lagt nogen Vægt paa Rygterne, som han ikke paa noget Tidspunkt fik bekræftet fra officiel Side. Desuden vilde Lüdke have grebet ind i en saadan Situation.

Kryssing blev efter kortere Tids Forløb afløst af von Schalburg, som stod i Modsætningsforhold til Clausen, og som var meget ærgerrig. Da Schalburg i Marts 1942 var paa Orlov i Danmark, foranledigede Kpt., at han mødte i Audiens hos Kongen. Kpt. tilsigtede derved paa ny at understrege Frikorpsets ikke ensidigt politiske Karakter.

Schalburg var nær knyttet til S. S., i hvilket han kort efter Besættelsen meldte sig til Tjeneste. Kpt. har ikke nærmere Kendskab til Martinsen, som først traadte til, kort før Kpt. forlod Danmark.

Kpt. ved dog, at der ogsaa bestod et Modsætningsforhold mellem Martinsen og Clausen.

Kpt. var uvidende om, at Frikorpset sent paa Sommeren 1942 kom paa en samlet Orlov til Danmark. Clausen benyttede Orloven propagandistisk, og der blev sat en Hvervekampagne i Gang, som S. S., som paa Østfronten havde lidt store Tab, lagde stor Vægt paa et godt Udfald af. De forskellige Provokationer og Uroligheder, som Orloven gav Anledning til, bevirkede, at Gesandtskabet maatte skride ind. Kpt. erindrer saaledes, at Frikorpset havde anholdt en Neger og vilde internere ham, men ved Gesandtskabets Indskriden kom han paa fri Fod. I øvrigt foranledigede Gesandtskabet, at General Lüdke, som laa paa Linie med Gesandtskabet, udstedte strenge Ordrer til Frikorpsets Medlemmer om deres Adfærd under Orloven, f. Eks. Forbud mod uniformeret at deltage i andre politiske Møder end Hvervemøder.

Udviklingen inden for Frikorpset gik mere og mere i Retning af større Indflydelse for S. S., og den kronedes med, at Frikorpset i Maj 1943 blev omdannet til Regiment Danmark, som var en ren Waffen S. S.-Institution. Clausen forsøgte at bevare sin Indflydelse paa Frikorpset, bl. a. ved at søge at opnaa Tilladelse til at besøge det ved Fronten. Kpt. ved, at Schalburg modsatte sig det, og det samme gjaldt S. S., som hævdede, at Frikorpset talte andre end D.N.S.A.P.'s Medlemmer. Om Martinsen har modsat sig det paatænkte Frontbesøg fra Clausens Side ved Kpt. ikke. I Stedet for at komme til Frikorpset har Clausen een eller to Gange været hos Himmler. Hvad Samtalerne har gaaet ud paa, ved Kpt. ikke, men formoder, at Himmler nok har presset Clausen for flere frivillige. Clausen haabede vel paa den ene Side paa Støtte fra S.S., men frygtede paa den anden Side, at dette skulde berøve ham hans Selvstændighed.

Kpt. har ikke nærmere Kendskab til Udviklingen inden for Frikorpset, efter at han blev kaldt tilbage fra Danmark.

G.

Udleveringen af den danske Hærs Vaaben m. v. til Tyskerne i Efteraaret 1941.

17.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Kommissionen har anmodet mig om at give Oplysning om følgende Forhold:

— — — — — — — — — — — — — — —

4. Oplysning fra den daværende Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius og den daværende Forsvarsminister vedrørende Indledningen til og Forløbet af Forhandlingerne og de tyske Krav om Udlevering af den danske Hærs Vaaben m. v.

— — — — — — — — — — — — — — —

ad 4. Vi skulde hurtigt stifte Bekendtskab med en skarpere Kurs fra tysk Side, efter at General v. Hanneken i Efteraaret 1942 blev Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark. 5. November 1942 indfandt den tyske General sig hos General Gørtz og meddelte, at han nu vilde foretage en Rejse til Jylland for at se, hvad der militært var udført paa de forskellige Omraader. Efter Hjemkomsten til København fra denne Rejse vilde han fremkomme med sine Fordringer. Han benyttede sig i det hele taget af den Vending adskillige Gange, at der vilde fremkomme Fordringer. Hvad det politiske angaar var hans Forbavselse stor over, at man i det danske Folk ikke havde forstaaet, hvad der foregik ude i den store Verden for Tiden. General Gørtz henviste til Overenskomsten af 9. April 1940 mellem Danmark og Tyskland. Dertil havde General v. Hanneken sagt, at han nok kendte det Stykke Papir, men vi maatte huske paa, at der var gaaet 2½ Aar siden da. Man var i Tyskland forbavset over (ogsaa Føreren), at vi her i Danmark kunde tro, at vi i det uendelige kunde faa Betænkningstid med Hensyn til vor Stilling til den nye Situation i Europa.

18. November 1942 fik jeg af den danske Forbindelsesofficer, General Rolsted, Meddelelse om, at General v. Hanneken havde ønsket en Samtale med ham, og denne Samtale fandt Sted den nævnte Dag (altsaa 18. November). Den tyske General udtalte straks, at det var et vigtigt Spørgsmaal, han havde at drøfte. Det drejede sig i Korthed om, at den tyske Værnemagt ønskede at overtage de den danske Hær tilhørende Beholdninger af enhver Art af Vaaben, Ammunition, Udrustning, Motorkøretøjer m. v. samt Heste, alt for saa vidt det nævnte Materiel ikke maatte være nødvendigt for den øjeblikkelige danske Hærstyrkes Udrustning og Uddannelse nu og et passende Stykke frem i Tiden. Fra tysk Side blev det fremhævet som heldigt, hvis Danmark selv tilbød Værnemagten at overtage det oftnævnte Materiel. Et rent Afslag fra dansk Side vilde straks blive mødt med et Krav fra tysk Side og yderligere svække Danmarks Stilling overfor Tyskland, idet det fremhævedes, at Forholdet mellem de to Landet jo allerede var stærkt spændt. General v. Hanneken kom i øvrigt ind paa en Række politiske Betragtninger, herunder ogsaa, at den danske Hærs eneste naturlige Plads var paa Østfronten i Kampen mod Bolchevismen. Da jeg havde modtaget Referatet af General Rolsted, udtalte jeg, idet jeg selvfølgelig var enig med Generalen i, at vi ikke kunde gaa ind paa de tyske Krav, at jeg straks vilde søge en Samtale med Stats- og Udenrigsminister Scavenius. Dette skete om Formiddagen den 19. November. Scavenius udtalte, efter at jeg havde refereret Sagen, at han vilde forsøge at faa dem (Tyskerne) fra det. Han skulde om Eftermiddagen deltage i et Møde, hvor baade General v. Hanneken og Dr. Best kom til Stede. Jeg ventede spændt paa Resultatet af denne Samtale og blev ilde berørt, da Scavenius meddelte mig, at Samtalen var endt negativt. Dr. Best kunde intet foretage sig, naar den tyske General ansaa Afleveringen af det danske Krigsmateriel som en militær Nødvendighed. Dette blev meddelt i et Ministermøde, og nu maatte man nærmere overveje, hvorledes de fortsatte Forhandlinger med Tyskerne skulde føres. At udlevere efter fremsat tysk Ønske (det vil sige den langt overvejende Del af alt, hvad vi ejede af Krigsmateriel) kunde der naturligvis ikke være Tale om, men Spørgsmaalet var, om vi ved under Protest at afgive

dem til Laans en meget mindre Del kunde beholde Resten i vor Besiddelse. Der blev til Benyttelse i et kommende Ministermøde udarbejdet en Fortegnelse, der eventuelt kunde danne Grundlag for en Forhandling med Tyskerne.

I et Ministermøde 28. November 1942 drøftede man Indholdet af en Note til de tyske Myndigheder, hvori der først henvises til Overenskomsten af 9. April 1940 og derefter udtales, at den danske Regering maa lægge den største Vægt paa, at den danske Hær beholder sine Vaaben og sit Krigsmateriel dels for i en given Situation at kunne opretholde Ro og Orden og dels af Hensyn til eventuelle Opgaver, der efter den nuværende Krigs Afslutning maatte tilfalde Danmark i det nye Europa. I Slutningen af Noten anføres, at stillet overfor det rejste Krav fra tysk Side, som den danske Regering ikke kan godkende, kan man ikke modsætte sig, at der finder en Forhandling Sted mellem de danske og tyske Myndigheder. Det, der altsaa var det afgørende for den danske Regerings Stilling til den paagældende Sag, var, at vi ved at nægte en Forhandling hurtigt vilde blive stillet overfor Kravet om en saa godt som fuldstændig Afvæbning af den danske Hær, og dette ansaa vi for at være skæbnesvangert. Der fandt derefter et Møde Sted mellem danske og tyske Officerer. General Rolsted var den danske Delegations Ordfører. v. Hanneken var utilfreds med Regeringens Note (Aufzeichnung) og kaldte det først et Afslag, men Forhandlingerne kom dog i Gang, og fra dansk Side var det naturligvis Opgaven at nedsætte de tyske Krav mest muligt. General Rolsted udtalte først, at hans Regering ikke kunde tilbyde noget, men i den nuværende Situation saa sig nødsaget til at forhandle om Afgivelse af et Antal Vaaben, Ammunition m. m., idet man dog hverken ønskede Betaling eller Kompensation i Varer. Det maa imidlertid være en Forudsætning, at det tyske Rige forpligter sig til efter Krigen at yde den danske Hær Erstatning med nye Vaaben, Materiel m. v. af den mest moderne Art, hvad v. Hanneken ogsaa lovede. Forhandlingernes Resultat var relativt gunstigt, set fra et dansk Synspunkt. Den største Post i Fortegnelsen over, hvad vi skulde udlaane, var 60 000 Stk. Geværer (1889), men ellers reduceredes de tyske Krav i mange Tilfælde til et Minimum. Jeg anmodede, efter at jeg var blevet gjort bekendt med Forhandlingerne, General Rolsted om at gøre endnu et Forsøg paa at faa Tallet 60 000 nedsat til 50 000. Det blev imidlertid meddelt fra tysk Side, at man ikke vilde undvære blot et Gevær af de 60 000 Stk.

Fra Krigsministeriet modtog jeg 5. December 1942 en Oversigt over, hvad der paa det Tidspunkt af Vaaben og Ammunition allerede befandt sig *under tysk Bevogtning*. Det viste sig at være bl. a. 83 000 Geværer og ca. 53 Mill. 8 mm skarpe Patroner af en samlet Beholdning paa henholdsvis 117 386 Geværer og 62 Mill. 8 mm Patroner. Resultatet af Forhandlingerne blev, at vi skulde udlaane 60 000 Geværer og 30 Mill. Patroner, hvorved der altsaa blev frigivet fra tysk Bevogtning 23 000 Geværer og 23 Mill. Patroner. Det paagældende Skyts blev hurtigst muligt bragt til Øerne, hvortil de militære Afdelinger, vi tidligere havde i Jylland, allerede var ført. Forinden Forhandlingen om dette Udlaan af Vaaben m. m. var kommet i Stand, var der selvfølgelig i Rigsdagens Nimandsudvalg givet udførligt Referat af Sagen, og Nimandsudvalget gav Tilslutning til, at disse Forhandlinger førtes og bragtes til Afslutning med de tyske Myndigheder. Kronprinsen gav jeg mundtligt Referat af Sagen. General Rolsted fik Regeringens Bemyndigelse til at underskrive Protokollen angaaende Udlaanet.

Vi befandt os med Hensyn til denne Sag som saa mange Gange baade før og efter i en Tvangssituation. Hvis vi ikke havde faaet en Overenskomst, risikerede vi at komme af med næsten alt Krigsmateriel. Vor lille danske Forsvarsstyrke var maaske blevet fuldstændig afvæbnet, saaledes at vi ved Krigens Slutning ingen Mulighed havde for at iklæde og bevæbne en større Styrke, som det kunde blive en Nødvendighed at indkalde overfor den vanskelige Situation, som næsten altid opstaar ved Overgang fra Krig til Fred. Da jeg sidst refererede Sagen i Nimandsudvalget, lod Folketingsmand Ole Bjørn Kraft gennem sine Udtalelser skinne igennem, at der efter hans Opfattelse ikke fra Udenrigsministeriets Side med tilstrækkelig Kraft var blevet protesteret imod dette Udlaan af Vaaben m. m. Fhv. Minister H. P. Hansen udtalte, at Resultatet var bedre, end man kunde have ventet, og Statsrevisor A. M. Hansen sluttede sig til denne Betragtning.

— — — — — — — — — — — — — — —

17. Juli 1945.

Søren Brorsen,
M. F.

18.

14. Indledningen til og Forløbet af Forhandlingerne om de tyske Krav om Udlevering af den danske Hærs Vaaben m. v.

Den tyske Overkommando, der maa antages at have taget Initiativet til Telegramkrisen, har sikkert ønsket en anden Udgang af denne. Herpaa tyder General von Hannekens første Optræden i sin ny Stilling. Paa militær Side har man maattet affinde sig med den af Hr. von Ribbentrop og Dr. Best accepterede Løsning, men at Militæret ikke stod bagved den, viste sig paa flere Maader. Kort Tid efter, at den ny Regering med stort Besvær var dannet, rejste General von Hanneken Krav om Aflevering af den danske Hærs Beholdninger. Det var betegnende, at dette Krav blev stillet paa det daværende Tidspunkt. Den forskellige Indstilling hos Generalen og Repræsentanten for Auswärtiges Amt gav sig ogsaa Udtryk deri, at Dr. Best, selv om han ikke fik sig tillagt diplomatisk Karakter, opnaaede Tilladelse til at genoptage Forbindelse med Kongen og Kronprinsen, medens dette ikke fandt Sted for Generalens Vedkommende. Militæret har sikkert ogsaa efter Krisens Overvindelse i November 1942 stadig været klart til at gaa over til Handling, saaledes som det fik Lejlighed til i August 1943.

Den 18. November 1942 fremførte General von Hanneken over for den danske Forbindelsesofficer, Generalmajor Rolsted, et Krav om, at den danske Hær til den tyske Værnemagt skulde aflevere samtlige Beholdninger af Vaaben, Ammunition, Uniformer, Udrustning, Motorkøretøjer, Heste m. v., alene med Undtagelse af de Beholdninger, der var nødvendige for den øjeblikkelige danske Hærstyrkes Udrustning og Uddannelse nu og et passende Stykke frem i Tiden.

Kravet blev den 20. s. M. af General von Hanneken i Nærværelse af Dr. Best gentaget over for mig.

Der blev i Sagens Anledning optaget Forhandlinger først mellem Udenrigsministeriet og en Repræsentant for det tyske Riges Befuldmægtigede og senere mellem Repræsentanter for den danske Hær og den tyske Værnemagt. Under disse Forhandlinger fremhævedes fra dansk Side, at den danske Regering, selv om den ikke kunde godkende Kravet, dog i den givne Situation ikke kunde modsætte sig dette. Man bestræbte sig for at faa det tyske Krav, der oprindeligt var saa nogenlunde altomfattende, reduceret mest muligt. Dette lykkedes i ikke ringe Grad.

Resultatet af Forhandlingerne blev, at man fra dansk Side maatte gaa med til at aflevere:

1. 60 000 Geværer med Bajonetter ..... (ca. Halvdelen af den samlede Beholdning).
2. 943 Rekylgeværer ..... (ca. en Fjerdedel af den samlede Beholdning).
3. 20 Fodfolksmorterer ..... (ca. en Syvendedel af den samlede Beholdning).
4. 30 Mill. Stk. 8 mm Ammunition ..... (Halvdelen af den samlede Beholdning).
5. 12 000 Stk. Ammunition til Fodfolksmorterer .... (ca. en Syvendedel af den samlede Beholdning).
6. 15 000 Par Marchstøvler ..... (ca. en Syvendedel af den samlede Beholdning).
7. 15 000 udrangerede sorte Kapper.
8. 15 000 Livremme med Patrontasker.
9. 300 Sæt Seletøj.
10. 6 000 Uldtæpper.

Det maa bemærkes, at der tidligere til den tyske Værnemagt var udlaant 32 000 Uldtæpper. I alt er der af den samlede Beholdning af Uldtæpper afstaaet godt og vel en Trediedel. Som det vil ses, blev der hverken Tale om at aflevere Motorkøretøjer, Staalhjelme, Uniformer, Kogemateriel, Heste m. v., og af Kanoner afleveredes der kun de 20 Morterer. Heller ikke for Pistoler, Haandgranater, Bomber etc. etc. blev det tyske Krav opretholdt.

18. Juli 1945.

Erik Scavenius.

19.

Sendt med Statsministerens Kort til Bevollmächtigten des Deutschen Reiches, Z. H. Herrn Präs. Kanstein.

Sign. 30/11 1942 Kl. 12. *Sv.*

AUFZEICHNUNG

Die deutsche Aufzeichnung vom 9. April 1940 enthält unter Punkt 2 eine Bestimmung folgenden Wortlauts:

»Die dänischen Truppen werden im Besitz ihrer Waffen belassen, soweit ihr Verhalten dies gestattet.«

Diese Bestimmung ist ein Bestandteil der der Besetzung zugrunde liegenden Vereinbarungen, und es ist einleuchtend, dass sie für Dänemark von ganz besonderem Interesse ist. Dänischerseits wurde sie in hohem Grade geschätzt: als eine deutsche Anerkennung der besonderen Stellung Dänemarks sowie als ein Beweis des rücksichtsvollen Auftretens, das im Ganzen von der deutschen Wehrmacht während der für Dänemark so schweren Verhandlungen über die infolge der Besetzung entstandenen veränderten Verhältnisse an den Tag gelegt wurde. Besonders was das Heer und dessen Offiziere betrifft, hat diese Bestimmung viel dazu beigetragen, die Besetzung leichter tragbar zu machen.

Auf deutscher Seite wird daher zweifellos dafür Verständnis bestehen, dass die dänische Regierung aus nationalen und prinzipiellen Gründen auf die Innehaltung der erwähnten Bestimmung stets den grössten Wert legen muss. Hinzu kommt der rein praktische Gesichtspunkt, dass es teils mit Rücksicht auf die Aufrechterhaltung von Ruhe und Ordnung im Lande in einer gegebenen Situation, teils im Hinblick auf die militärischen Aufgaben, die in Zukunft nach Abschluss des jetzigen Krieges Dänemark im neuen Europa zufallen mögen, von Bedeutung ist, dass die Material- und Waffenbestände der dänischen Wehrmacht, die im Ganzen nicht besonders gross sind, nicht reduziert werden.

Der Forderung gegenübergestellt, einen Teil der vorhandenen Bestände des Heeres an Ausrüstung und Waffen abzugeben, wird die dänische Regierung — obwohl dieser Forderung nicht zugestimmt werden kann — in der gegebenen Lage sich der Abgabe nicht widersetzen können, und sie hat daher dafür Sorge getragen, dass die betreffenden zivilen und militärischen Stellen angewiesen worden sind, sich mit den zuständigen deutschen Stellen ins Benehmen zu setzen, um mit diesen die Einzelheiten näher zu besprechen und zu verabreden.

Die Regierung setzt voraus, dass allein von der Abgabe eines im Verhältnis zu den gesamten Beständen geringeren Teils derselben die Rede ist.

Kopenhagen, den 30. November 1942.

Oversættelse.

NOTITS

Den tyske Notits af 9. April 1940 indeholder under Punkt 2 en Bestemmelse med følgende Ordlyd:

»De danske Tropper kan vedblivende beholde deres Vaaben, for saa vidt deres Optræden tillader dette.«

Denne Bestemmelse er et Led i de Aftaler, der ligger til Grund for Besættelsen, og det er indlysende, at den er af ganske særlig Interesse for Danmark. Fra dansk Side satte man i høj Grad Pris paa den: som en tysk Anerkendelse af Danmarks særlige Stilling samt som et Bevis paa den hensynsfulde Optræden, der i det hele taget under de for Danmark saa svære Forhandlinger om de som Følge af Besættelsen opstaaede forandrede Forhold lagdes for Dagen af den tyske Værnemagt. Navnlig hvad Hæren og dens Officerer angaar, har denne Bestemmelse bidraget meget til at gøre det lettere at tolerere Besættelsen.

Paa tysk Side vil man derfor uden Tvivl have Forstaaelse for, at den danske Regering af nationale og principielle Grunde bestandig maa lægge den største Vægt paa, at den omtalte Bestemmelse bliver overholdt. Hertil kommer det rent praktiske Synspunkt, at det dels af Hensyn til Opretholdelse af Ro og Orden i Landet i en given Situation, dels med Henblik paa de militære Opgaver, der i Fremtiden efter Afslutningen af den nuværende Krig maatte tilfalde Danmark i det nye Europa, er af Betydning, at den danske Værnemagts Beholdninger af Materiel og Vaaben, der i det hele taget ikke er synderlig store, ikke bliver reduceret.

Stillet overfor Kravet om at afgive en Del af Hærens forhaandenværende Beholdninger af Udrustning og Vaaben vil den danske Regering — skønt den ikke kan godkende dette Krav — i den givne Situation ikke kunne modsætte sig Afleveringen, og den har derfor draget Omsorg for, at de paagældende civile og militære Myndigheder har faaet Instruks om at sætte sig i Forbindelse med de kompetente tyske Myndigheder for med dem nærmere at konferere om og træffe Aftale om Enkelthederne.

Regeringen gaar ud fra, at der kun er Tale om Aflevering af en i Forhold til de samlede Beholdninger mindre Del af disse.

København, den 30. November 1942.

H.

Hæren og Søværnet den 29. August 1943.

20.

Skrivelse af 29. August 1943 til Chefen for Generalkommandoen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.[1])

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Hauptquartier, den 29. August 1943.

Sehr geehrter Herr General!

Da die dänische Regierung nicht in der Lage ist, die Ruhe und Ordnung im Lande aufrechtzuerhalten, habe ich im Sinne der Artikel 42—56 der Haager Landkriegsordnung den militärischen Ausnahmezustand über Dänemark verhängt.

In Verfolg dieser Massnahme habe ich die Auflösung und Entwaffnung der dänischen Armee angeordnet. Zu dieser Stunde wird die Entwaffnung durch deutsche Truppen durchgeführt.

Ich bitte, sich jeder Handlung gegen die deutschen Vollzugsorgane zu enthalten.

Ich verfüge über Sie die Schutzhaft und bitte Sie, sich in Begleitung des Überbringers vorläufig in das Hotel Angleterre zu begeben und sich dort zu meiner Verfügung zu halten.

Mit Empfehlungen bin ich

Ihr

(gez.) *von Hanneken.*

Oversættelse.

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 29. August 1943.

Meget ærede Hr. General!

Da den danske Regering ikke er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Landet, har jeg erklæret den militære Undtagelsestilstand i Danmark, i Analogi med Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsreglementet.

I Tilslutning til denne Forholdsregel har jeg befalet, at den danske Armé skal opløses og afvæbnes. I dette Øjeblik bliver Afvæbningen gennemført af tyske Tropper.

Jeg anmoder Dem om at afholde Dem fra enhver Handling mod de tyske Eksekutionsorganer.

Jeg erklærer Dem for Arrestant og anmoder Dem om under Ledsagelse af Overbringeren foreløbig at begive Dem til Hotel d'Angleterre og der at holde Dem til min Disposition.

Med Hilsner er jeg

Deres

(sign.) **von Hanneken.**

[1]) En ligelydende Skrivelse blev samtidig sendt til Direktøren for Krigsministeriet samt til andre Generaler m. fl.

21.

Skrivelse af 29. August 1943 til Viceadmiral Vedel fra den kommanderende Admiral Dänemark.

DER KOMMANDIERENDE ADMIRAL
DÄNEMARK

O. U., den 29. August 1943.

Sehr geehrter Herr Admiral!

Die Unruhen und Sabotageakte der letzten Wochen, die durch Massnahmen der dänischen Regierung nicht zu beheben waren, haben es mit sich gebracht, dass der Befehlshaber der deutschen Truppen auf Befehl des Führers mit dem heutigen Tage die Exekutivgewalt in Dänemark übernimmt.

Als Soldat werden Sie es verstehen, dass ich in dieser Lage Massnahmen zur Sicherung der dänischen Marine ergreifen muss. Mein Bestreben geht darauf hinaus, den Übergang so unblutig wie möglich zu gestalten. Bei nüchterner Betrachtung der Dinge werden Sie mir darin beipflichten müssen, dass in Anbetracht der tatsächlichen Machtverhältnisse ein Widerstand gegen meine bis ins kleinste vorbereiten Massnahmen völlig zwecklos ist und unter Umständen für die Ihnen anvertraute Marine schicksalsschwere Folgen haben könnte.

Um Ihnen, Herr Admiral, die Möglichkeit zu irgendwelchen pflichtgemässen Entschlüssen, deren Durchführung die Lage doch nicht ändern könnte, zu nehmen, muss ich Sie ersuchen, sich als in Schutzhaft befindlich zu betrachten. Der Überbringer dieses hat Befehl, Sie in das Hotel d'Angleterre zu geleiten.

(gez.) *Wurmbach.*

Oversættelse.

DEN KOMMANDERENDE ADMIRAL
DÄNEMARK

O. U. den 29. August 1943.

Meget ærede Hr. Admiral!

De sidste Ugers Uroligheder og Sabotagehandlinger, som den danske Regerings Foranstaltninger ikke har kunnet sætte en Stopper for, har medført, at den Øverstbefalende over de tyske Tropper paa Førerens Befaling fra og med i Dag overtager den udøvende Magt i Danmark.

Som Soldat vil De forstaa, at jeg i denne Situation maa gribe til Forholdsregler til Sikring af den danske Marine. Mine Bestræbelser gaar ud paa at forme Overgangen saa ublodigt som muligt. Naar De ser nøgternt paa Tingene, maa De give mig Ret i, at under Henblik paa de faktiske Magtforhold vil enhver Modstand mod mine indtil de mindste Enkeltheder forberedte Foranstaltninger være fuldstændig unyttig og eventuelt kunne faa skæbnesvangre Følger for den Marine, som er betroet Dem.

For at unddrage Dem, Hr. Admiral, enhver Mulighed for at træffe nogensomhelst pligtmæssige Beslutninger, hvis Gennemførelse dog ikke vilde kunne forandre Situationen, maa jeg anmode Dem om at betragte Dem som værende Arrestant. Overbringeren af denne Skrivelse har Ordre til at ledsage Dem til Hotel d'Angleterre.

(sign.) **Wurmbach.**

22.

Bekendtgørelse af 29. August 1943 om Proklamation af den militære Undtagelsestilstand.[1])

København, den 29. August 1943.

De sidste Begivenheder har vist, at den danske Regering ikke mere er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Danmark. De af fjendtlige Agenter fremkaldte Uroligheder retter sig umiddelbart mod den tyske Værnemagt. Jeg proklamerer derfor i Henhold til[2]) Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsordningen[3]) den

militære Undtagelsestilstand

i hele Danmark.

Med øjeblikkelig Varsel anordner jeg følgende:

1.) Embedsmænd og Funktionærer ved de offenlige Myndigheder og Institutioner skal loyalt fortsætte med at opfylde deres Embedspligter. De skal efterkomme de Anvisninger, som bliver givet af de indsatte tyske Myndigheder.

2.) Sammenstimlinger og Ansamlinger af mere end 5 Personer paa Gaden og paa offentlige Steder er forbudt, ligesom alle Forsamlinger, ogsaa de ikke offentlige, er forbudt.

3.) Lukketiden fastsættes til Mørkets Frembrud. Fra dette Tidspunkt er ogsaa enhver Trafik paa Gaden forbudt.[4])

Kopenhagen, den 29. August 1943.

Die jüngsten Ereignisse haben gezeigt, dass die dänischen Behörden nicht mehr in der Lage sind, Ruhe und Ordnung i Dänemark aufrechtzuerhalten. Die von feindlichen Agenten angezettelten Unruhen richten sich unmittelbar gegen die deutsche Wehrmacht. Ich erkläre daher im Sinne der Artikel 42—56 der Haager Landkriegsordnung den

militärischen Ausnahmezustand

für ganz Dänemark.

Mit sofortiger Wirkung ordne ich an:

1.) Die Beamten und Angestellten der öffentlichen Behörden haben ihre Dienstgeschäfte loyal weiterzuführen. Sie haben den Weisungen der eingesetzten deutschen Aufsichtspersonen Folge zu leisten.

2.) Zusammenrottungen — Ansammlungen von mehr als 5 Personen — in der Öffentlichkeit sind verboten, desgleichen alle Versammlungen, auch die nicht Öffentlichen.

3.) Die Polizeistunde wird auf Eintritt der Dunkelheit festgesetzt. Mit diesem Zeitpunkt ist auch jeder Verkehr auf der Strasse untersagt.

---

[1]) Fra tysk Side forelaa Erklæring om, at den af de tyske Myndigheder selv udarbejdede danske Tekst til denne Bekendtgørelse vilde være at betragte som den autentiske. Senere meddelte de tyske Myndigheder, at de tyske Tekster til Generalens Bekendtgørelser m. v. maatte betragtes som autentiske. Der blev da fra Udenrigsministeriets Side draget Omsorg for, at den Oversættelse, som blev offentliggjort, i Forvejen var godkendt af de tyske Myndigheder.

[2]) Der foreligger her en Uoverensstemmelse mellem den tyske Tekst og den danske, idet den sidstnævnte Tekst ikke kan forstaas paa anden Maade end saaledes, at den militære Undtagelsestilstand proklameres med Hjemmel i Landkrigsreglementet. Ordene »im Sinne« har imidlertid ikke denne Betydning. Meningen maa antages at have været, at den tyske Øverstbefalende under den militære Undtagelsestilstand vilde anvende de i Landkrigsreglementet indeholdte Regler.

[3]) Se Ber. IV A. 402—403.

[4]) Spærretiden var under Undtagelsestilstanden flere Gange Genstand for henholdsvis Lempelser og Skærpelser, der til Dels var forskellige i de forskellige Dele af Landet.

4.) Enhver Afbenyttelse af Post, Telegraf og Telefon er indtil videre forbudt.

5.) Enhver Strejke er forbudt. Opfordring til Strejke til Skade for den tyske Værnemagt fremmer Fjenden og straffes i Reglen med Døden.

Overtrædelser af ovenstaaende Bestemmelser vil blive straffet ved de tyske Standretter.

Mod Voldshandlinger, Sammenstimlinger o. s. v. vil der hensynsløst blive gjort Brug af Vaaben.

Enhver Borger i Danmark, som efterkommer denne paa folkeretligt Grundlag hvilende Krigslov, tilsikres Personens og Ejendommens Beskyttelse i Henhold til Lovene.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

4.) Jeder zivile Nachrichtenverkehr ist vorläufig verboten.

5.) Jeder Streik ist verboten. Aufhetzung zum Streik zum Nachteil der deutschen Wehrmacht ist Feindbegünstigung und wird in der Regel mit dem Tode bestraft.

Zuwiderhandlungen gegen vorstehende Bestimmungen werden von den deutschen Standgerichten abgeurteilt.

Gegen Gewaltanwendung, Zusammenrottungen usw. wird rücksichtslos von der Waffe Gebrauch gemacht.

Jedem Einvohner Dänemarks, der sich den auf völkerrechtlicher Grundlage beruhenden Kriegsanordnungen fügt, wird Unversehrtheit der Person und des Eigentums im Rahmen der Gesetze zugesichert.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark.

23.

KRIGSMINISTERIET

København K., den 18. decbr. 1948.

Fortroligt.

Til den af folketinget under 8. januar 1948 nedsatte kommission i henhold til grundlovens § 45.

Under henvisning til kommissionens skrivelse af 16/11 1948 vedrørende offentliggørelse af de til kommissionen med krigsministeriets skrivelse fortroligt F. 2635 af 8/3 1948*) oversendte dokumenter skal man meddele, at krigsministeriet intet har at erindre imod en offentliggørelse af generalkommandoens fortrolige skrivelser G. O. 4208 af 27/11 1947 vedrørende begivenhederne ved generalkommandoen i tiden op til og med den 29/8 1943 og G. O. 4209 af 27/11 1947 vedrørende visse uoverensstemmelser mellem chefen for generalkommandoen og generalstabschefen i tiden inden den 29/8 1943.

For så vidt angår de øvrige dokumenter, skal man som tidligere meddelt oplyse, at det af krigsministeriet umiddelbart efter den 29/8 1943 uofficielt udarbejdede sammendrag af de om begivenhederne den 28—29/8 1943 indsendte beretninger er beregnet til internt brug.

Da det ifølge forholdene ikke var muligt at få indsendt officielle rapporter, lod krigsministeriet det omhandlede sammendrag udarbejde på grundlag af en række efter den 29/8 indhentede oplysninger fra de enkelte tjenestesteder. De i rapporten omtalte afdelinger m. fl. har ikke haft lejlighed til at udtale sig, hvilket man anmoder om må blive oplyst samtidig med offentliggørelsen.

Samtlige til kommissionen oversendte akter bedes til sin tid efter afbenyttelsen tilbagesendt hertil.

Rasmus Hansen.

V. Jacobsen.

*) A. nr. 24.

24.

KRIGSMINISTERIET

København K., den 8. Marts 1948.

Hermed div. Bilag.

FORTROLIGT!

Til Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelser af 23. September 1947 og 23. Februar 1948 tilstiller man hoslagt Kommissionen

— Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 4208 af 27. November 1947 vedrørende Begivenhederne ved Generalkommandoen i Tiden op til og den 29. August 1943 (Bilag 1),

— Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 4209 af 27. November 1947 vedrørende visse Uoverensstemmelser mellem Chefen for Generalkommandoen og Generalstabschefen i Tiden inden den 29. August 1943 (Bilag 2),

— et i Krigsministeriet umiddelbart efter den 29. August 1943 til internt Brug udarbejdet Sammendrag af de om Begivenhederne i Dagene 28. — 29. August 1943 indsendte Beretninger (Bilag 3).

Saafremt Kommissionen maatte ønske enkelte af de i sidstnævnte Sammendrag omhandlede Begivenheder eller Forhold gjort til Genstand for nærmere Undersøgelse, skal Krigsministeriet paa Kommissionens Henvendelse herom foranledige en saadan optaget.

Rasmus Hansen.

V. Jacobsen.

Bilag 1.

GENERALKOMMANDOEN

København, den 27. November 1947.

Hermed 4 Bilag

FORTROLIGT!

S. O. 4208.

Til Krigsministeriet.

Redegørelse for Begivenhederne ved Generalkommandoen i Tiden op til og den 29. August 1943.

Den 2. Juli 1940 gav Generalkommandoen Divisioner m. fl. Myndigheder den som Bilag 1 vedlagte fortrolige Forholdsordre K. a. 3629 vedrørende bl. a. Afdelingers Forhold overfor Angreb paa Kaserner eller Forsøg paa at tilegne sig Hærens Vaaben eller Ammunition, saavel som overfor direkte Angreb eller Afvæbningsforsøg rettet mod danske militære Styrker.

Denne Forholdsordre tog i Følge Sagens Natur paa daværende Tidspunkt Sigte paa at skabe fornøden Sikkerhed mod nazistiske Kupforsøg.

Paa dette Grundlag levede Hærens Afdelinger i bemeldte Henseende gennem Resten af Aaret 1940, 1941 og Størstedelen af 1942. Med Krisen i Efteraaret 1942 (Kongetelegrammet m. v.) og det heraf flydende Skifte inden for den øverste tyske Kommando her i Landet

rejste sig imidlertid en stadig voksende Utryghed hos saavel Myndigheder som Afdelinger med Hensyn til Mulighederne for et regulært tysk Kup og Afvæbningsforsøg overfor den danske Hær.

Chefen for Generalkommandoen havde i Løbet af Vinteren 1942—43 nogle Gange Lejlighed til at drøfte dette Spørgsmaal saavel med Forsvarsministeren som med Chefen for Søværnskommandoen og med de Generalkommandoen underlagte højere militære Myndigheder.

Fra Forsvarsministerens Side udtaltes ved flere Lejligheder, at der ikke maatte ydes Modstand mod eventuelt Afvæbningsforsøg fra Værnemagtens Side overfor den danske Hær.

Med Viceadmiralen drøftede Chefen for Generalkommandoen den Linie, man i Tilfælde af et eventuelt Afvæbningsforsøg burde følge, saaledes at der blev størst mulig Ensartethed inden for de 2 Værn. Viceadmiralen fremhævede herved Marinens Agt at sænke Flaadens Skibe, saaledes at disse ikke ubeskadigede faldt Tyskerne i Hænde. Iøvrigt var der mellem Chefen for Generalkommandoen og Viceadmiralen Enighed om, at man burde afstaa fra yderligere Ødelæggelser, f. Eks. af Bygninger og af opmagasinerede Beholdninger bl. a. under Hensyn til de Vanskeligheder, der var ved at undgaa, at Tyskerne opdagede Forberedelserne hertil, og de meget store Skader paa privat Ejendom, som bl. a. Hærens egenartede Magasineringsforhold af Materiellet vilde medføre.

Resultatet af disse Overvejelser og Drøftelser blev for Hærens Vedkommende Udsendelse til Divisioner m. fl. den 19. Marts 1943 af de som Bilag 2 vedlagte Bestemmelser om, overfor hvem vore Kaserner i givet Fald skulde forsvares med Vaaben. Denne Forholdsordre dannede Grundlaget for Myndigheders og Afdelingers Dispositioner og Optræden den 28. og 29. August 1943.

De forskellige Uroligheder i Begyndelsen af 20erne i August 1943 foranledigede ikke Generalkommandoen til særlige Forholdsregler ud over en nær Bevaring af Følingen med Garnisonen i Odense, der var i et af Brændpunkterne.

Den 27. August indgik til Generalkommandoen Meddelelse om Forskydninger af tyske Tropper og Politi til Sjælland, hvilket i Forbindelse med den almindelige Uro maatte øge Utrygheden over for eventuel pludselig Aktion fra tysk Side ogsaa over for Hæren.

Den 28. August Formiddag overværede Chefen for Generalkommandoen Dansk militært Idrætsstævne paa Holmen og blev herunder underrettet om tyske Henvendelser af usædvanlig Art til den danske Regering, Henvendelser, som efter Forlydende skulde udmunde i et ligefremt Ultimatum.

Efter Chefen for Generalkommandoens Tilbagekomst til Generalkommandoen omkring Middagstid forelagde Chefen for Generalstabens Efterretningssektion indgaaede Oplysninger, bl. a. den tyske Befuldmægtigedes Henvendelse til Statsminister Scavenius vedrørende Straffeforholdsregler overfor Byen Odense samt det tyske ultimative Krav over for den danske Regering om Indførelse af Undtagelsestilstand i Landet.

Dette foranledigede Generalkommandoen til at beordre Lørdag-Søndagsorlov til at bortfalde ved Afdelingerne (Ordren udsendt Kl. 12.30), med det Formaal herved at undgaa, at danske Soldater blev inddraget i eventuelle Demonstrationer og Uroligheder.

Sjællandske Division holdtes orienteret om, hvad der forelaa for Generalkommandoen.

For at erholde en autoritativ Orientering i Situationen, om hvilken Chefen for Generalkommandoen hidtil kun var informeret gennem de af Efterretningstjenesten underhaanden fremskaffede Oplysninger, gik Chefen for Generalkommandoen, efter at Jydske Division omkring Middagstid ganske kort var orienteret, jfr. Bilag 3, over til Krigsministeriet for at søge en Samtale med Forsvarsministeren.

Denne Samtale fandt Sted omkring Kl. 15.30. Den var ganske kort. Ministeren bekræftede de allerede foreliggende Oplysninger om Tyskernes ultimative Krav, udtalte som sin Overbevisning, at den danske Regering vilde afslaa disse, og fremhævede paany, at Regeringen ikke ønskede, at Modstand ydedes mod eventuelt tysk Afvæbningsforsøg.

Generalen udtalte, at han ikke kunde hindre, at der kæmpedes, hvis Tyskerne overfaldt Kasernerne. Ifald dette ikke skete, var der givet saadanne Ordre, at der ikke vilde blive kæmpet.

Efter Tilbagevenden til Generalkommandoen lod Chefen for Generalkommandoen Kl. ca. 16.30 til Divisioner, Kommandanten i København m. fl. tilsende den som Bilag 4 ved-

lagte Ordre K.a. 2953 af 28. August 1943. Hensigten med denne Ordre var dels som med den tidligere omtalte Ordre, hvorefter Lørdag-Søndagsorloven inddroges, at forebygge, at danske Soldater indblandedes i Uroligheder og Demonstrationer, dels at drage Omsorg for, at samtlige Befalingsmænd fra Underafdelingschefer og nedefter var til Stede hos deres Mandskab, saafremt voldelige Afvæbningsforsøg skulde finde Sted. Endvidere var Ordrens Bestemmelse om, at der paa enhver Kaserne, Lejr m. v. skulde være en Stabsofficer til Stede, begrundet i, at kun Hærens Stabsofficerer indtil dette Tidspunkt var gjort bekendt med Generalkommandoens tidligere omtalte Forholdsordre af 19. Marts 1943. Med den befalede Disposition skabte Generalkommandoen sig saaledes Sikkerhed for, at den omtalte Forholdsordre var kendt paa hver enkelt Kaserne af den derværende ældste Officer og saaledes kunde efterleves.

Om Eftermiddagen drøftede Chefen for Generalkommandoen med General Ramm, der var Krigsministeriets Forbindelsesofficer hos den tyske Øverstbefalende i Danmark, Betimeligheden af at foretage en Henvendelse til denne for at søge Oplysning i Situationen. Ud fra den Betragtning, at man ikke vilde opnaa et Svar, eller i hvert Fald intet Svar, man turde stole paa, afstodes fra Henvendelsen.

Ved Tilbagekomst til Proviantgaarden ca. Kl. 19.30 efter Besøg hjemme mødte Chefen for Generalkommandoen Chefen for Sjællandske Division, der netop havde aflagt Besøg i Generalkommandoen for at faa Orientering om Situationen. Saadan Orientering var meddelt ham af Chefen for Generalstaben i Overensstemmelse med de af Forsvarsministeren tidligere nævnte Meddelelser.

Med Divisionschefen udvekslede enkelte Bemærkninger, hvorunder Chefen for Generalkommandoen bl. a. fik bekræftet, at Divisionen rigtigt havde modtaget og iværksat Ordren om at holde Underafdelingerne med deres Befalingsmænd samt en Stabsofficer paa Kasernerne.

Ved Gennemgang af de trufne Dispositioner mellem Chefen for Generalkommandoen og Chefen for Generalstaben blev man usikker med Hensyn til, hvorvidt Generalkommandoens Forholdsordre virkelig var kendt paa Hærens Officersskole. For at hæve enhver Tvivl i saa Henseende tog Chefen for Generalstaben personlig ca. Kl. 21.00 ud til Officersskolens Chef og gjorde ham bekendt med Forholdsordren og Generalkommandoens Dispositioner i Almindelighed samt Regeringens Forlangende om at undgaa Kamp i Tilfælde af et regelret tysk Afvæbningsforsøg.

Efter Chefen for Generalstabens Tilbagevenden foretoges fra ca. Kl. 22.00 en stærk Udtynding af Generalkommandoens Personel, saaledes at kun det strengt fornødne Personel for hvert Kontor holdtes tilbage, medens det øvrige Personel sendtes hjem. Aarsagen hertil var, at Ordrerne til Afdelingerne med Henblik paa de mulige Situationer, der kunde opstaa, allerede tidligere var udgivet, og at enhver Mulighed for Føring eller Udøvelse af Kommando iøvrigt var udelukket, saaledes at der ingen tjenstlig Motivering fandtes for at tilbageholde dette fuldtalligt, hvorhos der skønnedes at bestaa en alvorlig Fare i at lade det samlede Personel blive taget af Tyskerne, idet disse derved lettere vilde kunne faa Kendskab til Sager og Forhold, som af dem vilde blive betragtet som stridende mod de af Staten trufne Aftaler.

Iøvrigt var samtlige Kontorers Arkiver i Løbet af den 27. og 28. August paany gennemgaaet, og alle Papirer, som det var uønskeligt at se paa Tyskernes Hænder, var fjernet og tilintetgjort.

Omkring Kl. 22.30 ankom Direktøren for Krigsministeriet til Generalkommandoen, hvor han af Chefen for Generalkommandoen orienteredes om Situationen og Dispositioner. Der aftaltes Møde hos Forsvarsministeren den følgende Dags Formiddag.

Chefen for Generalstaben foretog omkring Midnat den 28.—29. August 1943 en Rekognosceringstur forbi en Del af Værnemagten belagte Etablissementer. Disse var alle oplyste, og inden for Murene syntes at herske stærk Aktivitet. Chefen for Generalstaben meddelte som sin Opfattelse, at Værnemagten gjorde sig klar til at overfalde den danske Hær.

Nattetimerne indtil Kl. henad 3 forløb derefter forholdsvis roligt. Efterretningssektionen, hvor — efter Sektionens egne Dispositioner, der var billiget af Chefen for Generalstaben — kun Ritmester Lunding samt de 2 Skrivere var tilbage, modtog i denne Tid en

Del Meddelelser ude fra om tyske Troppeforskydninger i København og Københavns Omegn, samt om Begivenheder i enkelte Garnisoner uden for København.

Fra ca. Kl. 3.30 tog Meldingerne til Efterretningssektionen Fart og viste tydeligt en begyndende tysk Aktion mod Regeringens og militære Bygningskomplekser. Omkring Kl. 3.50 blev Chefen for Generalkommandoen ringet op af Generalmajor Falking, der meddelte fra Hærens Ammunitionsarsenal, at en tysk Officer forlangte Adgang til Arsenalet og havde Ordre til at besætte dette. General Falking ønskede Forholdsordre. Chefen for Generalkommandoen meddelte, at man vilde søge Forbindelse til den tyske Øverstbefalende, General Hanneken, for at søge Opklaring paa Henvendelsen til Ammunitionsarsenalet. Ved en Opringning til Generalmajor Ramm i den Hensigt at beordre Generalen til omgaaende at indfinde sig i Generalkommandoen for derefter at søge General Hanneken, viste det sig, at der fra General Ramms Telefon svaredes af en tysk Officer, der nægtede Chefen for Generalkommandoen Adgang til at tale med General Ramm.

Under disse Begivenheder hørtes fra Byen stærke Detonationer og heftig Skydning, og samtidig indløb Meldinger om, at Sorgenfri og Slotsholmen var omringet, saaledes at en tysk almindelig Aktion aabenbart var i fuld Gang.

Kl. ca. 4.10 meldte der sig derefter en tysk Officer med et Kommando i Proviantgaarden, og kort efter indtraf forskellige Officerer med Breve fra General Hanneken til Chefen for Generalkommandoen, Chefen for Generalstaben, Ritmester Lunding m. fl. med Meddelelse om den tyske Afvæbningsaktion mod den danske Hær og med Ordre om at følge med Brevenes Overbringere til midlertidig »Schutzhaft« i Hotel d'Angleterre.

E. Gørtz.

Underbilag 1 til Bilag 1.

GENERALKOMMANDOEN

København, den 2. Juli 1940.

Fortroligt K.a. 3629.

Afskrift.

Til Sj. Div., J. Div., K. i K., Gk. i Helsingør, Roskilde, Holbæk, Ringsted, Slagelse, Næstved, Vordingborg, Odense, Sønderborg, Tønder, Haderslev, Fredericia, Aarhus, Randers og Viborg samt Lk. paa Søgaard.

Under Hensyn til de for Tiden herskende særlige Forhold bestemmer Generalkommandoen herved, at Divisioners og Garnisonskommandanters (Kommandanten i Københavns) Pligt til paa Henvendelse fra visse civile Myndigheder at yde disse *Bistand til Opretholdelse af den almindelige borgerlige Orden og Lovens Haandhævelse* (Tjenestereglementets Punkt 285 og 311), indtil anden Ordre fra Generalkommandoen, begrænses saaledes:

— Angreb paa eller Forsøg paa Indtrængen i Kaserner eller belagte Bygninger, Forsøg paa at tilegne sig Hærens Vaaben eller Ammunition saavel som direkte Angreb eller Afvæbningsforsøg rettet mod danske militære Styrker skal øjeblikkelig imødegaas med alle til Raadighed værende Midler,

— Anvendelse af militære Styrker paa Rekvisition fra Civiløvrigheden til Bevogtningstjeneste eller til Indgriben mod Sammenstimling o. lign. *udenfor* Kaserne, militært Etablissement eller belagt Bygning, saavel som Forlæggelse af Styrker til anden Lokalitet (By) end Garnisonsbyen maa kun ske med Generalkommandoens Bemyndigelse. Vedkommende tyske Division (Pladskommandant) underrettes da ved paagældende danske Divisions (Garnisonskommandants) Foranstaltning om foretagne Foranstaltninger af denne Art.

W. W. Prior.

Underbilag 2 til Bilag 1.

Udskrift af Redegørelse fra Generalkommandoen til Divisioner m. fl.: Forholdsordre af 19. Marts 1943.

.. ..
.. ..
.... overfor enhver, der uberettiget vil tiltvinge sig Adgang, og som ikke uden Anvendelse af Vaabenmagt kan afvises (jfr. Generalkommandoen Fortr. af 2. Juli 1940).

Stilles fra tysk militær Side Krav om Vaabenaflevering, Overlevering af Beholdninger, Kaserner eller andet, uden at der fra egen foresatte Myndighed er tilgaaet Ordre i saa Henseende, henvises til, at Forholdsordre først maa indhentes, hvilket vil kunne ske i Nærværelse af en Officer fra vedkommende tyske Kommando eller Myndighed, hvis dette ønskes. Fastholdes Kravet med Fordring om øjeblikkelig Effektuering, maa Forholdene afgøre, hvilken Holdning der skal indtages: er vedkommende tyske Officer kendt som kompetent Myndighed paa Stedet eller som udsendt fra denne, eller er man øjensynlig stillet overfor et regulært Kommando, gives efter under Protest, idet Melding snarest afgives til nærmeste foresatte Myndighed; — er vedkommende tyske Officer ikke den paagældende danske Chef bekendt, og er han ikke støttet paa et Kommando af en saadan Form, at dette giver Indtryk af at forlene Henvendelsen med autoritativt Præg, afslaas Opfordringen og eventuelle Trusler om Magtanvendelse besvares med Henvisning til egen Ordre om at møde Magt med Magt. Et Köpenick-Forløb maa under ingen Forhold forekomme.

Underbilag 3 til Bilag 1.

Afskrift.

Fjernskrivelse. Kl. 12.30.

Den 28. August 1943.

K.a. 2948.

Til Jydske Division.

Situationen yderligere spændt gennem en Række som Ultimatum afgivne Krav, der skal besvares D. D. inden Kl. 16.00. Kravene, der muligt ogsaa berører Hæren, vil formentlig blive afslaaede.

E. B.
Rolsted,
Chef for Generalstaben.

Underbilag 4 til Bilag 1.

GENERALKOMMANDOEN

København, den 28. August 1943.

K.a. 2953 2962
K.k. 1561.

Til Sj. Div., J. Div., K. i K., samtlige Gen. inspekt., H. Offsk., H. t. K. og K. M.
Endv. pr. Fjernskr. til J. Div. 28. August 1943 Kl. 16.00.

Generalkommandoen har D. D. tilskrevet Divisioner m. fl. saaledes:

»Det meddeles herved, at Generalkommandoen har bestemt, at Divisionschefer og Kommandanten i København med fornødne Hjælpere skal være paa Tjenestestedet fra denne Ordres Modtagelse og indtil videre.

Paa hver Kaserne, Lejr m. v. skal være 1 Stabsofficer fra denne Ordres Modtagelse og indtil videre.

Samtlige Underafdelinger og Skoler med tilhørende Befalingsmænd skal forblive paa Kaserne (Lejr) fra D. D. Kl. 20.00 og indtil videre.«

Hvilket herved meddeles.

(Hvilket herved indberettes.)

E. B.

Rolsted,
Chef for Generalstaben.

(....) *til K. M.*

Nærværende Skrivelse er udgaaet til Divisionerne, Kommandanten i København og samtlige Generalinspektører.

Bilag 2.

GENERALKOMMANDOEN

København, den 27. November 1947.

FORTROLIGT!
G. O. 4209.

Til Krigsministeriet.

I Tilslutning til Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt G. O. 4208 af D. D. indberetter Generalkommandoen, at Generalmajor H. Rolsted, Chef for Generalstaben fra den 8. Oktober 1941 til den 9. Maj 1945, som har haft nævnte Skrivelse til Udtalelse, i Sagens Anledning har tilskrevet Generalkommandoen bl. a. saaledes:

»Iøvrigt ønsker jeg i Sagens Anledning skriftligt at fastslaa, at jeg ikke var enig med Chefen for Generalkommandoen paa en Del for mig afgørende Punkter — herunder bl. a. vedrørende Bestemmelserne af 19. Marts 1943, Undladelsen af at forberede Ødelæggelsen af Vaaben og Beholdninger m. v. og Forløbet af Begivenhederne Nat 28. — 29. August 1943, hvor jeg mente — og endnu den paagældende Nat fremholdt —, at Stabe, herunder Generalkommandoen, og Afdelinger — trods alt — burde kæmpe, idet dette vilde være af afgørende Betydning for Hærens Fremtid og for dens Anseelse.

Et af mig tidligere fremsat Ønske om at fratræde som Chef for Generalstaben kunde paa Grund af de vanskelige Forhold ikke imødekommes.«

E. Gørtz.

Bilag 3.

Et i Krigsministeriet umiddelbart efter den 29. August 1943 til internt Brug udarbejdet Sammendrag af de om Begivenhederne i Dagene 28.—29. August 1943 indsendte Beretninger.*)

*) Om et Forbehold med Hensyn til dette Sammendrag se Krigsministeriets Skrivelse af 18. December 1948, 2. og 3. Stk. (A. nr. 23).

København.

Krigsministeriet.

Styrke: 24 Officerer, 7 Befalingsmænd af Officiantgruppen, 4 mg.

Den 28. August Kl. ca. 10.30 meddeltes fortroligt og mundtligt fra Generalstaben, at der var stillet den danske Regering en Række Krav af ultimativ Karakter. Fra Ministeren forelaa endnu ingen Underretning herom. Der blev forgæves søgt telefonisk Forbindelse med Direktøren, Generalmajor J. D. v. Stemann, der opholdt sig i Tisvildeleje (Ferie).

Kl. 15.30 var den fungerende Direktør, Oberst K. D. Friis hos Ministeren. Til Stede var endvidere Viceadmiralen, og lidt efter kom General Gørtz. Ministeren meddelte, at Tyskernes Krav vilde blive afslaaet Kl. 16, at Ministeren ansaa det for muligt, at Tyskerne havde forberedt en Overtagelse af Styret, og at det ikke var usandsynligt, at Ministeriet vilde blive besat i Løbet af Eftermiddagen. I saa Fald ønskede Ministeren ikke, at der blev skudt i Ministeriet.

Ministeren udtalte tillige, at Kasernerne ikke maatte forsvares mod regulære tyske Styrker, da det vilde betyde de smaa danske Hærafdelingers fuldstændige Tilintetgørelse, hvortil General Gørtz svarede, at dette var foreskrevet i den af Generalkommandoen til Afdelingerne udstedte Forholdsordre.

Det blev kort herefter bestemt, at Kaptajn J. C. R. Linde skulde køre til Tisvildeleje for at orientere Direktøren og eventuelt — hvis denne maatte ønske det — tage ham med tilbage (Ministeren havde for sit Vedkommende ikke anset det for nødvendigt at kalde Direktøren ind i Ministeriet). Kaptajn Linde fik en Afskrift af de tyske Krav med til Direktøren. Kravene omtalte ikke Hær og Flaade. Paa en Forespørgsel til Udenrigsministeriet fra Generalstaben angaaende et Punkt om Aflevering af Vaaben, Ammunition og Sprængstof havde Udenrigsministeriet oplyst, at der ikke var Tale om Hærens og Flaadens Vaaben. Dette forekom naturligt, da Værnemagten havde nøje Besked om Beholdningerne og Forbruget.

Det besluttedes derhos, at Kontorerne kunde sende Personel hjem, saaledes at der kun blev enkelte tilbage i hvert Kontor.

Kl. ca. 16.30 meddelte Generalmajor H. A. Rolsted paa Henvendelse derom fra den fungerende Afdelingschef, Oberstløjtnant C. A. Friis, at Hærens Afdelinger var orienteret om den spændte Situation, at Lørdag-Søndags Orlov var inddraget, og at Chefer (Regimentschefer, Skolechefer og Kasernekommandanter) skulde opholde sig paa deres Tjenesteder.

Kl. 17.30 vidstes, at Ministermøde fandt Sted. Minister Brorsen forlod umiddelbart derefter Ministeriebygningen med de øvrige Ministre (efter forinden at have haft en Samtale med Viceadmiral Vedel).

Om Aftenen var Oberstløjtnant Friis og Kaptajn P. V. Hammershøy vagthavende, idet Ministeren havde ønsket, at der skulde være enkelte ældre Officerer til Stede i Ministeriet.

De to førnævnte skulde afløses Søndag Kl. 10 af Oberst Friis og Kaptajn Linde. Til Stede i Ministeriet var endvidere nogle Telefonordonnanser og en Chauffør.

Kl. ca. 22.30 ankom General v. Stemann og havde en Samtale med Generalløjtnant E. Gørtz og med Viceadmiral Vedel samt aftalte pr. Telefon et Møde med Ministeren Søndag Kl. 9.30 for at faa gennemført en Henvendelse til General Hanneken. Til samme Tid blev Krigsministeriets Forbindelsesofficer, Generalmajor P. L. Ramm, tilsagt. Efter ca. 1 Times Forløb forlod Direktøren atter Ministeriet.

Under en Samtale i Generalstaben omkring Kl. 0.30—1.00 aftalte Oberstløjtnant Friis og Kaptajn Hammershøy med Kaptajn C. V. Hjalf, at denne Kl. 3 skulde gaa ned i Byen og undersøge Forholdene.

Mellem Kl. 3.20 og 3.30 meddelte Ritmester H. M. Lunding pr. Telefon, at Kaptajn Hjalf ikke kunde komme tilbage til Proviantgaarden, da Slotsholmens Broer var blevet besat af Tyskerne, og at Sorgenfri Slot var omringet.

Kl. 4.00 meddelte General Rolsted (fra Generalstaben) det samme og kort efter hørtes Skydning og Eksplosioner.

Oberstløjtnant Friis opsøgte Viceadmiralen, der oplyste paa Forespørgsel, at der ikke vilde blive skudt i Marineministeriet, hvor alle Pistoler var inddraget, samt meddelte, at han netop havde givet Ordre til at sænke Flaadens Skibe.

Kl. 4.25 meddelte Oberst F. O. Jørgensen pr. Telefon, at Officersskolen var besat uden Kamp efter Ordre fra Kommandanten i København.

Kl. 4.35 meddelte Sekondløjtnant Prins Georg pr. Telefon, at Jægersborg Kaserne var besat efter kortvarig Kamp.

Kl. 4.55 meddelte Oberstløjtnant J. J. Gerstoft pr. Telefon fra Ringe, at Styrken var blevet angrebet, havde afvist Angrebet og i Øjeblikket var i Forhandling med den tyske Styrkes Fører, en Oberleutnant, der var saaret. Oberstløjtnanten udbad sig Forholdsordre og blev orienteret om Situationen, idet Oberstløjtnant Friis samtidig meddelte ham, at Kamp til sidste Mand ikke var Regeringens Ønske, samt i øvrigt henviste til Generalkommandoens Forholdsordre, som ikke forelaa i Ministeriet, men som var Oberstløjtnant Friis bekendt fra tidligere Tjeneste som Stabschef hos Kommandanten i København.

Kl. 5.05 meddelte Kaptajn A. J. S. R. Steenstrup fra Baraklejren paa Amager, at et tysk Angreb var afvist, og at Lejren formentlig kunde holdes, til det blev lyst. Han fik samme Instruktion som Oberstløjtnant Gerstoft med Tilføjende, at Modstanden kunde standses med det samme.

Kl. ca. 5.10 mødte Kaptajn R. Ploug fra Generalstaben med et tysk Kommando, der skulde hente Krigsministeriets og Marineministeriets Personel over i Generalstaben, hvorfra Oberstløjtnant Friis ved en Skrivelse fra General Hanneken blev beordret til »Schutzhaft« paa Hotel d'Angleterre.

General v. Stemann og Oberst Friis fik tilsvarende Skrivelser overbragt paa deres Bopæl af tyske Officerer.

Sorgenfri Slot.

Vagthavende Kaptajn: Kaptajn A. V. Arendrup ved 2. Livgardebataillon.

Vagtstyrke: 1 Kornet og 16 menige.

Da Situationen i Løbet af Eftermiddagen den 28. August maatte forekomme meget kritisk, beordrede den vagthavende Kaptajn Natposterne udstillet Kl. 21, Laagerne lukket, forhøjet Beredskab og Haandbomber udleveret.

Posternes Antal blev paa Mandskabets Anmodning uanset Postinddeling forøget med 2, idet der tillige herved blev anvendt en den 9. August beordret Forstærkning af Vagten om Natten paa 3 Mand, der ellers var beregnet til om Natten at udstille 2 Poster i Haven bag Slottet i Stedet for 1.

Ca. Kl. 1.10 meldte patrouillerende Betjente om mistænkelig Automobiltrafik uden for Slottet, deriblandt en Vogn — K. 1858 —, hvis Nummer paa Forespørgsel til København ikke mere fandtes.

Kl. 1.30 indbragtes en Gartner fra Smidstrup, der meldte, at han Nord for Birkerød havde set en tysk motoriseret Kolonne under Afmarch mod København. Den passerede Slottet ca. Kl. 2.45—3.00 og gjorde herunder Holdt uden for Slottet.

Fra København modtoges i Løbet af Tiden indtil Kl. 3.30 forskellige Meldinger om tyske Troppebevægelser i Gaderne.

Ca. Kl. 3.45 var den vagthavende Kaptajn ved Gitterlaagen, da der kunde høres en Del sagte tyske Stemmer udenfor. Det var mørkt og silende Regn, saa intet kunde ses. Melding afgaves til Adjutant du jour.

Kl. 3.58 meldte Vagtkommandøren, Kornet P. H. Jensen pr. Telefon til vagthavende Kaptajn, at Tyskerne var ved at forcere Adgangen til Slottet. Kaptajnen var paa Vej hertil, da en livlig Skydning og Haandgranatfægtning begyndte, idet 1 Deling tyske Soldater med en Styrke af 1 Løjtnant og ca. 40 Underofficerer og menige fra Kongevejen var trængt gennem Indhegningen om Hovedlaagen under Angreb mod Slottet.

Posterne ved Damefløjen var trængt om i Haven og en Del af Vagten over Ridebanen mod Slottets Nordfløj.

Den vagthavende Kaptajn var naaet til Rampen foran Hovedtrappen, og da Tyskerne var paa faa Meters Afstand herfra, søgte han gennem Damefløjen at naa til Hovedtrappen.

Fra Hans Majestæt Kongen modtoges gennem en af Adjutanterne Ordre om, at der ikke maatte kæmpes i Slottet. Kaptajnen gik ud paa Hovedtrappen, hvor det tilraabtes ham paa Tysk: »Overgiv dem«, hvortil han svarede paa Tysk: »Her sker ingen Overgivelse, men efter Ordre fra Hans Majestæt Kongen skal al Skydning ophøre«, og kommanderede derefter paa Dansk: »Hold inde«.

En fornyet Opfordring til Overgivelse fra en Feldwebel og 1 à 2 Grupper besvaredes med: »Skydningen er indstillet«.

General Ritter von Schleich ankom fra Vejen og blev ført ind af den jourhavende Adjutant. Klokken var da 4.15.

7 af Vagten blev Kl. 14 afhentet pr. Lastmotorvogn. 8 Gardere var efter Kampens Ophør forsvundet i Mørket.

Ved Vagten blev 1 menig saaret (Kødsaar i venstre Ben).

Hele Vagtens Optræden er af Chefen for Adjutantstaben blevet betegnet som fortræffelig.

Chefen for Adjutantstaben, Oberst C. C. B. Dreyer, var Kl. 3.55 klar til fra sit Hjem i Kronprinsensgade at begive sig til Sorgenfri Slot, da Obersten af den jourhavende Adjutant fik telefonisk Meddelelse bl. a. om, at tyske Tropper havde omringet Sorgenfri. Samtidig hørtes Skud og Detonationer fra hele det omgivende Kvarter. Telefonforbindelse med Sorgenfri Slot kunde ikke atter opnaas.

Kl. 6.30 blev Obersten afhentet af en tysk Patrouille og ført i Lastmotorvogn til Frederiksberg Slot og blev ca. Kl. 11 kørt til Sorgenfri Slot, hvor den tyske Forbindelses-

officer, Oberleutnant v. Zimmermann meddelte, at Obersten ligesom Hans Majestæt Kongens Adjutanter kunde færdes frit overalt i civil Paaklædning.

Kaptajn S. E. F. V. L. Greve Knuth var Adjutant du jour. Kaptajn P. A. C. Henningsen havde den 28. August Aften faaet Tilladelse til at opholde sig paa Sorgenfri Slot om Natten. Kaptajn E. H. D. Havsteen begav sig paa Cykel fra sin Bopæl, Ahlmanns Allé, Kl. 4 ad Tranegaardsvej, Høeghsmindevej mod Sorgenfri Slot og blev ved Smakkegaardsvej 21 tilbageholdt ved et tysk Batteri, der var gaaet i Stilling Øst for Vejen mod Jægersborg Kaserne, indtil Kl. 7.00.

Amalienborg Slot.

Vagtkommandør: Premierløjtnant J. J. Greve Scheel ved 3. Livgardebataillon.

Vagtstyrke: 30 menige samt Befalingsmænd.

Mellem Kl. 13.25 og 15.25 opholdt Deres Majestæter sig i Residenspalæet, hvor der afholdtes Statsraad.

Efter Kl. 16 tilgik der fra Civile og Politibetjente Vagtkommandøren forskellige Meddelelser om Udladning af Krigsmateriel i Frihavnen, Opmarch af Motorkolonner m. v. Kl. 2.05 passerede en tysk Fodfolkskolonne paa ca. 150 Mand Pladsen.

Kort før Kl. 4 blev en Telefonsamtale med Vagtkommandøren paa Sorgenfri Slot afbrudt ved en tysk Patrouilles Ankomst til Sorgenfrivagten.

Ca. Kl. 4.05 blev der banket stærkt paa Portdøren til Stengangen, der fører til Mandskabsvagtstuen, og Alarmklokken ringede.

Vagtkommandøren aabnede Døren, og en tysk Oberst ledsaget af en Løjtnant og 3 Maskinpistolskytter anmodede om en Samtale med Hans kongelige Højhed Kronprinsen. Obersten og Løjtnanten blev ledsaget til Kronprinsens Palæ og ført ind til Kronprinsen af dennes Adjutant. Vagtkommandøren forblev i Portgangen for at se efter de 3 Maskinpistolskytter. Efter at de to tyske Officerer havde forladt Kronprinsen, blev Vagtkommandøren tilkaldt og modtog af Kronprinsen Instruktioner gaaende ud paa, at der ikke skulde ydes Modstand over for en tysk Besættelse af Slottene, der snart vilde finde Sted. Vagten skulde indtil da forblive paa sin Post. Derefter var Vagtkommandøren frit stillet.

I Portgangen ventede de to tyske Officerer og spurgte Vagtkommandøren, om de kunde komme og besætte Slottene.

Vagtkommandøren forklarede dem, hvilken Ordre han havde faaet, og at intet Skud vilde blive løsnet fra den danske Vagts Side.

Obersten kørte derpaa bort.

Der kunde nu høres stærke Detonationer fra Byen og særligt fra Havnen og Amager og tillige Geværild, hvorfor Vagtkommandøren besluttede, naar Opgaven som Vagt var løst, at søge mod Livgardens Kaserne.

Den tyske Løjtnant meddelte imidlertid, at han havde Ordre til at afvæbne Vagten, naar Besættelsestropperne var ankommet, samt at alle danske Styrker skulde være afvæbnet Kl. 4 (Kl. 5?).

Da Telefonforbindelsen til Livgardens Kaserne viste sig at være afbrudt, sendtes Fanebæreren og 2 Mand som Patrouille til Kasernen.

Vagtkommandøren søgte derpaa Forholdsordre angaaende Afvæbningen hos Kronprinsen, der gav Ordre til, at Vaabnene skulde nedlægges, hvis anden Ordning ikke kunde opnaas ad Forhandlingens Vej.

Kort efter ankom tysk Fodfolk fra Frederiksgades nordlige Del i Kampformation langs Murene, senere kom Formationer af Luftvaabnet, ialt ca. 200 Mand.

Posterne inddroges, og Vaabnene samledes uden for Vagten og overtoges af Tyskerne.

Vagtstyrken afmarcherede derefter til Kasernen under Ledsagelse af den tyske Løjtnant og interneredes.

Livgardens Kaserne.

Kasernekommandant: Oberst H. Schwarz-Nielsen, Chef for Livgarden.

Kasernevagt: 1 Korporal og 18 menige.

Styrke: 1. Livgardebataillons 2. Kompagni, Chef: Kaptajn K. Greve Brockenhuus-Schack, samt 2 Officerer, 5 Befalingsmænd af Officiantgruppen, 5 Underofficerer af Reserven og 177 menige (uddannet Mandskab).

Natten forløb roligt indtil Kl. 4.00, da der lød Skud i Kasernens umiddelbare Nærhed og straks efter meget kraftige Maskinpistolbyger fra Indgang 2 B (ØsterVoldgade).

Her blev der Kl. 4.00 banket paa, og Posten inden for Døren alarmerede Vagtkommandøren.

Denne aabnede Døren med paasat Sikkerhedskæde og spurgte gentagne Gange: »Hvem der« uden at faa Svar. Lukning af Døren blev forsøgt forhindret udefra. Formentlig er der herunder blevet afgivet Skud, hvorved Føreren for det tyske Kommando (Oberleutnant) er blevet dræbt. Vagtkommandøren alarmerede Vagten og tog selv Stilling i Døren til Vagtstuen. Straks efter sprængtes Indgangsdøren. Den inspektionshavende, Oversergent K. O. Norvin, faldt formentlig ved denne Lejlighed. Vagtkommandøren aabnede Ilden mod de indtrængende. Den vagthavende Officiant, K. F. Nielsen, kom til Stede og faldt ved Foden af Stentrappen, saaret i Underlivet af et Skud afgivet gennem Døren.

Tyskerne trængte under voldsom Ildafgivelse ind paa Kasernen. Adjutanten, Kaptajnløjtnant S. Snerding, der var paa Vej ned af Trappen under Ildafgivelse med Pistol, faldt her.

Kompagniets Befalingsmænd og Mandskab greb ved Skydningen straks til Vaaben og afgav Ild fra Vinduerne.

Posterne paa Eksercerpladsen optog Ildkampen med de fra Alleen langs Kongens Have indtrængende Tyskere. Tyskerne besvarede dette med Ild mod Bygningen og Pladsen.

Kompagniets Chef og Næstkommanderende søgte i Løb ned langs Asfalten (langs Østsiden af Kasernen) for at skaffe Underretning om Forholdene. Da Næstkommanderende naaede ud for Indgang 2 B, løb han lige ind i 6 à 8 Tyskere, som han i Mørket antog for Gardere. Disse overmandede ham. Under dette vendte Kompagnichefen tilbage til Rosenborgfløjen og beordrede her al Skydnings Ophør. Kort efter indfandt Chefen for Livgarden sig ledsaget af en tysk Befalingsmand (Næstkommanderende?). Chefen havde allerede paa dette Tidspunkt (lige efter Adjutantens Fald) standset Skydningen i Gothersgadefløjen og befalede nu Skydningens Ophør for Resten af Kasernen. Samtlige Vaaben beordredes afleveret og blev kastet i Dynge paa Trappeafsatserne. Garderne beordredes samlet dels paa Garderstuen og dels i Kostforplejningen. Samtlige Befalingsmænd samledes i Officersmessen. Klokken var paa dette Tidspunkt ca. 5.00.

Døde: 1 Officer og 1 Underofficer af Reserven.

Saarede: 1 Officiant og 1 menig.

Jægersborg Kaserne.

Kasernekommandant: Oberstløjtnant A. O. Adolph, Chef for 2. Livgardebataillon.

Kasernevagt: 2 Befalingsmænd og 38 menige.

Styrke: 3. Livgardebataillons 3 Rekrutkompagnier (2 Rekylgeværkompagnier og 1 Skytskompagni).

Af Kasernevagten var der om Natten udstillet 5 Dobbeltposter: 1 ved Hovedporten, 1 ved den vestlige Gavl af Depotbygningen og 1 ved hvert af de 3 Kompagniers Omraade.

En Patrouille paa 2 Mand afpatrouillerede Kasernens Omraade hver halve Time, 2 Mand var Telefonvagt.

Af det postfri Mandskab opholdt ca. 10 Mand sig i en Træbarak nær ved Hovedporten. Resten i den sædvanlige Vagtstue.

Kl. ca. 1.30 tilgik der Kasernekommandanten Meddelelse om, at et tysk Kommando, sandsynligvis fra Høvelte eller Sandholm, var under March ad Lyngbyvej mod København, og noget senere meddeltes, at Kommandoet rykkede fra Lyngby mod Jægersborg, men havde gjort Holdt ved den store Rundkørsel ved den vestlige Ende af Jægersborg Allé.

Ude paa Kasernens Omraade meldte en Skildvagt Kasernekommandanten, at han mente at have set stærke Automobillygter i Jægerborg Allé Vest for Kasernen. Fra den vestlige Indkørsel iagttog Kasernekommandanten Alleen, men saa intet mistænkeligt. Paa Tilbagevejen til Kasernen hørte han imidlertid Støj og saa da 2 Køretøjer køre ned mod Kasernen og blev af Afstanden mellem Lygterne klar over, at det drejede sig om Kampvogne. Disse kørte langsomt hen til den vestlige Gitterport og drejede kort efter til højre ad Meutegaardsvej og videre ad Jægersborg Allé mod Øst.

Efter den første Kampvogn løb 20—25 Mand.

Kasernekommandanten løb til den aabne Plads foran Hovedporten. Kampvognene var da kørt gennem Hegnet Vest for Hovedporten ind paa Kasernepladsen og aabnede en voldsom Maskingeværild i Retning af Oberstløjtnanten, der løb igennem sin Tjenestebolig, hvor Hans Højhed Prins Georg var ifærd med at afgive Melding til Krigsministeriet (ca. Kl. 4.35), og søgte op paa Siden af Kampvognen for at faa Føreren, en Oberleutnant, til at standse Skydningen.

Oberstløjtnant J. H. G. Holnæs, Chef for 3. Livgardebataillon, der havde opholdt sig paa sit Bataillonskontor og ca. Kl. 4.10 blev alarmeret ved Skydningen, traf uden for Kontoret en tysk Patrouille og forlangte at blive ført til kommanderende tysk Officer, over for hvem Oberstløjtnanten nedlagde Protest i Henhold til de givne Direktiver. Denne standsede Skydningen. En Anmodning fra Oberstløjtnant Holnæs om at komme i Forbindelse med Livgardens Chef afsloges.

Føreren for den tyske Bataillon, der angreb Kasernen, kom nu til Stede og gav Ordre om Aflevering af Vaaben, hvilket skete mod Protest, hvorefter Befalingsmænd og Mandskab interneredes henholdsvis i Kvartererne og Messerne.

Et tysk Batteri (Fodfolksskyts?) var gaaet i Stilling mod Kasernen ved Smakkegaardsvej 21, men kom ikke til Skud.

Tab:

1 menig af Vagtmandskabet død.

1 Kornet saaret let.

Efter den tyske Oberleutnants Opgivelse havde Tyskerne 4 saarede.

Rigensgade 11. (Sjællandske Divisions Stab).

Kl. 3.40 indløb telefonisk Melding fra Premierløjtnant K. R. Resner, tjenstgørende ved Underlægeskolen, om at 2 tyske Cyklistkompagnier har afsiddet i Nærheden af Jægersborg Station og med 2 Kampvogne rykker mod Jægersborg Kaserne, der er underrettet af Premierløjtnanten.

Kl. 3.45 ringer Oberst H. H. Jørgensen, Generalkommandoen, og oplyser, at tyske Tropper har omringet Slotsholmen og Sorgenfri. Obersten underrettes om Premierløjtnant Resners ovennævnte Melding.

Umiddelbart efter meddeles foranstaaende Oplysninger telefonisk underlagte Enheder, der samtidig oplyser som nedenfor anført:

— *Baraklejren paa Amager:* Vagten angrebet med Haandgranater og Skydning. Vagten besvaret Ilden. Tilsyneladende kun mindre tyske Patrouiller.

— *Livgardens Kaserne:* Adjutanten melder: Intet fjendtligt her.

— *Gernersgades Kaserne:* Forbindelse kan ikke opnaas.

— *Garnisonskommandanten i Næstved:* Intet fjendtligt, men har modtaget Melding fra Vordingborg om, at den derværende tyske Garnison har rekvireret Motorvogne i Byen, og at Dele af den er transporteret mod Nord.

— *Garnisonskommandanten i Holbæk:* Intet fjendtligt her.

— *Gribskovlejren:* Intet fjendtligt her.

— *Jægersprislejren:* Intet fjendtligt her.

Under dette hørtes kraftig Skydning og flere Detonationer bl. a. i Retning fra Livgardens Kaserne. Herfra meldes Kl. ca. 4.15 (Overofficiant M. Sørensen): Kasernen besat af Tyskerne. Skydningen standset efter Oberstens Bestemmelse.

Melding til Generalkommandoen om foranstaaende Begivenheder (modtaget af Ritmester Lunding), Ritmesteren oplyser samtidig, at der skydes paa Slotsholmen, bl. a. i Bibliotekshaven, og man venter Tyskerne hvert Øjeblik.

Omtrent samtidig hermed iagttoges tyske Tropper i Rigensgade—Stokhusgade.

Kl. ca. 4.20 sprængtes Porten i Rigensgade 11, antagelig med en Sprængladning. Divisionsgeneralen, Stabschefen, Oberstløjtnant J. Nordentoft, Souschefen, Kaptajn P. Hersting, Kaptajnløjtnant E. H. Wolff ved 2. Livgardebataillon, tjenstgørende ved Divisionsstaben, samt Officiant Helgesen var paa dette Tidspunkt til Stede i Kontorerne, 7 menige af Hjælpetropperne i Ordonnansstue og Telefonrum. Lokalerne besattes af de indtrængende tyske Tropper, og Stabens Officerer afleverede deres Vaaben. Staben samledes i Gaarden tillige med andet Personel fra Kasernen.

Kl. ca. 5.00 blev Divisionsgeneralen afhentet og det øvrige Personel samlet i Kontorlokalerne.

Kl. ca. 3.45 var Divisionsgeneralen blevet eftersøgt i sin Bolig i Hellerup af 3 tyske Officerer af die Luftwaffe med Major Kuhlmann i Spidsen. Meddelelse herom blev Kl. ca. 3.50 sendt Generalen af dennes Søn.

Rigensgade 9. (Sundhedstroppernes Depot).

Kommandant paa Rigensgades Kaserne: Kaptajn A. J. C. Gandil, Chef for Sundhedstroppernes jydske Depot.

Den 28. August Kl. 22 oprettedes Telefonvagt paa Sundhedstroppernes Kontor til Forbindelse med Underlægeskolen i Gentofte Badmintonhal.

Kl. 3.20 hørtes stærk Geværild og Maskinpistolskydning fra Sølvgade. Samtidig lød stærke Detonationer i Retning af Havnen.

Kl. 3.40 meldte Underlægeskolen (Premierløjtnant Resner), at tyske Tropper nærmede sig Jægersborg Kaserne og var ved at omringe denne. Meldingen videregaves til Sjællandske Division pr. Telefon.

Kl. ca. 4.00 hørtes en stærk Sprængning ud for Nr. 11 (Sjællandske Division)[1].

Samtidig meldte Underlægeskolen, at Jægersborg Kaserne var taget af tyske Tropper efter en kort Kamp. For at afgive denne Melding til Sjællandske Division og opnaa Forbindelse med denne, begav Kaptajnen sig til Divisionskontorerne og aabnede paa Vejen Porten til Gaden i Nr. 9. Paa dette Tidspunkt hørtes Sprængninger af Haandgranater i Gaarden ved Stokhusgade 3.

I Gangen gennem Mellembygningen til Nr. 11 blev Kaptajnen taget til Fange af 3 tyske Soldater og opstillet mellem andre tilfangetagne i Gaarden til Nr. 11.

Kontorerne i Stokhusgade 3. (1. Regiment m. fl.)

Efter Ordre fra 1. Regiment tiltraadte Oberstløjtnant R. Allerup, Chef for 21. Bataillon, den 28. August Aften Vagten paa Kontorerne i Stokhusgade 3.

Til Stede paa Kontorerne var endvidere 21. Bataillons Skriver og 2 Telefonordonnanser (menige af Hjælpetropperne).

Kl. ca. 3.40 modtoges pr. Telefon fra Sjællandske Division Situationsmelding om Sorgenfri, Jægersborg Kaserne m. v.; samtidig hørtes stærk Skydning i den indre By.

Mens Regimentschefen, Oberst R. L. M. Mikkelsen, telefonisk forhørte sig om Aarsagen til Sprængningen, hørtes stærke Slag mod Hovedindgangen til Bygningen. Oberstløjtnanten begav sig til Fortrappen for at undersøge Sagen, men da Trappelyset ikke virkede, og stærk Skydning hørtes fra automatiske Vaaben, Haandvaaben og Haandgranater, hvilke sidste rettedes dels mod Hovedindgangen, dels mod Bygningens Sider, forblev Oberstløjtnanten paa 1. Sal, tændte Lyset i Kontorerne og afventede Tyskernes Fremtrængen. Da denne udeblev ad Fortrappen, gik Oberstløjtnanten til Bagtrappen, hvor en større Flok tyske Soldater trængte op ad Trappen til Stueetagen.

Paa Anraab fra Oberstløjtnanten om, at han var den ældste danske Officer, og at der ikke vilde blive gjort Modstand (af Vaaben i Stokhusgade 3 fandtes kun Skriverens Pistol, idet Oberstløjtnantens Pistol var til Reparation), indstilledes Skydningen og Arbejdet med at sprænge eller sønderslaa Døre m. v. midlertidigt, og Oberstløjtnanten fik Meddelelse om, at det tyske Mandskab havde Ordre til at bemægtige sig Bygningen.

De 4 tilstedeværende danske Militærpersoner blev taget i Forvaring, først paa Gaden, derefter i Stokhusgade 3 for sluttelig at blive ført til Sjællandske Divisions Lokaler i Rigensgade 11.

Gernersgades Kaserne.

Ældste Officer paa Kasernen: Kaptajn P. B. Erichsen.

Indkvarteret Styrke: 21. Bataillons 1. Kompagni, Chef Kaptajn P. B. Erichsen, ca. 70 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper).

21. Bataillons 3. Kompagni, Chef Kaptajn H. G. Agger og ca. 15 Befalingsmænd og menige, uddannet Mandskab, Vagtkompagni).

Endvidere 6 menige (Rekrutter) af 17. Bataillon, Vagtforstærkning.

[1]) Sj. Div. siger 4.20.

21. Bataillons 1. Kompgani, der til daglig anvendtes til Ordonnans- og Arbejdstjeneste, og hvis Kampuddannelse var yderst ringe — kun nogle af Mandskabet havde skudt 2 Skydninger med Gevær 1889 — var indkvarteret paa Kasernens 1. Sal, medens 3. Kompagni, hvis Hovedmasse var afgivet til Vagter paa Frederiksberg Slot, Ny Tøjhus og Slotsholmen, og som derfor kun talte 9 menige, var indkvarteret i Stueetagen. Her var ogsaa Vagtforstærkningen paa 6 Mand af 17. Bataillon indkvarteret.

Vagten bestod efter foretaget Forstærkning af 1 Kornet og 12 Mand og havde udstillet 1 Post i Porten og 1 i Baggaarden.

Kaptajn P. B. Erichsen modtog den 28. August Eftermiddag ved Kompagniets Kommandoofficiant telefonisk Ordre om, at alle skulde indfinde sig paa Kasernen, og satte sig derefter i Forbindelse med Chefen for 21. Bataillon og modtog som Forholdsordre:

— at der ikke maatte gøres Modstand samt

— at Kaptajnen, saafremt Besættelsesmagten henvendte sig og ønskede Adgang til Kasernen, da skulde standse de paagældende ved Porten og bede om Tilladelse til først at henvende sig til sine Foresatte; dersom man ikke vilde standse og vente, skulde Kaptajnen under Protest indlade de paagældende.

I Løbet af Aftenen instrueredes alt indkvarteret Personel indgaaende om deres Forhold, hvorhos det indskærpedes, at Posterne (Patrouillen) skulde bruge deres Vaaben, dersom nogen søgte at tiltvinge sig Adgang til Kasernen.

Fra Kl. 21 skulde der fra Vagten udsendes en Patrouille paa 2 Mand hvert Kvarter. Patrouillen skulde fra Porten i Borgergade gaa langs Kasernens Omraade i Haregade—Borgergade—Gernersgade. Ordre til hyppig Inspektion af Vagten gaves, og Telefonvagt etableredes paa Kontoret.

Mandskabet blev beordret til Ro Kl. 22 og til at hvile paaklædt paa Sengene.

I Løbet af Natten var der megen Uro i Kvarteret omkring Kasernen, og Skildvagten gav Alarm flere Gange, bl. a. Kl. 1, da tyske Militærvogne (4 Kampvogne?) kørte forbi Kasernen.

Faa Minutter før Kl. 4 kom Skildvagten løbende op til Kaptajn Erichsen, der sammen med Kaptajn H. G. Agger hvilede i Officerernes Samlingsstue paa 1. Sal, og meldte: »Nu er de her«.

De to Kaptajner løb ned til Porten, hvor Vagtkommandøren havde indtaget Skildvagtens Plads og forklarede, at en civilklædt Mandsperson havde banket paa Porten og forsøgt at indlede en Samtale med Skildvagten. Kaptajn Erichsen lukkede Lemmen i Porten op, og kunde da skelne den omtalte Person, der var uden Hat og som paa gebrokkent Dansk meddelte, at det var meget daarligt Vejr. Kaptajnen svarede kort og lukkede atter Lemmen, men et Øjeblik efter bankede det paa Porten, og den samme Stemme sagde, at han ikke kunde finde Vej og bad om Hjælp hertil. (Det viste sig senere, at den paagældende var en af det angribende Kompagni Soldater). Kaptajnen afviste Anmodningen og bad Kaptajn Agger om at afgive telefonisk Melding til Generalkommandoen om det passerede og udbede sig Forholdsordre. Det lykkedes ikke Kaptajnen at opnaa denne telefoniske Forbindelse.

I Porten var Premierløjtnant T. J. P. O. Madsen og Sekondløjtnant H. E. Skaarup kommet til. Sekondløjtnanten blev beordret til at kalde Mandskabet op. Kaptajn Erichsen raabte til dem, der antoges at være udenfor Porten: »Holdt. Hvem er der? Hvad ønsker De?« saavel paa Dansk som paa Tysk, men da han i det samme hørte nogle Lyde uden for Porten og herved kom til at tænke paa Sprængningen af Norgesporten i Kastellet den 9. April 1940, beordrede han alle bort fra Porten og gik selv bagest med Premierløjtnant Madsen. Umiddelbart efter blev Porten sprængt med en Sprængladning, hvorved de to Officerer

blev slynget omkuld, og Ild blev aabnet mod Døraabningen med automatiske Vaaben. Kommandoen: Erste Kompanie vorwärts, hørtes, og under heftig Skydning med Maskinpistoler stormede Tyskerne gennem Vestibulen og ind i Salen, hvor der kun brændte en Mørklægningspære. Paa Balkonen i denne kom Sekondløjtnant Skaarup netop til Syne med Mandskabet af 1. Kompagni, og Kaptajn Erichsen beordre dem ned ad Trappen for at faa dem væk fra Balkonen, samtidig med at han raabte: Halt, hier wird nicht geschossen, ich bin der verantwortliche Kommandant. Det lykkedes omsider at faa Skydningen standset, idet Knald og Eksplosioner bevirkede, at Ordren kun gik langsomt igennem. Tyskerne skød med Maskinpistol ind gennem Dørene til alle Stuerne i Stueetagen. Herved blev Overofficiant O. K. Karbo dødeligt saaret. En menig blev skudt, da han med fældet Bajonet kom løbende ud fra en Belægningsstue. En menig greb, da der blev skudt ind paa Belægningsstuen, sin Maskinpistol og afgav ca. 100 Skud mod Tyskerne i Salen. Han blev senere saaret og havde Held til at komme forbi den tyske Post i Porten over i Haregade, hvor han søgte Ly hos nogle civile Beboere, og hvorfra han senere blev indlagt paa Kommunehospitalet. En anden menig fra samme Stue slap ud gennem Gaarden og Porten i Borgergade, men blev herude ramt af et Skud bagfra — og blev efter et Kvarters Forløb hjulpet tilbage til Kasernen af en dansk Politibetjent.

Fra Vagtmandskabet eller fra det paa 1. Sal indkvarterede Mandskabs Side synes der ikke at være afgivet Skud.

Efter Skydningens Standsning Kl. ca. 4.25 blev alle foreløbig samlet i Salen, herunder 2 Kvinder og 1 Barn fra Udsalgsbygningen. Senere blev forskellige civile Personer indbragt paa Kasernen, herunder Søløjtnant Haugsted, der i civil var blevet anholdt paa Gaden, og som senere saa Lejlighed til at flygte.

De saarede og døde blev bragt bort.

Den 29. forblev det militære Personel under Bevogtning paa Kasernen.

Den 30. Morgen blev Officererne transporteret til Idrætshuset.

Den angribende Styrke var Pionerlehrbataillons 1. Kompagni under Oberleutnant Höfke. 2 Kampvogne var i Beredskab uden for Kasernen.

Tab paa dansk Side:

1 Overofficiant og 1 menig døde,
1 Officer og 2 menige saarede.

Tab paa tysk Side:

1 Oberleutnant død og nogle menige saarede.

Herluf Trollesgades Kaserne.

Fungerende Kasernekommandant: Kaptajn E. Lambertsen ved 11. Bataillon.

Indkvarteret Styrke: Forplejningskorpsets Skole, Chef Overintendant S. A. Helgesen, ca. 60 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

1. Feltartilleriregiments Depot, ca. 50 Befalingsmænd og menige (af Hjælpetropperne).

Kaptajn E. Lambertsen ankom til Kasernen ca. Kl. 18 for efter Sjællandske Divisions Ordre at overtage Kommandoen, idet Kasernekommandanten, Oberstløjtnant V. Bohn havde Orlov.

I Samarbejde med Chefen for Forplejningskorpsets Skole blev følgende særlige Foranstaltninger truffet:

— Posten i Kaserneporten blev forstærket til Dobbeltpost, og Hjelm og skarpe Patroner (i Magasin) udleveredes. Den ene Mand skulde være ved selve den aflaasede Port, den anden lidt længere tilbage i Portrummet. Vagtkommandør og Vagtmandskab blev instrueret i Overensstemmelse med foreliggende »Direktiver for fremmede Militærpersoners Adgang til Herluf Trollesgades Kaserne«.

— 2 Observationsposter à 1 Mand blev — i almindelig Tjenestedragt — udstillet ved Hjørnerne af Holbergsgades Skæring med Herluf Trollesgade og med Nyhavn med Opgave at melde om eventuelle Optogs og Kolonners Bevægelser mod Kasernen.

— Telefonvagt med 1 Befalingsmand og 1 menig oprettedes paa Skolens Kontor.

— 1 menig Befalingsmodtager blev sendt til Sjællandske Division, men atter sendt tilbage herfra, da Divisionen havde Ordonnanser nok.

— Alle vagtfri menige skulde fra Kl. 23 hvile paaklædt paa Sengene med uladte Vaaben hos sig.

Kl. 4.05 meddelte Overintendant Helgesen, der da tiltraadte Telefonvagt, at der blev skudt meget kraftigt i de nærliggende Gader. Alt Personel blev alarmeret, og Kaptajn Lambertsen begav sig fra sit Opholdssted i Kasernens 2. Etage mod Vagtlokalet, men blev paa Trappeafsatsen mellem 1. Etage og Stueetagen holdt op af tyske Soldater. Overintendant Helgesen blev samtidig taget til Fange ved Vagtlokalet, og samtlige Befalingsmænd og menige blev afvæbnede af de indtrængende tyske Soldater.

Portposten havde vekslet Skud med Tyskerne, uden at nogen Danske var blevet saaret.

Kaptajn Lambertsen protesterede over for den tyske Kompagniører, Hauptmann Bloesch (paa Skulderstroppen bar han Nummeret 111), der meddelte, at hans Kompagni deltog i en samlet Aktion mod samtlige Kaserner og Politistationer, fordi den danske Regering ikke havde besvaret en tysk Henvendelse.

Efter Afvæbningen blev de menige samlet i Samlingsstuen og senere ført til Badmintonhallen ved Lyngbyvejen, medens Officererne overførtes til Idrætsparken.

Prinsessegades Kaserne.

Ældste tilstedeværende Officer: Oberstløjtnant C. C. Larsen, Chef for Sjællandske Flyverafdeling.

Indkvarteret Styrke: Ca. 25 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper, Reservehaandværkere og Reservehaandværkerelever).

Den 28. August 1943 blev Oberstløjtnant C. C. Larsen i Henhold til Generalkommandoens Ordre om, at en Stabsofficer skulde være til Stede paa Kasernen, af Chefen for Hærens Flyvertropper beordret til at være paa Prinsessegades Kaserne og indtraf her ca. Kl. 18.00.

Oberstløjtnanten lod Vagten forstærke med 6 Mand, hvoraf 2 til Stadighed skulde patrouillere langs Kasernens Begrænsning (højt Plankeværk med Pigtraad foroven).

Kl. ca. 3.15 tilgik der fra civil Side telefonisk Meddelelse om, at Sorgenfri og Slotsholmen skulde være omringet af tyske Soldater, og Kl. ca. 3.50 telefoneredes fra Oberstløjtnantens Hjem, at 2 tyske Soldater havde søgt at afhente Oberstløjtnanten og taget hans Stedsøn i Stedet. Ved en Opringning til Generalkommandoen kunde denne (ved Oberst H. H. Jørgensen) ikke bekræfte de nævnte Rygter.

Kaptajn A. K. Wilton, der efter Ordre befandt sig paa Kasernen, gav efter Modtagelsen af Meddelelsen Ordre til, at Befalingsmænd og Mandskabet (der var indkvarteret i 3. Etage) skulde vækkes og Vaaben gøres klar.

Umiddelbart efter Kl. 4 hørtes Skydning og Eksplosioner i forskellig Afstand fra Kasernen. Kaptajnen samlede Mandskabet, der ikke var anvendeligt til Forsvar af Kasernen i Mørke, under Befaling af en Overofficiant paa det nærmeste Sted i Etagen, der kunde yde Beskyttelse mod Sprængstykker og Projektiler.

Kl. 4.20 sprængtes Kaserneporten med en Sprængladning. Patrouillen, som paa sin Gang langs Kasernens Begrænsning passerede Skildvagten ca. Kl. 4.20, blev af denne opfordret til at se efter, idet han mente at have bemærket noget mistænkeligt, og netop da Soldaterne skulde til at se efter, skete Sprængningen, hvorved en menig blev saaret i højre Arm. Den menige løb til Vagten og afgav Melding til Vagtkommandøren.

Oberstløjtnanten, som straks var kommet til Stede og var klar over, at det drejede sig om Angreb af regulære tyske Styrker, gik frem til Hovedindgangen for at faa Overblik over Situationen og for at etablere Forbindelse med Tyskerne. Der kunde intet ses paa Grund af Mørket, men i Retning af Kaserneporten hørtes Larm, og der faldt Skud fra begge Sider. Oberstløjtnanten svingede med en Lygte for at opnaa Kontakt, men herved udløstes Ild (Lyssporprojektiler) fra et Maskingevær i Retning af Kaserneporten, og Oberstløjtnanten blev ramt i højre Side og bragt ind i Telefonvagten. Her gav han den inspektionshavende Befalingsmand, en Stabsofficiant, Ordre til at afgive Melding til Generalkommandoen, der paa sin Side gav Ordre til, at al Modstand skulde indstilles.

Kasernen blev derefter overgivet under Protest af Kaptajn Wilton til Føreren for den tyske Styrke (100—200 Mand under en Hauptmann), der imidlertid var trængt ind paa Kasernen. Den danske Styrke blev afvæbnet og samlet paa 1. Etage, medens Kasernen blev gennemsøgt, og derefter ført til Artillerivejs Kaserne. De saarede blev sammen med 3—4 saarede Tyskere ført til tysk Krigslazaret, hvor den menige fik højre Underarm sat af.

Om Eftermiddagen aflagde General Hanneken med Ledsager Besøg hos Oberstløjtnant Larsen. Generalen udtalte, at han meget beklagede, hvad der var sket. Oberstløjtnanten svarede hertil, at det gjorde han ogsaa.

Barakkelejren og Teltlejren paa Amager.

I Lejrkommandanten, Oberstløjtnant F. L. Hvalkofs Fravær havde Lejrkaptajnen, Kaptajn S. O. Valt, til Raadighed for Luftværnsregimentet, Kommandoen i Barakkelejren.

Styrke: I Barakkelejren: 5. Regiments Kanonkompagni, Kommandør: Premierløjtnant A. Nielsen (uddannet Mandskab).

6. Artilleriafdelings 2. Batteri. Chef: Kaptajn A. J. S. Steenstrup (uddannet Mandskab).

Artilleriskydeskolens Arbejdsmandskab.

I Teltlejren Øst for Barakkerne: 17. Bataillons 2. Kompagni. Chef: Kaptajn A. D. Jensen, ca. 60 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

Vagt ved Indgangen til Barakkelejren: 1 Sekondløjtnant, 1 Kornet og 9 menige af 2/17. B. Mandskabet blev i Løbet af Aftenen den 28. August ombyttet med Mandskab af 2/6. A. A. Fra Vagten var udstillet 1 Post ved Vagtbygningen, medens 1 Mand patrouillerede ved Barakkerne og 1 Post stod ved 2/6. A. A.s Garage, hvor tillige Kanonkompagniets Materiel opbevaredes.

I øvrigt var følgende Foranstaltninger truffet for Natten: 1 Post i hver Barak, hvor Mandskab og Befalingsmænd hvilede paaklædt med Haandvaaben og Ammunition hos sig. 2 Maskinkanoner og 1 Fodfolkskanon var trukket ind i Lejren. I Teltlejren var Rekylgeværer og Trefodsgeværer nedgravet i Grave for knælende Skytter. Gravene var anbragt i Hovedsagen langs Teltlejrens Side til Bestrygning af det Pigtraadshegn, der omgav Lejren.

Ca. Kl. 3.30 raabte Posten ved Vagtbygningen: »Holdt, hvem dèr!« og affyrede et Skud, idet han havde iagttaget en tysk Patrouille, der ikke besvarede Tilraabet. Vagten gjorde sig klar til Kamp, afsendte Melding til Lejrkaptajnen og lod en Mand skyde Alarmskydning. Vagtkommandøren saa kort efter en Korporal af 2/6. A. A. komme i Løb ned ad Barakgaden uden Hjelm og Vaaben. Lidt senere fandtes han død ca. 10 m fra Vagtbygningen med et Skud i Baghovedet og blev baaret ind i Vagtbygningen.

Da Vagtkommandøren hørte Støj fra et Buskads over for Vagtbygningen, lyste han med sin Feltlygte derhen og saa 6—8 Tyskere staa oprejst i Buskadset, som han kastede 2 Haandgranater imod. Med en menig forsøgte han at undersøge Buskadset, og herunder blev begge saarede. Vagtkommandøren trak nu Vagtstyrken tilbage til Barakkerne og afgav Melding til Kaptajn Valt, der forgæves søgte Forbindelse med højere Myndigheder. Kanonkompagniet havde imidlertid besat det i Lejren værende Fodfolksskyts og Lejrens østlige Side, medens 2/6. Artilleriafdeling besatte den vestlige Side (mod Artillerivej). En livlig Ildkamp med Haandvaaben og Haandgranater udviklede sig, hvorunder de tyske Styrker trængte 40—60 m ind i Lejren. At de ikke trængte længere frem skyldtes formentlig bl. a. Tilstedeværelsen af 2/17. B. Kl. ca. 4.30 observeredes en Kampvogn, der var kørt ca. 80 m ind i Lejren. Ilden fra de to 20 mm Kanoner aabnedes mod den uden Virkning. Et Skud af Fodfolkskanonen traf den derefter mellem Lygterne, hvorpaa den standsede og trak sig tilbage. Fra tysk Side er det senere blevet oplyst, at 1 Mand af Besætningen var dræbt og 2 saarede.

Ildkampen fortsatte indtil ca. Kl. 5.30, hvorunder fjendtlig Maskingeværild jævnligt fejede ned langs Lejrgaden. Den ene Maskinkanon blev herved sat ud af Funktion.

Det lykkedes Kl. ca. 5.05 Kaptajn Steenstrup at komme i Forbindelse med Krigsministeriet, Oberstløjtnant C. A. Friis, der meddelte, at saa godt som alle Kaserner i Byen var besat, og at Modstanden kunde standses med det samme.

Kaptajn Valt gav derefter Ordre til at indstille Ilden og søgte Forbindelse med den tyske Styrkes Fører. Denne, en Oberleutnant, gav Ordre til at samle Underafdelingerne og aflevere Vaaben. Dette skete, dog blev en Del Vaaben ved 2/17. B. forinden ødelagt.

Styrkerne blev derpaa foreløbig interneret paa Artillerivejs Kaserne. Paa dette Tidspunkt brændte Marketenderibygningen.

Ved Indgangen til Lejren holdt en fjendtlig Kampvogn, ved Indgangen til Skydebanerne yderligere 2. Ved Artillerivej var 3 Fodfolksmorterer i Stilling.

Vagtkommandøren, Sekondløjtnant Frøssing, blev fra Artillerivej, hvor han blev forbundet, ført bort i en Ambulance, men undveg undervejs og blev Mandag den 30. indlagt paa Militærhospitalet.

Tab:

2/6. A. A. 1 Korporal og 2 menige døde, 3 menige saaret.
5. Regiments Kanonkompagni. 1 Oversergent og 1 menig saaret.
2/17. B. 1 Sekondløjtnant saaret.
Artilleriskydeskolen. 1 Officiant saaret.

Øvelsespladsen i Ryvangen.

Ældste Befalingsmand: Oberst O. C. Thomsen, Chef for Ingeniørregimentet.

Øvrige Styrke: Regimentsadjutanten, 1 Vagtkommandør og 8 menige (Hjælpetropper).

Regimentschefen indfandt sig paa Regimentskontoret i Ryvangen den 28. August Kl. 20.00.

Indtil Midnat hørtes Motorlarm o. l. fra Vognmandsmarken. Paa Øvelsespladsen var alt roligt. Ca. Kl. 21 opmaalte 2 tyske Soldater Viadukten under Jernbanelinien ved Søndre Port.

Kl. 4.00 blev Obersten vækket af Skydning, der efterfulgtes af en svag Sprængning. Da stærk Vind i Forbindelse med kraftig Regn gjorde det umuligt fra Kontoret at afgøre, hvorfra Skydningen kom, begav Obersten sig tillige med Adjutanten ud foran Kontorbygningen og var netop kommet ud, da en tysk Patrouille paa ca. 8 Mand holdt dem op. Patrouillen medførte Vagtkommandøren fra den danske Vagt ved søndre Port.

Den tyske Styrke, ca. 200 Mand og 2 Tanks (ca. 30 t) under Major v. Rutschteshell, havde tiltvunget sig Adgang til Ryvangen gennem søndre Port og vestre Port, der knustes med Tanke, og rykket igennem Terrainet til Vagtbygningen. Vagten var blevet overfaldet med Haandgranater og Maskinpistoler og havde derfor forsøgt at sætte sig til Modværge, idet enkelte Skud løsnedes. En dansk menig blev herunder saaret af et Skud.

Efter Tilfangetagelsen blev Obersten ført til den tyske Major og foreviste efter hans Opfordring forskellige Lokaliteter i Ryvangen og blev derefter ført til Regimentskontoret og afhørt.

De fleste Bygninger paa Øvelsespladsen blev gennemsøgt, idet Adgang blev tiltvunget gennem Vinduer og Døre.

8. Ingeniørkompagnis Bygning samt Værkstederne for Meddelelsesmateriel blev hurtigt forseglet for, som det angaves, at de ikke skulde lide Skade.

Tab:

1 dansk menig saaret.

Ogsaa paa tysk Side iagttoges enkelte saarede.

Øregaards Kaserne.

Ældste tilstedeværende Officer: Kaptajn A. Brahm, Kommandør for Ingeniørregimentets Depotkompagni. (10. Ingeniørkompagni).

Indkvarteret Styrke: Ingeniørregimentets Depotkompagni, ca. 45 Befalingsmænd og menige (af Hjælpetropperne).

Den 28. August Kl. 20 forstærkedes Vagten saaledes, at der kunde udstilles en Dobbeltpost ved Indgangen. Ca. 1 Gang i Timen søgtes efter Regimentschefens Ordre telefonisk Forbindelse med Vagten i Ryvangen.

Fra Kl. 22 hvilede Mandskabet paa Sengene paaklædt uden Fodtøj.

Ca. Kl. 3 havdes telefonisk Forbindelse med Ryvangsvagten. Da der Kl. 4 hørtes en Række Eksplosioner, forsøgtes Forbindelse med Ryvangen forgæves, indtil Kl. 4.15, da der blev svaret paa Tysk. Forbindelse med forskellige militære Etablissementer kunde ikke opnaas, derimod med Politiets Radiotjeneste, der oplyste, at der kæmpedes paa Rosenborg, og at en Række Kaserner samt Slotsholmen og Sorgenfri var besat. Mandskabet, der var blevet kaldt op, blev samlet ca. Kl. 6, orienteret om Situationen og oplyst om, at Kaptajnen havde besluttet ikke at optage Kamp med Tyskerne.

Disse indtraf først Kl. ca. 21, uden at skyde, muligt fordi de saa, at Skildvagten ikke bar Gevær.

Kasernens Vaaben og Ammunition blev samlet sammen, og Mandskabet og Befalingsmænd samlet i adskilte Grupper.

Den 31. August Kl. ca. 15 blev de tilstedeværende Officerer og Officianter ført til Idrætshuset.

Frederiksberg Slot.

Kasernekommandant: Oberst F. O. Jørgensen, Chef for Officersskolen.

Styrke: 95 Officerer, 5 Befalingsmænd af Officiantgruppen, 120 øvrige Befalingsmænd og menige.

Slotsvagt: 2 Befalingsmænd og 2 menige.

Vagten paa Frederiksberg Slot: (afgivet af 21. Bataillon) 1 Befalingsmand og 9 menige.

Den 28. August modtoges Kl. ca. 14 Generalkommandoens Skrivelse Fortroligt K. a. 2961 af s. D. angaaende Beredskabet.

Slotsvagten blev forstærket med en Næstkommanderende, saa at der ved Patrouillering altid var en Befalingsmand i Vagtlokalet. Alle indkvarterede Elever blev holdt tilbage.

Den 28. August Kl. 15.50 mødte en Officer fra Skolen i Generalkommandoen til Orientering angaaende de af det tyske Riges Befuldmægtigede overfor den danske Statsminister fremsatte Krav.

Kl. ca. 21 ankom Generalstabschefen og satte Skolechefen ind i Situationen og gav denne Generalkommandoens Direktiver af 19. Marts 1943 for Optræden i Tilfælde af Overfald paa Kaserner eller af stillede Krav om Udlevering af Vaaben, Kaserner m. m.

Kl. ca. 21.30 modtog Skolechefen telefonisk Anmodning fra Kommandanten i København om at lade nedenstaaende Ordre gaa videre til Vagten paa Eksercerpladsen, hvilken Vagt sorterede under Kommandoen i København:

1. Fremmede militære enkelte Personer eller Kommandoer, der anmoder om Adgang til Vagtens Omraade, behandles høfligt og bestemt. Naar den (eller de) paagældende har fremført sit (deres) Ærinde, anmodes han (de) om at ville vente paa Stedet, til Forholdsordre fra Kasernekommandanten er indhentet.
2. Kasernekommandanten afgiver straks telefonisk Melding til Kommandanten i København. Trues der med Anvendelse af Magt eller anvendes der Magt, gives der efter under Protest. Vaaben maa kun anvendes til rent Selvforsvar, og der meldes omgaaende til Kommandanten i København.

Kl.21.45 beordrede Skolechefen skarp Geværammunition udleveret til samtlige indkvarterede Elever. Desuden blev Slotsvagten gennem den vagthavende Inspektionsofficer instrueret i Overensstemmelse med de modtagne Direktiver. Eleverne var beordret til ved Alarmering (Skydning) straks at stille sig rede i Beletagens vestre Gang, og Haandgranater var forberedt udleveret.

Kl. 3.55 passerede den ronderende Officer i København, Premierløjtnant ved 6. Artilleriafdeling P. E. Jacobsen, Slottet, kommende fra Vest paa Vej til Inspektion af Vagten paa Eksercerpladsen, uden at spore noget unormalt.

Kl. ca. 4 hørtes Støj og Motorlarm ved Slottets Hovedport, og kort efter kom en tysk Kampvogn ind ad Porten, der var sprængt eller aabnet udefra, og kørte, fulgt af en anden, ind i Slotsgaarden og gjorde Holdt saaledes, at de begge beherskede Elevopgangene i østre og vestre Port. Kampvognene kom fra Søndermarkens Lysning. De var fulgt af tyske Soldater, der besatte alle Slottets Gange og afvæbnede de indkvarterede Befalingsmænd og Elever,

hvoraf kun nogle faa fik grebet deres Vaaben uden dog at komme til Skud eller gøre anden Modstand. Gennem Slottets Kældergange lykkedes det 4 Mand at naa ud i Frederiksberg Have, hvor der var flere tyske Poster, og derfra ud i Byen.

En tysk Underofficer og 6 menige kom med fældet Gevær op til Skolechefen i dennes Tjenestebolig og beordrede ham ned i Slotsgaarden. Obersten forlangte, at den kommanderende Officer kom op, og denne meddelte, at han med 2 Kampvogne og 1 Kompagni havde Ordre til at besætte Slottet og faa udleveret Beholdningen af Vaaben og Ammunition.

Med Henhold til Direktiverne gav Obersten efter under Protest, beordrede Eleverne til at samles paa Samlingsstuerne og gav Ordre til at aflevere Vaaben og Ammunition; paa Oberstens Forlangende fjernedes alle tyske Vagtposter fra Samlingsstuer, Gange og Trapper.

Paa samme Tid var Lakajgaarden blevet besat, og de der boende Befalingsmænd samledes med Slottets øvrige faste Personale paa Lærerværelset.

Vagten paa Eksercerpladsen inspiceredes Kl. 4.00 af forannævnte Premierløjtnant P. E. Jacobsen. Kl. ca. 4.15 hørtes kraftige Bank og Slag paa Porten til Roskildevej. En Rekognoscering viste, at tyske Tropper med i hvert Fald 1 Kampvogn og flere Fodfolkskanoner forsøgte at slaa Porten ind, hvorefter Premierløjtnanten besluttede at tage Kommandoen over Vagten, som blev alarmeret, samtidig med at Kommandanten i København orienteredes telefonisk. Telefonisk Forbindelse med Slottet kunde ikke opnaas.

Kl. ca. 4.30 trængte tyske Grupper paa ca. 16 Mand frem til Vagtbygningen. De formodes at have overskredet Plankeværket og gennem Officershaverne fundet frem til Vagten.

Vagten blev opfordret til at overgive sig.

I Henhold til Ordren fra Kommandanten i København blev denne Opfordring efterkommet under Protest.

Hærens Gymnastikskole.

Chef: Oberstløjtnant A. Schwarz-Nielsen.

Til Stede paa Skolen i øvrigt: 1 Overofficiant og 2 menige.

Oberstløjtnanten modtog paa Livgardens Kaserne, hvor han opholdt sig den 28. August Eftermiddag, telefonisk Ordre om at være paa Skolen fra Kl. 20, men ingen Forholdsordre.

Undervejs til Skolen passerede Oberstløjtnanten en større motoriseret tysk Kolonne, som var i Gang med at opmarchere paa en Parkplads Syd for Ingeniørkasernen. Det var Oberstløjtnantens Agt at melde til de nærmeste danske Kaserner, naar denne Kolonne startede, men paa Grund af Mørket, Stormen og Regnen lykkedes det ikke at iagttage Afmarchen.

Oberstløjtnanten ansaa det for formaalsløst som Forholdene var at søge at forsvare Kasernen og gav alle tilstedeværende Ordre til at blive i deres Kvarter.

Kl. ca. 3.30 hørtes en Del kraftige Detonationer, som skønnedes at komme fra Orlogsværftet, og lidt senere i Retning af Ryvangen et enkelt Geværskud, en Maskinpistolsalve og Braget af en eksploderende Haandgranat.

Faa Minutter efter kom en tysk Patrouille paa 1 Oberfeldwebel og 2 Mand paa Betonvejen inden for Kaserneomraadet, klar til Kamp, og passerede tæt forbi Skolechefens Vindue. Denne foretog sig dog intet imod dem og blev sammen med det øvrige Personel ført til Ryvangen til foreløbig Internering.

Chefen for den tyske Vagtbataillon, en Major, udtalte her overfor Oberstløjtnanten, at Aarsagen til Aktionen var den megen Uro i Landet med Strejke og Sabotage.

Skydeskolen for Haandvaaben.

Kaptajn G. C. Münter havde Kommandoen midlertidigt, idet Chef, øvrige Lærere og Elever var til Fægtningsskydeøvelse i Jægerspris.

Paa Skolen boede 1 Officiant, og 10 Arbejdssoldater, der var uden nogen Vaabenuddannelse, var indkvarterede.

Kaptajn Münter blev af Generalinspektøren for Fodfolket telefonisk beordret til at blive paa Skolen om Natten, og klargjorde for alle Tilfældes Skyld sin Pistol, en Maskinpistol med 3 Magasiner og 10 Haandgranater.

Kl. 4.08 vaagnede han paa sit Kontor paa 1. Sal ved en Lyd, som om nogen prøvede paa at aabne Skolens Port. Fra Vinduet i Gavlen mod Voldgade kunde han i den mørke og regnfulde Nat kun skimte nogle Personer foran Porten og raabte 2 Gange: »Hvem der«, men fik intet Svar. Personerne trak sig noget tilbage og erkendtes nu at have tyske Staalhjelme paa.

Efter nogle faa Minutters Forløb aabnede Tyskerne pludselig en voldsom Ild mod Skolebygningen og Portene paa begge Sider af denne fra 3 Panserværnskanoner, hvoraf den nærmeste stod i en Afstand af ca. 50 m i Voldgaden.

Kaptajn Münter hentede sin Maskinpistol og sine Haandbomber og ilede tilbage til Gavlvinduet, hvor Kalk, Murbrokker og Glasskaar flød mellem hinanden efter en Træffer i Nærheden af Vinduet.

Med Mundingsglimtene som Retningspunkt søgte han at naa den nærmeste Kanon med Haandbomberne. Efter at der var kastet 5—6 Stk. (formentlig uden væsentlig Virkning), holdt Kanonen inde, og Kaptajnen saa nu Folk, der søgte at trænge ind gennem Porten, og kastede derfor de sidste Bomber foran begge Portene, hvorfra Tyskerne trak sig tilbage. De beskødes nu med Maskinpistolen, og da Kanonerne atter aabnede Ilden, beskødes ogsaa disse. Kampen havde da varet 20—25 Minutter. Da Patronerne var opbrugt til Maskinpistolen, trak Kaptajnen sig tilbage og vilde forlade Bygningen ad Bagdøren, som imidlertid var laaset, og ved Døren ved Siden af Hovedporten blev han mødt af Ild fra automatiske Vaaben.

Tyskerne trængte faa Minutter efter ind gennem Hovedporten, idet de kastede Haandgranater ind i Bygningen. Kaptajnen søgte Forbindelse med den tyske Fører, en Løjtnant, der straks beordrede Forsvarerne kaldt sammen og blev meget forbavset ved at erfare, at Kaptajnen var alene, idet man paa tysk Side havde ment, at Skolen var blevet forstærket, og derfor havde indsat et Kompagni med Hjælpevaaben (en 37 mm og en 50 mm Panserværnskanon samt antagelig en Fodfolkshaubits).

Kaptajnen blev beordret til at kalde de danske Arbejdssoldater op fra Beskyttelsesrummet, hvor de havde søgt Ly fra Kampens Begyndelse.

Skolens Chef, Kaptajn Wagn, der uden at Kaptajn Münter var vidende derom, var kommet tilbage til Skolen omkring Midnat, kom nu ogsaa til Stede, og begge blev ført til Skolens Kontor, medens Officianten blev beordret til at fremskaffe Nøgler til alle Rum med Vaaben og Ammunition. Kl. 5.30 blev Befalingsmændene ført til Internering paa Artillerivejs Kaserne.

Tab:

Paa dansk Side: 1 Arbejdssoldat saaret under Nedstigning til Beskyttelsesrummet.

Paa tysk Side: 2 døde og 1 saaret (efter hvad Kaptajn Münter har observeret).

Ny Tøjhus.

Vagthavende Stabsofficer: Oberstløjtnant F. H. Lynov.

Kasernekommandant: Kaptajn, Vaabeningeniør C. J. V. Berg.

Styrke: 4 Officerer af H. t. K., Reservehaandværkerskolen m. fl., ialt 50 Befalingsmænd og menige samt 26 menige af Hjælpetropperne.

Den 29. August 1943 ca. Kl. 4 blev Hærens tekniske Korps, Ny Tøjhus, angrebet af en tysk Styrke (Bataillon?) under Kommando af Major Randa.

Foruden Tøjhusets normale Bevogtning, som bestod af 2 Vægtere, der ronderede fra Portnerlogen, Amager Boulevard 8, samt en af 1. Regiment m. fl. afgivet Vagt paa 1 Underofficer og 6 Mand, der udgaaende fra Vagtbygningen ved Magasinerne afpatrouillerede Indhegningen, formeredes af Reservehaandværkerskolens Personale en Brandtrop og Brandvagt paa i alt 13 Mand (Fabrikluftværn) samt som Beredskabsstyrke 3 Vagthold, hver under 1 Officer. Vagtholdene tørnede hver 3. Time fra Kl. 22. Fra Vagtholdet udstilledes 1 Dobbeltpost i Portnerlogen til Støtte for Vægterne, 1 i Vestibulen i Administrationsbygningen og 1 (for Gevær) paa Automobilværkstedets nordre Trappe.

Vagtfrit Mandskab under Tilsyn af Underofficerer opholdt sig i Skolens Lokaler over Automobilværkstedet og hvilede paaklædt paa Sengene; det postfri Vagthold opholdt sig i Samlingsstuen; menige af Hjælpetropperne skulde forblive i Kasernebygningen. I Administrationsbygningen opholdt Officererne sig, undtagen Kaptajn Berg, der var i sin Bolig (2. Etage, Amager Boulevard Nr. 8). I givet Fald skulde Skolens Styrke samles til Administrationsbygningen, bortset fra Posten ved Portnerlogen. Til Eleverne var udleveret 10 Patroner som Taskeammunition, idet Hovedopgaven var at melde. Elevernes Kampuddannelse var yderst ringe, og de havde kun været paa Skydebanerne 2 Gange.

Kl. 4.10 oplyste Generalfelttøjmester A. Falking pr. Telefon, fra sin Bolig i Rahbeksallé, at Chefen for Hærens Ammunitionsarsenal, Oberstløjtnant R. Nielsen, havde bedt ham komme, da nogle Tyskere fordrede Adgang til Arsenalet. Oberstløjtnant Lynov lovede at sende Generalens Vogn af Sted. Da Vognen noget senere forsøgte at køre ud af Gitterporten ved Nr. 8, hindredes den heri af Fodfolkskanonild (37 mm?), hvorved Chaufføren dræbtes.

Straks efter Generalens Opringning hørtes Skud og Detonationer, hvoraf nogle antoges at hidrøre fra Korpsets Terrain i Retning af Magasinerne. Kaptajn Berg tilkaldtes, men beordredes straks efter til at blive i sin Bolig.

I Tiden Kl. 4.15—5.15 fandt derefter følgende Begivenheder Sted:

Reservehaandværkerskolen afhentedes til Administrationsbygningens Stueetage. Der blev aabnet Ild udefra mod Administrationsbygningens Nordfaçade, og heftig Skydning iagttoges fra Terrainet ved Baghaven og ved Rustkammerbygningen.

Der blev givet Ordre til at besætte Vinduer og Døre med 2 Mand mod hver, men paa Grund af den stærke Skydning samt Kastning af Haandgranater mod Vestibulen og Kontorer i Nordfaçaden kunde det ikke gennemføres. Forbindelse med Kommandanten i København og Generalkommandoen søgtes forgæves. Da Skydningen tiltog, rømmedes Telefoncentralen. Forinden var modtaget Melding om, at Amalienborg, Sorgenfri og Christiansborg var besat. Da Forbindelse med Angriberne ved Raab mislykkedes, beordrede Oberstløjtnant Lynov alt Mandskab i Beskyttelsesrummene i Kælderen, og noget senere alle øvrige. Stueetagen besattes af de tyske Trpper.

I Kælderen blev Geværerne afladt og alle Vaaben lagt bort. Ca. Kl. 5.15 opnaaedes Forbindelse ved Raab med Angriberne, og Overgivelse fandt Sted.

Ca. Kl. 4 blev der ringet paa ved Gitterporten, en tysk Underofficer forlangte at tale med vagthavende Officer og blev lukket ind af en Vægter, men slog straks efter Vægteren ned, skød med Maskinpistol ind i Portnerlogen samt kastede en Haandbombe derind.

Den Patrouille af Vagten, der afpatrouillerede Indhegningen, blev holdt op udefra, og Tyskerne havde derefter overskredet Hegnet, overmandet Vagten i Vagtbygningen ved Magasinerne, ved hvilken Lejlighed 2 menige saaredes, og var derfra gaaet gennem Terrainet. En Del søgte frem til Portnerlogen ved Nr. 8 og bistod de udefra kommende bl. a. med at aabne Gitteret.

Ved Skydningen med Maskinpistol og Kast med Haandbomber ind i Portnerlogen blev 1 Mand dræbt og 3 saarede; af 3 Reservehaandværkere, der omkring Kl. 4.05 fra Automobilværkstedet søgte at komme til Hjælp for Posterne ved Gitterporten, saaredes 2 under Fremrykningen.

En Kontorfuldmægtig, der var bleven tilkaldt, fordi Kassererkontorets Alarmapparat var kommet i Funktion omkring Kl. 4, ankom i en Taxadroske til Amager Boulevard 8. Foran Gitterporten blev Drosken beskudt med Maskingevær, hvorved den civile Chauffør saaredes dødeligt.

Tab:

Døde: 1 Vægter og 1 menig.

Saarede: 1 Vægter, 4 Reservehaandværkere II samt 2 menige, hvoraf 1 senere afgik ved Døden.

Hærens Ammunitionsarsenal.

Chef for Hærens Ammunitionsarsenal: Oberstløjtnant, Felttøjmester R. Nielsen.

Vagtstyrke: 1 Kornet og 6 menige af 2./17. B.

Den 28. August Eftermiddag blev Oberstløjtnant R. Nielsen af Generalfelttøjmesteren gjort bekendt med den politiske Situation og anmodet om at tilintetgøre Aktstykker, som ikke ønskedes læst af fremmede. Vilde Tyskerne besætte Etablissementet, skulde der protesteres, og Generalfelttøjmesteren straks ringes op.

Da den militære Vagtstyrke alene var til Sikkerhed mod Sabotage og ikke havde Vagtlokale eller Poster i Nærheden af Arsenalets Port, afstod Kommandanten i København, efter en telefonisk Forhandling, fra at en ny Instruktion angaaende Forhold overfor fremmede militære Personer eller Kommandoer gaves den. Kommandanten i København skulde dog underrettes, dersom Tyskerne vilde besætte Etablissementet.

Arsenalets Portner blev instrueret om at tilkale Arsenalets Chef i paakommende Tilfælde.

Den 29. August Kl. 3.50 ringede Oberstløjtnantens Telefon (anbragt i Oberstløjtnantens Soveværelse). Telefonvagten i Administrationsbygningen kunde oplyse, at det var Portneren, der havde foretaget Opringningen, og at Tyskerne nu var kommet.

Oberstløjtnanten ringede Generalfelttøjmesteren op og bad denne undrette Kommandanten i København. Kort efter ankom en tysk Underbefalingsmand og 2 menige og tog Oberstløjtnanten samt Kaptajn A. J.B. Reiler, der boede en Etage højere oppe, med til Artillerivejs Kaserne.

Vagtkommandøren blev Kl. 3.45 af den udstillede Dobbeltpost telefonisk underrettet om, at livlig Skudveksling hørtes i Retning af Lejren paa Amager. Kort efter hørtes Eksplo-

sioner fra Holmen. En telefonisk Opringning til Vægterne paa Arsenalet oplyste, at Tyskerne Kl. ca. 3.50 havde afvæbnet disse og atter fjernet sig, medtagende Oberstløjtnant Nielsen.

En Post for Gevær udstilledes, og Vagtkommandøren afpatrouillerede de nærmere Omgivelser uden at iagttage nogen Tyskere. Ca. Kl. 5 modtog Vagten ved en Stabsofficiant Ordre til ikke at gøre Modstand, naar Tyskerne kom tilbage.

Ca. Kl. 6.00 ankom et Kompagni Tyskere, der trak sig tilbage, da de saa Vagten, og atter kom ca. Kl. 6.40. Vagten overgav sig og blev ført til Luftmarinestationen.

Af Vagtstyrken blev der i Løbet af Morgenen affyret enkelte Skud mod lavtgaaende tyske Flyvemaskiner.

Sjælland.

Roskilde.

Garnisonskommandant: Oberst H. Bennike, Chef for 4. Regiment.

Foruden 4. Regiments og 17. Bataillons Stab var der i Garnisonen 4. Regiments Depotkompagni paa ca. 30 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper m. v.), der var indkvarteret paa Hørgaarden.

Den 28. August Kl. 16.00 modtoges telefonisk Meddelelse fra Sjællandske Division om, at Situationen var tilspidset, og at det kunde forventes, at Tyskerne vilde overtage Regeringen, samt Ordre om, at Underafdelinger fra Kl. 20 skulde være paa Kasernen.

Kl. ca. 19.00 meddelte Oberst Bennike paa Regimentskontoret Oberstløjtnant P. A. Mathiassen, at han for Natten vilde tage Ophold i Roskilde (Obersten havde sit Hjem i Gentofte) hos en privat Familie, hvis Adresse blev opgivet, og hvorfra Obersten den følgende Dag vilde sætte sig i Forbindelse med Depotkompagniet.

Den 29. August Kl. 3.50 blev Regimentskontoret og Oberstløjtnant Matthiassens Lejlighed, der laa i Etagen under Kontoret i Blaagaardsgade 2, stormet samtidigt af en tysk Styrke paa ca. 1 Deling under Kommando af Hauptmann Peitmann. Oberstløjtnanten blev ført til Kasernen i Roskilde, hvortil ogsaa andre Befalingsmænd, der var taget til Fange i deres Hjem, blev bragt. Regimentschefen undgik Tilfangetagelse.

Mellem Kl. 4.00 og 4.30 blev Hørgaarden omringet af en tysk Styrke paa ca. 2 Delinger med automatiske Vaaben og taget til Fange, inden den udstillede Post havde faaet Tid til at alarmere Kompagniet. Det førtes ligeledes til Roskilde Kaserne.

I Løbet af Formiddagen bemægtigede Tyskerne sig det fortrolige Mobiliseringsarkiv og krævede Depoterne i Roskilde og paa Rygaard udleveret. Størstedelen af Bøger og Fortegnelser over Beholdningerne lykkedes det at faa brændt forinden.

Den 30. August satte Tyskerne sig i Besiddelse af Depotet paa Rygaard. Den derværende Vagtstyrke blev, tillige med Hofjægermester F. C. R. Greve Scheel, Rygaard, der som tidligere Sekondløjtnant var i Uniform, ført til Internering i Roskilde.

Vordingborg.

Garnisonskommandant: Oberst A. M. Poulsen, Chef for 5. Regiment.

Indkvarteret Styrke: 5. Regiments Depotkompagni, 1 Oversergent og 12 menige (Arbejdssoldater). Resten var paa Vagt uden for Garnisonen eller afgaaet med Orlov.

Depotkompagniet var indkvarteret paa Soldaterhjemmet, der ligger tæt op ad Kasernen, som var belagt med en tysk Bataillon paa 5—600 Mand.

En Premierløjtnant var af Regimentet beordret som vagthavende og Befalingsmodtager fra Kl. 20 paa Depotkompagniets Kontor.

Alle Officerer og Befalingsmænd af Officiantgruppen o. l. var — for saa vidt de ikke var i København for at deltage i det militære Landsidrætsstævne — beordret til at være paa deres Bopæl fra Kl. 18.

De af Generalkommandoen givne Direktiver vedrørende Forhold over for Krav fra tysk Side var i stærkt modificeret Form meddelt samtlige Befalingsmænd, idet der foruden Depotkompagniet i Vordingborg var oprettet Vagter ved 7. og 19. Bataillons Depoter i Egnen Kalvehave-Mern, og de 3 paagældende Vagtkommandører maatte derfor have fornødent Grundlag for at kunne træffe en selvstændig Afgørelse, hvis Forbindelsen med Regimentet skulde glippe. Samme Instruktion var desuden givet den mg. Vagtmand, der om Natten og om Dagen uden for Kontortiden opholdt sig i Regimentets Kontorbygning.

Omkring Kl. 21 erfarede Premierløjtnant C. E. Nielsen ved 7. Bataillon, at der af den tyske Bataillon var rekvireret Motorkøretøjer hos Byens Vognmænd til at give Møde om Aftenen, og at disse bl. a. blev læsset med skarp Ammunition, og da Premierløjtnanten skønnede, at den tyske Bataillon mulig vilde køre mod Næstved, henvendte han sig til Obersten, der beordrede ham til snarest pr. Motorvogn at køre til Næstved for at orientere Garnisonen dèr og anmode denne om at lade Orienteringen gaa videre til Holbæk og København (Premierløjtnant Nielsen erindrer kun: Holbæk)

Den 29. August Kl. ca. 3.30 overrumplede en tysk Styrke paa ca. 50 Mand, ført af en Løjtnant, Posten uden for Soldaterhjemmet og trængte ind paa Soldaterhjemmet, hvor den vagthavende Officer overgav Styrken.

Omtrent samtidig blev samtlige hjemmeværende Befalingsmænd o. l. arresterede i deres Hjem og ført til Kasernen og senere til Soldaterhjemmet. Premierløjtnant C. E. Nielsen blev dog indsat i en Arrest i Vagtbygningen. Regimentchefen forblev paa sin Bopæl mod at forpligte sig til ikke at foretage sig noget imod den tyske Værnemagt.

Anholdelserne forløb uden alvorligere Episoder undtagen for Korpsofficiant A. P. Nørvings Vedkommende, idet der her blev afgivet et Geværskud gennem Entredøren, hvorved Korpsofficianten blev let saaret.

I Løbet af Formiddagen den 29. August blev Vagtstyrkerne ved 7. Bataillons Depoter, paa Petersgaard, og ved 19. Bataillons Depot paa Lilliendal, hvert Sted en Befalingsmand og 3 mg, overgivet uden Modstand til tyske Styrker, der ankom paa Motorvogne og skaffede sig Adgang til Depoterne, som de efterhaanden tømte.

Grib Skov.

Vagtkompagni ved Magasinerne, 8. Bataillons 4. Kompagni, Chef Kaptajn J. V. Helk, samt 1 Officer, 1 Overofficiant og ca. 50 øvrige Befalingsmænd og menige.

Den 28. August Kl. 14 modtog Kompagniet Ordre fra Sjællandske Division om, at al Orlov inddroges, og alle skulde være i Kvarter Kl. 20.

Kl. 20 samlede Kaptajnen Kompagniet og satte det ind i Situationen, som han opfattede den, idet han mente, at der i Løbet af Natten vilde komme tyske Tropper for at besætte Lejren; det var hans Agt at forlade Lejren i saa Fald.

Om Morgenen den 29. lod Kaptajnen Kompagniets Beredskabsammunition køre bort ved Hjælp af en civil Chauffør. Igennem Radioen erfaredes om Undtagelsestilstandens Indførelse, og Kaptajnen meddelte Kompagniet, at det vilde blive opløst, naar Tyskerne ankom, og gav Mandskabet Lejlighed til at laane civilt Tøj hos tidligere Kvarterværter i Nærheden.

Om Aftenen den 29. holdtes Kompagniet samlet omkring Vagten, og der blev udstillet Poster, idet det var Tanken, at Kompagniet skulde opløses, naar Posterne afgav Varselsskud.

Omkring Midnat besluttedes det imidlertid at opløse Kompagniet straks. Vaaben og Ammunition blev inddraget og kørt bort, den øvrige Udrustning efterladt dels i Vagten, dels i Skoven. 4 Heste og Trainvogne blev afleveret til Beboerne i Nærheden, hvorefter Mandskabet og Befalingsmændene forlod Lejren i smaa Grupper.

Slagelse.

Garnisonskommandant: Oberstløjtnant T. H. Christensen, Chef for 14. Bataillon.

Foruden 14. Bataillons Stab bestod Garnisonens *Styrke* af *et Depotkompagni* paa 14 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper), der var indkvarteret i K. F. U. M.'s Soldaterhjem, Kastanievej 3, overfor Kasernen. En Vagtstyrke paa 1 Underofficer og 3 menige var udlagt ved Depoterne paa Landet.

Den 28. August modtoges Divisionens Ordre om, at Lørdag-Søndags Orlov bortfaldt, at Kompagniet skulde holdes samlet paa Kasernen, og at Garnisonskommandanten ikke maatte forlade sit Kontor.

I Kompagnichefens Fraværelse blev Kommandoofficianten instrueret i Overensstemmelse med Generalkommandoens Forholdsordre.

Kl. 22 var Kompagniet til Ro paa Belægningsstuen paa 1. Sal, medens 2 Befalingsmænd hvilede i et Rum ved Siden af Belægningsstuen. I Forrummet ved Hovedindgangen var udstillet en Post med Gevær og 10 Patroner. Posten havde Ordre til at alarmere ved det mindste mistænkelige. Yderdørene var laasede.

Kl. 4.05 hørte Kommandoofficianten, at der blev rusket i Soldaterhjemmets Hoveddør, samtidig med at Posten i Portrummet raabte. I næste Øjeblik blev Ruderne i Døren knust og Døren trykket ind. Kompagniet var straks oppe og søgte deres Vaaben. Kommandoofficianten løb ud paa Trappen, der fra 1. Sal fører ned i Stuen. Hele Forrummet var da fyldt med tyske Soldater. Overofficianten og derefter alle de øvrige blev afvæbnet, inden de kunde gøre Modstand, og samlet paa Belægningsstuen. Kl. 5.45 blev Overofficianten ført til den af Tyskerne belagte Kaserne.

Bataillonsstaben havde Kontorer i Administrationsbygningen, der ikke var taget i Brug af Tyskerne. Endvidere var der Tjenesteboliger der for Bataillonsstabens Personale. Der var ikke Vagt, men Yderdørene var laasede. Kl. 4.10 blev der ringet paa hos Skriveren, der boede i Stuetagen, og 3 tyske Underofficerer trængte ind, fulgt af den tyske Kommandant i Byen. Overofficianten blev beordret til at klæde sig paa og følge med, og tilsvarende gentog sig hos Oberstløjtnanten og de øvrige indkvarterede, der alle blev ført til Internering paa Kasernen.

Et Depot paa Falkensten blev besat Kl. 6, de øvrige Depoter i Løbet af Formiddagen.

Vagten paa Gyldenholm blev ført til Slagelse og interneret sammen med Depotkompagniet.

Den 29. Eftermiddag blev de faste Befalingsmænd af Linien frigivet mod at forpligte sig til at forblive paa deres Bopæl.

Holbæk.

Garnisonskommandant: Oberst E. F. Raabye, Chef for 2. Feltartilleriregiment.

Styrke:

Artillerikasernen og Fodfolkskasernen.

8. Bataillons Stab. Chef Oberstløjtnant C. S. H. Nielsen.

8. Bataillons 3. Kompagni. 18 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper m. v.).

5. Artilleriafdelings Stab. Chef Oberstløjtnant E. J. Wiboltt.

5. Artilleriafdelings 2. Batteri. Ca. 105 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

12. Artilleriafdelings Stab. Chef Oberst V. Wolfhagen.

12. Artilleriafdelings 2. Batteri. Ca. 45 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper m. v.).

Artilleriets Befalingsmandsskoler. Kommandør Kaptajn E. B. G. Bøving. Ca. 65 Befalingsmænd og menige (heraf 20 mg. af Hjælpetropper).

1. Artilleriafdelings 3. Batteri. Ca. 90 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

Barakkelejren:

1. Feltartilleriregiments Polyteknikerhold I. Ca. 115 Befalingsmænd og menige.

1. Feltartilleriregiments Polyteknikerhold II. Ca. 85 Befalingsmænd og menige.

1. Feltartilleriregiments Polyteknikerhold III. Ca. 80 Befalingsmænd og menige.

4. Artilleriafdelings 2. Batteri. Ca. 65 Befalingsmænd og menige (uddannet Mandskab).

1. Pionerbataillons 1. Ingeniørkompagni. Ca. 90 Befalingsmænd og menige (Polyteknikere).

2. Pionerbataillons 5. Ingeniørkompagni. Ca. 80 Befalingsmænd og menige (uddannet Mandskab) samt 100 menige (Polyteknikere).

Den 28. August fra Kl. 16, da Tyskernes Krav til den danske Regering var blevet kendt, udsendtes staaende Officerspatrouiller paa 2 Officerer hver til Observation af Vejene til Roskilde, Slagelse og Ringsted med Ordre til at blive ude til nærmere Ordre den 29. August Kl. 8, og Kl. ca. 17 inddroges Styrken i Lejren, med Undtagelse af en forstærket Vagt, til Kasernen, og Besættelsen af denne til Forsvar indøvedes. Ammunition udleveredes. Om Natten hviledes med Tøjet paa.

Kl. 4.10 modtoges telefonisk Meddelelse fra Sjællandske Division om Skydning i København, og om at Slotsholmen, Sorgenfri Slot og Livgardens Kaserne var besat og Vagten paa Amager truet.

Kasernen alarmeredes og besattes til Forsvar med Patrouiller i det nærmeste Forterrain. Forbindelse med Sjællandske Division eller Generalkommandoen kunde ikke opnaas, men fra Statens civile Luftværns Kommandocentral i København bekræftedes ca. Kl. 5. Meddelelsen fra Sjællandske Division, og det tilføjedes, at Orlogsværftet var besat, og at Næstved Kaserne var besat efter en kort Kamp. Forsøg paa Forbindelse med Roskilde og Ringsted lykkedes ikke. De fremsendte Officerspatrouiller meldte: Intet observeret.

Da det Kl. ca. 5.30 var blevet lyst, lagdes Forsvaret af Kasernen frem i Forterrainet af Hensyn til Faren fra Luften. Forsvaret var inddelt i 3 Grupper:

Fra Stranden til Bakken SØ. f. Kasernen med Tyngden om Munkholmvejen — under Kaptajn N. O. H. Fahle.

S. for Kasernen, Tyngden paa højre Fløj om Arbejdsanstalten — under Oberstløjtnant E. J. Wiboltt og

V. for Kasernen. Tyngden Markedsplads, Labæk — under Oberstløjtnant C. S. H. Nielsen.

Paa Kasernen en Reserve under Oberst V. Wolfhagen. Der udsendtes omkring Kl. 5.45 ekstraordinære Indkaldelsesordrer til værnepligtige i Holbæk og Omegn. Ca. 20 værnepligtige naaede at blive iklædt. Fra Næstved Kaserne bekræftedes, at Kasernen var taget af Tyskerne.

Da Obersten efter en Gennemgang af Stillingerne Kl. ca. 7.30 kom tilbage paa Kasernen, forelaa telefonisk Anmodning fra Byens Borgere gennem Amtmanden om ikke at sætte sig til Modværge, og lidt efter overbragte en Politibetjent en skriftlig Anmodning herom fra Borgmester, Politimester og Amtmand. Anmodningen blev afslaaet.

Der indløb supplerende Meldinger fra Næstved og København angaaende Besættelsen, og Kl. 8 meddelte Oberst H. E. Christensen fra Jægerspris, at han marcherede (til Fods?) med Kornetskolen til Holbæk.

Kl. 8.10—8.20 modtoges den tyske Overkommandos Opraab om Undtagelsestilstand fra Politimester og pr. Radio.

Da Obersten skønnede, at Modstand herefter vilde betyde uberettigede Ofre af Menneskeliv og Skærpelse af Kursen med det danske Folk, gav han Ordre til at rykke tilbage til Kasernen og underrettede pr. Motorordonnans Oberst Christensen derom.

Kl. 9.15 indløb Melding om, at Kaptajn Brøndum med sit Batteri var kørt bort med ukendt Maal. Forsøg paa at faa ham tilbage til Kasernen lykkedes ikke.

Kl. ca. 13.30 ringede en tysk Oberst fra Roskilde, at han vilde komme for at foranledige Aflevering af Vaaben m. v.; han ankom Kl. 16.15, de tyske Besættelsestropper Kl. 17.40.

Ringsted.

Garnisonskommandant: Oberstløjtnant S. G. Callisen, Chef for 11. Artilleriafdeling.

Foruden 4. og 11. Artilleriafdelings Stabe bestod den danske Garnison af en *Depotstyrke* paa 18 Mand (Hjælpetropper, Beslagsmedeelever m. v.), der var indkvarteret paa Soldaterhjemmet.

Den 28. August Kl. ca. 13 modtog Garnisonskommandanten Sjællandske Divisions Ordre om, at Lørdag-Søndagsorlov bortfaldt, og Kl. ca. 17 om, at Garnisonskommandanten indtil videre skulde være ved Telefonen, og at Mandskabet skulde være til Stede fra Kl. 20. Ordren var uden yderligere Oplysninger.

Om Eftermiddagen traf de tyske Tropper (Standortältester Major Heber, en hestetrukken Afdeling med 1 Batteri, indkvarteret paa Kasernen m. v., ialt 4—500 Mand) forskellige Forholdsregler; saaledes blev der anbragt Maskingeværer bag Sandsække uden for Kasernens Indgang, 4-Mands Patrouiller gik i Gaderne, og om Aftenen rykkede Batteriet ud i Retning af Eksercerpladsen i Lighed med ved tidligere Lejligheder, hvor de tyske Tropper blev holdt samlede af Beredskabshensyn.

Kl. ca. 3.45 blev Garnisonskommandanten ringet op fra Byen af en Oversergent, der meldte, at en tysk Soldat stod uden for hans Hus og vilde ind. Oberstløjtnanten gav Ordre til at henvise den tyske Soldat til ham. Umiddelbart efter ringede det paa Oberstløjtnantens Gadedør, og en tysk Løjtnant med nogle Folk meddelte, at der var erklæret Undtagelsestilstand, og at han skulde hente Oberstløjtnanten til Kasernen. Tyskerne optraadte høfligt og ventede, til Oberstløjtnanten var klædt paa og rede til at tage af Sted. Paa Kasernen, hvor andre Officerer af Garnisonen allerede var indbragt, gentog Major Heber Ordren om Undtagelsestilstanden og spurgte, om Oberstløjtnanten var villig til — for at undgaa unyttig Blodsudgydelse — at give Ordre om Afvæbning. Oberstløjtnanten indvilgede heri og blev kørt til Soldaterhjemmet, der var omringet, og hvor Telefonen var afbrudt, og beordrede den vagthavende Oversergent til at lade Mandskabet staa op. Oberstløjtnanten gav dem Meddelelse om det skete, hvorefter Oversergenten førte dem til Kasernen til Internering.

Der blev afkrævet Oberstløjtnanten Oplysning om Vaaben g Ammunition, og de forskellige Sager vedrørende Mobilisering forlangt udleveret. De forskellige danske Magasiner m. v. i Byen blev efterhaanden forlangt paavist af Depotofficianten m. fl. og overtaget af Tyskerne.

Sværeflyvelejren ved Køge.

Lejrkommandant: Kaptajn T. A. Poulsen, Chef for Flyveskolen, var tillige med 6 andre af de indkommanderede fraværende paa Orlov eller i tjenstlig Anledning, saaledes at der den 29. August Morgen kun var 1 Maskinofficiant, 5 Reservehaandværkere og menige (Hjælpetropper) samt 1 Kogerske til Stede i Lejren.

Den 29. Kl. 3.30 blev Lejren besat af et tysk Kommando paa ca. 50 Mand under Oberleutnant Schückern. Der blev ikke vekslet Skud, men Føreren gav Meddelelse om Undtagelsestilstandens Indførelse og forlangte under Trusel af om fornødent at bruge Magt at faa Lejren overgivet.

Med Henhold til Generalkommandoens Instruktion blev Lejren overgivet under Protest. Forbindelse med København kunde ikke opnaas.

Den danske Styrke blev ført til Standortkommandanturen i Køge med Undtagelse af Kogersken, der fik Lov til at forlade Lejren. Da hun var paa Vej ind mod Køge, blev der dog pludselig skudt efter hende, og hun blev ført tilbage til Lejren og holdt indespærret et Par Timer.

Tyskernes Optræden betegnes som brutal og udisciplineret, og Hærværk og Tyverier fandt Sted.

Næstved (Gardehusarkasernen).

Garnisons- og Kasernekommandant: Oberstløjtnant H. M. A. Fog, Chef for Gardehusarregimentet.

Styrke:

Gardehusarregimentets og Garnisonskommandantens Stab, ca. 15 Officerer og Befalingsmænd af Officiantgruppen.

G. H. R.'s Ryttereskadron, Ritmester O. Stenkov, ca. 6 Befalingsmænd og 50 menige (uddannet Mandskab).

G. H. R.'s Cyklisteskadron, Ritmester E. A. B. R. Steenstrup, ca. 10 Befalingsmænd og 50 menige (Rekrutter) samt ca. 55 menige (af Hjælpetropperne, Haandværkerelever, Sygepassere m. v.).

G. H. R.'s Traineskadron, Ritmester K. H. K. Sørensen, ca. 10 Befalingsmænd og 65 menige (Trainrekrutter og Underdyrlægeelever).

Fodfolkets Sergent- og Oversergentskole, Kaptajn K. T. Gebecke, ca. 10 Officerer og Befalingsmænd af Officiantgruppen, 27 Sergentelever, 10 menige af Hjælpetropperne m. v.

7. Bataillons 5. Kompagni, Kaptajn A. B. C. Madsen, 5 Officianter og ca. 85 øvrige Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

Telegrafbataillonens 11. Ingeniørkompagni, Kaptajn P. C. Florian-Larsen, 4 Officerer og ca. 100 øvrige Befalingsmænd og menige (Polyteknikerhold).

Endvidere var til Stede paa Kasernen noget Personel af 5. Regiments Musikkorps, af Fodfolkets Kornet- og Løjtnantsskole, af Gardehusarkasernens Infirmeri samt civile Beboere (Husstande og Funktionærer, ca. 20 Personer).

Den 28. August Kl. 5.00 modtog Garnisonskommandanten fra Sjællandske Division telefonisk Meddelelse om, at den politiske Situation mellem Danmark og Tyskland var kritisk. Fodfolkets Kornet- og Korporalskole, der underrettedes herom, afrejste dog efter Ordre fra Generalinspektøren for Fodfolket til Fægtningsskydning i Jægerspris.

I Løbet af Eftermiddagen modtoges Efterretninger om det tyske Ultimatum og Kl. 16.50 Ordre om Tilstedeværelsen af samtlige Afdelinger og af en Stabsofficer paa hver Kaserne.

Kl. ca. 19.00 besluttede Garnisonskommandanten sig til at indrette sig paa overfor muligt tysk Pres mod Garnisonen at handle overensstemmende med Generalkommandoens Instruks af Maj 1943, hvorfor der Natten over skulde være en meget betydelig Vagtstyrke rede og den øvrige Styrke i højt Beredskab.

Kasernekommandanten i Grønnegades Kaserne orienteredes herom.

Paa Gardehusarkasernen bestod den *forstærkede Kasernevagt* af 2 Befalingsmænd og 18 menige, hvoraf 1 Post ved Hovedporten, 2 ved Krudthuset, 2 ved nordøstre Stald og 1 partouillerende mellem denne Stald og Krudthuset. *En indre Vagt* paa 1 Befalingsmand og 6 menige med Poster ved Indgangene til Gaarden havde Vagtlokale ved østre Gennemgangsport.

Fra Kl. 21.15 var der endvidere udstillet Poster og udpeget Beredskabsgrupper til Undsætning af disse inden for de Forsvarsafsnit, hvori Kasernen var delt, nemlig

Garnisonskommandantens Stabsvagt (i Administrationsfløjen): 3 Officerer, 4 Befalingsmænd af Officiantgruppen og 4 menige.

Afsnit I: Barakkelejren, Stalde, Eksercerplads og Pladsen Syd herfor, under Kaptajn Gebecke.

Besætning: Fodfolkets Sergentskole, 5./7. Bataillon og 11. Ingeniørkompagni. Motordelinger var formeret som Geværdelinger.

Dobbeltposter udstilledes ved Nordvest- og Sydvesthjørnet af Lejren, samt ved Hovedindgangen til Kasernen til Samvirke med Kasernevagtens Post for Gevær.

Afsnit II: Hovedkasernen samt Pladsen Nord og Syd for denne under Ritmester Steenstrup.

Besætning: Cyklisteskadronen (÷ Kasernevagten), Traineskadronen (÷ indre Vagt og Staldvagter).

Afsnittet havde 2 Grupper i fuldt Kampberedskab paa en Samlingsstue.

Afsnit III: Terrainet om Garagegaarden, Gymnastikhus og østre Hovedindgang, under Ritmester O. Stenkov.

Besætning: Ryttereskadronen (÷ Staldvagten).

1 Post for Gevær udstilledes ved østre Hovedindgang til Kasernen.

Der udstilledes endvidere Poster i Udkanten af Barakkelejren og udsendtes Patrouiller til Forbindelse mellem Posterne.

Kl. 22.00 instrueredes Underafdelingschefer m. fl. af Garnisonskommandanten om ved Angreb, hvis Telefonen ikke virkede, straks at gribe ind i Kampen. Standsning af denne vilde ske ved Hornsignaler.

Kl. 23.00 ankom en Premierløjtnant i Bil fra Vordingborg og meldte, at de tyske Tropper i Vordingborg havde rekvireret civile Motorkøretøjer og vist var kørt bort fra Byen. Han havde dog ikke observeret nogen paa Vejen Vordingborg—Næstved.

Da Posten ved Østre Hovedindgang omkring Kl. 3 syntes at spore Uro i Skoven Øst for Kasernen, partouilleredes til Skovkanten ud for Kasernen, uden at der stødtes paa noget i Skoven. Garnisonskommandanten gav Ordre til, at der skulde være en Officer ved hver af Kasernens 2 Hovedindgange.

Kl. 4.05 modtoges fra Sjællandske Division Meddelelse om, at Slotsholmen og Sorgenfri Slot var omringet, og at Barakkelejren paa Amager var blevet angrebet. Kl. 4.15 var

Telefonforbindelsen til Grønnegades Kaserne midlertidig afbrudt i nogle Minutter. En Officer og 1 Overofficiant sendtes paa Patrouille til Skovkanten, uden at der observeredes noget. og da der Kl. 4.37 hørtes et Skud fra Skoven bag Krudthuset, hvilket antoges at hidrøre fra egne Poster, sendtes en Patrouille paa en Befalingsmand og 4 menige paany mod Skoven for at forstærke Posten ved Krudthuset samt undersøge Skovkanten.

Inden Resultatet af denne Patrouillering forelaa, brød der Kl. ca. 4.45 en meget kraftig Ild fra tunge Fodfolkskanoner, Morterer og Maskingeværer løs, særlig mod Øst- og Sydfløjen af Administrationsbygningen. Kommandostationen her besluttedes forlagt til Kasernegaarden, idet Bygningens Mure gennemsloges af Projektilerne, og Telefonforbindelsen viste sig at være afbrudt. Meldinger fra Afsnittene, der havde optaget Kampen, indkom ikke, antagelig fordi alle Adgange til Kommandostationen var under Ild. Paa Grund af Mørket og Larmen var det vanskeligt at faa Overblik over Situationen.

Ved *Afsnit III* begyndte Posten ved østre Hovedindgang samt den Rekylgeværgruppe, der var stillet klar her, Ildkampen mod Fjender i Skovkanten. Den mod Skoven fremsendte Patrouille greb ind i Kampen, men blev tvunget tilbage Nord om Gymnastikhuset under Kamp, hvori ogsaa Styrken ved østre Hovedindgang og Kasernens indre Vagt deltog. Afsnittets Beredskabsstyrke førtes i Stilling. Kl. 5.10, da Beskydningen af Bygningerne var taget af et Øjeblik, løb tysk Fodfolk frem langs Vejen fra Kalby Ris over Idrætspladsen og trængte videre ind paa Garagepladsen. Skydefægtningen, der herved opstod, skete væsentlig i Blinde. Antagelig Kl. 5.15 trængte det tyske Fodfolk endvidere frem mod østre Hovedindgang, og Premierløjtnant Hansen-Nord faldt her, da han med Maskinpistol vilde dække Besætningens Tilbagegang mod Kasernens Sydøsthjørne.

Ved *Afsnit II* lykkedes det med nogen Vanskelighed at indtage Stillinger ved Vinduerne paa Mandskabskasernens Nordside og ved den sydlige Ende af østre Stald. Under Stillingsindtagelsen blev en Sergent haardt saaret (død den 29.).

Kasernevagten blev i Vagten bragt i Stilling mod Vejen og mod Øst og greb ind mod den tyske Styrke, der passerede Vejen fra Skoven forbi østre Hovedindgang, samt standsede ved Ild en tysk Styrke, der vilde snige sig ind paa Vagten. Styrkens Fører, 1 Officer, faldt herunder.

Ved *Afsnit I* indtog Styrken straks ved Ildoverfaldet sine forud anviste Stillinger ved Barakkelejren og udsendte Patrouiller for at opklare, om der ogsaa kom Angreb fra Vest.

Lejren laa under vedholdende Ild fra Fodfolkskanoner i Skovkanten, og Mandskabet maatte søge Dækning herimod bl. a. i Lejrgadens Grøfter og i og ved Eksercerhuset, hvor 11. Ingeniørkompagni var i Beredskab. Paa Grund af Mørket aabnedes Ilden ikke fra de til Beskydning i Retning mod Syd (Vagtbygningen) opstillede Maskingeværer. Kun Posten i Sydkanten af Lejren skød ud over Eksercerpladsen og Haven Syd for Kaserneomraadet.

Omkring Kl. 5.15 tog Beskydningen med tungt Fodfolksskyts noget af, og tyske Tropper i meget stort Antal strømmede frem til Kasernen fra Sydøst, Øst og Nordøst.

Da de tyske Tropper erkendtes at være særdeles overlegne, da den danske Regering skønnedes sat ud af Virksomhed, og da man havde fuld Vished for, at de tyske Tropper var et regulært Kommando, besluttede Garnisonskommandanten at indstille Kampen. Kl. var da 5.20.

Det kneb for Hornsignalet at trænge igennem, og ligeledes at faa Parlamentærflag ført frem uanset den fortsatte Ild, særlig Øst for Kasernen, hvor danske og tyske Tropper var blandet sammen. Kl. 5.30 traf Garnisonskommandanten Chefen for den tyske Bataillon, og det vedtoges at indstille Kampen. Under Forhandlingerne og atter omkring Kl. 6 blev der enkelte Steder aabnet kortvarig Ild fra tysk Side.

De danske Tropper afleverede Vaaben og Ammunition i Kasernegaarden fra Kl. 5.30.

Det tyske Overfald formodes at være udført med et stort Antal Fodfolkskanoner, Morterer og Maskingeværer i Vestkanten af Kalby Ris, ca. 4600 m fra Kasernen, af 4 Fodfolkskompagnier, der angreb fra Øst og Nordøst, samt af et Batteri ved Holsted, som dog ikke aabnede Ilden, alt under Kommando af Oberst Eick; Fodfolksbataillonen under Kommando af Major v. Oertzen.

Tab:

Paa dansk Side 1 Officer og 1 Underofficer døde, 1 Underofficer og 2 menige saarede.

Paa tysk Side: 1 vides faldet, 2 formodes faldet, 7 haardt og 5 lettere saarede er behandlet paa Kasernens Infirmeri. Antallet af Behandlinger ved den tyske Forbindelsesplads i Skoven kendes ikke.

Næstved (Grønnegades Kaserne).

Kasernekommandant: Oberstløjtnant P. R. Lassen, Chef for Rideskolen og Rytteriets Befalingsmandsskoler.

Styrke: Ca. 20 Officerer og Befalingsmænd af Officiantgruppen, ca. 25 Befalingsmandselever og ca. 50 menige (Trainsoldater og menige af Hjælpetropperne).

Den 28. August Formiddag modtoges Ordre om, at den politiske Situation var kritisk, og at Lørdag—Søndagsorlov ikke maatte gives, og i Løbet af Eftermiddagen modtoges fra Garnisonskommandanten og Generalstabens Efterretningssektion nogen Orientering om Situationen i København. Kl. 17.00 tilgik fra Garnisonskommandanten Ordre om Tilstedeværelse af en Stabsofficer og alt Personel paa Kasernen fra Kl. 20.

Kl. 19.30 instrueredes Befalingsmænd og øvrigt Personel i Overensstemmelse med Generalkommandoens Forholdsordre af Maj 1943 vedrørende Kasernens Bevogtning m. v. og fra Kl. 20.00 anordnedes følgende:

Den ordinære Kasernevagt besattes med en Officiant som Vagtkommandør og forstærkedes med 10 Mand til 19 Mand, hvoraf udstilledes 6 Poster. Samtlige øvrige Befalingsmænd og menige skulde hvile paaklædt med Vaaben hos sig. Der udleveredes automatiske Vaaben og Ammunition til alle.

Natten forløb roligt.

Kl. ca. 4.30 modtoges gennem Garnisonskommandanten Meddelelse fra Sjællandske Division om Tyskernes Omringning af Slotsholmen og Sorgenfri og om Angreb paa Barakkelejren paa Amager.

Kort efter gik Lyset ud paa Kasernen, men kom ret hurtigt igen. Telefonforbindelsen svigtede ogsaa, idet Centralen meldte »Telefonspærring«.

Alt Personel alarmeredes herefter.

Kl. ca. 4.30 saas Lyskugler, og kort efter hørtes stærk Skydning fra Gardehusarkasernen. Skydningen gav Indtryk af alvorlig Kamp, der syntes at være endt Kl. ca. 5.20.

For at undgaa en efter Forholdene utilsigtet Kamp med overlegne tyske Styrker beordredes hele Styrken med Undtagelse af de 6 Poster til at tage Opstilling paa Ridebanen.

Kl. ca. 5.45 indtraf en Automobil, førende hvidt Parlamentærflag, ved Kasernens Hovedport, og Adjutanten ved Gardehusarregimentet, der ledsagedes af en tysk Officer, overbragte Ordre fra Garnisonskommandanten til at overgive Grønnegades Kaserne uden Kamp.

Kl. 6.10 besattes Kasernen af en tysk motorbaaret Bataillon under Kommando af en tysk Major. Kasernens Mandskab blev afvæbnet ved dansk Foranstaltning. Officerer og Befalingsmænd af Officiantgruppen beholdt dog deres Vaaben.

Jægerspris. (Fodfolkets Kornet- og Løjtnantsskole).

Lejrkommandant: Kaptajn V. N. S. C. Kragh, 14. Bataillon.

Detachementets Styrke: Ca. 40 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper).

Indkvarteret Styrke: Fodfolkets Kornet- og Løjtnantsskole, Chef Oberst H. E. Christensen, ca. 25 Befalingsmænd, 75 Kornetelever, 60 Korporalselever og 12 menige af Hjælpetropperne.

Kornetskolen ankom til Jægerspris fra Næstved den 28. August Kl. ca. 16.40. Inden Afrejsen havde Garnisonskommandanten i Næstved Kl. ca. 5.30 meddelt, at ifølge Meddelelse fra Sjællandske Division var den politiske Situation mellem Danmark og Tyskland nu paa Krisepunktet, men at Forhandlingerne fortsattes. Paa Skolens Forespørgsel hos Generalinspektøren for Fodfolket svaredes, at der ingen ny Forholdsordre var, og at Skolen skulde afgaa som planlagt. Der blev dog af Skolen udleveret skarp Ammunition til Eleverne.

Ved Ankomsten til Lejren forelaa Ordre fra Generalinspektøren for Fodfolket om, at Skolen ikke maatte meddele Lørdag—Søndagsorlov, og at alle Befalingsmænd skulde være i Lejren Kl. 20. Ved denne Tid meddelte Generalinspektøren for Fodfolket Skolen, at den politiske Situation fortsat var kritisk, grundet paa skærpede tyske Krav, som ifølge Sagens Natur dog ikke kunne oplyses nærmere i Telefonen. Skolen beordredes til at forstærke Lejrvagten.

Efter Aftale med Lejrkommandanten fordobledes Lejrvagten, og en af Skolens Rekylgeværdelinger blev lagt i Beredskab og udstillede Inderposter. Officerstelefonvagt oprettedes for Natten.

Den 29. August Kl. ca. 4.30 forespurgte Sjællandske Division, om alt var roligt i Lejren. Samtidig gaves Orientering om Forholdene i København. Chefen for Kornetskolen lod denne alarmere og søgte telefonisk Forbindelse med højere Myndigheder i København og med Provinsgarnisonerne. Resultatet heraf var, at nye Oplysninger eller Forholdsordre ikke kunde faas i København, medens det oplystes, at Gardehusarkasernen i Næstved var blevet overgivet efter Kamp, og at Holbæk Garnison var rede til at kæmpe.

Da Forsvar af Lejren nærmest maatte betegnes som umuligt paa Grund af Skovens umiddelbare Nærhed og omkringliggende Bakker med gode Ildstillinger for tunge Vaaben, da Skolen manglede Krigsammunition til tunge Fodfolksvaaben, og da en Forbliven i Lejren ansaas for militært set nytteløst, besluttede Skolechefen at føre Skolen til Holbæk og forene sig med Garnisonen der. Denne Hensigt meddeltes Garnisonskommandanten i Holbæk, og 10 Lastbiler til Transporten rekvireredes gennem en Officer hos Politimesteren i Frederikssund. Der forplejedes med Morgendrik og Tørkost, og Udrustning og Ammunition suppleredes op.

Kl. ca. 9.00 fandt Afmarch Sted med Marchvej over Krogstrup—Skibby—Biltris—Ejby.

Kl. ca. 10, da Kolonnen var naaet til Nord for Langtved, overbragte en Officiant paa Motorcykel, udsendt af Garnisonskommandanten i Holbæk, en Afskrift af de tyske Myndigheders Erklæring af Undtagelsestilstanden og meldte, at Oberst Raabye havde opgivet at ville kæmpe.

Skolen blev lagt i Skjul i Plantagen Nord for Englerup, Poster udstillet og en Officer sendt paa Motorcykel mod Roskilde for at søge Forbindelse med Tyskerne og melde tilbage til Kirke Sonnerup Central, der blev besat med 1 Officer. Under Opholdet i Plantagen pas-

serede en mindre Motorvognkolonne under Kaptajn O. C. Brøndum, 4. Artilleriafdeling, forbi paa Vej fra Holbæk for at søge til Sverige.

Kl. ca. 12.30 meldte den mod Roskilde fremsendte Officer, at han havde haft Forbindelse med Tyskerne, der vilde sende en Officer.

Denne indtraf Kl. ca. 13.30 og fremsatte Tilbud om, at Skolen kunde søge tilbage til Næstved, idet der garanteredes fri Gennemkørsel gennem Ringsted, der var besat af tyske Tropper.

Tilbudet modtoges, og der afmarcheredes til Næstved, hvor Afvæbning paabegyndtes. Under den sidste Del af Transporten bortkastede eller ubrugeliggjorde Eleverne en Del af deres Vaaben og Ammunition. Resten blev i Hovedsagen ødelagt under Afvæbningen.

Til Jægerspris ankom henad Eftermiddagen en tysk Major med ca. 2 Kompagnier. Vaaben og Ammunition, undtagen Officerernes Vaaben, blev afleveret. Tyskerne efterlod en Styrke paa ca. 80 Mand til Lejrens Bevogtning.

Fyn.

Svendborg (3. Feltartilleriregiment).

Kommandant: Oberst O. N. Schmidt, Chef for Feltartilleriregiment.

Indkvarteret paa Artillerikasernen i Fruerstræde: 2./8. Artilleriafdeling, 6 Officerer, 12 øvrige Befalingsmænd, ca. 65 menige Konstabler $^{2}/_{11}$ 42, 1./9. Artilleriafdeling, 6 Officerer, 10 øvrige Befalingsmænd, ca. 80 Rekrutter, 3. Feltartilleriregiments Depotstyrke, alt under Kommando af Oberstløjtnant E. A. Hoffmann, Chef for 7. Artilleriafdeling, 2 Officerer, 3 øvrige Befalingsmænd, ca. 48 menige af Hjlæpetropperne m. fl.

Alt Personel var instrueret om den alvorlige Situation, og det var befalet den danske Vagt ved Magasinerne i Frederiksgade at holde Udkig med, hvad der skete ved den tyske Kaserne i samme Gade. Der var iværksat Kontrolopringning hvert Kvarter mellem Kaserne og Vagt.

Den 29. August Kl. ca. 5.00 meldte Oberstløjtnant Hoffmann Obersten, at han havde faaet telefonisk Meddelelse fra 14. Artilleriafdeling i Ringe om, at den derværende Styrke var blevet angrebet af Tyskerne, og at der nu forhandledes.

Kasernen blev sat i Alarmtilstand, rede til at modtage et eventuelt Angreb.

Obersten begav sig til Regimentkontoret, Møllergade 58, i Etagen under sin Bolig og blev her Kl. 5.45 ringet op af Standortsältester, Oberleutnant Kremer, der anmodede Obersten om at komme til Forhandling paa Hotel Hafnia med en tysk Major Otto, der var ankommet til Svendborg. Obersten svarede, at han ønskede Betænkningstid og vilde søge Forbindelse med Jydske Division, og tog til Kasernen. Kl. ca. 5.50 var der modtaget Melding fra Vagten om, at der var ankommet 6 Lastbiler med tyske Soldater til Svendborg.

Det lykkedes ikke at komme i Forbindelse med Jydske Division, men Jydske Dragonregiment blev underrettet, og en Befalingsmodtager (Sekondløjtnant) tilgik derfra. Ca. Kl. 6.15 modtog Regimentsadjutanten paa Regimentskontoret fra Jydske Division Ordre til, at der ikke maatte gøres Modstand mod tysk Besættelse af Kasernen og mod Afvæbning. Ordren blev videregivet til Oberstløjtnant Hoffmann. Kort efter opfordrede Standortsältester paany Obersten om at komme til Forhandling, og Obersten begav sig til det tyske Kvarter, ledsaget af 2 Officerer, og meddelte Major Otto Jydske Divisions Ordre og kørte atter til Kasernen, hvor Majoren ankom et Kvarters Tid efter med et tysk Kommando, hvorpaa Afvæbning fandt Sted.

Fra Artillerikasernen kørte Obersten til Dragonkasernen i Svendborg, der var forladt, og derfra til Hvidkilde, hvor han meddelte Chefen for Jydske Dragonregiment Divisionens Ordre, som denne imidlertid havde modtaget.

Fra Kl. ca. 7.45 interneredes Obersten i sin Bolig.

Odense (Jydske Divisions Stab).

Den 28. August foregik Tjenesten som sædvanligt. Divisionen var flere Gange i Løbet af Dagen i telefonisk Forbindelse med samtlige Regimentschefer, der ønskede at faa Efterretninger om Situationen. Henvendelser til Generalkommandoen bragte intet Nyt udover, at Situationen var alvorlig.

Om Eftermiddagen modtoges fra Generalkommandoen pr. Fjernskriver de af Tyskerne stillede Fordringer til den danske Regering og dennes Svar. Skrivelsen, der i Hovedsagen var paa Tysk, blev oversat og mangfoldiggjort og, da den intet indeholdt om Hæren, bragt paa Posthuset til Udsendelse som Søndagsbrev. Den naaede saaledes ikke Afdelinger uden for Odense før Begivenhederne den 29. August Morgen. Genpart af Divisionens Skrivelse vedlægges.

Efter Generalkommandoens Ordre opholdt Divisionsgeneralen sig paa Kontoret ogsaa Natten mellem 28. og 29., medens Divisionsstabens Personale var delt i 2 Hold, der skiftedes til at være paa Kontorerne. Efter Afløsning den 29. Kl. 1 var der foruden Generalen 2 Officerer, 2 Skrivere og nogle Ordonnanser paa Kontorerne, hvor der hviledes delvis afklædt paa Senge m. v. Døre og Porte til Ejendommen var aflaasede.

Kl. 4 tiltvang en tysk Obergefreiter og 4 Mand sig Adgang til Bygningen ved at slaa en Hoveddør ind til en privat Lejlighed og derfra trænge ud paa Hovedtrappen og op til Divisionskontorerne. De forlangte, at Generalen med Ledsagere skulde følge med til den tysk belagte Kaserne. Samtidig blev Divisionsgeneralens private Lejlighed, hvor en tysk Hauptmann havde indfundet sig for at arrestere Generalen, gennemsøgt.

Divisionens øvrige Officerer o. l. blev ligeledes afhentet eller eftersøgt i Hjemmene. Der blev ikke ydet Modstand nogetsteds, idet alle forud var klar over det hensigtsløse i at optage Kamp i de private Bygninger, hvor Kontorer og Lejligheder laa.

Paa den tysk belagte Kaserne samledes det i Odense arresterede militære Personel foruden Stiftamtmand, Borgmester, Politimester m. fl. Overintendant C. R. Kaas-Sørensen blev dog særligt bevogtet og havde ikke Lov til at samtale med andre.

Den tyske Regimentschef, Oberstløjtnant Weiss henvendte sig til General Knudtzon og meddelte, at Garnisonerne i Odense og Nyborg var overmandede, og henstillede til Generalen at beordre de øvrige fynske Garnisoner til at overgive sig, saa der derved kunde spares tysk Blod. Generalens Svar gik i Hovedsagen ud paa, at Tyskerne havde frataget ham Kommandoen, saa han ikke ønskede at give nogen Ordre. Oberstløjtnant Weiss kendte i Forvejen det Direktiv, som Divisionen i Samklang med Generalkommandoen havde givet sine Regimenter, og det vilde der blive handlet efter ude i Garnisonerne. Oberstløjtnant Weiss var meget ivrig efter at faa Generalen til at udstede en Ordre, der hindrede yderligere Kamp, idet det tydeligt fremgik, at de tyske Styrkers Faatallighed først senere op ad Dagen tillod ham at optræde med større Kommandoer i de forskellige Garnisoner. Af Hensyn til de danske Styrker gik Generalen med til at oplyse Regimenterne om den erklærede militære Undtagelsestilstand, men derudover kun at henvise til de af Divisionen udgivne Direktiver.

Orienteringen blev udtelefoneret til 2. og 7. Regiment, 3. Feltartilleriregiment, Jydske Dragonregiment, Fodfolkspionerkommandoet og Detachementet paa Hinsholm. Under Telefoneringen indfandt Kaptajn Lindhardt fra 14. Artilleriafdeling i Ringe sig og modtog Orienteringens Ordlyd, der var følgende:

JYDSKE DIVISION

Den tyske Kaserne i Odense,

den 29. August 1943 Kl. 6.00.

Til Regimenter m. fl.

Ifølge Meddelelse fra den tyske Kommandant paa Fyn er der i Danmark oprettet Undtagelsestilstand under General von Hanneken.

Tyske organiserede Styrker af Værnemagten agter at afvæbne de danske Tropper.

Naar de tyske organiserede Styrker ankommer, skal der efter den af Divisionen givne Instruktion ikke ydes Modstand, heller ikke imod Afvæbning.

(tegn.) *Knudtzon.*

Afskrift.

JYDSKE DIVISION

Odense, den 28. August 1943.

A. 1990.

Til Regimenterne m. fl.

Genralkommandoen har den 28. Aften meddelt følgende vedrørende de fra tysk Side stillede Krav.

Rigsregeringen stiller følgende Fordringer:

1) Byen Odense skal inden 5 Dage betale en Bod paa 1.000.000 Kr. til en af den tyske Øverstkommanderende udpeget Kasse.

2) Den danske Regering træffer de nødvendige Foranstaltninger for at udpege dem, der er skyldige i Mishandling af den tyske Officer, og overleverer dem til de tyske Besættelsesmyndigheder.

   Indtil de skyldige er udleveret, paalægges der Odense følgende Straffeforholdsregler:

   a) Færdsel paa Gaden mellem Kl. 20.30 og 5.00 er forbudt.
   b) Alle Biografteatre, Teatre o. lign. Forlystelsesetablissementer lukkes.
   c) Restauranter lukkes Kl. 19.00.

3) Skulde de skyldige ikke være udleverede inden den 5. September, bliver 10 af Besættelsesmagten udpegede Indbyggere i Odense arresterede og forbliver i Arrest indtil Udlevering af de Skyldige.

4) Rigsregeringen kundgør for den danske Regering, at den ved en lignende Gentagelse af det forefaldne vil skride til endnu haardere Forholdsregler.

Den danske Regering skal straks lade Undtagelsestilstand træde i Kraft for hele Landet.

Undtagelsestilstanden skal omfatte følgende enkelte Forholdsregler:

1) Forbud mod al offentlig Sammenstimlen af mere end 5 Personer.

2) Forbud mod enhver Strejke og enhver Understøttelse af strejkende.

3) Forbud mod enhver Forsamling saavel i lukket Rum som under aaben Himmel.
   Forbud mod at betræde Gaderne mellem Kl. 20.30 og 5.30.
   Lukning af Restauranter Kl. 19.30.
   Aflevering af alle Skydevaaben og Sprængstoffer inden den 1. September 1943.

4) Forbud mod Forulempelse af danske Statsborgere paa Grund af deres Paarørendes Samarbejde med tyske Myndigheder eller Forbindelse med Tyskere.

5) Indførelse af Pressecensur under tysk Medvirken.

6) Oprettelse af danske hurtigt virkende Domstole til Paadømmelse af Overtrædelse af de til Opretholdelse af Sikkerhed og Orden givne Anordninger.

For Overtrædelse af de foran givne Forordninger skal de efter den midlertidige Lov om Tilladelse for Regeringen til at træffe Bestemmelser til Opretholdelse af Ro og Orden tilladte højeste Straffe forhøjes.

For Sabotage og enhver Medhjælp hertil, for Angreb paa den tyske Værnemagt og dens Medlemmer og for at være i Besiddelse af Skydevaaben og Sprængstoffer efter den 1. September 1943 skal der straks indføres Dødsstraf.

Rigsregeringen forventer Antagelse af de foranstaaende Fordringer fra den danske Regerings Side inden i Dag Kl. 16.00.

København, den 28. August 1943.

Den danske Regerings Svar er afgivet og gaar omtrent ud paa følgende:

»Regeringen har i den Tid, der er forløbet siden den 9. April 1940, gjort, hvad den kunde for at opretholde Ro og Orden i Landet. Dette har ogsaa været Tilfældet under de sidste Dages Begivenheder.

Hvis Regeringen gik ind paa de nu stillede Fordringer, vilde den ikke være i Stand til som hidtil at opretholde Ro og Orden i Befolkningen.

Regeringen er derfor ikke i Stand til at gaa ind paa de stillede Fordringer.«

Kongen har takket Regeringen og stillet sig bag denne ved den trufne Afgørelse.

Den danske Regering fungerer endnu den 28. August Aften.

Hvilket herved meddeles.

E. B.

. . . . . .

Stabschef.

Odense.

Garnisonskommandant: Oberst N. J. Nielsen, Chef for 6. Regiment.

Styrke: Paa Kasernen: 4. Bataillons Stab, Oberstløjtnant K. H. J. Bruhn, 2./4. Bataillon, Kaptajn H. M. G. Buch, ca. 20 Befalingsmænd og menige (uddannet Mandskab), 4. Bataillons Depotkompagni, Kaptajn L. M. K. Nielsen, ca. 40 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper), 2./5. Bataillon Kaptajn M. L. Lauesen, ca. 40 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

Paa Vagt i Skovpavillonen: 1 Officer, 1 Kornet og 9 menige.

Kasernen i Albanigade:

Kasernevagten bestod af 1 Befalingsmand og 9 menige, hvoraf 1 var Post for Gevær, 2 Mand Dobbeltpost ved Hangaren (3 km fra Kasernen).

Den 28. August Kl. ca. 17.00 beordredes Oberstløjtnant K. H. J. Bruhn af Regimentet til — i Henhold til Jydske Divisions Ordre om Tilstedeværelse af 1 Stabsofficer paa Kasernen — at overtage denne Tjeneste.

Natten forløb roligt indtil Kl. ca. 23.30, da en Melding fra Vagten i Skovpavillonen om Skydning og Haandgranatkastning bevirkede, at Bataillonen lod 2./4. Bataillon alarmere for at have en Styrke klar til Undsætning. Styrken fik, efter at en beroligende Melding fra Pavillonen var indkommet, Ordre til at hvile paa Sengene.

Kl. ca. 4.00 alarmeredes hele Styrken, da bevæbnede Patrouiller iagttoges omkring Kasernen, og Ordre gaves om, at det i Barakkerne værende Mandskab skulde samles paa Kasernen, samt til, at Vagten skulde besætte Indgangen til Kasernen.

Kl. ca. 4.05 — inden Alarmeringsordren var naaet ud til alle Barakkerne — aabnedes der Ild mod Kasernen fra Geværer, automatiske Haandvaaben og 40 mm Kanoner.

Da det i Mørket var umuligt at skelne, hvem der foretog Angrebet, og da Oberstløjtnanten gik ud fra, at Generalkommandoens Forholdsordre om Optræden over for regulære tyske Styrker ikke skulde gælde ved et Overfald som det foretagne, blev der givet Ordre til at besætte Kasernen og optage Kampen. De Steder, hvor Ordrerne ikke naaede ud, optog Styrkerne af sig selv Kampen. En Del af det i Barakkerne indkvarterede Mandskab naaede trods den kraftige fjendtlige Ild ind i Kasernen og blev her fordelt, medens Resten forblev i Barakkerne og forberedte sig til Kamp der.

Efter ca. 20 Minutters Skydning tilgik der gennem en Officiant fra Regimentschefen, der Kl. ca. 3.45 var blevet afhentet i sit Hjem og ført til Kasernen og her havde haft Lejlighed til at undersøge Forholdene, Ordre om at overgive denne. Regimentschefen anmodede samtidig den tyske Hauptmann om at indstille Kampen.

Saasnart Ilden var ophørt, blev Bataillonschefen af en tysk Underofficer og 3 menige ført ud til den tyske Kaptajn, der med et Kompagni og to 40 mm Kanoner havde foretaget Angrebet. Ordre til Mandskabets Afvæbning og Kasernens Aflevering blev givet.

Officerer og Befalingsmænd af Officiantgruppen blev ført til den tyske Kaserne, medens de øvrige Befalingsmænd og menige forblev paa Kasernen.

Tabene paa dansk Side var:

1 død og 4 saarede, alle menige, heraf 1 død og 1 saaret ved Posten ved Hangaren.

Skovpavillonen i Fruens Bøge:

Af Vagtstyrken var 2 Mand paa Post, 1 Mand paa Patrouille. Foruden Mandskabets Karabiner og Førerens Pistol med tilhørende Vagtammunition raadedes over 2 Rekylgeværer (med 10 Magasiner), 1 Maskinpistol (med 6 Magasiner) og 10 Haandbomber samt 1 Kasse Geværpatroner.

Ca. Kl. 23.30 aabnede Posterne Ilden med Gevær og Haandbomber mod nogle Personer inden for det forbudte Omraade, som ikke svarede paa Tilraab. Melding afgaves til Kasernen. Kl. ca. 0.30 gentog det samme sig, idet Posterne blev beskudt af Personer, der opholdt sig ved et Træskur ved Hovedindgangen til Pavillonen. Med korte Mellemrum gentog disse Ildkampe sig. Ogsaa fra Posten ved Hangaren hørtes Skydning. Kl. ca. 2.30 oplyste en Patrouillemand, at et tysk Kommando var kommet til det nævnte Skur ad Stien fra Sdr. Boulevard. Ved Hovedindgangen bragtes nu 1 Rekylgevær og 1 Maskinpistol i Stilling, og Posten forstærkedes yderligere med 1 Mand. Ved den modsatte Side af Pavillonen bragtes det andet Rekylgevær i Stilling. Det tyske Kommando, der senere viste sig at bestaa af 30 Mand, beskødes og besvarede efter nogen Tid Ilden med 3 automatiske Vaaben og lidt senere med Haandbomber, alt dog uden Virkning.

Kl. ca. 4.20, da Ammunitionen var opbrugt, kom der telefonisk Ordre fra Kasernen om at standse Kampen, hvorefter Vagtstyrken blev afvæbnet af det tyske Kommando.

Faaborg (2. Regiment).

Regimentschef: Oberst A. H. M. W. Have.

Paa *Faaborg Kaserne* var indkvarteret:

2. Regiments Kanonkompagni, ca. 60 Befalingsmænd og menige (uddannet Mandskab).
3. Bataillons 1. Kompagni, ca. 70 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper).
18. Bataillons 5. Kompagni, ca. 100 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

Oberstløjtnant H. P. C. B. Hemmingsen var som Stabsofficer beordret til at være til Stede paa Kasernen.

Natten mellem den 28. og 29. August 1943 forløb roligt. Den 29. Kl. 5.50 meddelte Jydske Dragonregiment, at Regimentet gennem Marinedetachement Svendborg havde erfaret, at »København skulde være særlig besat«, at der kæmpedes i Ringe, at Forbindelsen med Odense var afbrudt, og at en tysk Motorkolonne skulde være paa Vej fra Faaborg mod Svendborg. Regimentschefen orienteredes telefonisk. Kl. ca. 6.15 opnaaedes Forbindelse med Hotellet i Ringe, hvor en ung Pige oplyste, at der forhandledes mellem de danske og de tyske Tropper. Telefonforbindelse med Odense kunde ikke faas.

Kl. 6.45 modtoges fra Jydske Division (Stabschefen) følgende telefoniske Ordre:

»Ifølge Meddelelse fra den tyske Kommandant paa Fyn er der i Danmark oprettet militær Undtagelsestilstand under General v. Hanneken.

Tyske, organiserede Styrker af Værnemagten agter at afvæbne danske Tropper. — Naar de tyske, organiserede Styrker ankommer, skal der efter den af Jydske Division givne Instruktion ikke ydes Modstand, heller ikke mod Afvæbningen.«

Da det fra civil Side meddeltes, at Styrken i Svendborg var gaaet mod Ringe, og det antoges, at det var for at understøtte de der kæmpende Tropper, underrettedes Jydske Dragonregiment om den fra Divisionen modtagne Ordre, som Dragonregimentet imidlertid havde modtaget; det oplystes samtidig, at den fra civil Side modtagne Meddelelse intet havde paa sig.

Paa Kasernen gaves Ordre til, at Modstand ikke maatte gøres, og udleveret Ammuntion, ogsaa til Skildvagten ved Depotet i Byen, inddroges. Regimentschefen, der godkendte de trufne Dispositioner, oplyste samtidig, at en tysk Motorkolonne ad Odensevej var paa Vej til Faaborg og var lige uden for Byen.

Omkring Kl. 7 modtoges fra Vagtkommandøren Melding om, at tyske Tropper havde besat Kirkegaarden i umiddelbar Nærhed af Kasernen og Oberstløjtnant Hemmingsen gik ud i Kasernegaarden, hvor andre Befalingsmænd og menige var til Stede. Umiddelbart efter kastede Tyskerne fra Kirkegaarden en Haandgranat ind i Kasernegaarden. Herved saaredes 1 Kaptajn og 1 menig. Ved Tilraab lykkedes det at forebygge Skydning, hvorpaa de tyske Tropper forcerede Kirkegaardsmuren, og Afvæbning paabegyndtes. Regimentschefen, der var paa Vej til Kasernen, blev taget til Fange umiddelbart uden for Kaserneporten.

Efter Afvæbningen blev Personellet interneret paa Kasernen og de til denne hørende Barakker.

Nyborg.

Den indkvarterede Styrke var af 3. Regiment, Chef: Oberst E. C. Wøhlk, og bestod af

6. Bataillon: Oberstløjtnant A. C. C. Sørensen, Kommandør, med 2. Kompagni (uddannet Mandskab ca. 60 Befalingsmænd og menige) og 4. Kompagni (Hjælpetropper ca. 65 Befalingsmænd og menige), Kaptajn A. H. Klokhøj.

20. Bataillon: Oberstløjtnant C. E. Thiede med 3. Kompagni, Kaptajn H. Husted (Rekrutter, ca. 95 Befalingsmænd og menige).

Paa Kurstedet Nyborg Strand var foruden Regimentsstaben og Bataillonsstabenes Personel indkvarteret 6. Bataillons Kompagnier, idet Forsamlingsbygningen »Hermon« anvendtes som Mandskabskvarter. 20. Bataillons Rekrutkompagni var indkvarteret paa Vandrerhjemmet ca. 1 km S. for Kurstedet. Her var om Natten normalt kun 1 Officer og 2 Underofficerer eller Kornetter til Stede.

Den 27. August Kl. 23.45 modtog Regimentet følgende telefoniske Meddelelse fra Jydske Division: »Den politiske Situation er alvorlig. Store Begivenheder kan forventes i Løbet af Natten eller Lørdagen. Saa stærk Enkadrering som muligt. Øvelse maa kun afholdes i umiddelbar Nærhed af Kasernen.«

Befalingsmændene ved 20. Bataillons 3. Kompagni blev i Henhold hertil beordret ud til Vandrerhjemmet. Den 28. Form. afholdtes normal Øvelse (Pudsning, Badning m. v.).

Den 28. August Kl. ca. 15.30 modtoges ad privat Vej Oplysninger om de Krav, der var stillet fra tysk Side, samt at man ikke mente, at den danske Regering vilde bøje sig for disse Krav. Kl. ca. 16.30 indløb der fra Jydske Division telefonisk Ordre, hvoreftere Generalkommandoen havde bestemt, at der paa hver Kaserne, Lejr m. v. skulde være en Stabsofficer til Stede, samt at samtlige Underafdelinger med tilhørende Befalingsmænd skulde forblive paa Kasernen (Lejr) fra Kl. 20.

Regimentet supplerede denne Ordre med, at Bestemmelsen ogsaa skulde gælde de Befalingsmænd, der boede udenfor Kaserneomraadet, og som hørte til Kompagnierne eller Regiments- eller Bataillonsstab. Det bemærkes, at et Antal af Regimentets yngre Befalingsmænd var i København til militært Idrætsstævne, og at Regimentets Musikere var paa Orlov med Frirejse til Hjemmet.

Fra Politimesteren i Nyborg modtog Regimentet om Aftenen telefonisk Meddelelse om, at Situationen var yderst alvorlig, samt at Politiet under alle Omstændigheder skulde fortsætte sin Virksomhed.

Bataillonscheferne blev orienteret herom af Regimentschefen, der afslog Forslag om forhøjet Beredskab, herunder Forstærkning af Posterne, under Henvisning til, at han ansaa et Angreb fra den tyske Værnemagts Side som udelukket efter den Aftale, han havde med Standortältester i Nyborg, Major Mohr. Der skulde derfor ikke træffes særlige Foranstaltninger, men alle skulde gaa til Ro som normalt.

Ved 20. Bataillon havde Bataillonschefen beordret, at Kompagnichef eller Næstkommanderende samt Halvdelen af Befalingsmændene ved Kompagniet paa Vandrerhjemmet til enhver Tid skulde være ved Kompagniet, ligesom Vagten her var forstærket. Fra Hermon til Hovedbygningen var der lagt Telefonkabel.

I Løbet af Natten, der var usædvanlig mørk, tog Blæsten til, saaledes at det var vanskeligt for Posterne at høre, hvad der gik for sig uden for Pigtraadsspærringen, der omgav Kurstedet og Hermon.

Kl. 4.20 blev *Kurstedet* pludselig angrebet af tyske Tropper, 4 Kompagnier ialt, der angreb fra Nord, Vest og Øst.

Særlig udsat var Hermon, der laa saa tæt bag Pigtraadshegnet, at der fra Ydersiden af dette kunde kastes Haandgranater ind i Bygningen.

Posterne skød straks, Vagten alarmeredes og derefter den øvrige Styrke. Ilden blev hurtigt aabnet overalt.

Da man ret hurtigt blev klar over, at det var regulære tyske Tropper, der angreb, og da Angrebet nu ogsaa blev sat ind fra den 4. Side — Søsiden — gav Regimentschefen Ordre til, at Ilden skulde standses.

I Mellemtiden var Hermon stukket i Brand, og den derværende Styrke maatte derfor søge over til Klosterfløjen, hvorfra Kampen fortsattes.

Da Ordren om Kampens Standsning var givet, blev der hejst et hvidt Flag paa Flagstangen paa Taarnet, men paa Grund af Mørket var det vanskeligt at se Flaget. Skydningen holdt kun inde i et Par Minutter, men blev derpaa genoptaget fra begge Sider.

Det var vanskeligt at faa Skydningen standset som Følge af det store Areal (de mange Værelser), Styrken var spredt over, saaledes at der hengik omtrent $1^1/_2$ Time, inden Overgivelsen fandt Sted.

Herefter fandt Afvæbningen Sted, og Befalingsmænd og menige blev samlet paa Stranden NØ. for Hotellet, medens tyske Soldater gennemsøgte dette.

Hermon nedbrændte til Grunden. Samtlige Bundstykkefjedre og Slagfjedre til opmagasinerede Rekyl- og Maskingeværer og til Gevær 1889 opbevaredes her og blev ødelagt af Branden.

Tabene paa Kurstedet var:

Kaptajn C. L. Wesenberg, der blev ramt af en Sprængladning og Murbrokker og dødeligt saaret, da han ved Køkkentrappen ved Officersmessens Dagligstue var paa Vej til Klosterfløjen for at faa Ilden standset her,

1 Kornet, faldet i Hermon, og

7 menige saarede, deraf 2 saa let, at Indlæggelse paa Sygehus ikke var nødvendig.

Samtidig med Kurstedet blev *Vandrerhjemmet*, hvor Kaptajnløjtnant A. J. A. G. Jensen førte Kommandoen, angrebet af ca. 1 tysk Kompagni, støttet af Maskingeværer og Morterer.

Angrebet indledede med Maskingeværild. Mandskab og Befalingsmænd var hurtigt alarmeret og besvarede Ilden, saavel med Geværer og Rekylgeværer som med Maskingeværer.

Efter ca. 20 Minutters Kamp var Kaptajnløjtnanten klar over, at det var regulære tyske Tropper, der angreb, og da der af Tyskerne blev anvendt Panserprojektiler, der gik lige gennem Væggene, og der endvidere blev aabnet Morterild, standsede Kaptajnløjtnanten Kl. 5.05 Skydningen og overgav Vandrerhjemmet.

Tabene her var

1 menig falden,
2 menige saarede.

Kerteminde (7. Regiment).

Regimentschef: Oberst O. Holbek.

Den 28. August Aften var

I Kerteminde: 7. Regiments Stab, 2. Bataillons og 12. Bataillons Stabe.

I Kertemindelejren: Oberstløjtnant C. Kaalund-Jørgensen, Chef for 12. Bataillon, 7. Regiments Depotkompagni (Kaptajn H. I. C. Jensen), ca. 50 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper) og 12. Bataillons 1. Kompagni (Kaptajn G. L. Nørgaard), ca. 70 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

Paa Ulriksholm: Oberstløjtnant S. C. R. Greve Trampe, Chef for 10. Bataillon, ca. 15 Befalingsmænd og menige (Rekrutter og Hjælpetropper), 10. Bataillons 3. Kompagni (Kaptajn E. G. V. Olsen), ca. 80 Befalingsmænd og menige (uddannet Mandskab af Hjælpetropperne).

Den 28. August Kl. 0.05 modtog Regimentschefen telefonisk fra Jydske Division (Stabschefen) Ordre, gaaende ud paa følgende:

Situationen i København er meget alvorlig. Arrestationer kan forventes naarsomhelst, først og fremmest i København. Regimentets Kompagnier med Mandskab skal enkadreres rigeligt, men Mandskabet maa ikke alarmeres.

Samtlige faste Befalingsmænd i Kerteminde blev alarmeret og orienteret om Situationen og indgik paa deres Pladser i Overensstemmelse med Regimentets Alarmeringsplan. Natten forløb roligt. I Løbet af den 28. Eftermiddag erfaredes, at der fra tysk Side var stillet en Del Krav til Regeringen, men at ingen af disse Krav berørte Hær og Flaade. Alt i alt fik Regimentet det Indtryk, at en vis Afspænding var indtraadt.

I Overensstemmelse med en fra Generalkommandoen modtaget Ordre beordredes Oberstløjtnant C. Kaalund-Jørgensen, Chef for 12. Bataillon, til at overtage Kommandoen i Kertemindelejren. Samtlige Befalingsmænd og menige ved Kompagnierne, der ikke var afrejst med Lørdag—Søndagsorlov, beordredes til at blive i Lejren (Kasernen) fra Kl. 20. Telefonvagt oprettedes. Endvidere beordredes 3./10. Bataillon, der havde været til Fægtningsskydning paa Hinsholm, tilbage til Ulriksholm, hvortil det ankom Kl. 17. Ogsaa Natten 28.—29. August forløb roligt.

Den 29. August Kl. 6.50 modtog Oberstløjtnant Kaalund-Jørgensen i Kertemindelejren telefonisk følgende Ordre fra Jydske Division (Stabschefen): »Den tyske Kaserne i Odense. Ifølge Meddelelse fra den tyske Kommandant paa Fyn er der i Danmark oprettet militær Undtagelsestilstand under General von Hanneken. Tyske organiserede Styrker af Værnemagten agter at afvæbne de danske Tropper. Naar de tyske organiserede Styrker ankommer, skal der efter den af Divisionen givne Instruktion ikke ydes Modstand, heller ikke mod Afvæbning. K. Knudtzon«.

Stabschefen føjede til: »Tyskerne er paa Vej mod Kerteminde«.

Ordren blev videretelefoneret til Regimentet, og Regimentschefen kørte Kl. ca. 7.25 til Kertemindelejren, hvor en Del af Rekrutterne og enkelte Underbefalingsmænd havde forladt Lejren. Regimentschefen foranledigede dem tilbagekaldt og gav Chefen for 12. Bataillon Ordre til, at ingen maatte forlade Lejren, og at han ved Tyskernes Ankomst ikke maatte kæmpe, men heller ikke maatte indlade Tyskerne i Lejren, men skulde henvise til, at han maatte forlange Forholdsordre hos Regimentschefen. Denne kørte derefter til Ulriksholm, som straks om Morgenen var bleven underrettet af Oberstløjtnant Kaalund-Jørgensen om Divisionens Ordre, men som det ikke var muligt at faa telefonisk Forbindelse med paany.

Paa Ulriksholm var der gjort Forberedelse til at efterkomme Divisionens Ordre, og kort efter Regimentschefens Tilbagekørsel til Regimentskontoret ankom 2 tyske Kompagnier med Morterer til Slottet.

Kl. 9.30 blev en Kaptajn sendt til Kertemindelejren med Ordre til at lade Mandskabet sætte Geværerne sammen og lægge Udrustningen, saaledes at Afvæbningen kunde blive saa lidet krænkende som muligt. Kl. 10.25 meldtes det fra Lejren, at Tyskerne, ca. 300 Mand, havde omringet denne fra alle Sider, og lidt efter ankom en tysk Officer, ledsaget af en dansk Officer som Repræsentant for Chefen for 12. Bataillon, til Regimentschefen, der begav sig til Lejren og overværede, at Afvæbningen fandt Sted.

Hinsholm.

Detachementskommandør: Kaptajn E. F. L. Brasch.

Styrke: Ca. 35 Befalingsmænd og menige (Hjælpetropper).

Detachementets Personel var indkvarteret i en Teltlejr paa Herregaarden Brockdorffs Jord.

Et Kompagni af 10. Bataillon, der havde afholdt Fægtningsskydning paa Hinsholm, afrejste snarest efter Skydningernes Afslutning den 28. August til Ulriksholm, medførende Detachementets Beholdning af Haandvaabenammunition.

Af Vaaben og Ammunition var der herefter kun enkelte Geværer og Haandbomber tilbage samt 1 Kasse Patroner, idet Mandskabet var afgivet af Regimenterne uden Skydevaaben.

Paa Grundlag af de fra Jydske Division i Løbet af den 28. indkomne Meldinger om den politiske Krise, blev Mandskabet instrueret om Situationens Alvor af Detachemenskommandøren, der bestemte, at Teltene skulde rømmes for Natten og Mandskabet indkvarteres paa Brockdorffs Høloft. Der blev udstillet Poster, udsendt Patrouiller og oprettet Telefonvagt. Vaabnene maatte efter Detachementskommandørens Ordre kun benyttes til Alarmering.

Natten forløb roligt. Henad Morgen blev Kaptajnen af Divisionen underrettet pr. Telefon om Undtagelsestilstanden og om, at Divisionens Personale var blevet interneret af Tyskerne, der kunde ventes naar som helst til Hinsholm. Detachementets Personel blev sat ind i Situationen, og Kaptajnen tilføjede, at alle kunde gøre, som de vilde, og at han selv rejste bort for ikke at blive taget.

Kl. 8 havde alle forladt Lejren med Undtagelse af Kommandoofficianten, Overofficiant A. M. Johansen ved 9. Bataillon.

I Løbet af den 29. og 30. kom dog 7 Mand, der ikke havde kunnet skaffe sig civilt Tøj, tilbage, og med disse gik Kommandoofficianten i Gang med at rydde op i Lejren.

Natten til den 31. August Kl. ca. 3.00 kom en tysk Oberleutnant og forlangte hos Forvalteren paa Brockdorff Lejrens Materiel udleveret. Overofficianten, der den Nat boede i Hovedbygningen, meldte sig til den tyske Officer, der ikke havde antaget, at der endnu var Personel af Hæren i Lejren, og blev tillige med de 7 menige ført til Odense til Internering.

Assens.

Chef for Fodfolkspionerkommandoet: Oberst G. Gullaksen.

Styrke: Fodfolkspionerkommandoets og 1. Fodfolkspionerbataillons Stabe.

1. Fodfolkspionerbataillons 3. Kompagni, ca. 70 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

1. Fodfolkspionerbataillons 4. Kompagni, ca. 75 Befalingsmænd og menige (uddannet Mandskab) (38) og menige af Hjælpetropperne (27).

Den 28. August Kl. ca. 0.30 modtog Fodfolkspionerkommandoet pr. Fjernskriver fra Jydske Division Orientering om, at den politiske Situation var alvorlig, og Ordre til, at Kompagnierne skulde forblive i Assenslejren under solid Enkadrering. Chefen for 1. Fodfolkspionerbataillon og begge Kompagnichefer tog Ophold i Lejren; Mandskabet blev ikke alarmeret.

I Løbet af den 28. tilgik fra Jydske Division korte Meldinger om, at den politiske Situation fortsat var alvorlig, men at der dog kunde gives Lørdag—Søndagsorlov i begrænset Omfang. Kommandoet valgte dog ikke at give saadan Orlov.

Kl. 16.30 modtoges fra Jydske Division Generalkommandoens Ordre om, at en Stabsofficer skulde være i Lejren indtil videre, og at Underafdelingerne skulde forblive i Lejren fra Kl. 20.

Lejrvagten og Vagten ved Depot og Garage paa Svineslagteriet forstærkedes, og Beredskabsammunition udleveredes til alle. Om Natten hvilede Styrken paaklædt.

Den 29. August Kl. 6.30 modtog Kommandoet gennem Lejrvagtens Telefon Divisionens Ordre angaaende den militære Undtagelsestilstand og om ikke at gøre Modstand mod tyske organiserede Styrker.

Underafdelingerne instrueredes om Situationen, og den udleverede Beredskabsammunition inddroges.

Da General Hannekens Opraab omkring Kl. 8.30—9.00 blev kendt og en Del civilt Personale samlede sig uden for Lejrens Pigtraadshegn, og enkelte opfordrede Soldaterne til at kaste Vaaben ud til dem, beordredes Mandskabets Vaaben inddraget til Vaabenkamrene, idet dog Vagtposterne og de faste Befalingsmænd beholdt Vaaben og Ammunition.

Lønningsudbetaling paabegyndtes, og der blev truffet forskellige Foranstaltninger med Henblik paa den forestaaende Afvæbning og Styrkens forventede Internering.

Kl. 11.30 kom et Antal Last- og Rutebiler med indladede tyske Tropper ad Landevejen fra Middelfart kørende langsomt forbi Lejren i Retning mod Odense. Kolonnen standsede ca. 500 m Øst for Lejren. Udladning fandt Sted, og de tyske Tropper, ca. 1 Kompagni, nærmede sig ca. 10 Minutter senere Lejren i Fægtningsformation med Vaabnene skudklar og Sprænglægter klar til Brug. Lejren blev omringet og automatiske Vaaben sat i Stilling, hvorefter en tysk Løjtnant kom ind i Lejren ad Hovedindgangen. Han modtoges af Bataillonschefen, Oberstløjtnant Skjoldager, og efter en kort Forhandling afleveredes de faste Befalingsmænds og Vagternes Vaaben og Ammunition. Endnu et tysk Kompagni, kommende fra Faaborg Landevej, marcherede kort efter forbi Lejren mod Odense.

Kommandoet interneredes i Lejren, medens det tyske Kompagni fjernede al dansk Udrustning fra Belægningsbarakkerne. Herunder blev mange Privatgenstande fjernet fra Tøjskabene, der i mange Tilfælde blev opbrudt.

Hvidkilde og Svendborg (Jydske Dragonregiment).

Regimentschef: Oberst C. H. Gundelach.

Paa *Hvidkilde* var indkvarteret: Regimentsstaben, 1 Cyklisteskadron, ca. 80 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

I *Svendborg* var indkvarteret: 1 Eskadron, ca. 50 Befalingsmænd og menige (uddannet Mandskab), Jydske Divisions Trainskole, ca. 60 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

Paa alarmerende Efterretninger fra Jydske Division den 27. August Eftermiddag forstærkedes Jydske Dragonregiments Beredskab, idet samtlige Befalingsmænd forblev paa Kasernen, Dobbeltposter udstilledes ved Indgangene, og Pigtraadshegnene afpatrouilleredes til Stadighed. Kommandanten i Svendborg underrettedes herom den 28. Form., samt om at Regimentet, saafremt et Overfald paa Kasernerne ansaas for forestaaende, vilde forlade disse og samles i Terrainet Nord for Nielstrup. Fra Kommandantens Side gaves Tilsagn om, at Regimentet skulde modtage Melding, saafremt Uro (Opbrud) paa den tyske Kaserne i Svendborg iagttoges.

I Løbet af Eftermiddagen blev en Panservogn gjort klar og transporteret til Hvidkildekasernen, hvor den udrustedes med Maskingeværer og Ammunition. Endvidere klar-

gjordes 4 Lastvogne med Maskinkanoner og Ammunition til Eskadronerne. Rytterekskadronen og Trainskolen gjorde sig i Løbet af Aftenen klar til hurtig Udrykning til Nielstrup. Cyklisteskadronen her havde staaende Ordre til at besætte Hvidkildekasernen til Forsvar ved Alarmering.

Den 29. August Kl. 5.05 meddelte det sømilitære Distrikt i Svendborg: »København besat af Tyskerne, der kæmpes i Øjeblikket i Ringe. Telefonforbindelsen til Jydske Division afbrudt«.

Regimentet blev alarmeret og Forholdsordre søgtes indhentet ved Generalkommandoen og Krigsministeriet, men Telefonforbindelse kunde ikke faas, ej heller med Odense.

Ca. Kl. 5.30 kørte 12 tyske Lastvogne med Soldater forbi Hvidkilde fra Vest mod Øst, og Regimentschefen antog dette for Forstærkning til den tyske Styrke i Svendborg.

Kl. 6.00 meddelte Ringe, at Vaabenstilstand var sluttet. Forbindelse med Dragonkasernen kunde ikke faas, men det oplystes, at Rytterekskadronen og Trainskolen var redet ud til Skovene ved Nielstrup.

Kl. 6.40 og Kl. 6.56 modtoges fra Kommandanten i Svendborg pr. Telefon Jydske Divisions Ordre om ikke at yde Modstand mod organiserede tyske Styrker, ej heller mod Afvæbning, og Kommandanten meddelte, at han søgte Forhandling med Tyskerne i Svendborg.

Divisionens Ordre blev bekræftet telefonisk af Divisionschefen Kl. 7.05, og Generalen udtalte, at Ordren var givet uden Pres, selv om den kom fra en tysk Kaserne.

Kl. 7.30 meddelte Kommandanten i Svendborg, at en tysk Major forhandlede med ham om Betingelserne for Aflevering af Vaaben, og Kl. 8.00 ankom Kommandanten til Hvidkilde, fulgt af en tysk Styrke paa ca. 1 Kompagni, og bekræftede Ordren om ikke at yde Modstand. Besættelsen af Hvidkilde hævedes, og Afvæbning fandt Sted, idet Rytterekskadronen og Trainskolen afleverede Vaaben og Ammunition paa Nielstrup.

Officerer og Befalingsmænd af Officiantgruppen blev interneret paa Slottet, øvrige Befalingsmænd og menige i Barakkerne.

Ringe.

Lejrkommandant: Oberstløjtnant J. J. Gerstoft, Chef for 14. Artilleriafdeling.

Indkvarteret *Styrke:* Polyteknikerbatteri I. Chef: Kaptajn K. J. Fenger. Ca. 100 Befalingsmænd og menige.

Polyteknikerbatteri II. Chef: Kaptajn H. K. Lindhardt. Ca. 70 Befalingsmænd og menige.

De direkte til Afdelingen hørende Befalingsmænd o. l. var indkvarteret i Ringe med Undtagelse af 2 Reservehaandværkere. Af de til Batterierne hørende Befalingsmænd var 2 Officerer og 4 Officianter ikke til Stede i Lejren den 28. August Aften.

Lejren sikredes af en Vagt paa 1 Oversergent og 12 menige, hvorfra der var udstillet en Dobbeltpost ved Ægpakkeriet og en ved Vejindkørselen til Gaarden. De nævnte Steder var Vejen forbi Lejren spærret ved en Barrikade af Sveller og Jernbaneskinner samt Pigtraad. Vagten var underbragt dels i Telt, dels ved Telefonen i Kostforplejningen.

Uden for Lejren var der paa Parkpladsen en Vagt paa 1 Kornet og 6 menige.

I Løbet af Sommeren var der givet 14. Artilleriafdeling de almindelige Direktiver fra Divisionen, *at* Forsvar skulde ydes imod irregulære Styrkers eventuelle Angreb paa Lejren, men at Afdelingen ikke skulde yde Forsvar imod Angreb af regulære tyske Tropper.

Dette Direktiv blev videregivet af Afdelingen med den Tilføjelse, at man om Natten kun igennem en vis Kamp kunde skønne, hvorvidt Angrebet blev foretaget af regulære Styrker eller ikke, hvorfor Afdelingen under saadanne Forhold paalagde Batterierne at kæmpe, og først naar man havde Vished for, at Angriberne var regulære tyske Tropper, at søge Forbindelse med Kommandanten for disse.

Lørdag den 28. August Kl. 0.30 tilgik der Afdelingschefen telefonisk Meddelelse fra Jydske Division om, at den politiske Situation maatte betragtes som meget spændt. I Anledning heraf forstærkedes Vagten til det ovenfor nævnte, og Telefonvagt oprettedes.

Lørdag afholdtes med Divisionens Tilladelse, da der mentes at være indtraadt en vis Afspænding, en Terrainsportsøvelse om Faaborg. Kl. 17.30 modtog Afdelingschefen ved Brahetrolleborg følgende Ordre fra Divisionen:

»Generalkommandoen har bestemt, at der paa hver Kaserne (Lejr) m. v. skal være 1 Stabsofficer fra denne Ordres Modtagelse og indtil videre. Samtlige Underafdelinger med tilhørende Befalingsmænd skal forblive paa Kasernen (Lejr) fra D. D. Kl. 20.00 og indtil videre.«

Ved telefonisk Henvendelse til Divisionen ca. Kl. 22.30 oplystes, at der var stillet en Del ultimative Krav fra tysk Side, som den danske Regering havde afslaaet, men at der dog formentlig var en Mulighed for, at der optoges Forhandlinger om Lempelse af Kravene.

Afdelingschefen fandt derfor ikke Anledning til at forstærke Beredskabet yderligere, men lod om Natten indstille Telefonforbindelse til sit Kontor paa Ringe Hotel, ca. 200 m fra Lejrpladsen, og anbragte Vagt der.

Kl. 4.10 observerede Posten ved Gaarden en Styrke paa ca. 12 Mand ved Spærringen. Det var meget mørkt og Sigtbarheden ca. 10 m. Vagtkommandøren alarmeredes, kom øjeblikkelig til Stede og raabte: »Holdt, hvem der?« to Gange. Da der ikke blev svaret, slog han Alarm og lod Posten aabne Ilden.

Den fjendtlige Styrke forsvandt, men i samme Øjeblik aabnedes en kraftig Beskydning af Lejren med Maskingeværer, Maskinpistoler og Haandbomber, navnlig fra Jernbaneterrainet, men ogsaa fra Haverne Nordvest for Lejren. Vagtkommandøren alarmerede Mandskabet i Lejren og orienterede Kaptajn Lindhardt om Situationen, Vagtmandskabet greb straks til Vaaben. Kun en enkelt Befalingsmand udover Vagtkommandøren naaede at komme til Skud med Pistol. To af Batteriernes Rekylgeværer blev bragt i Stilling, men naaede ikke at komme til Skud.

Da der ingen Tvivl kunde være om, at Angrebet skyldtes regulære Styrker, søgte Kaptajn Lindhardt i Henhold til de udgivne Ordrer Forhandling med de tyske Troppers Fører, idet Kaptajnen raabte »Holdt« og bad om at komme til at tale med Kommandanten for de tyske Tropper. Skydningen standsede straks, og der blev svaret, at en dansk Officer kunde komme over til Tyskerne for at forhandle, idet den tyske Kommandant var haardt saaret.

Kaptajnen gik ind paa Baneterrainet ledsaget af en tysk Underofficer og fandt den tyske Kommandant (en Oberleutnant) haardt saaret ca. 50 m Øst for Lejren. Der opnaaedes efter en kort Forhandling Enighed om: *at* standse Skydningen, *at* holde Styrkerne hver for sig og *at* indhente Forholdsordre. Tyskerne anførte, at deres Opgave var at afvæbne Lejren inden Kl. 5, og krævede Vaabnene afleveret.

Kaptajnen anførte, at dette først kunde lade sig gøre efter indhentet Forholdsordre, og ringede til Afdelingen herom Kl. ca. 4.30.

Afdelingschefen var Kl. 4.10 vaagnet ved Skydningen og fik straks efter Telefonforbindelse med Telefonvagten, der meldte, at Lejren laa under Beskydning fra alle Sider og at

Telefonisterne maatte ligge paa Gulvet for ikke at blive ramt. Vagtkommandøren kom et Øjeblik efter til Telefonen og erklærede paa Forespørgsel, at han ansaa det umuligt for Afdelingschefen at komme ind i Lejren, da den faktisk var omringet.

Afdelingschefen søgte herefter Forbindelse med Jydske Division i Odense og konstaterede, at Forbindelsen til Odense, saavel den direkte som over Svendborg, var afbrudt. I Svendborg orienteredes Oberstløjtnant Hoffmann om Situationen.

Ca. Kl. 4.30 meldte Kaptajn Lindhardt, at Skydningen var standset, og at han med den tyske Forhandler vilde komme til Hotellet. Umiddelbart efter fik Afdelingschefen Forbindelse med Krigsministeriet, Oberstløjtnant C. A. Friis, redegjorde for Situationen og bad om Forholdsordre. Oberstløjtnant Friis anførte, at det var bedst, hvis der kunde opnaas Enighed om at holde Styrkerne hver for sig, og at Krigsministeriets Ordre saa formentlig kunde ventes i Løbet af kort Tid. Afdelingschefen blev samtidig orienteret om Situationen i København.

Med den tyske Forhandler opnaaedes Enighed om at standse Ilden og afvente Ordren fra Krigsministeriet. Efter en Times Ventetid, hvor en ny udbrudt Skydning (tysk Beskydning af Kommuneskolen, som troedes benyttet som Kaserne) blev standset, oplystes det, at al Samtale med København var indstillet.

Der opnaaedes derefter Enighed om at sende Kaptajn Lindhardt og en tysk Feldwebel til Odense til henholdsvis Jydske Division og den tyske Kommandant i Odense for at faa Forholdsordre. De afgik i dansk Vogn Kl. 6.35 og vendte Kl. 8.00 tilbage medhavende følgende skriftlige Ordre fra General Knudtzon:

»Ifølge Meddelelse fra den tyske Kommandant paa Fyn er der i Danmark oprettet militær Undtagelsestilstand under General Hanneken.

Tyske organiserede Styrker af Værnemagten agter at afvæbne de danske Tropper. Naar de tyske organiserede Styrker ankommer, skal der efter den af Divisionen givne Instruktion ikke ydes Modstand, heller ikke mod Afvæbning.«

I Henhold til denne Ordre blev Vaabnene afleveret paa Depotet og dette overgivet til den tyske Værnemagt, idet Officererne interneredes paa Hotellet, det øvrige Personel i Lejren. Befalingsmændene beholdt Sidevaabnene.

Paa dansk Side var 3 saarede indlagt paa Ringe Sygehus. Desuden fik 3 Mand Smaaskrammer.

Paa tysk Side blev 5 saarede indlagt paa Sygehuset. Desuden var der flere lettere saarede.

Lolland.

Berritsgaard.

Detachementskommandør: Oberstløjtnant L. P. H. G. Kirstein, Chef for 11. Bataillon.

Styrke: 11. Bataillons Stab, 15. Bataillons 1. Kompagni, Kaptajn M. T. Dall, ca. 85 Befalingsmænd og menige, Rekrutstyrke, 9 Rekylgeværgrupper inddelt i 2 Delinger.

I Løbet af Eftermiddagen den 28. August modtog Detachementet telefonisk Ordre fra Sjællandske Division gaaende ud paa, at alle skulde være i Lejren fra Kl. 20, og der indløb endvidere fra anden Side Underretning om det af Tyskerne stillede Ultimatum.

Den 29. August omkring Kl. 5 oplystes Detachementskommandøren af Stiftamtmanden og Politimesteren i Sakskøbing efterhaanden om Situationen i København; saaledes om, at Sorgenfri var omringet, Slotsholmen besat, og at Politiet havde Ordre til ikke at gøre Modstand, hvis det blev angrebet.

Fra Garnisonskommandanten i Næstved tilgik Kl. 7.30 telefonisk Meddelelse om, at Gardehusarkasernen var blevet angrebet ved 4-Tiden og havde kapituleret efter en kort Kamp med ca. 600 Tyskere, og at den tyske Styrke nu var paa Vej mod Berritsgaard.

Under Hensyn til Styrkeforholdene og til Generalkommandoens Forholdsordre om, at der over for Overmagt skulde gives efter under Protest, besluttede Detachementskommandøren, at der ikke skulde gøres Modstand.

Ved 14.30 Tiden vendte 2 Premierløjtnanter, der havde haft Orlov, tilbage til Lejren fra København og berettede, at der ved deres Afrejse endnu blev kæmpet flere Steder.

Detachementskommandøren skønnede nu, at der ogsaa burde ydes Modstand paa Berritsgaard, og at det tillige maatte forhindres, at Lejren blev overrumplet i Nattens Løb af større eller mindre Styrker, og gav derfor Kl. 14.15 Ordre om Forsvar af Lejren. Forsvarsforanstaltninger blev straks sat i Værk, idet Stillinger i Slottet og Parken indtoges og forstærkedes med alle til Raadighed værende Midler, og 7 syge udskreves af Infirmeriet og 3 Arrestanter løstoges af Arresten. Med Politimesteren i Sakskøbing aftaltes, at Melding skulde afgives fra Politiet, naar tyske Styrkers Fremrykning iagttoges.

Natten 29. August — 30. August forløb roligt.

Den 30. August Kl. 8.30 modtoges fra Guldborg telefonisk Melding om, at en Styrke paa 200 Mand, dels Cyklister, dels til Fods, kun ledsaget af enkelte Motorkøretøjer, lige havde passeret Broen.

Kampberedskab indtoges.

Kl. 9.15 anmeldte Føreren for den tyske Styrke, Major Baron von Oertzen, sig som Parlamentær ved en Gruppe umiddelbart Øst for Slottet. Majoren var ledsaget af Ritmester Stenkov fra Gardehusarregimentet. Ritmesteren oplyste, at Kampen, saa vidt han vidste, var indstillet overalt, at Holbæk Garnison vistnok ikke havde kæmpet, samt at Garnisonen i Næstved vilde have givet efter under Protest, hvis den var blevet angrebet om Dagen.

Majoren opfordrede til Kapitulation, idet han oplyste, at han havde 2 Kompagnier bag sig, og at Artilleri var paa Vej, og at han ikke vilde angribe, før dette var fremme.

Under Hensyn til Generalkommandoens Forholdsordre, til Styrkeforholdene og Oplysningerne om de andre Garnisoner besluttede Detachementskommandøren at optage Forhandlinger om Kapitulationsvilkaarene, efter at Forholdsordre forgæves var søgt indhentet ved Krigsministeriet og Generalkommandoen.

Der opnaaedes Enighed om følgende Vilkaar:

1) Dannebrog skulde vaje over Lejren, saa længe der var dansk Belægning.
2) Officerer og Befalingsmænd af Officiantgruppen skulde beholde Sabel og Pistol, øvrige Befalingsmænd og menige Bajonetter.
3) Alle andre Vaaben og Ammunition skulde afleveres.
4) Der skulde indsættes en tysk Vagt paa ikke over 20 Mand til Bevogtning af Vaaben og Ammunition, medens Lejren iøvrigt forblev under dansk Kommando og Administration.
5) Officerer kunde færdes frit i Omegnen ogsaa i Uniform. Øvrige Befalingsmænd og menige paa Detachementskommandørens Ansvar.

Kl. 10.00 kapitulerede Berritsgaard.

Aalholm.

Lejrkommandant: Kaptajn T. P. E. Nielsen, Batterichef ved 10. Art.-Afd.

Styrke: 10. Art.-Afd.'s Uddannelsesbatteri, ca. 70 Befalingsmænd og menige (Rekrutter).

Den 28. August Kl. ca. 17 modtoges Sjællandske Divisions Ordre om Bortfald af Orlov og om Personellets Tilstedeværelse i Lejren fra Kl. 20. Ca. 30 Befalingsmænd og menige var da afrejst med Orlov.

Ordren i Forbindelse med Oplysninger tilgaaet ad anden Vej lod Batterichefen formode, at Situationen var alvorlig. Ved Mørkets Frembrud fordobledes Vagterne, og Kendeord udgaves.

I Løbet af Aftenen efter forgæves Forsøg paa at komme i telefonisk Forbindelse med foresatte Myndigheder anmodedes Politimesteren i Nykøbing F. om at holde Batteriet underrettet om Udviklingen. Kl. 21 meldte denne, at Situationen var uændret. Der gaves derfor Ordre til yderligere Forstærkning af Vagten og til, at Mandskabet skulde hvile paaklædt paa Sengene.

Den 29. August Kl. ca. 4.30 kom der fra Politiet Meddelelse om, at Slotsholmen og Sorgenfri Slot var blevet besat af tyske Tropper.

Der alarmeredes, og Batteriet gik i Stilling omkring Lejren i Overensstemmelse med Beredskabsplanen, der kun forudsatte Anvendelse af Haandvaaben, samt fremsendtes Motorpatrouiller mod Nykøbing F. og Sakskøbing og Poster til Nysteds Politistation.

Telefonisk Forbindelse med Berritsgaard bragte ikke noget nyt. Opad Formiddagen, da den første Fare for Overfald ansaas for overstaaet, inddroges Styrken under forstærket Vagt, og Kl. 12 sendtes Næstkommanderende til Berritsgaard, medens Chefen undersøgte Muligheden for fra Nysted at tage til Sverige, hvilket dog ikke skønnedes muligt. Om Eftermiddagen tog Chefen til Berritsgaard, hvor man da paatænkte at yde Modstand og ønskede, at Batteriet fra Aalholm skulde slutte sig til Styrken. Batterichefen lovede, saafremt der intet skete i Nattens Løb, at køre til Berritsgaard ved Daggry.

Om Natten indtoges samme Beredskab som den foregaaende Nat, dog uden Poster i Nysted.

Den 30. August Morgen sendte Batterichefen Meddelelse til Berritsgaard om, at han ønskede at blive i Stillingen ved Aalholm, men lovede paa indtrængende Opfordring dog at sende en 75 mm Luftværnskanon og en Maskinkanon med Ammunition og nødtørftigt Mandskab af Sted. Køretøjerne var lige naaet ud af Lejren, da der indløb Melding fra Berritsgaard om, at et Par Hundrede Tyskere var paa Vej over Guldborgsundbroen, og at hele Batteriet ønskedes til Berritsgaard snarest. Der blev givet Ordre til almindeligt Opbrud, og Batterichefen kørte i Forvejen til Berritsgaard. 4—5 km fra Sakskøbing mødte Adjutanten fra Berritsgaard og meldte, at Tyskerne var ankommet, og at der var Forhandlinger i Gang. Batterichefen kørte tilbage til Aalholm og traf Batteriet uden for Lejren, til hvilken Tyskerne allerede mentes at være ankommet. Sidste Vogn i Kolonnen mente sig beskudt. Det viste sig senere at være en af Batteriets egne Patrouiller, der havde skudt Varselsskud.

I Nærheden af Lejren traf Batterichefen en tysk Løjtnant med Parlamentærflag, ledsaget af en dansk Officer fra Næstved, der oplyste, hvad der var sket i Næstved og andetsteds.

Der blev derefter truffet Aftale om Afvæbning og Overgivelse af Magasinerne til Tyskerne. Kl. 10 var Batteriet atter i Lejren, og Overtagelsen paabegyndtes og gennemførtes ligesom Interneringen paa lempelig Maade. Ved Middagstid ankom Chefen for den tyske Styrke, Major von Oertzen, med hvem de sidste Aftaler blev truffet.

Bornholm.

Kommandanten paa Bornholm: Oberst af Reserven J. T. Waagepetersen, Chef for Bornholms Værn.

Detachementets Styrke: Ca. 30 Befalingsmænd og menige.

Den 28. August Eftermiddag tilgik der Værnskommandoen ad privat Vej Underretning om den alvorlige politiske Situation.

Detachementet beordredes samlet i Alarmkvarter i Stausdal Forsamlingshus, ca. 800 m SV. for Stausdal Magasin, og fik skarp Ammunition udleveret. Detachementets vagtfri Styrke bestod af 1 Kaptajn, 3 Underofficerer og 17 menige. Vagten ved Magasinerne, der om Dagen bestod af 1 Underofficer og 3 Mand, blev forøget til 6 Mand.

Værnschefen med Stabschef, Adjutant, Skriver og Depotofficiant samt 2 Kontorordonnanser opholdt sig i Rønne. Telefonvagt var oprettet. Kl. 16.30 indgik ved Værnets telefoniske Forespørgsel Ordre fra Generalkommandoen til, at der skulde være en Stabsofficer paa hver Kaserne eller Lejr, samt at Underafdelingernes Personale fra Kl. 20 skulde være samlet i Lejr eller Kaserne. Herefter havde Værnet ingen Forbindelse med København. Ordren gav efter Forholdene ikke Anledning til Ændring i de trufne Dispositioner.

Værnschefen havde overfor Detachementskommandøren, Kaptajn af Reserven K. T. M. Jensen, betonet, at Værnet i Betragtning af Detachementets ringe Styrke og isolerede Beliggenhed ikke vilde give Ordre til, at der skulde ydes Modstand mod overlegent Angreb.

Aftenen og Natten forløb roligt.

Den 29. August Kl. 5.50 modtog Værnet fra Politiet telefonisk Meddelelse om, at Tyskerne havde besat de offentlige Bygninger, og at en tysk Styrke pr. Automobil var kørt mod Stausdal. Kort efter modtog Værnchefen fra Inselkommandanten Ordre om at møde hos ham i Lejren paa Galløken Kl. 7 sammen med Amtmanden og Politimesteren. Telefonisk Forbindelse med Stausdal blev nægtet af en Stemme, der talte tysk.

Hos Inselkommandanten modtoges Underretning om Undtagelsestilstanden, og det meddeltes Værnschefen, at Stausdal Vagten var besat af Tyskere, og at alle Vaaben skulde afleveres.

Værnschefen sendte Adjutanten til Stausdal for at underrette Detachementskommandøren.

Her var følgende foregaaet:

Detachementet var indkvarteret i et Loftsrum paa 1. Sal og hvilede paaklædt og med Geværerne hos sig. Der var udstillet 2 Poster, 1 paa Sydsiden af Huset ud mod Vejen, 1 paa Nordsiden.

Posten ved Alarmkvarteret havde lidt før Kl. 6.30 set en Bil med Tyskere passere forbi paa Vej mod Øst, altsaa mod Stausdal Vagten, men først Kl. 7.30 meddelte han det til Kommandounderofficeren, der atter meldte til Detachementskommandøren Kl. 7.45. Denne ringede til Stausdal Vagten, men fik Svar paa Tysk. Han blev herefter optaget af Radioen,

der gengav Proklamationen om Undtagelsestilstanden, og begav sig herpaa ud foran Bygningen uden at have purret Mandskabet ud. I det samme kørte en Lastbil frem, og ud af denne sprang 6—7 Tyskere med Maskinpistoler og krævede Detachementets Overgivelse, som derpaa fandt Sted. Mandskabet blev ført til Vagten og afvæbnet.

Ved Stausdal Vagten var der udstillet en Dobbeltpost, som patrouillerede omkring de to Magasiner, der var omgivet af et Pigtraadshegn.

Kl. 6.30 saa Skildvagten ved Magasinerne 6—7 Tyskere nærme sig Laagen i Pigtraadshegnet. De krævede Adgang, men dette blev nægtet dem af Skildvagten. Vagtkommandøren, en Oversergent, som hørte Skud udefra, kom straks ud og raabte Vagten ud, men da han saa, at der ikke alene fandtes Tyskere ved Laagen paa Nordsiden, men at Vagten ogsaa Syd fra var omringet, og at flere automatiske Vaaben var i Stilling, overgav han Vagten til Tyskerne, hvis Styrke han anslog til 30—40 Mand.

(sign.) *Linde.*

25.

MARINEMINISTERIET.

København, den 18. Marts 1948.

Til Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Anmodning i Skrivelse af 23. September f. A. skal Marineministeriet hoslagt tilstille Kommissionen 30 Eksemplarer af »Generalrapport over Begivenhederne i Søværnet omkring den 29. August 1943.«

F. M.
Vedel.

Generalrapport over Begivenhederne i Søværnet omkring den 29. August 1943.

INDDELING.

Side

I. Kort Oversigt over Forholdene i Landet i August 1943 186

II. Søværnskommandoen indtil den 28. August 1943 ca. Kl. 16.00 186

III. Flaadestationen og Kystflaaden 27. August Kl. 22.00—28. August Kl. 12.00 192

IV. Kystflaaden (paa Holmen) 28. August Kl. 12.00—29. August Kl. 04.00 193

V. Flaadestationen 28. August Kl. 12.00—29. August Kl. 04.00 194

VI. Kystdefensionen 27. August Kl. 22.00—29. August Kl. 04.00 195

a. Lynetten 196
b. Middelgrundsfort 196
c. Kongelundsfort 197
d. Kystbevogtningen 197

VII. Kystflaadens Enheder udenfor København indtil den 29. August Kl. 04.00 198

a. Holbæk 198
b. Korsør 199
c. Havørnen 200
d. Kalundborg 200
e. Nyborg 201

VIII. De sømilitære Distrikter indtil den 29. August Kl. 04.00 201

a. Jylland N. 201
b. Jylland W. 202
c. Fyn 202

IX. Skoledelingen indtil den 28. August Kl. 18.00 202

X. Søværnskommandoen fra 28. August Kl. 16.00 203

XI. Flaadestationen og Kystflaaden (Holmen) fra den 29. August Kl. 04.00 206

XII. Kystdefensionen fra den 29. August Kl. 04.00 212

a. Lynetten 212
b. Middelgrundsfort 213
c. Kongelundsfort 214
d. Taarbæk Fort 214
e. Lynæs Batteri 214
f. Kystbevogtningen 215

XIII. Kystflaadens Styrker og Enheder udenfor København fra den 29. August Kl. 04.00 221

a. Holbæk (Niels Iuel og P. 37) 221
b. Korsør (Søløven, Søridderen, Springeren, Hajen, P. 2, P. 9, P. 21 og P. 32) 227
c. Kalundborg (Søhesten, MS. 2, P. 6, P. 26 og P. 27) 228
d. Nyborg (MS. 5, MS. 6, P. 4, P. 7, P. 22 og P. 34) 229
e. Grønsund (Havørnen, P. 5, P. 8 og K. 16) 230
f. Als Odde (MS. 7) 232
g. Bandholm (P. 25) 233
h. Bogense (P. 11) 233
i. Faaborg (P. 30) 233
j. Horsens (P. 24) 234

Side

k. Køge Bugt (MS. 3) 234
l. Køge (P. 33) 235
m. Mariager (P. 15) 235
n. Masnedsund (P. 29) 236
o. Nakskov (P. 28) 236
p. Nykøbing F. (P. 13 og P. 20) 237
q. Randers (P. 1 og P. 17) 237
r. Rudkøbing (MS. 9, P. 14 og P. 19) 238
s. Skelskør (MS. 1) 238
t. Svendborg (P. 35) 238
u. Vejle (P. 3 og P. 23) 239
v. Hundested (P. 31) 239

XIV. Skoledelingen fra den 28. August Kl. 18.00 241
Ingolf 242
Hvidbjørnen 245
Thyra, Svanen og Dampbaad A. 248

XV. De sømilitære Distrikter fra den 29. August Kl. 04.00 248
a. Jylland N. 248
b. Jylland W. 249
c. Fyn 250
d. Bornholm 251

XVI. Torpedostationen Bramsnæsvig 251

I. Kort Oversigt over Forholdene i Landet i August 1943.

I Løbet af Sommeren 1943 skærpedes overalt i Landet Forholdet mellem Befolkningen og Besættelsesmagten. Da derfor i de første Dage af August Maaned nogle Sabotagehandlinger i Esbjerg fremkaldte en fra tysk Side erklæret Undtagelsestilstand i Byen, medførte dette den 9. August omfattende Arbejdsnedlæggelser. Den opstaaede Uro bredte sig i de følgende Dage over Størstedelen af Jylland og Fyn.

I Svendborg opstod der den 12. August Uroligheder, under hvilke Personel af den tyske Værnemagt og Befolkningen kom i Slagsmaal, og den 15. August fandt ligeledes i Nyborg i flere Tilfælde Episoder Sted mellem Befolkningen og Personel af den tyske Værnemagt, ligesom Odense i Dagene 16. August — 18. August var Skuepladsen for en Række voldsomme Optrin. Omkring den 19. August forekom Uroligheder og Arbejdsnedlæggelser, foruden i en Række jydske og fynske Byer, ogsaa i Roskilde.

Den 23. og 24. August forekom Uroligheder især i Aalborg og Frederikshavn, hvor Befolkningen havde dræbte og saarede.

Den 25. August begyndte i København og Helsingør Arbejdsnedlæggelser og Uroligheder af samme Art som i Landets øvrige Byer. I København forekom i den indre By Skydning fra tysk Side. Tyske Militærstyrker besatte Helsingør.

Den 26. August fortsatte Strejkerne i et stort Antal Byer, men betydeligere Uroligheder fandt kun Sted i ringe Omfang.

Fredag den 27. August og Lørdag den 28. August var i det hele roligere end Ugens første Dage. I de fleste Byer blev Arbejdet genoptaget, og intet Steds synes Uroligheder at være forekommet.

En samlet Oversigt over Flaadens Skibe og deres Underlæggelsesforhold, Placering m. v. findes i Bilag 20.

II. Søværnskommandoen indtil den 28. August 1943 Kl. 16.00:

Udviklingen af Forholdene i de fynske Havnebyer var efter den 15. August Genstand for Søværnskommandoens særlige Opmærksomhed, da disse Byer hyppigt blev anløbet af saavel Minestrygningstjenestens Fartøjer som af Kadetdelingen og Mineskibsgruppen. Under Hensyn til Situationen i Svendborg blev der den 19. August Kl. 10.49 udstedt Forbud mod Kadetdelingens og Mineskibsgruppens planlagte Lørdag—Søndags Ophold i denne By (21.—22. August) samt beordret, at Mineskibsflotillen skulde anløbe Faaborg i Stedet for Svendborg samme Lørdag—Søndag.

Med Henblik paa en eventuelt indtræffende Situation etableredes en Radiostation i Søværnskommandoen og en Radiostation uden for denne.

Den 21. August indberettede det sømilitære Distrikt Fyn, at Politimesteren i Nyborg havde fremsat Ønske om, at der ikke opholdt sig danske Flaadeenheder i Nyborg, førend

Forholdene var blevet roligere, og Søværnskommandoen udstedte derfor samme Dag Kl. 12.10 Ordre om, at 2. Minestrygergruppe indtil videre skulde tage Basis i Korsør med Undtagelse af MS. 6, som tillige med sit Bøjefartøj (P. 22) fortsat skulde anvende Nyborg som Basishavn for gennem det sømilitære Distrikt Fyn at holde Søværnskommandoen underrettet om Forholdene i denne By.

Den 22. August foranledigede Situationen i Odense Søværnskommandoen til Kl. 09.20 at forbyde Anløb af denne By, ligesom der udstedtes Ordre om, at der ved Meddelelse af Landlov til Personel af Søværnet i de fynske Garnisonsbyer vilde være at følge de af Garnisonskommandanten for Hærens Personel fastsatte Regler.

Den 23. August Kl. 13.30 afholdt Chefen for Søværnskommandoen orienterende Møde for de Højstkommanderende — Chefen for Kystflaaden, Chefen for Kystdefensionen, Chefen for Flaadestationen og Chefen for Flyvevæsenet — samt Jagtkaptajnen. Endvidere konfererede Chefen for Søværnskommandoen i Eftermiddagens Løb telefonisk med Chefen for Generalkommandoen.

For Søværnskommandoen forelaa Situationen saaledes, at man fra tysk Side syntes at vakle mellem to Veje til at fremkalde Ro; nemlig enten at opnaa dette ad lempelig Vej eller ved Indførelse af skarpe militære Forholdsregler.

Den 24. August Kl. 12.00 holdtes hos Chefen for Søværnskommandoen orienterende Møde for de Højstkommanderende. Lignende Møder afholdtes 25. August Kl. 14.00, 26. August Kl. 14.00, 27. August Kl. 14.00.

Fra Direktøren for Udenrigsministeriet modtoges Meddelelse om, at den tyske Rigsbefuldmægtigede var afrejst til Berlin for Konference med Rigsregeringen. Direktøren syntes at se meget alvorligt paa Situationen.

Den 25. August bevirkede de foreliggende Efterretninger, at Søværnskommandoen Kl. 13.50 udstedte Ordre om, at de i Svendborg stationerede Minestrygere (MS. 9, P. 14, P. 19 og P. 35) skulde forlægges til Rudkøbing, ligesom det Kl. 16.40 forbødes Kystflaadens og Kystbevogtningens Enheder at anløbe Helsingør. Dog skulde i den sidstnævnte By forblive et Kystbevogtningsfartøj, som via Stationsvagten paa Lynetten skulde holde Søværnskommandoen underrettet om den lokale Situation.

Efter et om Eftermiddagen den 25. August afholdt Ministermøde gav Forsvarsministeren overfor Chefen for Søværnskommandoen Udtryk for, at Regeringen opfattede Situationen saaledes: at der med faa Timers Varsel kunde indtræde alvorlige Situationer.

Efter at der i Løbet af Aftenen til Søværnskommandoen var indløbet Meddelelser om Uroligheder og Skydninger paa flere Steder i København, meldtes Kl. 22.30 fra Kommandovagten paa Flaadestationen, at der blev skudt mod Posterne paa Redanerne fra Luftmarinestationen. Posterne havde besvaret Ilden og Vagtkompagniet var rykket til Assistance. Skydningen fortsatte periodevis indtil den 26. August Kl. 00.10.

Da der Kl. ca. 23.55 efter de indløbne Meldinger maatte synes at foreligge Mulighed for at tyske Militærstyrker var rykket ud ad Refshalevej, indskærpedes overfor Kommandovagten, at der maatte drages Omsorg for, at Episoder mellem danske og tyske Tropper blev undgaaet. Det meddeltes herefter den vagthavende Officer hos den tyske kommanderende Admiral, at væbnede danske Styrker var rykket ud fra Flaadestationen paa Grund af Skydning i Nærheden af Luftmarinestationen, formentlig iværksat af Sabotører, hvorhos der anmodedes om, at man fra tysk Side vilde træffe saadanne Forholdsregler, at mulige Sammenstød mellem danske og tyske Styrker blev undgaaet. Fra tysk Side afgaves Tilsagn om, at fornødne Forholdsregler vilde blive truffet, men kort Tid efter meddeltes, at ingen tyske Tropper var rykket ud ad Refshalevej.

Torsdag den 26. August Kl. 10.08 modtoges fra Handelsministeriets Søfartskontor Underretning om, at en Del store tyske Transportfartøjer var ankommet til Aarhus, og at der i denne By var optrækkende Uroligheder.

Om Eftermiddagen den 26. August afholdtes Møde mellem Chefen for Søværnskommandoen og den fungerende Chef for Generalkommandoen. Situationen drøftedes, og der konstateredes mellem de militære Chefer sammenfaldende Vurdering af Situationen.

I Lighed med den for Hæren trufne Bestemmelse udstedtes Kl. ca. 15.45 Ordre om, at der i København for indkaserneret (udkommanderet) menigt Personel af Søværnet med under 5 Aars Tjenestetid indtil videre kun maatte gives Landlov til Kl. 20.00. Ved Færden i tjenstligt Ærinde efter dette Tidspunkt skulde Personellet forsynes med Passérseddel fra Tjenestestedet.

Fredag den 27. August forelaa Underretning om, at den tyske Rigsbefuldmægtigede var vendt tilbage fra Konference i Berlin. For Meddelelse af Landlov i København udstedtes Kl. 16.13 følgende nye Bestemmelse:

»Mather og lignende, Elever og værnepligtige Menige, der ikke har Natlandlov, møder Kl. 20.00. Bluseklædt Personel maa ikke færdes i Byens Gader inden for Mørklægningstiden.

Midlertidig Tørn for Befalingsmænd ordnes efter de respektive Kommandoers nærmere Bestemmelse, idet nedenstaaende Retningslinie angives som Direktiv:

1/3	Befalingsmænd	forbliver om Bord,
1/3	—	møder Kl. 20.00,
1/3	—	Natlandlov.«

En Anmodning fra Kadetdelingen om at maatte anløbe Svendborg for Lørdag—Søndags Ophold besvaredes Kl. 16.40 benægtende. Sent paa Eftermiddagen og i Løbet af Aftenen indløb Meldinger om tyske Troppebevægelser i Hovedstaden.

Der meldtes om Infanteristyrker og feltmæssigt udrustede Tropper i Automobiler. Kl. 17.50 indløb fra en Søofficer følgende Melding: »Der er paafaldende Virksomhed ved Nyboders Skole. Tyske Officerer kommer i deres Vogne ledsaget af flankerende Vogne, synes at gaa ind og faa Ordrer, kommer ud og gestikulerer og peger paa Kort.« Paa Grundlag af de foreliggende Meddelelser mente Chefen for Søværnskommandoen ikke at kunne se bort fra Muligheden af, at man fra tysk Side forberedte en Aktion, som skulde skabe et fait accompli allerede før den Forhandling mellem Statsministeren og den tyske Rigsbefuldmægtigede, som vidstes at være planlagt til den 28. August.

Kl. ca. 22.00 blev derfor ved en udsendt Officer Chefen for Kystflaaden og Chefen for Flaadestationen kaldt til Møde i Søværnskommandoen. Chefen for Søværnskommandoen meddelte her sit Syn paa Situationen, som var den, at man maatte være forberedt paa en tysk Aktion mod Holmen og Skibene i Løbet af Natten, og han meddelte i Forbindelse med en paafølgende Drøftelse af Flaadestationens Beredskab følgende Direktiv:

»Hvis tysk Indtrængen paa Holmen forsøges, skal der søges Forhandling ved Officer og Søværnskommandoens (Regeringens) Ordre indhentes. Saafremt tyske Tropper trods dette søger at tiltvinge sig Adgang med Magt, skal dette imødegaas med Magt. Dog skal Hensyn tages til, at ikke flere danske end nødvendigt udsættes for at miste Livet.«

Chefen for Flaadestationen ønskede at præcisere, at Direktivets Indhold stod i Modsætning til det Standpunkt, som var indtaget i Efteraaret 1942, og tilføjede, at Besætningerne vilde være glade for den nu givne Ordre.

Som ved tidligere Lejligheder drøftedes Skibenes Sænkning, hvortil Foranstaltningerne i Hovedsagen var truffet.

Chefen for Kystflaaden understregede Betydningen af, at der i Tide blev truffet de nødvendige, sidste Forberedelser, selv om disse naturligvis burde være saa fortrolige som muligt.

Chefen for Søværnskommandoen var enig heri og udtalte, at det ikke var afgørende, om *alle* Skibe blev sænket, da der med Sænkningen ogsaa i høj Grad tilsigtedes en symbolsk Handling; men det var af største Betydning, at de *egentlige Krigsskibe* blev sænket. Tillige understregede Chefen for Søværnskommandoen atter Nødvendigheden af, at alle Forberedelser blev foretaget hemmeligt.

Derefter afsluttedes Mødet, og Chefen for Kystflaaden og Chefen for Flaadestationen begav sig til de respektive Kommandosteder. (Om de paa Flaadestationen og ved Kystflaaden trufne Foranstaltninger se pag. 193).

Kl. 23.00 gav Søværnskommandoen telefonisk Ordre til »Søløven« (Korsør): »Skibe og Fartøjer skal indtil videre ligge paa $^1/_4$ Times Varsel — Stop — Landlovsgaster behøver ikke kaldes om Bord, men der er omtrent skærpet Beredskab — Stop — Underret øvrige Skibe i Havnen.«

Samme Ordre blev derefter i Tiden indtil 28. August Kl. 01.10 meddelt følgende Skibe og Fartøjer:

Niels Iuel	— Holbæk	(Kl. 23.30)
Skoledelingen (Ingolf, Hvidbjørnen) via det sømilitære Distrikt Fyn		(Kl. 23.30)*)
MS. 3	— Hundested	(Kl. 00.30)
MS. 1	— Køge	(Kl. 00.35)
MS. 2	— Horsens	(Kl. 00.45)
Hajen	— Næstved	(Kl. 00.54)
MS. 5	— Nakskov	(Kl. 01.05)
MS. 7	— Mariager	(Kl. 01.10)

Endvidere meddeltes Ordren til Orientering for Kystflaaden (Kl. 23.55) og Kystdefensionen (Kl. 00.53), for sidstnævntes Vedkommende med Tilføjelse: »Forter bedes orienteret«.

Til »Søhesten« (der Kl. 01.25 ankrede udfor Ballen Havn) afsendtes pr. Radiotelegram i Kode Kl. 00.05: »Damp paa $^1/_4$ Times Varsel og Chefen ringe til Søværnskommandovagten«.

Den fuldstændige Ordlyd af Søværnskommandoens Ordre meddeltes »Søhesten« ved Opnaaelse af Telefonforbindelse den 28. August Kl. 11.05 (fra Kalundborg).

I Løbet af Aftenen (den 27. August) havde Chefen for Søværnskommandoen en Samtale med den kommanderende General.

Der indløb ikke i Nattens Løb Efteretninger af Betydning.

Den 28. August Kl. 07.25 forespurgte Minestryger »Søløven« (Korsør) telefonisk, om det normale Program vilde være at følge. Søværnskommandoen svarede herpaa bekræftende.

De i Løbet af Morgentimerne fra Politiet, Landsmeldecentralen, Søfartskontoret og de sømilitære Distrikter indgaaede Situationsmeldinger syntes at tyde paa, at Forholdene overalt i Landet var forholdsvis rolige, men det var Søværnskommandoen bekendt, at Statsministeren var anmodet om at give Møde hos den tyske Rigsbefuldmægtigede Kl. 09.00.

*) Sidste Sætning ændret til: »Meddel Skoledelingen og Minestrygere«.

Kl. 09.58 modtoges — efter Forespørgsel — fra Kystdefensionen følgende Melding: »8 Transportskibe og lignende kommet Nord fra, heraf 1 Krydser og 1 Skib staaet Syd paa, 1 gaaet i Havn, 1 ved at gaa i Havn, 4 ankret op«. Kl. ca. 10.00 ankom Forsvarsministeren til sit Kontor i Marineministeriet og meddelte i Korthed Chefen for Søværnskommandoen, at Statsministeren af den tyske Rigsbefuldmægtigede var blevet gjort bekendt med en Række tyske Krav, men ingen af disse angik Værnene. Ministeren gav ingen nærmere Oplysning om Kravenes Art eller om sit Syn paa Muligheden for deres Opfyldelse.

Kl. 11.00 afholdtes, som de foregaaende Dage, orienterende Møde for de Højstkommanderende og Jagtkaptajnen. Chefen for Søværnskommandoen redegjorde for de Ordrer, som Flaadestationen og Kystflaaden havde faaet i Mødet den 27. August Kl. 22.00, og der foretoges herunder ingen Ændringer i disse Ordrer. Chefen for Kystdefensionen udbad sig skriftlig Forholdsordre for Defensionen under den foreliggende Situation.

Da Ministeren var optaget af Møder maatte Udstedelsen af en saadan Ordre, underskrevet af Ministeren, dog udskydes til et senere Tidspunkt.

Kl. 11.00 afsendtes til Marinedistriktet Fyn: »Meddel Skoledelingen: Svendborg Havn kan anløbes — Stop — Varsel $^1/_4$ Time vil være at opretholde«.

Kl. 12.00 anmodedes Chefen for Søværnskommandoen om at komme til Stede hos Direktøren for Udenrigsministeriet og blev her gjort bekendt med de to tyske Noter (og modtog Afskrift af den ene af disse), Bilag 1 og 2. Paa samme Tid befalede Søværnskommandoen Indstilling af al Landlov indtil videre. Denne Ordre meddeltes i Tiden 12.15 — 13.17 til samtlige Myndigheder under Søværnet.

Endvidere blev Kl. 12.55 gennem Flaadestationen givet Ordre til, at militært Personel til daglig Tjeneste paa Holmen skulde forblive paa Tjenestestedet indtil videre.

Chefen for Kystflaaden foreslog Kl. 12.50, at Varsel for Skibene paa Holmen blev sat til $^1/_4$ Time. Forslaget blev tiltraadt og Svaret overbragt af en Officer fra Marinestaben, idet der samtidigt (Kl. 13.00) over den direkte Telefonledning til Kystdefensionen blev givet denne følgende Meddelelse: »Skibe og Fartøjer paa Holmen har faaet Ordre til at ligge paa $^1/_4$ Times Varsel. Arranger tilsvarende uden at anvende Telefon der kan aflyttes«.

Ca. Kl. 13.25 (Kystflaadens Rapport: Kl. 13.30) meddelte Søværnskommandoen Chefen for Kystflaaden, at alle udrustede Enheder paa Holmen skulde underlægges Kystflaaden under Hensyn til muligt kommende Begivenheder.

Kl. 13.54 indløb fra Kystflaaden (Minestrygningscentralen) følgende Melding: »3 tyske Transportskibe (derimellem ISAR) indgik Frihavnen Kl. ca. 11.00 fuldt lastet med Tropper og Automobiler«. I Forbindelse med Kystdefensionens Melding Kl. 09.58 syntes denne Melding at tyde paa, at der paa tysk Side blev foretaget betydelige militære Dispositioner.

Mellem Kl. 13.00 og Kl. 14.00 — Tidspunktet kan ikke angives nøjere — fandt en Samtale Sted mellem Forsvarsministeren og Chefen for Søværnskommandoen, hvorved drøftedes Forholdsordrerne for Flaadestationen og Kystdefensionens Værker i Tilfælde af et tysk Angreb. Chefen for Søværnskommandoen meddelte da, at der var givet Flaadestationen Ordre til med Magt at modsætte sig tysk Indtrængen paa Holmens Omraade, hvorimod Kystdefensionens Værker — under Hensyn til Aftalen af 9. April 1940 (Bilag 7) samt for at opnaa Parallellitet med Hærens Kaserner — havde faaet Ordre til i lignende Tilfælde at protestere, men ikke at yde væbnet Modstand. Ministeren udtalte, at man ogsaa for Holmens Vedkommende maatte følge den samme Retningslinie, som gjaldt for Hærens Kaserner.

Chefen for Søværnskommandoen anførte heroverfor, at det af Ministeren anførte Synspunkt næppe med Rette kunde gøres gældende, bl. a. under Hensyn til de paa Flaadestationen

liggende Skibe. Ministeren fastholdt dog bestemt sit ovenfor anførte Synspunkt, som dermed var at betragte som bindende for Søværnskommandoen.

Kl. 14.20 overbragtes ved en Søofficer til Flaadestationen følgende Ændring af den Kl. 12.55 udgivne Ordre angaaende militært Personel til daglig Tjeneste: »Saafremt anden Ordre ikke modtages, skal — forsaavidt normal Tjeneste tillader det — militært Personel til daglig Tjeneste inden for Holmens Omraade gaa hjem Kl. 15.30«. Ordren blev af Flaadestationen videregivet over Lokaltelefon til Institutionerne paa Holmen.

Paa Mødet Kl. 11.00 den 28. August med de Højstkommanderende og Jagtkaptajnen havde Chefen for Kystdefensionen udbedt sig skriftlig Bekræftelse af den ham meddelte Ordre om, at der ved et Angreb paa Kystdefensionens Værker skulde afgives Protest, *men ikke kæmpes*. Da der nu efter Ministerens ovenfor omtalte Ordre desuden forelaa den Nødvendighed at ændre de af Søværnskommandoen til Chefen for Flaadestationen og Chefen for Flyvevæsenet meddelte Ordrer vedrørende Holmens Forsvar, blev der saavel for Kystdefensionen som Flaadestationen udfærdiget skriftlige Ordrer (Bilag 3a og 3b).

Ministerens Underskrift kunde dog ikke indhentes, fordi Ministeren endnu ved denne Tid Kl. ca. 15.00 var optaget af Regeringens Møder. Søværnskommandoen maatte imidlertid anse det for magtpaaliggende, at Ordrernes Ordlyd var de respektive Chefer bekendt inden Tidspunktet for det tyske Ultimatums Udløb (Kl. 16.00) — idet tysk Handling fra dette Tidspunkt kunde anses for tænkelig — hvorfor Kommandørkaptajn Bangsbøll, tjenstgørende i Marinestaben, udsendtes for at meddele dem de nødvendige Informationer. Kommandørkaptajnen medbragte Afskrift af Ordrerne, hvorhos der mundtligt blev givet de respektive Chefer Oplysning om, at Forholdsordrerne vedrørende Sænkning af Flaadens Skibe eller deres Afgang til Sverige stod ved Magt. Kommandørkaptajnen opsøgte først Chefen for Flaadestationen, hvis Stabschef nedskrev Ordren. Det meddeltes ham, at Skrivelsen endnu ikke var underskrevet ved Kommandørkaptajnens Bortkørsel fra Marineministeriet, men at den underskrevne Ordre kunde forventes hvert Øjeblik. Vedrørende Flaadens Skibe pointeredes, at Ordren om Sænkning eller Afgang til Sverige stod ved Magt.

Da Kommandørkaptajnen derefter opsøgte Chefen for Flyvevæsenet, fandtes dennes Kontor lukket.

Kommandørkaptajnen tog derpaa (ca. Kl. 15.15) til Chefen for Kystdefensionen, hvor der toges Afskrift af Ordren. Spørgsmaalet om Kystbevogtningens Fartøjers Afsejling til Sverige— at de flest mulige Fartøjer skulde gaa af Havn Natten mellem den 28. August og 29. August — blev omtalt.

Sluttelig begav Kommandørkaptajnen sig til Kystflaaden (ca. Kl. 16.00), hvis Stabschef blev orienteret om de Flaadestationen og Kystdefensionen meddelte Ordrer.

Derefter aflagde Kommandørkaptajn Bangsbøll endnu engang Besøg hos Chefen for Flaadestationen Kl. ca. 16.05 for at sikre sig, at Forsvarsministerens imidlertid underskrevne Ordre var modtaget.

Efter at Ministeren Kl. ca. 15.45 havde underskrevet Ordrerne (Bilag 3a og 3b) sendtes de af Søværnskommandoen ved Bud til de paagældende Myndigheder.

Ordren til Flaadestationen afleveredes Kl. 15.55, til Kystdefensionen Kl. 16.05. Ordren til Flyvevæsenet blev ikke afleveret (jvfr. ovenfor).

Kort efter at Kommandørkaptajn Bangsbøll var afgaaet til sin Sendelse paa Holmen, kom Forsvarsministeren til Stede i Marineministeriet, hvor han Kl. ca. 15.15 tilkaldte Chefen for Søværnskommandoen, hvem han meddelte, *at der ikke maatte kæmpes paa Holmen og ved Kystdefensionens Værker og heller ikke fra Skibene.*

Chefen for Søværnskommandoen spurgte, om dette var Regeringens Ordre, hvilket Ministeren bekræftede.

Under en paafølgende Drøftelse fastholdt Ministeren de allerede under den tidligere Samtale givne Ordrer vedrørende Undladelse af Forsvar paa Holmen og ved Kystdefensionen. Chefen for Søværnskommandoen udtalte hertil, at Skibene paa Holmen, som tidligere berørt overfor og godkendt af Ministeren, vilde blive sænket. Derefter behandledes Spørgsmålet om Skibene udenfor Holmen.

Chefen for Søværnskommandoen fastholdt her, at et Skib under Kommando ubetinget maa forsvare sig mod ethvert uprovokeret Angreb, og at de paa Togt værende Skibe derfor maatte paaregnes med Magt at ville modsætte sig et eventuelt tysk Overfald.

De Skibene fra Søværnskommandoen medgivne Forholdsregler (Bilag 5 a—c) blev derpaa forelagt Ministeren, og denne udtalte da Ønske om, at det skulde meddeles Skibene, at Forholdsordre skulde indhentes *i ethvert Tilfælde*. Under Hensyn til, at Ordren af 30. Maj 1943 indeholdt den Bestemmelse, at Forholdsordre *om muligt* skulde afventes til Søs, maatte Chefen for Søværnskommandoen tage Afstand herfra.

Ministeren henstillede da, at man i hvert Fald indskærpede denne Bestemmelse, hvilket Chefen for Søværnskommandoen indvilligede i. Viceadmiralen tilføjede dog, at han maatte anse en saadan Indskærpelse for uheldig, da Ordrerne i sig selv var ganske klare.

Med Hensyn til *Skibene paa Holmen* fastholdt Ministeren, at der ikke herfra maatte ydes Modstand, og anmodede om at fornødne Ordrer herfor maatte blive udstedt.

Straks efter at Samtalen mellem Forsvarsministeren og Viceadmiralen var afsluttet, sendtes Souschefen i Marinestaben Kl. ca. 15.45 til Chefen for Kystflaaden, hvem han ca. Kl. 16.00 overbragte følgende skriftlige og af Ministeren underskrevne Ordre: »Besættelse af Skibene paa Holmen maa efter Regeringens Bestemmelse ikke imødegaas med Magt«.

Søværnskommandoen tilføjer: »Skibe kan efter Omstændighederne sænkes«.

Ved Overbringelsen berørte Chefen for Kystflaaden overfor Souschefen Muligheden af med Skibene paa Holmen at afgaa til svensk Omraade, hvortil Souschefen udtalte, at der ikke burde ses bort fra en saadan Eventualitet, som iøvrigt var forudset i de paa Togt værende Skibes hemmelige Ordrer.

Souschefen orienterede derefter Kl. ca. 16.15 Chefen for Flaadestationen om den Chefen for Kystflaaden meddelte Forholdsordre.

Den af Forsvarsministeren ønskede Indskærpelse af visse Bestemmelser i de hemmelige Ordrer af 30. Maj 1943 meddeltes i Tiden 15.55 til 16.20 telefonisk alle egentlige Krigsskibe undtagen MS.-Baadene.

Indskærpelsen havde følgende Ordlyd: »I Søværnskommandoens Bestemmelser af 30. Maj 1943 indskærpes Bestemmelserne om, at Søværnskommandoens (Regeringens) Forholdsordre for de forskellige Tilfælde skal indhentes«.

III. Flaadestationen og Kystflaaden.

27. August Kl. 22.00 — 28. August Kl. 12.00.

Ved Mødet i Søværnskommandoen Fredag den 27. August ca. Kl. 22.00 (jvf. pag. 188) gav Viceadmiralen Ordre til, at der ved tysk Indtrængen paa Holmen om muligt skulde søges Forhandling, men at Magtanvendelse fra tysk Side skulde imødegaas med Magt.

Da Chefen for Flaadestationen og Chefen for Kystflaaden efter Mødet ankom til Holmen, blev der derfor efter indbyrdes Aftale truffet følgende Foranstaltninger:

Paa Flaadestationen besattes Kongeporten og Værftsbroen hver med en Maskingevær-Gruppe af Vagtkompagniet og begge Steder etableredes Officersvagt. Patrouiller udsendtes paa Frederiksholm og Arsenaløen. Kystflaaden lod en MS.-Baad (Nr. 4) tage Post ved Hønsebroløbet med Ordre til at afskyde en Raket i Retning af »Hekla«, dersom fremmede Orlogsfartøjer skulde forsøge at indpassere ad denne Vej. MS.-Baaden havde indtaget sin Post Kl. 24.00.

Disse Forholdsregler blev bibeholdt, saalænge det var mørkt, og ophævedes atter den 28. August Kl. 06.00, idet dog Vagtkompagniet fremdeles holdtes klar til hurtig Udrykning.

Kl. 23.55 modtoges følgende Fjernskrivermeddelelse fra Søværnskommandoen:

»Til Orientering meddeles, at følgende Ordre er givet herfra: Skibe og Fartøjer skal indtil videre ligge paa $^1/_4$ Times Varsel Stop Landlovsgaster behøves ikke kaldt om Bord men der er omtrent »skærpet Beredskab« Stop Underret øvrige i Havnen Stop«.

Den 28. August Formiddag holdtes paa Flaadestationen Vagtkompagniet i Beredskab, klar til at indtage de samme Bevogtningsstillinger som om Natten. Ved Kystflaaden var en MS.-Baad udrykningsklar.

Da der ved Mødet i Søværnskommandoen Kl. 11.00 ikke foretoges nogen Ændring i de den 27. August om Aftenen givne Ordrer om Holmens Forsvar maatte saavel Flaadestationen som Kystflaaden stadig paaregne, at Kamphandlinger forestod. Kystflaaden endvidere med at et Forsøg paa med Skibene at afgaa til Sverige kunde blive aktuelt, eller at Skibene efter Forsvar skulde sænkes paa Holmen.

IV. Kystflaaden (paa Holmen).

28. August Kl. 12.00 — 29. August Kl. 04.00.

Den af Søværnskommandoen ca. Kl. 12.00 givne Ordre om Indstilling af Landlov synes af Kystflaaden, der modtog den Kl. 12.35, at have været opfattet som blot omfattende de paa Holmen liggende Enheder. Den blev af Minestrygningscentralen først videregivet til Enhederne udenfor København i Tiden Kl. 15.16 til Kl. 17.45.

Kl. 13.15 afholdt Chefen for Kystflaaden i »Peder Skram« Møde med Staben og Divisionscheferne. Situationen blev gennemgaaet, og der blev udgivet Ordre til, at Enheder under Kystflaaden paa Holmen skulde gøres klar til Afgang paa $^1/_4$ Times Varsel uden iøjnefaldende Forberedelser, ligesom der mundtlig blev meddelt Direktiv for eventuel Sænkning.

Efter Modtagelse af Marineministeriets Bestemmelse Kl. 13.25 vedrørende Underlægning af alle paa Holmen værende udrustede Skibe under Kystflaaden, blev de af Kystflaaden indtil da udgivne Ordrer givet til de hidtil under Skoledelingen hørende Torpedobaade »Hvalrossen« og »Makrelen«, som samtidig fik Ordre til at gaa paa Siden af Artilleriskibet »Peder Skram«. Endvidere blev der til alle Skibe givet Ordre til at proviantere for en Uge samt at supplere ombordværende Beholdninger.

Kl. 14.20 modtoges pr. Telefon fra Flaadestationen Søværnskommandoens Ordre til at militært Personel til daglig Tjeneste skulde gaa hjem Kl. 15.30, for saa vidt normal Tjeneste tillod det (jvfr. pag. 191).

Efter at Souschefen i Marinestaben og Kommandørkaptajn Bangsbøll havde givet Kystflaaden Underretning om de af Forsvarsministeren udstedte Ordrer, afholdtes Kl. 16.05 atter Møde hos Chefen for Kystflaaden for Staben og Divisionscheferne, som blev underrettet om, at det var Regeringens Ordre, at Besættelse af Skibe paa Holmen *ikke* maatte imødegaas med Magt, samt at Søværnskommandoen hertil føjede, at Skibe efter Omstændighederne

maatte sænkes. Ved tysk Besættelse af Flaadestationen, som maatte forventes, vilde Skibene fra Kystflaaden faa Ordre enten til at afgaa til svensk Territorium eller til Sænkning. Skibene maatte under ingen Omstændigheder overgives til den tyske Værnemagt, og Brug af Vaaben var kun tilladt som Selvforsvar.

Efter Mødet udarbejdedes den strengt fortrolige Kystflaadeordre af 28. August 1943, Bilag 6, indeholdende Direktiv for Sænkning eller Afgang og om Etablering af Søvagt. Ordren var Kl. 19.30 ved en Officer udgivet til alle *paa Holmen* værende Enheder under Kystflaaden.

Særlige Ordrer til Kystflaadens Enheder uden for København udsendtes ikke, da Kystflaaden i Henhold til gældende Praksis maatte forvente Alarmering og Ordreudstedelse til disse Skibe foretaget direkte af Søværnskommandoen.

Inden Mørkets Frembrud konstateredes, ved Rekognoscering fra Nyholms Kran, at ingen tyske Orlogsskibe laa i Farvandet uden for Københavns Havn.

I Løbet af Aftenen henvendte Stabschefen ved Kystflaaden sig til Chefen for Flaadestationen for hos denne at sikre sig Meddelelse om, at tysk Indtrængen paa Flaadestationen vilde blive givet til Kystflaaden saavel telefonisk som ved Motorordonnans eller lignende for derved at skabe størst mulig Sikkerhed for Meddelelsens rettidige Afgivelse, dels at Tyskerne ved passive Hindringer vilde blive mest muligt sinket under Indrykningen.

Ca. Kl. 23.20 havde Chefen for Kystflaaden en Konference med Chefen for Søværnets Kystbevogtning i Anledning af Underlægningen under Kystflaaden af de to paa Holmen beliggende Bevogtningsfartøjer »Nordkaperen« og »Sælen«. Fartøjerne modtog ovennævnte Kystflaadeordre af 28. August 1943.

Kl. 23.30 ankom Minestrygningsfartøjet MS. 8 til Holmen fra Korsør. Fartøjet var i Drogden og ved Nordre Røse blevet prajet af tyske Jagere, hvilket tydede paa, at tyske Orlogsskibe nu patrouillerede i Sundet.

Kl. 23.30 modtoges Melding fra Søværnskommandoen om, at den tyske Besætning (ca. 20 Mand) paa Middelgrundsfort var ved at blive inddraget. Kl. 23.45 modtoges Melding fra Søværnskommandoen om, at Hovedbanegaarden var besat, og at Tropper udskibedes paa Langelinie, samt at Telefon- og Telegrafforbindelsen med Sverige var afbrudt.

V. Flaadestationen.

28. August Kl. 12.00 — 29. August Kl. 04.00.

Tjenesten paa Holmen blev, trods den raadende Beredskabstilstand, saa vidt muligt udført som under normale Forhold. Saaledes gennemførtes paa Holmens Stadion et Idrætsstævne med Deltagelse fra saavel Hæren som Søværnet.

Iøvrigt forefaldt intet særligt, førend Kommandørkaptajn Bangsbøll (jvfr. pag. 192) ca. Kl. 15.15 kom til Stede med Meddelelse om, at Regeringen nu havde bestemt, at en eventuel tysk Indrykning paa Flaadestationen *ikke maatte imødegaas med Magt*, men at Forsvarsministeren endnu ikke havde underskrevet den udfærdigede Ordre herom, men den vilde komme, saa snart den var underskrevet. Denne Ordre modtoges skriftligt Kl. 15.45 (15.55 efter Overbringerens Optegnelser).

Noget senere (ca. Kl. 16.15) indfandt Souschefen i Marinestaben sig og kommenterede Situationen og de givne Ordrer.

Chefen for Flaadestationen lod Ministeriets skriftlige Ordre læse og underskrive af Chefen for Søværnets Kaserne og Føreren for Vagtkompagniet, idet han overfor disse frem-

hævede, at Mandskabet sikkert ikke vilde forstaa denne Ordre, hvorfor den ikke maatte meddeles til andre end til Officerer, som paa Æresord forpligtede sig til at fortie den. Opgaven var derefter kun at give Kystflaaden tilstrækkeligt Advis om Besættelsen, og da man ikke mere med Vaabenmagt kunde sinke Indtrængen paa Holmen, maatte man regne med, at passive Foranstaltninger indenfor Sikringsplanerne for Holmens Bevogtning maatte kunne tjene et saadant Formaal.

Der blev derfor opsat »spanske Ryttere« ved Adgangskontrolstederne, ligesom Broen til Arsenaløen blev løftet, saaledes som forudsat i Holmens Planer for Alarmberedskab. Ved Værftsbroen og Kongeporten samt ved Bommens Vagt og Kasernens Vold-Vagt etableredes Officersvagt for at sikre en rettidig Alarmering af Kystflaaden i Tilfælde af Angreb paa Holmen, ligesom der til samme Formaal stationeredes Motorordonnanser ved Vagterne. Da det maatte befrygtes, at et i Flydedokken ved Burmeister & Wain staaende tysk armeret Skib i givet Fald vilde beskyde Søværnets Kaserne, blev Besætningen herfra samt fra Kaserneskibet »Fyen« Kl. 22.30 beordret til at tage Ophold i Kasernens Beskyttelsesrum. Sanitetspersonellet fordeltes mellem Kasernens Sygeafdeling og Hovedsanitetsstationen i Søofficersskolens Kælder.

Som Følge af Ordren om ikke at yde Modstand mod en eventuel tysk Besættelse blev de den foregaaende Nat udlagte Maskingevær-Grupper ikke udlagt.

I Løbet af Natten modtoges telefonisk Melding fra Souschefen i Marinestaben bl. a. om, at den tyske Besætning paa Middelgrundsfort havde forladt Fortet, og at tyske Officerer var ankommet til Telefonhovedcentralen, hvilket kunde tyde paa en nær forestaaende tysk Aktion.

Fra Kl. 23.30 posteredes en Søofficer som Observationspost ved Bommens Vagt og en anden af Kasernens Voldvagt. Der observeredes livlig Trafik af tunge Køretøjer ved Langelinie og Toldboden samt enkelte tyske Fartøjer ved Toldboden. Kl. 03.30 sejlede 3 store tyske Kuttere ind gennem Bommens Løb. Havnen afpatrouilleredes hele Natten af tyske Fartøjer med Projektører. Kl. ca. 04.00 blev Ledefyrene paa den østlige Side af Bomløbet tændt af civile Personer, der kom i Motorbaad fra Toldboden.

VI. Kystdefensionen.

27. August Kl. 22.00—29. August Kl. 04.00.

Da den danske Regering var gaaet ind paa Overenskomsten af 9. April 1940, Bilag 7, udstedt af den tyske Værnemagt, maatte denne i Henhold til Pkt. 3 anses for berettiget til Afbenyttelse af Kystdefensionens Værker. Det stod derfor Søværnskommandoen klart, at der ved en eventuel tysk Indtrængen paa disse ikke burde ydes væbnet Modstand, men vel afgives Protest. Chefen for Kystdefensionen var bekendt med Søværnskommandoens Opfattelse. Der blev derfor den 27. August om Aftenen ikke givet særlige Ordrer til Kystdefensionen, saaledes som det fandt Sted for Kystflaadens og Flaadestationens Vedkommende, men Kystdefensionen blev den 28. August Kl. 01.10 underrettet om den af Søværnskommandoen Kl. 23.30 til Skibe udenfor København udsendte Ordre om at være klar til Afgang paa et Kvarters Varsel, at Landlovsfolk ikke skulde kaldes om Bord, og at Situationen var omtrent »skærpet Beredskab«.

Kystdefensionen beordredes til at give Forterne Underretning herom, hvilket skete pr. Telefon.

I Anledning af denne Meddelelse forstærkedes Posterne paa Lynetten.

Ved Mødet hos Chefen for Søværnskommandoen den 28. August Kl. 11.00 udbad Chefen for Kystdefensionen sig skriftlige Forholdsordrer for Kystdefensionens Optræden i den foreliggende Situation.

Kommandørkaptajn Bangsbøll, som indfandt sig Kl. ca. 15.15 satte Chefen for Kystdefensionen ind i Situationen, der betegnedes som meget alvorlig, samt meddelte, at en skriftlig Forholdsordre for Kystdefensionen var under Udarbejdelse (jfr. pag. 192). Dens Indhold vilde være, at Kystdefensionens Værker ikke maatte imødegaa en eventuel Besættelse med Magt.

Foruden at give Meddelelse om de fra tysk Side til Regeringen stillede Krav meddelte Kommandørkaptajnen som Direktiv fra Søværnskommandoen, at Fortcheferne i Tilfælde af uvarslet Besættelse skulde søge Forhandling med Besættelsesstyrken for at indhente Marineministeriets nærmere Ordre. Saafremt dette ikke var muligt, skulde der nedlægges Protest.

Efter at den af Ministeren underskrevne Ordre var modtaget (Kl. 16.05), udfærdigedes og udbragtes skriftlig Ordre til Fortcheferne samt til Vagtkompagniet paa Taarbæk Minedepot (Bilag 8). Alle Cheferne kvitterede telefonisk for Ordrens Modtagelse inden Kl. 20.00.

Til Lynæs Batteri blev Ordren meddelt telefonisk, idet den tillige afsendtes som Ekspresbrev.

Efter Modtagelse af Kystdefensionens Ordre blev der paa Lynetten udsat ekstra Poster og Skildvagter doubleret.

Paa Middelgrundsfortet blev Skildvagternes Vaaben inddraget og Haandvaabenammunitionen henlagt under Bevogtning, ligesom Motoren i den paa Fortet stationerede Kutter blev gjort funktionsudygtig for at hindre utidig Afsejling.

Paa Taarbæk Minedepot brændtes Papirer vedrørende en der oprettet særlig Radioaflytningstjeneste.

Paa de øvrige Værker foretoges intet særligt.

a. Lynetten.

Efter den 28. August E. M. at være hjemkaldt fra Ferie meldte Chefen for Lynetten sig den 28. August Kl. 20.00 hos Chefen for Kystdefensionen. Denne henviste til den skriftlige Ordre, Bilag 8, gav nogle Oplysninger om Situationen i Almindelighed og meddelte, at der herudover ikke kunde gives nærmere Forholdsordre.

Efter at være vendt tilbage til Lynetten overtog han Kl. 20.30 Kommandoen over Fortet og udsendte en Officer med Ordre til næste Morgen at afgive Rapport om Situationen i Byen. Endvidere blev der gjort klar til Brænding af fortrolige Sager. Kort efter Midnat blev efter Chefens Ordre Telefoncentralen fuldt bemandet og Døren barrikaderet indefra, for længst muligt at kunne sikre Kystdefensionens Telefonforbindelser. Ved Indkørslen til Lynetten posteredes foruden Vagtmandskabet en Kystofficer.

Kl. 03.30 paabegyndtes Brænding af fortrolige Sager, og alt Personel purredes ud.

b. Middelgrundsfort.

Som ovenfor anført var paa Middelgrundsfort Skildvagterne afvæbnet og Haandvaabenammunition henlagt under Bevogtning.

Kl. 20.40 indkom til Fortet 2 tyske Kuttere, hvorefter de paa Fortet stationerede tyske Soldater paabegyndte Demontering og Indskibning af deres derværende Materiel (Kanoner, Ammunition o. s. v.). Melding herom blev Kl. 21.32 (Kl. 23.00 efter Chefen for

Kystdefensionens Rapport) givet til Kystdefensionen, hvorfra den straks efter blev videregivet til Søværnskommandoen (jvfr. pag. 203).

Kl. ca. 24.00 meldte Middelgrundsfort, at de to tyske Kuttere endnu ikke var afsejlet og endvidere, at en tysk Soldat var fremkommet med en Ytring om, at det den næste Morgen skulde gaa løs paa Flaadestationen. Ogsaa denne Melding blev fra Lynetten videregivet til Søværnskommandoen.

Den 29. August Kl. 00.45 meldte Chefen for Middelgrundsfort Kystdefensionen, at den tyske Besætning nu havde forladt Fortet og var afsejlet til Trekroner.

Mellem Kl. 00.45 og Kl. 01.20 forsvandt en Sejljolle uden Motor fra Fortet med to Kystløjtnanter. Dette meldtes til Kystdefensionen, der videresendte Meldingen til Søværnskommandoen Kl. 02.20.

c. Kongelundsfort.

Fortchefen modtog Natten mellem den 28. og 29. August forskellige Meddelelser om Situationen, saaledes modtoges Kl. 02.40 Underretning om, at Sorgenfri Slot var omringet.

Efter Telefonsamtale med Chefen for Lynetten brændtes fortrolige Sager Kl. 03.50.

d. Kystbevogtningen.

Kystbevogtningens Ledelse var installeret paa Lynetten. Den 28. August ved Middagstid modtoges Søværnskommandoens Ordre om, at Skibe og Fartøjer indtil videre skulde ligge paa $^1/_4$ Times Varsel, at Landlovsgaster ikke skulde kaldes om Bord, og at der omtrent var skærpet Beredskab. Til de Bevogtningsfartøjer, der var i Havn, udgaves Ordren pr. Telefon, medens de Fartøjer, der var i Søen, vilde faa Ordren, naar de kom i Havn. Den 28. F. M. havde man fra Lynetten observeret flere store tyske Troppetransportskibe nordfra staa ind til København (jvfr. pa. 190).

Kystbevogtningsfartøjerne var den 28. August om Eftermiddagen placeret som følger:

Havkatten: Kl. 19.15—19.45 Humlebæk derefter Patrouille i Sundet S. for Helsingør.
Nordkaperen: Holmen, afgik derfra til Lynetten (Kl. 15.40), men blev derefter atter beordret ind til Holmen (Kl. 16.35).
Sælen: Indgik fra Patrouille i Sundet til Lynetten og derefter til Holmen (Kl. 14.00).
K. 1: Fra Kl. 16.30 Lynetten, senere Holmen (Kl. 18.35).
K. 2: Patrouille mellem Rungsted og København.
K. 3: Gilleleje Havn fra Kl. 18.45.
K. 4: Patrouille N. for Sjælland fra ca. Kl. 19.00. (Afgik Gilleleje Kl. 18.30).
K. 5: Helsingør Havn (Ankomst Kl. 12.40).
K. 6: Patrouille i Sundet N. for Humlebæk (afgik Kl. 11.40 fra Humlebæk).
K. 7: Patrouille udfor Hundested.
K. 8: Patrouille i Kongedybet og Drogden.
K. 9: Patrouille i Køge Bugt (afgik fra Køge Kl. 20.00).
K. 10: Stubbekøbing Havn (Ankomst Kl. 20.25).
K. 11: Rødvig Havn (Ankomst Kl. 17.30).
K. 12: Humlebæk Havn (Ankomst Kl. 12.30. Afgik Kl. 20.40 til Sundet).
K. 13: Lynetten.
K. 14: Lynetten, senere Holmen (Kl. 21.30).

K. 15: Patrouille i Sundets nordlige Del (Helsingør fra Kl. 14.00—15.10).
K. 16: Patrouille i Grønsund (fra Kl. 12.00).
K. 17: Patrouille i Fakse Bugt (afgik fra Rødvig Kl. 11.45).
K. 18: Holmen (Maskinhavari).

I Løbet af Aftenen tog Chefen for Kystbevogtningen ud paa Holmen til en Konference med Chefen for Kystflaaden i »Peder Skram« om Situationen og særlig angaaende Underlægningen under Kystflaaden af de paa Holmen liggende Fartøjer tilhørende Kystbevogtningen. Chefen for Kystbevogtningen returnerede til Lynetten ca. Kl. 24.00.

Ca. Kl. 01.30 modtoges fra Chefen for Lynetten Melding om, at et mindre Sejlfartøj var forsvundet fra Middelgrundsfortet med 2 Kystløjtnanter (jvfr. pag. 197). Efter Ordre fra Stabschefen ved Kystdefensionen om at eftersøge det nævnte Fartøj blev K. 8, der havde Patrouille i Drogden, ca. Kl. 02.45 beordret til at eftersøge Fartøjet.

Ca. Kl. 02.45 modtoges en Telefonmelding fra Føreren af K. 11, der laa i Rødvig Havn, om at Kaptajn Gyth af Generalstaben ledsaget af en Kriminalassistent var kommet om Bord i Kutteren og forespurgte, om K. 11 kunde sejle en Inspektionstur i Sundet. Efter indhentet Forholdsordre fra Søværnskommandoen meddeltes Kl. ca. 03.15 Føreren af K. 11, at han skulde efterkomme Kaptajn Gyths Anmodning og følge dennes Anvisning.

Kl. 03.45 gav Chefen for Kystbevogtningen, der havde faaet Meddelelse om Observation af tyske Tropper paa Christianshavn, Ordre til K. 13 (Lynetten) om at gøre klar til Afgang paa kort Varsel og at ødelægge fortrolige Sager.

Havkatten, K. 12, K. 15 og K. 20.

Da Havkatten ca. Kl. 18.00 (den 28. August) var ud for Snekkersten, observeredes, at K. 15 afskød Lyskugler, hvorfor Bevogtningsfartøjet stod ned mod K. 15 paa Humlebæks Bredde. K. 20 var i Nærheden med Chefen for Søtransportvæsenet og 3 Officerer derfra. Føreren af K. 15 underrettede Chefen for Havkatten om, at der i Humlebæk gik Rygter om Regeringens Afgang, og at der var indført Undtagelsestilstand. Der gjordes Klart Skib. Havkatten gik derefter til Humlebæk (ca. Kl. 19.15) og havde Telefonforbindelse med Stationsvagten paa Lynetten, Chefen for Kystbevogtningen og Søværnskommandoen, men ingen af disse havde hverken Ordrer eller Oplysninger at give. Derimod meddelte Politivagten i Humlebæk, at den havde faaet Meddelelse om, at Kongen og Regeringen var gaaet.

Der blev derfor Kl. 19.30 afholdt Skibsraad, hvori Chefen meddelte de tilstedeværende Officerer Indholdet af Søværnskommandoens fortrolige Ordre af 30. Maj 1943, Bilag 5 a, og meddelte, at det var hans Agt at gaa til Landskrona og eventuelt ved Møde med tyske Enheder vilde kæmpe sig igennem.

Havkatten afgik straks efter ud til K. 15 og K. 20 og meddelte Førerne, at Havkatten vilde holde gaaende N. for Hveen om Natten og om nødvendigt gaa til Landskrona. K. 12, der Kl. 20.40 afgik fra Humlebæk, kom ogsaa ud til Havkatten, og den og K. 15 fik Ordre til at gaa til N. for Hveen.

VII. Kystflaadens Enheder uden for København.

indtil 29. August Kl. 04.00.

a. Holbæk (Niels Iuel — P. 37).

»Niels Iuel« og P. 37 indgik den 27. August Kl. 12.00 til Holbæk Havn, hvor de fortøjede ved Kajen. Kl. 23.30 modtoges om Bord Søværnskommandoens Ordre om at ligge paa $^1/_4$ Times Varsel, jvfr. pag. 189, med Tilføjelse, at Situationen var omtrent »skærpet Be-

redskab«, men at Landlovsfolk dog ikke skulde kaldes om Bord. Efter Ordrens Modtagelse blev Damp sat op paa to Kulkedler, og der blev gjort klar til at hale fra Kajen, hvilket Arbejde paa Grund af daarligt Vejr først var afsluttet den 28. August Kl. 03.00.

Om Morgenen den 28. August Kl. 08.30 søgte Chefen for »Niels Iuel« Information hos Garnisonskommandanten og Amtmanden over Holbæk Amt.

Den sidstnævnte kunde Kl. 11.00 meddele, at Statsministeren hos den Befuldmægtigede for det tyske Rige havde modtaget en Række Krav til den danske Regering, og at der afholdtes Ministermøde.

Ca. Kl. 13.00 meddelte Amtmanden telefonisk Ordlyden af de tyske Krav, samt at det var besluttet at afvise den tyske Note.

Kl. 15.58 modtoges fra Efterretningsstationen Indskærpelsen vedrørende Forholdsordren af 30. Maj 1943.

Ud paa Aftenen meddelte Amtmanden nogle Detailler fra Regeringens Forhandlinger, af hvilke man mente at kunne spore en vigende Tendens hos Tyskerne.

Der blev den 28. August ikke givet Landlov.

b. Korsør (Søløven, Søridderen, MS. 8, P. 7, P. 9 og P. 21).

Den 27. August ca. Kl. 23.00 modtog Chefen for »Søløven« som ældste Chef paa Stedet Søværnskommandoens Ordre om at ligge paa $^1/_4$ Times Varsel (jvf. pag. 189) med Tilføjelse, at Situationen var omtrent »skærpet Beredskab«, men at Landlovsfolk dog ikke skulde kaldes om Bord. Efter Ordrens Modtagelse purredes ud overalt, der gjordes klart Skib og Posterne doubleredes. Frivagten fik Tilladelse til at slange om Læ.

I »Søridderen«, der ligeledes gjorde klart Skib og fordoblede Posterne, anbragtes Bomben til Sprængning af Skibet, af Sikkerhedshensyn dog uden Tændpatron og Element.

Den 28. August Kl. 07.25 forespurgte »Søløven« Søværnskommandoen telefonisk, om Tjenesten skulde udføres normalt. Da Svaret var bekræftende, afgik »Søløven« og P. 9 Kl. 07.30 for Strygning af Ruten Korsør—Nyborg. Kl. 09.00 afgik P. 7 til Nyborg og MS. 8 via Smaalandsfarvandet til København i Anledning af den af Søværnskommandoen beordrede Basisforlægning for Minestrygere, Bilag 9.

Kl. 10.15 indgik »Søløven« og P. 9 paany til Korsør, og den om Natten iværksatte Beredskabstilstand genoptoges.

Indskærpelsen vedrørende Forholdsordren af 30. Maj 1943 meddeltes »Søløven« Kl. 16.20.[1])

Ordren blev herfra meddelt Chefen for »Søridderen«. Det anføres derefter i Rapport (af 9. September 1943) fra Chefen for Søridderen«: »Det ovenfor anførte, nemlig: at Beredskabet var »omtrent skærpet Beredskab«, *at* det daglige Strygearbejde skulde gaa sin Gang, *at* Søværnskommandoen indskærpede, at Forholdsordre skulde indhentes samt *at* Korsør Havn, der almindeligvis maatte betragtes som meget lidt egnet til Udgangspunkt for eventuelle Operationer, blev gjort til Genstand for en Ophobning af Skibe, bibragte mig den Opfattelse, at den spændte Situation, hvis Tilstedeværelse man af Samtaler Mand og Mand imellem var vidende om, rimeligvis var til Stede, men som man stadig savnede officiel Information om, var ved at afslappes, og man derfor ikke ønskede foretaget Handlinger, der

1) Det anføres herom i Rapporterne for dette Skib: »Om E. M. Kl. ca. 15.00 modtoges Ordre fra Søværnskommandoen via Efterretningsstationen om, at man endelig maatte foretage sig noget uden efter forudgaaende indhentet Forholdsordre.«

Da Ordrens Ordlyd i Rapporten fra Chefen for »Søridderen«, som anfører at have modtaget den fra Chefen for »Søløven«, er rigtigt gengivet, maa denne stærkt forvanskede Form formentlig tilskrives en Hukommelsesfejl. Rapporten er skrevet under Internering paa Søofficersskolen og dateret 10. September 1943.

kunde tilføre Forhandlingerne nye Spændingsmomenter. Ved Drøftelser med Chefen for »Søløven« gjorde jeg mig til Talsmand for denne Opfattelse uden at møde Indvendinger.«

Den 28. August Kl. ca. 18.30 indkom Minestrygeren »Springeren« og Kl. ca. 19.00 »Hajen« til Korsør; begge Minestrygerne fortøjede i Kvejl paa Siden af »Søridderen«.

Cheferne — i »Hajen« tillige den som Chefens Ferieafløser designerede Søofficer — blev af Chefen for »Søløven« gjort bekendt med de modtagne Ordrer og de trufne Forholdsregler, og i de to Skibe anbragtes Bombe til Sænkning af Skibet; i »Springeren« dog uden Tændpatron, i »Hajen« saaledes at Tændladning til Bomben blev strakt til Broen, medens Tændbatteriet opbevaredes i Chefens Lukaf. Kl. 24.00 fandt Chefskifte i »Hajen« Sted. Der opretholdtes i Styrken samme Beredskab som den forrige Nat, og alle beordredes til at forblive paaklædte.

c. Havørnen.

Under Opholdet i Korsør Havn 27. August—28. August modtog Minestrygeren »Havørnen« Søværnskommandoens Ordre af 27. August vedrørende Varsel og Beredskab. Den 28. August Kl. 10.00 afgik Minestrygeren fra Korsør til Karrebæksminde, hvorfra fortsattes til Næstved for Kulfyldning. Kl. 16.12 modtoges Søværnskommandoens Ordre om Indstilling af Landlov, og Kl. 17.30 afgik »Havørnen« til Stubbekøbing, hvortil den ankom Kl. 21.10.

Forlægningen til Stubbekøbing skyldtes Chefens Opfattelse af, at Minestrygeren under det skærpede Beredskab laa daarligt i Næstved, hvorfra Kanalen og Broen ved Karrebæksminde hindrede fri Afsejling. Iøvrigt var det Hensigten at fortsætte til København den 29. August for Afmagnetisering. Kl. 21.30 var Chefen i telefonisk Forbindelse med Minestrygningscentralen, som paa Forespørgsel oplyste, at der intet nyt var til »Havørnen«. »Skærpet Beredskab« opretholdtes Natten igennem. Bomben til Sprængning af Skibet var klargjort.

d. Kalundborg (Søhesten, MS. 2, P. 6, P. 26 og P. 27).

Natten mellem den 27. August og 28. August laa »Søhesten« til Ankers ud for Ballen, hvorfra den den 28. August om Morgenen afgik til Kalundborg med Ankomst hertil Kl. 09.45.

Efter Ankomsten foretoges Oliefyldning og Komplettering af Beholdninger. Det var Hensigten, at »Søhesten« efter Afslutningen heraf som Led i Basisforlægning, jvfr. Bilag 9, skulde afgaa til Korsør.

Fra Søværnskommandoen modtog Chefen Kl. 11.05 pr. Telefon Ordren om Varsel $^1/_4$ Time med Tilføjelsen, at Situationen var omtrent »skærpet Beredskab«, og Paalæg om ikke at give for megen Landlov. Ved en følgende Telefonsamtale med Minestrygningscentralen, som ønskede Oplysning om, hvorvidt »Søhesten« var strygeklar, meldtes til Minestrygningscentralen, at »Søhesten« gjorde klar i Henhold til Ordre om skærpet Beredskab[1]), endvidere underrettedes de to i Havnen liggende P.-Kuttere — P. 6 og P. 26.

Kl. 11.50 indkom P. 27 i Havnen.

Da Chefen for »Søhesten« paa Grund af Situationen ikke ansaa det for rigtigt at afgaa til Korsør, forblev Minestrygeren i Kalundborg og meddelte Kl. ca. 14.00 Minestrygningscentralen, at Vejrforholdene ikke tillod Sejlads med Minestrygningsmagneter. Samtidigt udtalte Chefen overfor Lederen af Minestrygningscentralen den Opfattelse, at det ikke

1) Af Chefens Rapport fremgaar ikke, om særlige Forholdsregler har været truffet (Klargøring til Sænkning af Skibet, Udsætning eller Forstærkning af Poster el. lign.).

var taktisk rigtigt, at der under den givne Situation laa fire(?) af de store Minestrygere i Korsør.

Dette besvaredes derhen, at det skulde Chefen ikke bryde sig om, og at »Søhesten« blot skulde afgaa, naar Forholdene tillod det.

Kl. 15.50 modtoges fra Efterretningsstationen Søværnskommandoens Ordre om Indstilling af al Landlov (jvfr. pag. 190). Kl. 16.10 modtoges Søværnskommandoens Indskærpelse vedrørende Forholdsordren af 30. Maj 1943.[1])

Kl. ca. 17.00 ankom MS. 2, som kort efter fortøjedes foran for »Søhesten«.

I Løbet af Aftenen erfaredes rygtevis, at Regeringen var afgaaet, og at der var Undtagelsestilstand i København, ligesom man over svensk Radio fik Kendskab til, at Telefonforbindelsen mellem Sverige og Danmark var afbrudt fra Kl. 17.00.

Ved telefonisk Forespørgsel til Minestrygningscentralen modtoges dog ca. Kl. 21.30 det Svar, at alt var roligt i København, »der kører nogle Biler og Tanks i Gaderne, men ellers intet«.

Det overvejedes at opankre »Søhesten« udenfor Havnen, men Tanken blev opgivet under Hensyn til Fordelen ved den konstante Telefonforbindelse.

I Løbet af Natten saas en Motorcykelpatrouille paa Kajen ved Banegaarden og enkelte Biler med stærkt lysende Lanterner.

Kl. ca. 02.30 forespurgte Efterretningsstationen telefonisk, om MS. 7 var ankommet, hvilket ikke var Tilfældet.

e. Nyborg (MS. 5, MS. 6, P. 4, P. 7, P. 22, P. 34 (paa Bedding)).

Rapporterne for de i Nyborg værende Fartøjer indeholder intet om Modtagelse af Ordrer m. v. før 29. August Kl. 04.00. Af Søværnskommandoens Telefonliste fremgaar imidlertid, at Minestrygeren MS. 5, som den 28. August Kl. 17.00 ankom til Nyborg for i Henhold til Planen om Basisforlægning at afløse MS. 6, den 28. August Kl. 01.05 i Nakskov har modtaget Søværnskommandoens Ordre om $^1/_4$ Times Varsel, og at Situationen var omtrent »skærpet Beredskab«. Samme Ordre maa antages at være tilgaaet MS. 6 over det sømilitære Distrikt Fyn, til hvem Ordren meddeltes fra Søværnskommandoen til Videregivelse bl. a. til Minestrygerne 27. August Kl. 23.30.

Endvidere er der den 28. August Kl. 17.23 fra Minestrygningscentralen via Efterretningsstationen og sømilitære Distrikt Fyn til MS. 5 sendt Ordren: »Al Landlov indstillet indtil videre, Landlovsgaster skal kaldes om Bord.«

Bevogtningen bestod Natten mellem den 28. August og 29. August af en for Fartøjerne fælles Dobbeltpost, hvorudover der i et nærliggende Hus (Roklubben) var udsat en Telefonvagt. Befalingsmandsvagt var ikke etableret.

VIII. De sømilitære Distrikter.

indtil den 29. August Kl. 04.00.

a. Jylland Nord.

Distriktet holdt under den urolige Periode i August Søværnskommandoen underrettet om Situationen paa Stedet, men der er ikke fra Søværnskommandoen tilgaaet Distriktet nogen særlig Ordre eller Anvisning vedrørende Forholdene forud for den 29. August 1943.

[1]) Herom anføres i Chefens Rapport (Søofficersskolen 2. September 1943): »Kl. ca. 16.15 kom fra Søværnskommandoen Indkærpelse om, at Søværnskommandoens Forholdsordre skulde indhentes i ethvert Tilfælde.« Jvfr. Ordlyden af denne Ordre pag. 192 og det pag. 199 i Fornoten anførte.

Distriktets sidste Melding er indgaaet til Søværnskommandoen 28. August Kl. 11.00, der meldtes da normal Tilstand i Skagen, Thisted og Hirtshals.

Natten mellem den 28. og 29. August var der i Skagen intet Tegn til forestaaende usædvanlige Begivenheder. Paa Distriktkontoret, beliggende i den østre Længe ved Brøndums Hotel, var sædvanlig Vagt af en værnepligtig Telefonist bevæbnet med Revolver. Distriktschefen og Næstkommanderende opholdt sig i deres Boliger tæt ved Tjenestestedet.

b. Jylland Vest.

Fra dette Distrikt er i Tiden umiddelbart forud for den 29. August ikke modtaget Situationsmeldinger, ligesom der fra Søværnskommandoen ikke er tilgaaet Distriktet særlige Ordrer eller Anvisninger.

c. Fyn.

Distriktets Rapport indeholder ikke detaillerede Oplysninger vedrørende Forbindelsestjeneste og lignende den 27. August og 28. August. Distriktschefen gav den 28. August Kl. ca. 18.00 paa Grundlag af nogle underhaanden modtagne Forlydender Chefen for Skoledelingen, der laa i Svendborg Havn, Underretning om, at der maatte forventes en tysk Aktion, hvorefter Skoledelingen Kl. 18.15 afgik til Ankerplads i Lunkebugten.

For eventuelt at assistere Svendborg Garnison med Oplysninger om tyske Bevægelser indrettedes efter Aftale med Garnisonen et Meldesystem med Ordonnanser fra Distriktets Kontor, ligesom der blev truffet Foranstaltning til hurtigst muligt at underrette Efterretningsstationen og de indenfor Distriktets Omraade liggende Minestrygere. Endvidere planlagdes Udsendelse af eventuel Ordre fra Søværnskommandoen til Skoledelingen ved Udsendelse af den i Svendborg Havn liggende Kutter P. 35 samt af Fartøj fra Troense Udkigsstation.

I Løbet af Aftenen blev fra Distriktets Kontor borttransporteret saadanne Sager, som man skønnede burde fjernes.

IX. Skoledelingen.

»Ingolf« og »Hvidbjørnen« indtil den 28. August ca. Kl. 18.00.

Forud for den 27. August havde Skoledelingen dels paa Grund af Øvelsesskydninger, dels paa Grund af Forbud mod Anløb af Svendborg (jvfr. pag. 188), i ca. 3 Uger opholdt sig udenfor Havn i Farvandet Syd for Fyn. De for Delingschefen foreliggende Oplysninger om Forholdenes Udvikling var som Følge heraf ret sparsomme og opfattedes saaledes, at Situationen vel var alvorlig, men at den dog nærmest udviklede sig i gunstig Retning.

Ved Modtagelsen — via det sømilitære Distrikt Fyn — af Søværnskommandoens Ordre af 27. August Kl. 23.30 ($^1/_4$ Times Varsel, Situationen omtrent »skærpet Beredskab«)[1]) laa Delingen til Ankers i Lunkebugten.

Ordren synes modtaget 28. August ca. Kl. 03.00 (Ordre til Maskinen Kl. 03.20).

Den 28. August Kl. 13.00 modtog Delingen Søværnskommandoens Tilladelse til Anløb af Svendborg, idet Varsel $^1/_4$ Time vilde være at opretholde. Delingen indgik til Svendborg Kl. 15.15 for Proviantering og Vandfyldning.

Modtagelse af Ordren om, at Landlov ikke maatte gives, er ikke nævnt i Delingschefens Rapport. Derimod anføres, at Delingen under Opholdet i Svendborg modtog Søværnskommandoens Indskærpelse vedrørende Forholdsordren af 30. Maj 1943.

---

[1]) Delingschefens Rapport skrevet under Internering paa Holmen den 11. September 1943 angiver dog »Delvis skærpet Opmærksomhed«.

Kl. ca. 18.00 meddelte Chefen for det sømilitære Distrikt Fyn, at han ad uofficiel Vej havde modtaget Underretning om, at der vilde blive erklæret Undtagelsestilstand for hele Landet, og at der kunde forventes en tysk Aktion, men samtidig gik Underretningen ud paa, at der stadig forhandledes. Foranlediget af denne Meddelelse, fremskyndtes Afgangen fra Svendborg og Delingen gik Kl. 18.10 til Ankerpladsen i Lunkebugten. »Skærpet Beredskab«[1]) opretholdtes, Radiostationerne var aabne.

X. Søværnskommandoen fra 28. August Kl. 16.00.

I Tiden mellem Kl. 17.47 og Kl. 19.18 (den 28. August) modtoges nogle Underretninger om tyske Troppebevægelser i København, nemlig:

Kl. 17.47: »10 à 12 Vogne med 150—200 geværbevæbnede Mand i store Lastvogne fra Raadhuspladsen ad Vester Voldgade mod Boulevarden.«

Kl. 18.15: »Ca. 15 Panservogne, 4 Tanks og 50 Motorcykler med Sidevogn er lige nu passeret ... Gernersgade og drejet til højre ad St. Kongensgade.«

Kl. 18.30: »Ca. 300 Køretøjer m. m. er passeret gennem Strøget mod Raadhuspladsen. Passagen varede ca. 45 Minutter ...«

Kl. 18.45: »Fra Kl. 18.10 til 18.30 kørte en stor tysk Motorstyrke fra Strøget ned ad Vesterbrogade over Raadhuspladsen. Motorvogne og Motorcykler med Tanks og Kanoner. Ca. 2000 Mand.«

Kl. 19.18: »... observeret den samme tyske Afdeling med Kanoner, Kampvogne m. m. paa følgende Steder i København: Raadhuspladsen, Vesterbrogade, Falkonerallé, Farimagsgade mod Østerbro.«

I Henhold til Efterretningsstationens Telegramliste er Meldingerne Kl. 18.15 og Kl. 18.30 videregivet til Generalstaben.

Ki. 19.45 meldte Lyngby Radio, at K. 15 og »Havkatten« kaldte, men at Lyngby Radio havde Ordre til ikke at svare.

Kl. 20.20 meldtes »Telefon til Sverige og Bornholm afbrudt. Lyngby Radio har faaet Ordre[2]) til ikke at tage Telegrammer fra K-Kuttere.«

Kl. 20.52 meldte Flaaderadio: »Telegrafering over Kystradiostationen København er indtil videre forbudt.«

Fra Kystdefensionen modtoges Kl. 21.32 følgende Melding (jvfr. pag. 196): »Det meddeles fra Middelgrundsfort, at de derværende 20 tyske Soldater er ved at pakke deres Tøj sammen og at der ligger et Fartøj klar til at føre dem bort.«

Denne Melding efterfulgtes 29. August Kl. 00.45 af følgende: »Middelgrundsfort melder, at de hidtil paa Fortet stationerede tyske Kanonbesætninger i Aften har forladt Fortet med alle deres Ejendele, Kanoner, Ammunition o. s. v.«

Omkring Midnat meldtes, at man rygtevis havde erfaret, at Hovedbanegaarden var besat.

Ved Forespørgsel til Minestrygeren »Søhesten« i Kalundborg og til Kystudkigsstationen i Køge oplystes Kl. ca. 02.15, at henholdsvis MS. 7 og MS. 3 ikke som ventet var ankommet til de nævnte Havne. Kommandostationen for Søværnets Kystbevogtning meddelte Kl. 03.15, at der var opsnappet en Radiomeddelelse fra Politisenderen til Politiets Patrouillevogne om, at der var observeret tyske Tropper ved Jesuskirken. Videre meddelte Stationen Kl. 03.58, at der Kl. 03.50 var udsendt følgende Ordre til alle Politiets Vogne

[1]) Chefens Rapport: »Skærpet Opmærksomhed«.
[2]) Ordren udgivet af Tyskerne.

og Baade: »Der maa ikke gøres Modstand, hvis Værnemagten besætter Politigaarden, Kredsene eller noget andet. Alle skal trække sig tilbage i paakommende Tilfælde.«

Omtrent samtidig med denne sidste Meddelelse indløb Meldingen: »Noget tyder paa, at en Besættelse af Slotsholmen er forestaaende.«

Den 29. August Kl. ca. 03.58 modtog Søværnskommandoen fra Kystflaaden (Kasernen) Melding om, at Tyskerne var ved Værftsbroen.

Over Radio udsendtes straks (Kl. 04.00) til alle Skibe Ordren: »Skærpet Beredskab«. Samtidig indgik fra Søtransportvæsenets Stationsofficer i Korsør Melding om, at der i 4—5 Minutter havde fundet Skydning Sted tværs over Korsør Havn. Ministeriebygningens Portvagt meddelte Kl. 04.03, at Sorgenfri og Slotsholmen ifølge Politiets Oplysning var besat. Fra Vagten saas dog endnu intet. Faa Minutter efter (Kl. 04.05) søgte Chefen for Kystflaaden telefonisk Forbindelse med Chefen for Søværnskommandoen, til hvem han afgav Melding om Tyskernes Ankomst. Efter Viceadmiralens Anmodning søgte Chefen for Kystflaaden ved Kontrolopringning Bekræftelse paa de til Kystflaaden indgaaede Meldinger, hvorefter han meddelte Viceadmiralen, at Tyskerne nu ogsaa var paa Refshalevej, og at der var tyske Fartøjer ved Hønsebrløbet.

Viceadmiralen gav da (Kl. 04.07) Ordre til Sænkning af Skibene paa Holmen.

Kl. 04.10 meldtes fra Lynetten, at tyske Biler var observeret paa Vejen ved Quinti Lynette. Ca. Kl. 04.13 hørte man i Søværnskommandoen den første Detonation fra Holmen.

Kl. 04.10 udsendtes over RT-Station B til alle Skibe i Kode: »Alarmtilstand« og Kl. 04.12: »Søg svensk Omraade«.

Detonationerne fortsatte, og der hørtes Skydning. Kl. 04.25 meldte Portvagten i Ministeriebygningen, at der saas Tropper i Slotsholmsgade.

Kl. ca. 04.40 meddelte Chefen for Flaadestationen telefonisk Viceadmiralen Indholdet af en fra tysk Side modtaget Skrivelse indeholdende Krav om uden Modstand at overlevere all Anlæg, Skibe, Vaaben og Soldater i Omraadet fra Arsenaløen til Lynetten, Bilag 10 a og b. Videre oplæste Chefen for Flaadestationen for Viceadmiralen det Svar, som efter hans Opfattelse burde gives herpaa. Svaret indeholdt — i Forbindelse med Protest mod Besættelsen af Holmen — Tilsagn om, at Anlæg, Skibe, Vaaben og Soldater indenfor Holmens Omraade vilde blive udleveret uden Modstand, Bilag 11.

Chefen for Flaadestationen henledte særlig Opmærksomheden paa, at det tyske Krav ogsaa omfattede Skibe paa Holmen og Lynetten, som ikke henhørte under hans Kommandoomraade. I denne Anledning bekræftede Viceadmiralen, at saavel Kystflaaden (Skibene paa Holmen) som Kystdefensionen (Lynetten) havde modtaget Regeringens Ordre til ikke at yde Modstand ved Besættelse. Viceadmiralen — som efter at have hørt Detonationerne var klar over, at Skibene paa dette Tidspunkt var sænket — meddelte derefter Chefen for Flaadestationen Bemyndigelse til at afgive det foreslaaede Svar. Kl. 05.00 meldte Chefen for Kystflaaden telefonisk til Viceadmiralen, at Ordren om Skibenes Sænkning var udført. Viceadmiralen udtalte hertil sin Anerkendelse og Tak for Ordrens Udførelse.

Kl. ca. 05.15 besatte tyske Tropper Marineministeriet, og de tilstedeværende Søofficerer (Viceadmiralen, Souschefen i Marinestaben, Kommandørkaptajn Lundsteen, Vagtchefen i Søværnskommandoen, Orlogskaptajn Pontoppidan, Vagthavende Officer i Søværnskommandoen, Kaptajnløjtnant Overbye, samt Vagthavende Officer paa Efterretningsstationen, Orlogskaptajn (R) Henning Kjær,) tillige med den Vagthavende Kvartermester og de i Ministeriet hjemmehørende 30 værnepligtige Ordonnanser, førtes til Generalstaben (Proviantgaarden).

Kl. ca. 07.00 afhentede her den hidtilværende tyske Forbindelsesofficer (Korvetten-

kapitän Hashagen) Viceadmiralen for at bringe denne til Hotel Phønix til den tyske kommanderende Admiral, fra hvem han samtidig overrakte Viceadmiralen et Brev, der tidligere havde været forsøgt afleveret til Admiralen paa hans private Bopæl. I Brevet, Bilag 12, anførtes de Aarsager, som efter tysk Opfattelse havde nødvendiggjort den stedfundne Aktion. Endvidere anførtes, at den tyske Admiral for indtil videre at udelukke Viceadmiralen fra at foretage nogen Handling, som han maatte anse det for sin Pligt at udføre, maatte betragte (Viceadmiralen) som værende under »Schutzhaft«. Overbringeren af Brevet havde Ordre til at bringe Viceadmiralen til Hotel d'Angleterre. Da Admiral Wurmbach imidlertid opholdt sig paa Hotel Phønix, blev Viceadmiralen ført til dette Hotel.

Efter Ankomsten til Hotel Phønix underrettedes Viceadmiralen om, at der ved tyske Sø- og Luftstridskræfter samt ved Mineudlægning var lagt Artilleriskibet »Niels Iuel« saadanne Hindringer i Vejen, at et Forsøg paa Udbrud fra Isefjorden af dette Skib efter tysk Opfattelse vilde være uden Chance for at lykkes.

Den tyske kommanderende Admiral henstillede derfor indtrængende til Viceadmiralen at give »Niels Iuel« Ordre til ikke at foretage noget Forsøg paa Udbrud.

Efter indgaaende Overvejelser og under Hensyn til, at Størstedelen af Flaaden var sænket paa Holmen, og at Viceadmiralen ansaa Muligheden for, at »Niels Iuel« skulde kunne forcere sig Vej til svensk Omraade for usandsynlig, besluttede Viceadmiralen at beordre »Niels Iuel« til at forblive paa Isefjorden. Endvidere var Viceadmiralen klar over, at Skibschefen, efter den ham tilstillede skriftlige Forholdsordre, vilde gøre hvad han kunde for at ødelægge Skibet.

Da det imidlertid maatte anses for sandsynligt, at »Niels Iuel« under de givne Forhold ikke vilde adlyde en Ordre, som blev meddelt over Flaaderadio, blev Orlogskaptajn Pontoppidan afhentet i Generalstaben og af Viceadmiralen beordret til med et tysk Luftfartøj at afgaa til »Niels Iuel« med skriftlig Ordre.

For at muliggøre Ordrens Overførelse til »Niels Iuel« uden at Luftfartøjet nærmede sig dette Skib, hvorved Sandsynligheden for Luftfartøjets Beskydning maatte skønnes at foreligge, blev der over Politivagten i Hundested meddelt de der stationerede Kystbevogtningskuttere, at Orlogskaptajnen kunde forventes at ankomme i en Sendelse til »Niels Iuel«, og at en Kutter skulde holdes rede til at sætte ham om Bord i Artilleriskibet.

Orlogskaptajn Pontoppidan afgik derpaa med Viceadmiralens skriftlige Ordre til Chefen for »Niels Iuel« (jvfr. pag. 223).

Kl. ca. 11.15 ankom Orlogskaptajn Pontoppidan, efter at være vendt tilbage fra Isefjorden med det tyske Luftfartøj, atter til Hotel Phønix, hvor han talte med den tyske kommanderende Admiral, der ønskede Oplysning om Sendelsens Forløb, samt med Viceadmiral Stohwasser og dennes Stab, som udtrykte Ønske om, at Viceadmiralen skulde give »Niels Iuel« Ordre til samme Dag Kl. 16.00 Nord for Isefjorden at møde en tysk Torpedobaad for, ledsaget af denne, at afgaa til København. Dette tyske Ønske blev Kl. ca. 12.30 af Orlogskaptajn Pontoppidan overbragt Viceadmiralen i Marineministeriet, hvortil Viceadmiralen i Formiddagens Løb, under Ledsagelse af Kapitän Hashagen, var returneret. Viceadmiralen besluttede sig til at imødekomme Ønsket efter at være bekendt med Orlogskaptajn Pontoppidans Indtryk fra »Niels Iuel«.

Da »Niels Iuel« forgæves var bleven kaldt af Flaaderadio for at afsende den nævnte Ordre, blev Kaptajnløjtnant Overbye, der blev afhentet fra Ingeniørkasernen, ledsaget af en tysk Søofficer, Kl. ca. 14.00 afsendt med et tysk Luftfartøj med en skriftlig Ordre til »Niels Iuel« (jvfr. pag. 225).

Senere paa Eftermiddagen (ca. Kl. 17.00—17.30) returnerede Kaptajnløjtnant Overbye med det tyske Luftfartøj og aflagde Melding til Viceadmiralen, der nu befandt sig paa Hotel Phønix.

Meldingen gik ud paa, at »Niels Iuel« var sat paa Grund og vandfyldt og alle elektriske- og Dampinstallationer var ødelagt. Kanonernes Bundstykker m. m. var kastet udenbords. Chefen for »Niels Iuel« anmodede om, at Skibets Besætning snarest blev landsat.

Kl. ca. 20.00 overførtes Viceadmiralen med flere Søofficerer til Hotel d'Angleterre til Internering.

XI. Flaadestationen og Kystflaaden (paa Holmen).

fra 29. August Kl. 04.00.

Vejrforholdene Kl. 04.00 var: Overtrukket, stærk Regn. Vind: S.S.V. 3. Kl. ca. 03.56 ankom 3 tyske Militærautomobiler til Værftsbroen. Der afgaves straks Alarmeringssignal til Hovedvagten, som efter en Kontrolopringning til Værftsbrovagten saavel pr. Telefon som pr. Ordonnans underrettede Kystflaaden og Kommandorummet paa Søværnets Kaserne, som igen lod Meddelelsen gaa videre til Chefen for Flaadestationen. Efter at Kystflaaden havde modtaget Melding om Tyskernes Ankomst, blev denne Oplysning Kl. ca. 03.58 videregivet til Søværnskommandoen. Kort derefter (ca. Kl. 04.05) havde Chefen for Kystflaaden den (pag. 204) omtalte Samtale med Viceadmiralen, hvorved denne beordrede Sænkning af Skibene paa Holmen. Kl. 04.08 lod Chefen for Kystflaaden Ordren til Sænkning udgive ved Signal fra »Hvalrossen«. Kl. 04.13 lød den første Detonation. Sprængningen fortsattes til Kl. ca. 04.35, idet dog 2 af Kystbevogtningens Bevogtningsfartøjer, der havde forsøgt at løbe ud, men som hurtigt indsaa at dette var ugørligt, sprængtes ca. Kl. 04.55.

En tysk Officer, som ankom i en af de nævnte Automobiler, henvendte sig til den vagthavende Officer i Værftsbrovagten og anmodede om at maatte tale med »der Kommandant«. De tyske Vogne fik derefter Tilladelse til at fortsætte ind paa Holmen. Da imidlertid Klapbroen mellem Arsenaløen og Frederiksholm var løftet, var Passage ad Hovedvejen ikke mulig, hvorfor de tyske Vogne vendte og kørte tilbage gennem Porten ved Værftsbroen, hvorfra de ad Refshalevej kørte til Vagten ved Kongeporten. Her indfandt sig Kl. 04.13 en tysk Oberleutnant (Parlamentær), som i en meget ophidset Tone meddelte, at han snarest skulde aflevere et meget vigtigt Brev til »der Kommandant«. Han blev sat i telefonisk Forbindelse med Chefen for Flaadestationen. Ved en Fejltagelse blev denne Officer, efter at være indladt paa Holmen, vist til Kommandorummet paa Søværnets Kaserne, hvor han indfandt sig Kl. 04.18. Han var meget ophidset og forlangte straks at tale med den Øverstbefalende, hvilket efter hans Udtalelse maatte ske med største Hastighed, da hans Ærinde var dødeligt alvorligt. Det blev forklaret ham, at Chefen for Kasernen, der var til Stede i Kommandorummet, ikke var den Øverstkommanderende paa Holmen, men at det var Chefen for Flaadestationen. Han sendtes derfor straks under Ledsagelse af en Søofficer til Chefen for Flaadestationen, hos hvem han indfandt sig Kl. ca. 04.27.

Den tyske Officer, der var ledsaget af 2 Soldater med Parlamentærflag, overrakte Chefen for Flaadestationen to Skrivelser fra »Der Kommandant im Abschnitt dänische Inseln«, det ene affattet paa dansk, det andet paa tysk. I Skrivelsen, Bilag 10 a og 10 b, af hvilke den ene var stilet til »Den kommanderende Søofficer i Omraadet fra Orlogsværftet til Lynetten«, den anden til »Den dienstältesten Seeoffizier im Raume Arsenal bis einschl. Lynetten auf dem Holmen«, stilledes Krav om indenfor det saaledes betegnede Omraade uden Modstand at overlevere alle Anlæg, Skibe, Vaaben og Soldater. Saafremt bekræftende

Svar ikke var modtaget inden 30 Minutter fra Skrivelsens Overlevering, vilde Kravet blive søgt gennemført med Vaabenmagt. Skrivelserne var begge underskrevet af Korvettenkapitän Petersen. Chefen for Flaadestationen gjorde efter Gennemlæsning af Skrivelsen Officeren opmærksom paa, at Skibene og Lynetten ikke henhørte under hans Kommandomraade, hvorefter han bad den tyske Officer og dennes Ledsagere begive sig ud i Forværelset, medens de af Forholdene nødvendiggjorte Dispositioner blev truffet. Efter at Chefen for Flaadestationen havde udarbejdet Svaret paa det fra tysk Side modtagne Krav, søgte han telefonisk Forbindelse med Chefen for Søværnskommandoen (jvfr. pag. 204).

I Telefonen blev Viceadmiralen ved langsom Oplæsning gjort bekendt med det modtagne Krav samt med den Svarskrivelse, som Chefen for Flaadestationen havde affattet, og som Viceadmiralen nu gav sin Bemyndigelse til at aflevere, se Bilag 11. I denne Skrivelse blev, idet der protesteredes mod Besættelsen af Holmen, afgivet Tilsagn om Udlevering uden Modstand af Anlæg, Skibe, Vaaben og Soldater indenfor Holmens Omraade. Inden Svarets Overlevering søgtes Forbindelse med Chefen for Kystflaaden, hvilket dog viste sig forgæves. Derimod lykkedes det at give Chefen for Kystdefensionen Underretning om den med Viceadmiralens Tilslutning og Bemyndigelse stedfundne Brevveksling. Kl. 04.50 blev Svaret overrakt den tyske Parlamentærofficer, som erklærede, at Indmarchen vilde tage sin Begyndelse Kl. 04.57.

Til dette Tidspunkt vilde der være forløbet 30 Minutter siden Kravets Overbringelse. Da det stod Chefen for Flaadestationen klart, at det — selvom Sænkningen af Skibene nu maatte antages at være fuldbyrdet — var vigtigt, at Chefen for Kystflaaden hurtigst muligt blev gjort bekendt med det afgivne Tilsagn, fortsattes Bestræbelserne — bl. a. via Flaadestationens Kommandovagt — for at opnaa Forbindelse med Chefen for Kystflaaden. Imidlertid indfandt denne sig med Stabschef Kl. 04.55 hos Chefen for Flaadestationen, hvem han meddelte, at Skibene var sænket.

Kl. 04.57 fandt Indrykningen af den tyske Hovedstyrke Sted ad Værftsbroen. Styrken, ca. 100 Mand, bestaaende af forudgaaende Enkeltkolonner paa hver Side af Vejen, efterfulgt af Personbil, Radiobil og 2 Lastvogne med Soldater, efterfulgt af Soldater til Fods. Broen mellem Arsenaløen og Frederiksøen var efter Chefen for Flaadestationens Ordre blevet aabnet for landværts Passage og var klar til Passage Kl. 04.45.

Kl. 05.00 ankom Besættelsesstyrken til Hovedvagten. Kommandovognen standsede ved Hovedvagten, og den kommanderende tyske Officer forlangte Vaaben og Ammunition afleveret og Vagtstyrken opmarcheret paa Plænen udenfor Hovedvagten.

Umiddelbart derefter ankom Korvettenkapitän Petersen, der tilsyneladende havde Ledelsen af Besættelsen hertil, og gav 1. Deling Ordre til at afgaa til Lynetten. Klokken var paa dette Tidspunkt 05.10.

Kl. 05.08 modtog Chefen for Søværnets Kaserne Ordre fra Chefen for Flaadestationen om, at Officererne skulde afgaa til Chefen for Flaadestationens Kontor, medens Besætningerne skulde afgaa til Gymnastiksalen. Kasernens Besætning beordredes derefter til Mønstring i Kasernegaarden, klar til Afmarch, medens Eksercerskolen traadte an kompagnivis paa Østsiden af Planbygningen.

Som anført (pag. 206) videregav Chefen for Kystflaaden Kl. 04.08 ved Signal Ordren om Sænkning af Skibene paa Holmen.

Ved Modtagelsen af Signalet blev Besætningerne sendt i Land og Sænkningen iværksat, i »Peder Skram« og Undervandsbaadene ved Aabning af Bundventiler, i de øvrige Enheder ved Sprængninger.

I »Søulven« og »Søbjørnen« samt i enkelte U-Baade kastedes Fortøjningerne og

Maskineriet sattes i Gang — langsom bak — hvorved Fartøjerne kom bort fra Kajen og ud paa dybere Vand inden de sank.

Sprængningerne (Sænkningen) fandt for de enkelte Skibe og Fartøjer Sted til følgende Tidspunkter:

ca. Kl. 04.12 »Havkalen«, »Daphne«, »Rota« og »Bellona«,
ca. Kl. 04.13 »Sixtus« og »Kvintus«,
ca. Kl. 04.15 »Havmanden«, »Havhesten«, »Dryaden« og »Havfruen« (i Flydedokken),
ca. Kl. 04.20 »Lossen«, MS. 4, MS. 10, »Hvalrossen« og »Makrellen«,
ca. Kl. 04.22 »Søulven«, »Søhunden« og »Søbjørnen«,
ca. Kl. 04.30 »Lougen«,
ca. Kl. 04.35 »Laaland«, »Lindormen« og »Peder Skram«,
ca. Kl. 04.45 Ms. 8,
ca. Kl. 04.55 »Nordkaperen« og »Sælen«.

Iøvrigt skal om Sænkningen anføres følgende Enkeltheder:

I »Flora« aabnedes Bundventilerne, men Vanddybden var for ringe til, at Baaden kunde blive vandfyldt og synke. »Henrik Gerner«s Sprængbomber forsagede, hvorfor Skibet blev antændt og brændte. I »Heimdal« (fortøjet paa Siden af »Hekla«) aabnedes for Ammunitionsmagasinernes Fyldesystem.

I »Lougen« og »Laaland« (begge i Søminegraven) opstod ved Sprængbombernes Eksplosion Brand i Skibene.

I MS. 10, der ikke var sejlklar, men laa under Hovedeftersyn ved Torpedobaadsbroerne, var alt Ammunition og Maskinskyts fjernet. Skibet sænkedes ved Aabning og delvis Opbrydning af Søventiler.

I MS. 8 forsagede Sprængbomben, og Fartøjet sænkedes ved Opbrydning af Søforbindelser.

MS. 4 (ved Hønsebroløbet) overhældtes af Besætningen med Olie og Petroleum, og Bomber fra Fartøjets Minesprængningsudstyr fordeltes i Skibet, som sluttelig sattes i Brand. Besætningen bjærgede sig svømmende og blev, efter at have passeret Havneløbet, taget om Bord i D.F.D.S.'s Damper »I. C. Jacobsen«. To tyske Fartøjer forsøgte at tage MS. 4 paa Slæb, men under Forsøget sank MS. 4.

»Nordkaperen« og »Sælen« forsøgte, efter at have modtaget Søværnskommandoens Radioordre Kl. 04.12 (»Søg svensk Omraade«), at afsejle gennem Hønsebroløbet. Da dette imidlertid delvis blokeredes af den brændende MS. 4, og da Yderhavnen observeredes at være oplyst af Lysgranater, manøvreredes atter til Kaj ved Dokøen, hvor Skibene sænkedes ved Sprængning.

Medens Sprængningerne fandt Sted, blev der Kl. ca. 04.30 skudt mod Holmens Omraade af tyske Fartøjer i og udenfor Hønsebroløbet.

De paa Holmen værende P-Kuttere indbefattedes ikke i det af Kystflaaden udgivne Direktiv om Sænkning eller Afgang fra Holmen.

Paa Holmen laa følgende P-Kuttere: P. 10, P. 12, P. 16, P. 18, P. 36 og P. 38.

Efter at Ordren om Sænkning var givet, evakueredes Kutterne, og Besætningerne søgte Dækning i Beskyttelsesrummene i Nærheden.

Ialt sænkedes paa Holmen 27 Enheder, heraf 19 under Kommando.

Bilag 13 (sænkede Skibe).

Efter at Sænkningsordren var udført, samledes Størsteparten af Skibenes Besætninger i Planbygningen, hvor de opmarcherede divisionsvis og Melding afgaves til Chefen for Kystflaaden.

Enkelte Besætninger, som havde søgt til Beskyttelsesrummene i Nærheden af Torpedobaadsbroerne, afmarcherede ligeledes til Planbygningen, hvor samtlige Besætninger under Kystflaaden var mødt Kl. 04.50. Ved Ankomsten til Planbygningen beordredes Afladning af alle til Selvforsvar klargjorte og medførte Vaaben.

Over Kommandovagten modtog Chefen for Kystflaaden Anmodning om at komme til Stede hos Chefen for Flaadestationen (jvfr. pag. 207), og Chefen for Kystflaaden begav sig derfor, efter at have overgivet Kommandoen over Styrken i Planbygningen til Chefen for Mineskibsdivisionen, fulgt af Stabschefen i Automobil til Flaadestationens Kontor, hvor han indbefandt sig Kl. ca. 04.55.

Chefen for Flaadestationen gav her Chefen for Kystflaaden Underretning om det til den tyske Parlamentær afgivne Svar.

Kl. 05.00 meldte Chefen for Kystflaaden fra Flaadestationens Kontor telefonisk Chefen for Søværnskommandoen, at Kystflaadens Skibe var sænket (jvfr. pag. 204).

Kl. ca. 05.02 ankom Chefen for den tyske Besættelsesstyrke, Korvettenkapitän Petersen, til Flaadestationens Kontor og forlangte, at de danske Officerer skulde samles paa et Sted og Mandskabet paa et andet. Der blev da truffet Aftale om, at Officererne skulde møde paa Chefen for Flaadestationens Kontor, de øvrige i Holmens Gymnastiksal.

Efter Korvettenkapitän Petersens Opfordring afgik Chefen for Kystflaaden med Stabschef i et tysk Automobil sammen med den tyske Officer til Besætningerne i Planbygningen, hvortil de dog, da den tyske Officer paa Vejen blev opholdt, tilbagelagde det sidste Stykke Vej alene og til Fods.

Efter Ankomsten til Planbygningen udtalte Chefen for Kystflaaden overfor de opstillede Besætninger: »Den danske Flaade er sænket med Ære. Leve den danske Flaade«, hvilket besvarede med tre Hurraraab.

Samtidig med Afgivelsen af disse Hurraraab ankom Korvettenkapitän Petersen tillige med andre tyske Officerer og en tysk Marine-Infanteripatrouille. Tyskerne syntes at blive nervøse ved Raabene og beordrede Stabschefen ved Kystflaaden til at lade Besætningerne aflevere deres Vaaben og lade Officererne undtagen Chefen for Kystflaaden med Adjutant træde an uden for Bygningen.

Der udtaltes Trusel om Ildgivning ind i Planbygningen, saafremt Ordren ikke øjeblikkeligt blev fulgt.

Da Haandvaabnene var afleveret og samlet sammen i en Bunke i Planbygningen sattes tysk Vagt ved denne, ligesom 8—10 tyske Soldater udsattes til Bevogtning af Besætningerne.

Officererne — ialt 83 — beordredes til at træde an udenfor Planbygningen for derefter under Ledelse af Stabschefen ved Kystflaaden at afgaa til Chefen for Flaadestationens Kontor.

Det var paa dette Tidspunkt (Kl. 05.15) begyndt at dages.

Da Fortroppen af Officerskolonnen var udfor Spanteloftsbygningens Nordende aabnede en tysk Marinekutter, der sejlede nordpaa i Flaadens Leje Kl. ca. 05.20 Ild med Maskinskyts (Tracerprojektiler) og beskød Torpedobaads- og Undervandsbaadsbroerne samt Terrænet Vest for Spanteloftsbygningen og Kasernens Orlogshjem.

Officererne maatte som Følge heraf søge Dækning, dels ved at kaste sig paa Vejen, dels i Spanteloftsbygningen og ved Nordenden af denne. De sidstnævnte, som søgte Dækning mellem Sydenden af Kasernens Vold og Spanteloftsbygningen, blev kort efter beskudt fra

sydøstlig Retning enten fra den af Tyskerne besatte Luftmarinestation eller fra Terrænet ved Søminegraven eller Kongeporten. Herved saaredes Søløjtnant Prause. En fra Søværnets Kaserne tilkaldt Læge samt Sygepasser med Baare blev beskudt paa Vej fra Kasernens Sygeafdeling til den saarede Officer.

Under den fortsatte Skydning søgte en Del Officerer fra Vejen ind i Spanteloftsbygningen og passerede gennem denne fra Nord til Syd. 7 af disse Officerer, som da opholdt sig i Marketenderiets Lokaler, blev, da Lyset ved en Fejltagelse et Øjeblik blev tændt, beskudt med Geværer fra Bygningens Østside, hvorfor de søgte Dækning paa Gulvet. Efter nogle Minutters Forløb blev de af tyske Soldater, som fra Vestsiden stak Geværerne ind af Vinduerne, opfordret til at rømme Bygningen. Officererne sprang ud gennem Vinduerne. Da de var kommet ud, affyrede en tysk Soldat paa 1—2 m Afstand et Skud mod Søløjtnant I (R) Westergaard, hvis højre Overarm derved knustes.

Søløjtnanten bragtes tillige med den førnævnte Søløjtnant Prause til Kasernens Sygeafdeling.

De øvrige Officerer blev, trods det tidligere modtagne Paabud om at begive sig til Chefen for Flaadestationens Kontor, under tysk Bevogtning ført til Kongebrovagten, hvortil de ankom Kl. 06.00, og hvor de tillige med Chefen for Kystdefensionen og Chefen for Søværnets Kaserne holdtes under streng Bevogtning.

Da de danske Officerer afmarcherede fra Planbygningen, og medens de ovenstaaende Begivenheder udvikledes, var Chefen for Kystflaaden som nævnt hos Besætningerne i Planbygningen. Her opholdt sig endvidere Korvettenkapitän Petersen tillige med et Antal tyske Soldater.

Formentligt under Indflydelse af den ovenfor nævnte Skydning og de stadige Detonationer fra Skibene, hvor Sprængladninger sprængtes, antog Korvettenkapitän Petersen, som syntes stærkt ophidset og gjorde et nervøst Indtryk, fejlagtigt, at det var fra dansk Side, der blev skudt, og han lod derfor tyske Soldater aabne Ild mod Arrestbygningen og Kasernen, fra hvilke Bygninger han — formodentlig vildledt af Richochetter fra Murene — troede, at der blev skudt. Under denne Skydning (Kl. 05.40) saaredes Mathelev O. K. Rasmussen og Værnepligtig Hv. Nr. 5805 E. B. Christensen, begge hørende til Eksercerskolens Besætning, der stod opmarcheret ved Planbygningens Østside. Begge indbragtes til Kasernens Sygeafdeling, men Mathelev Rasmussen var død ved Ankomsten hertil. Den værnepligtige afgik senere ved Døden. 1 eller 2 tyske Soldater menes at være blevet dræbt eller saaret ved denne Lejlighed, ramt af egne Projektiler.

Korvettenkapitän Petersen beordrede herefter Chefen for Kystflaaden til at gaa frem mod Arrestbygningen og Kasernen og varsko, at for hver Tysker der blev skudt, vilde 5 danske Orlogsgaster blive skudt. Chefen for Kystflaaden gik derpaa frem mod Arrestbygningen, fulgt af 3 tyske Soldater med Geværer i truende Anslagsstilling. Ved en paafølgende tysk Visitation konstateredes, at ingen bevæbnede Danske befandt sig i Arrestbygningen eller paa Kasernen. Chefen for Kystflaaden gik derpaa, stadig under Bevogtning, til Beskyttelsesrummene paa Kasernens Østside samt i forskellige Rum i Kasernens Bagbygning. Tyske Soldater vilde her kaste Haandgranater ned i Beskyttelsesrummene i Volden, men dette forhindredes ved Indskriden af Chefen for Kystflaaden. Folkene beordredes ud af Beskyttelsesrummene, og det konstateredes, at de alle var ubevæbnede. Paa dette Tidspunkt (ca. Kl. 06.00) ophørte Skydningen, og Chefen for Kystflaaden begav sig sammen med nogle af Kasernens Officerer til Chefen for Flaadestationens Kontor. Samlingen af de danske Styrker, der under Skydningen havde søgt Beskyttelse i Kasernens Beskyttelsesrum, fortsattes. Besætningerne førtes derpaa bort Syd paa.

Efter de danske Officerers Ankomst til Kongebrovagten ca. Kl. 06.00 (jvfr. pag. 210) lod Chefen for Kystdefensionen Stabschefen ved Kystflaaden paa Tysk afgive telefonisk Melding til Chefen for Flaadestationen om Aarsagen til, at Officerne ikke var mødt paa den sidstnævntes Kontor. Meddelelsen blev af Chefen for Flaadestationen videregivet til en tysk Søofficer (Subaltern).

Ca. Kl. 05.45 indfandt Korvettenkapitän Petersen sig hos Chefen for Flaadestationen, og i yderst ophidset Tilstand og under truende Former gjorde han denne ansvarlig for, at der fra dansk Side blev gjort Modstand ved Skydning, og at ingen af de danske Officerer endnu havde indfundet sig. Korvettenkapitän Petersen forlod Kontoret, idet han truede med Bombardement af Artilleri og fra Luften, saafremt Officererne ikke havde indfundet sig inden 10 Minutters Forløb. Det lykkedes kun delvis at forklare ham, at der ikke var blevet skudt fra dansk Side, men at tværtimod Tyskerne skød og derved hindrede Personellet i at møde paa de beordrede Steder og at en Mængde af Officererne var tilbageholdt i Kongebrovagten.

Kl. 06.30[1]) ankom imidlertid Officererne — ialt ca. 150 — til Flaadestationens Kontor. Snart efter Officerernes Ankomst indfandt Korvettenkapitän Petersen sig paany ca. Kl. 06.35 og holdt i ubeherskede Vendinger en Tale til de danske Officerer, hvem han beskyldte for, trods Overgivelsesdokumentet, at have øvet Sabotage mod Skibene og aabnet Beskydning. Sluttelig betegnede han de danske Officerers Adfærd som »Schweinerei«, hvorefter han forlod Kontoret. Da Korvettenkapitän Petersens Opfattelse af Forholdene ved Skibenes Sænkning muligt kunde forklares ved, at han fejlagtigt antog, at Skibene var underlagt Chefen for Flaadestationens Kommando og sænket efter Overgivelsesdokumentets Undertegnelse, beordredes Stabschefen ved Kystflaaden til ved telefonisk Henvendelse til den hidtidige tyske Forbindelsesofficer, Korvettenkapitän Hashagen at meddele den tyske kommanderende Admiral, dels at Erklæringen fra Chefen for Flaadestationen var afgivet efter at Skibene var sænket, dels at der vedrørende Beskydningen maatte foreligge en Misforstaaelse, da der ikke var skudt fra dansk Side. Kort efter meddelte Korvettenkapitän Hashagen telefonisk, at Misforstaaelserne nu var opklaret.

Medens Officererne samledes paa Chefen for Flaadestationens Kontor, hvor de holdtes under Bevogtning til Kl. ca. 15.00, samledes Underbefalingsmænd og Menige fra Kystflaaden og Flaadestationen ved Gymnastikhuset. Styrken udgjorde ialt ca. 2000 Mand, hvori indbefattet Besætningen fra Skoleskibet »Georg Stage«, som af Tyskerne fejlagtigt ansaas for at være et Orlogs-Fartøj.

Kl. ca. 06.40 afmarcherede Styrken under tysk Bevogtning over Værftsbroen ad Prinsessegade, Baadsmandsstræde over Volden ad Amagerbrogade, Kløvermarksvej og Strandvejen til Luftmarinestationen, hvortil den ankom Kl. ca. 08.25. Her forblev Styrken staaende under Bevogtning indtil Kl. ca. 14.00, da den atter førtes til Holmen gennem Indgangen ved Kongebrovagten og fordeltes til Internering paa Søofficersskolen, Søværnets Kaserne, Kaserneskibet »Fyn«, Spanteloftsbygningen og Stationsskibet »Hekla«. Officererne afgik Kl. 15.00 fra Chefen for Flaadestationens Kontor til Søofficersskolen, hvorfra de ligeledes fordeltes til Internering de nævnte Steder. Efter Tilladelse afhentede Officererne deres Tøj paa de Steder, hvor det var efterladt. Herved konstateredes det, at store Mængder private Ejendele var taget af Tyskerne. »Georg Stage«s Besætning frigaves og afgik til Øvelsesskibet. Efter at Viceadmiralen telefonisk havde udtrykt Ønske herom, lod Chefen for Flaadestationen om Eftermiddagen Besætningen fra Søværnets Kaserne og Kaserneskibet »Fyn« stille til Mønstring. Chefen for Flaadestationen bragte her Mandskabet en Hilsen fra Chefen for Søværnskommandoen

[1]) Efter Kystflaadens Rapport Kl. 07.00.

og meddelte dem, at Viceadmiralen nu arbejdede paa at faa de Værnepligtige frigivet og hjemsendt. Chefen for Flaadestationen indskærpede tillige Mandskabet, at der nu ikke forelaa andre Opgaver end at overholde de givne Paabud, som fra tysk Side kunde ventes gennemført med dødelig Alvor.

Under Begivenhederne paa Flaadestationen den 29. August om Morgenen havdes følgende Tab:

Mathelev O. K. Rasmussen, Kaserneskibet »Fyn«, faldet.

Værnepligtig Nr. 5805 B. E. G. Christensen, Kaserneskibet »Fyn«, faldet.

Søløjtnant af 1. Gr. H. L. Prause, Torpedobaaden »Hvalrossen«, saaret.

Søløjtnant af 1. Gr. (R) I. A. R. Westergaard, Minefartøjet »Lougen«, saaret.

XII. Kystdefensionen.

fra 29. August Kl. 04.00.

Fra Kl. ca. 04.10 hørtes fra Lynetten kraftige Detonationer i Retning af Holmen, og senere observeredes, at »Lougen«, der laa i Søminegraven, brændte.

Da Chefen for Kystdefensionen Kl. 04.50 af Chefen for Flaadestationen underrettedes om den af denne afgivne Erklæring, jvfr. pag. 207, Bilag 11, udtalte han sin Indforstaaelse med denne for saa vidt angik Lynetten.

Meddelelse om Erklæringen blev derefter videregivet til Chefen for Lynetten, med den Tilføjelse, »at der heller ikke som tidligere beordret skulde nedlægges Protest mod Besættelse, da Lynetten af Chefen for Flaadestationen, med Chefen for Søværnskommandoens Billigelse, jo alt var lovet udleveret«.[1])

Da det forlød for Chefen for Kystdefensionen, at der var Miner i de brændende Minefartøjer i Søminegraven, forberedtes en Overførelse af Chefen for Kystdefensionen og alt øvrigt Personel fra Kystdefensionens Bygning paa Quintus til Lynetten.

Imidlertid modtoges kort Tid efter (Kl. ca. 05.15) telefonisk Meddelelse fra Flaadestationen, at alle Officerer ifølge den tyske Kommandants Krav skulde møde paa Chefen for Flaadestationens Kontor, og da hans Ordre ogsaa omfattede Lynetten, anmodede Chefen for Flaadestationen indtrængende Chefen for Kystdefensionen om at komme til Stede for at repræsentere Kystdefensionen ved Forhandlingerne.

Chefen for Kystdefensionen begav sig derfor, ledsaget af sin Stabschef og Adjutant i Automobil ad Refshalevej til Kongebrovagten, hvor Vognen standsedes af den tyske Vagtstyrke. Officererne maatte her aflevere deres Revolvere og tilbageholdtes derefter i Vagten. Først efter telefonisk Henvendelse til Chefen for Flaadestationen (jvfr. pag. 34) kunde Officererne efter $1^1/_4$ Times Forløb forlade Kongebrovagten for under tysk Bevogtning at blive ført til Chefen for Flaadestationens Kontor. Inden Chefen for Kystdefensionen Kl. ca. 05.15 afgik fra Quintus, var der ikke indløbet nogen Melding fra Forterne om tysk Besættelse, ligesom der ikke havdes Forbindelse med Kystbevogtningen.

a. Lynetten.

Lidt efter Kl. 04.00 afgik Chefen for Søværnets Kystbevogtning, dennes Næstkommanderende samt Næstkommanderende paa Lynetten med Kutteren K. 13.

Melding herom blev afgivet til Stabschefen ved Kystdefensionen.

Kort efter Officerernes Afgang med K. 13 hørtes Detonationerne fra Holmen.

---

[1]) Rapport fra Chefen for Kystdefensionen af 7. September 1943.

Da det nogle Minutter senere viste sig umuligt at opnaa Telefonforbindelse med Kystdefensionens Kontorer paa Quintus, antog Chefen for Lynetten, at Chefen for Kystdefensionen var sat ud af Spillet. Han gav derefter — for at Vaabenbeholdningerne ikke ubeskadiget skulde falde i Tyskernes Hænder — Ordre til at gøre alle Haandvaaben uanvendelige ved at udtage Bundstykker, Laasedele og Tromler og kaste dem i Havnen. Det samme foretoges med de paa Lynetten magasinerede Bundstykker til Kystdefensionens Rekylgeværer samt Slagboltene til Lynæs Batteris Kanoner. Meddelelse om de trufne Foranstaltninger blev Kl. 04.20 givet Chefen for Middelgrundsfort samt — med Ordre til at foretage lignende — til Chefen for Kongelundsfortet.

Lynettens Fane — skænket af Kystartilleriforeningen — blev brændt, alle Vagtposter blev inddraget. Kl. 05.40 rykkede en Afdeling Soldater af det tyske Luftvaaben frem ad Vejen mod Lynetten. Styrken var ca. 60 Mand stærk og ledsaget af Motorvogne med Maskinkanoner, Ambulancer m. v.

Chefen for Lynetten gik Soldaterne i Møde og udraabte paa kort Afstand paa Tysk, at han nedlagde skarp Protest mod Besættelsen, men at der i Henhold til den danske Regerings Ordre ikke vilde blive ydet Modstand. Han tilføjede, at alt Skyts var gjort ubrugeligt og fortrolige Sager brændt.

De tyske Soldater, der alle havde Skydevaabnene i Anslagsstilling og med klargjorte Haandgranater, gjorde Indtryk af at være saa ophidsede og nervøse, at deres Haandgranater og Maskingeværer dirrede paa foruroligende Maade i deres Hænder. Chefen for Fortet raabte derfor til dem paa Tysk, at de skulde være rolige. Chefen for den tyske Styrke gav Ordre til at lade Lynettens Besætning stille til Mønstring paa Pladsen. Dette skete, medens Tyskerne rykkede ind og besatte Lynetten. Medens Besætningen holdtes under skarp Bevogtning, foretoges derefter Ransagning i alle Bygninger, og da denne, der var meget grundig og varede ca. 1 Time, var forbi, blev det atter tilladt Besætningen at tage Ophold i Kasernen, hvorfra de tyske indendørs Poster fjernedes.

Fornyet Ransagning foretoges, efter at de tyske Soldater i Formiddagens Løb var afløst af andre, og Kl. 13.00 stillede Besætningen atter efter tysk Ordre. Kl. ca. 13.20 afmarcheredes i samlet Kolonne til Luftmarinestationen. Herfra vendte Besætningen — for Officerernes Vedkommende efter først i Automobil at have været ført til Søofficersskolen — tilbage til Lynetten.

Under Besætningens Fravær var der paany foretaget Ransagning. Skabe og Gemmer fandtes opbrudt, og der konstateredes Mangler blandt personlige Effekter og Proviant.

b. Middelgrundsfort.

Den 29. August Kl. 04.10 modtog Fortchefen fra Chefen for Lynetten Meddelelse om, at denne nu lod de fortrolige Sager brænde, hvorefter Fortets fortrolige Sager ligeledes blev tilintetgjort.

Fra Fortet hørtes Detonationerne fra Holmen, uden at det dog var muligt at afgøre, om det var Holmens Bygninger, Ammunitionsmagasiner eller Skibe, der blev sprængt. Man havde paa Fortet ogsaa det Indtryk, at der blev kæmpet paa Holmen. Fortchefen anfører i sin Rapport (af 29. September 1943) at have overvejet forskellige Foranstaltninger — Sprængning af Fortet, at lade Befalingsmændene eller hele Besætningen afsejle til Sverige.

Henset til, at Telefonforbindelsen med Kystdefensionens Stab ansaas for intakt indtil Kl. 06.30, mente han sig imidlertid inden dette Tidspunkt ikke berettiget til at foretage noget uden Ordre, og efter at Telefonforbindelsen var afbrudt, var det saa lyst, at tyske Orlogsskibe — 1 Krydser, 2 Minestrygere, 2 Transportbaade og 6 Hurtigbaade — som befandt sig

i Nærheden af Fortet, umuliggjorde enhver Afsejling. Sprængning af Fortet blev opgivet af Hensyn til den derved opstaaende Fare for Besætningen. Kl. 09.30 ankom til Fortet 2 tyske Kuttere, medførende ca. 20 Mand under Kommando af den tyske Afsnitskommandant, Korvettenkapitän Petersen, som ogsaa havde haft Ledelsen af Holmens Besættelse.

Fortets Overgivelse og Besætningens Internering ordnedes ved Forhandling mellem Fortchefen og den tyske Afsnitskommandant. Beholdningen af Haandvaaben med tilhørende Ammunition førtes bort i de to tyske Kuttere.

Overkonstabel K. B. Jensby druknede ved Middelgrundsfort den 30. August under Flugtforsøg med et Fartøj.

c. Kongelundsfort.

Efter at Fortchefen Kl. ca. 05.30 pr. Telefon havde faaet Kendskab til Morgenens Begivenheder, udgav han Kl. 06.00 Ordre om, at Bundstykkerne skulde udtages af Karabiner og Revolvere, herfra dog undtaget Officerernes Revolvere, som fortsat blev baaret af disse. De af Vaabnene udtagne Dele sænkedes i 3 Mælkejunger i Fortgraven. Posterne inddroges, undtagen Portvagten.

Om Eftermiddagen var Fortet i telefonisk Forbindelse med Marineministeriet samt med Taarbæk Fort.

Kl. 17.45 omringedes Fortet af ca. 60 tyske Soldater, som uden Varsel aabnede Ild mod Fortet. Herved saaredes Portvagten, Værnepligtig Hv. Nr. 16960 Aage Nielsen af 2 Skud i Skulderen. Han blev senere indlagt paa Københavns Militærhospital.

Fortchefen søgte ved Indgangen Forbindelse med den tyske kommanderende Officer, og efter at en ny Beskydning var standset, udtalte han overfor denne i Regeringens Navn en Protest imod Besættelsen. Hertil svarede den tyske Officer med en Henvisning til, at alle andre Steder havde overgivet sig.

Officererne maatte aflevere deres Revolvere, og al militær Udrustning og Magasinbeholdningerne blev samlet og straks ført bort.

Fortet og Besætningen blev derpaa sat under Bevogtning af ca. 40 tyske Soldater. Besætningen blev indtil videre interneret paa Fortet.

d. Taarbæk Fort (Minedepot).

I Løbet af den 28. August om Aftenen var fortrolige Papirer blevet tilintetgjort efter Modtagelsen (ca. Kl. 17.30) af den fortrolige Ordre fra Kystdefensionen om, at der ikke maatte gøres Modstand mod en eventuel tysk Besættelse, men at der skulde protesteres.

Om Morgenen den 29. August var Telefonen til Fortet afbrudt, men efterhaanden blev det oplyst, at alle militære Omraader var blevet besat.

Den 31. August ca. Kl. 14.00 blev Fortet besat af en tysk Militærstyrke paa ca. 50 Mand, og Besætningen kørtes til Jægersborg Kaserne.

e. Lynæs Batteri.

Den 29. Kl. 08.40 observeredes fra Batteriet »Niels Iuel«s Passage, ligesom de to Bombeangreb mod »Niels Iuel« observeredes Kl. 08.58 (08.55) og Kl. 09.32 (09.35).

Den paa Batteriet indkasernerede Eksercerskole, der ingen Uddannelse havde, blev under en Kystløjtnants Kommando sendt ind i Plantagen Øst for Batteriet, medens Befalingsmænd og Stammandskab besatte Rekylgeværerne. Batteriet blev ikke angrebet.

Kl. 09.30 hørtes i Radioen Proklamationen om Undtagelsestilstand.

Kl. 10.00—10.30 observeredes det tyske Luftfartøj gaa ned paa Vandet Syd for Lynæs og landsætte Orlogskaptajn Pontoppidan.

Telefonforbindelse med Efterretningsstationen, Lynetten og Flaadestationen forsøgtes forgæves.

Kl. 15.00 kom der Telefonbesked fra en tysk Major, at han vilde ankomme til Batteriet for at forhandle om Batteriets Overtagelse.

Kl. 19.00 kom den nævnte Major med 300—400 Mand og Panservogne, Tanks, Feltbatteri og Maskinskyts og forlangte Vaabnene udleveret. Heroverfor protesteredes, men da Kravet fastholdtes, blev Vaabnene udleveret og Batteriet blev besat.

Den danske Besætning forblev paa Batteriet til den 4. September Kl. 18.00, da den overførtes til Holmen.

f. Kystbevogtningen.

Ca. Kl. 04.00 opsnappedes følgende Radiomelding fra Politigaardens Hovedradiostation til samtlige Politistationer: »Saafremt Politigaarden, Kredsene, Vognene og Fartøjerne bliver besat af den tyske Værnemagt, maa der ikke gøres Modstand. Kom hurtigt med Kvittering«. Denne Melding blev straks afgivet til Søværnskommandoen (jvfr. pag. 203) og Lynetten. Ødelæggelsen af de sidste fortrolige Sager blev derefter iværksat.

Da Chefen for Kystbevogtningen lidt efter Kl. 04.00 havde modtaget en Melding om, at tyske Tropper i Automobiler var passeret forbi Vagten ind til Qvinti Bastion mod Refshalevejen, og at de var paa Vej ud mod Lynetten, besluttede han at afsejle med K. 13 til Sverige. Efter Kl. 04.10 hørtes en Række voldsomme Detonationer fra Holmens Omraade.

Havkatten.

Bevogtningsfartøjet holdt gaaende N. for Hveen. Kl. 04.30 blev K. 15 sendt ind til Sletten Havn for at indhente Oplysninger. Kl. 05.00 befandt Havkatten sig ca. $^1/_2$ Sømil N. for Hveen, hvorfra den stod NW. i med langsom Fart. Kl. 06.07 observeredes en tysk Minestryger paa N-lig Kurs, høj Fart ca. 4—5 Sømil SW. for Hveen. Havkatten, der paa dette Tidspunkt befandt sig ca. 2 Sømil NW. for Hveen, drejede til Kurs E. og gjorde Klart Skib. Havkatten stod med høj Fart ind mod svensk Farvand og holdt sig derefter saaledes, at Hveen stadig var imellem Bevogtningsfartøjet og den tyske Minestryger (600 t, 2 $\times$ 10,5 cm Kanoner).

Der modtoges paa Lyngby Kaldebølge for Telefoni: »Skibe paa Holmen sænket af egne Besætninger, D. 2 (= K. 13) er i Sverige. Alle K. B.-Baade fri Manøvre«.

Havkatten stod S. paa langs Hveens Østkyst for at trække den tyske Minestryger sydefter og derved give K. 12 og K. 15 Chance til at naa over Sundets nordlige Del, hvilket lykkedes. Da Havkatten var naaet SE. for Hveen, kom den tyske Minestryger atter til Syne sønden om Hveen. Der observeredes en enkelt Salve fra Minestrygeren, men ingen Nedslag. Ud for Landskrona kom K. 8 langs Siden og fik Ordre til at følge med Havkatten samt til at brænde fortrolige Sager.

Fra Kl. 06.50 — Kl. 07.15 afsendtes pr. Radiofoni: »Kalder alle K. B.-Baade, Holmens Skibe sprængt i Luften. Fri Manøvre. Pas paa tyske Minestrygere.«

Kl. 07.00 kom en svensk Vedetbaad paa Siden udenfor Indsejlingen til Landskrona og lodsede Havkatten, K. 6, K. 8, K. 12 og K. 15 til Landskrona.

Nordkaperen og Sælen.

Fartøjerne laa paa Holmen henholdsvis fra Kl. 16.35 og fra Kl. 14.00 den 28. August og underlagdes derfor Kystflaaden (jvfr. pag. 194).

K. 1 og K. 14.

Begge Fartøjer laa den 29. August Kl. 04.00 fortøjet paa Siden af hinanden paa Dokøens Sydside.

Kl. 04.00 hørtes Detonationerne fra Skibenes Sænkning. Kl. 04.30 telefonerede Føreren af K. 14 til Lynetten og modtog af Chefen for Lynetten Ordre til at brænde fortrolige Papirer, pakke personlige Ejendele og være klar til at afgaa fra Fartøjerne.

Ca. Kl. 05.15 telefonerede Føreren af K. 1 til Lynetten og meldte, at Ordren var udført.

Kl. 05.30 kom Føreren af K. 1 tilbage til Fartøjerne fra Dokøens Politivagt, hvorfra Telefonsamtalen var ført, under Bevogtning af en tysk Soldat, der gav Ordre til at forlade Fartøjerne. Derefter blev Besætningerne afvæbnet og ført til Eksercerpladsen.

K. 2.

Natten mellem den 28. og 29. August var Fartøjet paa Patrouille i Sundet mellem København og Rungsted. Kutterens Politisender var i Uorden, og der lyttedes efter Ordre til Lyngby Radio. Den 29. August Kl. 07.00 — 07.30 hørtes over Lyngby følgende Meddelelse fra Havkatten: »Meddelelse til alle K.-Baade. Alle Holmens Skibe sprængt i Luften. Der gives fri Manøvre — Chefen«. Havkatten anbefalede endvidere at styre efter Landskrona og passe paa de tyske Minestrygere.

K. 2 observerede 3 tyske Minestrygere og 6 Hurtigbaade styrende Nord paa samt flere Luftfartøjer over Sundet. Da det derfor ikke skønnedes muligt at naa til Sverige, stod Kutteren ind i Rungsted Havn. Der sendtes de tre værnepligtige i Land i civil Paaklædning den 30. August.

En Del af Fartøjets Inventar bragtes i Land, og alle fortrolige Skrivelser og Bøger m. m. blev brændt.

Den civile Ejer af Kutteren gik til Tyskerne og bad om at maatte overtage Fartøjet, men Tyskerne kom om Aftenen den 3. September og beslaglagde dette.

K. 3.

K. 3 laa om Natten i Gilleleje Havn. Kl. 04.15 modtoges fra Politiet Underretning om, at Situationen var alvorlig. Gjorde klar til Afgang. Kl. 06.30 meldte Politiet, at Telefoncentralen var besat. Kutteren afsejlede straks mod Mølle. Kl. 06.45 modtoges Radiofonimeddelelsen fra K. 13 og Havkatten om, at Skibene paa Holmen var sænket, fri Manøvre for alle K. B.-Baade.

Da svensk Territorialfarvand var naaet, holdtes Syd paa. Kl. 09.15 passeredes 2 tyske Motortorpedobaade nordgaaende med høj Fart. Kl. 10.30 prajedes K. 3 af en svensk Vedetbaad udfor Landskrona og erfarede, at Havkatten og 4 K.-Baade var ankommet til Landskrona. Kl. 11.15 fortøjede K. 3 i Landskrona.

K. 4.

K. 4 var paa Patrouille Nord for Raageleje, hvor den blev bordet og besat af tyske Fartøjer.

K. 5.

Kutteren laa i Helsingør Havn Natten mellem den 28. og 29. August. Kl. 07.10 fik Føreren af Politiet i Helsingør Meddelelse om Undtagelsestilstanden.

Kl. 07.50 afgik Kutteren fra Helsingør Syd paa. Kl. 08.05 mødtes 3 tyske Motortorpe-

dobaade, der holdt over mod K. 5, der imidlertid gik tæt ind under Kysten og stod videre Syd paa. De tyske Fartøjer fortsatte Nord paa.

Kl. 08.35 gik Føreren i Jollen ind til Humlebæk Havn, hvor det oplystes, at K. 6, K. 12 og K. 15 samt Havkatten ca. Kl. 05.20 havde sat Kurs mod svensk Territorium.

Kl. 09.00 stod Kutteren mod Helsingborg, men blev fulgt af en tysk Minestryger, hvorfor Kutteren vendte og stod Syd paa. Minestrygeren vendte ogsaa og fulgte.

Kl. 09.30 ankredes ud for Tibberup Mølle.

Kl. 10.15 besattes Kutteren af ca. 20 Mand fra en tysk Kutter og blev ført til Helsingør Havn.

K. 6.

Kutteren, der var paa Patrouille N. for Lappegrund, gik Kl. 04.30 Syd paa. Kl. 07.00 kom den paa Prajehold af K. 12, der kom fra Humlebæk og meddelte, at Tyskerne havde overtaget al Magt i Landet. Førerne enedes om at gaa til Sverige. Samtidig observeredes den tyske Minestryger nordgaaende Vest for Hveen. Kl. 07.25 var K. 6 og K. 12 inde paa svensk Territorium og stod Syd paa. Samtidig tilintetgjordes fortrolige Sager. Kl. 07.50 gik den paa Siden af Havkatten og fortøjede Kl. 08.15 i Landskrona.

K. 7.

Natten mellem den 28. og 29. August var K. 7 paa Patrouille i Isefjordens Munding. Kl. 06.00 observeredes en tysk Minestryger og 2 Motortorpedobaade, sydgaaende i Farvandet N. E. for Grønne Revle.

Kl. 08.00 modtoges gennem Radioen Meddelelsen om Undtagelsestilstanden.

Kl. 08.40 anløb K. 7 Hundested Havn for at indhente nærmere Oplysning.

(Se iøvrigt Afsnit XIII, pag. 223 vedrørende K. 7's Sendelse til »Niels Iuel«).

Kl. 11.10 indgik Kutteren atter til Hundested. Kl. 14.30 ankom 2 tyske Motortorpedobaade til Havnen og besatte K. 7 og fik udleveret Vaaben og Ammunition.

Kl. 16.00 kom en tysk Minestryger til Hundested, og Chefen for denne meddelte, at K. 7 tillige med P. 31 næste Morgen skulde slæbes til Helsingør. Den 30. August Kl. 06.00 afgik Minestrygeren med K. 7 og P. 31 paa Slæb (se pag. 240). Efter Ankomsten til Helsingør blev Besætningen interneret paa Kronborg, hvorimod Føreren fik Tilladelse til at færdes frit i Byen, men han skulde hver Dag melde sig til Kommandanten paa Kronborg.

Den 3. September blev hele Besætningen overført til Holmen.

K. 8.

I Kutteren, der var paa Patrouille i Drogden og Kongedybet, modtoges den 29. August Kl. 02.45 over Lynettens Radiotelefonistation følgende: »Sejljolle forsvundet fra Middelgrundsfort Kl. 01.00. Eftersøges«.

Som Følge heraf holdtes Øst om Middelgrundsfort og derfra NE. over (Vind SSW. — haard Kuling).

Kl. 04.10 modtoges ogsaa fra Lynettens førnævnte Station: »Saa er det sket, saa er det sket, Farvel, god Rejse«.

Denne Melding opfattedes som en Ordre, og der holdtes over mod Sverige. Kl. 05.20 ankom den udfor Landskrona, hvor kort efter Havkatten ogsaa ankom Nord fra. Ca. Kl. 07.45 fortøjedes i Landskrona.

K. 9.

K. 9 afgik den 28. August om Aftenen fra Køge. Natten igennem patrouilleredes i Køge Bugt.

Den 29. August Kl. 04.00 befandt Fartøjet sig 2 Sml. E. for Stevns Fyr og stod fra denne Plads mod Køge.

Kl. 06.15 observeredes to tyske Minestrygere. Minestrygerne manøvrerede paa Siden af K. 9, og en Officer og 8 bevæbnede Matroser kom om Bord.

Officeren meddelte, at den tyske Værnemagt havde overtaget Regeringen i Danmark, og at Minestrygeren havde Ordre til at besætte danske Orlogsfartøjer, hvorfor Fører og Besætning paa K. 9 maatte betragte sig som Krigsfanger.

Under disse Omstændigheder opgav Føreren Modstand og overgav Fartøjet, hvorefter Flaget blev nedhalet under Honnør.

Kl. 07.15 afhentedes Føreren til den tyske Flotillebaad og overførtes herfra Kl. 09.45 til den anden Minestryger.

Kl. 10.30 førtes Føreren atter, sammen med Officererne fra MS. 3, til Flotillebaaden, nu liggende i Køge Havn.

Alle Papirer, Bøger, Vaaben, Ammunition og Beholdninger blev fra K. 9 overført til den tyske Minestryger.

Besætningen fra K. 9 interneredes i Svæveflyvelejren ved Køge, medens Føreren den 30. August ca. Kl. 13.30 overførtes til Søofficersskolen paa Holmen.

K. 10.

Kutteren laa i Stubbekøbing. Kl. 07.00 kom K. 16 ind i Havnen, og Føreren meddelte, at der var erklæret Undtagelsestilstand, at Skibene paa Holmen var sænket, og at andre var gaaet til Sverige. Endvidere at der var modtaget Radioordre til alle K. B.-Baade om fri Manøvre for at søge svensk Havn. Der gjordes klar til Afgang. Fra Havnen observeredes »Havørnen«, der forsøgte at løbe ud af Grønsund, og at den vendte og stod indefter, da en tysk Torpedobaad optog Jagten. Der hørtes Skydning.

K. 10 og K. 16 stod ud fra Stubbekøbing, idet det var Hensigten at sejle til Sverige eventuelt England, hvilket blev meddelt Besætningen. Da Sejlads gennem Sundet om Dagen ansaas for umulig paa Grund af tyske Skibe og Luftfartøjer, blev det besluttet at ankre et eller andet Sted paa Falsters Kyst, camouflere Fartøjet og derefter fortsætte efter Mørkets Frembrud.

Medens K. 16 fortøjedes ved Skansepynt Færgebro, gik K. 10 Kl. 09.15 ind i Hesnæs Havn.

Fartøjets Udseende blev forandret bl. a. ved Overmaling. Da der var Formodning om, at Landgangsstyrker fra den tyske Torpedobaad vilde komme og undersøge Havnen, afgik Kutteren igen Kl. 10.30 og ankrede tæt under Land. I Løbet af Dagen passerede 2 tyske Minefartøjer i 3—4 Sømils Afstand uden tilsyneladende at observere K. 10. Fortrolige Sager tilintetgjordes.

Kl. 20.30 lettedes, og Kutteren gik atter til Hesnæs Havn for at undersøge, hvordan det stod til med K. 16. Der fortøjedes Kl. 21.15 i Havnen. Den værnepligtige Besætning (3 Mand) meddelte her Føreren, at den havde besluttet at gaa i Land, da den ikke vilde interneres i Sverige og den ansaa Chancen for at naa England for ringe. (Den civile Skipper var allerede gaaet i Land i Stubbekøbing).

Føreren af K. 10 cyklede til Skansepynt Færgebro og talte med Føreren af K. 16, der meddelte, at han ikke havde kunnet løbe ud af Grønsund paa Grund af den tyske Torpedobaad, der laa til Ankers ud for Skansepynt. Medens Førerne for K. 10 og K. 16 talte sammen, ankom netop en tysk Baadbesætning, som besatte Broen og K. 16. Føreren af K. 10 forsvandt hurtigt og cyklede tilbage til Hesnæs.

Kl. 22.30 afgik K. 10 fra Hesnæs med Føreren og Næstkommanderende som eneste Besætning. Der stodes S. over langs Falsters Kyst. Kl. 24.00 sattes Kurs mod Trelleborg.

Den 30. August Kl. 8.10 naaedes svensk Territorialfarvand ud for Trelleborg. Det besluttedes herefter at følge den svenske Kyst saa langt N. paa som muligt og derefter at afvente en gunstig Lejlighed til at staa ud i Nordsøen. (Der var provianteret for 14 Dage og fulde Beholdninger af Brændselsolie og Vand). Der sejledes Øst over rundt Falsterbo og videre Øst om Saltholm.

Kl. 12.30 blev Kutteren ved Trindelen WSW. af Lindhamm stoppet af et svensk Orlogsfartøj (M. 19), som satte Kontrolofficer om Bord og beordrede K. 10 til at følge M. 19 ind til Malmø.

Kl. 13.35 fortøjedes langs Siden af K. 17 i Malmø Havn.

K. 11.

Kutteren laa i Rødvig Havn.

Kl. 02.30 kom Kaptajn af Generalstaben Gyth og en Kriminalassistent R. Christensen ombord og legitimerede sig samt meddelte, at de i Samraad med Marineministeriet havde hentet tre Politifolk, som nu ønskedes bragt til Sverige med K. 11. Føreren telefonerede saa til Chefen for Søværnets Kystbevogtning, som blev sat ind i Sagen. Kaptajn Gyth talte ogsaa med Chefen for Kystbevogtningen. Efter at denne havde konfereret med Søværnskommandoen, ringede han K. 11 op og gav Føreren Ordre til at følge Kaptajn Gyths Anvisninger for Sejladsen.

De tre omtalte Politimænd blev bragt om Bord, og Kl. 03.30 afgik K. 11 fra Rødvig. Vind SW. 7, Sø 7 — Regn. Kursen blev sat mod Falsterbo. Kl. 06.00 stoppedes ca. $^3/_4$ Sømil fra Land i Nærheden af Falsterbo. Jollen blev sat i Vandet og de 3 Politimænd sat i Land med denne, idet Kutteren holdt Øje med Fartøjet, som tilsyneladende kom godt ind.

Derefter sejlede K. 11 tilbage mod Stevns. Kl. 07.15 modtoges Havkattens Radiotelefonimeddelelse om, at Skibene var sænket, fri Manøvre. Søg svenske Havne, pas paa tyske Minestrygere. Efter kort Raadslagning med Besætningen besluttede Føreren sig til at sejle tilbage til svensk Farvand, hvortil den naaede Kl. 08.15 og ankom til Malmø Kl. 12.00. Under Sejladsen hertil blev alle fortrolige Sager tilintetgjort.

K. 12.

Kutteren, der laa til Ankers ved Hveen, lettede Kl. 04.00 og stod ind til Humlebæk medtagende Chefen for og 3 Søofficerer fra Søtransportvæsenet, som var blevet overført fra K. 15. Ankom til Humlebæk Kl. 05.15. Her meldte en Politibetjent om Begivenhederne i København.

Kutteren afgik derfor straks igen medtagende Politibetjenten. Udenfor Havnen laa K. 6 og K. 15 (sidstnævnte paa Vej mod Sletten Havn). Stod E. paa mod Sverige. Kl. 06.15 observeredes en tysk Minestryger nordgaaende med høj Fart. Minestrygeren vendte imidlertid pludseligt og stod S. paa. Kutteren forsatte E. paa Nord om Hveen til Landskrona, hvor den mødte »Havkatten« og K. 8 udenfor Havnen.

K. 13.

K. 13 afgik ca. Kl. 04.30 med Chefen for Kystbevogtningen og 2 af Lynettens Søofficerer med blændede Lanterner ud af Lynettehavnen og Øst paa gennem Lynetteløbet, derefter NE. paa, Syd om Middelgrundsfortet, Nord om Flakfortet til svensk Søterritorium. Vejrforhold ved Afsejlingen: Vind SE. — 5, Sigtbarhed 3, stærke Regnbyger, meget mørkt.

NE. for Middelgrundsfortet observeredes en stor tysk Minestryger med blændede Lan-

terner norden for Fortet paa SV. Kurs med langsom Fart. K. 13 drejede østover med Agterenden til det tyske Fartøj for ikke at blive observeret fra dette. Fra Kl. 06.30 til Kl. 07.30 sendte K. 13 i klart Sprog følgende Radiotelefonmelding: »K. B.-Baad D. 2 kalder alle K. B.-Baade: Søværnets Skibe paa Holmen sprængt i Luften. Fri Manøvre. — D. 2 er nu i Sverige. — Pas paa tyske Fartøjer — Underret samtlige K. B.-Baade. Chefen.« (D. 2 var K. 13.'s Radiotelefonkaldesignal).

Kl. 07.35 indgik K. 13 i Malmø Havn.

K. 14.

(Se pag. 216).

K. 15.

Ved Afgang fra Helsingør den 28. August havde Føreren faaet Meldingen om Inddragelse af Landlov samt havde ved Passage af K. 20 faaet prajet Rygterne om den tyske Magtovertagelse, Regeringens Demission o. l. K. 15 var derefter, efter at have været paa Siden af Havkatten, sammen med K. 20 gaaet til Ankers tæt under Hveens Nordkyst.

K. 20 gik senere tilbage til Humlebæk, medens 4 Officerer fra Søtransportvæsenet, der var ombord i K. 20, blev overført til K. 15. Ca. Kl. 20.00 ankom tillige Havkatten og K. 12 til Pladsen N. for Hveen. Kl. 23.30 fik K. 15 Ordre af Havkatten til at gaa til Sletten efter Oplysninger. Søtransportvæsenets Officerer overførtes derpaa til K. 12, og K. 15 afgik til Sletten, hvor den indgik den 29. August Kl. 00.30. Føreren indhentede Oplysninger om Situationen paa forskellig Maade, bl. a. ved forskellige Telefonopringninger og gennem Politiet. Han søgte endvidere at underrette K. 5 (der laa i Helsingør) om Samlingspladsen N. for Hveen. Han fik bekræftet, at Situationen var yderst alvorlig.

Kl. 02.00 ankom K. 15 atter til Ankerpladsen N. for Hveen og afgav Melding til Havkatten.

Kl. 06.00 blev K. 15 atter beordret ind til Sletten Havn og afgik straks. Kl. 07.00 indgik K. 15 til Sletten. Fik af Politiet Oplysninger om den tyske Aktion og Magtovertagelsen. K. 15 afgik straks igen, medtagende 6 Kystpolitibetjente, som ønskede at komme til Sverige. Efter Afgangen observeredes en stor tysk Minestryger nordgaaende med høj Fart Vest for Hveen samt Havkatten sydgaaende Øst for Hveen. K. 15 holdt derfor Nord paa langs Land. Kl. 07.40 vendte den tyske Minestryger og stod Syd paa. Da Minestrygeren ansaas for at være tilstrækkelig langt borte, sattes Kl. 08.00 Kurs mod Sverige. Kl. 08.05 observeredes Skydning fra Minestrygeren, uden at det kunde ses, hvad den beskød. Samtidig observeredes et tysk Luftfartøj.

Kl. 08.20 naaede K. 15 svensk Territorialfarvand, og Kursen sattes mod Landskrona.

Kl. 09.10 ud for Indsejlingen til Landskrona kom en svensk Vedetbaad langs Siden, og Kl. 09.40 fortøjedes i Havnen.

K. 16.

K. 16 var den 29. August ved Døgnets Begyndelse paa Patrouille udfor Grønsund. Paa Grund af svær Sø kunde Patrouillen ikke holdes, og Kutteren stod ind i Hestehovedløb. Kl. 00.45 passeredes Hestehoved Fyr og Kl. 01.30 Skansepynten. Kl. 02.50 ankredes paa Stubbekøbing Rhed; Kl. 05.45 lettedes, og Fartøjet overtog Stationsvagt i Grønsund.

Fra »Havørnen« modtoges Meddelelse om, at den tyske Værnemagt havde besat Holmen og Efteretningsstationen. Kl. 06.20 hørtes over Lyngby Radio Meldingen: »Skibene paa Holmen sprængt — fri Manøvre«. K. 16 gik Kl. 06.50 ind til Stubbekøbing Havn og meddelte K. 10 om Situationen. Kl. 08.00 afgik Kutteren fra Stubbekøbing og fortøjede Kl.

08.30 ved Skansepynt Færgebro. Kl. 21.25 s. D. blev K. 16 besat af Personel fra den tyske Marine. Fører og Besætning havde forinden forladt Fartøjet medbringende fortrolige Sager og Kassebeholdning. De fortrolige Sager blev senere brændt.

Den 30. August Kl. 09.10 blev K. 16 bugseret ud af Grønsund af P. 8, begge Fartøjer under tysk Flag. Begge Fartøjer førtes til Korsør.

K. 17.

Kutteren, der havde Patrouille i Fakse Bugt, hørte den 29. August Kl. 07.15, da den laa til Ankers ved Stenhage Fyr i Bøgestrømmen, Havkattens Radiofonimeddelelse til alle K. B.-Baade om, at Skibene paa Holmen var sprængt, fri Manøvre og om at passe paa tyske Minestrygere.

K. 17 lettede straks, men ankrede Kl. 08.30 tæt under Ulvshaleskoven for der at afvente Mørkets Frembrud. Planen ændredes imidlertid, for Kl. 09.00 lettedes, og Kutteren stod E. paa S. om det tyske Minefelt mellem Falsterbo og Møen.

Kl. 11.00 observeredes et tysk Vagtskib i Tvangsruten S. for Minefeltet, hvorfor Kursen ændredes, og Kutteren stod hen til Tvangsruten og NW. paa gennem Minefeltet. Halvvejs gennem dette observeredes et tysk Orlogsskib, formentlig en stor Minestryger, ret forude med Kurs mod K. 17. For at undgaa Minestrygeren stod Kutteren for fuld Kraft mod Falsterbokanalen tværs igennem Minefeltet. Tyskerne stoppede et Øjeblik, men styrede derefter NW. paa.

Kl. 16.00 gik K. 17 paa Siden af et svensk Vagtskib S. for Falsterbokanalen. Derefter blev den beordret ind i Kanalen. Kl. 20.30 afgik den med Lods til Malmø, hvortil den ankom Kl. 23.30.

K. 18.

Laa paa Holmen i Maskingraven for Eftersyn (ikke sejlklar, Motoren og Tryklejet udtaget) den 29. August. Fortrolige Sager tilintetgjort. Besat af den tyske Værnemagt.

XIII. Kystflaadens Styrker og Enheder udenfor København.

fra den 29. August Kl. 04.00.

a. Holbæk (»Niels Iuel«) og P. 37).

I »Niels Iuel« modtoges pr. Radio den 29. August

Kl. 04.10: Skærpet Beredskab
Kl. 04.12: Alarmtilstand og
Kl. 04.20: Søg svensk Territorium.

Senderen hørtes kun meget svagt. Vejret var regnfuldt, Vind N—6 med ret svær Sø ved Kajen. Ved Modtagelse af det første Telegram blev Damp beordret sat op paa alle Kedler, hvorefter der gjordes klart Skib, Hornsignal anvendtes ikke for at undgaa at vække Opmærksomhed i Byen. Paa Grund af Vejrforholdene og lav Vandstand var det forbundet med betydelige Vanskeligheder at faa Skibet fra Kaj.

Kort før Afgangen (Kl. ca. 05.45) meddelte en Politibetjent, at Sorgenfri og Slotsholmen var besat, at Flaadens Skibe paa Holmen efter Forlydende var sænket, at Politistationen i Nykøbing S. var blevet besat af Tyskerne, at Telefonforbindelsen mellem Nykøbing S. og Roskilde var afbrudt, samt at Politistationen i Holbæk havde Ordre til ikke at sætte sig til Modværge mod en eventuel Besættelse.

Kl. 05.50 kastedes los, hvorefter der svajedes i Havnen med Assistance af P. 37, Vedetbaaden og en stedlig Slæbebaad.

Kl. 06.10 observeredes et tysk Luftfartøj i ca. 2 km's Afstand vestgaaende over Holbæk Fjord. Luftfartøjet vendte efter Passagen og stod Øst paa, idet det passerede lavt over Holbæk By. Imidlertid var det blevet saa lyst, at Afmærkningen i den gravede Rende kunde ses, og Vinden var løjet betydeligt. Ca. Kl. 06.30 stod »Niels Iuel« med 9 Knobs Fart ud gennem Renden og fortsatte med 12 Knobs Fart Nord paa i Ourø vestre Løb og Yderbredningen. Inden Afgangen fortøjedes Vedetbaaden i Havnen, og Besætningen blev taget om Bord i »Niels Iuel«. P. 37 afgik efter Artilleriskibet nordpaa. Kl. 07.30 var alt klar til Kamp, samtlige Detonatorer var iskruet og alle Magasiner til AL-Skytset opladet. Der blev derefter givet Besætningen Lejlighed til tørnvis at gaa ned og skaffe, men flere af Kanonbesætningerne foretrak dog at skaffe paa deres Klartskibspost.

Da Artilleriskibet befandt sig Syd for den gravede Rende over Lynæs Sand observeredes fra Mærset 1 større og 2 mindre tyske Orlogsfartøjer udenfor Isefjordens Munding.

Fartøjerne, der lignede en let Krydser og 2 Jagere, var vestgaaende, og Afstanden maaltes til 18.000 m. Kort efter vendte Fartøjerne, og da Afstanden var 15.000 m kunde de udgøres som en Hjælpekrydser (formentlig Mineskib) og 2 Motortorpedobaade. 3—4 Bombeluftfartøjer og 2—3 Styrtbombeluftfartøjer holdt gaaende indenfor Synsvidde.

Kl. 08.35, da »Niels Iuel« med 10 Knobs Fart passerede Hundested Havn, modtoges følgende Signal, afgivet med Signallampe fra Havnemolen: »Tysk Minespærring udlagt Nord for Isefjorden«. Kort efter signaleredes med Haandflag fra P. 31, som kom fra Hundested Havn: »Tysk Minespærring udlagt Nord for Isefjorden. Orlogskaptajn Pontoppidan vil ankomme om 10 Minutter med tysk Flyvemaskine og blive bragt om Bord i »Niels Iuel« med P. 31. Orlogskaptajnen medbringer Ordrer fra Søværnskommandoen til Chefen for »Niels Iuel«.

Chefen for »Niels Iuel«, som efter Modtagelsen af det første Signal (angaaende Udlægning af en tysk Minespærring) havde bibeholdt sin oprindelige Plan om at bringe Skibet ud af Fjorden for senere at naa svensk Territorium, mente efter Modtagelse af Signalet angaaende Orlogskaptajn Pontoppidans Sendelse at burde afvente Modtagelsen af de deri omtalte Ordrer fra Søværnskommandoen.

Denne Beslutning blev truffet dels paa Grund af Chefens mangelfulde Kendskab til Situationen og dens Udvikling og dels fordi Chefen, som nu havde set, at tyske Forholdsregler mod »Niels Iuel«s Udløben fra Isefjord allerede var sat i Værk, maatte anse en mindre Forsinkelse for at være uden væsentlig forringende Indflydelse paa Chancen for at slaa sig igennem til Sverige.

Efter at »Niels Iuel« havde passeret de to Trekoste ved det nordlige Indløb til den gravede Rende, blev Farten derfor sat til 3 Knob, hvorved Skibet, stævnende ca. 2 Knobs indgaaende Vande, praktisk talt ikke gjorde Fart over Grunden.

Kl. 08.55 dykkede en af de omkring »Niels Iuel« flyvende Bombemaskiner uden Varsel ned til ca. 300 m Højde, afgav en Salve med Maskinskyts og kastede 2 Bomber, der faldt ca. 30 m i Pejling 6 Streger agten for tværs om Styrbord. Bomberne detonerede 5—10 Sek. efter Nedslaget.

Bombernes Eksplosion fremkaldte Vandsøjler paa ca. 50 m Højde. Ved de af Eksplosionerne fremkaldte Rystelser knustes »Maximalerne« (Relaisafbrydere) i den elektriske Installation, hvorved Ildledelsesapparater, Meddelelsesmidler og Gyrokompas m. v. sattes ud af Funktion, ligesom al Belysning om Læ bortfaldt.

Da Maximalerne ikke lod sig retablere, skiftedes i Løbet af de følgende Minutter fra Turbodynamoerne til Dieseldynamoer, hvorefter en Del af Anlæggene atter fungerede. Da Chefen opfattede Skydningen og Bombekastningen som afgivet for at markere, at Skibet

ikke maatte løbe ud, beordredes ikke Beskydning af Luftfartøjet, og for at markere, at Skibet laa stille og afventede Ordrer, ændredes Kursen til Syd. Se iøvrigt Søværnskommandoens Direktiv af 31. Marts 1942 for Anvendelse af Vaaben mod fremmede Luftfartøjer og Orlogsskibe, Bilag 15.

Under Drejet angreb Luftfartøjet atter med Maskinskyts, og nu aabnede uden Ordre først 20 mm RK. Nr. 7 og senere flere 20 mm RK. i Agterbatteriet Ilden. Der observeredes en Træffer i Luftfartøjets Styrbords Plan. Chefen beordrede Ilden standset og AL-Besætningen sendt i Dækning.

Efter Angrebet anmodede 1. Artillerioffícer Chefen om Tilladelse til at aabne Ilden mod Minekrydseren. Tilladelsen blev ikke givet, da der intet var Chfeen bekendt om herskende Krigstilstand mellem Danmark og Tyskland, og da den formodede Mineudlæg under den raadende militære Besættelsestilstand ikke synes at kunne betragtes som en krigerisk Handling.

Mellem Kl. 09.10 og 09.20, medens »Niels Iuel« laa stoppet ud for Hundested Havn paa sydlig Kurs, angreb et Luftfartøj 2 Gange med Maskinskyts.

Da en Del Træffere med 25 mm Projektiler observeredes at springe i Skibet, tog Chefen og det øvrige Personel paa Broen Plads i Kommandotaarnet. Skibet laa nu stoppet paa den ovennævnte Plads til Kl. 09.35, paa hvilket Tidspunkt et Luftfartøj fra Bagbords Side angreb med Beskydning med 25 mm Maskinkanon samt derefter ved Kastning af 2 Bomber, som faldt i 5—10 m Afstand fra Skibssiden midtskibs om Bagbord. Bomberne sprang under Skibet 5—10 Sekunder efter Nedslaget og fremkaldte dels meget stærke Rystelser dels stærk Overkrængning. Ved Rystelserne gik Torpedoerne i Gang i Rørene.

Ved Angrebene blev 5 Mand af Besætningen saaret, heraf en dog i meget let Grad. Da Chefen mente at maatte anse denne sidste Bombekastning for et uomtvisteligt Angreb paa Skibet, blev AL-Besætningerne nu beordret tilbage til AL-Skytset.

Efter dette Angreb stod Skibet langsomt Syd paa, og efter Passagen af Hundested Havn kom Kystbevogtningsfartøjet K. 7 paa Siden, og Orlogskaptajn Pontoppidan kom Kl. 09.48 om Bord og overbragte følgende skriftlige Ordre fra Chefen for Søværnskommandoen:

»Da der er udlagt Miner og forefindes stærke tyske Søstridskræfter ved Isefjordens Udløb, skal »Niels Iuel« ankre og afvente nærmere Ordre. 29. August 1943. Kl. 07.30. Vedel«.

Paa Chefens Forespørgsel oplyste Orlogskaptajn Pontoppidan, at Ordren var udfærdiget af Chefen for Søværnskommandoen, medens denne opholdt sig paa Hotel Phønix. Denne Oplysning blev bestemmende for Chefens Handlemaade, og der forelaa nu Valget mellem at søge at naa svensk Territorium eller at ødelægge Skibet. Gennem de ved de stedfundne Angreb indtrufne Havarier havde Chefen erkendt, at Skibets Konstruktion var behæftet med saadanne Svagheder, at det alene gennem en Række beslutsomme Flyverangreb vilde kunne forhindres, at Skibet naaede svensk Omraade, selv om det lykkedes at forcere Minespærringen, og selv om der ikke under Vejs mødtes stærkere tyske Søstridskræfter. Endvidere mente Chefen at maatte tage i Betragtning, at en Bombetræffer paa »Niels Iuel«s Dæk vilde medføre et saa stort Mandefald, at Skibets Hovedbestykning blev sat ud af Virksomhed. Formaalet med at søge svensk Territorium skulde efter Chefens Opfattelse dels være at unddrage Tyskerne Brugen af Skibet og dets Vaaben, dels at have Mulighed for eventuelt senere at anvende det.

Da det sidstnævnte Formaal ikke skønnedes at kunne naas og det førstnævnte Formaal sandsynligvis kun vilde kunne naas igennem Skibets Sænkning eller totale Ødelæggelse med Udsigt til et betydeligt Tab blandt Skibets Personel, besluttede Chefen at søge det sidstnævnte Formaal fremmet ved at grundsætte og ødelægge Skibet.

Kl. 10.13 afgik Orlogskaptajn Pontoppidan med K. 7 til Lynæs. »Niels Iuel« laa da ved Lynæs Sand røde Trekost. Artilleriskibet fortsatte derefter SW. over med Maksimumsfart mod den til Grundsætningen valgte Plads i Isefjordens Vestside, og Kl. 10.48 tog Skibet blødt Grunden omtrent ud for Annebjerggaard. Denne Plads var udvalgt, fordi den derværende jævnt stigende bløde Grund vilde gøre det vanskeligt at bringe Skibet flot. Af Hensyn til Muligheden for Angreb fra de mange tyske Luftfartøjer, som kredsede omkring »Niels Iuel«, blev Besætningen forud for Grundsætningen sendt om Læ. Imidlertid udeblev det forventede Angreb, og efter Grundsætningen kaldtes Mandskabet atter paa Dækket.

Kl. 10.52 lod Chefen Bagbords Anker gaa i Bund, og kort efter fjernede de tyske Luftfartøjer sig.

I Skibets Motorbaad bragtes de 4 Mand, som havde betydelige Saar, til Hospitalet i Nykøbing, hvortil de ledsagedes af Overlægen og en Sanitetselev.

Da det var Chefens Hensigt at gøre Skibet fuldstændig utjenstdygtig, beordredes Kl. 11.10 Urværket til den i Akselgangen anbragte Sprængbombe startet. Samtidig blev Mandskabet sendt forud, da Bomben muligt kunde bringe de agterste Ammunitionsmagasiner til Eksplosion. Imidlertid svigtede Sprængbombens Tændpatron, og da Reserve ikke fandtes om Bord, gav Chefen Ordre til at sætte alle Ammunitionsmagasiner under Vand og at knuse de flest mulige Søventiler i Maskinen og paa Fyrpladserne.

Efter ca. $^1/_2$ Times Forløb stod Vandet i Maskin- og Kedelrum i en Højde af ca. $^1/_2$ m under Panserdækket, saaledes at Maskinerne med Dynamoer, Fordelingstavler m. m. var under Vand. Vandet trængte hurtigt igennem de vandtætte Skodder, som var slaaet læk ved Bombesprængningerne, og fyldte Skibets underste Rum. Størstedelen af Besætningens Ejendele fra disse Rum kunde bjerges.

Kl. 11.40 lod Chefen Besætningen stille paa Dækket og redegjorde for Situationen og de trufne Forholdsregler samt for sine Hensigter. Samtidig udtalte Chefen sin Glæde og Stolthed over Besætningens Optræden.

Besætningen besvarede dette med Leveraab for Chefen og Afsyngelsen af Nationalsangen. Efter Ordre foretoges derefter mellem Kl. 11.50 og 13.00 Overbordkastning af alt AL-Skyts og AL-Ammunition.

Af 15 cm Kanonerne udtoges Kilerne, som adskiltes og spredtes omkring Skibet. Til disse Kanoner kastedes Forhaandsammunition over Bord med iskruede Detonatorer. Endvidere udkastedes Afstandsmaalere, en Del Haandvaaben samt Navigationsinstrumenter m. v.

Da Motorbaaden, som havde bragt de saarede i Land, vendte tilbage, medbragte Føreren til Chefen Besked fra den tyske Kommandant i Nykøbing, at enhver, der forsøgte at gaa i Land fra »Niels Iuel«, vilde blive skudt. Hvis Chefen ønskede Samtale med Kommandanten, kunde han dog gaa ind med Motorbaaden, som da skulde føre et hvidt Flag i Stævnen.

Kl. 11.30 fortøjede P. 37 paa Siden af »Niels Iuel«. Kutteren havde ved Afgangen fra Holbæk faaet Ordre til at afsejle til Sverige, men havde først landsat den civile Fører efter dennes Ønske. Efter at have observeret Angrebene mod »Niels Iuel« var Kutteren indgaaet til Hundested, hvorfra den afgik, da »Niels Iuel« atter stod ind i Isefjorden.

Vedetbaaden, der var udlaant fra »Peder Skram«, blev efterladt i Holbæk Havn.

De paa Sygehuset i Nykøbing indlagte saarede var følgende:

1. Artilleri-Kvartermester III H. E. Andreasen, haardt saaret i Maven. Afgaaet ved Døden paa Sygehuset den 2. September.

2. Artilleri-Elev J. Mortensen, saaret.
3. Værnepligtig Hv. Nr. 5516 Foldbjerg-Jeppesen, saaret.
4. — - - 5176 O. Petersen, saaret.

Endvidere behandledes om Bord:

Matros Kvartermester I V. V. Jørgensen, lettere saaret.

Kl. 15.35 ankom Kaptajnløjtnant Overbye i et tysk Luftfartøj (jvfr. pag. 205) medbringende Chefen for Søværnskommandoens skriftlige Ordre til Chefen for »Niels Juel«. »Niels Iuel« skal afgaa til København under Ledsagelse af tysk Torpedobaad T. B. 17, der venter paa »Niels Iuel« Nord for Isefjorden fra Kl. 16.00. Vedel.). Kaptajnløjtnanten blev af Chefen sat ind i Situationen om Bord og anmodedes om at foranledige, at Besætningen snarest blev evakueret fra Skibet, hvor der ikke længere fandtes Sovepladser eller Mulighed for Madlavning.

Mandag den 30. August Kl. 05.20 kom to tyske Hurtigbaade paa Siden af »Niels Iuel«, som derpaa entredes af bevæbnede tyske Soldater.

Af Styrkens Leder — Korvettenkapitän Cammann — overbragtes der Chefen en Skrivelse fra den tyske kommanderende Admiral i Danmark, Bilag 17.

I Skrivelsen opfordredes Chefen til at afholde sig fra enhver Kamphandling mod den tyske Værnemagt samt til at drage Omsorg for, at ingen Sabotage udførtes eller forberedtes om Bord. Ved Overtrædelse heraf vilde Chefen i Henhold til den militære Undtagelsestilstands Bestemmelser blive stillet for en Krigsret. For Sabotage var Straffen Dødsstraf.

Yderligere opfordredes Chefen til snarest at stryge Kommandoen i Skibet og lade Besætningen uden Vaaben bringe i Land, hvor den vilde blive modtaget af en tysk Afdeling. Kommandoen skulde overgives Korvettenkapitän Cammann, som havde til Opgave at føre Skibet til København. Skrivelsen var underskrevet af Viceadmiral Wurmbach og paa Foden forsynet med en personlig Henstilling fra Chefen for Søværnskommandoen.

Efter at Korvettenkapitän Cammann var bleven informeret om Skibets og Materiellets Tilstand fremsattes ved en Forhandling i Chefens Kahyt fra tysk Side følgende Krav:

1) At Kommandoen snarest blev strøget.

2) At Officererne snarest personligt afleverede deres Vaaben til den tyske Officer, saavel Revolver som Sabel, samt

3) At Mandskabet øjeblikkelig blev gjort klar til Landsætning.
Heroverfor anførte Chefen:

ad 1) Flag og Vimpel vilde blive nedhalet Kl. 07.00, men det henstilledes indtrængende, at alle tyske Soldater under Kommandostrygningen blev fjernet fra Agterskibet, da Chefen ønskede at foretage Kommandostrygningen sammen med hele Mandskabet under højtidelige Former og uden Tyskernes Nærværelse.

ad 2) Officerernes Revolvere vilde blive samlet hos Næstkommanderende og af ham overgivet til Korvettekapitän Cammann. Med Hensyn til Sablernes Aflevering vilde Chefen nedlægge en meget bestemt Protest.

ad 3) Mandskabet var for den væsentligste Del allerede klargjort til Landsætning, og første Hold kunde afgaa Kl. 07.30.

Punkt 1 tiltraadtes af Korvettenkapitän Cammann. Vedrørende Punkt 2 tiltraadtes straks Formen for Revolvernes Aflevering, og efter nogen Forhandling indgik den tyske Officer paa, at de danske Officerer beholdt deres Sabler.

En tysk Officer sendtes nu i Land med P. 37, som efter Korvettenkapitän Cammanns Anmodning stilledes til Raadighed for at ordne Besætningens Underbringelse i Land.

Da der ved Officerens Tilbagekomst oplystes, at Indkvartering kunde finde Sted i Nykøbing, og at det var paalagt Byen at sørge for Forplejning, krævede Korvettenkapitän Cammann al Proviant udleveret til Brug for det tyske Mandskab. Den danske Besætning fik dog efter Kommandostrygningen et Maaltid Brød og Smør, og da herved enkelte Skiver tørt eller gennemblødt Rugbrød blev kastet over Bord, erklærede Korvettenkapitän Cammann, at enhver Overbordkastning af Proviant vilde blive betragtet som Sabotage og straffet med Døden.

Skibet blev undersøgt af en tysk Ingeniør, som dog kun kunde konstatere, at det var vandfyldt, og som derefter modtog Oplysning om Beholdningerne af Olie, Kul og Ferskvand, ligesom alle Inventarreglementer — efter Anmodning — blev udleveret. Da man fra tysk Side gav Meddelelse om visse paatænkte Foranstaltninger for at tage Skibet af Grunden, henledte Chefen Opmærksomheden paa de omkring Skibet udkastede Projektiler med Detonatorer.

Kl. ca. 06.00 kom tre tyske Bombeluftfartøjer til Stede, af hvilke det ene afgav en Salve med Maskinkanon imod Vandet i Skibets Nærhed. Fra de ombordværende Tyskere blev givet Signal, at alt var i Orden.

Kl. 07.00 var »Niels Iuel«s Besætning opstillet til Parade paa Agterdækket. De tyske Soldater var — som aftalt — trukket bort fra dette.

Chefen gik Fronten af og holdt da en kort Tale til Besætningen, hvorefter Flag og Vimpel blev nedhalet til Hornsignal. Besætningen sang derpaa Nationalsangen.

Samtidigt nedhaledes Flaget i P. 37.

Ved Paraden viste det sig, at der manglede 5 værnepligtige af Skibets Besætning. De maa formentlig være sprunget over Bord og svømmet i Land.[1])

Kl. 08.30 paabegyndtes Mandskabets Landsætning med P. 37.

Allerede fra om Morgenen begyndte de tyske Soldater at tilegne sig Genstande fra Lukafer, men efter Anmodning paatalte og forbød Korvettenkapitän Cammann dette.

Kl. 09.20 afgik Chefen og første Maskinmester, som kun fik Lov til at medtage det strengest nødvendige, med en tysk Hurtigbaad til København, hvor Chefen ved tysk Foranstaltning transporteredes til Hotel d'Angleterre for Internering. Chefen meldte sig her Kl. 15.10 til Chefen for Søværnskommandoen. Maskinmesteren hjemsendtes.

Forud for sin Afgang fra »Niels Iuel« udpegede Chefen Skibets Næstkommanderende til under Mandskabets Internering at gøre Tjeneste som Forbindelsesofficer. Efterhaanden som Besætningen i Løbet af Formiddagen førtes i Land, afgik den til »Grønnehavehus«, hvor ialt ca. 210 Mand forblev interneret.

Forholdene var paa »Grønnehavehus« ret primitive, men der vistes fra Befolkningens Side de Internerede megen Venlighed. Næstkommanderende og 3 Officerer fulgte denne Del af Besætningen, medens de øvrige Officerer og en Del menige — ialt 60 Mand —, som ved Middagstid den 30. August endnu befandt sig om Bord i »Niels Iuel«, i en tysk Minestryger overførtes til København.

Kl. ca. 21.15 ankom disse til Holmen, hvor de interneredes.

1) Denne Oplysning, der fremgaar af Chefens Rapport, er ikke blevet bekræftet fra anden Side.

Om Besætningens Holdning under de stedfundne Begivenheder anføres i Chefens Rapport, at alle gjorde fortrinlig Fyldest paa deres Poster under meget vanskelige Forhold og optraadte modigt, roligt og beslutsomt. Intet Sted var der Antydning af Frygt at spore.

b. Korsør (»Søløven«, »Søridderen«, »Springeren«, »Hajen« samt P. 2, P. 9, P. 21 og P. 32).

Styrken var fortøjet i Inderhavnen ved Vestkajen. Ved Østkajen laa et større tysk Transportskib, og nordligere ved samme Kaj laa 2 tyske Invasionspramme uden paa hinanden, hver armeret med 2 Stk. 75 el. 88 mm Kanoner og 2 × 4 Stk. AL-Kanoner. Det er endvidere senere blevet oplyst (fra Havnemesteren), at der laa ca. 14 tyske Fartøjer af forskellig Art udenfor Havnen om Natten.

Vejret var Natten mellem den 28. August og den 29. August regnfuldt, Vind WNW. 6—7.

Den 29. August Kl. 04.00 iagttoges fra de danske Skibe, at en grøn Lyskugle opsendtes fra Terrainet bag Pakhusene ved Kajen. Paa dette Signal tændtes Projektørerne i de tyske Skibe paa Havnens modsatte Side samt en transportabel Projektør paa Havnepladsen, og de danske Skibe belystes.

Samtidig stormede tyske Soldater, som havde samlet sig bag Pakhusene og bag de paa Kajen staaende Jernbanevogne, frem mod de danske Skibe, og der aabnedes saavel fra Landsiden som fra Skibene paa den anden Side af Havnen en heftig Ild med Automatvaaben.

I »*Søløven*« afvæbnedes Chefen straks efter at være kommet til Stede paa Dækket og blev ført ned under Broen, hvor næsten hele den øvrige Besætning allerede befandt sig tillige med de allerede afvæbnede Poster.

En tysk Oberleutnant beordrede derefter Chefen til at meddele Besætningen, at den skulde overgive sig. Videre Kamphandlinger forekom ikke.

I »*Søridderen*« søgte Chefen og Officererne fra Beboelsen agter at komme op paa Dækket, men mødtes med Ild fra en Maskinpistol samtidigt med, at Dækshuset laa under Ild fra Automatvaaben. Chefen og Officererne maatte derefter forblive om Læ.

Skildvagterne paa Kajen blev omringet og afvæbnet. Vagtchefen søgte at lade Vagtkvarteret bemande Skytset, men Folkene naaede ikke frem og blev afvæbnet af tyske Soldater. Vagtchefen naaede at afgive et Par Skud, ligesom Ordonnansen agter tømte sin Revolver mod den ledende tyske Officer, som faldt. Frivagten, som slangede sig om Læ, blev taget til Fange, efterhaanden som Folkene kom op.

Chefen, som ikke kendte Situationen paa Dækket, havde under Forsøget paa at komme op ad Lejderen iagttaget, at »Springeren« og »Hajen« var besat af tyske Soldater, og skønnede, at selv om Officererne for en kortere Tid kunde hindre tysk Nedtrængen i Officersbeboelsen, vilde de være magtesløse overfor nedkastede Haandgranater i det lukkede Rum. Han besluttede derfor at overgive Skibet og tilkendegav dette overfor Tyskerne.

Paa Foranledning af en tysk Officer meddelte Chefen Besætningen, at han havde overgivet Skibet, fordi han ansaa videre Modstand for nytteløs. Efter Erobringen af Skibet foretoges en grundig Ransagning af dette, og alle Vaaben, fortrolige Sager m. m. beslaglagdes. Endvidere forsvandt ved samme Lejlighed en Del private Effekter.

I »*Hajen*« forsøgte Officererne at komme op paa Dækket, da Skydningen begyndte. Det lykkedes Næstkommanderende og 2. Maskinmester at komme op, medens Chefen blev standset af tyske Soldater med Maskinpistoler.

Næstkommanderende, Søløjtnant I(R) A. Rübner Jørgensen, søgte forefter paa Dækket, men blev her standset med et Bajonetstik i Laaret. Han forblev liggende paa Dækket

i henved en halv Time, skønt Chefen flere Gange henledte Tyskernes Opmærksomhed paa den saarede Officer. Han afgik den 30. August ved Døden som Følge af Blodtab.

Forude blev den første tyske Soldat, som kom om Bord, skudt af Vagtassistenten, Torpedo-Underkvartermester II Christian Thomsen. Denne søgte derpaa Tilflugt i Taarnet (Nedgangen til Banjerne), men blev saaret i venstre Side af et Skud fra en Maskinpistol og faldt ned paa Dørken paa Banjerne, hvor han kort efter døde.

Folkene søgte Ildlæ under Taarnet og i Torpedorummet, indtil Ilden standsedes fra tysk Side. Besætningen blev derpaa taget til Fange og ført ind paa Kajen. En Overfyrbøder blev, da han søgte at komme paa Dækket, slaaet i Hovedet med en Geværkolbe og paadrog sig en lettere Hjernerystelse.

I »*Springeren*« naaede Chefen, Kaptajnløjtnant Dam, som den første op paa Dækket fra Beboelsen agter. Her blev han imidlertid saaret af et Skud i Skulderen og faldt tilbage over Nedgangstrappen. Det lykkedes at bringe Chefen tilbage til Messen, men Opgangen var nu besat, saa Næstkommanderende og 2. Mester maatte blive i Messen.

I *P-Kutterne* (P. 2, P. 9, P. 21 og P. 32) tilfangetoges Besætningen uden Kamp.

Efter Overfaldet førtes Officererne til den af Tyskerne som Kaserne anvendte Kommuneskole i Teilmanns Allé.

Ca. Kl. 20.00 overførtes de samlede danske Besætninger til Taarnborglejren udenfor Korsør.

Ved Angreb dræbtes paa dansk Side:

Søløjtnant I(R) A. Rübner Jørgensen (Næstkommanderende i »Hajen«) og

Torpedo-Underkvartermester II C. Thomsen (Vagtassistent i »Hajen«),

samt saaredes:

Kaptajnløjtnant K. V. Dam (Chef for »Springeren«).

Tabene paa tysk Side er ikke kendt udover, at foruden den ovenfor nævnte Soldat, der blev skudt i »Hajen«, menes den tyske Leder af Angrebet at være faldet.

c. Kalundborg. (»Søhesten«, MS. 2, P. 6, P. 26 og P. 27).

Paa Grund af Vejrforholdene — Vind WNW. Vindstyrke 6—7, stærk Regn — udsattes Afgangen for MS. 2, P. 6 og P. 26, som var bestemt til 29. August Kl. 04.00. Kl. 05.00 var Chefen for »Søhesten« og Chefen for MS. 2 m. fl. Søofficerer samlet paa Dækket, da der observeredes en halv Snes Motorfartøjer, som anløb Havnen gennem det vestlige Indløb.

Samtidigt observeredes et større Skib til Ankers paa Fjorden udenfor Gisselø̊re.

Fartøjerne gik straks til Kaj, og en Styrke paa 150—200 tyske Soldater stormede mod de danske Skibe. Chefen for »Søhesten« søgte at opnaa Forhandling, men standsedes med Trusel om Skydning, saafremt der forsøgtes Modstand eller Sabotage. De danske Besætninger blev derefter tilfangetaget, uden at der fra nogen af Siderne blev affyret noget Skud.

Vedrørende sine Overvejelser, da de tyske Fartøjer observeredes at anløbe Havnen, anfører Chefen for »Søhesten« i sin Rapport (af 2. September 1943):

»Da Raumbootene blev observeret paa Vej ind i Havnen overvejede Chefen for »Søhesten« at skyde paa disse. Da Danmark saa vidt vidstes ikke var i Krig med Tyskland, og da Søværnskommandoen havde indskærpet, at dens Forholdsregler skulde indhentes i ethvert Tilfælde, og da de forhaandenværende Oplysninger om hele Situationen ikke gav Grundlag for en saadan Aabning af Ilden, idet Tyskerne naar som helst frit havde kunnet sejle ud og ind i vore Havne, aabnedes Ilden ikke.«

Efter Tilfangetagelsen blev Officererne samlet i »Søhesten«. Den øvrige Del af Besætningerne blev, efter at være mønstret paa Kajen, taget om Bord i de tyske Motorbaade, og MS. 2, P. 6, P. 26 og P. 27 gik under tysk Kommando ud af Havnen. Kl. 05.30 afgik ogsaa »Søhesten«, ligeledes under tysk Kommando, til det paa Fjorden opankrede tyske Skib. Dette viste sig at være et Moderskib for Minestrygningsfartøjer, tidligere Norddeutscher Lloyd's Damper »Nürnberg« af Bremen, 5600 Brutto Registertons.

Ved Ankomsten hertil opankrede »Søhesten«, medens de øvrige Fartøjer fortøjedes ved det tyske Skib. Størstedelen af de danske Besætninger blev taget om Bord i dette. Maskinbesætningerne og enkelte andre blev dog sat om Bord i deres respektive Skibe.

Flag og Kommandotegn nedhaledes i de danske Skibe under deres Afgang fra Havnen.

Den 29. August Kl. 11.30 sattes tyske Krigsflag i de danske Fartøjer, men nedhaledes dog atter, efter at Maskinbesætningerne gennem Chefen for »Søhesten« havde fremsat Besværing derover.

Besætningerne forblev om Bord indtil Onsdag den 1. September Kl. 16.00, hvor Overførelse til København og Internering paa Flaadestationen fandt Sted.

d. Nyborg. (MS. 5, MS. 6, P. 4, P. 7, P. 22 og P. 34 (sidstnævnte paa Bedding)).

Paa Grund af Forholdene var der udsat Dobbeltpost, og der var etableret Telefonvagt i det nærliggende Roklubhus.

Angrebet paa de i Nyborg (i Fiskeri- og Baadehavnen) liggende Fartøjer satte ind Kl. 04.15, paa hvilket Tidspunkt Skydning mod Fartøjerne paabegyndtes fra et AL-Batteri ved Havnen, samtidig med at en Styrke paa ca. 150 Mand Marinetropper og Infanteri bevæbnet med lette Maskinpistoler og Maskingeværer stormede imod Fartøjerne.

Den ene af de udsatte Skildvagter, værnepligtig Hv. Nr. 4942 N. B. Olsen, dræbtes straks ved et Skud i Underlivet; den anden løb straks ned for at varsko Chefen (for MS. 6).

I MS. 5 vaagnede Chefen, Søløjtnant I(R) Kinch, ved Skydningen. Efter nogen Overvejelse bestemte han sig til at afvente Begivenhedernes Udvikling i sit Lukaf, men kort efter blev der skudt gennem Koøjet og kastet en Haandgranat ned i Chefens Lukaf. Haandgranaten eksploderede i Lukafet ca. 1 m fra Chefen, der saaredes i Hoften og i Benet. Ogsaa i Mandskabsbeboelsen nedkastedes en Haandgranat, dog uden at saare nogen. Chefen overførtes efter at være midlertidigt forbundet paa en tysk Sanitetsstation til Nyborg Sygehus, hvor han indlagdes.

I MS. 6 varskoedes Chefen, som anført ovenfor, ved Angrebets Begyndelse af den ene Skildvagt.

Idet han var paa Vej op fra Lukafet, eksploderede 20 mm Forhaandsammunitionen, der opbevaredes i et Skab tæt ved Opgangen, efter at være blevet ramt af et Skud. Chefen standsede derfor og saa gennem Koøjet i Nedgangen tre tyske Soldater paa Kajen, sigtende paa Skibet med lette Maskingeværer. Chefen lagde derpaa sin Revolver i Lukafet og gik op.

Tyskerne forlangte Besætningen samlet paa Dækket, hvilket Chefen beordrede.

I P. 4 vaagnede Føreren, Søløjtnant I(R) H. A. Jørgensen, ved Skydningen og vilde løbe op paa Dækket. Idet han aabnede Døren til Gangen udenfor Lukafet, kastedes 2 Haandgranater ned i Rummet og eksploderede ca. 1 m fra Føreren, som derved saaredes og for nogle Minutter mistede Bevidstheden. Trods gentagne Anmodninger om at blive underkastet Lægebehandling, indlagdes Føreren først ca. 12 Timer senere paa Nyborg Sygehus, hvor det konstateredes, at han foruden nogle overfladiske Snitsaar havde paadraget sig en Hjernerystelse og Sprængning af højre Trommehinde.

Kutterens Besætning blev — ligesom Besætningerne i P. 7 og P. 22 — tilfangetaget.

Der blev ikke fra Besætningens Side skudt eller ydet Modstand, medens Tyskerne skød kraftigt.

Under Overfaldet synes to tyske Grupper ved en Fejltagelse at have beskudt hinanden, hvorved 7 Tyskere dræbtes eller saaredes. De tyske Soldater, som derfor var af den Opfattelse, at der ydedes væbnet Modstand fra dansk Side, var synligt ophidsede og stærkt nervøse.

Efter at Fartøjerne var besat af tyske Tropper, forlangte disse Udlevering af Vaaben og Ammunition, hvilket skete, og Fartøjerne afgik derefter Kl. ca. 06.00 under tysk Kommando til Slipshavn. I P. 34, der stod paa Bedding, blev Føreren om Formiddagen taget og ført til Slipshavn.

Kl. 18.00 førtes Besætningerne paa et tysk Fartøj til Nyborg, hvor Personellet interneredes paa Hotel »Nyborg Strand« sammen med Personel fra 3. Regiment.

Under Overfaldet paa Fartøjerne i Nyborg var Tabet paa dansk Side:
dræbt: værnepligtig Hv. Nr. 4942 N. B. Olsen fra P. 7 og
saarede: Søløjtnant I(R) O. Kinch, Chef for MS. 5 og
Søløjtnant I(R) H. A. Jørgensen, Fører af P. 4.

e. Grønsund. (»Havørnen«, P. 5, P. 8 og K. 16).

»Havørnen« laa om Morgenen den 29. August i Stubbekøbing Havn. Inden den til Kl. 06.00 fastsatte Afgang til København søgtes fra Minestrygeren Telefonforbindelse med Efterretningsstationen og Ministrygningscentralen.

Da Opkald viste sig forgæves, kaldtes Søværnets Kaserne. Forbindelsen hertil kom i Stand, og der modtoges Meddelelsen: »Vi er besat«, hvorpaa Forbindelsen atter blev afbrudt.

Minestrygeren afgik derpaa straks fra Stubbekøbing med klart Skib etableret. Torpedoen klargjordes, men kunde, paa Grund af Havari paa Trykluftpumpen, kun oppumpes til et Tryk paa 120 kg/cm^2 (normalt 160 kg/cm^2).

Efter Afgang fra Havn stod »Havørnen« med 18 Knobs Fart Øst paa i Grønsund. Kort før Udløbet mødtes K. 16 (der var underlagt Kystdefensionen), hvis Fører afslog Chefens Tilbud om, at K. 16's Besætning kunde tages om Bord i »Havørnen«. K. 16 søgte i Stedet Forbindelse med Land for telefonisk at underrette andre Bevogtningsfartøjer.

Til Udløb valgtes Hestehoveddyb, fordi dette laa længst borte fra formodede tyske Stillinger paa Møn, og fordi Skoven ved Hestehoved skønnedes at give bedst Baggrund for uobserveret Udløb.

Da Farvandet udenfor Grønsund kunde overses, observeredes en tysk Torpedobaad udfor Tolkedybet. Torpedobaaden, som var paa 5—700 t og formentes at kunne gøre en Fart paa ca. 35 Knob, vendte straks efter og stod paa sydlig Kurs ned mod det af »Havørnen« til Udløb valgte Hestehoveddyb.

»Havørnen«, som efter Chefens Skøn ikke i frit Farvand havde nogen Chance mod denne Modstander, vendte og stod tilbage mod Grønsund. I det snævrere Farvand skønnede Chefen lettere at kunne faa Mulighed for et Torpedoskud mod Torpedobaaden, mod hvilken han iøvrigt ud fra sit begrænsede Kendskab til Situationen ikke vilde rette Angreb, førend der fra tysk Side var faldet Skud. »Havørnen« stod Vest over til Trekosten Vest for Farø Jord og derpaa Øst paa over Farø Jord. Fra Torpedobaaden signaleredes nu med Blinklanternen »Stop«, hvilket besvaredes med: »Deres Lysgiver er daarligt indstillet«.

»Havørnen« fortsatte E. paa, indtil Torpedobaaden Kl. ca. 07.45 affyrede et Skud, som rigtigt indskudt i Siden laa ca. 150 m tværs om Styrbord for »Havørnen«, som nu

drejede Bagbord over til sydlig Kurs med det Formaal at passere det læge Farvand paa Farø Jord, hvor Torpedoen vilde gaa i Bund, for at angribe det tyske Skib med Torpedoen. Da Torpedobaaden straks igen ophørte Skydningen og samtidigt drejede noget af, gik »Havørnen« atter paa østlig Kurs og fik snart Bogø mellem sig og Tyskerne.

Et Udkig i Mastetoppen kunde over Øen holde det tyske Skib under Observation. Da dette ikke syntes at ville optage Forfølgelsen, ankrede »Havørnen« ca. Kl. 09.00 Vest for Broen ved Kallehave, over hvilken der var iagttaget en betydelig Trafik af tyske motoriserede Afdelinger, og hvor Opstilling af Batterier i Land mentes at være sandsynlig.

Efter at man havde aflyttet vedholdende Opkald af Flaadestationen fra »Hvidbjørnen«, tænkte Chefen sig Muligheden af, at dette Skib var paa Vej Øst paa gennem Smaalandsfarvandet, og at Forening muligt kunne opnaas. Han besluttede sig derfor til at afvente Forholdenes Udvikling.

Ca. Kl. 13.40 ankom P. 8 under tysk Flag, hvorefter »Havørnen« straks lettede. Besætningen i P. 8 var bevæbnet med Geværer og Maskingeværer, og efter at et Forsøg paa at løbe Kutteren langs Siden af Minestrygeren var afværget ved Manøvrering, prajedes fra Kutteren paa Tysk en Opfordring til Overgivelse.

Denne besvaredes benægtende. Chefen ansaa det dog for rettest at betragte Fartøjet som Parlamentærfartøj, selv om det ikke var kendetegnet som saadant, og afstod fra at angribe og sænke det.

Den tyske Torpedobaad laa paa denne Tid i Grønsund i Retning af Stubbekøbing. Chefen besluttede nu at ødelægge sit Skib og under Gang Vest paa ødelagdes alt Skyts. Torpedoen affyredes, og fortrolige Sager blev brændt. Kl. ca. 14.00 blev Minestrygeren med fuld Kraft grundsat paa Stenrevet Stammenakke. Fra P. 8, som fulgte i nogen Afstand, foretoges Beskydning af »Havørnen«, som ogsaa var Maal for Beskydning med Granater af sværere Kaliber, formentlig fra Torpedobaaden i Grønsund.

Efter Grundsætningen igangsattes (Kl. 14.03) Urværket til Sprængbomben, som var anbragt ved Skrueakslen. Efter et af Besætningen med Hurraraab besvaret »Marinen leve« sprang alle i Vandet og naaede velbeholdent Land uagtet den stadigt fortsatte Beskydning. I Minestrygeren, som blev forladt med Flaget vajende, indtraf Kl. 14.15 Sprængbombens Eksplosion, hvorved Baadens Agterende fuldstændig ødelagdes.

Besætningen søgte, efter at have naaet Land, Dækning mod Beskydning i Skoven ved Kysten og naaede senere enkeltvis deres Hjemsteder.

P. 5.

Ved »Havørnen«s Afgang fra Næstved den 28. August var Patrouillefartøjet, som gjorde Tjeneste som Minestrygerens Bøjefartøj, forblevet i Havnen. Da Føreren den 29. August igennem en Radioudsendelse erfarede, at Undtagelsestilstand var indført, besluttede han at forsøge at naa til Sverige. Fartøjet afgik derfor fra Næstved Kl. 09.15, afleverede ombordværende Gods fra »Havørnen« i Karrebæksminde og passerede Kl. 13.50 Storstrømsbroen. Kort efter observeredes den tyske Torpedobaad i Sodse Gab og »Havørnen« styrende SW. i Farvandet tæt Øst for Stammenakke. Samtidigt hørtes Detonationen fra »Havørnen«s Torpedo.

Kutteren stod nu ind over Farø Jord for eventuelt at assistere »Havørnen«, men blev herved — da den undlod at stoppe efter derom modtaget Signal fra den tyske Torpedobaad — beskudt af denne med Maskinskyts og enkelte Kanonskud.

Beskydningen varede, til P. 5 var kommet i Skjul af Farø.

Kl. ca. 14.30 var P. 5 naaet op i Sejlrenden tæt ved Stammenakke, hvor den af Be-

sætningen forladte »Havørnen« passeredes. P. 8 observeredes ved Anløbsbroen under tysk Flag, og en Del tyske Soldater løb omkring inde paa Stranden. Føreren af P. 5 antog, at »Havørnen« havde forsøgt at gaa gennem Bøgestrømmen, og at den var vendt om, fordi den havde fundet den nordlige Udgang bevogtet. Føreren ansaa derfor videre Forsøg paa at undslippe for udsigtsløse og satte Kursen mod den tyske Torpedobaad — T. 5. Her blev Kutterens Vaaben og Ammunition afleveret og Besætningen taget om Bord.

Torpedobaaden ankrede ved Mørkes Frembrud E. for Tolkerev.

P. 5 førtes senere til Korsør.

P. 8.

Kutteren var ankommet til Bogø Havn den 28. August Kl. 20.00 paa Vej fra Bandholm til Køge. Kl. 07.30 observeredes den tyske Torpedobaad Vest for Stubbekøbing og Kl. 09.00 erfaredes gennem Radioen om den erklærede Undtagelsestilstand.

Kl. 09.30 kom der en tysk Motorbarkasse fra Torpedobaaden bemandet med en Søløjtnant og 14 bevæbnede Mand.

Kutteren blev besat, og Baaden beordredes ud til den tyske Torpedobaad, hvor Besætningen fra P. 8 toges om Bord.

Efter den 30. August at være overført til et andet tysk Fartøj, blev Besætningen den 31. August interneret i Korsør. Kutteren førtes senere til Korsør.

f. Als Odde. (MS. 7).

Minestrygeren skulde den 28. August være afgaaet fra Hobro til Rudkøbing, men da Chefen under de raadende Vejrforhold ikke mente at burde foretage Rejsen med Minestrygermagnet paa Slæb, ankredes ved Als Odde (Kl. 09.30).

Den 28. August Kl. 16.30 modtoges telefonisk Ordre om Inddragelse af Landlov, hvorefter Chefen skønnede, at Situationen var skærpet. Der holdtes konstant Radio-Lyttevagt.

Den 29. August Kl. 07.00 hørtes den af Torpedobaaden »Havkatten« udsendte Meddelelse: »Holmens Skibe sprængt, fri Manøvre«. Et Forsøg paa at etablere Telefonforbindelse med Søværnskommandoen gav intet Resultat.

Minestrygeren afgik derefter Kl. 08.00 mod svensk Territorium. Skibets Vaaben var klargjort ligesom Bomben til Sænkning af Skibet.

Kl. 11.30 mistedes Magneten paa Grund af den svære, agterlige Sø. Forsøg paa at genoptage Slæbning blev, henset til Forholdene, ikke foretaget.

Ruten lagdes tværs over Kattegat, Syd om Anholt, og undervejs observeredes enkelte tyske Luftfartøjer og Trawlere.

Kort før Ankomsten til svensk Territorialfarvand fløj et tysk Luftfartøj tæt hen over Minestrygeren, men forlod den atter. Luftfartøjet blev senere beskudt fra Sverige.

Kl. 15.30 naaede Minestrygeren svensk Farvand, som fulgtes Syd paa. Efter Tilladelse fra et svensk Vagtskib Nord for Helsingborg forsøgtes Anløb af denne Havn, men da et andet Vagtskib nægtede at give Tilladelse til Indpassage i Havnen fortsattes mod Landskrona, idet MS. 7 undlod at efterkomme det sidstnævnte Vagtskibs Signal om at standse.

Minestrygeren ankom til Landskrona Kl. 19.00 og blev her modtaget med megen Begejstring af Befolkningen.

Til Havnen var i Forvejen indkommet Torpedobaaden »Havkatten« samt Kystbevogtningsfartøjerne K. 3, K. 6, K. 8, K. 12 og K. 15. Efter Ankomsten etableredes Bevogtning ved Minestrygeren af svensk Militær, og al Ammunition krævedes afleveret.

Den 30. August Kl. 19.30 afgik samtlige til Landskrona ankomne danske Orlogsfartøjer mod Karlskrona. Under Sejladsen, som foretoges blændet og uden at Fartøjerne førte Flag, ekskorteredes Styrken af 4 svenske Minestrygere.

Efter at have passeret Falsterbokanalen ankom Styrken til Karlskrona den 31. August Kl. ca. 22.00.

g. Bandholm. (P. 25).

P. 25 afgik den 28. August fra Holmen og ankom til Bandholm samme Dag Kl. 20.30. Ved Ankomsten modtoges Meddelelse om Inddragelse af Landlov.

Efter at man den 29. August igennem Radioudsendelserne havde erfaret, at Undtagelsestilstand var indført, blev fortrolige Sager tilintetgjort.

Den 31. August Kl. ca. 12.00 ankom et tysk Kommando paa 10—12 Mand, som gik i Stilling paa Kajen. Kommandoets Fører kom om Bord og meddelte, at han havde Ordre til at beslaglægge Kutteren, om fornødent med Magt.

Det meddeltes den tyske Befalingsmand, at der ikke vilde blive gjort Modstand, hvorefter Flaget Kl. 15.00 nedhaledes under Honnør af Besætningen og de tyske Soldater.

Kutterens Besætning interneredes derefter paa Berritsgaard ved Sakskøbing, som i Forvejen tjente som Interneringssted for Personer af Hæren. Den civile Fører frigaves.

h. Bogense. (P. 11).

Fartøjet var den 27. August ankommet til Bogense for efter Ordre at blive taget paa Bedding.

Efter at Føreren den 28. August E. M. havde modtaget telefonisk Ordre om »skærpet Opmærksomhed« og Inddragelse af Landlov, udsattes en bevæbnet Skildvagt.

Den 29. August F. M. tog tyske Poster Stilling i Havnen, og der anbragtes Maskingeværer ved Havneindløbet. Overfor P. 11 foretoges intet.

Den 30. August blev Fartøjet sat paa Bedding, og man begyndte efter Samraad med Søtransportvæsenets Stationsofficer for Fyn at føre det tilbage til civilt Udseende, bl. a. ved Paamaling af Fiskeri-Kendingsmærker.

Den 31. August Kl. 19.00 indfandt sig en tysk Officer tilligemed 5 Mand og forlangte Fartøjets Vaaben udleveret.

Vaaben, Ammunition samt Sprængbomber blev derefter afleveret. Den militære og civile Besætning førtes til Internering i Odense. De civile blev frigivet den følgende Dag.

i. Faaborg. (P. 30).

Fartøjet modtog den 28. August Kl. ca. 00.30, da Fartøjet kom i Faaborg Havn, fra Minestrygeren »Springeren« Ordlyden af den af Søværnskommandoen den 27. August Kl. 23.30 til det sømilitære Distrikt Fyn meddelte Ordre om Damp paa $^1/_4$ Times Varsel og »omtrent skærpet Beredskab«.

Efter »Springeren«s Afsejling den 28. August Kl. 10.15 modtog P. 30 fra Distriktet Ordre om Inddragelse af Landlov.

Fartøjet haledes ved Mørkets Frembrud ud ved Havnehullet paa Indersiden af Molen for derved at faa en gunstigere Position ved et eventuelt Overfald.

Den 29. August Kl. ca. 07.00 modtoges fra Distriktet Meddelelse om den indførte Undtagelsestilstand samt fra Politiet Meddelelse om Overfald paa Kasernen i Faaborg.

Da Føreren ikke skønnede det muligt at naa til Sverige, afgik Fartøjet Kl. 07.15 til Dyreborg for at se Tiden an og eventuelt indhente Forholdsordre. Ankom til Dyreborg Kl. 07.45.

Da en Telefonopringning til det sømilitære Distrikt Fyn viste, at Kontoret var besat af Tyskerne, og da man gennem Radioudsendelser og ved indhentede Oplysninger var blevet bekendt med de indtrufne Begivenheder, besluttede Føreren den 30. August F. M. at opsige Kutterens Lejemaal, tilintetgjorde alt af militær Karakter paa Fartøjet og paamalede dette civile Kendingsmærker m. v.

Den 30. August Kl. 20.00 blev Flaget nedhalet og Besætningen indkvarteret i Land. Om Bord forblev Fartøjets Ejer.

Efter at have hørt den igennem dansk Radio kundgjorte tyske Ordre om, at tjenstgørende Militærpersoner skulde melde sig til tyske Myndigheder, meldte Føreren af Fartøjet og de til dette hørende 3 værnepligtige sig den 31. August til den tyske Kommandant i Faaborg, hvorefter de interneredes.

Fartøjet laa endnu den 20. September i Faaborg Havn uden at være overtaget af Tyskerne og med dets civile Fører om Bord.

j. Horsens. (P. 24).

P. 24 var stationeret i Horsens som Bøjefartøj for MS. 2. Den 28. August Kl. 00.30 modtog Kutterens Fører af Chefen for MS. 2 Ordren om $^1/_4$ Times Varsel og »omtrent skærpet Beredskab«, hvorefter begge Fartøjers Besætninger inddeltes med Henblik paa Kvartersvagt og bevæbnedes med Revolver.

Efter Minestrygning den 28. August afgik MS. 2 til København og P. 24 returnerede til Horsens.

Da Føreren ikke vidste, om Landlov kunde gives, konfereredes telefonisk med Føreren af P. 3 i Vejle, og det aftaltes at nægte Landlov indtil videre.

Den 28. August Kl. 16.00 indløb Søværnskommandoens Ordre om Inddragelse af Landlov.

Der udsattes Vagtpost og Aarvaagenhed indskærpedes. Der lyttedes konstant efter Lyngby Radio.

Den 29. August Kl. 03.45 kom ifølge Førerens Rapport »2 Mand slentrende hen over Kajen for at slaa en Sludder af med Vagten. Da Vagten vilde beordre de to Mand til at forsvinde, fik han en Maskinpistol i Maven og Ordre til at holde Mund.«

Samtidig kom 12—16 tyske Soldater til Stede og gik straks om Bord. Nogle truede Føreren med en Maskinpistol, stukket gennem en Ventilationsaabning i Lukafdøren, andre trængte ind i Mandskabsbeboelsen. Føreren overgav sig, og hele Besætningen blev derefter ført op paa Kajen og paa en Lastbil transporteret til Horsens nye Statsskole for Internering.

Inden Bortkørslen bemærkede Føreren en Afdeling geværbevæbnede tyske Soldater samt en Maskinkanon paa Kajen.

k. Køge Bugt. (MS. 3).

MS. 3 var den 28. August paa Vej fra Hundested til Køge i Henhold til Ombaseringsplanen, jvfr. Bilag 9, med planlagt Ophold paa Holmen undervejs. Minestrygeren indgik til Holmen den nævnte Dag Kl. 18.45.

Ved Samtale med Officerer fra Minestrygeren »Søbjørnen« modtog Chefen Underretning om, at man gjorde klar til at sænke Skibene paa Holmen, men at der endnu ikke forelaa nogen Ordre derfor. Chefen besluttede derefter at forsætte mod Køge og afgik gennem Sorte Rende.

Kl. 22.50 ankredes ca. 3 Sml. SSE. for Køge. Lyngby Radio aflyttedes Natten igennem.

Den 29. August Kl. 05.30 observeredes Blink-Signaler fra en tysk Minestryger. Chefen gav Ordre til Letning, men samtidig kom to kampklare tyske Minestrygere paa 6—800 t op langs Siderne, en om Styrbord og en om Bagbord, Afstand ca. 50 m.

I en Motorbaad fra den tyske Førerbaad (Flotillebaad) ankom en Løjtnant og 12 Mand, bevæbnet med Maskinpistoler og Haandgranater m. v. Løjtnanten meddelte, at han havde Ordre til at besætte MS. 3 og spurgte, om der vilde blive ydet Modstand. Hertil svaredes benægtende.

Besætningen blev derefter samlet paa Mandskabsbanjerne, medens Chefen under Bevogtning opholdt sig paa Dækket.

Kl. 07.00 afhentedes Chefen til den tyske Flotillechef og modtog her Underretning om, at han betragtedes som Krigsfange.

Efter atter at have været om Bord i MS. 3 førtes Chefen om Bord i den anden tyske Minestryger og herfra atter Kl. 10.30 til den tyske Flotillebaad, som i Mellemtiden var indgaaet til Køge.

Det meddeltes her Chefen, at han ikke maatte sætte sig i Forbindelse med MS. 3's Besætning.

Kl. 14.00 førtes Besætningen, medbringende alle personlige Ejendele, til Svæveflyvelejren ved Køge.

Den 30. August Kl. 07.00 førtes MS. 3 under tysk Flag og med tysk Besætning til København (sammen med K. 9 og P. 33).

Samme Dag Kl. 13.30 overførtes Chefen til Internering paa Søofficersskolen.

l. Køge. (P. 33).

Den 29. August Kl. 07.00 landsattes fra to tyske Minestrygere udenfor Havnen (de samme, som er nævnt under Omtalen af K. 9 pag. 218 og MS. 3 ovenfor) en Deling paa ca. 20 Mand, anført af en Løjtnant. Tyskerne besatte i Køge Havn P. 33.

Der var af Kutteren udsat en revolverbevæbnet Skildvagt, men denne gjorde ikke Modstand, henset til den tyske Styrkes store Overlegenhed.

Føreren blev gjort bekendt med, at alle om Bord var Krigsfanger, og afleverede efter tysk Forlangende Fartøjets Vaaben og Ammunition.

P. 33 førtes udenfor Havnen, hvor den fortøjedes paa Siden af K. 9. Begge Fartøjer førtes senere atter ind i Havnen tillige med MS. 3.

Besætningen interneredes i Svæveflyvelejren, hvorfra Føreren den 30. August overførtes til Søofficersskolen paa Holmen.

P. 33 førtes den 30. August Kl. 07.00 sammen med K. 9 og MS. 3 til København.

m. Mariager. (P. 15).

Efter at MS. 7 den 28. August Kl. 17.00 var afsejlet fra Mariager mod Rudkøbing i Henhold til Ombaseringsplanen for Minestrygerne, Bilag 9, var P. 15 eneste Orlogsfartøj i Havnen. Kl. 17.00 modtoges fra Efterretningsstationen Søværnskommandoens Ordre vedrørende Inddragelse af Landlov; der blev derefter udsat en Vagtsmand.

Den 29. August Kl. 04.00 gik Vagtsmanden ned om Læ for at lytte efter Lyngby Radio.

Faa Minutter efter hørtes Støj paa Dækket, og inden Føreren og Vagtsmanden naaede op, var Fartøjet besat af tyske Soldater. Føreren, som var ubevæbnet, blev beordret til at forholde sig roligt, da han ellers vilde blive skudt.

Besætningen blev samlet paa Dækket og afgik siden til Internering paa Byens Afholdshotel.

Tyskerne modtog Fartøjets Pengekasse, Vaaben og Ammunition.

Besætningen overførtes den 5. September til Holmen.

n. Masnedsund. (P. 29).

Den 28. August Kl. ca. 15.00 modtoges i P. 29, som da laa i Masnedsund, Søværnskommandoens Ordre vedrørende Inddragelse af Landlov.

Der udsattes derefter revolverbevæbnet Skildvagt.

Fartøjet skulde den 29. August Kl. 07.00 afgaa til Svendborg for at komme paa Bedding.

Kort før dette Tidspunkt forsøgte Føreren at opnaa Telefonforbindelse med København, hvilket viste sig umuligt, og han fik da af en Kystbetjent Oplysning om, at alle danske Befalingsmænd, som boede i og ved Vordingborg, i Løbet af Natten var blevet afhentet af tyske Militærpatrouiller. Føreren besluttede at blive i Havnen og uddelte Revolvere og Ammunition til Besætningen.

Efter at have hørt Bekendtgørelsen om Undtagelsestilstand i Radioudsendelsen Kl. 09.00, hvori anførtes, at alle Myndigheder og Institutioner skulde vedblive at fungere, besluttede Føreren dog at tiltræde Sejladsen til Svendborg.

Efter at den tyske militære Vagt paa Masnedsundbroen havde nægtet at aabne Broen for P. 29's Passage, henvendte Føreren sig telefonisk til den tyske Garnisonskommandant i Vordingborg. Denne erklærede, at Broen under ingen Omstændigheder vilde blive aabnet, men henviste til at gaa E. og S. om Masnedø.

P. 29 afgik derefter Kl. 09.15 som ovenfor anført og fortsatte gennem Smaalandsfarvandet og Omø Sund til Store Bælt. Midt i Store Bælt passerede en nordgaaende tysk Torpedobaad Kutteren. Denne fortsatte Sejladsen, men Kl. 15.00, da Kutteren befandt sig $^3/_4$ Sml. E. for Kobberdyb, hørtes en Detonation og samtidigt rejste en Vandsøjle sig ca. 15 m foran for Fartøjet. Der stoppedes og samtidigt observeredes, at Torpedobaaden stævnede mod Kutteren med høj Fart.

Føreren tilintetgjorde nu fortrolige Skrivelser.

Torpedobaaden løb paa Siden af Kutteren, som straks besattes af bevæbnet Mandskab, og den militære Besætning førtes om Bord i Torpedobaaden (T. 18), hvor i Forvejen befandt sig »Hvidbjørnen«s Officerer.

P. 29 blev af Tyskerne ført til Korsør. Besætningen interneredes i Taarnborglejren. Da Føreren nogle Dage senere havde Lejlighed til at komme om Bord i P. 29, var alt af Værdi i Fartøjet fjernet.

o. Nakskov. (P. 28).

Den 29. August befandt P. 28 sig alene i Nakskov, efter at MS. 5 den foregaaende Dag var afgaaet til Nyborg.

Den 29. August Kl. 08.30 gjordes klar til at gaa ud af Havnen, men netop som Motoren blev startet, indfandt den tyske Havnekaptajn sig med nogle bevæbnede Soldater og opfordrede Føreren til at aflevere Fartøjets Vaaben.

Da Modstand skønnedes unyttig, blev Opfordringen efterkommet, og Havnekaptajnen meddelte derefter, at Besætningen var at betragte som Fanger om Bord. Paa Kajen udstilledes tyske Poster.

Den 30. August Kl. ca. 14.00 ankom en tysk Minestryger, som gik paa Siden af P. 28. Føreren af Kutteren og den øvrige Besætning førtes som Krigsfanger om Bord i det tyske Skib, hvor de anbragtes om Læ. Minestrygeren afgik derefter mod Korsør, fulgt af P. 28, i hvilken befandt sig den civile Fører og en tysk Besætning.

Ved Udsejling af Nakskov Fjord tog Kutteren Grunden, men blev atter bragt flot af Bugserbaaden »Activ« (E. M. Svitzer's Bjergningsentreprise), som tilkaldtes fra Nakskov.

Efter Ankomst til Korsør den 31. August Kl. 01.00 interneredes Besætningen i Taarnborglejren. Den civile Fører blev samme Dag frigivet.

p. Nykøbing F. (P. 13 og P. 20).

I Henhold til Ombaseringsplanen for Minestrygerne, Bilag 9, var P. 13 og P. 20 den 28. August ankommet til Nykøbing F., henholdsvis fra Masnedsund og fra Bandholm.

Indførelse af militær Undtagelsestilstand erfaredes gennem Pressens Radioavis den 29. August om Morgenen, og Kl. ca. 09.00 meddelte den tyske Havnekaptajn, at Fartøjerne ikke maatte forlade Havnen.

Kl. ca. 18.00 ankom en Bil med tyske Officerer til Havnen. Bilen fjernede sig atter, men Havnepladsen blev kort efter ryddet af dansk Politi. Føreren for P. 13 bestemte sig nu til at brænde en Del fortrolige Sager. Føreren for P. 20 var paa dette Tidspunkt gaaet i Land, men kom, efter i Byen at være underrettet om, at en tysk Aktion mod Fartøjerne forestod, atter tilbage til Kutteren.

Kl. ca. 19.00 ankom en Deling tyske Soldater samt en dansk Politistyrke. En tysk Officer forlangte Udlevering af Vaaben og Ammunition, hvilket fandt Sted, og Besætningerne transporteredes derefter til Internering paa Soldaterhjemmet i Vordingborg.

Førerne for de to Kuttere overførtes den 8. September til Søofficersskolen paa Holmen.

q. Randers. (P. 1 og P. 17).

De to Fartøjer, af hvilke P. 17 tjente som Bøjefartøj for P. 1, laa fortøjet paa hver sin Side af P. 1's Minestrygningsmagnet.

Søværnskommandoens Ordre om Inddragelse af Landlov var modtaget den 28. August; den opfattedes som en Sikkerhed imod, at danske Orlogsgaster indblandedes i Uroligheder i Land, og der etableredes ikke forstærket Vagt.

Den værnepligtige Vagtsmand observerede den 29. August Kl. 03.00, at Fartøjerne blev belyst med kraftige Lygter fra en i Havnen udmundende Gade. Han antog, at det var Politi, som inspicerede, og foretog sig intet.

Kl. ca. 03.45, da Vagtsmanden var gaaet om Bord i P. 17 for Udpurring af sin Afløser, trængte 25—30 tyske Soldater sig om Bord. Vagtsmanden varskoede Føreren for P. 1 og trak sin Revolver, men da han kom op paa Dækket blev Revolveren revet fra ham, før den kunde anvendes, og han blev overmandet.

Føreren for P. 1 kom ligeledes paa Dækket, men saa ingen Mulighed for at sætte sig til Modværge. Tyske Soldater truede gennem Lukafdøren og Skylightet Føreren af P. 17 med Haandskydevaaben; han fandt det derfor ugørligt at faa fat i sin Revolver, men det lykkedes ham dog at komme paa Dækket og faa den ledende tyske Officer i Tale.

Denne meddelte, at han havde Ordre til at forlange alle Vaaben udleveret og til at internere Besætningerne.

Efter Samraad mellem Førerne opfyldtes Kravet om Aflevering af Vaaben, hvorefter Besætningerne blev samlet, og under Bevogtning marcherede de til Torsgades Kaserne. Fra denne overførtes alle kort efter til Dragonkasernen paa Mariagervej. De civile Førere hjemsendtes. Besætningerne overførtes den 10. September til Internering paa Holmen.

r. Rudkøbing. (MS. 9, P. 14 og P. 19).

Den 29. August Kl. 05.55 opnaaedes Telefonforbindelse med det sømilitære Distrikt Fyn, som meddelte, at Situationen var meget alvorlig, at en Aktion var iværksat mod Hær og Flaade, og at der var erklæret Undtagelsestilstand. Til Slut blev der raabt ind i Telefonen: »Pas paa ikke at blive besat«. Derefter underrettede Chefen for MS. 9 Førerne for P. 14 og P. 19 om Situationen og meddelte dem, at han agtede at søge at naa til Sverige med MS. 9.

MS. 9 afgik straks efter og naaede svensk Territorium samme Aften, idet den gik gennem Klørdyb og Syd om Gedser. Minestrygeren gik næste Formiddag ind i Trelleborg Havn.

Førerne for P. 19 og P. 14 besluttede ogsaa at sejle til Sverige, og da MS. 9 var afgaaet, afsejlede Kutterne Kl. 06.40 fra Rudkøbing mod Klørdyb og videre Syd om Langeland.

I Nærheden af Gulstav observeredes en tysk Torpedobaad og et Vagtskib i ca. 4 Sml. Afstand. Kutterne gik paa Siden af hinanden under Land for at drøfte Situationen og eventuelt indhente Oplysninger i Land; men kort efter stod Torpedobaaden og en Motorbaad fra Vagtskibet ned mod Fartøjerne. Bevæbnet Mandskab fra Motorbaaden kom om Bord. Føreren for P. 19 naaede forinden at kaste Ammunition og fortroliger Sager overbord.

Kutterne blev med tysk Bevogtningsmandskab ført til Vagtskibet og af dette samme Eftermiddag slæbt til Korsør, hvor Besætningen intreneredes i Taarnborglejren.

s. Skelskør. (MS. 1).

MS. 1 var den 28. August paa Vej fra Køge til Korsør. Da Fartøjet, efter at have passeret Agersøsund, kom ud i Store Bælt, bestemte Chefen sig til at anløbe Skelskør paa Grund af høj Sø i Bæltet.

Efter Ankomsten hertil (Kl. 20.25) meldtes Indlægning og samtidig modtoges Meddelelse om, at al Landlov var inddraget.

Den 29. August Kl. ca. 06.00 modtoges fra Politiet Underretning om de stedfundne Begivenheder i København og Sorgenfri, herunder om Erobringen af Minestrygerne i Korsør, og Fartøjet afgik derefter straks til Agersø Havn med Ankomst hertil ca. Kl. 07.00.

I Løbet af Dagen blev Skibets Udseende ændret ved Tjæring af Skibssider og Skorsten, Fjernelse af Masten og Overdækning af 20 mm-Kanon og Rekylgevær. Om Eftermiddagen hørtes Skydning ude fra Store Bælt, og fra et højt Punkt paa Agersø observeredes Sænkningen af »Hvidbjørnen« Syd for Sprogø, ligesom »Ingolf« observeredes med Slagside.

Ved Mørkets Frembrud Kl. 21.20 afgik Fartøjet fra Havnen og stod blændet S. paa i Store Bælt og videre S. om Lolland og Falster.

Ved Dagens Frembrud den 30. August befandt MS. 1 sig ved Gedser og naaede herfra, skjult af Regndis, til Hesnæs Havn, uden at blive observeret af en udfor Grønsund patrouillerende tysk Torpedobaad.

Kl. 07.30 fortøjedes i Hesnæs Havn.

Kl. 23.20 afgik MS. 1 fra Hesnæs uden at blive observeret af den tyske Torpedobaad. Vejret klart, senere overtrukket med Regnbyger.

Den 31. August Kl. 05.45 var Minestrygeren udfor Trelleborg, hvor Vagtskibet anmodedes om Tilladelse til at gaa ind i Havnen. Blev ledsaget ind af en svensk Vedetbaad.

t. Svendborg. (P. 35).

P. 35 var indtil den 28. August Bøjefartøj for MS. 9 og var sammen med dette Fartøj den 18. blevet forlagt fra Svendborg til Rudkøbing. Den 28. August afgik P. 35 atter til

Svendborg for at tjenstgøre som Depechebaad mellem Chefen for det sømilitære Distrikt Fyn og Kadetdelingen.

Den 29. August Kl. ca. 05.20 beordredes Fartøjet af Distriktet til at afgaa til Broen ved Christiansminde, hvorfra det to Gange overbragte Oplysninger fra Distriktschefen til Kadetdelingen.

Efter Delingens Afgang Kl. 08.03 gav Distriktschefen Fartøjet fri Manøvre, idet han tilføjede, at Chancen for at naa Sverige næppe var stor.

Efter at Fartøjets Fører iført civil Paaklædning havde begivet sig til Svendborg og der været Vidne til Garnisonens Afvæbning, besluttede han dog at forsøge Sejlads til svensk Omraade, og P. 35 afgik derfor Kl. 12.30, stod Syd paa og videre gennem Klørdyb.

Efter Passage af Kelds Nor observeredes en tysk Torpedobaad, et Vagtskib og to danske P-Kuttere (P. 14 og P. 19). P. 35 forsøgte at naa tilbage til Klørdyb, men Torpedobaade nærmede sig nu med høj Fart og løb paa Siden af Kutteren. En Prisebesætning kom om Bord, bevæbnet med Automatvaaben, og Kutteren beordredes til at følge Torpedobaaden.

Efter en Undersøgelse om Bord blev Kutteren, stadig med tysk Vagt om Bord, sendt Nord paa til Korsør.

Efter Ankomst til denne Havn interneredes Besætningen i Taarnborglejren.

u. Vejle. (P. 3 og P. 23).

Den 29. August Kl. 04.00 ankom tyske Soldater til Kajen i Vejle Havn, hvor P. 3 og P. 23 laa fortøjet. En Officer forlangte at tale med Føreren for P. 3, og da denne kom til Stede, overgav den tyske Officer ham den trykte Bekendtgørelse om Indførelse af Undtagelsestilstand i Danmark.

Endvidere meddelte Officeren, at han havde Ordre til at forlange Fartøjernes Vaaben udleveret og Besætningerne anbragt i Land.

Føreren for P. 3 protesterede, idet han henviste til, at han ikke fra Søværnskommandoen havde modtaget nogen Ordre i den nævnte Retning. Den tyske Officer svarede, at det hele sandsynligvis kun ville vare et Par Dage, og at Fartøjerne ikke vilde blive rørt, men kun stillet under tysk Bevogtning. Under Hensyn til den betydelige tyske Overmagt — begge Fartøjer var omringet fra Landsiden — indvilligede Føreren dog i at aflevere Vaabnene, ligesom der blev givet Besætningen Ordre til at stille paa Kajen.

Efter Opfordring af den tyske Officer ledsagede Føreren for P. 3 ham derpaa om Bord i P. 23, hvor Føreren, efter at have læst Proklamationen, ligeledes lod Vaabnene aflevere og Besætningen stille i Land.

Førere og øvrige Besætningsmedlemmer fra de to Kuttere holdtes derefter interneret i Vejle indtil den 11. September, de menige ved det tyske Feldgendarmeri og de to Officerer paa Hotel »Vejle«.

v. Hundested. (P. 31).

Hele Natten mellem den 28. og 29. August lyttedes efter Lynby Radio, men der hørtes intet. Den 29. August Kl. 07.00 meddelte en Kystbetjent Føreren, at han havde hørt Rygter om Kamphandlinger paa Holmen og andre Steder i København. Motoren startedes. Kl. 07.35 overbragte den samme Betjent følgende Melding: »at der i Nattens Løb var udlagt et Minefelt, hvis nærmere Position ikke i Øjeblikket kunde oplyses. Under Hensyn hertil er al Sejlads fra Hundested Havn og Isefjorden iøvrigt forbudt indtil nærmere Oplysning om Minefeltet kan gives.«

Denne Melding var afgivet i Politivagten Kl. 07.30 af den tyske Værnemagt.

Kort efter observeredes »Niels Iuel« komme op Syd fra (jvfr. Afsnit XIII a), og Føreren bestemte sig til at løbe ud, naar den passerede Hundested Havn.

Kl. 08.15 bragte den føromtalte Betjent følgende Melding: »Telefonisk Meddelelse fra Viceadmiral Vedel, København, til Kystbevogtningen, Hundested. Kl. ca. 08.00 meddelte Viceadmiral Vedel, at Orlogskaptajn Pontoppidan vilde ankomme til Hundested ombord i en tysk Vandflyvemaskine. Orlogskaptajnen skulde bringes ombord i »Niels Iuel«, og han anmodede om at sørge for, at en af Marinens Patrouillebaade var klar til at sejle Orlogskaptajnen ud til »Niels Iuel«.«

Kl. 08.30 var »Niels Iuel« næsten tværs af Hundested Havn, og P. 31 løb ud og gav pr. Haandflagsignal den førnævnte Melding om den af den tyske Værnemagt omtalte Minespærring samt pr. Raaber Meldingen om Orlogskaptajn Pontoppidans Sendelse. Derpaa gik P. 31 paa Prajehold af Fyr- og Vagervæsenets Inspektionsskib »Absalon«, der laa til Ankers ved Isefjordens Indløb, og meddelte Oplysninger om den udlagte Minespærring, og at Udsejling var forbudt, fordi Føreren den foregaaende Aften havde faaet Oplysning om, at »Absalon« vilde afsejle den 29. Kl. 09.00.

Derefter løb P. 31 ind i Hundested Havn for at give K. 7, der netop var løbet ind i Havnen fra Patrouille ved Rørvig, Meddelelse om de modtagne Meldinger. Straks efter at P. 31 var kommen ind i Havnen observerede den det første Bombeangreb mod »Niels Iuel«, hvorfor Kutteren straks løb ud for eventuelt at yde Hjælp. Lige udenfor Havnen strøg to Luftfartøjer hen over P. 31 og afgav hver en Salve med Maskinskyts, hvoraf et Projektil ramt P. 31. Da Føreren nu indsaa det for umuligt at fortsætte, gik han igen i Havn og lagde sig lige indenfor Havnemundingen.

Paa dette Tidspunkt kom P. 37 (der var underlagt »Niels Iuel«) ogsaa ind i Hundested Havn. Det observeredes nu, at en Vandflyvemaskine kredsede over Lynæs, og da Føreren af P. 31 formodede, at det var den Maskine, der skulde bringe Orlogskaptajn Pontoppidan til Hundested, afgik P. 31 straks for at tage Orlogskaptajnen om Bord. Maskinen gik ned paa Vandet mellem Kulhus og Lynæs. Ved P. 31's Ankomst til Flyvemaskinen var Orlogskaptajn Pontoppidan allerede med en Gummibaad sat ind til Lynæs Havn og derfra pr. Motorcykle befordret til Hundested.

Kl. 10.20 afgik P. 31 fra Lynæs efter forgæves at have søgt Telefonforbindelse med Lynæs Batteri. Kl. 11.00 løb Kutteren atter ind i Hundested Havn. Imidlertid havde K. 7 bragt Orlogskaptajn Pontoppidan ud til »Niels Iuel«, hvorefter den returnerede til Hundested Havn.

Kl. 13.25 løb to tyske Hurtigbaade ind i Havnen og besatte Kutteren. Motoren blev gjort ubrugelig af Tyskerne. Om Aftenen blev P. 31 fortøjet paa Siden af en tysk Minestryger, og næste Morgen Kl. 06.00 blev den slæbt til Helsingør sammen med K. 7. Ankom til Helsingør ca. Kl. 15.00, hvorefter Besætningen interneredes paa Kronborg, idet dog Føreren fik Lov til at gaa efter at have afgivet Æresord paa ikke at ville flygte til Sverige eller foretage sig Handlinger imod den tyske Værnemagt.

For samtlige P-Kuttere kan anføres, at medens den militære Besætning blev interneret, blev de civile Besætningsmedlemmer alle frigivet, for nogles Vedkommende efter kortere Tids Internering.

XIV. Skoledelingen.

fra den 28. August Kl. 18.00.

(»Ingolf«, »Hvidbjørnen« samt Øvelseskutterne »Thyra« og »Svanen« og Dampbaad A.).

Den 29. August Kl. 06.00 ankom til »Ingolf« en Jolle fra Troense Lodseri med en Meddelelse fra Chefen for det sømilitære Distrikt Fyn om, at Situationen var forværret. Omtrent samtidig kom P. 35 paa Siden (jvfr. pag. 239) ligeledes med en Meddelelse fra Distriktschefen. Meddelelserne gik ud paa, at »saa vidt man vidste, havde Tyskerne i Nattens Løb forsøgt et militært Kup overalt i Landet. Forbindelsen med København var afbrudt, men man vidste, at der kæmpedes ved Ringe, og at der havde været kæmpet i København. Tysk Militær var rykket til Svendborg i Biler.«

Der etableredes straks Klart Skib i Delingen, og en Konference fandt Sted mellem Delingschefen (Chefen for »Ingolf«) og Chefen for »Hvidbjørn«.

Endvidere afholdtes i »Ingolf« et Skibsraad, hvorved Delingschefen redegjorde for de foreliggende Meddelelser og gjorde sig bekendt med Officerernes Opfattelse af de foreliggende Muligheder. (Referatet af Forhandlingerne i Skibsraadet er tilintetgjort).

Delingschefen besluttede sig derefter til først at indhente fornyede Oplysninger om Situationen fra Distriktschefen, særlig om, hvilken Skæbne der var overgaaet Garnisonen i Svendborg, samt om Forholdene i Korsør og Nyborg, idet det i Henhold til tidligere trufne Aftaler med Hærens Myndigheder paa Fyn var Hensigten at yde størst mulig gensidig Assistance.

Iøvrigt var det Delingschefens Hensigt at forsøge at naa til Sverige med de to Inspektionsskibe.

P. 35 sendtes tilbage til Christiansminde for hos Distriktschefen at indhente yderligere Oplysninger om Forholdene.

Under Kutterens Fravær i dette Ærinde udgaves Ordre til Føreren for Kutteren »Thyra« om at afgaa sammen med Kutteren »Svanen« og Dampbaad A. og søge nærmere Forholdsordre hos Chefen for det sømilitære Distrikt Fyn. Saafremt ingen anden Ordre kunde erholdes, vilde Kutterne være at oplægge ved Troense eller ved Blaaby, hvor Mulighederne for en saadan Oplægning var undersøgt den 28. August. Dampbaad A. skulde fortøjes ved Broen ved Valdemar Slot.

Kl. ca. 07.35 returnerede P. 35 og afgav fra Distriktschefen følgende Meddelelse: »Tysk Militærkommandant meddeler til Chefen for Jydske Division: General v. Hanneken har overtaget militært Styre i Danmark og erklæret Danmark i Undtagelsestilstand. Alle danske Tropper skal afvæbnes af dertil udkommanderede Tropper. Chefen for Jydske Division meddeler til Garnisonen i Svendborg: Afvæbning skal foretages uden at Modstand ydes.« Distriktschefen tilføjede: »Ingen Ordre er modtaget fra Søværnskommandoen«.

Efter Modtagelsen af denne Underretning, som gennem Raaber meddeltes Chefen for »Hvidbjørnen«, lettede Delingen Kl. 07.40 og stod rundt Thurø Rev Nord paa i Store Bælt. Fart Kl. 07.40—08.02: 8 Knob. Kl. 08.03—09.25: 10 Knob.

Til Belysning af Delingschefens Syn paa den foreliggende Situation anføres følgende Uddrag af sammes Rapport.[1])

»Efter nogen Tids Uro syntes Forholdene henimod Ugens Slutning at være ved at trække sig i Lave, idet der dog stadig forhandledes, jvfr. Søværnskommandoens Ordre af 28. August Kl. 16.20, samt Udeblivelse af Radiomeddelelse om Undtagelsestilstand. Søndag den

[1]) Rapporten udfærdiget under Internering paa Holmen den 11. September 1943.

29. om Morgenen: Rygter om forskellige Uroligheder i Nattens Løb, ingen Meddelelser fra Garnisonerne og ingen Meddelelse om, hvad der var foretaget i Korsør og Nyborg. Derimod en positiv Meddelelse fra General v. Hanneken til Chefen for Jydske Division om, at danske Tropper skal afvæbnes, samt Chefen for Jydske Divisions Ordre til Svendborg Garnison om Afvæbning uden Modstand.

Jeg skal her tilføje, at jeg fra en Samtale med General Knudtzon vidste, at hvis en lignende Situation som den foreliggende opstod, vilde der kun blive kæmpet indtil Materiellet var ødelagt.

Det maatte derfor anses som det sandsynligste, at *enten* var Landet som Helhed i tysk Vold efter en forudfattet Plan, som en dansk Regering med eller mod sin Vilje havde maattet acceptere, *eller* ogsaa, at der var sket forskellige Voldshandlinger i Nattens Løb, som en ansvarlig dansk Regering forsøgte at forhandle sig til Rette om.

I begge Tilfælde syntes Kamp til det yderste ikke at tjene noget Formaal, men kunde maaske langt snarere forværre en vanskelig Situation.

Det første Alternativ syntes mig at være det *sandsynligste*, hvorfor jeg allerede paa daværende Tidspunkt havde været berettiget til at give Ordre til at sænke »Hvidbjørnen« og »Ingolf«.

Naar jeg alligevel ikke udgav denne Ordre, saa var det, fordi jeg ikke vilde undlade at forsøge den Chance, hvor ringe den end maatte forekomme mig, at naa svensk Territorium. Vejen op gennem Store Bælt forbi Korsør og gennem Netspærringen ved Sjællands Rev forekom mig straks haabløs, derimod var der en ringe Mulighed for at komme sønden om gennem Grønsund. Dette afhang i første Omgang af, om man nogenlunde ubemærket kunde slippe ind i Smaalandsfarvandet; mislykkedes dette Foretagende, var der kun tilbage at sænke Skibene, men dette kunde lige saa vel gøres i Store Bælt som i Lunkebugten.«

Efter at have passeret Thurø Rev stod Delingen N. paa ad Tvangsruten, stod gennem Kobberdyb Kl. 09.25 — 09.45 og fortsatte E. paa mod Fyrskibet ved Vengeance Grund.

Af Hensyn til Minefaren stod Skibene i Nærheden af det ovennævnte Fyrskib SE. i, og kom derefter ned i den strøgne Rende, hvor en tysk Minestryger M. 13, der skulde passeres, Kl. 10.17 hejste Signalet W. Y.: »Stop Deres Maskine øjeblikkelig«. Delingschefen havde i Forvejen bestemt, at der, saafremt Skibene blev stoppet undervejs, skulde svares, at man efter Ordre fra København hurtigst muligt skulde afgaa dertil, og at denne Ordre saa vidt vidstes var udgivet i Forstaaelse med de tyske Myndigheder i København. I Overensstemmelse hermed paabegyndtes Afgivelsen af en saadan Meddelelse, hvortil de nødvendige Flagsignaler forud var klargjort. Den tyske Minestryger hejste imidlertid (ca. Kl. 10.28) Signalet »Jeg vil sende en Baad«, hvorefter Signalering fra dansk Side blev afbrudt.

Kl. 10.36 signalerede »Ingolf« til »Hvidbjørnen« med Blink: »Ødelæg fortrolige Papirer«.

»Ingolf«.

For at sandsynliggøre Paastanden om, at man efter Ordre var paa Vej til København, blev Kanonerne i »Ingolf« drejet langskibs; i den tyske Minestryger holdtes Kanonerne skudklare.

Et Fartøj fra Minestrygeren kom nu paa Siden af »Ingolf«. Delingschefen iagttog, at Fartøjets relativt store Besætning var stærkt bevæbnet, men hans Opmærksomhed var væsentligt rettet mod Minestrygeren, som han ansaa for at udgøre den største Fare. Samtidig haabede han paa Muligheden af at kunne forhandle med Fartøjets Fører, naar denne var kommet om Bord, og regnede med, at det kritiske Øjeblik vilde indtræde, naar Fartøjet atter satte af fra »Ingolf«, eventuelt med et negativt Svar.

Delingschefen anfører videre i sin Rapport:

»Det stod mig ligeledes klart, at forsøgte »Ingolf« og »Hvidbjørnen« at tiltvinge sig Passage med Magt, hvad der med Hensyn til den artilleristiske Overlegenhed, disse Skibe besad, sikkert havde ladet sig gøre, saa var Spillet tabt. Den eneste Chance, hvor ringe Muligheden end maatte anses for at være, laa i at forsøge at forhandle sig til Rette.

Jeg havde imidlertid bedømt Situationen forkert, thi i næste Øjeblik stod en tysk Officer — Oberleutnant Mickz — paa Broen og med en Revolver pegende paa mig gav han mig en kort Meddelelse, som jeg imidlertid maatte bede ham gentage, da jeg absolut intet kunde forstaa heraf, grundet paa at han var meget ophidset og talte meget hurtigt.«

Medens dette Optrin fandt Sted paa Broen, blev Orlogsflaget nedhalet og det tyske Krigsflag hejst af tyske Matroser, og den danske Besætning blev afvæbnet.

Klokken var da 10.35, og Delingen befandt sig paa dette Tidspunkt E. for Vengeance Grund. Af Maskinmesterens Rapport fremgaar, at »Ingolf«s Maskine var stoppet i Tiden Kl. 10.20 til 10.27. Derefter gik Maskinen atter an, indtil der Kl. 10.30 blev slaaet Stop. Kl. 10.34 meddeltes fra Broen: »Vi kommer til at ligge stoppet i nogen Tid.«

Kort efter, at Flaget var blevet nedhalet i »Ingolf« iagttoges, at det tyske Krigsflag ogsaa hejstes i »Hvidbjørnen«. Delingschefen fremførte overfor den tyske Søofficer, at Delingen var beordret til at gaa til København, ligesom han nedlagde Protest overfor Tyskernes Optræden om Bord i Skibet. Det stod Delingschefen klart, at det eneste, der nu var tilbage at gøre, var at redde Besætningen og sænke Skibet. Medens dette forberedtes, blev Besætningen sendt ned for at skaffe.

Kl. 10.47 fortsatte Skoledelingen med 8 Knobs Fart i Kølvandsorden med den tyske Minestryger i Spidsen, Kurs mod Korsør.

Bomben til Skibets Sænkning var ved klart Skibs Etablering Kl. 06.00 som forud bestemt blevet anbragt i Styremaskinrummet. Sænkningen af Skibet var tænkt foretaget dels ved Brug af Bomben, dels ved Fyldning af Maskinrummet efter Fjernelse af Dækslet over Cirkulationspumpen. Fyldning af Maskinrummet var paa denne Maade imidlertid umuliggjort derved, at 1 tysk Underofficer og 3 menige tyske Soldater havde taget Opstilling i Maskinrummet, og 3 menige Soldater tog Post oppe i Maskincasingen, hvorfra Maskinbesætningen nøje overvaagedes.

Næstkommanderende besluttede derfor at flytte Bomben til 1. Maskinmesters Lukaf agten for Skoddet til Maskinen, for at den ved sin Eksplosion kunde slaa Hul i Maskinskoddet samtidig med, at den slog gennem Skibssiden. Samtidig blev Maskinbesætningen instrueret om at 4 Ring paa Ringeapparatet til Maskinen var Signal til, at Urværket til Bomben blev sat i Gang. Endvidere blev der udgivet Ordre om Fyldning af Ammunitionsmagasinerne og Kedelrummet.

Kl. 11.35 gav Chefen Næstkommanderende Ordre til at sænke Skibet, og Kl. 11.40 blev der fra Broen givet det aftalte Signal. Tre Minutter efter igangsattes Sprængbombens Urværk.

Der gik nogen Tid inden Fyldningen af Skibet blev mærkbar; men efterhaanden fik Skibet saa megen Slagside til Bagbord, at Tyskerne blev opmærksom herpaa.

I Maskinrummet steg Vandet hurtigt til over Dørkpladerne, og Trykket paa Kedlerne faldt.

Næsten hele Besætningen blev kommanderet agter ud paa Hoveddækket, hvor den var dækket af Rekylgeværer, der var opstillet baade om Styrbord og om Bagbord. Samtidig truede den tyske Søofficer paa Broen Chefen med Revolver og beordrede ham til at standse

Fyldningen. Chefen svarede, at da han var sat fra Bestillingen og ikke kunde komme i Forbindelse med Maskinen, hvor der var tysk Vagt, maatte den tyske Søofficer selv foretage det fornødne.

Samtidig kom der fra den tyske Minestryger saalydende Signal: »Hvis Fyldningen ikke stoppes straks, vil Skibet blive beskudt, og der vil ikke blive givet Besætningen Lejlighed til at benytte Fartøjerne.« Endvidere skulde der til Minestrygeren sendes 10 Kadetter som Gidsler, der vilde blive skudt, hvis Skibet sank. Denne Ordre blev dog ændret til, at der blev udtaget 10 Mand, som opstilledes paa den ene Kobryg. Der kom nu en tysk Motorbaad langs Siden med en tysk Maskinmester, som skulde assistere Tyskerne med at bringe Fyldningen til Ophør.

Minestrygeren lagde sig nu tværs om Styrbord af »Ingolf« i ca. 400 m Afstand og skød to skarpe Kanonskud, hvoraf det første slog ned ca. 25 m foran for Stævnen og det andet, hvis Nedslag ikke observeredes, formentlig blev skudt hen over Agterskibet, hvor Besætningen stod.

Med Hensyn til de Bevæggrunde, der foranledigede Chefen til at give Ordre til at stoppe Skibets Sænkning, anføres følgende Uddrag af Chefens Rapport:

»Med den Mentalitet, der blev udvist af Oberleutnanten ombord, og af de Trusler, der pr. Signal kom fra Minestrygeren, maatte jeg regne med den Mulighed, at Størstedelen af Besætningen vilde omkomme, samtidig med at »Ingolf« kæntrede, selv om de var iført Redningsveste.

Tyskernes Raseri over at blive snydt for to Priser var iøjnefaldende og har sikkert kunnet forlede dem til Handlinger af enhver Art. Jeg havde paa dette Tidspunkt set »Hvidbjørnen« synke, men kort forinden havde jeg observeret 4 Fartøjer, der laa i Skibets umiddelbare Nærhed. En tysk Jager, der i Mellemtiden var kommet op, laa i Nærheden. Nogen Ængstelse nærede jeg dog, idet jeg, kort før »Hvidbjørnen« sank, havde hørt Maskingeværsalver derfra.

Under Henvisning til ovenstaaende samt i Betragtning af Sandsynligheden for, at den Del af Besætningen — Hovedparten —, der var jaget sammen paa Agterdækket, vilde blive dræbt eller saaret, hvis Sprængbomben eksploderede lige under deres Fødder, bestemte jeg mig til at give Ordre til at desarmere Bomben, som var armeret, samt til at stoppe Sænkningen af Skibet. Dette meddelte jeg den tyske Oberleutnant«.

Skibet laa næsten med Hoveddækket i Vandlinien, da Ordren til at stoppe Sænkningen blev givet. Ledningerne fra Element til Sprængbomben, (der laa ca. $^1/_2$ m under Vand), blev revet løs, saaledes at Forbindelsen var afbrudt. Endvidere blev Vandets Indstrømning stoppet og Lænsningen paabegyndtes.

Den tyske Søofficer, der var klar over, at »Ingolf« hvert Øjeblik kunde kæntre rundt, overgav nu igen Kommandoen til Chefen og gav ham Ordre til at sætte Skibet paa Grund ved Korsør. Chefen indvilligede heri, da han mente, at her laa den sidste Chance for at faa Skibet ødelagt.

Skibet var nu naaet op paa Højde med Egholm, og Chefen bestemte sig til at sætte Skibet ind paa Landgrunden her. Men der var ikke megen Damp tilbage, fordi Brænderne til Kedlerne var bleven slukket af den tyske Besætning, da de var kommet ned i Kedelrummet, fordi den danske Fyrpladsbesætning, før den havde forladt Fyrpladsen, havde stoppet for Fødevandstilførslen for at fremkalde en Kedeleksplosion. Skibet laa derfor stille ca. 500 m fra Landgrunden. Et Kvarters Tid senere var imidlertid Dampen atter kommen op, og da det nu var lykkedes at faa det indtrængende Vand under Kontrol, sattes atter Kurs mod Korsør, Fart 10 Knob. (Maskinmesterens Rapport).

Kl. 13.45 fortøjedes Skibet, der havde stærk Slagside, i Korsør Havn. Paa dette Tidspunkt var Læsningen af Skibet endnu ikke afsluttet, idet den først afsluttedes Kl. 16.00.

Efter Fortøjningen blev Besætningen ført til Internering, først til Skolen i Teilmanns Allé og senere — samme Aften — i Taarnborglejren.

»Hvidbjørnen«.

Efter Letning fra Lunkebugten og medens Skoledelingen var under Gang i Kølvandsorden naturlig Orden Nord paa i Bæltet, sammenkaldte Chefen for »Hvidbjørnen« Besætningen og meddelte den om Situationen, at Forbindelsen med Søværnskommandoen var afbrudt, at der forsøgtes et tysk militært Kup, at der kæmpedes forskellige Steder i Landet, og at Skoledelingen havde til Hensigt at naa Sjælland for nærmere Orientering, og at der var Sandsynlighed for Luftangreb, og at det var Hensigten at forsvare sig til det yderste i Tilfælde af Angreb. Endvidere manede han dem til Ro og Koldblodighed samt paalagde enhver at gøre sin Pligt. Det bemærkes, at Skibet paa Grund af Artilleriofficerens og hele Klasse A's Afgang fra Skibet for 2 Dage siden ikke var saa vel organiseret til Kamp, som det vilde have været før denne Frakommandering.

Kort efter sammenkaldte Chefen alle Skibets Søofficerer samt Intendanten (som Sekretær) til et Skibsraad. Chefen meddelte her Skibsraadet den fortrolige og hemmelige Forholdsordre, der var modtaget fra Søværnskommandoen, jvfr. Bilag 5 a og b, samt Indskærpelsen af denne Ordre (jvfr. pag. 192). Derefter fremsatte Chefen sin Opfattelse af Situationen, og hvorledes der efter hans Mening burde handles, jvfr. Bilag 18.

Umiddelbart efter Skibsraadets Afslutning (Kl. 09.02) beordredes Næstkommanderende til at klargøre Sprængbomben, der var anbragt i forreste Ammunitionsmagasin.

Kort før Passagen af Kobberdybet beordredes Redningsvestene paa overalt Kl. 09.05.

Efter Passagen af Kobberdybet observeredes en tysk Minestryger patrouillerende ud for Indløbet til Omø Sund og en tysk Jager, der med høj Fart stod Vest paa i Færgeruten.

Da man var kommen paa Signalafstand af den tyske Minestryger observeredes følgende internationale Flag-Signaler mellem denne og »Ingolf«.

Kl. 10.17 — Den tyske Minestryger: WY (Stop Deres Maskine øjeblikkelig).

Kl. 10.21 — Den tyske Minestryger: FQI (Staa straks ind).

Den tyske Minestryger: AISM (Korsør).

Kl. 10.26 »Ingolf« til tyske Minestryger: IJV (Afgaar til —).

Kl. 10.28 — tyske Minestryger: CFP (Jeg vil sende Baad).

»Hvidbjørnen« stoppede Kl. 10.18, og medens Skoledelingen laa stoppet, observeredes, at et Fartøj med bevæbnet Mandskab blev sendt fra Minestrygeren til »Ingolf«.

Kort efter Fartøjets Ankomst til »Ingolf« modtoges — Kl. 10.36 — fra dette Skib Signalet: »Ødelæg fortrolige Papirer«, hvorefter de fortrolige Sager, der i Forvejen var samlet i Kortmappen med de fortrolige Kort, kastedes udenbords.

Derefter observeredes fra »Hvidbjørnen«, at Flaget og Delingschefstanderen i »Ingolf« blev nedhalet, og at det tyske Orlogsflag blev hejst.

Fra Chefens Rapport citeres følgende Uddrag:

»Jeg maatte i dette Øjeblik ræsonnere, at kun meget alvorlige og yderst tungtvejende Grunde havde bevirket, at Delingschefen havde ladet dette ske, og paa Trods af den ivrigste Henstilling fra Næstkommanderendes Side om øjeblikkelig at sænke Skibet og paa Trods af, at jeg, da Delingschefstanderen blev strøget, ikke længere var underlagt et højere Kommandotegn, besluttede jeg at se Tiden an og afvente det tyske Fartøj, der fra »Ingolf« var paa Vej til »Hvidbjørnen«, inden jeg foretog mig noget af afgørende Betydning.«

Fartøjet, der imidlertid var afgaaet fra »Ingolf«, lagde til paa Siden af »Hvidbjørnen«, og en halv Snes Mand — anført af en Dæksunderofficer — entrede Skibet. Føreren kom op paa Broen og meddelte Chefen, at han havde Ordre til at bringe Skibet til Korsør, at Skytset skulde uskadeliggøres, Besætningen aflevere Revolvere, det tyske Orlogsflag skulde hejses, og det danske Orlogsflag og Vimpel nedhales. Paa Chefens Bemærkning om, at han kun kunde modtage Ordre fra Søværnskommandoen eller den danske Regering, svarede Tyskeren, at disse Myndigheder eksisterede ikke mere, og at Modstand vilde være haabløs.

For at undgaa unyttig Blodsudgydelse, og da Chefen skønnede, at Dæksofficerens Udtalelse var i Overensstemmelse med den virkelige Situation, gav han de nødvendige Ordrer til Udførelse af de tyske Krav, idet det dog var hans faste Beslutning at lade Skibet sænke ved første gunstige Lejlighed, hvor dette kunde ske uden for store Tab af Menneskeliv.

Flag og Vimpel blev derefter strøget, og det tyske Krigsflag sat i Stedet.

»Hvidbjørnen« stod nu (Kl. 10.47) sammen med »Ingolf« og den tyske Minestryger, der gik forrest, Nord paa i Bæltet. Den tyske Besætning havde besat alle vigtige Steder i Skibet.

Efter nogen Tids Forløb observeredes, at »Ingolf« begyndte at faa Slagside, og at Spildedamp lukkedes ud; Chefen var nu klar over, at man forsøgte at sænke Skibet.

Kort efter stoppede »Ingolf« og ligeledes »Hvidbjørnen«. Kl. 11.45 gav Chefen Næstkommanderende Ordre til at sætte Urværket til Sprængbomben i Gang. Besætningen blev beordret til diskret og roligt at samle sig paa Agterdækket iført Redningsveste, og 1. Maskinmester fik Ordre til at faa Maskin- og Fyrpladsbesætningen op af Vejen. Rorgængeren blev i et ubemærket Øjeblik sendt ned, og nu bemærkede den tyske Dæksunderofficer, at der foregik noget unormalt i Skibet. Han spurgte Chefen, hvad der foregik, og hvorfor Besætningen gik agterud, hvortil Chefen svarede, at det vidste han ikke, han havde jo ikke Kommandoen mere, men han (Tyskeren) kunde jo selv gaa ned og se efter. Det vilde denne ikke, men da Chefen tilbød at gaa ned, blev han holdt op med Revolver, og han blev forhindret i at tage sin Redningsvest paa. Chefen foreslog, at Fartøjerne blev sat ud, men hertil erklærede Dæksunderofficeren, at enhver der forsøgte dette, vilde blive skudt.

Der var nu kun ca. 4 Minutter til Sprængningen vilde finde Sted, hvorfor Chefen i en bestemt Tone erklærede, at hvis ikke Underofficeren vilde gaa ned og undersøge Forholdene, saa vilde han (Chefen) selv gøre det, hvorpaa han vendte Underofficeren Ryggen og langtsomt gik ned fra Broen uden at der skete noget.

Paa Agterdækket var nu Størstedelen af Besætningen samlet, og Tyskerne havde samlet sig paa Agterkant af Overbygningen, hvor de stod og sigtede med deres Haandvaaben ned over Besætningen. Flagspillet agter var paa Næstkommanderendes Initiativ bleven rejst, og det danske Flag klar til at hejses. Paa Forespørgsel meddelte Næstkommanderende, at der var ca. 3 Minutter til Sprængningen, hvorefter Chefen meddelte Besætningen, at der vilde blive foretaget Sprængning af Skibet, og at Fartøjerne ikke vilde blive sat i Vandet, fordi Tyskerne vilde forhindre dette; men at alle maatte springe udenbords, naar der blev givet Ordre hertil. Besætningen raabte spontant Hurra, hvorefter det danske Flag blev hejst. Den tyske Dæksunderofficer raabte ned fra Broen og forespurgte, hvad der foregik, hvortil Chefen svarede, at i Løbet af 2 Minutter vilde Skibet være »kaput«. Underofficeren svarede »Nein, nein«, det sker ikke, hvorefter Chefen gav Besætningen Ordren til at springe udenbords. Paa denne Ordre sprang næsten hele Besætningen udenbords, idet enkelte, særlig Befalingsmænd — efter forudgaaende Ordre — forblev om Bord. Chefen selv blev tilbage paa Dækket for at afvente Bombens Eksplosion for det Tilfælde, at Bomben skulde svigte, bl. a. ogsaa for at kunne lede et eventuelt Redningsarbejde af Besætningen.

Ca. Kl. 12.00 indtraf Sprængningen. Skibet rystedes kraftigt, og løst Inventar slyngedes i Luften. Chefen sprang i Vandet fra Bagbords Side og svømmede noget væk fra Skibet. To Kvartermestre var i Gang med at sætte Bagbords Redningsbaad i Vandet, og Tyskerne satte Bagbords Hvalbaaden ud, medens Styrbords Redningsbaad allerede var i Vandet. Den var sat ud paa Næstkommanderendes Initiativ. Næstkommanderende havde ligesom Chefen afventet Eksplosionen om Bord og sprang derpaa udenbords og blev optaget af Styrbords Redningsbaad, medens Chefen blev optaget af Bagbords Redningsbaad. De to Officerer ledede nu fra Fartøjerne Bjærgningen af den svømmende Besætning paa hver sin Side af Skibet. »Hvidbjørnen« var begyndt at synke.

Medens Bjærgningen af Besætningen stod paa, kom en tysk Jager (T. 18) Nord fra til Stede og lagde sig ca. 400 m om Styrbord af »Hvidbjørnen«, hvorfra den aabnede Ild med 20 mm Skyts. Skibet sank kun ganske langsomt og i Mellemtiden havde Søkadetterne S. S. von Fyren Kieler og L. G. Brink samt Søkadetaspirant W. W. Christensen benyttet sig heraf til at svømme tilbage til »Hvidbjørnen« og klatre op af Rorkæderne. Kieler løb op og halede det tyske Flag ned, hvorefter de alle 3 satte Motorbaaden i Vandet. Dette var Grunden til Skydningen fra T. 18.

Ingen blev ramt, skønt Nedslagene faldt tæt ved de svømmende og Redningsfartøjerne.

Da alle var taget op i Fartøjerne, roede disse paa Siden af Jageren, hvor Besætningen blev taget om Bord.

En Mønstring viste, at alle var reddet, og at ingen var kommet alvorligt til Skade. Om Bord i Jageren blev den reddede Besætning behandlet paa korrekt og god Maade.

»Hvidbjørnen« sank nu hurtigere med Stævnen først og med Bagbords Slagside. Dog fik Tyskerne Tid til endnu engang at sende en Motorbaad over til det synkende Skib og nedhale det danske og hejse det tyske Flag. Ca. 45 Minutter efter Sprængningen sank »Hvidbjørnen« helt, idet den lagde sig over paa Bagbords Side. Agterenden og Stormastens Top forsvandt samtidigt i Søen. Pladsen hvor Skibet sank var ca. 1 Sømil N. for Vengeancegrund i 16 m Dybde.

»Hvidbjørnen«s Motorbaad og Redningsfartøjer blev derefter skudt i Sænk af den tyske Jager.

Efter ca. 4 Timers Ophold om Bord i den tyske Jager blev »Hvidbjørnen«s Besætning paa Korsør Red overført til den tyske Minestryger, der i Mellemtiden havde ledsaget »Ingolf« ind til Korsør, hvortil »Hvidbjørnen«s Besætning ligeledes førtes.

Efter en nødtørftig Ekvipering om Bord i »Ingolf« afgik »Hvidbjørnen«s Besætning sammen med »Ingolf«s til Internering, først til Kommuneskolen i Teilmanns Allé og senere til Taarnborglejren.

»Hvidbjørnen« blev senere hævet af den tyske Marine.

Skibets tidligere Næstkommanderende var den 29. November 1943 efter Ordre om Bord i Skibet, der stod i en tysk Flydedok i Korsør Havn. Formaalet med Besøget var bl. a. at udtage eventuelle private Effekter i Skibet, men det viste sig, at Skibet var tømt for Klæder, Udsmykning, Køjetøj m. v.

Med Hensyn til Skibets Tilstand bemærkes, at der var et ca 3×4 m^2 Hul i Skibssiden. Dette Hul var blevet tætnet af tyske Arbejdere ved en udvendig Plade med indvendige Forstøtninger. Spanterne om Bagbord var ødelagt paa en Strækning af ca. 10 m, Banjerdækket og Hoveddækket var sprængt, saa der var fremkommet et Hul paa ca. 25 m^2. Brodækket var bulet helt op i Chefsbeboelsen, og Hoveddækket saa langt forud som i Tømmermandshellegattet.

Skibet havde ligget paa Bagbords Side paa Bunden, og alt løst Inventar var væltet om og havde knust, hvad der var at knuse. Alt Træværk var totalt ødelagt, og mange af de spinklere Jernkonstruktioner var forvredne og bøjede.

I Bagbords Side udfor Søofficersmessen var Skibssiden trykket stærkt ind, ligesom Overbygningen var molesteret. Paa Brodækket var der mange Skader, Projektører og Afstandsmaaler var stærkt havareret, ligeledes Rekylgeværerne paa Broen. Kanonerne og AL-Skyts paa AL-Broen var tilsyneladende hele, men meget medtagne af Havvandet.

Agterste Mastestang var knækket, og Daviderne bøjet.

Skibet var stærkt tæret efter Opholdet paa Havbunden.

»Thyra«, »Svanen« og Dampbaad A.

Kutterne »Thyra« og »Svanen« blev forladt af deres Besætning den 30. August. Kutterne laa til Ankers tæt under Valdemar Slot.

Dampbaad A. blev sænket i Lunkebugten af den værnepligtige Besætning. De værnepligtige fra Kutterne samt et Par værnepligtige fra Dampbaad A. afgik den 30. August som civile til deres Hjem paa Fyn, medens de resterende værnepligtige meldte sig til Internering.

Den 29. August afsendtes fra Søværnskommandoen til Chefen for Skoledelingen en Skrivelse med Ordre om, at Skoledelingen snarest skulde stryge Kommando, samt at Ammunition, Haandvaaben m. m. vilde være at aflevere til den tyske Havnekommandant. Sabotage maatte under ingen Omstændigheder finde Sted.

XV. De sømilitære Distrikter.

fra den 29. August Kl. 4.00.

a. Jylland Nord.

Distriktschefen opholdt sig Natten mellem den 28. og 29. i sit Hjem, ca. 50 m fra Distriktskontoret, hvortil der er Telefonforbindelse fra Privatboligen. Næstkommanderende var ligeledes i sit Hjem. En værnepligtig havde Telefonvagt i Distriktskontoret.

Kl. 04.00 blev Chefen vækket af den værnepligtige, som meddelte ham, at den tyske Havnekaptajn i Skagen og en anden tysk Officer ønskede at tale med Distriktschefen. De to Tyskere meddelte, at Abschnittskommandanten i Frederikshavn ønskede en Konference med Distriktschefen, hvorfor denne, sammen med Distriktets Søløjtnant, opfordredes til at følge med den tyske Officer i dennes Vogn til Frederikshavn. Den tyske Officer forelagde Distriktschefen Opraabet om Undtagelsestilstanden. Derefter kørte de to danske Officerer sammen med den tyske til Frederikshavn. Ankommen til den tyske Afsnitskommandant, beklagede denne overfor Distriktschefen, at han havde ulejliget ham paa dette Tidspunkt, og spurgte, om han havde læst Opraabet om Undtagelsestilstand, hvilket Distriktschefen bekræftede. Han meddelte derefter Distriktschefen, at den danske Hær og Flaade skulde afvæbnes og opfordrede Distriktschefen til at love ham at klæde sig i civil og forholde sig i Ro i Skagen; i saa Fald kunde han bevæge sig frit i Skagen. Paa Forespørgsel om, hvad der vilde ske, hvis Distriktschefen ikke vilde afgive et saadant Løfte, svarede den tyske Officer, at han i saa Fald vilde se sig nødsaget til at internere ham i en tysk Lejr ved Frederikshavn.

Efter nogen Betænkningstid blev det forlangte Løfte afgivet, og begge de danske Officerer blev kørt tilbage til Skagen, hvortil Ankomst fandt Sted Kl. 07.00. Kort efter ankom tyske Soldater til Kontoret og forlangte Vaaben udleveret samt meddelte, at Stationens

værnepligtige var blevet interneret paa Hotel Royal. Distriktschefen forsøgte at faa Folkene frigivet, hvilket ikke kunde tilstedes uden Bemyndigelse fra Frederikshavn. Kl. 13.30 kørte Distriktschefen ledsaget af Næstkommanderende derfor tilbage til Frederikshavn og forelagde Spørgsmaalet om den værnepligtige Besætnings Frigivelse for Afsnitskommandanten; men denne kunde ikke gaa med til at frigive Folkene, hvorfor Distriktschefen forlangte ogsaa at blive interneret i Uniform. Distriktschefen og Løjtnanten fik saa Ordre til efter Ankomst til Skagen at melde sig til den tyske Havnekaptajn til Internering. Samtidig meddelte Distriktschefen, at hans tidligere afgivne Løfte om at holde sig i Ro var bortfaldet, og hermed var Kommandanten indforstaaet.

Interneringen fandt Sted i Batteri 8 lige Øst for Skagen indtil den 31. August om Aftenen, da de to Officerer overførtes til den tyske Lejr ved Hotel Royal, hvor Distriktets 5 menige ogsaa var interneret. Alle kunde bevæge sig frit inden for Indhegningen, og Besøg var tilladt.

Den 3. September Formiddag udfærdigede Distriktschefen følgende skriftlige Ordre til Styrmand Rasmussen paa Lods-Motorskibet »Skagen«: Herved beordres De til at sænke L/M »Skagen«. Hensyn tages til, at Menneskeliv ikke gaar tabt. Skade paa privat Ejendom vil blive erstattet«. Kl. 11.00 samme Dag forlod Distriktschefen ubemærket Interneringslejren for at give Styrmanden Ordren. Derefter gik han til Distriktets Garage, hvor han overhældte dennes Gulv med Benzin, hvorpaa han satte Ild til og tog tilbage til Internatet. Her meddelte han Havnekaptajnen, at han havde sat Ild paa Garagen for at ødelægge Distriktets 2 Vogne. En halv Times Tid senere fik han Underretning om, at Sænkningen af Lodskutteren var udført, hvilket han ogsaa meddelte Havnekaptajnen.

Kl. 14.30 blev Distriktschefen og Styrmand Rasmussen fra »Skagen« kørt til Afsnitskommandanten i Frederikshavn, hvor de begge blev stillet for Standret. Af denne blev Distriktschefen idømt 3 Aars Fængsel for Sabotage, medens Styrmand Rasmussen blev frikendt. Denne Dom ændredes senere af en tysk Krigsret i København til Frifindelse. (Vedrørende Sagen mod Kommandørkaptajn (R) Michaelsen henvises til dennes Rapport af 12. September 1943).

b. Jylland Vest.

Ifølge Rapport af 10. August 1943 fra Distriktets Næstkommanderende, Kaptajnløjtnant (R) J. Balle, fik han den 29. August Kl. 04.35 i sit Logis Besøg af en tysk Officer, der meddelte ham, at der var erklæret militær Undtagelsestilstand, og at han skulde aflevere sin Revolver. Da han ikke havde denne hos sig, fulgtes de ad til Distriktskontoret, hvor Distriktets Haandvaaben og Ammunition afleveredes.

Distriktschefen var paa Tjenesterejse til Ribe. Paa Distriktskontoret var en tysk Korvettenkapitän i Færd med at søge efter Ejendele, tilhørende Matros-Kvartermester I Robert Hansen. Han fortalte, at Kvartermesteren var arresteret. Paa Forespørgsel om hvilken Indflydelse Undtagelsestilstanden vilde faa paa Distriktets Tjenestegang, svarede den tyske Officer, at Tjenesten skulde fortsættes som hidtil, Vognene maatte køre og Mineholdene fortsætte deres Arbejde med Mineuskadeliggørelse.

Kl. 08.00 sendtes en Vogn til Ribe for at hente Distriktschefen. Ca. Kl. 09.00 kom en tysk Soldat med en skriftlig Ordre til at udlevere et Kort over Esbjerg og Omegn, hvori Kvartermester Robert Hansen havde indtegnet Bunkers, Batterier og Felter med Landminer, og da Kvartermesteren havde opgivet Kortets Plads, blev det udleveret.

Kl. ca. 09.15 kom Distriktschefen til Esbjerg.

Ca. Kl. 10.00 kom en tysk Officer og meddelte Distriktschefen, at han var under Arrest, og paa Forespørgsel om Grunden hertil svarede Officeren, at det stod i Forbindelse med Kvartermester R. Hansens Sag. Distriktschefen overgav Kommandoen over Distriktet til Kaptajnløjtnant (R) Balle.

Kl. 13.00 blev hele Distriktets Besætning interneret paa Hotel »Royal«.

Den 8. September blev det meddelt, at Mineuskadeliggørelsesholdene kunde gives fri mod at fortsætte med Mineuskadeliggørelsen i civil Paaklædning og imod at love ikke at ville flygte.

Ved en telefonisk Forespørgsel til Souschefen i Marinestaben, blev det Distriktet forbudt at fortsætte Arbejdet.

(Vedrørende Sagen mod Orlogskaptajn Mourier og Kvartermester Robert Hansen henvises til særlig Rapport).

c. Fyn.

Natten forløb roligt indtil Kl. 04.30, da Distriktet fra Ringe Kommandocentral fik Melding om, at der blev skudt og kæmpet. Distriktet underrettede telefonisk Dragonerne i Hvidkilde samt Garnisonskommandanten i Svendborg herom. Endvidere underrettedes Rudkøbing, Faaborg og Kels Nor Kystudkigsstationer. (Nyborg kunde ikke kaldes pr. Telefon).

Distriktschefen tog Ophold paa Christiansminde Hotel for at kunne disponere, selv om Distriktskontoret blev besat.

P. 35 ankom til Christiansminde Bro og sendtes til Skoledelingen i Lunkebugten med den samme Melding med Tilføjelse, at der endnu intet var sket i Svendborg. Endvidere blev Troense Lodseri telefonisk beordret til at sende Lodsbaaden ud til Skoledelingen med Oplysninger om Situationen.

Kl. 07.15 blev Telefonforbindelsen mellem Christiansminde og Distriktskontoret i Svendborg afbrudt. Forinden havde Distriktschefen faaet Underretning om, at der var kommen en Del tyske Militærvogne til Havnen, og at mindre Afdelinger tysk Militær rykkede op i Byen.

P. 35 kom tilbage fra Skoledelingen med Forespørgsel om nye Oplysninger om Situationen, og da der lige var modtaget en Meddelelse fra Kasernen om, at denne havde modtaget Ordre om, at der ikke maatte gøres Modstand, samt om den militære Undtagelsestilstands Indførelse, sendtes P. 35 atter ud til Skoledelingen med disse Oplysninger, der medgaves skriftligt (jvfr. pag. 241). Efter Tilbagekomsten meddelte den, at Skoledelingen nu var afgaaet Nord paa, og P. 35 fik Ordre til at blive ved Christiansminde indtil videre.

Efter Afbrydelsen af Telefonforbindelsen holdtes Forbindelsen vedlige mellem Distriktschefen og Kontoret ved en af Distriktets Officerer pr. Cykle og i civil Paaklædning.

Kl. 10.00 var Svendborg By besat, og Garnisonens Mandskab blev afvæbnet. Der havde endnu ikke været Tyskere paa Distriktskontoret.

Distriktschefen tog nu pr. Bil til Kerteminde sammen med en Landofficer, der havde fortalt ham, at der blev kæmpet i denne By, og at der ikke var nogen Grund til at blive i Svendborg, der var besat af Tyskerne. Ved Ankomsten til Kerteminde erfaredes det, at Garnisonen netop var i Færd med at blive afvæbnet, hvorfor der straks returneredes til Svendborg.

Kort efter Ankomsten til Svendborg fik Distriktschefen Underretning om, at Kontoret var besat af Tyskerne. Ditriktets værnepligtige blev — i civil Paaklædning — sendt fra Svendborg. Officererne meldte sig senere og blev interneret paa Wandalls Hotel.

d. Bornholm.

Fra det sømilitære Distrikt Bornholm foreligger ingen Rapport om Begivenhederne den 29. August; men Stationsofficeren, Kaptajnløjtnant (R) C. V. T. H. Christiansen, blev arresteret af Tyskerne den 29. August.

XVI. Torpedostationen Bramsnæsvig.

Den 28. August Kl. 13.15 modtoges Søværnskommandoens Ordre om, at al Landlov var indstillet indtil videre.

Kl. 15.30 samme Dag forespurgtes pr. Telefon Direktøren for Søminevæsenet, om der kunde gives yderligere Oplysninger, men det kunde der ikke gives.

Kl. 17.00 søgtes Oplysninger fra Søværnskommandoen pr. Telefon, men der blev kun svaret, at der ikke maatte gives Landlov.

Den 29. August Kl. 06.00 ringede Oberst Wolfhagen fra Holbæk Garnison og meddelte om den tyske Aktion, at der var kæmpet i Næstved, men at Garnisonen der efter en kort Kamp havde overgivet sig, samt at Skibene paa Holmen var sænket. Endvidere oplyste Obersten, at Garnisonskommandanten i Holbæk, Oberst Raabye, havde besluttet at kæmpe trods Henstilling fra Amtmanden og Borgmesteren i Holbæk om at undlade Kamp af Hensyn til den civile Befolkning.

Stationschefen svarede, at Torpedostationen under disse Forhold ogsaa vilde kæmpe, men haabede at faa Assistance fra Garnisonen, da der kun var Vaaben til Halvdelen af Besætningen.

Stationschefen sammenkaldte derefter Besætningen og satte den ind i Situationen og fordelte Vaabnene og skarpe Patroner. Derefter satte Stationschefen sig i Telefonforbindelse med Søværnskommandoen, hvor en Telefonvagt med udpræget tysk Accent tog Forbindelsen. Stationschefen var derfor klar over, at Marineministeriet var besat. Derpaa fik Stationschefen Forbindelse med Chefen for Flaadestationen, som meddelte, at der ikke var kæmpet paa Holmen, og at Søværnskommandoen ikke eksisterede mere. Men iøvrigt kunde der ikke gives yderligere Oplysninger.

Kl. 08.30 hørtes i Radioudsendelsen Opraabet om den erklærede Undtagelsestilstand. Stationschefen kom derefter i Telefonforbindelse med Garnisonskommandanten i Holbæk, som meddelte, at han efter at have hørt Opraabet samt modtaget en af den danske Regering udsendt Ordre om ikke at gøre Modstand havde besluttet ikke at kæmpe. Stationschefen meddelte derpaa, at naar Situationen var saadan, vilde Torpedostationen ogsaa afstaa fra at gøre Modstand. Vaabnene blev derfor atter afleveret af Personellet, og Afrigning af Stationen blev paabegyndt.

Den 30. August om Eftermiddagen blev de Hæren tilhørende nærliggende Krudtmagasiner i Dragerup Skov besat af Tyskerne.

»Niels Iuel«s Vedetbaad, der var bleven efterladt i Holbæk Havn, blev efter Havnemesterens Anmodning slæbt ud af Stationens Motorbaad og fortøjet ved Stationen.

Den 31. August ca. Kl. 10.00 blev Stationen besat af tysk Militær og Vaabnene afleveret (med Undtagelse af 3 Revolvere og 200 Patroner). I de følgende Dage ankom flere tyske Befalingsmænd og besaa Stationen, ligesom der fandt Afløsninger Sted af Bevogtningsmandskabet.

Den 6. September Kl. 11.00 blev Flaget nedhalet med militær Honnør.

Den 7. September var Stationen afrigget og Materiellet konserveret.

Den 8. September fik Stationens Besætning Ordre til at være klar til Afgang til Internering Kl. 16.00. Trods Protest tog Tyskerne alt Tøj og Køjetøj m. m. fra de værnepligtige og Underkvartermestrene, og de vilde ogsaa beslaglægge ca. 50 private Cykler, men det blev dog forhindret.

Først Kl. 22.30 var Bilerne, der skulde køre Besætningen til København, klar. Ankomst til Lergravsvejens Skole den 9. September Kl. 01.20.

Officererne blev ført til Søofficersskolen paa Holmen til Internering.

Vedel,
Chef for Søværnskommandoen.

BILAG

INDHOLD

Bilag		Side
Nr. 1	Note af 28. August 1943 fra det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark til Udenrigsministeren om de tyske Krav i Anledning af Tildragelserne i Odense	254
— 2	De tyske Fordringer, der skulde antages inden den 28. August Kl. 16.00	255
— 3(a—c)	Skrivelser af 28. August 1943 til Chefen for Flaadestationen, Kystdefensionen og Flyvevæsenet om, at en Besættelse af Flaadestationen ikke maatte imødegaas med Magt	256
— 5a	Søværnskommandoens hemmelige Forholdsordre af 30. Maj 1943 for Søværnets udrustede Enheder i Tilfælde af Angreb paa Skibet, Krav om Udlevering af Skibet eller lign.	256
— 5b	Rettelse af 7. Juli 1943 til ovenstaaende Forholdsordre for Søværnet	258
— 5c	Forholdsordre af 7. Juli 1943 i Tilfælde af Invasion m. v.	258
— 6	Strengt fortrolig Kystflaadeordre af 28. August 1943	259
— 7(a—b)	Meddelelse af 9. April 1940 fra den tyske Rigsregering	260
— 8	Fortrolig Skrivelse af 28. August 1943 fra Chefen for Kystdefensionen til Fortcheferne og til Vagtkompagniet paa Taarbæk Minedepot om, at Besættelse af Kystdefensionens Værker ikke maatte imødegaas med Magt	263
— 9(a—c)	Søværnskommandoens Ordre af 10. Juli 1943 om Antal og Fordeling af Minestrygerne	263
— 10(a—b)	Skrivelse af 29. August 1943 fra der Kommandant im Abschnitt Dänische Inseln til den Kommanderende Søofficer i Omraadet fra Orlogsværftet til Lynetten ang. Krav om Overgivelse af alle Anlæg, Skibe, Vaaben og Soldater uden Modstand. (Paa Dansk og Tysk)	265
— 11	Skrivelse af 29. August 1943 fra Chefen for Flaadestationen til der Kommandant im Abschnitt Dänische Inseln om Tilsagn om, at Anlæg, Skibe, Vaaben og Soldater indenfor Holmens Omraade vilde blive udleveret uden Modstand	266
— 12	Skrivelse af 29. August 1943 fra der Kommandierende Admiral Dänemark til Viceadmiral Vedel om den tyske Magtovertagelse i Landet	266
— 13	Fortegnelse over Skibe sænket eller ødelagt (helt eller delvis) paa Holmen den 29. August 1943.	267
— 15	Søværnskommandoens Direktiv af 31. Marts 1942 for Anvendelse af Vaaben fra Søværnets Skibe med fremmede Luftfartøjer og Orlogsskibe	268
— 17	Skrivelse af 29. August 1943 fra den tyske kommanderende Admiral til den Kommandanten des Küstenpanzers »Niels Iuel«	268
— 18	Udskrift af Bilag til Chefen for »Hvidbjørnen«s Rapport af 12. September 1943 (ang. Skibsrådet)	269
— 19	Søværnskommandoens Skrivelse af 29. August 1943 til Skoledelingen	269
— 20	Oversigt over den danske Flaade den 29. August 1943	270

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES REICHES
IN DÄNEMARK.

Kopenhagen, den 28. August 1943.

An Seine Exzellenz Herrn Staatsminister Erik von Scavenius,
Kopenhagen, Aussenministerium.

Exzellenz!

Die Reichsregierung hat mich beauftragt, der Dänischen Regierung wegen der Vorfälle in Odense und insbesondere wegen des dort verübten Überfalls auf einen deutschen Offizier folgendes mitzuteilen:

Die Reichsregierung stellt folgende Forderungen:

1) Die Stadt Odense hat binnen fünf Tagen eine Strafe von einer Million Kronen an eine von dem Befehlshaber der deutschen Truppen zu bezeichnende Kasse zu bezahlen.
2) Die Dänische Regierung ergreift die nötigen Massnahmen um die and der Misshandlung des deutschen Offiziers Schuldigen festzustellen und den deutschen Besatzungsbehörden auszuliefern.

   Bis zur Auslieferung der Schuldigen werden folgende Strafmassnahmen über Odense verhängt:

   a) Das Betreten der Strassen nach 20 Uhr bis 5 Uhr wird verboten.
   b) Alle Kinos, Theater und sonstige Vergnügungsstätten werden geschlossen.
   c) Die Gaststätten werden von 19 Uhr ab geschlossen.
3) Sollten bis zum 5. September die Schuldigen nicht ausgeliefert sein, so werden 10 von den Besatzungsbehörden ausgewählte Einwohner von Odense festgenommen und bis zur Auslieferung der Schuldigen in Haft behalten.
4) Die Reichsregierung kündigt der Dänischen Regierung an, dass bei einer etwaigen Wiederholung solcher Vorfälle sie zu noch schärferen Massnahmen schreiten wird.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung.

sign. W. Best.

Oversættelse.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE FOR
RIGET I DANMARK

København, den 28. August 1943.

Til Hans Excellence Herr Statsminister Erik von Scavenius,
København, Udenrigsministeriet.

Deres Excellence!

Rigsregeringen har paalagt mig at meddele den Danske Regering følgende i Anledning af Begivenhederne i Odense og navnlig i Anledning af det der øvede Overfald paa en tysk Officer:

Rigsregeringen stiller følgende Krav:

1) Odense By skal inden fem Dage betale en Bøde paa een Million Kroner til en Kasse, der vil blive opgivet af den Øverstbefalende for de tyske Tropper.

2) Den Danske Regering foretager de nødvendige Skridt for at konstatere, hvem der er skyldige i Mishandlingen af den tyske Officer, og udlevere dem til de tyske Besættelsesmyndigheder.

Indtil de skyldige bliver udleveret, dekreteres følgende Forholdsregler som Straf over Odense:

a) Det forbydes at gaa ud paa Gaderne efter Kl. 20 og indtil Kl. 5.
b) Alle Biografteatre, Teatre og andre Forlystelsesetablissementer lukkes.
c) Restauranterne lukkes fra Kl. 19.

3) Saafremt de skyldige ikke skulde være udleveret senest d. 5. September, saa bliver der arresteret 10 Indbyggere i Odense, der udvælges af Besættelsesmyndighederne, og de bliver holdt i Arrest, indtil de skyldige er udleveret.
4) Rigsregeringen lader paa Forhaand den Danske Regering vide, at den i Tilfælde af eventuel Gentagelse af saadanne Begivenheder vil skride til endnu skarpere Forholdsregler.

Modtag, Deres Excellence, Forsikringen om min udmærkede Højagtelse.

(sign.) W. Best.

Bilag 2.

Forderungen der Reichsregierung.

Sofortige Verhängung eines Ausnahmezustandes über das ganze Land durch die Dänische Regierung.

Der Ausnahmezustand soll die folgenden Einzelmassnahmen umfassen:

1) Verbot aller Ansammlungen von mehr als fünf Personen in der Öffentlichkeit.
2) Verbot jedes Streiks und jeder Unterstützung von Streikenden.
3) Verbot jeder Versammlung in geschlossenen Räumen oder unter freihem Himmel.
Verbot des Betretens der Strassen zwischen 20.30 und 5.30 Uhr. Schliessung der Gaststätten um 19.30 Uhr.
Ablieferung aller noch vorhandenen Schusswaffen und Sprengstoffe bis zum 1. September 1943.
4) Verbot jeder Beeinträchtigung dänischer Staaatsbürger wegen ihrer oder ihrer Angehörigen Zusammenarbeit mit deutschen Stellen oder Verbindungen zu Deutschen.
5) Einführung einer Pressezensur unter deutscher Beteiligung.
6) Einsetzung dänischer Schnellgerichte zur Aburteilung von Zuwiderhandlungen gegen die zur Aufrechterhaltung der Sicherheit und Ordnung erlassenen Anordnungen.

Für Zuwiderhandlungen gegen die vorstehend bezeichneten Anordnungen sind die nach dem zeitweiligen Gesetz über Ermächtigung für die Regierung, Bestimmungen zur Aufrechterhaltung von Ruhe, Ordnung und Sicherheit zu treffen, zulässigen Höchststrafen anzudrohen.

Für Sabotage und jede Beihilfe hierzu, für Angriffe auf die deutsche Wehrmacht und ihre Angehörigen sowie für den Besitz von Schusswaffen und Sprengstoffen nach dem 1. September 1943 ist unverzüglich die Todesstrafe einzuführen.

Die Reichsregierung erwartet Annahme der vorstehenden Forderungen durch die Dänische Regierung bis heute 16.00 Uhr.

Kopenhagen, den 28. Augut 1943.

Oversættelse.

Rigsregeringens Krav.

Den Danske Regering skal øjeblikkelig erklære Undtagelsestilstand i hele Landet.

Undtagelsestilstanden skal omfatte følgende enkelte Forholdsregler:

1) Forbud mod, at mere end fem Personer samles paa offentlige Steder.
2) Forbud mod enhver Strejke og enhver Understøttelse af Strejkende.

3) Forbud mod enhver Forsamling under Tag eller under aaben Himmel.
Forbud mod at gaa ud paa Gaderne mellem Kl. 20.30 og 5.30. Lukning af Restauranterne Kl. 19.30.
Aflevering senest d. 1. September 1943 af alle Skydevaaben og Sprængstoffer, som endnu maatte forefindes.
4) Forbud mod enhver Forulempelse af danske Statsborgere i Anledning af deres eller deres Paarørendes Samarbejde med tyske Myndigheder eller Forbindelse med Tyskere.
5) Indførelse af Pressecensur under tysk Kontrol.
6) Nedsættelse af danske Hurtigdomstole til Paadømmelse af Overtrædelser af de til Opretholdelse af Sikkerhed og Orden udstedte Anordninger.

For Overtrædelser af de ovenfor anførte Anordninger skal man true med at bringe de Maksimumsstraffe til Anvendelse, som er hjemlet efter den midlertidige Lov om Bemyndigelse for Regeringen til at træffe Bestemmelser til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed.

For Sabotage og enhver Medhjælp hertil, for Angreb paa den tyske Værnemagt og Personer, der hører til denne, samt for at besidde Skydevaaben og Sprængstoffer efter den 1. September 1943 skal der straks indføres Dødsstraf.

Rigsregeringen venter, at den Danske Regering inden Kl. 16.00 idag accepterer de foranstaaende Krav.

København, den 28. August 1943.

Bilag 3 (a—c).

MARINEMINISTERIET

København, den 28. August 1943.

FORTROLIGT.

Til Chefen for Kystdefensionen
Chefen for Flyvevæsenet
Chefen for Flaadestationen.

Ifølge Regeringens Ordre maa en Besættelse af Flyvevæsenet / Kystdefensionen / Flaadestationen ikke imødegaas med Magt.

sign. *Brorsen.*

Bilag 5a.

SØVÆRNSKOMMANDOEN

København, den 30. Maj 1943.

HEMMELIGT.

Til Chefen for

Forholdsordre for Søværnets udrustede Enheder i Tilfælde af Angreb paa Skibet, Krav om Udlevering af Skibet eller lignende.

Nedenstaaende Forholdsordrer for forskellige Situationer, der eventuelt kan opstaa for det udrustede Flaademateriel, vil være at følge i de Tilfælde, hvor særlig Ordre for den foreliggende Situation ikke er modtaget og/eller efter Omstændighederne ikke kan indhentes, idet samtidig Instruks for Skibschefen, Afsnit X, Optræden i Krig, særlig §§ 101, 102, 103 og 111 bringes i Erindring.

I.

Angreb paa Skibet.

Ethvert Overfald eller Angreb paa Skibet — hvorfra det end kommer — *skal,* med nedenstaaende Undtagelse, *imødegaas med alle til Raadighed staaende Midler,* idet dog de i Søværnskommandoens Direktiv af 31. Marts 1942 angivne Retningslinier for Anvendelse af Vaaben fra Søværnets Skibe mod fremmede Luftfartøjer og Orlogsskibe vil være at følge.

Finder Angrebet Sted under Skibets Ophold i Havn, skal denne forlades saa hurtigt, det er gørligt, og Søværnskommandoens Ordrer afventes til Søs.

Saafremt Skibet angribes af neddykket Undervandsbaad, maa Angrebet ikke imødegaas med Magt, men skal søges undgaaet ved Afdrej, hvorefter Skibet paa hurtigste Maade skal forlade det undervandsbaadsfarlige Omraade.

II.

Krav om Udlevering af Skibet.

Ethvert paa Stedet fra fremmed Magt fremsat Krav om Udlevering af Skibet skal afvises ved at meddele, at man ikke er bemyndiget til at forhandle om nævnte Sag, men at Søværnskommandoens Forholdsordre vil blive indhentet. Saafremt man fra paagældende Magts Side modsætter sig dette eller ikke vil afvente Søværnskommandoens Forholdsordre, skal ethvert saadant Krav afvises med Meddelelse om, at Skibets Kampmidler om fornødent vil blive sat ind for at forhindre en Beslaglæggelse.

Under saadanne Forhold skal Havn iøvrigt saa hurtigt, det er gørligt, forlades, og Søværnskommandoens Ordre om muligt afventes til Søs.

III.

Invasion eller lignende paa dansk Omraade.

(Udgaaet — se Bilag 5b og 5c).

IV.

Forhold, under hvilke Søværnskommandoen er ude af Stand til at udstede Ordre.

Saafremt det kommer til Chefens sikre Kendskab, at den lovlige Regering — herunder Kongemagten — er afsat, og det ikke er muligt at opnaa Forbindelse med Søværnskommandoen, skal Chefen, saafremt særlig Forholdsordre for denne Situation ikke er modtaget fra Søværnskommandoen, snarest afgaa fra Havn, og saafremt Forholdene tillader det, afgaa til neutralt (svensk) Omraade for at søge Materiellet bevaret til en eventuel senere Indsats.

Opmærksomheden henledes paa Muligheden for falske Ordrer, Direktiver, Oplysninger eller lignende i Statsradiofoniens Udsendelser m. v. samt i radiotelegrafisk eller radiotelefonisk Korrespondance. (Jvfr. Søværnskommandoens fortrolige Skrivelse af 3. Januar 1942 vedrørende Bestemmelser for Identifikation af Radiotelegrammer m. v. *fra* Marineministeriet (Søværnskommandoen)).

Under alle Forhold skal Indberetning paa hurtigste Maade søges afgivet til Søværnskommandoen, og saafremt Forholdene og Tiden tillader det, skal Søværnskommandoens Forholdsordre i hvert enkelt Tilfælde afventes.

Saafremt flere af Søværnets Skibe er samlet i samme Havn eller paa samme Sted, overtager under ovennævnte Forhold den ældste kommanderende Søofficer Kommandoen over den samlede Styrke.

Nærværende Skrivelse er udsendt som personlig Skrivelse til alle Chefer og kommanderende Søofficcerer paa Togt med Undtagelse af Chefer for M. S.-Baade, der mundtlig er gjort bekendt med Indholdet.

Skrivelsen, *hvis Indhold det er forbudt at omtale for nogen, ej heller overfor andre Chefer*, skal opbevares under Chefens personlige Ansvar og afleveres af ham efter endt Togt samt ved Kommandoskifte til Chefen for Marinestabens Efterretningssektion.

sign. *Vedel.*

Bilag 5b.

SØVÆRNSKOMMANDOEN

København, den 7. Juli 1943.

HEMMELIGT.

Til Chefen for

Rettelse til: *Forholdsordre for Søværnets udrustede Enheder i Tilfælde af Angreb paa Skibet, Krav om Udlevering af Skibet eller lignende.* (Søværnskommandoens hemmelige Skrivelse af 30. Maj 1943).

Pkt. III (Invasion eller lignende paa dansk Omraade) udgaar og erstattes af Bestemmelserne i Søværnskommandoens fortrolige Skrivelse J. Nr. M. 458/1943 af 7. Juli d. A.

sign. *Vedel.*

Bilag 5c.

SØVÆRNSKOMMANDOEN

København, den 7. Juli 1943.

FORTROLIGT.

Forholdsordre for Søværnet i Tilfælde af en Invation paa — eller et større Raid mod dansk Omraade, medens Landet er besat af tyske Styrker.

Modtages Meddelelse fra Søværnskommandoen eller fra anden *sikker* Kilde om, at en Invasion (Landgang) eller et større Raid er iværksat paa — eller under Udvikling mod dansk Omraade, forholdes som følger, saafremt anden Ordre fra Søværnskommandoen ikke modtages:

Hovedordre.

1. *Udrustede Enheder* (herunder Fyr- og Vagervæsenets Skibe), der opholder sig i Havn eller i Søen i Nærheden af eller inden for det egentlige Invasionsomraade, skal saavidt muligt og saa hurtigt som muligt søge bort fra Invasionsomraadet og gaa i Havn godt borte fra dette Omraade.

   Enheder, der befinder sig i Søen *uden for Invasionsomraadet,* skal gaa i Havn, idet der ligeledes søges bort fra Invasionsomraadet. Under saadan Sejlads skal de minestrøgne (nord- og sydgaaende) Hovedruter i *Store Bælt* og *Sundet* saavidt muligt undgaas.

   »Skærpet Beredskab« etableres om Bord — dog skal Radiotavshed principielt bevares.

   Vedrørende Meldinger henvises til Bestemmelserne i Søværnskommando-Meddelelse Nr. 4.

   Jvfr. iøvrigt Pkt. 8 og 9.

2. Minestrygnings-, Mineeftersøgnings- og Mineuskadeliggørelses- og Kystbevogtningstjenesten indstilles, idet Enhederne gaar i Havn i Henhold til Pkt. 1.

3. For at undgaa Forveksling skal det paases, at Skibenes Nationalitetmærker (specielt de vandret anbragte) staar helt klart og iøjnefaldende.

4. a. *Indkaserneret, militært Personel* skal møde paa de respektive Tjenestesteder. Personel maa ikke sendes i Land eller uden for Tjenestestederne, med mindre det er absolut tjenstlig nødvendigt (Opretholdelse af Post- og Forsyningstjeneste, Transport af Syge o. l.).

   b. *Ikke indkaserneret, militært Personel* skal ligeledes møde paa de respektive Tjenestesteder. Stadigt Ophold paa Tjenestestedet kan ophøre efter den paagældende Chefs Bestemmelse. Befalingsmænd skal da opholde sig enten paa Tjenestestedet eller i deres Bolig. Øvrigt militært Personel opholder sig tilsvarende i deres Bolig.

   c. *Al Landlov,* Tjenestefrihed og Orlov inddrages.

   d. For at undgaa Episoder med tyske Styrker skal Personel, der skal færdes *i Uniform* fra Borde eller uden for Tjenestestedet i Henhold til foranstaaende eller af andre tjenstlige Grunde, være forsynet med særlig Legitimation (»Sonderausweis«) udstedt af de tyske Militærmyndigheder her i Landet. Et Antal af disse særlige Legitimationer

(in blanco til senere Udfyldning) vil blive tilstillet de respektive Myndigheder og Enheder. Disse Blanco-Legitimationer skal opbevares hos de respektive Chefer og maa først udleveres i Tilfælde af den omhandlede Situations Indtræden.

5. Ved Flaadestationen og Kystdefensionen etableres forstærket Bevogtning.
6. *De sømilitære Distriktschefer* forbliver paa deres Post, saa længe de kan udføre deres Tjeneste, idet en passiv (neutral) Holdning skal indtages. De trækker sig tilbage, dersom Forholdene udvikler sig saaledes, at de efter eget Skøn ikke længere kan udføre deres Tjeneste, eller hvis de iøvrigt skønner, det er nødvendigt — og Forholdsordre ikke kan indhentes.

   Mineudskadeliggørelsesholdene tager Ophold paa deres Bopæl eller efter Distriktschefens nærmere Bestemmelse (jvfr. Pkt. 2.).

   Skulde Afdelinger af Hæren eller det stedlige Politi ønske Distriktets Assistance i en Situation, hvor Distriktets øvrige Arbejde tillader det, skal en saadan ydes.
7. Orlogsværftets, Bygningsvæsenets, Søartilleriets og Søminevæsenets Arbejder standses, og de civile Arbejdere og Funktionærer ved disse Institutioner samt ved Flaadestationen og Kystdefensionen — med Undtagelse af de, der er strængt nødvendige til Holmens Luftværnstjeneste og Magasintjenesten — sendes hjem med Paalæg om først at møde igen paa nærmere Tilsigelse, naar Forholdene atter tillader Arbejdets Genoptagelse.

Ordre for bestemte Situationer.

8. I Tilfælde af en Invasion i — eller et større Raid mod *Jylland* skal udrustede Enheder (herunder Fyr- og Vagervæsenets Skibe), der befinder sig i *det østjyske Omraade,* snarest afgaa via Lille Bælt til Farvandet Syd for Fyn og søge Havn der.

   Alle andre Enheder (herfra undtaget Fyr- og Vagervæsenets Inspektionsskib »Nordsøen« og de under de sømilitære Distrikter Jylland W og Jylland N hørende Mineeftersøgningskuttere) skal afgaa til nærmeste ikke-jyske Havn (dog ikke til Anholt og Læsø).

   Inspektionsskibet »Nordsøen« og de under de sømilitære Distrikter Jylland W og Jylland N hørende Mineeftersøgningskuttere forbliver i Havn eller afgaar — saafremt de er i Søen — til nærmeste Havn, saavidt muligt uden for selve Invasionsomraadet.
9. Finder Invasionen foruden i Jylland ogsaa Sted paa Fyn og Sjælland eller paa disse Øer alene, forholdes — saafremt anden Ordre fra Søværnskommandoen ikke modtages — efter Omstændighederne i Henhold til de foran angivne Hovedretningslinier.

Nærværende Forholdsordre er udsendt til alle Søværnets militære Myndigheder og Institutioner, til udrustede Enheder samt i Uddrag til Fyr- og Vagervæsenet, Orlogsværftet og Bygningsvæsenet.

Forholdsordrens Bestemmelser maa før den omhandlede Situations eventuelle Indtræden kun meddeles til det strængt nødvendige Antal Befalingsmænd under Indskærpelse af Ordrens Fortrolighed.

sign. *Vedel.*

Bilag 6.

STRENGT FORTROLIGT.
Maa kun læses af Cheferne.

Kystflaade-Ordre af 28. August 1943.

Eksemplarfordeling:	Udgivet Kl. 19.30
Kystflaaden	3 Stk.
U. B.-Divisionen	10 -
M.-Divisionen	10 -
Minestrygningscentralen	6 -
»Hvalrossen«	1 -
»Makrelen«	1 -
Ialt	31 Stk.

Følgende Bestemmelser fastsættes for Kystflaadens Enheder paa *Holmen* iberegnet »Hvalrossen« og »Makrelen«.

Søværnskommando Ordre modtaget Kl. 16.00: »Besættelse af Skibe paa Holmen maa ikke imødegaas med Magt i Henhold til Regeringens Bestemmelse.

Søværnskommandoen tilføjer: Skibene maa efter Omstændighederne sænkes.«

Generelt Direktiv.

1. Naar Chefen for Kystflaaden beordrer det, skal Skibene *sænkes:* Om Dagen ved Flagsignal *K N U (Sænk)* fra »Hvalrossen«. Om Natten afgives samme Signal med *Aldislampe til »Hekla«*. »Hekla« repeterer Signalerne til Mineskibsdivisionen (»Lindormen«). Med Henblik herpaa vil alle Foranstaltninger være at træffe, til at saavidt muligt samtlige Kystflaadens Skibe sænkes paa kort Varsel.
2. Følgende Skibe skal ligge klar til at *afgaa* paa højest $^1/_4$ Times Varsel: »Lougen«, »Laaland« og efter Omstændighederne »Lindormen«.
   U-Baadene: »Havhesten«, »Havkalen«, »Havmanden«, »Rota« og »Daphne«.
   Torpedobaadene: »Hvalrossen« og »Makrelen«.
   Minestrygerne: »Søbjørnen« og »Søulven«, M. S. 4 og M. S. 8.
   Afgang finder Sted efter Chefen for Kystflaadens Ordre paa Signal fra »Hvalrossen«. Om Dagen: *A E K (Afgaa)* givet med Signalflag. Om Natten: *A E K (Afgaa) givet med Aldislampe.*
   Signalerne repeteres fra »Hekla«.
   Skibene afgaar i Rækkefølge gennem Hønsebroløbet ud af Havnen. 1) 5 U-Baade, 2) »Hvalrossen«, »Makrelen«, 3) »Søbjørnen«, »Søulven«, 4) M. S. 4 og 5) eventuelt »Lindormen«, 6) »Lougen« og »Laaland« snarest fra Søminegraven. Chefen for Kystflaaden med Stab afgaar med »Havkalen«, der gaar først af U-Baadene.
   I Skibene skal være gjort »klart Skib«, ubetinget blændet.
   Redningsmidler bæres overalt.
   Vaabnene maa kun anvendes i Tilfælde af Beskydning.
   Saafremt ingen Ordre foreligger, søges svensk Territorium efter Chefernes Bestemmelse.
   Følgende Skibe skal sænkes paa Holmen: »Peder Skram«, »Lossen«, eventuelt »Lindormen«, »Kvintus« og »Sixtus«, »Havfruen«, »Dryaden«, »Flora« og »Bellona« og »Henrik Gerner«, »Søhunden« og M. S. 10.
3. Der gaas indtil videre Søvagt i hver Enhed.
4. *Intet Skib maa overgives til tysk Magt uden at alle Bestræbelserne* for at sænke Skibet gennemføres.

sign. *Paul Ipsen.*

Bilag 7a.

Aufzeichnung.

Die Reichsregierung ersucht die Königlich Dänische Regierung, sofort die nachstehend angeführen Massnahmen zu treffen:

1. *Aufruf* der Regierung an Volk und Wehrmacht, jeden Wiederstand gegen die deutschen Truppen bei der Besetzung des Landes zu unterlassen.
2. *Befehl an die dänische Wehrmacht,* mit den einrückenden deutschen Truppen Verbindung aufzunehmen und mit den deutschen Befehlshabern die erforderlichen Vereinbarungen über loyale Zusammenarbeit zu treffen. Die dänischen Truppen werden im Besitz ihrer Waffen belassen, soweit ihr Verhalten dies gestattet.
   Zum Zeichen der Bereitschaft zur Zusammenarbeit ist auf den militärischen Anlagen, denen sich deutsche Truppen nähern, neben der Nationalflagge die weisse Parlamentärflagge zu zeigen.
   Verbindungskommandos sind zu entsenden:
   a) zum Befehlshaber der in die Haupstadt einrückenden deutschen Truppen (Offiziere des Heeres, der Kriegsmarine und der Luftwaffe),

b) zu den örtlichen Truppenführern.

Umgekehrt wird der deutsche Befehlshaber Verbindungsoffiziere zu den dänischen Oberbefehlshabern stellen.

Aufgabe der Verbindungskommando ist, eine reibungslose Zusammenarbeit sicherzustellen und Zusammenstösse zwischen deutschen und dänischen Truppen zu verhindern.

3. Unversehrte *Überlassung der militärischen Einrichtungen und Anlagen*, die von den deutschen Truppen zur Sicherung Dänemarks gegen einen äusseren Feind benötigt werden, insbesondere der Anlagen der *Küstenverteidigung*.
4. Zurverfügungstellen genauester Unterlagen über etwa *ausgelegte Minensperren* durch die Königlich Dänische Regierung.
5. Durchführung vollständiger *Luftschutzverdunklung* des dänischen Gebiets vom Abend des ersten Besetzungstages an.
6. Unversehrte Erhaltung und Sicherstellung des Betriebs der *Verkehrsmittel und -wege* und der *Nachrichtenmittel*.

   Zurverfügungstellen der Verkehrsmittel (Eisenbahnen), der *Binnen- und Küstenschiffahrt* un der *Nachrichtenverbindungen* an die deutschen Besatzungstruppen in dem Umlage, als sie für die Aufgaben der deutschen Truppen und ihre Versorgung benötigt werden.
7. *Auslaufverbot für Kriegs- und Handelsschiffe* nach dem Ausland und *Startverbot für alle Flugzeuge*.

   Die Freigabe des Schiffsverkehrs nach deutschen Häfen und neutralen Ostseehäfen bleibt vorbehalten.
8. Durchführung einer vorläufigen *Personen- und Güterverkehrsperre zwischen Dänemark und Schweden* (Unterbrechung des Fährverkehrs).

   Die Wiederaufnahme des Verkehrs und Forderungen für seine Überwachung bleiben vorbehalten.
9. Aufrechterhalten des vorhandenen *Wetterdienstes*, der der deutschen Besatzungstruppe zur Verfügung zu stellen ist. Die öffentliche Bekanntgabe der Wetternachrichten ist zu unterlassen.
10. Sperren jeden *Nachrichten- und Postverkehrs* über See nach dem Ausland. Der Nachrichten- und Postverkehr nach dem Ostseestaten ist auf bestimmte Verbindungen zu beschränken und auf Anfordern des Befehlshabers der Besatzungstruppen zu überwachen.

    Der über England laufende Nachrichtenverkehr von Dänemark nach den Faröern, Island und Grönland ist gleichfals zu sperren.
11. Anweisung an die *Presse* und den *Rundfunk*, militärische Nachrichten nur mit Genehmigung der deutschen Wehrmachtdienststellen zu bringen. Zurverfügungstellen der Rundfunksender für Verlautbarungen der deutschen Befehlshaber.
12. Ausfuhrverbot für Kriegsgerät aus Dänemark nach dem Ausland.
13. Die Durchgabe aller von der Königlich Dänischen Regierung auf Grund der vorstehenden Punkte zu erlassenden Aufrufe und Befehle darf, soweit der Funkweg benutzt wird, zunächst nur verschlüsselt — nach einem den Gegnern Deutschlands nicht bekannten Schlüssel — erfolgen. Die Freigabe des offenen Funkens über die Rundfunksender bleibt dem Befehlshaber der Besatzungstruppen vorbehalten.

Bilag 7b.

Meddelelse fra den tyske Rigsregering.

Rigsregeringen anmoder den kgl. danske Regering om straks at træffe de efterfølgende Forholdsregler:

1. Opraab fra Regeringen til Folk og Krigsmagt om at undlade enhver Modstand mod de tyske Tropper ved Besættelsen af Landet.

2. Befaling til den danske Krigsmagt om at optage Forbindelse med de indrykkende tyske Tropper og sammen med de tyske Ledere at træffe fornødne Foranstaltninger til loyalt Samarbejde.

De danske Tropper forbliver i Besiddelse af deres Vaaben, for saa vidt deres Optræden tillader dette.

Som Tegn paa Villighed til Samarbejde maa der fra de militære Etablissementer, naar tyske Tropper nærmer sig, vises hvidt Parlamentærflag foruden Nationsflaget.

Forbindelsesofficerer sendes

a. til Chefen for de i Hovedstaden indrykkende tyske Tropper (Officerer fra Hær, Flaade og Luftvaaben),

b. til Cheferne for de lokale Troppestyrker.

Omvendt vil den tyske Chef stille Forbindelsesofficerer til Raadighed for de danske Chefer.

Forbindelsesofficerernes Opgave er at sikre Samarbejdet og at hindre Sammenstød mellem danske og tyske Tropper.

3. *Overladelse* i uskadt Stand *af de militære Anlæg og Etablissementer*, særlig *Kystdefensionens* Værker, som af de tyske Tropper skønnes nødvendige for at sikre Danmark mod en ydre Fjende.

4. Nøjagtige Meddelelser om de af den danske Regering udlagte Minespærringer.

5. Gennemførelse af fuldstændig *Mørkelægning* af det danske Omraade fra den første Besættelsesdags Aften.

6. Uskadt Opretholdelse og Sikring af Driften af Kommunikations- og Efterretningsmidler, herunder Vejnettet.

Jernbaner, *Indenrigsskibsfarten og Kystfarten* samt *Efterretningstjenesten* stilles til Raadighed for de tyske Besættelsestropper i det Omfang som bliver nødvendigt for de tyske Tropper og deres Forsyning.

7. *Forbud mod at saavel Krigs- som Handelsskibe begiver sig til Udlandet* og Forbud mod *al Flyvning*.

Frigivelse af Skibsforbindelse til tyske Havne og neutrale Østersøhavne forbeholdes.

8. Gennemførelse af en foreløbig Spærring af saavel Person- som Godstrafik mellem Danmark og Sverige (Afbrydelse af Færgeforbindelsen).

Genoptagelsen af Forbindelsen og Kravene vedrørende dens Kontrol forbeholdes.

9. Opretholdelse af den sædvanlige *Vejrtjeneste*, som stilles til Raadighed for de tyske Besættelsestropper.

Bekendtgørelse af Meddelelser vedrørende Vejret bortfalder.

10. Suspendering af enhver *Efterretnings- og Postforbindelse* med Udlandet ad Søvejen.

Efterretnings- og Postforbindelsen med Østersøstaterne indskrænkes til bestemte Forbindelser og kan efter Anmodning af Besættelsestroppernes Chef stilles under Kontrol.

Den via England gaaende Forbindelse med Færøerne, Island og Grønland vil ligeledes være at suspendere.

11. Meddelelse til *Pressen* og *Radioen* om kun at bringe Meddelelser af militær Art med den tyske Værnemagts Sanktion.

Radiosendere til Kundgørelser fra de tyske Chefer stilles til Raadighed.

12. Udførselsforbud for alt Krigsmateriel fra Danmark til Udlandet.

13. Videregivelse af alle af den kgl. danske Regering som Følge af de foregaaende Punkter udgaaede Opraab og Befalinger maa, for saa vidt Radio benyttes hertil, kun finde Sted i Kode — i en for Tysklands Fjender ubekendt Kode.

Frigivelse af offentlig Radiering over Radiostationerne forbeholdes Chefen for Besættelsestropperne.

Bilag 8.

CHEFEN FOR KYSTDEFENSIONEN

København, den 28. August 1943.

FORTROLIGT.

Til Chefen for

Følgende Skrivelse er modtaget fra Marinemisteriet:

»Ifølge Regeringens Ordre maa en Besættelse af Kystdefensionens Værker ikke imødegaas med Magt.

S. Brorsen (sign.)«

Saafremt en Besættelse foretages af den tyske Værnemagt, uden at der foreligger Ordre om, at Værket skal afleveres, søges som sædvanlig Forhandling for at indhente nærmere Ordre fra Marineministeriet. Er dette ikke muligt, skal mundtlig Protest afgives, før Besættelsen finder Sted.

Briand de Crevecoeur (sign.).

Bilag 9a.

SØVÆRNSKOMMANDOEN

København, den 10. Juli 1943.

Til Kystflaaden. M. C. 1 Bilag.
Det sømilitære Distrikt, Fyn.
Søminevæsenet.
Efterretningsstationen.
Personelkontoret.

Søværnskommandoen har D. D. tilskrevet Kystflaaden (Minestrygningscentralen) saaledes:

»*Vedrørende Minestrygernes Antal og Fordeling (jvfr. Kystflaadens Skrivelse M. C. Nr. 399, Journal Nr. 14a/1943 af 10. Juni d. A.*

Med Henvisning til ovennævnte Skrivelse bifalder Søværnskommandoen, at der i Fordelingen af de som Minestrygere udrustede Enheder foretages følgende Ændringer i Forhold til den nuværende Fordeling, naar P.-Kutterne P. 10 og P. 12 er færdigomdannede som 12 m Magnetstrygere. (Paaregnet i Begyndelsen af August d. A.):

Isefjordsafsnittet:

Antallet af Minestrygere i dette Afsnit forøges med 1 P.-Kutter

Smaalandsfarvandet:

I Nykøbing F. stationeres 1 P.-Kutter-Stryger.
I Bandholm stationeres en M. S.-Baad i Stedet for en P.-Kutter-Stryger.

Store Bælt:

I Nakskov stationeres en P.-Kutter-Stryger i Stedet for en M. S.-Baad.

Kattegat:

I Mariager stationeres en P.-Kutter-Stryger i Stedet for en M. S.-Baad.
Minestrygernes Fordeling vil i Henhold hertil blive som anført i hoslagte Bilag.
Da der til Planens Gennemførelse kræves 5 Bøjefartøjer udover de nuværende, bestemmes det endvidere, at Observationstjenesten med P.-Kuttere udfor København og i Far-

vandet Syd for Fyn ved Planens Gennemførelse nedlægges, og at de 4 hertil anvendte P.-Kuttere fra dette Tidspunkt anvendes som Bøjefartøjer. Det 5. Bøjefartøj vil først blive stillet til Raadighed fra ca. 1. Oktober d. A., da det af personelle Grunde først kan blive udrustet fra dette Tidspunkt.«

Kystflaaden til Efterretning og videre Foranstaltning.
Distriktet til Efterretning og Iagttagelse for dets Vedkommende.
Øvrige: Til Efterretning.

E. B.
sign. *C. Hammerich.*

Bilag 9b.

Bilag til Søværnskommandoens Skrivelse Journal M. 59/1943.

Minestrygernes Fordeling.

Farvandsafsnit og Station	Stryger
Sundet.	
København	1 M. S.-Baad
Køge	1 M. S.-Baad
Isefjorden.	1 M. S.-Baad 1 P.-Kutter
Smaalandsfarvandet.	
Karrebæksminde	1 S.-Baad
Masnedsund	1 P.-Kutter
Nykøbing F.	1 P.-Kutter
Bandholm	1 M. S.-Baad
Store Bælt.	
Nakskov	1 P.-Kutter
2. Minestrygergruppe	1 M.-Baad 1 S.-Baad 1 M. S.-Baad
3. Minestrygergruppe	1 M.-Baad 1 M. S.-Baad
Farvandet S. for Fyn.	
Faaborg	1 S.-Baad
Svendborg	2 M. S.-Baade
Kattegat SV.	
Kalundborg	1 M.-Baad
Odense	1 P.-Kutter
Vejle	1 P.-Kutter
Horsens	1 M. S.-Baad
Kattegat N.	
Mariager	1 P.-Kutter
Randers	1 P.-Kutter
Til Disposition.	
(Reserve og Felt-strygning)	1 M.-Baad 1 M. S.-Baad 2 P.-Kuttere
Til Øvelsesbrug	1 M.-Baad

Bilag 9c.

Omlægning af Minestrygerne fra 30. August 1943.

Stryger	Nuværende Station (3. Maj til 30. August	Fremtidig Station (fra 30. August)	Bøjefartøj
M-1, Søløven	Korsør, 3. Gr.	Feltstryger	P. 27
M-3, Søulven	Kalundborg	Korsør, 3. Gr.	P. 9
M-4, Søridderen	Nyborg, 2. Gr.	Kalundborg	P. 36
M-5, Søhesten	Feltstryger	Nyborg, 2. Gr.	P. 2
S-1, Springeren	Faaborg	Nyborg, 2. Gr.	P. 34
S-3, Haien	Karrebæksminde	Faaborg	P. 30
S-5, Havørnen	Nyborg, 2. Gr.	Karrebæksminde	P. 5
M. S.-1	Kbhvn.—Køge	Horsens	P. 24
M. S.-2	Horsens	Feltstryger	P. 38
M. S.-3	Hundested	Kbhvn.—Køge	P. 33
M. S.-4	Kbhvn.—Køge	Svendborg	P. 19
M. S.-5	Nakskov	Nyborg, 2. Gr.	P. 22
M. S.-6	Nyborg, 2. Gr.	Bandholm	P. 25
M. S.-7	Mariager	Svendborg	P. 35
M. S.-8	Korsør, 3. Gr.	Kbhvn.—Køge	P. 18
M. S.-9	Svendborg	Hundested	P. 31
M. S.-10	Svendborg	Korsør, 3. Gr.	P. 21
P. 1	Randers	Randers	P. 11
P. 3	Vejle	Vejle	P. 23
P. 6	Odense	Odense	P. 26
P. 7	Korsør (Reservestryger)	Nakskov	P. 28
P. 8	Bandholm	Masnedsund	P. 29
P. 10	Hundested (Bøjefartøj)	Hundested	P. 17
P. 12	Svendborg (Bøjefartøj)	Mariager	P. 15
P. 13	Masnedsund	Nykøbing F.	P. 20
P. 4	Reservestryger, Nyborg	Res.-Stryger, Korsør	
P. 14	Reservestryger, Svendborg	Res.-Stryger, Svendborg	

Reservefartøjer: P. 16
P. 32
P. 37 } fra ca. 1. Oktober.
P. 39 }

Bilag 10a.

DER KOMMANDANT IM ABSCHNITT
DÄNISCHE INSELN

Den 29. August 1943.

An den dienstältesten Seeoffizier im Raume Arsenal bis einschl. Lynetten, Auf dem Holmen.

Infolge der Unruhen, Streiks und Sabotageakte der letzten Wochen, die durch Massnahmen der dänischen Regierung nicht behoben werden konnten, übernimmt der Befehlshaber der Deutschen Truppen mit dem heutigen Tage die Exekutivgewalt in Dänemark.

In Verfolg der hierfür erforderlichen Massnahmen habe ich Befehl erhalten, den dienstältesten Seeoffizier im Raume Arsenal bis einschl. Lynetten, zur wiederstandslosen Übergabe der Anlagen, Schiffe, Waffen und Kapitulation der dänischen Wehrmachtangehörigen aufzufordern.

Ich erwarte Ihre Erklärung innerhalb dreissig Minuten ab Übergabe dieses Briefes und mache darauf aufmerksam, dass ich Befehl habe, meine Forderung mit Waffengewalt durchzusetzen, falls nach Ablauf dieser Frist keine zusagende schriftliche Antwort bei mir eingegangen sein sollte.

Petersen, (sign.)
Korvettenkapitän M.A.

Bilag 10b.

DER KOMMANDANT IM ABSCHNITT
DÄNISCHE INSELN

Den 29. August 1943.

Til den Kommanderende Søofficer i Omraadet fra Orlogsværftet til Lynetten.

Paa Grund af Urolighederne, Strejkerne og Sabotagehandlingerne i de sidste Uger, som den danske Regering ikke har kunnet forhindre igennem egne Foranstaltninger, overtager Befehlshaber der Deutschen Truppen Eksekutivmyndigheden i Danmark.

Som Led i de dertil paakrævede Foranstaltninger har jeg faaet Ordre til at opfordre den kommanderende Officer i Omraadet fra Arsenaløen til Lynetten incl. til at overlevere alle Anlæg, Skibe, Vaaben og Soldater uden Modstand.

Jeg venter Deres Svar indenfor et Tidsrum af 30 Minutter efter Modtagelsen af dette Brev og maa gøre opmærksom paa, at jeg har Ordre til at gennemføre mine Krav med Vaabenmagt, hvis jeg ikke skulde modtage Deres positive skriftlige Svar indenfor denne Frist.

Petersen, (sign.)
Korvettenkapitän M.A.

Bilag 11.

CHEFEN FOR FLAADESTATIONEN

Holmen, den 29. August 1943.

Til der Kommandant im Abschnitt Dänische Inseln.

Idet jeg protesterer mod Besættelsen af Holmens Omraade og under Hensyn til Truslen om Vaabenmagt, giver jeg — i Overensstemmelse med den danske Regerings Ordre for en eventuel Besættelse — positivt Tilsagn om, at Anlæg, Skibe, Vaaben og Soldater indenfor Holmens Omraade vil blive udleveret uden Modstand.

A. Grandjean. (sign.)

Bilag 12. *)

DER KOMMANDIERENDE ADMIRAL
DÄNEMARK

O. U., den 29. August 1943.

Sehr geehrter Herr Admiral.

Die Unruhen und Sabotageakte der letzten Wochen, die durch Massnahmen der dänischen Regierung nicht zu beheben waren, haben es mit sich gebracht, dass der Befehlshaber der deutschen Truppen auf Befehl des Führers mit dem heutigen Tage die Exekutivgewalt in Dänemark übernimmt.

*) Oversættelse foran side 121.

Als Soldat werden Sie es verstehen, dass ich in dieser Lage Massnahmen zur Sicherung der dänischen Marine ergreifen muss. Mein Bestreben geht darauf hinaus, den Übergang so unblutig wie möglich zu gestalten. Bei nüchterner Betrachtung der Dinge werden Sie mir darin beipflichten müssen, dass in Anbetracht der tatsächlichen Machtverhältnisse ein Widerstand gegen meine bis ins kleinste vorbereiteten Massnahmen völlig zwecklos ist und unter Umständen für die Ihnen anvertraute Marine schicksalsschwere Folgen haben könnte.

Um Ihnen, Herr Admiral, die Möglichkeit zu irgendwelchen pflichtgemässen Entschlüssen, deren Durchführung die Lage doch nicht ändern könnte, zu nehmen, muss ich Sie ersuchen, sich als in Schutzhaft befindlich zu betrachten. Der Überbringer dieses hat Befehl, Sie in das Hotel d'Angleterre zu geleiten.

sign. *Wurmbach.*

Bilag 13.

Skibe og Fartøjer sænket eller ødelagt (helt eller delvis) paa Holmen den 29. August 1949.

Skib	Under Kommando Ja — Nej	Bemærkninger
Artilleriskib Peder Skram	Nej	Sænket ved Mastekranen
Undervandsbaad Havmanden	Ja	Sænket ved Undervandsbaadsbroerne
— Havfruen (i Flydedok)	Nej	Sænket ved Dokken
— Havkalen	Ja	Sænket ved Undervandsbaadsbroerne
— Havhesten	Ja	Sænket ved Undervandsbaadsbroerne
— Daphne	Ja	Sænket ved Undervandsbaadsbroerne
— Dryaden	Nej	Sænket ved Undervandsbaadsbroerne
— Rota	Ja	Sænket ved Undervandsbaadsbroerne
— Bellona	Nej	Sænket ved Undervandsbaadsbroerne
— Flora	Nej	Søforbindelsen aabnet, men paa Grund af for ringe Vanddybde ikke vandfyldt
Værkstedsskib Henrik Gerner	Ja	Brændt ved Undervandsbaadsbroerne
Bevogtningsfartøj Hvalrossen	Ja	Sprængt og sænket ved Mastekranen
— Makrelen	Ja	Sprængt og sænket ved Mastekranen
— Nordkaperen	Ja	Sprængt og sænket ved Dokøen
— Sælen	Ja	Sprængt og sænket ved Dokøen
Mineskib Lindormen	Ja	Sprængt og sænket ved Torpedobaadsbroerne
— Lossen	Ja	Sprængt og sænket ved Torpedobaadsbroerne
Minefartøj Lougen	Ja	Sprængt og sænket i Søminegraven
— Laaland	Ja	Sprængt og sænket i Søminegraven
— Kvintus	Nej	Sprængt og sænket ved Torpedobaadsbroerne
— Sixtus	Nej	Sprængt og sænket ved Torpedobaadsbroerne
Minestryger Søbjørnen	Ja	Sprængt og sænket i Maskingraven
— Søulven	Ja	Sprængt og sænket ved Bradbænken
— Søhunden	Nej	Sprængt og sænket ved Torpedobaadsbroerne
— M. S. 4	Ja	Brændt og sænket ved Hønsebroløbet
— M. S. 8	Ja	Sænket ved Torpedobaadsbroerne
— M. S. 10	Ja	Hovedeftersyn. Sænket ved Torpedobaadsbroerne
Opmaalingsskib Heimdal	Nej	Ammunitionsmagasin fyldt, iøvrigt ingen Skade

Bilag 15.

SØVÆRNSKOMMANDOEN

København, den 31. Marts 1942.

FORTROLIGT

Direktiv for Anvendelse af Vaaben fra Søværnets Skibe mod fremmede Luftfartøjer og Orlogskibe.

1. Vaabnene maa fra Søværnets Skibe *kun anvendes* mod fremmede Luftfartøjer og Orlogsskibe, naar det er utvivlsomt, at disse retter Angreb med Anvendelse af Vaaben mod det paagældende Skib, og dette altsaa handler i Nødværge.
2. Det skal absolut undgaas ved f. Eks. demonstrativt tydelig Bemanding af Skytset at provokere et Angreb fra fremmede Luftfartøjer eller Orlogsskibe.
3. Det skal omgaaende ad hurtigste Vej indberettes til Søværnskommandoen, hvis Vaabnene anvendes mod fremmede Luftfartøjer eller Skibe, idet alle nødvendige Oplysninger angives.
4. I Havne, hvor tysk Anti-Luftskyts kan bringes i Virksomhed, ligesom ogsaa indenfor andre Omraader, hvor tysk Anti-Luftskyts kan bringes i Virksomhed, maa Søværnets Skibe under eventuelt Luftangreb *ikke* anvende deres Vaaben.

Dette meddeles herved til Efterretning og Iagttagelse med Bemærkning om, at det af Søværnskommandoen under 11. Juli 1941 fastsatte Direktiv for Anvendelse af Vaaben samtidig sættes ud af Kraft.

sign. *Vedel.*

Nyholm.

Bilag 17.)*

ADMIRAL DÄNEMARK

Kopenhagen, den 29. August 1943.

An den Kommandanten des Küstenpanzers »Niels Iuel«.

1) Sie werden nochmals ersucht, sich jeder Kampfhandlung gegenüber der deutschen Wehrmacht zu enthalten.
2) Sie haben sicherzustellen, dass keine Sabotageachts am Schiff durchgeführt bezw. vorbereitet werden.
3) Bei Verstoss gegen Ziffer 1 und 2 werden Sie auf Grund des militärischen Ausnahmezustandes vor ein deutsches Standgericht gestellt werden.
   Auf Sabotage steht Todesstrafe.
4) Ich fordere Sie auf, das Schiff an Ort und Stelle sofort ausser Dienst zu stellen und die Besatzung ohne Waffen truppweise an Land zu bringen, wo sie von einer deutschen Abteilung in Empfang genommen wird. Das Kommando ist dem dazu von mir bestimmten Korvettenkapitän Cammann zu übergeben. Er hat den Auftrag, das Schiff nach Kopenhagen zu führen und dort aufzulegen.

Wurmbach,
Vizeadmiral,
Kommandierender Admiral Dänemark.

*) Oversættelse paa næste Side.

Oversættelse.

ADMIRAL DANMARK

København, den 29. August 1943.

Til Kommandanten for Kystpanserskibet »Niels Iuel«.

1) De anmodes endnu engang om at afholde Dem fra enhver Kamphandling overfor den tyske Værnemagt.
2) De skal sikre, at der ikke gennemføres eller forberedes nogen Sabotage paa Skibet.
3) I Tilfælde af Overtrædelse af Nr. 1 og 2 vil De paa Grundlag af den militære Undtagelsestilstand blive stillet for en tysk Standret.
   For Sabotage er der Dødsstraf.
4) Jeg opfordrer Dem til straks paa Stedet at stryge Kommandoen og til troppevis at bringe Besætningen uden Vaaben i Land, hvor den vil blive modtaget af en tysk Afdeling. Kommandoen skal overgives til den dertil af mig bestemte Korvetkaptajn Cammann. Han har Ordre til at føre Skibet til København og oplægge det der.

Wurmbach,
Viceadmiral,
kommanderende Admiral Danmark.

Bilag 18.

Udskrift af Bilag til Chefen for »Hvidbjørnen«s Rapport af 12. September 1943 (ang. Skibsraad).

»Kl. 08.50 Chefen satte Skibsraad. Til Stede var Næstkommanderende, Søløjtnant Elving, Søløjtnant Skov-Jensen og Intendanten. Chefen oplæste fortrolige Forholdsordrer. Regering og Søværnskommando sat ud af Spillet.
Opgave:
1) at forsvare sig mod Angreb og bringe Skibet til Sverige,
2) hvis dette ikke lykkes, sænkes Skibet.
Alt under Forudsætning af, at »Hvidbjørnen« bliver skilt fra »Ingolf«, ellers følges den kommanderendes Ordrer.
Øvrige Officerer tiltraadte.
Kl. 09.02 Skibsraadet sluttet.«

Bilag 19.)*

SØVÆRNSKOMMANDOEN

København, den 29. August 1943.

Til Chefen for Skoledelingen.

Skoledelingens Skibe og Fartøjer skal snarest stryge Kommando. Ammunition, Haandvaaben og forskellige Maskindele inklusive Reservedele til Kanoner og Maskineri skal afleveres til den stedlige tyske Havnekaptajn (Havnekommandant).

Sabotage mod Delingens Skibe og Fartøjer maa under ingen Omstændigheder finde Sted.

Ordre om Personellets Forhold efter Kommandostrygningen vil senere blive tilstillet Delingen.

sign. *Vedel.*

*) Dette bilag har egentlig ingen forbindelse med begivenhederne den 29. august 1943, idet det først blev affattet om eftermiddagen den 29. august, hvor alle begivenhederne havde fundet deres afslutning.
Skrivelsen blev affattet efter udtrykkelig krav fra tysk side, og da den ingen betydning kunne få for begivenhederne, modsatte man sig ikke udfærdigelsen og afsendelsen.

Bilag 20.

[til Aktstykke 24]

Oversigt over den danske Flaade den 29. August 1943.

Navn og Kategori	Underlagt hvilken Myndighed	Chef eller Fører oplagt = ○	Plads den 29. August 43	Bemærkninger
Artilleriskibe				
Peder Skram	Kystflaaden	○	Holmen	Sænket paa Holmen ved Aabning af Bundventiler.
Niels Juel	—	K/k. Westermann	Holbæk	Angrebet udfor Hundested af tyske Luftfartøjer. Sat paa Grund i Nykøbing Bugt. Kanoner og andet Materiel ødelagt. *Bombeforsager.* Skibet ødelagt (Kl. 11.40).
U-Baade				
Havmanden	—	K/l. Sølling	Holmen	Sænket paa Holmen ved Aabning af Bundventiler (Kl. 04.15).
Havfruen	—	○	—	Stod i Flydedok paa Holmen og blev sænket sammen med Flydedokken ved Aabning af Bundventiler (Kl. 04.15).
Havkalen	—	O/k. Linde	—	Sænket paa Holmen ved Aabning af Bundventiler (Kl. 04.12).
Havhesten	—	O/k. Franck	—	Sænket paa Holmen ved Aabning af Bundventiler (Kl. 04.15).
Daphne	—	K/l. Konradsen	—	Sænket paa Holmen ved Aabning af Bundventiler (Kl. 04.12).
Dryaden	—	○	—	Sænket paa Holmen ved Aabning af Bundventiler (Kl. 04.15).
Rota	—	S/l. I Pedersen (a. i.)	—	Sænket paa Holmen ved Aabning af Bundventiler (Kl. 04.12).
Bellona	—	○	—	Sænket paa Holmen ved Aabning af Bundventiler (Kl. 04.12).
Flora	—	○	—	Søforbindelserne aabnet, men paa Grund af for ringe Vanddybde blev Baaden ikke vandfyldt.
Ran	—	○	—	Baadene udrangerede i Materielreserven, ikke ødelagt.
Triton	—	○	—	
Galathea	—	○	—	
Minekskibe				
Lindormen	—	O/k. (R) R. Andersen	—	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.35).
Lossen	—	O/k. Clausen	—	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.20).
Minefartøjer				
Lougen	—	K/l. Hastrup	—	Sprængt og sænket i Søminegraven (Kl. 04.30).
Laaland	—	K/l. P. G. Holdt	—	Sprængt og sænket i Søminegraven (Kl. 04.35).
Kvintus	—	○	—	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.13).
Sixtus	—	○	—	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.13).
Dampbaad A	Skoledelingen	—	Lunkebugt	Sænket paa Hvidegrund i Lunkebugten.
Værkstedsskib				
Henrik Gerner	Kystflaaden	K/l. Wern	Holmen	*Bombeforsager.* Skibet stukket i Brand og raseredes (Kl. 04.25).
Minestrygere				
Søløven	—	O/k. Münter	Korsør	Overrumplet af T.W.M. ved Ildoverfald i Korsør Havn.
Søbjørnen	—	O/k. E. Rasmussen	Holmen	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.22).
Søulven	—	O/k. Jørgensen	—	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.22).
Søridderen	—	O/k. Groth	Korsør	Besat af T.W.M. i Korsør Havn efter kortvarig Kamp.
Søhesten	—	O/k. T. Larsen	Kalundborg	Overrumplet af T.W.M. i Kalundborg Havn.
Søhunden	—	○	Holmen	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.22).

Navn og Kategori	Underlagt hvilken Myndighed	Chef eller Fører oplagt = o	Plads den 29. August 43	Bemærkninger
Skagerrak	Kystflaaden	o	Holmen	Ikke ødelagt — oplagt Materiel.
Springeren	—	K/l. Dam	Korsør	Overrumplet af T.W.M. ved Ildoverfald i Korsør Havn.
Havørnen	—	K/l. Schultze	Grønsund	Sat paa Grund ved Stammenakke (Kl. 14.00). Skytset ødelagt. Fortrolige Sager tilintetgjort.
Hajen	—	K/l. Palsgaard	Korsør	Overrumplet af T.W.M. ved Ildoverfald i Korsør Havn — kort Kamp.
Narhvalen	—	o	Holmen	Oplagt til Hovedeftersyn ved Orlogsværftet — ikke ødelagt.
M.S. 1	—	S/l. I Gad	Skelskør	Afsejlet til Agersø, derefter S. om Gedser til Hesnæs. Afgik herfra den 30. August Aften til Trelleborg (ankommet 31. August Kl. 06.00).
M.S. 2	—	S/l. I Brinck-Lund	Kalundborg	
M.S. 3	—	S/l. I R. Andersen	Køge Bugt	Besat af tyske Minestrygere.
M.S. 4	—	S/l. I (R) Larsen	Holmen	Brændt og sænket ved Hønsebrøbet i Flaadens Leje.
M.S. 5	—	S/l. I (R) Kinch	Nyborg	Overrumplet af T.W.M. — Voldsomt Ildoverfald.
M.S. 6	—	S/l. I Corfitzen	—	Overrumplet af T.W.M. — Voldsomt Ildoverfald.
M.S. 7	—	S/l. I Barfoed	Als Odde	Sejlet til Landskrona (Ank. Kl. 19.00).
M.S. 8	—	S/l. I (R) Hansen	Holmen	*Bombeforsager* — sænket ved Opbrydning af Søventiler (Kl. 04.45).
M.S. 9	—	S/l. I A. Clausen	Rudkøbing	Sejlet til Trelleborg.
M.S. 10	—	S/l. I M. Petersen	Holmen	Hovedeftersyn — ikke sejlklar — sænket ved Aabning af Søventiler (Kl. 04.20).
Inspektionsskibe				
Islands Falk	—	o	—	Oplagt Materiel — intet foretaget.
Hvidbjørnen	Skoledelingen	K/k. Hempel-Jørgensen	Lunkebugt	Afs. med »Ingolf« til Store Bælt. Sænket ved Sprængning Nord for Vengeancegrund (Kl. 12.00). Fortrolige Sager tilintetgjort.
Ingolf	Søværnskommandoen	Kmd. Evers	—	Afs. til Store Bælt. Overrumplet af tysk Minestryger. Indkom Korsør under tysk Flag.
Beskytteren	Kystflaaden	o	Holmen	Oplagt Materiel — intet foretaget.
Bevogtningsfartøjer				
Hvalrossen	—	K/l. Grønbech	—	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.20).
Makrelen	—	K/l. Ulrich	—	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.20).
Nordkaperen	—	K/l. Knudsen	—	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.55).
Havkatten	Kystdefensionen	K/l. Würtz	Sundet	Sejlede til Landskrona.
Sælen	Kystflaaden	K/l. Markmann	Holmen	Sprængt og sænket paa Holmen (Kl. 04.55).
Opmaalingsskibe				
Heimdal	—	o	—	Oplagt Materiel. Ammunitionsmagasiner fyldt — iøvrigt intet.
Freja	—	o	—	Oplagt Materiel — intet foretaget.
Kongeskib				
Dannebrog	—	o	—	Intet foretaget.
Øvelseskuttere				
Thyra	Skoledelingen	—	Lunkebugt	Forladt af Besætningen — iøvrigt intet.
Svanen	—	—	—	Forladt af Besætningen — iøvrigt intet.
Kuttere				
P. 1	Kystflaaden	S/l. I (R) B. Pfeiffer	Randers	Besat af T.W.M.
P. 2	—	S/l. II (R) A. H. Jacobsen	Korsør	Besat af T.W.M.

Navn og Kategori	Underlagt hvilken Myndighed	Chef eller Fører oplagt = ○	Plads den 29. August 43	Bemærkninger
P. 3	Kystflaaden	S/l. I (R) C. J. Faurschou	Vejle	Besat af T.W.M.
P. 4	—	S/l. I (R) H. A. Jørgensen	Nyborg	Besat af T.W.M.
P. 5	—	S/l. I (R) R. F. Olsson	Næstved	Afg. Kl. 09.15 til Grønsund, besat af T.W.M.
P. 6	—	S/l. I (R) H. C. I. Andersen	Kalundborg	Besat af T.W.M.
P. 7	—	S/l. I (R) J. M. Stamphøj	Nyborg	Besat af T.W.M.
P. 8	—	S/l. I (R) H. Hansen	Bogø Havn	Besat af T.W.M.
P. 9	—	S/l. I (R) R. A. Muhldorff	Korsør	Besat af T.W.M.
P. 10	—	S/l. I (R) L. H. Jensen	Holmen	Besat af T.W.M.
P. 11	—	S/l. I (R) F. B. Petersen	Bogense	Sat paa Bedding 30. August, besat af T.W.M. 31. August.
P. 12	—	S/l. I (R) W. F. Berendsen	Holmen	Besat af T.W.M.
P. 13	—	S/l. I (R) M. C. Steffensen	Nykøbing F.	Besat af T.W.M. Fortrolige Sager tilintetgjort.
P. 14	—	S/l. I (R) K. E. Munk	Rudkøbing	Afgik gennem Klørdyb. Taget af tysk Vagtskib ved Kjelds Nor.
P. 15	—	S/l. I (R) S. Christensen	Mariager	Besat af T.W.M.
P. 16	—	○	Holmen	Besat af T.W.M.
P. 17	—	S/l. I. (R) P. Olsen	Randers	Besat af T.W.M.
P. 18	—	S/l. I (R) A. Grønbæk	Holmen	Besat af T.W.M.
P. 19	—	S/l. I (R) J. Frederiksen	Rudkøbing	Afgik gennem Klørdyb. Taget af tysk Vagtskib ved Kjelds Nor. Fortrolige Sager tilintetgjort.
P. 20	—	S/l. I (R) A. J. Hansen	Nykøbing F.	Besat af T.W.M.
P. 21	—	S/l. I.(R) T. Hansen	Korsør	Besat af T.W.M.
P. 22	—	S/l. I (R) H. Aa. Tegnberg	Nyborg	Besat af T.W.M.
P. 23	—	S/l. I (R) P. L. Fabricius	Vejle	Besat af T.W.M.
P. 24	—	S/l. I (R) P. Ø. Pedersen	Horsens	Besat af T.W.M.
P. 25	—	S/l. I (R) P. G. Eskesen	Bandholm	Besat af T.W.M. den 31. August. Fortrolige Sager tilintetgjort.
P. 26	—	S/l. I. (R) Kanstrup	Kalundborg	Besat af T.W.M.
P. 27	—	S/l. I (R) F. G. Mikkelsen	—	Besat af T.W.M.
P. 28	—	S/l. II (R) F. Schrøder	Nakskov	Besat af T.W.M.
P. 29	—	S/l. I (R) J. C. Hansen	Masnedsund	Besat af T.W.M. i Store Bælt. Fortrolige Sager tilintetgjort.
P. 30	—	S/l. I (R) H. E. Lindholm	Faaborg	Afgik til Dyreborg Kl. 07.15. Fartøjet forladt af Besætningen.
P. 31	—	S/l. I (R) G. Thomsen	Hundested	Besat af T.W.M.
P. 32	—	S/l. I (R) J. P. S. Mogensen	Korsør	Besat af T.W.M.
P. 33	—	S/l. I (R) P. J. Larsen	Køge Havn	Besat af tyske Marine.
P. 34	—	S/l. I (R) W. S. V. Thomsen	Nyborg	Paa Bedding.
P. 35	—	S/l. I (R) K. V. Svensson	Svendborg	Depechebaad for Distriktet. Taget af tysk T-Baad ved Klørdyb.
P. 36	—	S/l. II (R) P. T. Mortensen	Holmen	Besat af T.W.M.
P. 37	—	S/l. II (R) P. K. Born	Holbæk	Afgik med »Niels Iuel«, besat af T.W.M.
P. 38	—	S/l. II (R) K. A. Skjoldborg	Holmen	Besat af T.W.M.
K. 1	Kystdefensionen	S/l. II (R) H. M. T. Beldring	Holmen	Besat. Fortrolige Sager tilintetgjort.
K. 2	—	S/l. II (R) K. R. Reinholdt	Sundet	Besat. Fortrolige Sager tilintetgjort.

Navn og Kategori	Underlagt hvilken Myndighed	Chef eller Fører oplagt = °	Plads den 29. August 43	Bemærkninger
K. 3	Kystdefensionen	S/l. I (R) J. A. Andersen	Kattegat (d. 28/8)	Sejlet til Landskrona.
K. 4	—	S/l. I (R) S. H. Pedersen	Kattegat	Besat.
K. 5	—	S/l. II (R) A. H. Kok	Helsingør	Besat.
K. 6	—	S/l. I (R) I. B. Jensen	Humlebæk (d. 28/8)	Sejlet til Landskrona.
K. 7	—	S/l. I (R) H. Nielsen	Isefjord	Besat.
K. 8	—	S/l. I (R) H. Rasmussen	Lynetten (d. 28/8)	Sejlet til Landskrona.
K. 9	—	S/l. I (R) E. A. Krumpen	Køge Bugt	Besat.
K. 10	—	S/l. I (R) H. C. Flakholm	Stubbekøbing	Sejlet til Malmø.
K. 11	—	S/l. I (R) E. R. Vierø	Fakse Bugt (d. 28/8)	Sejlet til Malmø.
K. 12	—	S/l. I (R) K. C. Nondal	Sundet (d. 28/8)	Sejlet til Landskrona.
K. 13	—	S/l. I (R) H. C. H. Sørensen	Lynetten	Sejlet til Malmø.
K. 14	—	S/l. I (R) R. L. Jørgensen	Holmen	Besat. Fortrolige Sager tilintetgjort.
K. 15	—	S/l. I (R) K. A. Bang	Sundet (d. 28/8)	Sejlet til Landskrona.
K. 16	—	S/l. I (R) T. Damgaard	Rødvig	Besat. Fortrolige Sager tilintetgjort.
K. 17	—	S/l. I (R) C. F. Lous	Grønsund (d. 28/8)	Sejlet til Malmø.
K. 18	—	S/l. II (R) B. Christensen	Holmen	Besat. Ikke sejlklar. Fortrolige Sager tilintetgjort.
K. 19 } K. 20 }				Endnu ikke overtaget af Søværnet; laa under Søtransportvæsenet — afholdt Prøver.

26.

HØJESTERETSSAGFØRER C. B. HENRIQUES

København, den 1. Juli 1947.

Til Formanden for Den parlamentariske Kommission,
Hr. Folketingsmand, Dommer Aage G. Holm, Rigsdagen.

Hermed tillader jeg mig at oversende til Dem en Skrivelse af 26. f. M., som jeg har modtaget fra fhv. Kommandør C. V. Evers, som har konsuleret mig vedrørende den ham i sin Tid overgaaede Dom, hvorved han blev afskediget fra Marinen med fuld Pension.

Det drejer sig i og for sig ikke om hans Sag alene, men efter hvad Skrivelsen jo ogsaa antyder, om et vigtigt Punkt for Forstaaelsen af den militære Optræden den 29. August 1943 for at skaffe Klarhed over de Ordrer, der dengang blev afgivet. Jeg ved selvfølgelig ikke, om dette Spørgsmaal har været drøftet og klargjort under Den parlamentariske Kommissions Undersøgelser, men tør mene, at Spørgsmaalet, hvis det kan oplyses af Kommissionen, har meget stor Interesse, og jeg har derfor ment at turde anmode om, hvis det er gørligt af andre Grunde, at Kommissionen optager dette Spørgsmaal til Undersøgelse og Klarlæggelse.

Deres ærbødige

C. B. Henriques.

Afsk. KOMMANDØR C. V. EVERS

8 Nyhavn, den 26. Juni 1947.

Til Hr. Højesteretssagfører C. B. Henriques, K. Dbm.

Da jeg har bragt i Erfaring, at Den parlamentariske Kommission for Tiden beskæftiger sig med forhv. Minister S. Brorsens Forhold i hans Egenskab af Forsvarsminister under Besættelsestiden, skal jeg hermed anmode Dem om, hvis det ligger inden for Mulighedernes Grænse, hos Kommissionen at faa oplyst visse Punkter, som efter min Formening vil klarlægge mange Ting, som nu synes vage, og som i alle Tilfælde for mig vil have Betydning til Belysning af de Forhold, der i sin Tid førte til min Afskedigelse.

Hvad selve Sagen angaar, saa gaar jeg ud fra, at denne efter vore tidligere Samtaler i Hovedtrækkene er Hr. Højesteretssagføreren bekendt, og jeg skal derfor nøjes med at pointere, at det, der efter min Mening er det centrale i Sagen, er det til mig ca. Kl. 18.00 den 28. August tilsendte Telegram, hvis Ordlyd var: »Søværnskommandoens Ordre No. 3 af 30. Maj 1943 indskærpes. Regeringens Forholdsordre skal i hvert paakommende Tilfælde indhentes.*)

Dette Telegram var bestemmende for min Optræden den 29. August, og ikke mindst den Kendsgerning, at der i dette Telegram fra Søværnskommandoen var indsat Ordet »Regeringen«, hvilket ikke fandtes i den oprindelige Forholdsordre fra Søværnskommandoen,

*) Jfr. A. 192.

som var ganske klar. Den Kendsgerning, at det blev mig paabudt — til trods for der maatte regnes med, at Forbindelserne var afbrudt, naar den kritiske Situation indtraf — i hvert enkelt Tilfælde at indhente Søværnskommandoens (Regeringens) Ordre, maatte mane til yderste Forsigtighed og indgav mig den Opfattelse, at jeg ved min Optræden, som tidligere var bestemt ved min Forholdsordre, nu kun maatte handle efter direkte Ordre. Hvorledes kunde jeg paa egen Haand optræde aktivt, ved Kamp f. Eks., naar jeg end ikke havde Ret til at sænke Skibene? Det første Alternativ, d. v. s. Kamp, laa efter min Formening betydeligt over det sidste, hvad Konsekvenserne heraf angik.

Jeg er derfor af den Opfattelse, at det ikke blot for min egen Sags Skyld, men ogsaa naar Historien engang skal skrives, er af stor Betydning nu at faa oplyst, hvilket Standpunkt daværende Forsvarsminister, d. v. s. Regeringen, indtog med Hensyn til aktiv Brug af Vaaben af de væbnede Styrker den 29. August 1943, og hvilke Ordrer de som Følge heraf har udgivet.

Besvarelsen af nedennævnte Spørgsmaal vil efter min Formening i høj Grad medvirke til at belyse Situationen den 29. August 1943.

I. Hvilken Holdning instruerede Regeringen de væbnede Styrker til at indtage den 29. August 1943?
Herunder ønskes særligt oplyst: Hvilke Ordrer fik i Dagene omkring den 29. August:
1) Kystflaaden?
2) Kystdefensionen?
3) Chefen for Flaadestationen, i Særdeleshed med Hensyn til Vagtkompagniet?
4) Styrkerne, der befandt sig udenfor København, f. Eks. i Kalundborg, Korsør og Isefjorden?
5) Hvad var Hensigten med Affattelsen af det til Skoledelingen i Svendborg den 28. August Kl. 18.00 afsendte Telegram? (Se ovenst.)

II. Hvilke Ordrer blev givet til Jydske Division i Odense?

III. Hvilke Ordrer blev der givet til de Styrker, der kom i Kamp, f. Eks. »Niels Iuel«, Livgardens Kaserne o. fl., og efter hvis Ordre blev de udgivne?

Af de ovennævnte Spørgsmaal har navnlig Punkt 5 stor Betydning for mig, men Besvarelsen af de andre er ogsaa af megen Interesse og vil sikkert, efter hvad man allerede har konstateret, udvise, at Regeringen af politiske Grunde ikke ønskede, at der af de væbnede Styrker blev optraadt aktivt, idet Beviset herfor synes at ligge i den Kendsgerning, at der efter direkte Ordre blev grebet ind i de enkelte Kampe, der var paabegyndt.

Med Højagtelse

Evers.

J.

Marineattaché i Berlin, Kommandørkaptajn Kjølsen.

27.

Fhv. Minister Gunnar Larsen fremsender Kopi af Indberetning af 5. August 1940.

INGENIØR GUNNAR LARSEN
Højkol, pr. Ry.

15. Juni 1947.

Til Formanden for Den parlamentariske Kommission,
Herr Folketingsmand, Dommer Holm, Danmarks Rigsdag,
Christiansborg, København K.

I Henhold til Kommissionens Anmodning til mig den 12. ds. fremsender jeg hermed Kopi af min Indberetning til daværende Udenrigsminister Scavenius vedrørende de Oplysninger, Marineattaché, Kommandørkaptajn Kjølsen havde givet mig, dateret Berlin den 5. August 1940.

Med Højagtelse

Gunnar Larsen.

AFSKRIFT

Berlin, den 5. August 1940.

Herr Udenrigsminister Scavenius.

Jeg havde i Gaar Aftes en længere Samtale med Marineattaché, Kommandørkaptajn Kjølsen, som meddelte mig, at han navnlig i den senere Tid i sine Samtaler med de tyske Militær- og Marinemyndigheder mere og mere blev ført hen paa Problemet Danmarks fremtidige Militærordning, idet dette særlig gav sig Udslag igennem Diskussioner om, hvorledes man skulde forholde sig i Fremtiden med de forskellige militære Anlæg, som nu blev lavet i Danmark, deriblandt naturligvis navnlig Flyvepladserne.

Kjølsen havde det bestemte Indtryk, at vi inden længe vilde blive stillet over for det Problem, om vi ønskede at nedlægge vort eget Militær, hvilket vilde have til Konsekvens, at der maatte forblive tyske Garnisoner paa visse vigtige strategiske Pladser i Danmark, eller om vi ønskede selv at overtage disse forskellige Institutioner og Vedligeholdelsen af dem igennem en Fortsættelse, maaske en Forstærkning af den danske Militærordning, under en eller anden Form i Forstaaelse med Tyskland.

Kommandørkaptajn Kjølsens Indtryk af Samtalerne med de tyske Militær- og Marineautoriteter er, at man ikke alt for længe skal udskyde dette Spørgsmaal, da man i saa Fald i høj Grad rodfæster den Tanke hos de tyske Militærfolk, at Danmark ikke kan og ikke vil indlade sig paa noget saadant, hvilket vil sige, at Tyskerne maa belave sig paa at blive der.

I denne Forbindelse nævnede Kjølsen ogsaa Spørgsmaalet om Minestrygningen, som han mente, det var af største Vigtighed at faa sat i Gang fra dansk Side snarest muligt for de danske Færge- og Skibsforbindelser.

Kjølsen var iøvrigt af den Formening, at hvis man fra Danmarks Side tog lidt haandfast paa Problemet, vilde det ikke være saa svært at faa det tyske Militær til at forlade Danmark igen, dels under Forudsætning af, at vi selv er indstillet paa at vedligeholde de tyske Anlæg, og dels under den Forudsætning, at de danske Kommunikationsmidler indrettes paa en saadan Maade (Autostrada op gennem Jylland samt Rødby-Femernprojektet), at det er evident for Tyskerne, at de ikke behøver at være paa Pladserne, fordi de kan komme der hurtigt nok.

Kjølsen mener paa den anden Side, at Forholdet stiller sig anderledes med Norge, da Afstanden her jo er en saadan, at Tidsmomentet kan spille en Rolle.

Venlig Hilsen,

Deres hengivne

sign. **Gunnar Larsen.**

28.

Kommissionens Forespørgsel af 25. Juni 1947 til Marineministeriet.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

Den 25. Juni 1947.

Til
Marineministeriet.

Da det for Kommissionen er oplyst, at daværende Marineattaché i Berlin, Kommandørkaptajn Kjølsen i Begyndelsen af August Maaned 1940 i en Samtale med daværende Minister for offentlige Arbejder Gunnar Larsen har givet en Fremstilling af sin Opfattelse af tyske Militær- og Marinekredses Stilling til Problemet Danmarks fremtidige Militærordning, skal Kommissionen herved anmode Ministeriet om Oplysning om, hvorvidt der fra den daværende Marineattaché foreligger Indberetning direkte til Ministeriet dette Spørgsmaal vedrørende, og i bekræftende Fald om at faa Indberetningen tilstillet.

Holm.

Eigil Olsen.

29.

Kommissionens Forespørgsel af 30. Juni 1947 til Kommandørkaptajn Kjølsen.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

Den 30. Juni 1947.

Hr. Marineattaché,
Kommandørkaptajn Kjølsen.

Det er for Kommissionen oplyst, at De den 4. August 1940 som Marineattaché i Berlin havde en længere Samtale med den daværende Minister for offentlige Arbejder Gunnar Larsen, hvori De, ifølge Hr. Gunnar Larsens Referat, skal have meddelt, »at han [De] navnlig i den senere Tid i hans [Deres] Samtaler med de tyske Militær- og Marinemyndigheder mere og mere blev ført hen paa Problemet Danmarks fremtidige Militærordning, idet dette særlig gav sig Udslag igennem Diskussioner om, hvorledes man skulde forholde sig i Fremtiden med de forskellige militære Anlæg, som nu blev lavet i Danmark, deriblandt naturligvis navnlig Flyvepladserne«.

Under Henvisning hertil anmoder Kommissionen Dem meddele, hvornaar Samtaler af nævnte Art med tyske militære Kredse paabegyndtes, samt hvorvidt disse er foretaget efter derom given Instruks fra danske Myndigheder.

Holm.

Eigil Olsen.

30.

Marineministeriets Svarskrivelse af 9. Juli 1947.

MARINEMINISTERIET

København, den 9. Juli 1947.

Hermed 1 Bilag.

Til
Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 25. Juni d. A. skal Marineministeriet oplyse, at man ikke fra den daværende Marineattaché i Berlin — udover det i medfølgende Bilag citerede — har modtaget nogen Indberetning vedrørende det omhandlede Spørgsmaal.

Marineministeriet har D. D. tilskrevet Kommandør Kjølsen som hoslagte Bilag udviser.

F. M.

Vedel.

MARINEMINISTERIET

København, den 9. Juli 1947.

Til

Marineattaché ved den kgl. danske Ambassade i Washington og det kgl. danske Gesandtskab i Ottawa,

Hr. Kommandør F. A. H. Kjølsen, R. af Dbg., Dbmd.

Ved at tilstille Hr. Kommandøren hoslagte Skrivelse af 25. Juni d. A. fra »Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45« skal Ministeriet med Sagens Tilbagesendelse udbede sig saadanne eventuelle Oplysninger, som maa skønnes at være af Interesse for Kommissionen i Forbindelse med det foreliggende Spørgsmaal.

Ministeriet skal ikke undlade at meddele følgende Uddrag af M. L. Nr. 84 »Maanedsrapport No. 9 for August 1940 fra Marine- og Luftattacheen ved det kgl. danske Gesandtskab i Berlin«, U. S. Nr. 240 af 3. September 1940:

».....

5. August 1940: Konference med Trafikminister Gunnar Larsen.

.....«

31.

Kommandør Kjølsens Svarskrivelse af 15. Juli 1947.

MARINEATTACHEEN
KONGELIG DANSK AMBASSADE

Washington 8. D. C.

15. Juli 1947.

Fortroligt.

Til

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 30. Juni 1947 vedrørende en Samtale, som skulde have fundet Sted imellem daværende Minister for offentlige Arbejder, Herr Gunnar Larsen og mig i det kgl. danske Gesandtskab i Berlin den 4. August 1940, med en Anmodning fra Kommissionen om overfor den at oplyse, hvornaar Samtaler af nævnte Art paabegyndtes, samt hvorvidt disse var foretaget efter Instruks fra danske Myndigheders Side, skal jeg herved tillade mig at indberette følgende:

Da mine Dagbøger og personlige Optegnelser befinder sig i Box i København, er jeg ikke i Stand til herfra at kunne verificere, om nogen Samtale med daværende Minister for offentlige Arbejder, Herr Gunnar Larsen, virkelig har fundet Sted paa ovennævnte Dato, men jeg kan oplyse, at Herr Gunnar Larsen jævnligt under sine Besøg i Tyskland i den Sommer besøgte mig paa mit Kontor i den danske Legation i Berlin for at høre Nyt om Krigens Gang og de militære Forhold i Tyskland.

Jeg mener imidlertid med Bestemthed at kunne udtale, at vi ikke har ført Diskussioner om Danmarks fremtidige Militærordning, eller hvorledes man skulde forholde sig i Fremtiden med forskellige Anlæg, som blev lavet i Danmark, deriblandt Flyvepladser, ligesom jeg hverken med eller uden Instrukser fra nogen dansk Myndighed paa dette Tidspunkt har ført Samtaler af ovennævnte Art med tyske militære Kredse.

Jeg anser det dog for rigtigt i denne Forbindelse at oplyse Kommissionen om, at der muligvis fra Herr Gunnar Larsens Side vil kunne foreligge en Forveksling med ovennævnte Samtale og nogle senere førte fortrolige Meddelelser fra Storadmiral Raeders Stabschef, Admiral Schulte-Mönting, i Slutningen af September 1940 vedrørende Forslag fra tysk Side om Indledning af et vist maritimt Samarbejde *efter* en eventuel Fredsslutning, saaledes som det blandt andet fremgaar af min fortrolige Generalrapport til Marineministeriet U. S. No. 215 af 23. November 1941, et Forhold som Herr Gunnar Larsen muligvis har haft Kendskab til som Medlem af den daværende Regering.

Dette Forslag blev fra den danske Regerings Side afvist, idet jeg af den daværende Forsvarsminister fik Ordre til i saa høj Grad som muligt at søge at faa »syltet« Sagen Henvendelsen blev, som bekendt, ikke genoptaget fra tysk Side paa Grund af indbyrdes Uoverensstemmelser mellem den tyske Krigsmarines Ledelse og det tyske Udenrigsministerium, idet dette sidste hævdede, at den tyske Krigsmarine ved disse Forhandlinger præjudicerede Fredsslutningen.

Jeg skal tillade mig at citere, hvad der i ovenciterede Generalrapport, Pagina 4, er skrevet derom:

»*22. September 1940.*

Modtog fortrolig Meddelelse af Storadmiral Raeders Stabschef vedrørende Forslag fra tysk Side om Indledning til et vist maritimt Samarbejde imellem Danmark og Tyskland (M. L. Nr. 93, Bilag 10).

4. Oktober—14. Oktober 1940.

Til Konference i København vedrørende ovenstaaende. Hos Hans Majestæt Kongen, Kronprinsen, i Marine-, Krigs- og Udenrigsministeriet m. m. Modtog Marineministeriets skriftlige Instruktion i Sagen. (Se Marineministeriets Skrivelse af 14. Oktober 1940 M. 8398, J. Nr. 901/39).

17. Oktober og 18. Oktober 1940.

Konference i Oberkommando der Kriegsmarine vedrørende ovenstaaende Marinesamtaler. Jeg meddelte, at man fra dansk Side fandt det rigtigst at blive orienteret om de omtalte tyske Marinestabsarbejder, det viste sig da, at Stabschefens Forslag tilsyneladende havde bragt den tyske Marine i Modsætningsforhold til det tyske Udenrigsministerium, der hævdede, at Marinen ved disse Forhandlinger præjudicerede Fredsslutningen. (M. L. Nr. 103 og Bilag 10).«

Til Slut skal jeg tillade mig at indberette, at jeg i fortrolig Skrivelse af D. D. har tilsendt Marineministeriet en Kopi af denne Korrespondance.

F. Kjølsen,
Kommandør.

32.

Skrivelse af 1. August 1947 fra Marineministeriet.

MARINEMINISTERIET

København, den 1. August 1947.

Til

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Fortsættelse af Ministeriets Skrivelse, Journal Nr. 395/1945, af 9. Juli d. A. vedrørende den daværende Marineattaché i Berlins Samtale med fhv. Trafikminister Gunnar Larsen i August 1940 kan Ministeriet meddele Kommissionen, at Kommandør Kjølsen hertil har indberettet, at han — udover hvad han har givet Udtryk for i sin Skrivelse af 15. Juli d. A., Ma. A. 6, Lb. Nr. 323, direkte til Kommissionen — intet har at tilføje vedrørende den omhandlede Sag.

P. M. V.

K. Lundsteen.

33.

Skrivelse af 6. August 1947 fra Kommissionen til Marineministeriet.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

6. August 1947.

Til
Marineministeriet.

Under Henvisning til vedlagte fra Hr. Marineattaché F. Kjølsen til Kommissionen fremsendte Skrivelse anmodes Ministeriet om til Kommissionen at fremsende følgende i Skrivelsen omtalte Dokumenter:

1) Kjølsens fortrolige Generalrapport til Marineministeriet U. S. Nr. 215 af 23. November 1941.
2) Marineministeriets Skrivelse af 14. Oktober 1940, J. Nr. 901/39.
3) M. L. Nr. 103 og Bilag 10.

Holm.

Eigil Olsen.

34.

Skrivelse af 6. August 1947 fra Kommissionen til fhv. Minister Gunnar Larsen med Kommandør Kjølsens Besvarelse.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

6. August 1947.

Hr. Civilingeniør, fhv. Minister Gunnar Larsen,
Højkol, pr. Ry.

I Anledning af de af Dem overfor Kommissionen fremsatte Oplysninger om en mellem Dem og daværende Marineattaché i Berlin, Kjølsen, ført Samtale den 4. August 1940 vedrørende dansk-tyske militære Forhold, har Kommissionen paa Forespørgsel modtaget vedlagte Besvarelse fra Hr. Marineattaché Kjølsen, hvilken Besvarelse Kommissionen anmoder Dem om at gennemse og tilbagesende med de Bemærkninger, den eventuelt maatte give Dem Anledning til.

Holm.

Eigil Olsen.

35.

Fhv. Minister Gunnar Larsens Svarskrivelse af 14. August 1947.

INGENIØR GUNNAR LARSEN

p. t. København, den 14. August 1947.

Til Formanden for
Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45,
Herr Folketingsmand, Dommer Holm,
Christiansborg, København K.

Jeg har rigtigt modtaget Kommissionens Skrivelse af 6. August med vedlagte Skrivelse fra Marineattaché Kjølsen og skal hertil bemærke:

En Forveksling med de af Kommandør Kjølsen refererede Forhandlinger i November Maaned kan ikke have fundet Sted; dette vilde jo forudsætte, at Datoen paa mit Brev af 5. August 1940 til daværende Udenrigsminister Scavenius skulde være forkert.

Den Sekretær, Herr Norsker, som jeg havde med som Privatsekretær paa Rejserne til Berlin i August Maaned 1940 i Forbindelse med Told- og Møntunionsforhandlingerne, har meddelt mig, at han Søndag den 4. August om Aftenen var beskæftiget med at afskrive de forskellige Dokumenter, som Delegationen havde faaet udleveret fra det tyske Udenrigsministerium ved Ankomsten til Berlin Lørdag den 3., samt med at skrive et Brev, som jeg havde dikteret til ham til Udenrigsminister Scavenius vedrørende min Reaktion over for det fra tysk Side fremsatte Forslag; dette Brev blev dikteret samme Dag og er i Kommissionens Besiddelse.

Sekretær Norsker erindrer endvidere, at Minister Wassard, Direktør Sthyr og jeg Søndag Aften opholdt os i det danske Gesandtskab, ved hvilken Lejlighed jeg har talt med Marineattaché Kjølsen. Sekretær Norsker erindrer ligeledes efter mit Diktat at have skrevet det omhandlede Brev af 5. August 1940 til daværende Udenrigsminister Scavenius vedrørende Samtalen med Marineattacheen.

Det kan iøvrigt ses paa de originale Gennemslag, at de to Breve af henholdsvis 4. og 5. August fra Berlin til daværende Udenrigsminister Scavenius begge er skrevet paa den samme Rejseskrivemaskine, som Sekretær Norsker havde medbragt paa Turen.

Jeg har ikke været i Berlin i Maanederne Oktober, November og December 1940. Alene af denne Grund synes en Forveksling ikke at være mulig.

Jeg tilbagesender hermed Skrivelsen fra Marineattaché Kjølsen.

Med Højagtelse

Gunnar Larsen.

36.

MARINEMINISTERIET

København, den 4. September 1947.

Fortroligt.

Hermed 3 Bilag.

Til Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til den ærede Kommissions Skrivelse af 6. August d. A. tilstilles hoslagt:

1) Generalrapport af 23. November 1941 for Marine- og Luftattacheen til Tjeneste ved Det kgl. Gesandtskab i Berlin i Tiden fra 21. December 1939 til den 30. November 1941.
2) Afskrift af Marineministeriets Skrivelse af 14. Oktober 1940, M. 8398 Journal M. 901/1939 med Bilag.
3) Skrivelse M. L. Nr. 103, u. S. Nr. 283 af 23. Oktober 1940 fra daværende Kommandørkaptajn Kjølsen som Marineattaché i Berlin.

ad. 3. Den medfølgende Skrivelse er ikke underskrevet og følgelig en Genpart af Kommandørkaptajnens Indberetning.

Den originale underskrevne Skrivelse er det ikke muligt at fremskaffe, og den er formentlig brændt i Forbindelse med Begivenhederne omkring den 29. August 1943.

Det i Kommissionens ovennævnte Skivelser under Pkt. 3 anførte »Bilag 10« skal formentlig være Bilag 10 til Kommandørkaptajnens Generalrapport af 23. November 1941. »Omslag med »Marinesamtaler« fortroligt«.

Bilaget kan ikke fremskaffes, er formentlig brændt i Forbindelse med Begivenhederne omkring den 29. August 1943.

Der er imidlertid Grund til at formode, at den hermed følgende Skrivelse M. L. Nr. 103 fra Kommandørkaptajnen er Genpart af en Skrivelse, der har hørt til dette Omslag.

Harald Petersen.

Bilag 1.

MARINE- OG LUFTATTACHE
KOMMANDØRKAPTAJN F. A. H. KJØLSEN

København, den 23. November 1941.

Hermed 13 Bilag.*)

Til Marineministeriet.

Generalrapport for Marine- og Luftattacheen til Tjeneste ved Det kgl. Gesandtskab i Berlin i Tiden fra 21. December 1939 til den 30. November 1941.

(3 Gennemslag.)

I. Kronologisk Oversigt over vigtigere Begivenheder.

(Jvfr. samtlige Maanedsrapporter for 1939, 40 og 41 samt de udfor hver Begivenhed anførte Indberetninger).

Ved Skrivelse af 18. December 1939, M. 9133, J. 901/1939 bestemte Marineministeriet, at Undertegnede tiltraadte Tjeneste som Marineattaché

1939 $^{21}/_{12}$ ved Det kgl. Gesandtskab i Berlin den 21. December 1939.

— $^{22}/_{12}$ Forinden min Afrejse til Berlin, som fandt Sted den 22. December 1939, modtog jeg forskellige mundtlige Instruktioner i Marineministeriet og aflagde Besøg i Udenrigsministeriet, Krigsministeriet, forskellige ledende Personer indenfor Søfartskredse og den tyske Minister samt hos den tyske Marineattaché i København.

I Berlin meldte jeg mig paa Gesandtskabet, aflagde Besøg i »Oberkommando der Kriegsmarine«, i »Reichsluftfahrtministerium«, hos den ældste Vaabenattaché i Berlin og efterhaanden hos samtlige Marine- og Luftattacheer, som er akkrediteret Berlin, og de nordiske Missionschefer m. fl.

1940 $^{8}/_{1}$ Modtog første, ret vage, Information om Tysklands militær-politiske Planer blandt andet overfor Danmark (jvfr. M. L. Nr. 5/1940).

— $^{31}/_{1}$—$^{5}/_{2}$ I København. Aflagde militær-politisk Referat (Bilag 7 og M. L. Nr. 24).

— $^{13}/_{2}$ Modtog supplerende Meddelelser vedrørende Tysklands militær-politiske Planer blandt andet overfor Danmark (M. L. Nr. 18/1940).

— $^{14}/_{2}$ Henvendelse til Oberkommando der Kriegsmarine i Anledning af Skoleskibet »Danmark«s Hjemrejse (M. L. Nr. 20/1941).

— $^{28}/_{2}$—$^{5}/_{3}$ I København. Aflagde militær-politisk Referat. Meddelte Marinestaben fra den tyske Overkommando, at Oplysninger om 250 ts Undervandsbaade kan faas, dersom skriftligt Ønske udtales. (Bilag 7. M. L. Nr. 32).

— $^{12}/_{3}$ Henvendte mig i Oberkommando der Kriegsmarine vedrørende tysk Offentliggørelse af danske Skibes Krigsforlis.

— $^{12}/_{3}$ Overværede Luftværnsskydninger i Unterlüts med dansk Militærkommission.

— $^{18}/_{3}$ Fungerede efter Anmodning af Oberkommando des Heeres ogsaa som dansk Militærattaché (M. L. Nr. 28).

— $^{20}/_{3}$ Overrakte Protestnote i »Reichsluftfahrtministerium« vedrørende tysk Overflyvning af dansk Territorium (M. L. Nr. 30).

*) Ikke fremsendt til kommissionen (bilagene formentlig tilintetgjort, jfr. bemærkning i marineministeriets fremsendelsesskr.).

1940 $^{1}/_{4}$—$^{3}/_{4}$ I København. Overbragte en Haandskrivelse fra Gesandten til Udenrigsminister Dr. Munch omhandlende Tysklands Frygt for et Vestmagtangreb paa Nordskandinaviens Malmlejer og kommenterede efter Ordre Brevets Indhold over Udenrigsministeren.

Aflagde derefter Melding herom — samt afgav militær-politisk Referat for Viceadmiral Rechnitzer i Marineministeriet (jvfr. Bilag 9: »Memorandum vedrørende Begivenhederne før Danmarks Besættelse den 9. April 1940, hvad Det kgl. Gesandtskab i Berlin angaar, af Undertegnede, Berlin April 1940«).

— $^{4}/_{4}$ Modtog jeg Underretning om, at der forestod et Angreb paa Danmark og Norge, som vilde finde Sted i næste Uge. Dette meddeltes til København pr. Luftkurér og af mig til det norske Gesandtskab. Til Konference i det svenske Gesandtskab (Bilag 9).

— $^{5}/_{4}$ Afsendte strengt fortrolig Indberetning M. L. Nr. 33/1940 om Tysklands Offensivplaner.

— $^{6}/_{4}$ Telefonforbindelse med Søværnskommandoen vedrørende ovenstaaende.

— $^{7}/_{4}$ Jeg modtog Meddelelse om, at tysk Transportflaade havde forladt Swinemünde og var afgaaet Vest paa i Østersøen, hvilket meddeltes pr. Telefontelegram til København (Bilag 9).

— $^{7}/_{4}$—$^{9}/_{4}$ Deltog efter Gesandtens Ønske sammen med samtlige udenlandske Vaabenattacheer paa Overkommandoens Rejse til »Westwallen« (M. L. Nr. 34).

— $^{9}/_{4}$ Danmarks Besættelse af tyske Tropper. Tilintetgjorde efter Gesandtens Ordre visse politiske Indberetninger etc. (Bilag 9).

— $^{19}/_{4}$ Overværede det norske Gesandtskabs Afrejse fra Berlin (M. L. Nr. 40).

— $^{30}/_{4}$ I Rigskancelliet, hvor Udenrigsminister von Ribbentrop afgav en Erklæring om den udenrigspolitiske Situation for samtlige Missionschefer og Vaabenattacheer (M. L. Nr. 38).

— $^{27}/_{5}$—$^{30}/_{5}$ I København. Afgav Referat for Hans Majestæt Kongen. Hos Kronprinsen, i Udenrigsministeriet, Marineministeriet og Krigsministeriet. (M. L. Nr. 48 og Bilag 7).

— $^{10}/_{6}$ Paabegyndte et Kursus i Luftbeskyttelse for at kunne indrette og organisere Gesandtskabets Luftbeskyttelse (U. S. Nr. 180).

— $^{7}/_{7}$—$^{12}/_{7}$ Foretog efter Overkommandoens Indbydelse en Rejse gennem Holland og Nordfrankrig for at bese Krigsskuepladserne sammen med Marine- og Luftattacheerne (M. L. Nr. 67).

— $^{2}/_{7}$—$^{4}/_{7}$ I København. Aflagde militær-politisk Referat (Bilag 7 og M. L. Nr. 75).

— $^{2}/_{8}$ Til Konference i Overkommandoen vedrørende Firmaet Højgaard & Schultz' polske Tilgodehavender, opnaaede Tilsagn om 200.000 Kr.

— $^{21}/_{8}$—$^{23}/_{8}$ I København. Militær-politisk Referat (M. L. Nr. 84, Bilag 7).

— $^{13}/_{9}$—$^{15}/_{9}$ Bragte vore Børn til Danmark paa Grund af de tiltagende Luftangreb.

— $^{22}/_{9}$ Modtog fortrolig Meddelelse af Storadmiral Raeders Stabschef vedrørende Forslag fra tysk Side om Indledning til et vist maritimt Samarbejde imellem Danmark og Tyskland (M. L. Nr. 93, Bilag 10).

— $^{4}/_{10}$—$^{14}/_{10}$ Til Konference i København vedrørende ovenstaaende. Hos Hans Majestæt Kongen, Kronprinsen, i Marine-, Krigs- og Udenrigsministeriet m. m. Modtog Marineministeriets skriftlige Instruktion i Sagen (se Marineministeriets Skrivelse af 14. Oktober 1940, M. 8398, J. Nr. 901/39).

— $^{17}/_{10}$ og $^{18}/_{10}$ Konference i Oberkommando der Kriegsmarine vedrørende ovenstaaende Marinesamtaler. Jeg meddelte, at man fra dansk Side fandt det rigtigst at blive orienteret om de omtalte tyske Marinestabsarbejder, det viste sig da, at Stabschefens Forslag tilsyneladende havde bragt den tyske Marine i Modsætningsforhold til det tyske Udenrigsministerium, der hævdede, at

Marinen ved disse Forhandlinger præjudicerede Fredsslutningen (M. L. Nr. 103 og Bilag 10).

1940 $^{23}/_{10}$—$^{29}/_{10}$ Deltog sammen med en dansk Søofficersdelegation i Overkommandoens Rejse til Belgien og Nordfrankrig (M. L. Nr. 104).

— $^{29}/_{10}$—$^{13}/_{11}$ Laa saaret paa Lazaret i Brüssel efter Automobilulykke i Frankrig den 29. Oktober (M. L. Nr. 104).

— $^{14}/_{11}$—$^{26}/_{11}$ Rekonvalescens i mit Hjem i Berlin.

— $^{7}/_{12}$ Modtog Meddelelse om, at den danske Oberstløjtnant Ørum var fængslet af de tyske Myndigheder (M. L. Nr. 1/1941).

— $^{2}/_{12}$—$^{10}/_{12}$ Assisterede dansk Landofficersdelegation (M. L. Nr. 1).

— $^{14}/_{12}$— I Danmark. Aflagde militær-politisk Referat og holdt Rekreation efter

1941 $^{12}/_{1}$ Ulykken den 29. Oktober (Bilag 7).

— $^{18}/_{1}$ Modtog Henvendelse fra den tyske Marine vedrørende Overtagelse af vore Torpedobaade (Bilag 11).

— $^{20}/_{1}$ Til Konference hos Storadmiralen i ovennævnte Sag og nedlagde dèr en saa kraftig Protest som mulig imod dette. Storadmiralen udtalte, at Tysklands Krav var uigenkaldeligt og absolut, da Tyskland befandt sig i en Krig paa Liv og Død og var i en meget alvorlig Situation.

— $^{21}/_{1}$—$^{25}/_{1}$ I København til Referat og Møder i ovennævnte Sag. Hos Hans Majestæt Kongen og de forskellige Ministerier m. m. (M. L. Nr. 8 og Krigsdagbog Bilag 8).

— $^{27}/_{1}$ Afsluttede efter tysk Ønske Forhandlingerne i Berlin i Overkommandoen, hvorved det lykkedes at nedsætte Antallet af rekvirerede Torpedobaade fra 12 til 8 og at opnaa, at disse afleveredes uden Artilleri og militær Udrustning (Bilag 11 og M. L. Nr. 5).

— $^{4}/_{2}$ Modtog Meddelelse om, at Tyskland vilde levere os Jern og Staal til Bygning af nye Torpedobaade i Stedet for de leverede (M. L. Nr. 9 og M. L. Nr. 30).

— $^{14}/_{2}$—$^{18}/_{2}$ Repræsenterede Gesandten ved Vintersportsstævne i Garmisch-Partenkirchen (M. L. Nr. 12).

— $^{26}/_{2}$ Modtog Henvendelse fra Overkommandoen om at foranledige, at Chefen for det kongelige Søkortarkiv alligevel mødt til Konference i Berlin.

— $^{27}/_{2}$—$^{5}/_{3}$ I København. Militær-politisk Referat. Konferencer om Materiel til Torpedobaadene m. m. Foredrag i Søe-Lieutenantselskabet (M. L. Nr. 17 og 22, Bilag 7 og 12).

— $^{22}/_{3}$—$^{27}/_{3}$ Deltog sammen med Direktøren for Det kongelige Søkortarkiv i Konferencer med Overkommandoen om visse Opmaalingsarbejder i Store Bælt (ifølge Skrivelse fra Marineministeriet af 23. Marts 1941, M. 207, jvfr. U. S. 73).

— $^{29}/_{3}$ Modtog Svar fra Overkommandoen om Tilladelse til danske Undervandsbaades Øvelser i Mariagerfjord (U. T. 76).

— $^{6}/_{4}$—$^{15}/_{4}$ I København. Militær-politisk Referat (se M. L. Nr. 33 og Bilag 7).

— $^{4}/_{5}$ Gesandten, Kammerherre Herluf Zahle afgik ved Døden.

— $^{4}/_{5}$ Repræsenterede Det danske Gesandtskab ved Rigsdagsmødet i Kroll-Operaen og hørte Rigskansler Hitlers Tale (M. L. Nr. 38).

— $^{6}/_{5}$ Modtog Meddelelse om, at Rigskansleren tilbød at lade Gesandtens Lig overføre til København paa et tysk Orlogsskib, hvilket jeg den 7. Maj efter forskellige Konferencer fik indskrænket til, at en tysk Jager eskorterede fra Warnemünde til Gedser (M. L. Nr. 38).

— $^{9}/_{5}$ Ledsagede sammen med andre Medlemmer af Gesandtskabet den afdøde Gesandts Baare til København (M. L. Nr. 38).

— $^{9}/_{5}$—$^{12}/_{5}$ I København. Til Kammerherre Zahles Begravelse. Deltog i forskellige Konferencer i Anledning af Gesandtskiftet (Bilag 7). Hos Hans Majestæt Kongen og Kronprinsen.

— $^{31}/_{5}$—$^{6}/_{6}$ I Danmark. Militær-politisk Referat (M. L. Nr. 43 og Bilag 7).

1941 $^{9}/_{6}$ Modtog Meddelelse om, at Krigen mod Rusland var nær forestaaende. Udviklingen derefter indtil Krigsudbruddet den 22. Juni er der gjort Rede for i Skrivelse U. S. Nr. 149.

— $^{2}/_{7}$—$^{5}/_{7}$ I Danmark. Militær-politisk Referat (M. L. Nr. 46 og Bilag 7).

— $^{5}/_{7}$—$^{27}/_{7}$ Ferie i Danmark.

— $^{5}/_{8}$ Forhandlinger i Overkommandoen vedrørende Firmaet Højgaard & Schultz' polske Erstatningssag.

— $^{8}/_{8}$ Anmodede Overkommandoen om en Forklaring i Anledning af, at denne havde anmodet om min Tilbagekaldelse uden at ville angive nogen Grund hertil (se U. S. Nr. 220).

— $^{12}/_{8}$—$^{19}/_{8}$ I København. Hos Hans Majestæt Kongen. I Marineministeriet og Udenrigsministeriet. Konferencer vedrørende omstaaende. (M. L. Nr. 52).

— $^{16}/_{9}$ Afrejste fra Berlin til Danmark.

— $^{1}/_{10}$ Tog fast Ophold igen i København. Fortsatte Arbejdet herfra som Marineattaché i Henhold til Marineministeriets Ordre og fungerede som Forsvarsministerens militærpolitiske Referent.

— $^{30}/_{11}$ Fratræder Tjenesten som Marine- og Luftattaché ved det kongelige Gesandtskab i Berlin i Henhold til Marineministeriets Skrivelse M. 9244, J. Nr. M. 901/1939 af 14. November 1941 efter at have præsenteret den nye Marineattaché for forskellige Myndigheder i København.

II. Tjenesten som Marineattaché.

a) Almindelige Opgaver og Pligter.

Det bemærkes, at nedenstaaende er baseret paa mine Erfaringer, som de har været i Tyskland under Krigsforhold.

En *Marineattachés* Pligter kan kort opsummeres i følgende:

1) Være Forbindelsesorgan imellem sin egen Orlogsmarine og Orlogsmarinen i det Land, hvor han er akkrediteret.

2) Være et militær-politisk Efterretningsorgan for Marineministeriet og eventuelt andre Regeringsmyndigheder i Danmark.

3) Assistere maritime Myndigheder og Erhverv saasom Søfartsministeriet, danske Rederier og lignende, indenfor nærmere formulerede Rammer afhængig af Forholdene.

4) Deltage i Arbejdet i det Gesandtskab, til hvilket han er attacheret, hovedsagelig indenfor ovennævnte Rammer efter den respektive Gesandts nærmere Bestemmelse.

5) Danne Forbindelsesled imellem Marineministeriet og det Gesandtskab, til hvilket han er attacheret.

Anm.: Dersom der ingen Militærattaché findes ved Gesandtskabet, maa Marineattacheen, i saa høj Grad som Krigsministeriet ønsker dette, efter Omstændighederne overtage en Del af dennes Pligter.

En *Luftattaché's* Pligter kan efter Omstændighederne let formuleres efter ovenstaaende 5 Punkter. Opmærksomheden henledes dog paa, at der i Berlin findes baade rene 1) Luftattacheer, 2) Marineluftattacheer (Marine- og Luftattacheer) og 3) Militærluftattacheer (Militær- og Luftattacheer) afhængig af, om det Land, hvorfra de udsendes, har selvstændigt Luftvaaben eller ikke; men generelt kan udtales, at Virksomheden som Luftattaché i alle Fald under Krigsforhold er af mere underordnet Betydning — ligesom Luftattacheens Forbindelse med »Reichsluftfahrtministerium« i Berlin tilsyneladende er af en løsere Art end Marine- og Luftattacheens med Overkommandoen for henholdsvis Krigsmarine og Hær.

I Berlin benævnes alle Militærattacheer generelt som »Waffen-Attachés«, der altsaa omfatter: »Militærattachés« »Marineattachés« og »Luftattachés« med deres respektive »Gehilfer« (d. v. s. Assistenter).

Bemærkninger til omstaaende.

ad 1) Det kan hertil bemærkes, at Vanskelighederne ved at være et saadant *Forbindelsesorgan* ligger i at vurdere, i hvor høj Grad man nu mener, at det er rigtigt i en given Situation at besvare et Spørgsmaal omgaaende og eksakt og tage det dermed forbundne Ansvar, eller om det kan være bedre at søge at trække Tiden ud — eller rettere faa Lejlighed til at tænke sig om — ved at søge Instruktion hjemmefra eller paa anden Vis faa Lejlighed til nærmere at undersøge Sagen.

ad 2) *At være saa godt underrettet som muligt*, ikke alene om Situationen, som den er, og ikke alene om militær-politiske Begivenheder, der har fundet Sted, men ogsaa — og det er selvfølgelig det vanskeligste — om Begivenheder, som muligvis vil indtræffe, maa vel anses for at være en Vaabenattaché's primære og vanskeligste Opgaver, ikke mindst under Krig.

Man maa kunne holde sit Gesandtskab á jour med militære Begivenheder og kunne meddele sin Regering saa meget som muligt af Interesse vedrørende den militære Situation. At dette gøres bedst af Vaabenattacheer, der netop befinder sig dèr, hvor de militære Begivenheders Centrum formes, turde være indlysende, idet det erindres, at medens en Diplomat kan nøjes med at beskæftige sig med *Sandsynligheder*, maa en Militærattaché tage alle *Muligheder* med i sine Betragtninger.

Dette er — trods Vanskeligheder — muligt, forudsat at man dels følger med i baade indenlandske og udenlandske Aviser og Tidsskrifter, dels tager de daglige Radioudsendelser, som erfaringsmæssigt giver de bedste Oplysninger, og dels erhverver sig de rette Forbindelser blandt sine udenlandske Kolleger, blandt Landets egne Folk i forskellige Stillinger og blandt *kvalificerede* Korrespondenter.

Selvfølgelig bør man ikke forsømme nogen Lejlighed til at gaa i de Attachégrupper (den Afdeling af de tyske Overkommandoer, der har at gøre med udenlandske Vaabenattacheer), overvære de Filmsfremstillinger, som gives af Overkommandoen, læse de daglige Oberkommando der Wehrmacht's Beretninger og Kommentarerne hertil, og i det Hele taget træffe og lære tyske Officerer at kende, men man maa selvfølgelig vide, at det, man erfarer fra tysk Kilde under Krigsforhold, er minimalt. Det er en Selvfølge, at man ikke bør forsømme nogen Lejlighed til at deltage i officielle Rejser og lignende og her holde baade Øjne og Øren aabne.

At erhverve sig Forbindelser, opretholde og udbygge dem ved f. Eks. paa behændig Vis at udbytte Oplysninger med en Del af sin egen Viden og ikke mindst at kunne vurdere sine Kilders Lødighed, er altsaa Kunsten.

Her hjælper den Selskabelighed, som dyrkes indbyrdes i disse Kredse selv under Krigsforhold, umaadeligt, og det er derfor nødvendigt, at man selv er i Stand til at holde en passende Selskabelighed.

Det kan maaske i denne Forbindelse være hensigtsmæssigt at henlede Opmærksomheden paa det saakaldte »Materialer til Desinformation«, hvorved forstaas falske militære eller politiske Informationer, som er lavet til dette specielle Formaal, og som spilles en anden Magt i Hænde ved at udsende dem netop med en passende Blanding af rigtige Oplysninger.

— At løse rent tekniske Problemer, er noget som bedst udføres af dertil kvalificerede Kommissioner, der udsendes i bestemt Øjemed, og her maa Marineattacheens Opgave indskrænkes til at bringe disse i Kontakt med de rette Myndigheder, dette gøres bedst igennem den respektive Attachégruppe. —

Meddelelsen hjem: Midlet — til at gøre sin Iagttagelse bekendt — var jo før 9. April 1940 sikret igennem en Kurértjeneste, efter Danmarks Besættelse faldt denne imidlertid væk, hvorfor Indholdet af enhver Skrivelse og Telefonmeddelelse nøje maa overvejes, inden den afsendes med den almindelige Posttjeneste. Derfor er den *mundtlige Meddelelse det sikreste Meddelelsesmiddel i alle Sager af konfidentiel Art.* Gennemsnitlig een Gang om Maaneden er jeg derfor rejst hjem og har afgivet Referat om den militær-politiske Situation for Forsvarsministeren og Chefen for Søværnskommandoen. Dernæst har jeg efter Omstændighederne afgivet Referat for Hans Majestæt Kongen, for Kronprinsen og for Udenrigsministeren samt Direktøren i Udenrigsministeriet eller Chefen for Udenrigsministeriets politisk-juridiske Af-

deling, afhængig af Situationen. Ud over dette bør som Hovedregel kun *de* ansvarlige Myndigheder underrettes, som Forholdene kræver.

At Stillingen som Marineattaché er underkastet stor Opmærksomhed fra den Stats Side, som man lever i, er jo en Selvfølge, man er underkastet en stadig Telefonkontrol og Telefonaflytning fra de Myndigheders Side, der har med dette at gøre, hvorfor man f. Eks. altid bør trække sin Telefonstikkontakt ud, naar vigtige Samtaler føres. (Overkommandoens Afdeling for Kontraspionage »Abteilung Ausland« og »Gestapo« m. fl.)

At en Marineattaché selvfølgelig kun maa beskæftige sig med legitimt militært Efterretningsvæsen og holde sig klar af alt, der smager af militær Spionage, d. v. s. alle Oplysninger, der fremskaffes ad illegale Veje, er en Selvfølge.

ad 3) Det erindres, at medens en Marineattaché ikke har Adgang til Auswärtiges Amt (se Afsnit c), kan en almindelig Diplomat ej heller henvende sig direkte til Overkommandoen. Det er derfor en Selvfølge, at hvis et Erhverv har Sager løbende, hvori Overkommandoen direkte er impliceret, kan Sagen selvfølgelig altid fremmes fra Gesandtskabet via »Auswärtiges Amt«, men det kan ogsaa være praktisk, at Marineattacheen henvender sig direkte i Overkommandoen vedrørende Sagen. Jeg har saaledes haft at gøre med Firmaet Højgaard & Schultz's Erstatningssager fra Gotenhafen overfor den tyske Marine samt jævnlig været vore største Rederier (D. F. D. S., A. P. Møller, Knud Lauritzen og C. K. Hansen) behjælpelig paa forskellig Vis, hvorfor jeg ofte ved mine Besøg i København har været i Kontakt med disse Redere.

ad 4) og ad 5) giver ikke Anledning til særlige Bemærkninger.

b) Daglige Arbejde og Tjeneste.

Som nævnt i forrige Afsnit aflægges *Besøg* i Attachégruppen i »Oberkommando der Kriegsmarine« — som Regel 1 à 2 Gange om Ugen, hvor man dels selv forelægger Spørgsmaal, dels erfarer det, der nu kan meddeles en. Desuden aflægges regelmæssige Besøg — med passende Mellemrum — hos de af ens Kolleger, med hvem Kontakt opretholdes, ligesom Besøg modtages af disse som Regel efter forudgaaende Telefonaftale.

Een Gang om Maaneden samles alle de i Berlin attacherede Vaabenattacheer og deres Assistenter (ved min Afgang fandtes 67, nemlig 32 Vaabenattacheer og 35 Assistenter (se Bilag 13)) til en større Fællesspisning, hvortil indbydes de tyske Officerer af de forskellige Vaabenarter m. fl., som man har haft at gøre med i den forløbne Maaned. Denne Fællesspisning ledes af den ældste Vaabenattaché (»Doyen«), for Tiden den svenske Oberst Juhlin-Dannfelt. Ved ens Ankomst og Afgang indbydes man, ellers betales en Kvotadel af Udgifterne.

Det er praktisk at lægge sin *daglige Kontortid* sammen med Gesandtskabets, nemlig fra Kl. 10 til ca. 13 og fra Kl. ca. 15 til ca. 18.

Besøg aflægges som Regel mellem Kl. 11 og 13 og Kl. 16—18.

Med Hensyn til *Kontor* er det Meningen, at et saadant bliver stillet til ens Raadighed i Gesandtskabsbygningen, og af Hensyn til Modtagelsen af udenlandske Kolleger m. m., bør det tilstræbes, at dette er nogenlunde præsentabelt, og det er en *Nødvendighed,* at det er saaledes indrettet, at Væggene er lydtætte.

Kontorarbejdet bliver i nogen Grad udført af Gesandtskabets Personale, men selv om det rutinemæssige Kontorarbejde paa Grund af overvældende Arbejde paa Gesandtskabet maa udføres af en selv, maa man dog fra Starten tilstræbe, at der fra Gesandtskabets Side træffes Forholdsregler, der sikrer, at ens Telefon bliver forsvarligt betjent og Telefonmeddelelser afleveret, ligesom der straks maa træffes Aftaler, der sikrer, at ens vigtige skriftlige Arbejder og Indberetninger kan blive nogenlunde omgaaende maskinskrevet, saaledes at man ikke risikerer, at disse altid maa vige selv for uvæsentlige andre Skrivelser og derved i Forbindelse med en langvarig Postgang faar en urimelig lang Ekspeditionstid. Kan dette ikke sikres fra Gesandtskabet paa betryggende Vis, maa man hellere straks sætte ind for at faa selvstændig Kontormedhjælp, eventuelt sammen med Militærattacheen. At udføre alt dette selv er vanskeligt af Mangel paa Tid, hvorfor min Hustru assisterede mig ogsaa paa dette Punkt ved at lære sig at skrive paa Maskine og skrev mine fortrolige Indberetninger. I alle Tilfælde maa det sikres, at ens Kontorassistance er absolut paalidelig. I denne Forbindelse kan det f. Eks. nævnes, at paa det svenske Gesandtskab kræves det, at hele Personalet er

svenske Borgere, og Kontordamer er udvalgt saaledes, at man har Sikkerhed for deres Paaidelighed, eller de skal ligefrem være indrulleret i den for Forsvarsmagtens Stabstjeneste særlige kvindelige Organisation.

Journal for ind- og udgaaede Skrivelser førte jeg for Kontrollens Skyld selv og registrerede disse med et ind- og udgaaende Løbe-Nummer. Alle Indberetninger af informatorisk tjenstlig Art blev desuden af Hensyn til Modtagerens Kontrol forsynet med et særligt: »M(arine-). L(uftattaché). Nr. ....« og indsendes da foruden til Marineministeriet igennem Gesandtskabet til Udenrigsministeriet med en Følgeskrivelse, som Gesandten underskrev, og selv om dette kan give Anledning til Indiskretioner ud fra det Synspunkt, at jo flere Kopier, der afsendes, jo flere Muligheder for Indiskretioner, maa dette alligevel anses for nødvendigt.

Ens fortrolige Arkiv bør opbevares under forsvarligt Lukke i Gesandtskabets Boks, ligesom man bør have sin Opmærksomhed henvendt paa Opbevaringen af fortrolige Skrivelser paa Gesandtskabet udenfor Kontortiden, naar Skrivelserne er til Maskinskrivning hos Damerne, idet man overalt, saavel paa Gesandtskabet som i sit Hjem, maa være forberedt paa at være udsat for Kontraspionage.

Det bemærkes, at ens Post altid bør adresseres til ens Tjenestested paa Gesandtskabet, idet Posten ellers sinkes uforholdsmæssigt paa Grund af Postcensuren.

Til Marineministeriet afsendes en Maanedsrapport hver Maaned, hvori blandt andet anføres en kronologisk Oversigt over Maanedens Begivenheder, jeg har her ogsaa omtalt samtlige i Maanedens Løb forekomne Luftangreb, som var udført mod Berlin.

En Generalrapport bør indsendes for hver Marineattachés Funktionsperiode.

Bortset fra, at en Marineattaché selvfølgelig tjenstligt set er *underlagt* Marineministeriet, er ens Tjeneste jo meget selvstændig, selvfølgelig med et passende Hensyn til Gesandtskabet i Almindelighed og en direkte daglig Rapport til Gesandten afhængig af dennes Ønske. Tjenesteforholdet til Udenrigsministeriet, Gesandtskabets andre Tjenestemænd, Militærattacheen m. fl. er iøvrigt dikteret af Forholdene og almindelig Takt.

c) Personlige Forhold.

Bolig.

Efter at jeg i Begyndelsen boede paa Hotel »Adlon«, saa jeg mig senere nødsaget til at flytte over i egen Lejlighed og lejede derfor en møbleret Lejlighed i det centrale Kvarter af Berlin W, i Nærheden af Gesandtskabet, idet dette — selvom det er vanskeligt at finde en passende Lejlighed, og de efter danske Forhold er meget dyre — maa anses for at være den absolut bedste Løsning. Nogen Kontakt med Kolleger og andre, som man af tjenstlige Grunde bør omgaas, kan nemlig ikke skaffes i et Hotel.

Som Medlem af Corps diplomatique faas ret rigeligt med Levnedsmiddelkort fra »Auswärtiges Amt«, men det er imidlertid til Trods herfor ret vanskeligt at fremskaffe Levnedsmidler og hertil kræves indfødt Assistance; det er derfor praktisk at have en tysk Kokkepige, der samtidig besørger alle Indkøb, en saakaldt »Mamsel«, men disse Tjenestefolk er ogsaa meget vanskelige at fremskaffe nu. Igennem Gesandtskabet kan der skaffes Smør og Æg fra Danmark, ligesom Varer paa Udførsel i efterhaanden meget begrænsede Kvanta ogsaa kan bestilles fra Frilager i Danmark igennem Gesandtskabet.

Det maa anses for nødvendigt blandt andet paa Grund af, at Distancerne i Berlin er saa store, at have eget Automobil, og af Hensyn til Benzinrestriktionerne er det hensigtsmæssigt, at denne er saa relativ lille som mulig. Medens jeg selv har afholdt Anskaffelsessummen for en saadan, har Marineministeriet refunderet mig Udgifterne til Benzin og Garage ifl. Regning.

Aflønningen som Marineattaché er, foruden ens almindelige Grundløn plus Reguleringstillæg svarende til ens militære Grad, normeret med Udetillæg og Kursgodtgørelse af Lønning som fastsat for den ved Gesandtskabet tjenstgørende 1. Legationssekretær (Legationsraad). Medens den Del af ens Lønning, som man ønsker overført til Berlin, oprindelig ved Gesandtskabets Foranstaltning blev omregnet efter en meget gunstig Kurs, afregnes den nu — indtil videre — til Kurs 100 Rmk. = 141 Kr., hvilket dog stadig giver en tilstrækkelige Midler til at leve for i Berlin, saaledes som Stillingen kræver.

Tjenesterejser til og fra Danmark er refunderet efter Regning, og Luftfartøj er anvendt, naar Forholdene nødvendiggjorde dette.

Ved Tiltrædelse af Tjeneste fik jeg udbetalt en Ekviperingsgodtgørelse, men der stilles — foruden Uniformen — ogsaa store Krav til civil Paaklædning, ud over hvad der er almindeligt for en Søofficer. Ved Skrivelse fra Marineministeriet bestemtes det, at jeg som Marineattaché skulde bære Stabsdistinktioner paa venstre Skulder.

Ved min *Tiltrædelse af Tjenesten som Marineattaché* var Agrément ikke fornødent, men blev senere anvendt, da Militærattacheen tiltraadte, og vil efter min Mening ogsaa være paakrævet ved en ny Marineattachés Udsendelse, naar Hensyn tages til de særlige Forhold, der knytter sig til min Hjemkaldelse (se min Indberetning herom til Marineministeriet af 14. Oktober 1941, U. S. Nr. 220). Udnævnelsen af en Marineattaché meddeles af Gesandten til det tyske Udenrigsministerium i Note. I denne Note meddeles, hvilken Plads i den diplomatiske Liste vedkommende skal indtage; efter Kammerherre Zahles Mening var Vaabenattacheerne placeret efter samtlige egentlige diplomatiske Tjenestemænd og før de andre særlig sagkyndige Medarbejdere ved Gesandtskabet.

En Marineattaché i Berlin har intet direkte Forhold til »Auswärtiges Amt«, gør ikke Besøg der og aflægger ikke Kort der. Efter Modtagelsen af ovennævnte Note meddeler »Auswärtiges Amt« den tyske Marines Overkommando den paagældende Marineattachés Ansættelse, som derpaa efter Ankomsten til Berlin aflægger tjenstligt Besøg (Tjenesteuniform) hos Lederen af Marinens Attachégruppe (p. t. Korvettenkapitän Besthorn). Denne formidler da Besøg hos Storadmiral Raeder (Halvgalla). Paa ganske samme Maade anmeldes og aflægges Besøg i »Reichsluftfahrtministerium« for Luftattaché-Virksomhedens Vedkommende. Der aflægges Visit (civil) hos Vaabenattacheernes Doyen (p. t. den svenske Oberst Juhlin-Dannfelt) og hos Marineattacheernes Doyen (p. t. den svenske Kommandørkaptajn Forshell). Derefter aflægges Besøg — efter forudgaaende telefonisk Aftale — hos samtlige Marineattacheer (og Luftattacheer) samt hos de Militærattacheer, man efterhaanden lærer at kende. Der aflægges ogsaa personligt Besøg hos de nordiske Missionschefer. Der sendes Kort til samtlige Vaabenattacheer ved Til- og Fratrædelse af Tjeneste, ligesom der sendes Visitkort til samtlige Medlemmer af det diplomatiske Korps i Berlin (ca. 500 Stk.). Gesandtskabet fremskaffer det fornødne Legitimationskort, »Diplomatausweis« og andre fornødne Kort, Rationeringsmærker og lignende, som faas fra »Auswärtiges Amt«.

d) Almindelige Krav til en Marineattaché.

Naar der teoretisk skal opstilles, hvilke Krav der formentlig bør tilfredsstilles hos den Søofficer, der skal udsendes som Marineattaché, kan følgende generelt opstilles.

1) Evne til at omgaas Mennesker.

2) Sprogkundskaber (de 3 Hovedsprog og selvfølgelig først og fremmest det Lands Sprog, hvori han akkrediteres).

3) Selvstændighed, Takt og Omtanke.

Det er af Betydning for ens Position og nødvendigt for at opretholde Kontakten baade med den tyske Overkommandos Officerer og de andre udenlandske Kolleger, at man — som allerede tidligere omtalt — er i Stand til at holde Hus, hvilket selvfølgelig bliver vanskeligere, efterhaanden som Tilførslerne af Madvarer m. m. her fra Danmark vanskeliggøres.

Der stilles — som ovenfor omtalt — ret store Krav til ens Garderobe, som det tilraades at bringe i Orden herhjemmefra, idet man ikke under de nuværende Forhold skal regne med at kunne anskaffe noget i Berlin.

Til Slut vil jeg gerne henlede Opmærksomheden paa den uskrevne Lov blandt alle Vaabenattacheer, at man aldrig hverken skriftligt eller mundtligt *nævner eller angiver Kilder til ens Informationer*. Kan der ikke med Sikkerhed regnes med dette, vil man hurtigt blive fuldstændigt isoleret informationsmæssigt set.

Desuden maa man være opmærksom paa, at det er sandsynligt, at alle ens Telefonsamtaler bliver aflyttet — hvorfor man *aldrig* maa nævne tjenstlige Ting i Telefonen —, og at man maa regne med, at Samtaler, der føres paa anden Vis, kan blive aflyttet direkte eller indirekte; man vil forstaa, hvor uheldigt det allerede nævnte Forhold i det danske Gesandtskab er, hvor kun ganske faa Kontorer er bygget lydtætte.

III. Forslag vedrørende Udsendelse af Marineattacheer.

Idet jeg anser det for unødvendigt nærmere at motivere den Nytte, man har af at udsende Marineattacheer saavel i Freds- som i Krigstid, skal jeg tillade mig at foreslaa, at der permanent er knyttet danske Marineattacheer til Gesandtskaberne i:

1) *Berlin,*
2) *Stockholm* og
3) *London*

samt afhængig af de raadende politiske Krav og Situationen i Almindelighed ogsaa f. Eks. i Paris og Washington.

Ved permanent at have Personel til denne Tjeneste vil man dels kunne uddanne sit Personel saaledes, at de dertil bedst egnede kan anvendes paa de vanskeligste Poster, og dernæst vil man sikre sig imod Improvisationer, idet Regeringen ved en pludselig opkommende Situation skal udsende en Mand, som da paa Stedet skal kunne oparbejde sig en Position under vanskelige og ukendte Forhold paa relativ kort Tid, hvad jo selvsagt ikke alene er forbundet med Besværligheder, men ogsaa let kan give utilfredsstillende Resultater.

I Almindelighed bør en Marineattaché gøre Tjeneste paa den samme Post i ca. 3 Aar. Afhængigt af Forholdene kan der til Assistance for Marineattacheen eventuelt til Posten knyttes yngre Officerer som assisterende Marineattacheer dels for at overtage visse Rutinearbejder, dels af Uddannelseshensyn, og blandt andet give dertil egnet Personel en grundlæggende Sproguddannelse og Kendskab til Stedets særegne Forhold. Disse yngre Officerer kan, hvis Forholdene iøvrigt taler derfor, skiftes med ca. 1 Aars Mellemrum. Blandt de bedst egnede vil man da senere kunne udtage kvalificerede Marineattacheer til selvstændige Poster.

Selv om det som Hovedregel maa anses som værende rigtigst, at den udsendte Marineattaché i saa høj Grad som muligt selvstændigt vil kunne indrette sine tjenstlige Forhold afhængigt af de forhaandenværende Omstændigheder, skal jeg dog tillade mig at foreslaa, at der i fortrolig Form tilstilles Marineattacheen et Direktiv eller en Instruks (»Sejlordre«), forinden han udsendes. Et saadant kunde da udarbejdes paa Basis af den fra Stedet afgaaende Marineattachés Generalrapport og Erfaringer i Forbindelse med en almindeligt gældende Instruks, som foreslaas udarbejdet ved, at man gjorde et Forsøg paa at fremskaffe Instrukser for andre Staters Marineattacheer, f. Eks. fra den svenske Marine, der som bekendt igennem Aar har haft Marineattaché akkrediteret næsten alle større Magters Mariner.

IV. Slutningsbemærkninger.

Jeg vil slutte med at bemærke, at min Start ved Gesandtskabet i sin Tid lettedes meget ved, at Gesandten, Kammerherre Zahle, indbød forskellige tyske ledende Militær-Autoriteter sammen med de ældste indenfor Vaabenattacheernes Kreds, ligesom jeg i Løbet af min Tjenestetid meget ofte var Gæst ved Gesandtens Bord, hvor jeg traf talrige inden- og udenlandske Notabiliteter.

I det hele taget maa jeg med megen Taknemmelighed mindes den store Tillid og Venlighed, som den afdøde Gesandt stedse har vist mig under hele min Tjenestetid i Berlin, og den store Indsigt og diplomatiske Rutine, der altid kom til Orde ved Kammerherre Zahles Raad og Vejledninger i vanskelige Situationer.

V. Fortegnelse over hoslagte Bilag.

Bilag Nr. 1. Register over indgaaede og udgaaede Skrivelser.
— - 2. En Mappe med indgaaede (I. S. Nr.) Skrivelser.
— - 3. En Mappe med udgaaede Skrivelser (U. S. Nr.).
— - 4. En Mappe med *fortrolige* indgaaede Skrivelser.
— - 5. 3 Stk. Mapper med *fortrolige* udgaaede Skrivelser (M. L.-Sager) mærket: I, II og III.
— - 6. Kartotek.

Bilag Nr. 7. 4 Stk. Mapper med »*Marineattacheens militær-politiske Referater i København*« 1940 og 1941 (fortrolige) mærket: A. I, II og III.
— - 8. 2 Stk. fortrolige »Krigsdagbøger« mærket: I og II.
— - 9. Memorandum over *Begivenhederne den 9. April 1940* (fortroligt).
— - 10. Omslag med »*Marinesamtaler*« (fortroligt).
— - 11. Omslag med »*Rekvireringen af Torpedobaadene*« (fortroligt).
— - 12. Omslag med »Foredrag holdt i Søe-Lieutenant-Selskabet« (den 4. Marts 1941).
— - 13. Liste over de i Berlin akkrediterede Vaabenattacheer (August 1941).

F. H. Kjølsen.

Bilag 2.

AFSKRIFT.

MARINEMINISTERIET

København, den 14. Oktober 1940.

Hermed 1 Bilag.

STRENGT FORTROLIGT.

Til Hr. Kommandørkaptajn F. H. Kjølsen, R. af Dbg.

I Anledning af Hr. Kommandørkaptajnens strengt fortrolige Indberetning U. S. Nr. 256, M. L. Nr. 93 af 22. September d. A. tilstilles Dem hermed vedlagte Grundlag for den foreløbige videre Behandling af de i nævnte Indberetning omhandlede Spørgsmaal.

sign. *Søren Brorsen.*

F. A. R.

Hans Nielsen,
Int.

Underbilag til Bilag 2.

AFSKRIFT.

MARINEMINISTERIET

Den 14. Oktober 1940.

STRENGT FORTROLIGT.

Hr. Kommandørkaptajn F. A. H. Kjølsen, R. af Dbg.

I Anledning af Deres strengt fortrolige Indberetning U. S. Nr. 256 af 22. September d. A. har Ministeriet bestemt, at der skal indledes Samtale vedrørende de i Indberetningen omhandlede Punkter med Stabschefen hos den Øverstkommanderende for den tyske Krigsmarine.

Samtalerne vil fra dansk Side indtil videre være at føre af Hr. Kommandørkaptajnen paa nedennævnte Grundlag:

ad Pkt. 2. Det skal under alle Deres Samtaler betragtes som en Selvfølge, at Danmarks fulde Suverænitet genoprettes og respekteres, saaledes som Forudsætningen var den 9. April.

ad Pkt. 3. Det er den danske Regerings udtrykkelige Hensigt at lade Danmarks nationale Værn genoprette og udbygge paa nationalt Grundlag.

ad Pkt. 4 (og 5). *Man vil fra dansk Side efter Omstændighederne finde det rigtigt at blive orienteret om den tyske Marines Syn paa fremtidige Opgaver for det danske Søværn, og vil derfor gøre de omtalte Statsarbejder til Genstand for en nøjere Undersøgelse.*

Med Hensyn til de af Stabschefen nævnte Skibstyper er man ogsaa fra dansk Side enig i, at det i Hovedsagen bl. a. bør være disse Typer, der skal indgaa i et dansk Søforsvar, saa langt som de økonomiske Forhold tillader.

Der bør dog ikke paa nuværende Tidspunkt optages en nærmere Drøftelse af Enkeltheder.

Med Hensyn til de nævnte Opgaver er det netop saadanne, man for Øjeblikket beskæftiger sig med, og som ogsaa — selvsagt foruden egentlige Forsvarsopgaver — vil være naturlige i Fremtiden.

ad Pkt. 5 in fine. Allerede i Juni Maaned havde en dansk Søofficer (Orlogskaptajn Bahnsen) været i Kiel, hvor man med megen Beredvillighed havde stillet de tyske Erfaringer vedrørende magnetiske Miner til Disposition, ligesom man fra dansk Side havde meddelt de danske Erfaringer, og man vil kun finde det naturligt, om disse Erfaringer ogsaa i Fremtiden kan udveksles.

Regeringen vil lægge Vægt paa, at de her omhandlede Samtaler fra begge Sider føres saa konfidentielt som muligt.

F. A. R.

Hans Nielsen,
Int.

Bilag 3.

MARINEATTACHE,
KOMMANDØRKAPTAJN KJØLSEN.
KONGELIG DANSK GESANDTSKAB

Berlin, den 23. Oktober 1940.

STRENGT FORTROLIGT.

Herved indberettes følgende vedrørende nogle Udtalelser, som knytter sig til mit Møde i »Oberkommando der Kriegsmarine« den 17. og 18. Oktober d. A.

Som indberettet i min Skrivelse af 19. Oktober d. A., M. L. Nr. 100, blev jeg — efter min Anmodning — denne Dag modtaget i Overkommandoen af Storadmiralens Stabschef, Kommandør Schulte-Mönting, og anmodede denne om ved Lejlighed at faa de af ham den 22. September omtalte Stabsarbejder, for at man derefter fra dansk Side kunde gøre disse til Genstand for en Undersøgelse, samt meddelte, at den danske Regering vilde lægge Vægt paa Sagens konfidentielle Karakter — alt i Henhold til den mig af Marineministeriet under 14. Oktober givne Instruktion, som affattedes og meddeltes mig under mit Ophold i København paa Basis af min strengt fortrolige Indberetning af 22. September d. A., M. L. Nr. 93, vedrørende denne Sag.

Efter at jeg havde fremsat dette, meddelte Stabschefen mig, at det tyske Udenrigsministerium paa Grundlag af Indberetning — vistnok fra det tyske Gesandtskab i Køben-

havn — imidlertid havde forstaaet Sagen saaledes, at de Meddelelser, som Stabschefen havde givet mig den 22. September, drejede sig om Forholdene *efter* en Fredsslutning, og det tyske Udenrigsministerium havde derfor udbedt sig en nærmere Forklaring af »Oberkommando der Kriegsmarine«. Jeg svarede ham hertil, at min Indberetning og mine Samtaler i København var ført paa det af ham optrukne Grundlag, og at en Misforstaaelse fra min Side heraf næppe kunde foreligge.

For imidlertid at kunne tilbagevise denne Misforstaaelse, som altsaa maatte foreligge hos Auswärtiges Amt, samt for at kunne tilbagevise Auswärtiges Amts Paastand om, at »Oberkommando der Kriegsmarine« derved skulde have præjudiceret Ordningen ved en eventuel Fredsslutning, anmodede Stabschefen mig derpaa, om det var muligt, at han kunde faa Lejlighed til at gøre sig bekendt med mit Referat af hans Udtalelser.

Jeg refererede dette for Gesandten, som af Hensyn til Sagens særlige Karakter og for at opklare en Misforstaaelse, der kunde have ubehagelige Følger, tilraadede mig at imødekomme Anmodningen, dog saaledes at kun mit Referat af Samtalerne i M. L. Nr. 93 til Marineministeriet — altsaa uden Omtale af Gesandtens derpaa anførte Bemærkninger — maatte oversættes, og henstillede, at jeg skulde forlange Oversættelsen af Indberetningen tilbage, efter at Stabschefen havde gennemlæst den.

Den næste Dag, den 18. Oktober, var jeg atter i Overkommandoen, hvor Stabschefen efter at have læst Oversættelsen af min Indberetning udtalte sin Tilfredshed med det af mig fremstillede Referat af hans Udtalelser den 22. September.

Da jeg forklarede ham, at jeg gerne vilde have min Oversættelse tilbage, udtalte han, at han selvfølgelig godt forstod Grundene hertil, men at han vilde give mig sit Æresord paa ikke at lade Dokumentet kopiere eller fotokopiere samt ikke at benytte det paa anden Maade end til at vise Storadmiralen det — der for Øjeblikket er bortrejst fra Berlin — for derved at kunne tilbagevise Auswärtiges Amts Paastand om, at Overkommandoen præjudicerede Fredsslutningen og for at rense mig for den eventuelle Mistanke at have misforstaaet Stabschefen. Derpaa vilde han give mig Oversættelsen tilbage.

Da jeg efter denne Udtalelse ikke ansaa det for rigtigt at insistere paa omgaaende at faa denne Oversættelse tilbage, accepterede jeg dette.

STENOGRAFISKE REFERATER

STENOGRAFISKE REFERATER

Spalte

Mødet Fredag den 3. August 1945 Kl. 14:
Generalløjtnant *Wm. Wain Prior* 5

Mødet Onsdag den 8. August 1945 Kl. 9^{30}:
Generalløjtnant *Ebbe Gortz* 9

Mødet Tirsdag den 20. August 1945 Kl. 14^{30}:
Fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. *P. Munch* 11

Mødet Tirsdag den 10. Juni 1947 Kl. 10:
Fhv. Stats- og Udenrigsminister *Erik Scavenius* 17

Mødet Onsdag den 11. Juni 1947 Kl. 10:
Fhv. Stats- og Udenrigsminister *Erik Scavenius* 27

Mødet Torsdag den 12. Juni 1947 Kl. 10:
Fhv. Minister for offentlige Arbejder, Civilingeniør *Gunnar Larsen* 33

Mødet Torsdag den 19. Juni 1947 Kl. 10:
Fhv. Forsvarsminister *Søren Brorsen* 37

Mødet Onsdag den 25. Juni 1947 Kl. 10:
Generalløjtnant *Erik With* 73

Mødet Onsdag den 25. Juni 1947 Kl. 14:
Fhv. Stats- og Udenrigsminister *Erik Scavenius* 83

Fredag den 3. August 1945 Kl. 14.

For Kommissionen mødte Generalløjtnant Wm. Wain Prior.

. . . . . .

Hartvig Frisch: Der er en Ting, Generalløjtnant Prior, jeg gerne vil have Lov til at spørge om, og som altid har staaet uklart for mig. Nu hører jeg, at Generalen har haft Orlov i 3 Maaneder, saa det kan være, det er noget, der er foregaaet inden for det Tidsrum, men der var paa et vist Tidspunkt Forslag fremme fra den danske Hærledelse hængende sammen med, at Tyskerne havde stillet i Udsigt, at der kunde være en Mulighed for os for at have et større Kontingent af Tropper inde, hvis man vilde paatage sig bestemte Opgaver. Denne Sag er blevet behandlet i Ministeriet, men jeg vil meget gerne vide, om Generalen kender til disse Forhandlinger, og hvordan Generalens Opfattelse af denne Sag har været.

Prior: General *Gørtz* indledede med min Billigelse Forhandlinger med den tyske Overkommando for at undersøge, om der var Mulighed for at faa en Forøgelse af Styrken, som jo var meget ringe, 2 200 Kombattanter og 1 100 Nonkombattanter. Det var selvfølgelig Meningen, at vi vilde forelægge Resultatet for Regeringen og sige: Nu er der Mulighed for en Forøgelse, skal vi ikke acceptere den? Saa kom der ved Foraarstid 1941 Svar fra Tyskerne, som gik ud paa, at vi kunde godt faa en Forøgelse af Styrken, hvis vi vilde stille et kombineret Regiment i Finland til at kæmpe sammen med Tyskerne og Finnerne. Dertil sagde Regeringen straks: Nej, det kan der ikke være Tale om — og det var ogsaa en Selvfølge. Man var tilbøjelig til at sige: Nej, vi har overhovedet ikke ønsket nogen Forøgelse af Styrken herhjemme, men det blev nu i Svaret til, at man under de Betingelser, som stilledes fra tysk Side, ikke ønskede nogen Forøgelse af Styrken. Dermed bortfaldt Sagen.

Westermann: Generalløjtnanten antydede at kunne tænke sig over for Kommissionen at redegøre for Aarsagerne til sin Afgang, og det kan muligvis ogsaa give Kommissionen Oplysninger til Brug for det Arbejde, vi har. Jeg vil derfor gerne spørge, om Generalløjtnanten vil redegøre herfor.

Prior: Ja, hvis Formanden mener det ønskeligt. — Der kom i Juli en Forespørgsel fra den tyske Overkommando om, hvad de danske Tropper vilde gøre, hvis engelske Faldskærmsjægere gik ned for at ødelægge visse Anlæg i Randers, Sønderborg og ved Kyndby Elektricitetsværk, om de saa vilde skride ind og fange dem eller bekæmpe dem. Der var et Møde om Sagen i Ministeriet, og da sagde jeg: Dette er Rubicon, den maa vi ikke gaa over, vi maa ikke arbejde aktivt sammen med de tyske Tropper, der har overfaldet os, det kan Disciplinen i Hæren ikke holde til; disse engelske Faldskærmsjægere kan vi ikke skyde paa eller fange og udlevere til Tyskerne til Henrettelse. Saa gik der et Par Dage, og saa kom der en Bestemmelse fra Regeringen om, at Forbindelsesofficeren skulde meddele Tyskerne, at det skulde danske Tropper nok paatage sig.

Martin Nielsen: Undskyld, hvilket Aar var det?

Prior: Det var i Juli 1941. Saa skrev jeg min Afskedsansøgning og bad om at blive fritaget for at medvirke til dette Samarbejde med Tyskerne; og jeg bad om Orlov et Par Maaneder, og Ministeriet viste mig det Hensyn at vente med at udgive Ordren til Tropperne indtil Dagen efter, at jeg havde tiltraadt min Orlov. Da jeg talte med *Kongen* om Sagen, viste det sig, at Kongen ikke var blevet underrettet af Ministeriet, hvilket han var meget ilde berørt af. Bestemmelsen om danske Troppers aktive Deltagelse var altsaa truffet uden Kongens Medvirken. Det er Sagen i korte Træk.

Hartvig Frisch: Har Generalen nogen Viden om, om den Bestemmelse, De dèr omtaler — og som jeg i øvrigt straks skal sige, at jeg ikke kender —, nogen Sinde er blevet fuldbyrdet i nogen Henseende, er kommet til Udførelse i nogen Enkeltheder?

Prior: Om den er kommet til Udførelse?

Hartvig Frisch: Om der har været Tilfælde, hvor danske Tropper har handlet efter den Bestemmelse?

Prior: Nej. Jeg antager for øvrigt, at

Englænderne ad Omveje har faaet den at vide, fra hemmelige Kilder. Det skulde ikke undre mig, om de har faaet det, og det vilde selvfølgelig udelukke, at de foretog noget saadant. Men for øvrigt er jeg ikke i mindste Tvivl om, at danske Tropper ikke havde deltaget, naar det kom til Stykket. Der var en Regimentschef, som, da han havde faaet Ordren, sagde til mig: den er i gode Hænder, og det kunde kun forstaas saaledes, at han ikke vilde gennemføre den.

Einer-Jensen: Det *skulde* vel ogsaa forstaas saaledes.

Prior: Om det skulde forstaas saaledes? Ja, ikke fra Regeringens Side.

Rasmus Hansen: Hvem forhandlede De med om dette Spørgsmaal? De har

vel ikke forhandlet med samtlige Ministre om denne Sag? Der maa vel være en enkelt Minister, som De har forhandlet med.

Prior: Statsministeren og Udenrigsministeren var til Stede ved Mødet.

Rager: Var Forsvarsministeren der ikke ogsaa?

Prior: Jo, naturligvis. Udenrigsministeren gik ind for, at vi skulde gøre det paa alle tre Punkter, og Forsvarsministeren gik ind for, at vi skulde gøre det de to Steder og ikke paa det tredie.

Rasmus Hansen: Det tredie Sted var Kyndby?

Prior: Det var Kyndby.

. . . . . .

Onsdag den 8. August 1945 Kl. 9³⁰.

For Kommissionen mødte Generalløjtnant Ebbe Gørtz.

. . . . . .

Westermann: Jeg vil gerne spørge, hvilke Overvejelser Generalen har gjort sig i Anledning af de Forhold, som førte til, at General *Prior* tog sin Afsked, idet jeg gaar ud fra, at Generalen er bekendt med disse Forhold.

Gørtz: Det drejer sig altsaa om Forholdene i 1941?

Westermann: Ja.

Gørtz: Hører det under det, som Formanden ønsker drøftet?

Formanden: Ja, Generalen maa lade være at svare, hvis han ikke vil.

Gørtz: Jeg vil gerne svare, men jeg vil gerne have Lov til, før jeg gaar herfra, at sige en Ting i Forbindelse med den 9. April ogsaa. Altsaa, General *Prior* tog sin Afsked i 1941, fordi Generalen ikke vilde gaa med til det, der var forlangt af Regeringen: at man skulde sige ja til en tysk Henvendelse om, at man vilde være med til fra den danske Hærs Side at bekæmpe engelske Sabotageangreb, som det blev udtrykt, paa tre nærmere angivne Værker her i Landet. Det ene var Kyndbyværket, det andet var »Scandia«, og det tredie var en lille Automobilfabrik nede i Sønderborg. Mine Overvejelser gik ud paa paa det Tidspunkt, at man uden Skade for den danske Hær kunde følge Regeringen, idet man var i Stand til at sabotere Gennemførelsen, i Forhold til Tyskerne altsaa, naar Situationen kom til at foreligge. Jeg var paa det Tidspunkt Chef for Jydske Division, var altsaa i Jylland, og fik de to Opgaver overdraget og gav mine Instrukser til de to Chefer, som jeg havde derovre, saaledes at Gennemførelsen ikke vilde drage danske Tropper hverken i Kamp mod engelske eller i Kamp ved Siden af Tyskerne.

. . . . . .

Tirsdag den 20. August 1946 Kl. 14[30].

For Kommissionen mødte fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch.

. . . . . .

Rasmus Hansen: Maa jeg, inden jeg retter mit Spørgsmaal, have Lov til at spørge: Er Dr. Munch paa Forhaand gjort bekendt med det Replikskifte, der har været her i Kommissionen med *Erik Scavenius* om den tyske Forudsætning for Opretholdelsen af den danske Hær efter 9. April?

Formanden: Nej.

Rasmus Hansen: Maa jeg saa ikke have Lov til til Indledning, Dr. Munch, at gøre Dem bekendt med et Replikskifte, der har fundet Sted her i Kommissionen; jeg benytter naturligvis det stenografiske Referat, det er Ber. IV St. 38. Der siger et af Kommissionens Medlemmer, Kristen Amby, under en Forhandling med *Erik Scavenius* om Spørgsmaalet Neutralitet:

»Men der er da ingen — jeg formoder heller ikke De — der formener, at denne Militærmagt af Danmark skulde være brugt, hvis der var sket en Landgang af allierede Tropper i Danmark.

Erik Scavenius: Det var Forudsætningen for dens Bestaaen.

Kristen Amby: Det har jeg aldrig hørt noget om.

Erik Scavenius: Det er da givet. Hvis Tyskerne havde ment, at denne Styrke — de fik efterhaanden den Opfattelse, og derfor benyttede de ogsaa Lejligheden i 1943 til at nedlægge den, men Tyskerne gik til at begynde med ud fra, at naar her var et Militær, vilde det forsvare sit eget Land.«

I den Anledning vil jeg gerne spørge Dem, Dr. Munch: Har De paa noget Tidspunkt haft noget som helst Grundlag for at gaa ud fra, at det var den tyske Forudsætning for Opretholdelsen af det danske Militær efter 9. April, at det skulde tage Del i Krigen?

Munch: I den Tid, jeg havde med det at gøre, har det Spørgsmaal ikke været berørt imellem mig og nogen af Tyskerne. Forholdet med Hensyn til Forhandlingerne dengang var jo det, at de egentlige militære Spørgsmaal blev behandlet imellem Officererne og Tyskerne, og jeg tør ikke sige, om der kan være faldet et og andet Ord i saa Henseende, men til mig er der ikke kommet noget derom. Jeg opfattede dengang dette, at man straks erklærede, at det danske Militær skulde beholde sine Vaaben — det var jo et af Tilsagnene —, som et Udtryk for, at man vilde understrege, at der var bevaret en vis Selvstændighed for Danmark — det var jo en politisk Tanke i den tyske Holdning dengang —, og at dette ogsaa fandt Udtryk deri, at de militære Styrker blev opretholdt. I min Tid er Spørgsmaalet slet ikke kommet frem. Jeg ved, at ved en senere Lejlighed har det været fremme, idet Tyskerne havde spurgt om, hvorledes Garnisonerne i de Byer, hvor de var anbragt, vilde forholde sig, hvis der kom Faldskærmstropper ned, og de fik dengang Svar, men det var langt, langt senere.

Rasmus Hansen: Det var de Forhandlinger, der førte til, at General *Prior* tog sin Afsked, ikke sandt?

Munch: Det ved jeg ikke. Det var Spørgsmaalet om, hvad man vilde gøre, hvis Politiet ikke kunde magte Faldskærmstropper, der kom og stak Ild paa en By, eller saadan noget lignende. Men jeg kender jo ikke alle de Aktstykker, Kommissionen har.

Rasmus Hansen: Der foreligger Forklaring derom, idet der af General *Prior* er afgivet en Forklaring, som efter det stenografiske Referat (foran Spalte 6) lyder saaledes:

»Der kom i Juli«

— det drejer sig om Juli 1941 —

»en Forespørgsel fra den tyske Overkommando om, hvad de danske Tropper vilde gøre, hvis engelske Faldskærmsjægere gik ned for at ødelægge visse Anlæg i Randers, Sønderborg og ved Kyndby Elektricitetsværk, om de saa vilde skride ind og fange dem eller bekæmpe dem. Der var et Møde om Sagen i Ministeriet, og da sagde jeg: Dette er Rubicon, den maa vi ikke gaa over, vi maa ikke arbejde aktivt sammen

med de tyske Tropper, der har overfaldet os, det kan Disciplinen i Hæren ikke holde til; disse engelske Faldskærmsjægere kan vi ikke skyde paa eller fange og udlevere til Tyskerne til Henrettelse. Saa gik der et Par Dage, og saa kom der en Bestemmelse fra Regeringen om, at Forbindelsesofficeren skulde meddele Tyskerne, at det skulde danske Tropper nok paatage sig.«

Der er senere af General *Gørtz* afgivet en Forklaring om, at det blev ordnet saaledes, at der ikke kunde blive Tale om at skyde paa de engelske Faldskærmsjægere. General Gørtz' Forklaring lyder saaledes efter det stenografiske Referat:

»Jeg vil gerne svare, men jeg vil gerne have Lov til, før jeg gaar herfra, at sige en Ting i Forbindelse med den 9. April ogsaa. Altsaa, General Prior tog sin Afsked i 1941, fordi Generalen ikke vilde gaa med til det, der var forlangt af Regeringen: at man skulde sige ja til en tysk Henvendelse om, at man vilde være med til fra den danske Hærs Side at bekæmpe engelske Sabotageangreb, som det blev udtrykt, paa tre nærmere angivne Værker her i Landet. Det ene var Kyndbyværket, det andet var »Scandia«, og det tredie var en lille Automobilfabrik nede i Sønderborg. Mine Overvejelser gik ud paa paa det Tidspunkt, at man uden Skade for den danske Hær kunde følge Regeringen, idet man var i Stand til at sabotere Gennemførelsen, i Forhold til Tyskerne altsaa, naar Situationen kom til at foreligge. Jeg var paa det Tidspunkt Chef for Jydske Division, var altsaa i Jylland, og fik de to Opgaver overdraget og gav mine Instrukser til de to Chefer, som jeg havde derovre, saaledes at Gennemførelsen ikke vilde drage danske Tropper hverken i Kamp mod engelske eller i Kamp ved Siden af Tyskerne.«

Det er formentlig det Forhold, som De her sigter til, Dr. Munch.

Munch: Ja, det er vistnok det. Jeg har ikke hørt dette om, hvordan General *Prior* og General *Gørtz* saa paa det, men jeg kan huske, at jeg har hørt Tale om dette Spørgsmaal, hvad man skulde gøre, hvis der kom Faldskærmsfolk ned. Men i min Tid har altsaa hele Spørgsmaalet om, hvorledes man vilde stille sig i disse forskellige Tilfælde, ikke foreligget, og der var vistnok ikke dengang nogen, der rigtig tænkte sig Muligheden af Invasion.

Kristen Amby: Det er hævdet, Dr. Munch, at De skulde have udtrykt som Deres Opfattelse, at Danmarks Stilling under Besættelsen skulde kunne betegnes som byggende paa en Fiktion om, at vi stadig væk var en neutral Stat. Deroverfor har der været gjort gældende af den senere Udenrigsminister, at han ikke mente, man kunde bygge paa en saadan Fiktion. Men det er brugt til netop i denne Forbindelse, som nu er omtalt, at hævde, at naar vi — selv om det altsaa var en Fiktion, fordi vi var under en andens Magt — for vor egen Skyld maatte opretholde denne Fiktion om Neutralitet, saa maatte det ogsaa betyde, at vore Styrker skulde værge Landet, hvis det blev angrebet, og der er jo noget, der tyder paa — selv om det er praktiske Omstændigheder, der har været Motiveringen i 1941 —, at man alligevel ogsaa fra Regeringens Side har fastholdt noget af den Betragtning, naar man mente, at under visse Eventualiteter kunde det være de bestaaende Hærstyrkers Pligt at optræde kæmpende mod Tropper, der kom ned her i Landet fra Luften. Var det det, der laa i Deres Tanker, da De....

Munch: Jeg tror aldrig, jeg har brugt selve det Udtryk, at det var en Fiktion, at Neutraliteten opretholdtes. Hvad jeg ved Lejlighed har sagt derom, er, at det var jo en Kendsgerning, at det danske Omraade benyttedes af den ene af de krigsførende Parter, og dermed var jo afgjort Neutraliteten brudt. Men dette kunde ikke forhindre, at det danske Folk følte sig aandeligt neutralt, i den Forstand, at der ikke kunde blive Tale om nogen stemningsmæssig Tilslutning til Tyskland. Det er altsaa Udtryk for den Bitterhedsfølelse i Danmark, som jeg bestandig i de Maaneder fremhævede over for de tyske Myndigheder, naar vi talte om Forholdet imellem Danmark og Tyskland i den bestaaende Situation. Selve det Spørgsmaal, om Danske kunde komme til at gribe ind over for fremmede, der kom hertil, er jo for saa vidt et andet Spørgsmaal. Da Faldskærmsfolkene begyndte at komme, er der ikke Tvivl om, at det danske Politi til at begynde med bidrog til at fange disse Fald-

skærmsfolk; deraf blev der siden mange Stridigheder og mange Vanskeligheder, fordi Tyskerne havde givet Løfter om Behandlingen af disse Faldskærmsfolk, Løfter, som man ikke vilde holde. Det er jo sikkert nok, men det er ikke mig bekendt, at der nogen Sinde har været nogen Forhandlinger om, hvordan Militæretaten skulde optræde, ud over dette Tilfælde her, som vi nævnte.

Martin Nielsen: Jeg forstaar nok, at den af *Erik Scavenius* nævnte Forudsætning, som ogsaa blev bekræftet af Dr. Munch, ikke er noget, man har diskuteret. Det siger *Erik Scavenius* jo ogsaa. Men jeg vil gerne have Lov til at citere en Udtalelse af *Scavenius* om dette Spørgsmaal, Ber. IV St. 39 f. *Scavenius* bliver spurgt:

»Har denne Forudsætning været diskuteret mellem danske Politikere?

Erik Scavenius: Nej.

Mogens Fog: Det er altsaa en Vurdering, som Ministeren selv anlægger?

Erik Scavenius: Ja, man maa spørge sig selv, naar Tyskerne kommer ind i Landet, besætter Landet og tager den militære Magt i Landet: Hvad bevæger dem til at lade en Del af den danske Styrke bestaa? Det er i og for sig selvmodsigende, at de ikke afvæbner hele Styrken. Det kan kun være under den Forudsætning fra tysk Side.«

I den Forbindelse vil jeg gerne spørge Dr. Munch, om De muligt, paa samme Maade som den senere Udenrigsminister, altsaa mener, at det er en stiltiende Forudsætning, at det i Virkeligheden er en Konsekvens af den Stilling, Danmark i Forhold til Tyskland er bragt i? Saadan synes *Erik Scavenius* at opfatte det.

Munch: Spørgsmaalet har aldrig været berørt i min Tid, og mit Indtryk i de tre Maaneder var, at Tyskerne havde givet denne Udtalelse om den danske Militærstyrke som en Understregning af, at Danmark var anderledes stillet end forskellige andre Lande, som de besatte, fordi der ikke skete Modstand den 9. April.

Martin Nielsen: Ja, det forstaar jeg. *Erik Scavenius* siger ogsaa senere, at Spørgsmaalet ikke kom til at foreligge, og dertil bliver der sagt: Men jeg mener alligevel at maatte fastslaa, at denne Forventning, denne Opfattelse har Tyskerne kun haft i Tillid til den danske Regering. Hertil svarer *Scavenius:* Ja, og da de fik det Indtryk, at de ikke længere kunde have denne Tillid, nedlagde de straks Militæret. — Da Scavenius-Regeringen den 29. August 1943 maatte træde tilbage, forsvandt altsaa det stiltiende Grundlag — saadan opfatter jeg det —, som *Scavenius* mente var til Stede, og Tyskerne benyttede straks Lejligheden til at likvidere den danske Hær. Hvad kan have bibragt *Erik Scavenius* denne Opfattelse?

Munch: Jeg har ikke hørt noget om det tidligere, saa det er umuligt for mig at sige, hvad der har paavirket *Scavenius* til den Opfattelse, han har givet Udtryk for. Men har han ikke sagt sin Mening meget klart her i Kommissionen? Jeg har jo ikke før læst det, jeg nu har faaet forelagt, og kan ikke sige noget om det.

. . . . . .

Jørgen Gram: Maa jeg saa spørge: Forekom omkring 9. April eller om Morgenen den 9. April det Spørgsmaal fra tysk Side: Hvad vil I bruge den danske Hær til?

Munch: Nej, det Spørgsmaal har ikke været nævnt.

Jørgen Gram: Har man inden for den danske Regering drøftet, hvad man skulde bruge den danske Hær til?

Munch: Nej, jeg har aldrig deltaget i eller hørt om nogen Drøftelse deraf.

Jørgen Gram: Men naar den danske Hær, som efter Rigsdagserklæringen af Januar maatte forudsættes at skulle bruges til Værn for Danmark, ikke blev brugt, da Danmark blev overfaldet, var den saa ikke en Slags Luksus overhovedet? Hvad skulde det til at opretholde Hæren, naar vi nu var overfaldet, besat, og naar man fra dansk Side var indstillet paa, at vi ikke vilde bruge den mod de Allierede?

Munch: Opretholdelsen af den danske Militærstyrke, som var indkaldt dengang, nogle Tusinde Mand, var noget, der føltes som en Æressag, og jeg tror, det vilde have været følt overordentlig smerteligt, ikke blot af Militærkorpset, men ogsaa af mange Kredse derudover, hvis man pludselig havde sagt: Nu sender vi alt, hvad der findes af Soldater, hjem, afskediger Befalingsmændene o.s.v. Tanken har ikke været fremme, men man betragtede det utvivlsomt som en Æressag at opretholde det danske Militærvæsen, saa vidt det var gørligt.

. . . . . .

Tirsdag den 10. Juni 1947 Kl. 10.

For Kommissionen mødte paa ny fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.

. . . . . .

Formanden: Saa gaar vi over til det næste. Det er Spørgsmaalet om *Udleveringen af Torpedobaadene.* Der var jo gaaet forskellige Udleveringer, om jeg saa maa sige, i Forvejen, men det ligger forud for Ministerens Tid.

Scavenius: Ja, disse Luftværnskanoner.

Formanden: Ja, det er rigtigt, men Kravene blev større og større. Jeg gaar ud fra, at Anmodningerne om Udleveringen ikke blot som her i Noten af 15. Januar 1941 vedrørende Udleveringen af Torpedobaadene, men ogsaa i de andre Tilfælde, hvor der var Tale om Udlevering af Vaaben og Materiel, er fremsat gennem Udenrigsministeriet. Det var vel den Vej, det hele gik?

Scavenius: Ja, ja.

Formanden: Det stemmer nemlig med, hvad Renthe-Fink siger i Ber. IV A. Nr. 50:

> »Han var lige fra Begyndelsen indforstaaet med, at Udenrigsministeriet skulde fungere som Forhandlingsministerium, saaledes at alle Forhandlinger vedrørende principielle Retningslinier og politisk vanskelige Problemer skulde føres dèr.«

Dækker det ikke netop den Opfattelse, som blev gjort gældende?

Scavenius: Jo, det maatte ogsaa være en Bestræbelse fra dansk Side.

Formanden: Ja, jeg mener, Kommissionen skal have en Oversigt over alt, hvad der i det hele taget er udleveret i Besættelsestiden, men det faar vi jo bedst fra Marineministeriet.

Scavenius: Ja.

Formanden: Jeg vil blot spørge: Var De af den Opfattelse, at vi skulde sælge Torpedobaadene? Altsaa ikke udlaane dem, men sælge dem.

Scavenius: Nej. jeg ved ikke, hvordan den Tanke blev nævnt, men det var der ikke nogen Stemning for, absolut ikke. Det var man imod.

Formanden: Det var De imod.

Scavenius: Det var vi imod. Jeg kan for Resten slet ikke huske, om det fremkom ved, at Tyskerne antydede det, eller det var noget, der fra dansk Side var blevet nævnt, den Tankegang, at man kunde sælge dem, men i hvert Fald, det var der ingen Stemning for.

Aksel Møller: Maa jeg ikke lige, inden vi forlader dette Spørgsmaal, stille et lille Tillægsspørgsmaal. Jeg ser her af Hr. Scavenius' Redegørelse, A. Nr. 8, at dèr siges det, at den fungerende Viceadmiral havde rettet en Henvendelse i Sagen til den tyske Admiral i København. hvilket foranledigede en Samtale mellem den tyske Storadmiral og den danske Marineattché i Berlin. Der tilføjes senere:

> »Efter at Storadmiralen havde taget Afsked med Marineattacheen, føjede hans Stabschef nogle Kommentarer til, der meget stærkt understregede, hvad der vilde ske, hvis Anmodningen ikke blev efterkommet.«

Har De, Hr. Minister, nogen Erindring om, hvad det var, der vilde ske efter disse Oplysninger?

Scavenius: Nej, men det havde formodentlig bestaaet i, at de havde taget mere eller nedlagt ....

Aksel Møller: Hær og Flaade.

Scavenius: Ja, i hvert Fald Flaaden, for Konflikten var jo paa en Maade med Marineofficererne.

Aksel Møller: Det er altsaa kun en Formodning?

Scavenius: Det er kun en Formodning.

Aksel Møller: De har vel paa et eller andet Tidspunkt faaet Underretning om, hvad der blev sagt?

Scavenius: Ja, disse Svar, jeg her giver, grunder sig paa Akter, som jeg fik udlaant i Sommeren 1945, og naar der ikke har staaet mere dèr, er jeg ikke i Stand til nu saa længe efter at tilføje noget.

Aksel Møller: Nej, Grunden til, at Spørgsmaalet interesserer, er den, at det altid er af Interesse til Bedømmelse af vore egne Handlinger at se, paa hvilken Maade Tyskerne i Periodens Løb former

deres Tryk, men det kan vi maaske faa at vide paa anden Maade.

Scavenius: Det maa kunne oplyses fra Marineministeriet, eller hvis disse Udtalelser er fremsat til *Kjølsen,* som dengang var Marineattaché dernede, maa det kunne oplyses gennem ham.

Aksel Møller: Ja.

Mogens Fog: Jeg vil gerne have præciseret: Blev der i første Omgang, da Kravet om Udleveringen blev stillet, protesteret over for Tyskerne fra Udenrigsministeriets Side?

Scavenius: Ja, ja.

Mogens Fog: Blev der fra Udenrigsministerens Side lagt noget Pres paa Regeringen eller Flaademagten for at faa gennemført Udleveringen?

Scavenius: Ikke andet, end at jeg sagde, at det ender med, at vi kommer af med dem, og da det er givet, at vi kommer af med dem, saa tilraader jeg, at vi ikke gør det til en stor Konflikt.

Mogens Fog: Og saa gik det igennem?

Scavenius: Efterhaanden.

Mogens Fog: Men mod Modstand i Regeringen?

Scavenius: Ja. Modstand ....

Mogens Fog: Og fra Udenrigsministeren?

Scavenius: Jeg vil sige, at jeg var den, der skulde være Formidleren. Men navnlig Modstand i Marinen selv. Det var egentlig det, der laa bagved.

Mogens Fog: Ja.

Nørskov: Blev der ikke stillet Krav om Udlevering af flere Baade, end det faktisk blev Resultatet?

Scavenius: Jo. Jeg kan ikke huske, hvor mange de forlangte.

Frede Nielsen: 12 Baade.

Scavenius: De forlangte ogsaa de mindre Baade, men efterhaanden frafaldt de Kravet om dem og tog kun de større, de 6 bedste.

Nørskov: Resultatet blev altsaa kun 6 Baade?

Scavenius: Ja.

Formanden: Var det et Krav, som Ministeren i og for sig var forberedt paa vilde komme — Kravet om Udleveringen?

Scavenius: Nej.

Formanden: Det kom altsaa som en Overraskelse?

Scavenius: Det kom alle de tyske Krav som.

Formanden: Jeg vil henlede Opmærksomheden paa den første Kommissions Betænkning (Bet. I A. 201), hvor Admiral *Rechnitzer* refererede Forhandlingerne efter Besættelsen med de tyske Marinemyndigheder. Herefter er Repræsentanter for de tyske Marinemyndigheder allerede den 6. Maj 1940 fremkommet med nogle Bemærkninger om, at de havde Interesse i det danske Krigsmateriel. Det staar midt paa Siden:

> »Under Besøget paa Holmen fremkom de tyske Repræsentanter med nogle Bemærkninger om, at de nye danske Minestrygningsfartøjer samt de ca. 300 Tons store Torpedobaade af »Dragen«-Typen vilde være meget anvendelige for den tyske Krigsmarine« o. s. v.

Det er altsaa allerede den 6. Maj 1940.

Scavenius: Naa, men det har været mig ubekendt.

Formanden: Ja, det forstaar jeg, men jeg synes, det skulde med i denne Forbindelse.

Jeg ved ikke, om der er andre Spørgsmaal? (Ophold).

. . . . . .

Formanden: Nu gaar vi over til det næste Punkt, det er en Redegørelse om den daværende Udenrigsministers og den daværende Forsvarsministers Forhold til *Oprettelsen og Anerkendelsen af »Frikorps Danmark« og anden Hvervning til tysk Militærtjeneste;* det er A. Nr. 12, 13 og 14. Endvidere har vi i denne Forbindelse en Redegørelse i Indledningen til Graabogen om Antikomintern-Pagten*).

Jeg synes, der er Grund til her, paa Grund af Spørgsmaalets Formulering, at understrege, som det ogsaa fremgaar af den skriftlige Redegørelse, at Korpsets Oprettelse ikke er anerkendt af Kongen eller Regeringen, men at det var med Regeringens Billigelse, at Oberstløjtnant *Kryssing* havde overtaget Kommandoen. saadan ligger det, ikke sandt?

Scavenius: Ja.

Formanden: Jeg vil gerne i denne Forbindelse have Lov til at komme med et Spørgsmaal. Man har villet paastaa — det lyder maaske lidt drabeligt, men jeg vil alligevel stille Spørgsmaalet: at det var Dem, der ved et egenmægtigt Kup muliggjorde Dannelsen af Frikorpset.

Scavenius: Hvordan det?

*) Ber. V A. Nr. 24.

Formanden: Ja, det har man villet paastaa. Men det besvares altsaa benægtende?

Scavenius: Ja.

Arnth Jensen: Erindrer Hr. Scavenius noget om, hvorvidt det er rigtigt, hvad Hr. *Ole Bjørn Kraft* efter Referatet i Nimandsudvalget Protokol (Ber. IV A. 585) har meddelt, at Radioavisen efter Ordre fra Udenrigsministeriet har agiteret for Hvervning?

Scavenius: Det hænger nok sammen med disse Krav om, hvad der skulde fra tysk Side formidles gennem Pressebureauet, men det har sikkert ikke engang været forelagt mig.

Arnth Jensen: Jeg spørger bare, om De erindrer, at dette er rigtigt?

Scavenius: Nej, det husker jeg ikke noget om.

Formanden: Om »Frikorps Danmark«s Oprettelse har vi ogsaa en Omtale i *Renthe-Finks* Redegørelse — Aktstykke Nr. 16, S. 113 —. Jeg ved ikke, om det giver Ministeren Anledning til at fremkomme med en enkelt Bemærkning.

»Om Oprettelsen af »Frikorps Danmark« forklarer Komparenten« o. s. v.

Scavenius: Ja, mon ikke det er rigtigt.

Formanden: Der er maaske ikke noget at bemærke?

Scavenius: Nej, han ved faktisk meget mere om det.

Formanden: Det er i hvert Fald noget, der supplerer vor Viden, selv om det nærmest kun vedrører Oprettelsen af »Frikorps Danmark«. Men Spørgsmaalet lød ogsaa: »og anden Hvervning til tysk Krigstjeneste«. Kender Ministeren noget til det?

Scavenius: Nej. Hvad skulde det være for Hvervning?

Formanden: *Gunnar Larsen* har i den Sag, der er rejst mod ham, givet Forklaring om de Bestræbelser, der var i Gang for at skaffe Frivillige til Finland.

Scavenius: Ja, men det omtaler jeg ogsaa, ikke?

Aksel Møller: Maa jeg erindre om Cirkulæret fra Krigsministeriet af 1. Juni 1943, der opfordrer Officerer — og Befalingsmænd i det hele taget — til at gøre Tjeneste i den tyske eller den finske Hær og stillede dem Lempelser i Tjenestemandsloven i Udsigt, hvis de tager en saadan Tjeneste.

Scavenius: Ja, ja.

Formanden: Ja, det hører altsaa med til »anden Hvervning«. Men jeg kan ikke erindre — kender Ministeren noget til tyske Overvejelser med Hensyn til Opstilling af et forstærket Infanteriregiment, som skulde op til Finland?

Scavenius: Der har vi jo kun det, som *Brorsen* dengang meddelte os.

Formanden: Ja, det var noget Tovtrækkeri.

Scavenius: Det var gennem Forbindelsesofficereren; det var ikke noget, som kom gennem Gesandtskabet, men gennem Forbindelsesofficeren direkte til Krigsministeriet.

Aksel Møller: Jeg synes, vi savner en Redegørelse for, hvordan det forholdt sig inden for Regeringen under Diskussionen om Oprettelse af Frikorpset. Jeg har forstaaet, at det paa et givet Tidspunkt blev muligt for Regeringen at føre en Drøftelse om hele dette Forhold, og at der under den opstod det, vi altsaa nu maa nøjes med at kalde divergerende Meninger mellem Udenrigsministeren paa den ene Side og praktisk talt alle, ja, vist nok alle andre, med Undtagelse af *Gunnar Larsen*, paa den anden Side, og at det hele endte i en Tilslutning til et Synspunkt, som Udenrigsministeren anlagde, men som jeg ikke har præsent længere, og som jeg ikke tror findes i vore Aktstykker. Kunde Hr. Scavenius ikke med nogle faa Ord skitsere Gangen i disse Forhandlinger? Begyndte de ikke med, at man egentlig fra de øvrige Ministres Side forundredes over at læse om Oprettelsen af »Frikorps Danmark« med denne Tilføjelse: med Regeringens Billigelse?

Scavenius: Der var et Øjeblik, hvor man misforstod dette. Billigelsen gik kun ud paa, at de to Officerer kunde indtræde i Frikorpset, men det, som man havde Forstaaelsen af dengang, ligesom man har forstaaet det her, og andre Steder ogsaa, det var, at det var selve Frikorpset der var billiget af Regeringen. Og det var ikke rigtigt.

Aksel Møller: Ja, saadan forstod Folk det altsaa dengang, og det blev aldrig dementeret.

Scavenius: Hvordan kunde man dementere, naar Tyskerne sad her i Landet?

Aksel Møller: Det forstaar jeg meget vel laa uden for det mulige, og for saa vidt var det en Tilsnigelse fra nazistisk

Side at benytte denne Vending om Frikorpset, som man gjorde.

Scavenius: Ja, men sagde de egentlig fra nazistisk Side, at det var Frikorpset? For jeg har forstaaet af Ministeriets Akter, at det havde man protesteret imod fra Pressebureauets Side, og saa havde de forstaaet, at den gik ikke.

Aksel Møller: Ja, i Deres egen Redegørelse om denne Sag, A. Nr. 14, citerer De udtrykkeligt en Passus i »Fædrelandet«, hvor der staar: »Frikorps Danmark«, som er oprettet med den kgl. danske Regerings Billigelse, kæmper for et nyt Europa og for Danmarks Sag — imod Kommunismen.« Saa er det i og for sig ikke mærkværdigt, hvis Befolkningen har faaet den Opfattelse.

Scavenius: Ja, men det var det, der ikke kom ud.

Aksel Møller: Nej, det er rigtigt, det var det, der ikke kom ud; det var den anden Meddelelse, der kom ud, som gik ud paa, at de to Officerer med Billigelse gjorde Tjeneste i »Frikorps Danmark.«

Scavenius: Ja.

Aksel Møller: Men jeg tror ikke, jeg har Uret, naar jeg alligevel mener, at den Maade, hvorpaa Nazisterne benyttede Vendingen, førte til en almindelig Opfattelse hos Befolkningen af, at det var Korpsets Oprettelse, det gjaldt, f. Eks. ogsaa det, at det fik Lov til at føre Dannebrog. Det kan i og for sig være ganske ligegyldigt over for Spørgsmaalet: Skyld og Ikke-Skyld, Ansvar og Ikke-Ansvar; det, der interesserer mig i den Forbindelse er, at en lignende Opfattelse raadede i nogen Tid blandt Ministeriets Medlemmer.

Scavenius: Jeg ved ikke. Jeg kan kun tænke mig, at de har paa en eller anden Maade faaet den første Meddelelse og troet, at den er kommet ud. Men jeg har aldrig forstaaet dette Intermezzo, for i Udenrigsministeriet kunde jeg ikke finde noget Grundlag for det.

Aksel Møller: Men førte denne Opfattelse hos Deres Kolleger saa ikke til en Krise indenfor Ministeriet?

Scavenius: Det førte til et temmeligt varmt Ordskifte mellem den nuværende Statsminister og mig. Jeg burde naturligvis have sagt: Det er mig fuldstændig ubekendt, denne Historie, men jeg havde en ulykkelig Tilbøjelighed til straks at gaa ind for, hvad Pressebureauet lavede, og uden at jeg havde meget Begreb om, hvad der var sket, sagde jeg: Det kan jeg ikke med; hvis det skal være saadan, at vi skal sidde og skændes om saadanne Bagateller, som hvad der her er udsendt gennem Pressebureauet, noget, som de altsaa har faaet tilstillet og ikke har ment at kunne modsætte sig, saa hører alting op. Det har jeg nok sagt, vil jeg antage.

Aksel Møller: Der var ikke Tale om ved den Lejlighed at skifte Udenrigsminister?

Scavenius: Ja, Gud ved, om ikke den Affære udviklede sig til, at jeg netop i Modsætning til det sædvanlige sagde: Det er efterhaanden en umulig Opgave, jeg faar, jeg kan ikke klare det, og at der virkelig blev gjort et Forsøg paa at faa en anden Udenrigsminister, og da det saa mislykkedes, maatte man vende tilbage til mig. Jeg tror, det var i denne Sammenhæng. Det var faktisk den eneste Krise for saa vidt, der har været.

Aksel Møller: Men det maa man dog maaske kalde »Modstand«?

Scavenius: Ja, selvfølgelig. Men komisk var det, at den Modstand, man dèr lavede, opstod paa Grundlag af det Indtryk, man havde af en Meddelelse, der var udgaaet gennem Pressebureauet, saa Grundlaget var noget spinkelt. Men jeg synes, det er menneskeligt, at der kommer et Øjeblik, hvor man mener, at nu kunde de i Virkeligheden forsøge for en Gangs Skyld.

Aksel Møller: Grundlaget var, at man mente, at De, Hr. Minister, havde taget Dem en Ret til simpelthen at afgøre en Sag, der havde meget farlige politiske Perspektiver.

Scavenius: Det er en fuldkommen Misforstaaelse. Jeg har ikke afgjort noget som helst. Det eneste naturlige havde været, om jeg havde stillet mig fuldkommen uvidende. Men det har jeg altsaa ikke syntes var passende. Men som jeg ser her i Akterne, er det hele en Misforstaaelse.

Aksel Møller: Og erindrer De, hvorledes det gik til, at Frikorpset fik Lov til at føre Dannebrog?

Scavenius: Ja, det var noget Tyskerne selv bestemte; de organiserede det, som de vilde, og de gav det altsaa Dannebrog.

Aksel Møller: Blev der droftet en Protest imod det?

Scavenius: Nej.

Aksel Møller: F. Eks. under den Form, at man ønskede det ikke, for man var ikke krigsførende?

Scavenius: Nej, det tror jeg ikke.

Aksel Møller: Det blev heller ikke drøftet i Regeringen?

Scavenius: Netop fordi det var Tyskerne, der lavede det, tror jeg ikke det blev drøftet.

Aksel Møller: Den lille Krise var altsaa efter Deres Opfattelse udelukkende et Resultat af, at De straks havde stillet Dem ved Pressebureauets Side under Forhandlingerne?

Scavenius: Ja.

Hjermind: I og for sig er det vel heller ikke saa forunderligt, om man

kunde faa den Opfattelse, at det var med Regeringens Billigelse, al den Stund man havde billiget, at en tjenstgørende Officer som Oberstløjtnant *Kryssing* blev Chef. Deri kunde der maaske i og for sig ligge, ligger der ogsaa efter min Mening, at man billigede.

Scavenius: Han gik uden for Nummer.

Formanden: Ja, man er tilbøjelig til at overse, at det krævedes, at de paagældende skulde gaa uden for Nummer.

. . . . . .

Onsdag den 11. Juni 1947 Kl. 10.

For Kommissionen mødte paa ny fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.

Formanden: Siden Mødet i Gaar har Kommissionen fra Statsministeriet modtaget — den er lige kommet, derfor har Medlemmerne ikke faaet en Genpart af den — en Udskrift af Ministerprotokollen*), først af Møderne 30. Juni 1941 og 1. Juli 1941 og derefter i en særlig Skrivelse en Udskrift af Ministerprotokollen 6. August 1941. Det vedrører et Forhold, som vi behandlede i Gaar under Punktet: Oprettelsen af »Frikorps Danmark«; der var ogsaa Tale om *anden Hvervning til tysk Militærtjeneste.* I denne Forbindelse vil jeg gerne gøre Ministeren bekendt med, at Ministerprotokollerne fra de nævnte Datoer indeholder følgende Notater: Om Mødet i Statsministeriet den 30. Juni 1941 staar der: »Spørgsmaalet om Hvervning af frivillige til Finland drøftedes. Sagens Behandling blev udsat til næste Møde«. Saa kommer Mødet i Statsministeriet, den 1. Juli Kl. 3: »Forsvarsministeren og Kirkeministeren var fraværende. 1) Spørgsmaalet om frivillige til Finland blev drøftet. Det blev besluttet, at Regeringen paa nuværende Tidspunkt ikke blander sig i Spørgsmaalet. Der var ingen Betænkelighed ved, at der blev ydet Finland humanitær Hjælp, f. Eks. gennem Røde Kors. Handelsministeren vilde undersøge Muligheden for at nedsætte Smørrationen til Fordel for Finland.«

I Ministerprotokollen for Mødet den 6. August 1941 har Departementschefen fundet følgende Tilførsel: »Forsvarsministeren meddelte, at den tyske Overkommando paa Foranledning af General *Prior* havde meddelt, at den danske indkaldte Militærstyrke kunde forøges paa Betingelse af, at der sendtes et Regiment til Finland til at indtræde i Krigen mod Rusland. Der var Enighed om ikke under de foreliggende Omstændigheder at forøge de indkaldte Styrker, hvorved ogsaa Spørgsmaalet om at sende et Regiment til Finland bortfaldt.«

Jeg vil lige nævne det her, fordi jeg i et af mine Spørgsmaal var inde netop paa Opstillingen af dette forstærkede Infanteriregiment. Disse Oplysninger fra Ministermødet knytter sig naturligt til Omtalen af det Punkt. Jeg ved ikke, om Ministeren har noget særligt at føje til i den Anledning?

Scavenius: Denne tyske Henvendelse fremkom som et Svar paa en Anmodning, de havde faaet fra den danske Generalkommando om at kunne udvide Styrken. Den var den 9. April fikseret til 3000 Mand. Jeg tror, man ønskede at faa den forøget til 6000, og det havde vi ikke hørt noget om før, skønt det var sket for et halvt Aar siden, det blev nemlig ikke besvaret fra tysk Side. Nu kom det i denne Form og knyttede sig til denne Forespørgsel fra dansk Side. Det var altsaa en Indrømmelse, vi kunde opnaa, at faa Styrken forøget, hvis vi vilde sende Tropper til Finland, men der var almindelig Enighed om, at det lod sig ikke gøre.

Rasmus Hansen: Hvorledes var Generalkommandoens Stilling til Spørgsmaalet om Afsendelse af frivillige? Kan De huske det?

Scavenius: Nej, det ved jeg ikke, det maa Krigsministeriet kunne oplyse.

Rasmus Hansen: De har ikke nogen Erindring om, hvorledes det forholdt sig?

Scavenius: Nej.

Harald Nielsen: Det var altsaa en Henvendelse, Generalkommandoen havde sendt, uden at Regeringen vidste noget derom?

Scavenius: Ja, det viste sig, at heller ikke Forsvarsministeren vidste noget om det.

Harald Nielsen: Han heller ikke?

Scavenius: Og saa naturligvis heller ikke de øvrige Medlemmer.

Busch-Jensen: Tør jeg spørge: Fik man at vide, hvad Generalkommandoen havde tænkt sig som Begrundelse for at forøge Styrken den Gang?

Scavenius: Det var vist kun, fordi de ønskede flere uddannet, de følte sig generet af, at de kun havde Lov til at have 3000 Mand indkaldt, det er et meget ringe Udsnit af dem, der egentlig skulde kunne faa militær Uddannelse. Det tror jeg var Begrundelsen. Men der var et andet Spørgsmaal, der er mærkeligt, for disse 3000 Mand fremkom ved, at Ty-

*) Ber. IV A. 406 ff.

skerne havde taget vore Garnisoner undtagen 4 Steder, saa jeg undrede mig over, hvorledes man havde tænkt sig at faa en Forøgelse. De 3000 Mand staar ogsaa noget i Forbindelse med de Garnisonssteder, vi havde beholdt.

Busch-Jensen: Man havde faktisk ikke Plads?

Scavenius: Det var mit Indtryk, men det maa ogsaa kunne oplyses af Militæret, hvorledes det forholdt sig i den Henseende.

Rasmus Hansen: Jeg vil gerne forbeholde mig at komme tilbage til det Spørgsmaal. Det viser sig, at Aktstykket, der vil være Brug for i denne Forbindelse, ikke er tilgængeligt før Kl. 13, saa jeg maa altsaa forbeholde mig senere at vende tilbage til Spørgsmaalet.

. . . . . .

Formanden: Vi gaar saa tilbage til det tidligere omtalte Punkt, som Hr. Rasmus Hansen forbeholdt sig at komme tilbage til.

Rasmus Hansen: Vi talte for et Øjeblik siden om *Generalkommandoens Henvendelse til Tyskerne om en Udvidelse af de danske Styrker*. De gav Udtryk for, Hr. Scavenius, at denne Henvendelse var foretaget, uden at Regeringen var bekendt dermed. I den Bog, der er udgivet under Redaktion af forhenværende Statsminister *Buhl, Hartvig Frisch, Hans Hedtoft* og *Eiler Jensen*, siges der i Bind 1 paa Side 96: »Et mærkeligt Udslag af den ulmende Misfornøjelse var en Skrivelse fra General *Prior*, som Forsvarsministeren den 1. August forelagde Ministeriet. Heri beklagede Generalen sig over, at Hæren og Flaaden ikke havde været med til Planlæggelsen af Landets Militærpolitik, og stillede desuden forskellige Forslag bl. a. om Indledelse af Forhandlinger med Tyskland.« Det er 1. August 1941*).

Scavenius: 1. August 1941?*)

Rasmus Hansen: 1. August 1941*). »Det vedtoges, at Statsministeren skulde deltage i en Samtale med Generalen. Det besynderlige i denne Henvendelse faar maaske en vis Forklaring ved den Kendsgerning, at *Gunnar Larsen* i Begyndelsen af August bl. a. førte Samtaler med Militærattaché *Kjølsen* vedrørende Danmarks fremtidige Stilling til Militærspørgsmaalet.« Der synes altsaa af Forsvarsministeren den 1. August at være forelagt Regeringen et af Generalkommandoen skriftligt udtalt Ønske om Forhandlinger med Tyskland. Af Sammenhængen, hvori dette meddeles, synes det at fremgaa, at det havde drejet sig om Forhandlinger med Tyskland om militære Anliggender. Jeg ved ikke, om det kan tænkes, at man paa det Tidspunkt har forelagt Regeringen Ønsker om at faa optaget Forhandlinger om Udvidelse af de militære Styrker, at De med andre Ord gør Dem skyldig i en Fejlhuskning m. H. t., at det ikke har været forelagt Regeringen. Men i øvrigt, naar jeg har peget paa dette Citat, saa er det først og fremmest for at faa at vide, om De har haft noget Kendskab til de Samtaler, som *Gunnar Larsen* skal have ført med *Kjølsen* vedrørende de militære Anliggender.

Scavenius: Nej, det har jeg ingen Erindring om. Men hvis de Herrer har truffet hinanden, saa taler man vel let om militære Anliggender med militære. Hvad gik det ud paa — staar der noget om det?

Rasmus Hansen: Det staar der ikke noget om, men det anføres altsaa i Forbindelse med Ønsker om Forhandlinger med Tyskland, saa jeg maa formode, at det har gaaet ud paa, at der skulde føres Forhandlinger med Tyskland om ....

Scavenius: Jeg maa sige, at jeg har slet ingen Erindring om denne Episode. Da det senere kom frem, altsaa denne Oplysning om denne Henvendelse om at faa flere Folk til Uddannelse, var Forsvarsministeren lige saa forbavset som de øvrige Medlemmer af Ministeriet.

Rasmus Hansen: Javel.

Scavenius: Og der var ikke den Gang Tale om, at det var et Led i noget, der tidligere havde været i Gang, og det, De nævner fra *Hartvig Frisch*'s Bog, det husker jeg slet ikke.

Formanden: Vi kommer saa til Ministerens Redegørelse vedrørende *Indledningen til og Forløbet af Forhandlingerne om de tyske Krav om Udlevering af den danske Hærs Vaaben m. m.* Der blev jo kun Tale om et Laan. Det blev kaldt et Laan, ikke sandt?

Scavenius: Blev det kaldt et Laan?

Formanden: Ja, gjorde det ikke det?

Scavenius: Staar der det?

Formanden: Ja, det mener jeg, det blev kaldt. Man ønskede ikke at sælge noget.

Scavenius: Naa, nej. Nej, i denne Forstand er det et Laan.

Formanden: Det er i A. Nr. 18. Der

*) Skal være 1940, jfr. A. 10 og ber. IV, A. 426.

gives Oplysninger om, at der tidligere var udlaant 32 000 Uldtæpper til Tyskerne.

Scavenius: Ja.

Formanden: Er det Ministeren bekendt, om der saadan var gaaet flere Smaaposter fra Hærens eller Flaadens Beholdninger over til Tyskerne foruden de Luftværnskanoner og det, vi berørte kort i forrige Møde, for det her staar blot som en Bemærkning om, at der var gaaet denne Udlevering i Forvejen. Er der noget særligt at bemærke til det? Vi kender ikke noget til det ud over denne lille Oplysning.

Scavenius: Jeg var i Forbindelse med det Spørgsmaal — altsaa det sidste Krav om Tilegnelse af vort militære Materiel — kun ved to Lejligheder, dels da det gjaldt Torpedobaadene, dels da det gjaldt, at de egentlig vilde have taget hele Beholdningen, og naar jeg ud over det har taget noget med i mine Bemærkninger om det tidligere, var det kun, fordi det fandtes i de Akter, jeg fik fra Udenrigsministeriet. Dèr fandtes denne Bemærkning rimeligvis for at supplere, og hvis det er det, skulde man egentlig tro, at der ikke har været mere. Jeg mener, det er taget med for at give et samlet Indtryk af Resultatet af Forhandlingerne. Det maa man egentlig have Lov til at gaa ud fra.

Formanden: Og saa har man oplyst om alt, hvad man har udleveret?

Scavenius: Det skulde man egentlig tro maa være Meningen.

Formanden: Jeg forstaar paa Deres Redegørelse, at De har — strittet — det mener De selv i alt Fald —, at De har strittet saa meget imod som muligt. Naar De i Slutningen nævner, hvad der ikke blev udleveret, saa er det vel for at fremhæve, at det lykkedes Dem at redde en Del, altsaa at reducere Tyskernes Krav?

Scavenius: Ja, og de militære Forhandlere med. Jeg havde jo ikke dèr direkte Forhandlinger om disse Beholdninger. Mine Bemærkninger var af mere almindelig Art. Jeg havde en Forhandling med begge de to Herrer, hvor jeg stærkt fremhævede, at det var aldeles urimeligt, men Afgørelsen af alt dette her blev truffet ved direkte Forhandlinger mellem danske Officerer og tyske Officerer.

Formanden: Javel. Jeg vil dog alligevel gerne anføre, at *Ole Bjørn Kraft* mente, at De kunde have protesteret kraftigere mod dette Udlaan.

Scavenius: Ja, det kan man jo altid sige.

Formanden: Ja, men jeg vil lige anføre det.

Scavenius: Ja. Man maa dog alligevel erindre i denne Forbindelse, at det startede med, at de vilde have det altsammen. Om man saa ved kraftigere at protestere havde reddet noget eller slet ingen Ting, kan man jo altid strides om. En kraftigere Protest — ja, hvis den skulde have Indhold, maatte det jo være: Det vil vi overhovedet ikke indlade os paa — hvorefter de havde taget det selv.

Hjermind: Ja, det er altsaa det, der er Deres Opfattelse, at de vilde have taget det selv.

Scavenius: Ja, det sagde de nemlig. Det sagde de ganske aabent.

Hjermind: Hvem sagde det?

Scavenius: Generalen. Han sagde udtrykkeligt: Det er mine Instruktioner.

. . . . . .

Torsdag den 12. Juni 1947 Kl. 10.

For Kommissionen mødte fhv. Minister for offentlige Arbejder, Civilingeniør Gunnar Larsen.

. . . . . .

Formanden: Det næste Spørgsmaal er: Har De i Begyndelsen af August 1940 bl. a. ført Samtaler med Militærattaché *Kjølsen* vedrørende Danmarks fremtidige Stilling til Militærspørgsmaalet?

Gunnar Larsen: Ja, det kan man nok sige. Det maa have været under et af Opholdene i Berlin, vel sagtens i Slutningen af August. Da kom *Kjølsen* med forskellige Udtalelser vedrørende danske militære Forhold og Tyskernes Indstilling over for dem. Det skrev jeg en Rapport om; jeg har den vistnok ikke her, men der foreligger fra mig en Rapport om de Samtaler, som jeg kan fremskaffe.

Formanden: Ja Tak, den vil vi meget gerne have. Er det i øvrigt omhandlet i den skriftlige Dele af Redegørelsen?

Gunnar Larsen: Nej.

Formanden: Saa maa De godt, hvis De har noget at føje til i Dag, fremkomme med Deres Bemærkninger.

Rasmus Hansen: Kan vi faa denne Rapport noget hurtigt?

Gunnar Larsen: Ja, hele Arkivet findes i Jylland, men jeg skal sende den, saa snart jeg kommer tilbage*).

Aksel Møller: Hvem afgav De den til?

Gunnar Larsen: Udenrigsministeriet.

Aksel Møller: Saa maa Udenrigsministeriet jo have den.

Formanden: Ja, men vi faar den vist ligesaa hurtigt den anden Vej.

Chr. Christiansen: Hvad gik de Samtaler ud paa? Kan man ikke faa en Antydning?

Gunnar Larsen: Det drejede sig om Tyskernes Planer og Tyskernes Syn paa det danske Militær rent øjeblikkeligt og paa længere Sigt, og det drejede sig ogsaa noget om Ønskeligheden af Minestrygning. Men nærmere kan jeg ikke sige det udenad.

Formanden: Men De vil tilstille Rigsdagens Bureau denne Rapport?

Gunnar Larsen: Ja, naturligvis.

Formanden: Det sidste, De kom ind paa vedrørende »Fædrelandet« og Forhandlingerne med Schwarzmann, er ogsaa kort omtalt i Retten.

Gunnar Larsen: Ja, det er det.

Formanden: Men jeg vil ikke afskære Dem fra i denne Forbindelse, hvor De nu fremsatte Deres Betragtninger, at fremkomme med ogsaa de Ting.

Gunnar Larsen: Nej, det forstaar jeg.

Formanden: Paa samme Maade er det, jeg nu vil gøre Dem bekendt med, ogsaa omhandlet under den retslige Forundersøgelse, men det har formentlig ikke foreligget dengang, og derfor vil jeg gerne gøre opmærksom paa det. I den sidste Del af Forhørene tales der om Hvervning til Finland. Jeg vil gøre Dem bekendt med, at det af Ministermødeprotokollen**) for Mandag den 30. Juni 1941 og Tirsdag den 1. Juli s. A. fremgaar, at Spørgsmaalet frivillige til Finland har været drøftet i Mødet den 30. Juni — ja, der er forresten et Møde til, den 6. August 1941. Om Drøftelserne i Mødet den 30. Juni staar der kun:

> »Spørgsmaalet om Hvervning af frivillige til Finland drøftedes.
>
> Sagens Behandling blev udsat til næste Møde.«

Vedrørende Mødet den 1. Juli staar der refereret:

> »Forsvarsministeren og Kirkeministeren var fraværende. 1) Spørgsmaalet om frivillige til Finland blev drøftet. Det blev besluttet, at Regeringen paa nuværende Tidspunkt ikke blander sig i Spørgsmaalet. Der var ingen Betænkelighed ved, at der blev ydet Finland humanitær Hjælp f. Eks. gennem Røde Kors. Handelsministeren vilde undersøge Muligheden for at nedsætte Smørrationen til Fordel for Finland.«

Og i det sidste Møde, den 6. August 1941, staar der:

*) A. 277. **) Ministermødeprotokollerne, Ber. IV A. 411 ff.

»Forsvarsministeren meddelte, at den tyske Overkommando paa Foranledning af General Prior havde meddelt, at den danske indkaldte Militærstyrke kunde forøges paa Betingelse af, at der sendtes et Regiment til Finland til at indtræde i Krigen mod Rusland.

Der var Enighed om ikke under de foreliggende Omstændigheder at forøge de indkaldte Styrker, hvorved ogsaa Spørgsmaalet om at sende et Regiment til Finland bortfaldt.«

Det er, hvad der foreligger om det Spørgsmaal i Ministerprotokollen. Jeg ved ikke, om det giver Dem Anledning til at føje noget til? Vi maa jo stadig huske paa, at vi har Deres Forklaring i Byretten.

Gunnar Larsen: Nej, det tror jeg ikke. Det eneste, der skulde være at føje til Forklaringerne i Byretten, er et Dokument, som dengang ikke forelaa, men som senere fremkom og blev fremlagt i Højesteret. Det var et Referat fra Krisekabinettet, hvis Dato jeg ikke husker

udenad. Der havde været Forhør dels af mig og dels af forskellige Medlemmer af Krisekabinettet, idet jeg havde udtalt vistnok i Byretten, at der paa et Møde i Krisekabinettet var blevet vedtaget at bevilge Udførselstilladelse for forskellige Genstande, Uniformsgenstande, til Finland til de frivillige, der rejste derop, Støvler, Tæpper og saadan noget. Der blev da foretaget Politiafhøring af en Række af Krisekabinettes Medlemmer, og de mente ikke at kunne erindre noget herom, og ved Politiets Undersøgelse af Krisekabinettes Protokol havde man heller ikke fundet noget. Men senere, da jeg kom paa fri Fod, fandt jeg alligevel det Referat af Krisekabinettets Møder, hvor Sagen var vedtaget. Det blev fremlagt i Højesteret, men det foreligger ikke i Byrettens Akter. Det er derfor, jeg nævner det her.

Formanden: Vi kunde maaske ogsaa faa en Kopi af det?

Gunnar Larsen: Ja, det maa kunne skaffes.

.. ..

Torsdag den 19. Juni 1947 Kl. 10.

For Kommissionen mødte fhv. Forsvarsminister Søren Brorsen.

Formanden: Kommissionens Aktstykker Nr. 7, 12 og 17 er en Redegørelse fra Dem vedrørende forskellige Forhold, som De kom til at beskæftige Dem med, medens De var Minister under en Del af Besættelsestiden, først som konsultativ Minister med Hensyn til Krigs- og Marineministerierne fra Regeringsudvidelsen den 10. April 1940 til 8. Juli 1940. Efter Rekonstruktionen den 8. Juli 1940 fortsatte De som Forsvarsminister, og den Stilling beholdt De, da Ministeriet Scavenius blev dannet den 9. November 1942, saaledes at De fungerede helt til den 29. August 1943.

Brorsen: Ja.

Formanden: Idet jeg gaar ud fra, at Kommissionens Opgave er Dem bekendt, vil jeg kun gøre opmærksom paa, at Kommissionens Arbejde foregaar for lukkede Døre. Jeg vil spørge Dem, om De ligesom Kommissionens Medlemmer vil respektere denne Diskretionspligt.

Brorsen: Ja, det vil jeg.

Formanden: Aktstykke Nr. 12 indeholder Deres Besvarelse af forskellige Spørgsmaal:

»Er der i Tiden 1940—1943 fremsat »Ønske« fra tysk Side over for den danske Regering om Afsendelse af Troppekontingent til Finland eller den tyske Østfront?«

Angaaende det Punkt har afdøde Generalløjtnant *Prior* ogsaa givet Forklaring. Naar jeg nævner det, er det, fordi der synes at være en mindre Uoverensstemmelse, idet han angiver Styrken til 2200 Kombattanter og 1100 Non-Kombattanter, medens De i Deres Besvarelse ad Spørgsmaal 1 taler om en Forøgelse paa 3600 Mand udover ca. 1200 Officerer og Officianter. Det er selvfølgelig ikke noget, der betyder noget videre, men da vi har to Forklaringer, skulde vi helst have Overensstemmelse mellem dem.

Brorsen: Dertil kan jeg kun sige, at jeg naturligvis har mine Tal fra Embedsmænd i Ministeriet, og jeg gaar ud fra, det er de rigtige.

Formanden: Ja. — Jeg ved ikke, om der er Spørgsmaal fra Medlemmerne vedrørende dette Punkt. Der er jo en udførlig Redegørelse fra Hr. Brorsen angaaende det Spørgsmaal.

Vi kan saa maaske gaa over til det næste:

»Der ønskes en Redegørelse fra den daværende Udenrigsminister og den daværende Forsvarsminister for Noten af 15. Januar 1941 vedrørende Udlevering af Torpedobaadene.«

Brorsen: Skal jeg svare paa det?

Formanden: Ja, der er svaret paa det.

Brorsen: Ja.

Formanden: Som det fremgaar af Anmodningen, er der ogsaa rettet en Henvendelse til Udenrigsministeren, og hans Redegørelse har vi ogsaa, det er Aktstykke Nr. 8. Jeg ved ikke, om den giver Anledning til særlige ekstra Spørgsmaal.

Jeg vil lige gøre opmærksom paa, at *Scavenius* i sin Redegørelse i sidste Stykke skriver: »Kongen havde ønsket, at der ved Afleveringen af Torpedobaadene skulde offentliggøres en Meddelelse indeholdende Oplysning om den Protest, som af den danske Regering var blevet nedlagt mod den tyske Regerings Krav, men da man paa tysk Side ikke vilde gaa med til at omtale eller antyde Protesten i en Pressemeddelelse, fandt den danske Regering det ikke ønskeligt at udsende nogen saadan.«

Brorsen: Ja.

Formanden: Det er vel rigtigt nok?

Brorsen: Der blev nedlagt Protest, det gjorde der selvfølgelig.

Formanden: Ja, men Meningen var, at der skulde have været en offentlig Meddelelse.

Brorsen: Ja, det forstaar jeg.

Formanden: Men det kom der altsaa ikke?

Brorsen: Nej.

Formanden: Punkt 3 lyder saaledes:

»Der ønskes en Redegørelse fra den daværende Udenrigsminister og den daværende Forsvarsminister angaaende Op-

rettelsen og Anerkendelsen af Frikorps Danmark og anden Hvervning til tysk Militærtjeneste.«

Man maa vel, som *Scavenius* har gjort, sondre mellem Hvervning til den finske Front og til den tyske Østfront. Man synes at have overvejet, om man ved Dannelsen af et frivilligt Korps udelukkende til Indsættelse paa den finske Front kunde afbøde mere almindelige tyske Krav. Dækker det ogsaa Deres Opfattelse?

Brorsen: Ja.

Formanden: Det vil være naturligt, da vi har faaet Udskrifter af Ministerprotokollen*), at jeg gør Dem bekendt med, at Spørgsmaalet om Hvervning af frivillige til Finland har været drøftet i tre Ministermøder, den 30. Juni, den 1. Juli og den 6. August 1941. Det første Møde indeholder kun en Bemærkning om, at Sagen blev udsat til næste Møde. I Mødet den 1. Juli staar:

»Det blev besluttet, at Regeringen paa nuværende Tidspunkt ikke blander sig i Spørgsmaalet. Der var ingen Betænkelighed ved, at der blev ydet Finland humanitær Hjælp, f. Eks. gennem Røde Kors. Handelsministeren vilde undersøge Muligheden for at nedsætte Smørrationen til Fordel for Finland.«

Endelig har vi det tredie Møde, hvor Tilførslen lyder saaledes:

»Forsvarsministeren meddelte, at den tyske Overkommando paa Foranledning af General *Prior* havde meddelt, at den danske indkaldte Militærstyrke kunde forøges paa Betingelse af, at der sendtes et Regiment til Finland til at indtræde i Krigen mod Rusland.

Der var Enighed om ikke under de foreliggende Omstændigheder at forøge de indkaldte Styrker, hvorved ogsaa Spørgsmaalet om at sende et Regiment til Finland bortfaldt.«

Det stemmer vel ogsaa med Deres Erindring?

Brorsen: Ja, men jeg maa maaske ved Siden af den skriftlige Redegørelse, jeg har sendt til Kommissionen, gøre et Par Bemærkninger med Hensyn til hele dette Spørgsmaal om det frivillige Korps.

Formanden: Ja, Tak.

Brorsen: Forholdet var det — det fremgaar ogsaa af den Beretning, jeg har givet til Kommissionen —, at vi efterhaanden blev udsat for et voldsomt Pres. Til at begynde med var det de danske Nationalsocialister, og det tog vi ikke noget Hensyn til, men de fik hurtigt Hjælp fra Tyskerne, og dem var vi, saaledes som Forholdene laa, nødt til at forhandle med. Det er klart, at det var os i allerhøjeste Grad ubehageligt, at vi i det hele taget skulde beskæftige os med det Spørgsmaal, men efterhaanden gik det op for Ministeriet, at hvis vi ikke vilde ud i den store Konflikt paa det Tidspunkt — jeg gør opmærksom paa, at det var i 1941, da saa det noget anderledes ud end senere, og Tyskland kunde knuse os, hvad Øjeblik det skulde være —, maatte vi give efter med Hensyn til de frivillige. Men det, man vilde fra tysk Side, og det, der stadig kom frem, var i Virkeligheden, at de paa en eller anden Maade kunde faa et Vaabenfællesskab med os. Det sagde vi bestemt nej til den ene Gang efter den anden. Med Hensyn til de frivillige var Sagen en anden. Den almindelige Opfattelse inden for Ministeriet — jeg tror, den deltes af hele Rigsdagen — var, at der skulde meget til, for at de Personer, der her var Tale om, skulde slaa Ministeriet og Rigsdagen ud af Kurs. Efter langvarige Forhandlinger i Ministermøder blev man enig om, at der ikke var andet at gøre med Hensyn til de frivillige end at give dem Udrejsetilladelse. Vi vilde ikke have med dem at gøre, hverken økonomisk, moralsk eller paa anden Maade, men de fik Udrejsetilladelse.

Her indskyder jeg den Bemærkning, for Kommissionen skal have det hele at vide, naar jeg endelig er kommet her, at Afgørelsen med Hensyn til de frivillige blev truffet paa et Tidspunkt, hvor jeg slet ikke var til Stede her paa Rigsdagen. Jeg havde den Sorg at miste min Hustru den 28. Juni efter en haard Sygdom. Jeg forlod derefter Ministeriet, det finder man vistnok naturligt, den 29. om Morgenen, idet Jordfæstelsen skulde finde Sted i Jylland i mit Fødesogn, og jeg kom ikke tilbage før den 8. Juli. I den Tid var Statsminister *Stauning* fungerende Forsvarsminister. Nu kan de Herrer sammenholde det med »Besættelsestidens Fakta« og det, Formanden allerede har oplyst. Den 29. Juni, den 1. Juli og den 3. Juli sker der noget hver eneste Dag, men da var jeg altsaa ikke til Stede. Det hele var i Virkeligheden af-

*) Ber. IV. A. 406 ff.

gjort, da jeg kom herover den 8. Juli. Jeg tror ikke, der var sket nogen Ændring, selv om jeg havde været til Stede. Jeg tror, vi inden for Ministeriet, som det hele laa, var fuldstændig enige om, at vi med Hensyn til de frivillige, for at slippe for det andet, som vi under ingen Omstændigheder vilde gaa med til, maatte give dem en Tilladelse. Disse Folk, som der her var Tale om, navnlig Officererne, var sikkert fuldstændig klar over hele Situationen, det var derfor, de henvendte sig til Tyskerne og fik dem til at gaa foran, idet de var klar over, at det kun var paa den Maade, de i det hele taget kunde opnaa noget som helst over for Ministeriet.

Saaledes var det, det foregik.

Rasmus Hansen: I den Redegørelse, De har givet os, nævner De, at Regeringen Gang paa Gang fik det Indtryk, at det, man fra tysk Side tilstræbte, var et Vaabenfællesskab mellem Danmark og Tyskland.

Brorsen: Ja.

Rasmus Hansen: De nævnte ogsaa, at der var Officerer, som spillede paa den tyske Interesse.

Brorsen: Ja.

Rasmus Hansen: Vi har her i Kommissionen et Dokument fra Chefen for Generalkommandoen, daværende Generalløjtnant *Prior*, dateret den 27. Juli 1940. I dette Aktstykke*) siger Chefen for Generalkommandoen til sin foresatte, Forsvarsministeren — det er altsaa Dem —:

»I Dag er Danmark besat af tyske Tropper. Hvorledes Fremtiden for Landet vil blive, kan ikke overses, men een Ting er givet, man vil blive nødt til at se i Øjnene, at Landets Beliggenhed ved Forbindelsesvejen mellem Østersø og Vesterhav tvinger det til at fastlægge sine fremtidige Forhold indadtil som udadtil ogsaa under Hensyn til militære Synspunkter, og det hvorledes Krigens Udfald end vil blive.«

Saa gaar Generalløjtnant *Prior* videre og siger:

»Tyske Overvejelser af den fremtidige Ordning vil uden al Tvivl omfatte det heromhandlede Spørgsmaal, og saadanne Overvejelser *er* formentlig allerede i Gang. Ud fra dette Spørgsmaals fundamentale Betydning for vort Lands Fremtid ønsker jeg at fremhæve Nødvendigheden af, *at det fra vor Side over for de tyske Myndigheder tages op til Drøftelse i rette Tid*, og at man ikke ved at holde sig tilbage udsætter sig for at komme bagefter og blive stillet over for trufne Beslutninger, som det kan være forbundet med langt større Vanskeligheder at faa ændret, end om man fra et tidligt Tidspunkt har ført danske Synspunkter og Interesser i Marken.«

Se, det, som Chefen for Generalkommandoen her gaar ind for i Sommeren 1940, faa Maaneder efter, at det tyske Overfald paa Danmark var gennemført, er altsaa, at der nu fra den danske Regerings Side skal optages Forhandlinger om en dansk-tysk Militærordning. Maa jeg spørge Dem, Hr. Brorsen: Hvilket Indtryk gjorde det paa Ministeriets Medlemmer at blive stillet over for et saadant Ønske fra Chefen for Generalkommandoen?

Brorsen: Dertil kan jeg svare, at det tog jeg ikke noget Hensyn til. Vor Stilling — ikke mindst min, da jeg havde med de Ting at gøre — var hele Tiden, at om Forhandling med Tyskerne om en eller anden Overenskomst kunde der overhovedet ikke være Tale. Hvad der i det hele taget skulde ske, det skulde ske ved Tvang eller paa den Maade, at vi saa Fordel ved at gøre visse Indrømmelser, men i det hele taget Forhandling med Tyskerne om en almindelig Ordning var der ikke Tale om, at vi overhovedet vilde indlade os paa.

Rasmus Hansen: Nej, det er jeg klar over, Hr. Brorsen. Af de Aktstykker, vi har i Kommissionen, kan vi se, at Regeringen blankt har afvist denne Henvendelse fra Chefen for Generalkommandoen, men jeg tager Aktstykket frem i Anledning af, at De for lidt siden fremhævede, at Regeringen Gang paa Gang fik det Indtryk, at man fra tysk Side efter Besættelsen af Danmark den 9. April ønskede et dansk-tysk Vaabenfællesskab.

Idet jeg paa ny henviser til Aktstykket fra Chefen for Generalkommandoen, vil jeg derfor gerne spørge Dem: Havde De, da De fik dette Aktstykke, det Indtryk, at det, som Chefen for Generalkommandoen tilstræbte, var at imødekomme Tyskernes Ønske om at faa gennemført et dansk-tysk Vaabenfællesskab allerede i Sommeren 1940?

Brorsen: Nej, det var ikke mit Ind-

*) A. Nr. 1, Bilag 1.

tryk. General *Prior* var absolut engelskorienteret, saa jeg tror ikke, det har været hans Hensigt i Virkeligheden, at vi skulde have noget Vaabenfællesskab. Det kan være noget dunkelt, hvad han egentlig har ment med det, det kom vi ikke nærmere ind paa, for vi, der sad i Regeringen, vilde ikke have med det at gøre, det kan jeg kun sige; der skal ikke siges noget om General *Prior*, han var i høj Grad engelskorienteret og foragtede Tyskerne lige som alle vi andre paa Grund af deres Overfald paa vort Land.

Rasmus Hansen: Men det er klart nok, at han gaar ind for, at man skal tage en Forhandling med de tyske Myndigheder om en Militærordning, som Tyskerne er indforstaaet med.

Brorsen: Der vil jeg gerne henvise til, at Generalkommandoen var ogsaa inde paa — egentlig uden at vi i Ministeriet vidste det —, at vi skulde have en Forøgelse af vore smaa Styrker, og det kan være, det er noget saadant, han har tænkt paa, der var Mulighed for. Det var knapt, at Styrkerne kunde slaa til til de Vagter, vi havde, vi skulde have Vagt ved Depoterne, de kongelige Slotte og mange mange forskellige Steder, og det var en meget lille Styrke, vi havde til vor Raadighed. Derfor var det, at Generalkommandoen, og vi andre i og for sig ogsaa, ønskede en Forøgelse, men rette nogen Henvendelse til Tyskerne om det vilde vi ikke fra Ministeriets Side. Det gjorde man imidlertid fra Generalkommandoens Side, men der kom ikke noget ud af det ud over, at Tyskerne sagde: »All right, det kan vi gaa med til, men saa maa vi have det forstærkede Infanteriregiment til Finland«. Der kom det igen frem: de vilde paa en eller anden Maade have os med paa deres Side. Det var i og for sig ikke Styrken, det kom saa meget an paa, Infanteriregimentet, det var ikke nogle Tusinde Mand, de talte ogsaa om 100 Officerer, det har jeg gjort Rede for, men vi vilde ikke have med dem at gøre. Derfor afviste vi dem.

Rasmus Hansen: Var det Deres Indtryk, Hr. Brorsen, at da Generalløjtnant *Prior* over for Dem som Forsvarsminister rejste Spørgsmaalet om at optage Forhandlinger med de tyske Myndigheder om en dansk Militærordning, som Tyskland var indforstaaet med, da handlede han ud fra den Betragtning, at Tyskland havde vundet eller vilde vinde Krigen?

*) A. Nr. 27.

Brorsen: Nej, jeg tror ikke, han havde den Opfattelse, at Tyskland vilde vinde Krigen, men det var der naturligvis ingen, der kunde vide i 1941. Det saa broget ud. Næsten hele Europa havde de erobret. England stod ene. Det var egentlig først ved Stalingrad og da Amerikanerne kom med, at vi alle inden for Ministeriet — jeg for mit Vedkommende da absolut, og jeg tror alle eller de allerfleste inden for Rigsdagen — saa, at der nu ikke var Tale om, at Tyskerne kunde vinde, men i 1941 vidste man ikke, hvad der kunde ske.

Rasmus Hansen: Dette er Sommeren 1940.

Brorsen: Men ogsaa i 1940 stormede de frem fra det ene Land til det andet.

Rasmus Hansen: Ønsket om at faa optaget Forhandlinger mellem Danmark og Tyskland om Danmarks fremtidige Militærordning kom fra to Sider. Den 27. Juli 1940 kommer der Henvendelse til Dem fra Chefen for Generalkommandoen, Generalløjtnant *Prior*, om hvilken han i øvrigt oplyser, at han, inden han afsendte den, havde underrettet den fungerende Chef for Søværnskommandoen om det. Den 5. August, altsaa nogle faa Dage senere, afgiver daværende Trafikminister *Gunnar Larsen* til Udenrigsminister *Scavenius* en Rapport*) om en Samtale, han har haft med daværende Marineattaché, Kommandørkaptajn *Kjølsen*. Denne Rapport er dateret Berlin den 5. August 1940. Jeg vil gerne have Lov til at citere den for Dem. Den er som sagt stilet til Udenrigsminister *Scavenius:*

> »Jeg havde i Gaar Aftes en længere Samtale med Marineattaché, Kommandørkaptajn *Kjølsen*, som meddelte mig, at han navnlig i den senere Tid i sine Samtaler med de tyske Militær- og Marinemyndigheder mere og mere blev ført hen paa Problemet Danmarks fremtidige Militærordning, idet dette særlig gav sig Udslag igennem Diskussioner om, hvorledes man skulde forholde sig i Fremtiden med de forskellige militære Anlæg, som nu blev lavet i Danmark, deriblandt naturligvis Flyvepladserne.
>
> *Kjølsen* havde det bestemte Indtryk, at vi inden længe vilde blive stillet over for det Problem, om vi ønskede at nedlægge vort eget Militær, hvilket vilde have til Konsekvens, at der maatte forblive tyske

Garnisoner paa visse vigtige strategiske Pladser i Danmark, eller om vi ønskede selv at overtage disse forskellige Institutioner og Vedligeholdelsen af dem igennem en Fortsættelse, maaske en Forstærkning af den danske Militærordning, under en eller anden Form i Forstaaelse med Tyskland.

Kommandørkaptajn *Kjølsens* Indtryk af Samtalerne med de tyske Militær- og Marineautoriteter er, at man ikke alt for længe skal udskyde dette Spørgsmaal, da man i saa Fald i høj Grad rodfæster den Tanke hos de tyske Militærfolk, at Danmark ikke kan og ikke vil indlade sig paa noget saadant, hvilket vil sige, at Tyskerne maa belave sig paa at blive der.

I denne Forbindelse nævnede *Kjølsen* ogsaa Spørgsmaalet om Minestrygningen, som han mente, det var af største Vigtighed at faa sat i Gang fra dansk Side snarest muligt for de danske Færge- og Skibsforbindelser.

Kjølsen var i øvrigt af den Formening, at hvis man fra Danmarks Side tog lidt haandfast paa Problemet, vilde det ikke være saa svært at faa det tyske Militær til at forlade Danmark igen, dels under Forudsætning af, at vi selv er indstillet paa at vedligeholde de tyske Anlæg, og dels under den Forudsætning, at de danske Kommunikationsmidler indrettes paa en saadan Maade (Autostrada op gennem Jylland samt Rødby-Femern-Projektet), at det er evident for Tyskerne, at de ikke behøver at være paa Pladserne, fordi de kan komme der hurtigt nok.«

Formanden: Jeg tror, det vilde være rigtigt, om Hr. Brorsen fik Lejlighed til at læse denne ret lange Redegørelse igennem. (Overrækker den).

Brorsen: Med det samme?

Formanden: Ja, vi kan godt tage en lille Pause.

(Pause).

Brorsen: Ja, hvis jeg maa gøre en Bemærkning ....

Formanden: Et Øjeblik.

Rasmus Hansen: Ja, jeg vil gerne spørge Dem, Hr. Brorsen: Blev De underrettet om denne Rapport fra *Gunnar Larsen* om daværende Marineattaché, Kommandørkaptajn *Kjølsens* Synspunkter?

Brorsen: Nej, jeg kan ikke erindre det der.

Rasmus Hansen: De kan ikke erindre det?

Brorsen: Nej, det kan jeg ikke. Hvad der staar i den med Hensyn til Minestrygning, er jo en Selvfølge, det er ganske klart, men med Hensyn til det andet, at vi paa en eller anden Maade kunde faa Tyskerne til at forlade Landet o. s. v., o. s. v., var det jo en ren Umulighed. Derfor tror jeg, at hvis det i det hele taget var blevet oplyst, hvad *jeg* mente, hvis man havde kunnet citere mig fra et Ministermøde, saa vilde man finde, at jeg havde sagt: Det er der slet ikke Tale om, jeg er overbevist om, at det lader sig ikke gøre. Jeg holdt mig altid til ganske bestemte Ting, og jeg kan sige, at jeg ikke under nogen Omstændigheder, hvor Spørgsmaalet var fremme, vilde forhandle med Tyskerne; enten det saa var om de 100 Officerer eller et Regiment. Det var det afgørende. Med Hensyn til de frivillige kunde vi selvfølgelig blive og blev nødt til at forhandle, men som sagt, de Folk, der var Tale om her, havde vi ikke stor Respekt for, for ikke at sige, at vi slet ingen havde, og der skulde meget til fra deres Side, for at vi i det hele taget skulde blive slaaet ud af Kursen. Saadan laa Landet.

Rasmus Hansen: Ja, men ....

Brorsen: Men det er klart, hvis jeg maa fortsætte, at jeg havde adskillige Forhandlinger med Kommandørkaptajn *Kjølsen*, fordi han med Mellemrum naturligvis var i København for at aflægge Rapport, og saa var han altid inde at tale med mig. Det var altid interessant at høre, hvad han havde at sige, han var meget virksom dernede og paa sin Vis en udmærket Marineattaché med Hensyn til at skaffe sig Oplysninger, men det Dokument her, der altsaa er sendt til Udenrigsministeriet, kan jeg ikke erindre, og jeg tvivler meget om, at vi i det hele taget har faaet noget at vide om det direkte, men det er klart, at naar *Kjølsen* var hos mig, saa talte vi naturligvis om mange mange forskellige Ting.

Rasmus Hansen: Havde De det Indtryk, Hr. Brorsen, at Hr. *Kjølsen* efter den 9. April interesserede sig for at faa gennemført et dansk-tysk Vaabenfællesskab?

Brorsen: Nej, det tror jeg ikke.

Rasmus Hansen: Det havde De ikke?

Brorsen: Absolut ikke. Men de havde allesammen en Interesse i — og det var jo rigtigt —, at vi havde nogle flere Tropper, fordi det var vanskeligt i det hele taget at besørge, hvad vi skulde, med Hensyn til Vagt og den Slags Ting. Vi havde jo ogsaa en Bagtanke, idet vi alle havde den Opfattelse, at der kunde komme et Tidspunkt — man vidste ikke, hvornaar Krigen sluttede —, men der kunde komme et Tidspunkt, hvor den lille danske Forsvarsstyrke kunde komme til at spille en Rolle. Vi havde ikke ret mange inde, men vi havde det hele parat, saa at vi i Løbet af, jeg kan godt sige, Timer kunde indkalde omkring i de forskellige Garnisonssteder adskillige — jeg vil ikke sige noget Tal her, for det kan jeg ikke, men adskillige Tusind Mand. Man vidste jo ikke, hvad der kunde ske paa de forskellige Tidspunkter. Sverige kunde komme med, og vi ved ogsaa, at der var Overvejelser i Amerika — det var paa et senere Tidspunkt — om, at de ogsaa kunde tænke sig at komme som Faldskærmstropper her til Danmark, og saa vidste man ikke, hvad der kunde ske her paa Sjælland, hvor der ikke var saa forfærdelig store Styrker af Tyskere. Derfor var det stadig den Tanke, vi havde, og som jeg vel specielt selv havde, at den lille danske Forsvarsstyrke suppleret kunde komme til at spille en Rolle ved Krigens Slutning, og det var mig derfor meget om at gøre, at vi alligevel opretholdt, hvad vi kunde, af vor Militærstyrke, og det var der Enighed om inden for Ministeriet.

Jeg har taget flere Dokumenter med, men dem faar jeg vist ingen Brug for, og for Resten kan jeg det hele uden ad, min Hukommelse er der intet i Vejen med. Jeg tror, jeg har flere Hundrede Aktstykker derhjemme, og jeg tænkte ved mig selv, da jeg fik Indbydelsen: Hvad vil de spørge mig om, det bliver antagelig i Forbindelse med de Spørgsmaal, jeg allerede har besvaret. Derfor har jeg taget med bl. a. den udmærkede Bog — den bedste Krigsbog, som er skrevet, mon de Herrer ikke er enig med mig i det —, der hedder »Besættelsestidens Fakta«, for den er altsaa paalidelig, den indeholder, hvad der er sket. Der er jo skrevet en hel Del Bøger, havde jeg nær sagt, som paa visse Omraader i alt Fald ikke er helt paalidelige, men det er altsaa en Sag for sig, det tror jeg ikke, jeg skal gaa nærmere ind paa her for Kommissionen. Jeg har ogsaa undertiden, naar der i Aviserne har været Artikler, spurgt mig selv: Skal man dementere? — men saa tænkte jeg: Det bliver jo endeløst at skrive frem og tilbage i Længden, og derfor ræsonnerede jeg: Der kommer nok et Tidspunkt, hvor jeg faar Lejlighed til at møde for den parlamentariske Kommission, og det er Stedet, synes jeg, hvor jeg kan faa Lov til at sige, hvad jeg ønsker.

Vi havde jo for øvrigt, hvis jeg maa sige det til Formanden, men det kommer vi maaske ind paa senere, vi havde jo utallige Henvendelser fra Tyskerne. Vi fik mere og mere Erfaring for, at naar vi var færdig med en vanskelig Sag, saa havde vi den næste Dag eller et Par Dage efter den næste at tumle med. Bl. a. var der ogsaa det — det har de Herrer antagelig ogsaa lagt Mærke til —, at de pludselig kom i Tanker om, at der skulde være Vagt ude i det store Kyndbyværk, i »Scandia« i Randers og i en Virksomhed nede i Sønderborg. Men det kommer vi maaske senere til.

Formanden: Ja, det gør vi. Det har jeg regnet med, vi skulde ind paa.

Brorsen: Skal jeg sige noget med det samme om det?

Formanden: Det, jeg har at bemærke til Deres Besvarelse, som jeg før omtalte, er ikke ret meget, saa jeg vil foreslaa, at vi gaar den igennem først og saa vender tilbage til Kyndbyværket, »Scandia« og Automobilfabrikken i Sønderborg.

Brorsen: Udmærket, ja.

Formanden: Det næste Punkt, der er redegjort for, er *Udleveringen af den danske Hærs Vaaben.* Der har vi jo en udførlig Redegørelse. Naar jeg nævner det her, saa er det kun for, at Medlemmerne af Kommissionen kan faa Anledning til at stille supplerende Spørgsmaal, hvis der er noget, der er uklart.

Brorsen: Men jeg siger altsaa ikke noget, inden jeg hører, om der er nogen, der stiller Spørgsmaal?

Formanden: Nej. — Der synes ikke at være yderligere Spørgsmaal, og saa kan vi gaa over til det sidste Punkt: *Oplysning om Aarsagen til Krigsministeriets Skrivelse af 1. Juni 1943 til Hærens Afdelinger om Tjenestemandsforhold for danske Befalingsmænd i tysk Krigstjeneste.* I Forbindelse med denne Besvarelse er der senere tilstillet Dem en Skrivelse fra Kommissionen. Deres Svarskrivelse er af 7. Oktober 1946*), hvori De

*) A. Nr. 13.

besvarer det Spørgsmaal, som Kommissionen har stillet Dem i Skrivelse af 3. Oktober samme Aar:

»*Hvorledes begrunder den daværende Forsvarsminister sine i Skrivelse af 1. Juni 1943 i Strid med Hærloven af 7. Maj 1937 (§ 92, Stk. 6) givne Løfter til danske Befalingsmænd i tysk Tjeneste, og hvilke Drøftelser desangaaende gik forud for denne Skrivelses Udstedelse indenfor Regeringen?*«

Der har vi en lang Redegørelse ogsaa for Deres Vedkommende, og den knytter sig til det Punkt, som jeg nævnte nu for et Øjeblik siden, om Tjenestemandsforholdet for danske Befalingsmænd i tysk Krigstjeneste. Jeg ved ikke, om det giver Medlemmerne Anledning til Spørgsmaal, ellers vil jeg, inden vi gaar til at beskæftige os med Kyndbyværket m. m., lige sige, at vi fra *Renthe-Fink* har en Redegørelse — vi gaar altsaa lidt tilbage — vedrørende det, vi var inde paa før. Jeg synes, det er rigtigst, at De faar Lejlighed til at se den. Det er vedrørende *Frikorps Danmark*. Det er Aktstykke Nr. 16, Side 113. (Overrækker dette).

Brorsen: Er det med Hensyn til General *Gørtz'* Tilstedeværelse ved Frikorpsets Afrejse?

Formanden: Nej, det er hele den Fremstilling, han har givet dèr. Det er altsaa fremstillet, som man saa det fra hans Side.

Brorsen: Jeg ved ikke, hvor meget Formanden mener jeg skal læse af det?

Formanden: Det er hele hans Fremstilling af Frikorpset, det er ca. et Par Sider.

Brorsen: Ja, jeg maa sige, efter at jeg har læst det igennem med Hensyn til Hvervningen, som han er inde paa her, at det var jo ganske umuligt at forhindre det. Vi var selvfølgelig i højeste Grad imod det. De stillede jo det ene Krav efter det andet. Jeg ved ikke, om det ogsaa findes i min Redegørelse eller paa anden Maade, men jeg husker, at ved en bestemt Lejlighed kom de med Krav om, at der skulde stilles et stort Antal Biler til Raadighed. Jeg protesterede paa det skarpeste mod det. Det endte vistnok med, at det blev nedsat til nogle ganske faa, jeg ved ikke, om det var 2 eller 4, som man *fra Udenrigsministeriets Side* gav Tilladelse til. Men det var vi ganske bestemt imod, at man overhovedet gav dem nogen som helst Begunstigelse. Jeg kan huske, at jeg sagde: Lad dem køre med Toget ligesom alle andre, der er saamænd ingen Grund til at stille Biler til Raadighed for dem. Men vi kunde altsaa ikke forhindre denne Hvervning. Tyskerne var jo meget virksomme her, og de Herrer erindrer naturligvis ogsaa, at der i »Fædrelandet« stod den ene Artikel efter den anden, hvor de paa det voldsomste gik ind for Hvervningen og bebrejdede Regeringen, at vi ikke foretog os noget. Det var en fuldstændig passiv Holdning fra vor Side. Det, der altid blev sagt til os, naar vi talte med Tyskerne om det Forhold, var, at vi forstod jo slet ikke Situationen her i Europa, for det var jo Kampen mod Bolchevismen, det gjaldt. Det var stadig det, de vilde gøre os bange med, idet de mente, at Bolchevikfaren var af en saadan Natur, at vi fra dansk Side absolut burde være med, men det blev altsaa afvist Gang paa Gang. Jeg ved ikke, om der er mere at sige til dette her.

Formanden: Nej, det er der maaske ikke.

Arnth Jensen: Jeg vil gerne i Tilslutning til det, Hr. Brorsen siger her, gøre opmærksom paa, at man har hele det Forhold i det Referat, vi har af Nimandsudvalgets Møder. Referatet er ikke godkendt, men deraf fremgaar ogsaa tydeligt og klart netop det Standpunkt, Hr. Brorsen indtager, at man ikke vil have noget med dem at gøre eller med Bilerne, idet Udenrigsministeren, da *Ole Bjørn Kraft* spørger, om man skal betale Frikorpset, svarer til sidst:

> »Maaske til Hvervningen. Det gælder vel ogsaa *Frits Clausens* Bil.«

Brorsen: Jeg var overhovedet imod alt i Retning af Biler eller andre Begunstigelser, men de var jo meget paagaaende, for de havde Tyskerne foran sig.

Formanden: Saa kan vi maaske gaa over til det stenografiske Referat, hvori det Spørgsmaal ,som Hr. Brorsen berørte før, er omtalt. Det er en Afhøring af Generalløjtnant *Prior**), og under denne kommer man ind paa *Faldskærmsjægerne*.

Brorsen: Ja, skal jeg sige et Par Ord om det?

Formanden: Ja Tak, det maa De hellere.

Rasmus Hansen: Lige et Øjeblik

*) St. 6.

Vilde det ikke være rimeligt, om Hr. Brorsen blev gjort bekendt med den Forklaring, som *Prior* har afgivet?

Formanden: Jo, det er udmærket. (Overrækker Forklaringen).

Brorsen: Jeg erindrer ganske tydeligt dette om, at der kom en Henvendelse. Det skete jo dagligt, enten om det ene eller det andet, men engang, det var vist i Juli 1940, kommer altsaa denne Henvendelse eller Forespørgsel, om vi vilde sætte Vagt eller passe paa ude paa Kyndbyværket, paa Scandia i Randers og paa en Virksomhed i Sønderborg. Vi drøftede det i Ministermøde og var naturligvis ubehageligt berørt af, at vi skulde beskæftige os med dette, men vi kom hurtigt til Klarhed over, at her gjaldt det efter vor Opfattelse om et taktisk Træk fra vor Side. Vi var nemlig bange for, at hvis vi sagde absolut nej, saa var det resulteret i, at Tyskerne havde sat Vagt ind i de paagældende Virksomheder paa det Tidspunkt, og det var meget ubehageligt, ikke sandt, for Virksomhederne, naar man betænker, at i Kyndbyværket kunde man godt tænke sig, at de havde sendt en hel Afdeling ud, fordi de jo kunde forlange at faa Tropperne indkvarteret. Det var i allerhøjeste Grad ubehageligt for den paagældende Virksomhed, at de skulde have tyske Tropper derude, og det kunde jo ogsaa før eller senere komme til Englændernes Kundskab, at der laa en tysk Troppestyrke derude. Derfor var vi hurtigt klar over, at det eneste, der var at gøre — der var ikke stillet Betingelse fra tysk Side om, at vi skulde af med saa og saa mange Tropper — var bare det, at vi selv vilde tage os af den Sag.

Det var efter min Mening et rent taktisk Spørgsmaal, saadan betragtede vi det fra Ministeriets Side, og derfor sagde vi til dem kort og godt: Dette her skal vi nok selv passe, det behøver Tyskerne ikke at interessere sig for. Vi talte naturligvis frem og tilbage om, hvorledes det nu skulde ordnes; der var ikke forlangt faste Vagter, og jeg kan huske, jeg i hvert Fald paa et Tidspunkt var inde paa: Vi kan maaske sætte et Par Mand derud, det kan jo ikke genere, at der gaar et Par danske Soldater inde i Bygningen derude ved Kyndbyværket en Tid, saa kan det være, Tyskerne glemmer det. Men det resulterede til syvende og sidst i, at der kom ikke nogen dansk Soldat nogen af de Steder, der er Tale om her. Saa det var det rene Camouflage. Vi sagde, vi har en lille Afdeling i Holbæk — det var 36 km fra Kyndbyværket, altsaa tilbørligt langt borte — en 23—30—35 Mand, der eventuelt kan tilkaldes, hvis der skulde ske noget derude.

General *Prior* derimod var inde paa den Tanke, at det var noget i højeste Grad betænkeligt, dette her, det var noget i Retning af at krænke Neutraliteten o. s. v., o. s. v. Jeg anmodede ham saa om en Samtale, efter at vi havde diskuteret Spørgsmaalet inden for Ministeriet, ikke een, men flere Gange; Generalen vilde nemlig tage sin Afsked, for saa vidt vi ikke vilde følge ham. Nu er General *Prior* desværre død, saa jeg skal ikke gøre saa forfærdelig mange Bemærkninger, men jeg anmodede ham som sagt om at komme op til mig, saa vi kunde faa en Samtale. Direktøren i Ministeriet, General *Stemann*, spurgte, om han skulde være til Stede, men jeg sagde: Nej, jeg vil helst tale med General *Prior* alene. Saa sagde jeg til ham, at han havde misforstaaet dette her, for det, der var Tale om, var selvfølgelig ikke, at vi under nogen Omstændigheder kunde tænke os at komme til at kæmpe sammen med Tyskerne, ikke under nogen Omstændigheder, men de skulde bare være inde i Bygningen, hvis vi i det hele taget sendte et Par Poster derud. Jeg kan huske, jeg brugte det Billede: Sker der virkelig en Ulykke derude, at der kommer Brand eller en anden Ulykke, ja, saa er det klart, saa maa de Par Soldater, vi har derude, hjælpe, men i det hele taget, at gaa sammen med en eventuel tysk Afdeling for at bekæmpe eventuelle engelske Faldskærmstropper — ikke Tale om!

Jeg kunde imidlertid ikke faa ham overbevist, han holdt fast ved sit, og jeg havde en Anelse om, at han egentlig godt vilde benytte Lejligheden til at tage sin Afsked. Han var ked af det hele, det kan jeg godt forstaa. Han sagde til mig, at han ønskede sin Afsked, men dertil svarede jeg: Det kan jeg ikke anbefale; paa det nuværende Tidspunkt, det vil jeg sige Dem, General *Prior*, baade De og vi andre maa blive paa vor Post. Jeg kan forsikre Dem om, at ogsaa indenfor Ministeriet er der adskillige, der kunde have Lyst til at gaa deres Vej. Men det kan vi jo ikke, og derfor maa vi blive.

Men da han altsaa holdt fast ved sin Beslutning, tog vi det Hensyn til ham — idet det jo vilde have vakt Op-

sigt, hvis han var gaaet i Utide, inden han blev de 65 —, at han fik Orlov, jeg husker ikke bestemt, det var vist i et Par Maaneder, saa fik han sin Ferie, som han havde Ret til, og i Mellemtiden var han blevet 65 og kunde jo saa forlange sin Afsked og faa den bevilget, uden at det vakte Opsigt.

Jeg mente, det var den rigtige Maade at løse denne Sag paa, og saa viste det sig heldigvis, at der overhovedet ingen Ting skete, der kom ingen danske Soldater derud, og der kom heller ingen engelske Faldskærmstropper; det hele hørte op, inden Ministeriet demissionerede, jeg kan ikke huske, om det var i Begyndelsen af 1943, saa strøg vi det hele, og saa var der ikke mere. For saadan var det med Tyskerne, at naar de havde fundet paa et eller andet, saa, naar en Tid var gaaet, var der andre Problemer for dem, og saa glemte de tit de gamle.

Jeg tror altsaa ganske bestemt, vi handlede rigtigt i dette Tilfælde, for det tror jeg, de Herrer vil være enige med mig i, at hvis Tyskerne havde sendt en Afdeling ud til Kyndbyværket, vilde det have været i højeste Grad ubehageligt og kunde ogsaa have medført Fare — derom er der ingen Tvivl.

Rasmus Hansen: Det var altsaa hverken Deres eller de andre Ministres Hensigt, at danske Tropper skulde være med til enten at fange eller at bekæmpe engelske Faldskærmsjægere?

Brorsen: Nej, det var det ikke, men naturligvis, hvis — det er bare et Tankeeksperiment — der skulde trænge et Par Faldskærmsjægere ind, som vilde forsøge at ødelægge Værket, og vi havde Vagt derude, saa kunde de ikke se roligt paa, at de gik hen og lagde Dynamit, saa maatte de se at faa dem uskadeliggjort paa en eller anden Maade. Men hvad jeg vil fastholde, det er, at der var ikke Tale om fra vor Side, at vi under nogen Omstændigheder vilde være sammen med Tyskerne til Bekæmpelse af eventuelle Faldskærmstropper.

Jeg kan for Resten i den Forbindelse oplyse, at efter at General *Gørtz* var blevet Chef for Generalkommandoen, og da det efterhaanden blev mere truende, i 1942—43, havde vi en Samtale, og vi var enige med hinanden om, at hvis der skulde ske noget, at der f. Eks. skulde komme et større Kontingent Faldskærmstropper her til Danmark, saa var der kun det ene for de Soldater, vi havde liggende i de faa Garnisoner, vi havde i Danmark: Inden for Dørene, ikke Tale om, at de danske Soldater maatte komme ud. Det sagde jeg til General *Gørtz*, og han svarede dertil, at den Ordre forlængst var udgivet til de forskellige Garnisoner. Det synes jeg ogsaa, man kunde have forlangt af General *Prior*, at han havde sagt noget lignende, at han, naar han var kommanderende General, havde vist samme Konduite. Men ellers skal der ikke være sagt noget fra min Side om General *Prior*, han var en i mange Henseender ganske udmærket Mand, men han var altsaa inde paa, at det var farligt for os at gaa med til dette her. Men jeg holder fast ved, at vi gjorde det rigtige, og jeg sagde ogsaa til ham: Til syvende og sidst maa jeg gøre Dem opmærksom paa, General *Prior*, at det er Ministeriet, der skal træffe Bestemmelse, og det er ogsaa det, der har de bedste Betingelser, med sagkyndige paa det ene og det andet Omraade, for at bedømme Situationen.

Rasmus Hansen: Men De mener altsaa, Hr. Brorsen, at De meget omhyggeligt har forklaret General *Prior*, at det ikke var Deres eller andre Ministres Hensigt, at danske Tropper skulde bekæmpe engelske Faldskærmsjægere? De mener at have forklaret General *Prior*, at det i Virkeligheden var Hensigten mere eller mindre at spille Komedie over for Tyskerne?

Brorsen: Ja, det var det.

Rasmus Hansen: Se, jeg spørger Dem om dette, for Spørgsmaalet har nemlig været til Behandling i den første parlamentariske Kommission, og over for den har General *Prior* hævdet, at det var Regeringens Standpunkt, at Ordren om at fange og bekæmpe de engelske Faldskærmsjægere skulde respekteres. Jeg maa maaske have Lov til lige at citere det stenografiske Referat*). General *Prior* siger ifølge dette:

> »Men for øvrigt er jeg ikke i mindste Tvivl om, at danske Tropper ikke havde deltaget, naar det kom til Stykket. Der var en Regimentschef, som, da han havde faaet Ordren, sagde til mig: Den er i gode Hænder. Og det kunde kun forstaas saaledes, at han ikke vilde gennemføre den.«

Saa bemærker et Medlem af den første parlamentariske Kommission, *Einer-Jensen:*

*) St. 7.

»Det skulde vel ogsaa forstaas saaledes.«

Og dertil svarer General *Prior* ifølge det stenografiske Referat:

»Om det skulde forstaas saaledes? Ja, ikke fra Regeringens Side.«

Brorsen: Det vidste han jo ikke det fjerneste om.

Rasmus Hansen: Ja, det maatte han jo vide, Hr. Brorsen, hvis De omhyggeligt havde forklaret ham, at det i Virkeligheden var Deres og de andre Ministres Hensigt, at ....

Brorsen: Ja, det har jeg, det kan jeg sige.

Rasmus Hansen: .... at ganske vist agtede man tilsyneladende at imødekomme Tyskernes Ønske, men i Virkeligheden forholdt det sig saaledes, at det, man ønskede, var, at der skulde spilles Komedie over for Tyskerne.

Brorsen: Hvis jeg maa gøre en kort Bemærkning, kan jeg sige, at Omkvædet i mine Udtalelser, naar jeg talte med Embedsmændene i Ministeriet, efter at vi havde behandlet det i et Ministermøde, det var ustandseligt dette: Saa lidt som muligt. Jeg tænkte saaledes til at begynde med, som jeg vist allerede har sagt: Et Par danske Soldater, der gik ude paa Kyndbyværket, kunde endelig ikke genere. Men det var naturligvis det allerbedste, som det blev lavet senere, at der overhovedet ingen kom derud, og at der overhovedet ingen Verdens Ting skete. Men jeg forsikrer — og de, der kender mig, vil ikke tvivle om, at jeg taler sandt her —, at jeg talte meget indtrængende til General *Prior* og sagde, at hans Opfattelse efter min Mening var forkert; det, der var Tale om, var som sagt at forhindre, at Tyskerne blev indblandet. Det var saadan et Paafund, de fik, det fik de saa tit, og naar man var færdig med det ene, saa hittede de paa noget andet. Saa vi skulde stadig overveje, hvilke Træk vi skulde gøre. Vi søgte at gøre det saa godt som muligt, og jeg kan sige, at i den Henseende var der altid Enighed inden for Ministeriet. Og fordi vi saa paa Sagen, som jeg nu har refereret det, betragtede vi den egentlig som en meget lille Sag i Sammenligning med de store Spørgsmaal, vi havde, en meget lille Sag. Det viste sig ogsaa, at Tyskerne glemte det efterhaanden, de interesserede sig ikke mere for det.

Formanden: Jeg vil lige her gøre Dem bekendt med, at vi blandt de Dokumenter, vi har faaet tilstillet, ogsaa har Referat af et Møde, der blev holdt den 23. Juli 1941, formentlig i Krigsministeriet, hvor General *Prior* kom med et Indlæg. Naar jeg nævner det, er det, fordi man deraf kan se, at han tog meget alvorligt paa den Sag; han siger bl. a. et Sted, at »det er af afgørende Betydning, at der i denne Sag, der paa sin Vis er vigtigere end Torpedobaadsagen, træffes en rigtig Beslutning. Det forste Skud mod Englænderne kan bringe os ind i Krigen. Vi maa gøre os alle Konsekvenserne klart.« Altsaa, jeg forstaar, at han ikke har forstaaet det, som Hr. Rasmus Hansen kaldte Komediespillet i det.

Brorsen: Mon det ikke refererer sig til et Møde, vi havde paa mit Kontor, hvor der ikke var andre Ministre til Stede end Statsministeren, Udenrigsministeren og jeg? Vi havde et saadant Møde engang, jeg tror, det var forud for dette her. Staar der ikke noget om, hvem der var til Stede?

Arnth Jensen: Jo, det er det Møde; det fremgaar af det stenografiske Referat.

Brorsen: Ja, der er ikke andet at sige til det, end at til syvende og sidst maa det blive Regeringen, der træffer Afgørelsen med Hensyn til et saadant Spørgsmaal; det kan ikke nytte, at det bliver Hæren, som i dette Tilfælde Chefen for Generalkommandoen, der tidligere har ytret Ønske om at gaa sin Vej. Vi drøftede det meget omhyggeligt inden for Ministeriet og kom til det Resultat, som allerede nævnt, at det var det klogeste — alt taget i Betragtning — at sige: Det skal vi nok selv tage os af. For der var ikke stillet Betingelser fra tysk Side, vi kunde for saa vidt ordne det, som vi vilde.

Det var hele Tiden mit Indtryk, at General *Prior* tog ganske forfærdelig tungt paa hele det Spørgsmaal, og ogsaa saa forkert paa det. Men han holdt jo fast ved sit, og det endte saa med, at han tog sin Afsked, da han blev 65.

Kristen Amby: Jeg synes, det fremgaar baade af, hvad De har sagt selv om, hvordan denne Ordre eller Henstilling skulde forstaas, og ogsaa af, hvad der er refereret, at det drejede sig ikke for Chefen for Generalkommandoen om at skulle bestemme over noget, det er jo

slet ikke Spørgsmaalet. Det er naturligvis Regeringen, der fører Landets Politik, men Generalen klargør, forsøger at klargøre over for sin Minister — det er der ikke noget at sige til —, at hvis under givne Omstændigheder danske Soldater — om det saa er 2 eller 3 eller 10 — kommer til at skyde 2 eller 3 eller 10 engelske Soldater, saa vil dette efter hans Mening betyde, at dermed er vi i Krig med England. Og dette principielle Spørgsmaal kan jeg slet ikke se, at De, Hr. Brorsen, i Deres Udtalelser har taget Stilling til. For De siger jo: Saa lidt som muligt. Ja, naturligvis, men det er jo ikke det afgørende. De siger endvidere, at hvis der nu kommer et Par engelske Soldater og trænger ind i de paagældende Bygninger og vil anbringe Dynamit, saa kunde de danske Soldater ikke sidde roligt og se paa det, saa maatte de se at forhindre det. Men naar det mellem Soldater drejer sig om at forhindre noget saadant, saa kan man true med sine Vaaben, og saa er det muligt, at de rækker Hænderne i Vejret, men det er ogsaa muligt, at der opstaar Skudveksling, ja, det er det sandsynlige; naar der er Tale om, at Soldater, Landets væbnede Magt, faar den Opgave af Regeringen at bevogte mod Angreb visse Objekter, saa er det ganske klart, at man maa regne med — nu var det saa heldigt, at det gik ikke saadan — den Risiko, at det kommer til Kamphandlinger, selv om disse ikke har stort Omfang. Jeg forstaar, det var det, det gjaldt for General *Prior* om at fortælle sin Minister, at saadanne Kamphandlinger kunde betyde Krig med England. Og jeg siger det saa meget stærkere, fordi der har været en ganske parallel Sag, nemlig Bevæbningen af vore Handelsskibe, som jo ogsaa Tyskerne forlangte. Saa vidt jeg forstaar, eller rettere: det er *in confesso,* mente den daværende Udenrigsminister, senere Statsminister, *Erik Scavenius,* at man skulde imødekomme dette Krav, men den Minister, under hvis Ressort det laa, *Halfdan Hendriksen,* sagde Nej og blev støttet deri af Ministeriet, ud fra den Betragtning, at ved at skulle beskytte de danske Interesser paa Søen kunde man komme ud for Kamphandlinger med Englænderne, naturligvis ikke i stort Omfang, maaske kun med en enkelt Flyvemaskine, og saa kunde vi være i Krig med England. Naar man saa saa klart paa Principspørgsmaalet vedrørende Bevæbningen af Handelsskibe, saa undrer det mig,

at man ikke ogsaa kunde se det principielle i Sagen klarere, naar det drejede sig om Beskyttelse af Objekter paa Landjorden ved Hjælp af danske Soldater, Objekter, som kunde blive angrebet af Englænderne.

Brorsen: Vi vilde ikke skyde paa Englænderne, ikke under nogen Omstændigheder, men det er dog klart, at hvis vi endelig bestemte os til at have et Par Soldater derude, kunde vi ikke se roligt paa — det er blot et Tankeeksperiment —, at der trængte engelske Faldskærmsjægere ind og lagde Dynamit under et eller andet, saa hele Værket maaske blev ødelagt. Derfor behøvede man ikke at skyde dem, og jeg kan parallelt hermed anføre de Vagter, vi havde omkring ved de forskellige Depoter og Slotte: hvad enten det var Englændere eller Tyskere eller Tyrker eller hvem der i det hele taget kom, saa skulde disse Ting vel forsvares. Men det var skam ikke vor Mening, at der i det hele taget skulde skydes derude. Det var bare over for Tyskerne et taktisk Træk for at holde Tyskerne borte, og saa endte det jo med, at der ingen Tropper kom derud. Som sagt, jeg synes, man kan sammenligne det med, at naar vi har Vagt ved vore Depoter, saa skulde denne Vagt forhindre, hvem der saa siden kom, i at trænge ind i disse Depoter, eller hvad det nu var, og ødelægge dem. Saadan ser jeg paa det.

Kristen Amby: Vi kan vist ganske lade den Mulighed ligge, at disse danske Soldater skulde forhindre, hvis det var tyske Soldater, der af en eller anden Grund skulde ødelægge et Værk, for det tror jeg overhovedet ikke, der kunde være Tale om, at de vilde gøre. Men De siger jo selv, Hr. Brorsen, at de skulde ganske vist ikke skyde, det var ikke vor Mening, men naturligvis skulde de forhindre det, hvis nogle engelske Soldater eventuelt forsøgte at trænge ind og ødelægge. Men kan De ikke se, hvad det — ogsaa efter min Lægmandsforstand, men da i hvert Fald for en Militærhjerne — maa betyde: at *forhindre,* d. v. s. gøre Brug af sine Vaaben. Var der da udgaaet en Forholdsordre direkte fra Dem til General *Prior* om, at under ingen Omstændigheder maatte disse Soldater bruge deres Vaaben?

Brorsen: Han fik ikke noget med det at gøre, han tog sin Afsked.

Formanden: Vi indvikler os her for meget i en Diskussion. Det er slet ikke

Formaalet med Møderne her, at den, der afhøres, og et af Medlemmerne skal sidde og diskutere, det er helt forkert. Maa jeg have Lov til at sige, at der er jo ingen Tvivl om, at Militæret har forstaaet det rigtigt, for baade General *Prior* og General *Gørtz* har oplyst, at hvis den Situation skulde indtræde, saa vilde der ikke ske noget, og det er dog det reelle i Sagen, saa jeg tror, vi kan stoppe her.

Kristen Amby: Jeg kan ikke erkende Formandens Bebrejdelse — lad os bare faa det ind i Referatet. Her drejer det sig om en Forklaring over for Kommissionen aflagt af forhenværende Forsvarsminister Brorsen, en Forklaring, som jeg overhovedet ikke kan forstaa, naar der i samme Øjeblik siges, at der ikke maa skydes, men Vagterne skulde dog forhindre, hvis der skete et eller andet, og det var Soldater, det drejede sig om, der havde deres Vaaben. Naar den forhenværende Forsvarsminister mener, at det i Virkeligheden er General *Prior*, der er noget at bebrejde, fordi han, der havde den Opfattelse og nærede Frygt for at komme i Krig, vilde have sin Afsked, idet han ikke vilde have Ansvaret for denne Optræden, saa maa jeg sige: Jeg forstaar det overhovedet ikke.

Formanden: Jeg vil lige henstille til Hr. Amby at bruge Spørgsmaalsformen.

Brorsen: Jeg mener ligesom Formanden, at vi skal ikke blive ved at diskutere dette Spørgsmaal. Men jeg synes Hr. Amby overser, hvad der vilde være sket i det Øjeblik, vi ikke havde foretaget det taktiske Træk, som jeg altsaa mener, det var, dette med at sige til Tyskerne: Det skal vi nok selv besørge, det behøver I ikke at tage Jer af. Hvis der var kommet en Afdeling tyske Soldater derud, hvad kunde det ikke have medført? Det kunde have ført til, at Englændernes Opmærksomhed var blevet henledt paa Stedet derude, og det hele kunde maaske være blevet bombet sønder og sammen. Derfor tror jeg stadig, det var et rigtigt taktisk Træk at sige, som vi sagde: Det skal vi nok selv besørge. Og det endte jo altsaa ogsaa med, at der overhovedet ikke kom danske Soldater derud. Det var ganske udmærket. De kan nok forstaa ..

Kristen Amby: Det har jeg forstaaet.

Brorsen: .. at til at begynde med, hvor man sad og diskuterede baade pro og kontra, kom der forskellige Overvejelser frem, og en af disse var: Hvad om vi anbragte et Par Soldater i Bygningerne deroppe, det betyder ingen Ting. Men det endte altsaa med, at der overhovedet ingen Tropper kom derop.

Arnth Jensen: Det var altsaa stadig Deres og Regeringens Mening, og Hærens Chefer var indforstaaet med det, at selv om man bøjede sig og satte Vagt derud, skulde det ikke føre til hverken Kamp mod de engelske Soldater eller til Kamp ved Siden af Tyskerne, ikke sandt?

Brorsen: Jeg kan ikke sige andet, end hvad jeg har sagt her, for hvis der endelig kom et Par Soldater derud, og der skulde komme et Par Englændere ind i Bygningen og vilde sprænge det hele i Luften, saa kan jeg ikke tro, at man ikke kunde have afvæbnet dem uden at skyde paa dem og faaet dem bort paa en eller anden Maade. Men det gik altsaa helt igennem saa glimrende, og jeg kan ikke forstaa den rejste Kritik; man betragtede det fra Regeringens Side ikke som nogen stor Sag, men som et Stykke Taktik, idet vi først og fremmest ikke vilde have Tyskerne derud, for hvis de havde begyndt at stille Vagtposter op i vore store Industrivirksomheder, saa ved vi ikke, hvad det var endt med. Og de kom jo heller ikke med mere bagefter, det var kun et isoleret Tilfælde.

Rasmus Hansen: Vi har nu fra Dem, Hr. Brorsen, faaet den Oplysning, at de drøftede den tyske Henvendelse med General *Prior*.

Brorsen: Ja.

Rasmus Hansen: Drøftede De ogsaa Henvendelsen med General *Gørtz?*

Brorsen: Nej, det gjorde jeg ikke. Da jeg var færdig med Samtalen med General *Prior*, gav jeg Direktøren i Krigsministeriet, General *Stemann*, Meddelelse om, hvorledes Samtalen var ført, men jeg talte ikke med General *Gørtz;* man kunde jo ikke kalde alle Officerer op paa det Tidspunkt. Det var General *Prior*, der var kommanderende General, og det var altsaa ham og mig alene, der førte Samtalen, men jeg gav altsaa et Referat af den til Direktøren i Krigsministeriet, General *Stemann*, efter at den havde fundet Sted.

Rasmus Hansen: Har General *Gørtz* paa noget Tidspunkt underrettet Dem om, at han var enig med Dem i den Betragtning, at man udmærket kunde sabotere Gennemforelsen af Ordren vedrørende Faldskærmsjægerne, hvis der kom til at foreligge den Situation, at der kom Faldskærmsjægere ned paa de 3 Værker, der var Tale om, nemlig Kyndbyværket,

Scandia og den Automobilfabrik nede i Sønderborg?

Brorsen: Spørgsmaalet med Hensyn til de 3 Værker, som der er Tale om her, har jeg ikke forhandlet med General *Gørtz*, men da han blev kommanderende General, havde jeg naturligvis adskillige Samtaler med ham, og vi var fuldstændig enige om, at skulde der komme Faldskærmsjægere, skulde de danske Soldater — og den Ordre, sagde *Gørtz*, var allerede forlængst udstedt af ham — holde sig inden for Kasernerne eller de Steder, hvor de var indkvarteret; der var ikke Tale om, de maatte være ude, saa kunde der nemt komme Tumulter, de kunde blive blandet ind i det, og det skulde absolut forhindres.

Rasmus Hansen: Til den første parlamentariske Kommission har General *Gørtz* afgivet en Forklaring i Anledning af Regeringens Beslutning, efter at den havde modtaget den tyske Henvendelse om at træffe Foranstaltninger, for saa vidt angaar Kyndbyværket, Scandia og Automobilfabrikken nede i Sønderborg. General *Gørtz* har til Kommissionen udtalt*):

»Mine Overvejelser gik ud paa paa det Tidspunkt, at man uden Skade for den danske Hær kunde følge Regeringen, idet man var i Stand til at sabotere Gennemførelsen, i Forhold til Tyskerne altsaa, naar Situationen kom til at foreligge. Jeg var paa det Tidspunkt Chef for Jydske Division, var altsaa i Jylland og fik de to Opgaver overdraget og gav mine Instrukser til de to Chefer, som jeg havde derovre, saaledes at Gennemforelsen ikke vilde drage danske Tropper hverken i Kamp mod engelske eller i Kamp ved Siden af Tyskerne.«

Brorsen: Ja, det var en klog Udtalelse og fuldstændig i Overensstemmelse med Ministeriets Standpunkt.

Arnth Jensen: Inden vi forlader dette, ønsker jeg at gøre opmærksom paa, at af Nimandsudvalgets Protokol (Ber. IV A. 597) fremgaar det, at Forsvarsministeren har oplyst hele denne Sag og samtidig meddelt, at efter det Standpunkt, Regeringen havde taget, havde den kommanderende General bedt om sin Afsked, og det fremgaar af Protokollen, at det er taget til Efterretning i Nimandsudvalget uden Diskussion.

Brorsen: Det var mit Indtryk, at

*) St. 10.

General *Prior*, som i mange Henseender var en saa udmærket Mand, allerede inden han var 65 Aar og kunde forlange sin Afsked, havde absolut Ulyst til at fortsætte som Chef for Generalkommandoen. Han havde ogsaa haft forskellige Vanskeligheder med sine Officerer efter den 9. April, det skal jeg ikke komme nærmere ind paa her, og det har vel ogsaa bidraget til, at han mente, Tiden var kommet til, at en anden maatte være Chef for Generalkomandoen.

Formanden: Er der flere Spørgsmaal? Saa forlader vi Spørgsmaalet om de 3 Virksomheder, og saa vil jeg spørge, om Medlemmerne i Anledning af, at vi har faaet Hr. Brorsen herind, har yderligere Spørgsmaal?

Arnth Jensen: Ja, jeg vil gerne spørge Dem, Hr. Brorsen, var der ikke paa et vist Tidspunkt Tale om, at Tyskerne vilde forlange, at vi skulde ændre Sømærkerne, saadan at man derigennem kunde vildlede de Allierede. Jeg vil gerne bede Dem forklare, hvordan man tog paa det.

Brorsen: Jo, det var der i høj Grad. Vi fik en meget bestemt *Henvendelse fra tysk Side om, at Sømærkerne ved Esbjerg skulde ændres*, saaledes at de blev vildledende for Sejladsen i Stedet for vejledende. Jeg sagde aldeles omgaaende til den nuværende Viceadmiral *Vedel:* Ikke under nogen Omstændigheder, det manglede blot, det vil jeg ikke være med til. Men vi maa naturligvis have indkaldt til et Ministermøde, for at mine Kolleger kan blive oplyst om, hvad der foreligger. Det var imidlertid meget vanskeligt at faa det Ministermøde sammenkaldt. Saa vidt jeg husker, var det en Lørdag, og jeg tænkte: Det haster da ikke saa stærkt, vi kan vel vente til Mandag. Men saa blev jeg ringet op om Aftenen, idet der var kommet Bud fra Udenrigsministeriet til den nuværende Viceadmiral *Vedel*, at Afgørelsen skulde træffes hurtigt, det forlangte man fra tysk Side. Jeg søgte saa først at komme i Forbindelse med Statsminister *Stauning*. Klokken var 8 Lørdag Aften, han var, da jeg henvendte mig i hans Hjem, gaaet til Møde, og det var mig ikke muligt at finde ham, for de vidste ikke, hvor han var. Endelig Kl. 11 om Aftenen kom jeg i Forbindelse med ham, og *Stauning* og jeg var hurtigt enige om, at vi vilde ikke have Nattemøde, men vi kunde tage et Møde næste Dag, Søndag,

jeg tror, det blev afholdt om Eftermiddagen Kl. 3 Hele Spørgsmaalet blev da gennemgaaet, og jeg sagde, at vi maatte bestemt sige nej til dette. Det var man enig i fra samtlige mine Kollegers Side, det blev meddelt Tyskerne, og det kom der saa ikke mere ud af. Jeg kan huske, at det eneste, vi sagde til dem, var: Det vil vi ikke have noget at gøre med, men vi har maaske et Skib, De kan laane; De maa besætte det med tysk Mandskab, der er ikke Tale om, at der kommer Danske om Bord. Det andet, De forlanger, vil vi ikke have noget med at gøre. Derfor er det fuldkommen misvisende, naar det nu siges, at vi, der sad i vanskelige Stillinger paa det Tidspunkt — det har jeg vel Lov til at sige —, gav efter den ene Gang efter den anden. Nej, vi øvede Modstand mange, mange Gange. Der var naturligvis visse Punkter, hvor vi maatte forhandle os til Rette med dem, men ikke paa Kardinalpunkter, der kunde ødelægge vort gode Navn og Rygte, og det tror jeg ogsaa, at de, der sidder inde med Kendskab til de virkelige Forhold, vil give os Ret i, for det var som sagt den ene vanskelige Forhandling efter den anden, vi førte med dem. Jeg sagde rent ud nej til dette her, og det blev ogsaa tiltraadt af mine Kolleger. — Hvis der ikke er andre Spørgsmaal, vilde jeg gerne . .

Formanden: Ja, hellere end gerne. Vær saa god.

Brorsen: Det er blot en kort Bemærkning, som jeg maaske godt kunde undlade at gøre, men naar jeg nu har den Ære at være sammen med Kommissionen, kan det maaske alligevel være af nogen Betydning. Der har jo staaet i forskellige Blade — jeg tror, det er en dansk Officer, vist Oberst *Norlev*, der ogsaa har skrevet det i en Bog —, at jeg har givet en bestemt *Kommando til General Gørtz om, at han skulde møde ved Frikorpsets Afrejse* her fra Danmark, efter at det havde været herhjemme paa Orlov. Det er klart, at der dengang var den største Misstemning — det er et mildt Udtryk —, den største Harme i den danske Befolkning og naturligvis ogsaa blandt os i Ministeriet. Der kom altsaa en Indbydelse til General *Gørtz* om at møde ved den paagældende Lejlighed, den kom til mig i Ministeriet, og jeg sagde til vedkommende — det maa have været Direktøren —: Der maa ikke øves Pres over for General Gørtz. Jeg havde selv været ude for et Pres i Forvejen, det var, da der var en Mindehøjtidelighed for *v. Schalburg*, som De maaske husker. Da udtalte jeg paa et Ministermøde: Jeg vil ikke komme, jeg gaar ikke med til det. Men det endte med, at jeg maatte bøje mig, idet Statsministeren, Udenrigsministeren og Forsvarsministeren ved den Lejlighed maatte møde til en ganske kort Højtidelighed. I mange Henseender, maa jeg sige, fik Udenrigsminister *Scavenius* det egentlig ordnet meget bedre, end det saa ud til at kunne ordnes til at begynde med, for Hr. *Frits Clausen* vilde have afholdt denne Mindefest, og det skulde have været i den store Stil, men Udenrigsministeren fik det drejet hen i den Retning, at det maatte hellere være Tyskerne selv, der afholdt Mindefesten. Saa kom som sagt denne Indbydelse til os tre, og der blev sagt i Ministermøde, at vi var nødt til at møde. Jeg protesterede og sagde: Jeg kommer ikke, men jeg maatte efter to Ministermøder bøje mig. Derfor kunde det aldrig falde mig ind at give en saadan eksakt Ordre til General *Gørtz* — som der ikke er noget at bebrejde —, at han absolut skulde møde. Jeg benyttede det Udtryk: Hvis han nu vægrer sig, maa vi se at faa en anden, en underordnet, f. Eks en Kaptajn, til at gaa derhen. Det er, hvad der er passeret, og jeg synes, det maaske kan have sin Interesse for Kommissionens Medlemmer at blive bekendt med det. Nu har vi ikke saa mange Aviser for Øjeblikket, men ellers er der mange, der har boltret sig i det, at jeg havde givet en bestemt Ordre og ligefrem befalet General *Gørtz* at gaa til denne Afsked.

Formanden: Der var maaske lige en Ting, som der kunde være Grund til at omtale nærmere. Jeg henviser til Deres Redegørelse i Aktstykke Nr. 12, som jeg har nævnt før, Side 84, der staar nederst paa Siden:

> »Befalingsmænd, der som Frivillige gik i tysk Krigstjeneste, var advaret af deres Kammerater o. a., bl. a. af Hærens tidligere Chef, Generalløjtnant With.«

Jeg tror ikke, jeg behøver at citere mere. Naar jeg nævner det, er det, fordi der senere hen efter Befrielsen er kommet Misstemning til Udtryk hos dem, der var frivillige . .

Busch-Jensen: Maa jeg have Lov at korrigere det. Det er gaaet saadan, at

da disse Officerer, tilsyneladende i Strid med det Tilsagn, der var givet dem, om at de kunde rykke ind paa deres gamle Pladser, blev afskediget, og da der ogsaa, i hvert Fald imod nogle af dem, er rejst Straffesag, har man ude i Befolkningen fra Kredse, som ikke har noget større Kendskab til Sagen, rejst et Angreb baade mod dem, der har haft at gøre med Gennemførelsen af disse Bestemmelser efter Krigen, og ogsaa imod Politikerne fra Besættelsestiden, ud fra den Betragtning, at det er i Strid med Tro og Love, at man først giver Officererne dette Tilsagn, altsaa tillader dem at gaa i den tyske Krig, og saa bagefter afskediger dem og straffer dem. Derfor vil jeg gerne spørge: Naar man nu ved, hvordan det forholder sig med Baggrunden for den Tilladelse til at gaa uden for Nummer, er der saa noget Hold i denne Mistænkeliggørelse af Politikerne fra Tiden under Besættelsen og af de andre, der har maattet gennemføre Straffebestemmelserne?

Brorsen: Jeg kan ikke sige andet, end at vi var i en Tvangssituation, og disse frivillige blev jo ved at trænge paa, og der var en Agitation i »Fædrelandet«, som de Herrer naturligvis husker, den ene Dag efter den anden. Det var vist den 23. Juli, der var et stort Opraab. Vi var altsaa i en Tvangssituation, og vi saa med Uvilje — for ikke at bruge meget kraftigere Ord — paa, at disse frivillige, altsaa Officererne, som maatte vide god Besked, gik sammen med Tyskerne. Men vi mente, at vi maatte gaa med til at give dem denne Tilladelse. Men det er en fuldkommen Misforstaaelse, naar man har villet paaberaabe sig — for det har adskillige gjort —, at man fra Regeringens Side har *billiget* det; ikke Tale om. Man har kort og godt givet en Udrejsetilladelse og Tilladelse til at indtræde i dette Frikorps uden for Landets Grænser, og det var naturligvis ikke behageligt. Det var en Afgørelse, der blev truffet i den Tid, jeg ikke var i København, men hvis jeg havde været der, var den samme Afgørelse sikkert blevet truffet, saa det havde ikke gjort nogen Forskel.

Busch-Jensen: Jeg tænker særlig paa Officererne, om hvem det jo er sagt bagefter, at de havde alle de Tilsagn, som de havde.

Brorsen: Ja, Tilsagn, men de vidste jo godt, paa hvad Maade de Tilsagn var givet.

Busch-Jensen: Ja. Det, jeg gerne vilde vide her, er dette: Kan der hos disse Officerer have bestaaet nogen Misforstaaelse med Hensyn til, hvordan man blandt deres Kolleger saa paa den Gerning, de var ved at foretage?

Brorsen: Det er ikke saa let at svare paa for mig. Jeg tror det ikke. Jeg tror, de var i Besiddelse af saa stor Intelligens, at de var fuldstændig klar over, hvordan Landet laa paa det Tidspunkt. Men de havde altsaa Lyst til at være med.

Busch-Jensen: Var de advaret?

Brorsen: Ja, General *With* havde advaret dem. Vi førte mange Konferencer i Ministeriet; vi kunde ikke direkte skrive til dem, men mange af deres Kammerater havde sagt: Det maa I ikke under nogen Omstændigheder gøre. Men det er von Hörensagen. Det kan man ikke dokumentere ved bestemte skriftlige eller trykte Meddelelser.

Busch-Jensen: Det kunde selvfølgelig ikke foreligge trykt, det er klart.

Brorsen: Det er saadan, hvad man sidder og hører, naar man har daglige Konferencer med Officerer derovre. Det vakte jo stor Harme blandt de gode Officerer, at der her var Folk, der gik med til at hjælpe Tyskerne som Frikorpsfolk.

Busch-Jensen: Jeg har ogsaa hørt, at denne Beslutning om, at de kunde træde ind igen paa deres Plads, blev bekendtgjort gennem Afdelingerne og oplæst paa en saadan Maade, at ingen kunde være i Tvivl om, hvad Meningen var.

Brorsen: Men det var, jeg havde nær sagt forbandet, at have med disse Spørgsmaal at gøre. Jeg var ikke alene ked af det, jeg var tit af den Anskuelse, at kunde man komme derfra hurtigst muligt, saa var det det bedste. Men hele Regeringen og Nimandsudvalget mente, at den Indrømmelse maatte man gøre dem, for at der ikke skulde ske noget værre.

Busch-Jensen: Ja, men det, der interesserer mig, er, om den Indrømmelse er gjort paa en saadan Maade, at de Officerer, det drejede sig om, virkelig kan have troet, at det var ....

Brorsen: Det er ikke let at svare paa. Jeg ved ikke, hvor naive eller intelligente de Folk er. Man skulde tro, at naar de var Officerer, maatte de have saa megen Intelligens, at de kunde se gennem det hele og var klar over, hvordan det hele foregik.

Busch-Jensen: Det ved jeg ikke. Det er ikke altid Intelligens, der lyser ud af, hvad man hører fra den Side.

Brorsen: Der skulde ikke megen Intelligens til at se, hvordan Landet laa i 1941 og 1942.

Kristen Amby: Maa jeg stille to Spørgsmaal, Hr. Brorsen. Mit første Spørgsmaal gaar ud paa, om der i Forbindelse med Tilladelsen til disse frivillige, som de kaldtes, og Officererne havde været noget formuleret Krav eller en Henvendelse under en eller anden Form fra Tyskerne om, at vi i »Kampen mod Kommunismen«, som det da hed, skulde sende et eller andet Kontingent af vore regulære Tropper til Østfronten.

Brorsen: Ja, men det har jeg gjort Rede for, Hr. Amby.

Kristen Amby: Ja, at det sagde man nej til. Men saa spørger jeg videre: Opfattede man saa ikke i Ministeriet dette, at der blev sendt disse frivillige, og at ogsaa nogle Officerer gik frivilligt med, som en Aflastning af dette Krav, at man altsaa i Stedet for officielt at ødelægge Danmarks Navn, hvad man jo ikke vilde, ved at sende et Kontingent regulære Tropper imødekom deres Krav, altsaa hindrede et virkeligt Onde, ved at disse frivillige blev sendt af Sted. Var det ikke Betragtningsmaaden?

Brorsen: Hvis jeg maa gøre en Bemærkning hertil, vil jeg sige, at det var ikke os, der sendte dem, de fik Udrejsetilladelse og kunde gaa ind i Frikorps uden for Landets Grænser, og paa det Tidspunkt var der ikke Tvivl om — det var Tyskerne ogsaa vidende om —, at der var mange Hundrede Danske, der kæmpede i de engelske Hære, i Flaaderne o. s. v. Det var det mindste, vi kunde slippe med paa det Tidspunkt, hvis vi ikke vilde ud i den store Konflikt, og dèr mener jeg, vi holdt Linjen klar, idet vi ikke vilde give noget som helst i Retning af Penge, Anbefaling eller noget andet. Vi sagde bare: I kan faa Udrejsetilladelse, saa har vi ikke mere med jer at skaffe.

Kristen Amby: Det er jeg klar over. Saa spørger jeg igen: Har jeg forstaaet Dem rigtigt, naar jeg mener De nu sagde, at man tillod disse frivillige at gaa ud, det var ikke os, der sendte dem — det var naturligvis det, det gjaldt om at opnaa, at vi ikke gjorde noget som Stat —, men dette, at man tillod dem at gaa ud, betød, at vi slap for det værre. Det er Deres Opfattelse?

Brorsen: Ja.

Kristen Amby: Det næste Spørgsmaal, jeg da stiller, er dette: Var det bl. a. Grunden til, at De — efter min Erindring — ikke vilde stemme for den særlige Straffelov i 1945?

Brorsen: Med Hensyn til det sidste, den særlige Straffelov, var jeg paa visse Punkter ked af den, for naar man husker disse Hvervekampagner, der var ude over Landet, synes jeg godt, man kunde tænke sig, at ikke alene en 18-aarig, men ogsaa en 19-aarig eller 20-aarig ung Mand var ret uvidende om, hvad han indlod sig paa. Han hører noget ved saadan et Møde — man kender nok, hvad der kommer frem paa saadanne Møder —, men ved egentlig ikke, hvad han gaar ind til. Derfor synes jeg, Loven blev affattet alt for snævert paa det Punkt. Det skulde have været saadan, at ogsaa Folk, der var over 18 Aar — det kan være, det sker, jeg ved det ikke, der kan jo dispenseres — kunde slippe fri for Tiltale, thi saadan en 19—20-aarig ung Mand ved tit ikke, hvad han egentlig foretager sig. Det er noget helt andet end det, vi før talte om, med Officererne. Dèr kan man stille større Fordringer.

Kristen Amby: Det, De her siger, er jeg klar over. Derfor spørger jeg ogsaa koncist, om det var i Deres Bevidsthed, da De vægrede Dem ved at være med til denne Bestemmelse. De oplyser nu over for Kommissionen, at disse Soldater, disse frivillige — og det gælder ogsaa Officererne — ved den Gerning, som foragtedes af alle Danske, hindrede et større Onde, nemlig at Danmark sendte et Kontingent, som man ikke vilde sende, og De siger selv her til Kommissionen, at det var det mindste, man kunde nøjes med.

Brorsen: Ja, da de havde sat Bevægelsen i Gang. Det kunde de have ladet være med. Det var bl. a. nogle Officerer, der satte Bevægelsen i Gang.

Kristen Amby: Derfor spurgte jeg Dem ogsaa udtrykkeligt først, om der umiddelbart forinden denne Bevægelse er sat i Gang, da den russiske Kamp begynder, paa en eller anden Maade formuleres et Krav — det er for at faa det koncist her — fra Tyskerne om, at vi skal sende et Kontingent regulære Tropper; og paa det Spørgsmaal mener jeg, De har svaret, at det gjorde der, og det vilde vi ikke.

Brorsen: Nej, det vilde vi ikke.

Kristen Amby: Saa siger De videre, at dette, at disse Mennesker gik frivilligt, var, hvad vi kunde nøjes med.

Brorsen: Ja, men de kunde have holdt sig i Ro.

Kristen Amby: Hvad saa?

Brorsen: Saa var der vel ikke — man ved aldrig, hvad der kunde være sket fra tysk Side, men det var dem, der lavede hele Balladen, de rejste en Kampagne af den anden Verden sammen med Nazisterne, *Frits Clausen* og Konsorter o. s. v. Hvis de ikke havde gjort det, hvis de havde forholdt sig fuldstændig roligt, er det muligt, at der ikke var sket noget, men de havde altsaa rejst denne Kampagne og faaet Tyskerne til at staa bagved. Selv Hr. *Hitler* blev bekendt med det. Vi fik en Dag en Meddelelse fra Udenrigsministeren — det var vel *Renthe-Fink*, der havde været hos ham —, Ministeren brugte det Udtryk, som han maaske ogsaa har brugt her: Jeg havde ham rendende den ene Dag efter den anden. Han kom altsaa rendende en Dag til Udenrigsministeren og sagde, at man fra tysk Side ikke vilde finde sig i, at der blev lagt Spor af Hindringer i Vejen for disse frivillige. Det staar et eller andet Sted, jeg har ikke Aktstykket i dette Øjeblik. Men saadan var Forholdet.

Kristen Amby: Det er ikke det historiske Forhold, der interesserer mig i denne Forbindelse. Det, der interesserer mig, er dette — naar nu Problemet er rejst af Hr. Busch-Jensen: De har i første Omgang besvaret det derhen, at Officererne maatte vide, hvad de gjorde, og derfor var man ikke forpligtet til at holde sine Løfter over for dem. Men saa undrer det mig, at man samtidig kan sige, at det, der skete, var, at man blev fri for dette Krav, som man ikke kunde og ikke vilde opfylde, om et Kontingent af regulære Tropper, og dette, at der gik frivillige derover, var det mindste, vi kunde nøjes med. Derfor spørger jeg om Sammenhængen mellem Deres Indstilling, som den nu kommer til Udtryk i Forklaringen til Kommissionen, og saa — for saa forstaar jeg det — Deres Motiv til ikke at ville gaa med til de særlige Straffeforholdsregler i 1945.

Brorsen: Ja, jeg syntes, der var trukket for snævre Grænser.

Kristen Amby: Ja Tak, jeg tror, Sagen er klar for mit Vedkommende.

Rasmus Hansen: De har oplyst, Hr. Brorsen, at Generalløjtnant *With* advarede de Befalingsmænd, der havde Planer om at gaa i tysk Krigstjeneste. I den Anledning vil jeg spørge Dem: Foretog General *With* denne Advarsel paa eget Initiativ eller paa Deres Initiativ eller paa afdøde Statsminister *Staunings* Initiativ?

Brorsen: Jeg tror nok, det var paa eget Initiativ, det tror jeg ganske bestemt. Han sagde: De krænker den danske Officersære — jeg tror, det var det Udtryk, han brugte —, De kan ikke melde Dem og gaa i tysk Krigstjeneste, naar Landet er besat af tyske Tropper. Jeg tror nok, det var paa eget Initiativ.

Rasmus Hansen: Har De drøftet Spørgsmaalet om disse frivillige med ham paa det Tidspunkt?

Brorsen: Med *With?*

Rasmus Hansen: Ja.

Brorsen: Nej, det har jeg ikke.

Rasmus Hansen: Hvorfra har De Deres Kendskab til de Synspunkter, De refererer?

Brorsen: Vi fik saa mange Aktstykker og Meddelelser, jeg tager ikke fejl, hvor skulde jeg ellers have det fra? Jeg har set det i et eller andet Aktstykke, at han underhaanden har givet Meddelelse til Kammerater, at det var en Krænkelse af dansk Officersære, hvis de gik med til dette.

Fr. Dalgaard: Og en saadan Udtalelse var hverken De eller Regeringens øvrige Medlemmer imod, tværtimod?

Brorsen: Nej, tværtimod, absolut ikke, men vi kunde ikke direkte selv foretage os noget paa det Tidspunkt, ellers havde vi gjort det.

Arnth Jensen: Jeg vil lige gøre opmærksom paa, at i Mødet den 8. Juli 1941 i Nimandsudvalget er det oplyst over for Udvalget, at alle højere Officerer har vendt sig imod Frikorpsets Dannelse. Det kan ikke undgaas, at hele Officersstanden har vidst det.

Formanden: Saa vil jeg ogsaa i denne Forbindelse henlede Opmærksomheden paa *Renthe-Finks* Forklaring Side 113 i Aktstykke Nr. 16, hvori der staar: »Det lettede Clausens Monopolisering af Hvervningen, at der i danske Officerskredse var Modstand mod Frikorpset.« Det falder jo godt i Traad med de andre Oplysninger.

Brorsen: Ja, og jeg vil sige i det hele taget med Hensyn til Hr. *Renthe-Fink*, at han vidste jo sikkert ogsaa godt, at jeg var bestemt Modstander af alt dette her. Det ligger maaske lidt udenfor, men jeg fik adskillige Indbydelser af den

tyske Gesandt, men jeg efterkom dem ikke.

Formanden: Er der flere Spørgsmaal?

Busch-Jensen: Vi kom jo saadan set lidt paa Afveje fra det Spørgsmaal, jeg stillede. Det var slet ikke min Mening at rejse Spørgsmaalet om de frivillige, det er jeg klar over, det kan ligge saadan og saadan. Jeg spurgte, om Officererne efter alt det, der forelaa for dem, kunde være i Tvivl om, hvordan ....

Brorsen: Nej, ikke efter min Mening.

Busch-Jensen: Det kunde de ikke. Jeg er tilfreds med det, jeg har faaet at vide.

Formanden: Saa vil jeg takke Dem, Hr. Brorsen, paa Kommissionens Vegne, fordi De saa velvilligt har givet Kommissionen Oplysninger.

Brorsen: Jeg er i og for sig glad ved, at jeg har faaet Lejlighed til over for Kommissionen at supplere, hvad jeg skriftligt har tilstillet Dem.

Afhøringen sluttet Kl. 12.07.

Onsdag den 25. Juni 1947 Kl. 10.

For Kommissionen mødte Generalløjtnant Erik With.

Formanden: Hr. Generalløjtnant. Inden vi gaar over til det, vi skulde beskæftige os med i dette Møde, vil jeg gerne gøre opmærksom paa, at Kommissionens Møder afholdes for lukkede Døre, og at der som Følge heraf paahviler Kommissionens Medlemmer en vis Diskretionspligt. Jeg vil gerne spørge Generalen, om Kommissionen kan gaa ud fra, at Generalen ogsaa vil respektere denne Bestemmelse om de lukkede Døre?

With: Selvsagt.

Formanden: I Tilslutning til en skriftlig Redegørelse, som den første Kommission har afæsket daværende Forsvarsminister *Brorsen*, har Kommissionen foretaget en Afhøring af fhv. Forsvarsminister *Brorsen*. Under Behandlingen af et Punkt, der var formuleret saadan: Der ønskes en Redegørelse fra den daværende Udenrigsminister og den daværende Forsvarsminister angaaende Oprettelsen og Anerkendelsen af »Frikorps Danmark« og anden Hvervning til tysk Militærtjeneste, har Hr. *Brorsen* oplyst følgende, som jeg skal læse op for Generalen: »*Befalingsmænd, der som frivillige gik i tysk Krigstjeneste, var advaret af deres Kammerater og andre, bl. a. Hærens tidligere Chef, Generalløjtnant With. Tilgangen til Korpset blev da ogsaa kun ringe.*«*)

Der ligger sikkert allerede i dette Citat tilstrækkelig Oplysning om, hvad Anledningen er til, at vi ønsker Generalens Tilstedeværelse. Vi vil gerne bede Generalen nærmere udforme, hvordan denne Advarsel blev meddelt de Befalingsmænd, der gik eller agtede at gaa i tysk Krigstjeneste. Det ser af dette lille Citat ud, som om Generalen selv har advaret imod at lade sig hverve. Er det rigtigt?

With: Ja, det er det. Hele dette Spørgsmaal om »Frikorps Danmark« — hvis jeg maa have Lov til at tage Udspringet herfra — opstod ved, at jeg en Dag i Sommeren 1941 blev ringet op af Minister *Gunnar Larsens* Ekspeditionssekretær, som spurgte mig, om jeg kunde komme til en Samtale med Ministeren Kl. 4 om Eftermiddagen. Det gjorde jeg, og under denne Samtale fremsatte Ministeren det Ønske over for mig — og jeg forstod, at det maatte være i Overensstemmelse med Ministeriet —, at jeg blandt hjemsendte danske Soldater skulde hverve frivillige til at indtræde i et Korps, som man paatænkte at sende til Finland. Det var jo ikke Ministeren ubekendt, at jeg som Formand for Foreningen »Det frie Nord« havde gjort en ret stor Indsats i Retning af Hvervning til Finland i Vinterkrigen 1939—40, altsaa før den 9. April og paa et Tidspunkt, da der ej heller stod tyske Tropper i Finland. Jeg kunde — om jeg end ikke fik det direkte antydet — dog ved at lægge Bemærkningerne sammen ikke andet end komme til den Slutning, at Ministeriet vistnok havde staaet over for et positivt uanstændigt Krav, efter min Mening, fra tysk Side om at sende danske frivillige til Tyskland, og at man egentlig talt trykkede sig ved det, men mente, at man kunde, om jeg saa maa sige, slippe lidt lettere fra det, maaske gaa for halv Pris i national Henseende, hvis man i Stedet for sendte dem til Finland. Jeg gjorde Minister *Gunnar Larsen* opmærksom paa, at Situationen jo laa i et helt andet Plan, end dengang jeg virkede for Støtte til Finland i Vinteren 1939—40; nu var Danmark besat, og samtidig var tyske Tropper rykket ind i Finland og stod ved den finsk-russiske Grænse i operativ Samvirken med de finske Tropper. Jeg paapegede, at der jo her forelaa en helt anden Situation, som jeg ikke var særlig venligt indstillet overfor.

Dette var vistnok om Lørdagen, tror jeg, og jeg fik at vide, at Ministeren ønskede mit Svar inden Mandag Kl. 11. Om Søndagen skulde jeg ride min Hest heroppe paa Christiansborg Rideplads. Jeg traf forskellige og fik at vide, at der skulde være Statsraad om Mandagen Kl. 12. Jeg kunde altsaa ikke undlade at sætte Afleveringsfristen for mit Svar i Forbindelse med Statsraadet.

Jeg skrev til Ministeren, da jeg kom hjem fra min Ridetur, uden Motivering, at den Sag kunde jeg ikke beskæftige mig

*) St. 64.

med. Statsraadet blev afholdt, og senere fik jeg et Brev fra Ministeren om, at Sagen ikke mere havde nogen Interesse.

En lille Uges Tid, knap en Uge efter, sprang til min store Forbavselse *Korps Kryssing* ud. Ministeren havde overhovedet ikke nævnt Ordet Kryssing for mig. Jeg var saadan lidt forbavset over det; det er næppe noget, som er blevet improviseret saa hurtigt, at han ikke allerede paa det Tidspunkt, da han talte med mig, havde Kendskab til, at man ventilerede Begrebet *Kryssing*.

Det førte saa senere til — det var jo saadan i de Aar, jeg var Formand for »Det frie Nord«, at man var ude for baade godt og ondt, det maatte man tage, som det kom —, at jeg blev angrebet i nogle anonyme Smædeskrifter rettet imod »Det frie Nord«, hvori man søgte at sætte et nazistisk Præg paa mig af ret ondartet Karakter, og det førte atter til, at jeg i Sommeren 1941 udsendte et Cirkulære, som blev oplæst ved samtlige offentlige Møder i »Det frie Nord« og senere blev gentaget af mig ved et Møde i Studenterforeningen i Efteraaret 1942, just efter at »Frikorps Danmark« havde været hjemme paa Orlov. Dèr fremkom jeg med den Motivering, som jeg havde skrevet ned, men som jeg havde holdt for mig selv, undtagen over for en enkelt Person, og den lød som følger:

> »Som Hærens gamle Chef ønsker jeg at udtale følgende:
>
> Saa længe den tyske Værnemagt holder Danmark besat, og Hagekorsflaget vajer over hele den danske Hærs Kaserner og Lejre, ja, endog over Hærens aarhundredgamle Kommandosted »Citadellet«, kan efter min Formening danske Soldater og Hærens Befalingsmænd ikke uden at krænke Hærens Soldaterære staa paa en Kampfront i Vaabenbroderskab med den Hær, der holder Danmark besat.
>
> Finland er ikke i Nød for Soldater. Dette er en Kendsgerning, og Kampen mod Bolchevismen kan ikke ændre min ovenfor fremsatte Opfattelse. Jeg beklager derfor Oprettelsen af Frikorps »Kryssing«.
>
> Den danske Hærs Soldaterære blev frelst af vore unge Soldater, der gav deres Blod den 9. April.«

Dette Dokument, som blev et offentligt Dokument, og som jeg egentlig talt

ventede skulde føre til, at jeg stiftede Bekendtskab med Vestre Fængsel, fremkaldte nu ikke nogen Reaktion, ud over at »Fædrelandet« havde en perfid Artikel, som endte med et Skam Dem, General! Naah, det var mig kun en Ære.

Saa skete der dette, at om Efteraaret eller rettere paa Sensommeren 1941 kom der nogle unge Officerer op til »Det frie Nord« og spurgte, om vi ikke økonomisk vilde støtte dem af de Midler vi havde, saa de kunde rejse til Finland, og dertil svarede jeg: Absolut Nej. Vi havde paa et Forretningsudvalgsmøde i »Det frie Nord« taget en aldeles bestemt Stilling, den nemlig, at vi kun vilde hjælpe Finland ved humanitære Foranstaltninger; derfor gik vi ogsaa i Samarbejde med »Finlandshjælpen«, i øvrigt efter Opfordring fra finsk Side, i det saakaldte Børneudvalg, hvor vi havde Halvdelen af Repræsentanterne — jeg selv var Medlem af det —, som i alt bragte over 3.000 finske Børn her til Landet. Vi havde altsaa i Forretningsudvalget — saaledes som der ogsaa staar i vor Protokoltilførsel — klart taget det Standpunkt, at der intet maatte ske ud over humanitær Hjælp. Det var en ren og klar Linie.

Jeg havde fra anden Side ogsaa faaet Henvendelse, om jeg ikke vilde gaa ind for at skaffe Mænd til Arbejdstjeneste i Finland, som et Slags Surrogat for ikke at sende Tropper derover, men det afslog jeg blankt, ud fra den samme Tankegang, som laa til Grund for den Erklæring, jeg lige oplæste. Arbejdstjeneste kan være alt muligt, lige fra at grave Kartoffelkuler til at lave Skyttegrave; det var umuligt at forudse, hvad de vilde komme ud for; det vilde jeg ikke udsætte mig eller min Forening for.

Jeg sagde til de unge Officerer — det var ikke saa forfærdelig mange, der kom; de var mere Talerør for andre —, at jeg bestemt fraraadede dem at gaa til Finland, idet jeg sluttede med at sige, at det forekom mig, at der for de Herrer forelaa en mere nærliggende Opgave herhjemme. Dermed mente jeg selvfølgelig Modstandsbevægelsen, som ikke endnu rigtig var kommet til Udfoldelse; det var jo saa tidligt endnu; der var kun ganske enkelte, der var kommet ind i Sabotagen; det var jo først i 1943, at Modstandsbevægelsen i og for sig fortættede sig. Men allerede paa det Tidspunkt advarede jeg dem og kom altsaa med en Anvisning paa, at der nok kunde findes

Opgaver for deres Virketrang herhjemme i deres eget Land.

Det er alt, tror jeg, jeg kan sige om den Sag.

Formanden: Jeg har forstaaet Generalen saadan, at det Stykke, De læste op fra Medlemsbladet for »Det frie Nord«, først og fremmest er kommet ud til Medlemmerne?

With: Det kom ud til Medlemmerne, ja, men det er ogsaa kommet ud til hele Danmark, for jeg havde givet Ordre til, at det skulde oplæses paa alle offentlige Møder.

Rasmus Hansen: Da De havde Deres Samtale med daværende Minister *Gunnar Larsen*, sagde han da rent ud til Dem, General With, at han ikke alene henvendte sig til Dem paa egne Vegne, men paa den samlede Regerings Vegne, om Hvervning af frivillige Officerer til Finland, eller var det et Indtryk, som De fik under Deres Samtale med *Gunnar Larsen*, at han talte ikke alene paa egne Vegne, men paa den samlede Regerings Vegne?

With: For det første talte han ikke noget om Officerer, ikke med et Ord. Han talte om at hverve hjemsendte, fuldt uddannede Soldater, og det var meget forstaaeligt, at jeg som Hærens tidligere Chef maaske havde lettere ved at faa disse Soldater i Tale, saaledes at jeg var et perfektibelt Middel til at skaffe dem, hvis jeg vilde. Han sagde ikke, at han kom som Talerør for Ministeriet, men han sagde: Jeg kommer lige fra et Ministerraad — og dette i Forbindelse med Ordvekslingen gav mig det Indtryk, at det var et Spørgsmaal, som havde været diskuteret i Ministerraadet. Det kan jeg staa ved.

Steen: Om den Erklæring, De oplæste, og som jo i Klarhed intet lader tilbage at ønske, siger De, at De har givet Ordre til, at den skulde oplæses paa alle offentlige Møder .... dog vel med den Begrænsning, at det kun var de offentlige Møder, som »Det frie Nord« afholdt?

With: Ja, selvfølgelig.

Steen: Men det, der interesserer mig stærkest i denne Forbindelse, er: Hvilken Sandsynlighed er der for, at den kom til Officerernes Kundskab? Man kan jo ikke uden videre forudsætte, at Officererne deltager i »Det frie Nord«s Møder.

With: Det kender jeg ikke noget til.

Steen: Men er der andre Maader, paa hvilke Officererne blev bekendt med dette Generalens Synspunkt, altsaa uden for Erklæringen og »Det frie Nord«'s Møder?

With: Ikke paa anden Maade, end at den Henvendelse, som fandt Sted fra enkelte Officerer til »Det frie Nord« og til mig om at støtte dem med Rejsepenge for at komme til Finland, blev afslaaet. Anden Forbindelse med Officererne havde jeg ikke. Om de tilfældigvis har været til de offentlige Møder, som »Det frie Nord« afholdt — jeg husker, vi havde mange, over 200 —, det kan jeg selvfølgelig ikke svare paa.

Steen: Nej, men nogen egentlig Sikkerhed for, at Officerskorpset som saadant var bekendt med de Synspunkter, Generalen saa klart har givet Udtryk i Erklæringen, er der saa vel desværre egentlig ikke?

With: Naah ja, Officererne lever jo dog ikke saa eksklusivt et Liv inden for det danske Samfund, at de ikke skulde værende vidende om, at man Gang paa Gang læser denne Erklæring op paa »Det frie Nord«'s Møder. Det har jo ogsaa staaet tilstrækkeligt tydeligt i »Fædrelandet«, for dem, der læste dette Blad.

Steen: Naa, det tror jeg nu ikke ret mange Officerer gjorde.

With: Nej, det vil jeg heller ikke haabe, men det vakte nu en hel Del Opmærksomhed, fordi man ude i »Det frie Nord«'s Kredse i Grunden regnede med, at nu vandrede Formanden i Vestre Fængsel.

Steen: Ja, det forstaar jeg meget godt.

With: Ja, og naar jeg ikke kom der, tror jeg, det skyldtes, at der paa det Tidspunkt var lidt Uenighed mellem den tyske Værnemagt og Gestapo med Hensyn til, hvordan de skulde bære sig ad over for et saadant Amfibium som mig, og det blev altsaa til, at jeg dengang ikke blev rørt.

Steen: Men det, jeg gerne vil have klaret, er dette, at direkte er det i hvert Fald ikke bragt til Officerernes Kundskab ....

With: Nej.

Steen: Det er publiceret saa stærkt som overhovedet muligt gennem »Det frie Nord«, baade gennem Oplæsning og naar der skete personlig Henvendelse. Men at sige med Sikkerhed, at det er bragt til alle Officerers Kundskab ....

With: Jeg har f. Eks. ikke meddelt den kommanderende General mit Synspunkt. Der er kun een Mand, jeg har

meddelt det til fulde, baade den Henvendelse, jeg har faaet, og den Motivering, som jeg ikke gav Minister *Gunnar Larsen*, og det er Kongen. Han fik det samme Dag. Da jeg tiltraadte som kommanderende General, forlangte Hans Majestæt en længere Redegørelse fra min Side om mine Planer og Tanker vedrørende Danmarks Forsvar, og den paagældende Samtale sluttede — det var i 1931 oppe paa Amalienborg — med, at saafremt jeg nogen Sinde følte Trang til og syntes det var af Betydning at søge Hans Majestæt direkte, saa havde jeg hermed faaet Skriveret og Anmeldelsesret til Kongen; jeg skulde blot meddele den jourhavende Adjudant mit Ønske, saa vilde jeg faa meddelt Mødetid og -sted og Paaklædning. Denne Tilladelse, som Hans Majestæt havde givet mig, benyttede jeg, da jeg hørte, at der skulde være Statsraad, og jeg ikke ønskede, at Kongen skulde være uforberedt, saafremt dette Problem kom til at ligge for.

Fr. Dalgaard: Kom der mange til »Det frie Nord«s Møder?

With: Ja, det gjorde der. Det kan Folketingsmanden omtrent tænke sig af den Omstændighed, at Foreningen begyndte i 1940 med Nul Medlemmer, men i 1945 naaede op paa 35.000. Det taler for sig selv.

Fr. Dalgaard: Blev der nogen Sinde i Bladene refereret noget særligt fra disse Møder?

With: Ja, jeg har en hel Scrapbog over det.

Fr. Dalgaard: Ja, men en saadan Udtalelse som den, De citerede før, stod den i de almindelige Blade?

With: Ja, den kan ganske sikkert findes i Bladene.

Fr. Dalgaard: Den blev refereret i Bladene, mener De?

With: Ja.

Fr. Dalgaard: Og det var maaske derfor, De mente, De kunde komme i Vestre?

With: Ja, for ved alle de Møder, jeg havde, var der fuldt af Stikkere; man maatte være meget naiv, hvis man ikke regnede med, at der ved alle de offentlige Møder, man afholdt, sad Folk, som vilde lade det gaa videre til Tyskerne. Derfor var der heller ingen Grund til at spare paa Krudtet, hvis man vilde sige noget, som de andre havde godt af at høre.

Kristen Amby: Maa jeg spørge Dem, Hr. General: Er det ikke sandsynligt, naar Officerernes tidligere Chef gav en Erklæring eller Udtalelse af denne Art, at selv om blot nogle faa, forholdsvis faa Officerer havde set den eller hørt den, vilde det næsten som en Løbeild brede sig i Officerskorpset? Er det ikke saaledes, at hele dette Problem om eventuelt at gaa i saadan Tjeneste blev meget stærkt diskuteret i Officerskorpset, at der naturligvis var megen Ordveksling mellem fra Starten erklærede Modstandere og dem, der stod tvivlende, og at det derfor er sandsynligt, at naar General With havde givet en saadan Erklæring, som dog altsaa ikke var givet i et hemmeligt Rum, men var ret offentlig, var den kommet til praktisk talt hver eneste Officers Kundskab?

With: Det er jo lidt vanskeligt for mig at udtale mig derom. Efter at jeg var traadt tilbage i 1939 som Hærens Chef, tog jeg en meget tilbagetrukken Stilling over for Hæren. Jeg vilde ikke udtale mig i Hærens Sager. Jeg syntes ikke, jeg havde Ret til det. Der var jo kommet en ny kommanderende General med Ansvar, og jeg var uden Ansvar, og jeg trak mig derfor lidt ind i mig selv. Jeg ofrede mine Kræfter paa »Det frie Nord« og paa Skyttesagen, og der var kun een Forening, hvor jeg, om jeg saa maa sige, kunde tolke mine Tanker frit, og det gjorde jeg ogsaa; det var som Formand, som jeg er endnu i Dag, for de inaktive Officerers Landsforening; det er en stor Forening. Hvor meget eller hvor lidt det har været diskuteret i Officerskredse, har jeg altsaa intet Skøn om, for jeg levede som sagt lidt tilbagetrukkent. Men jeg vil dog gøre opmærksom paa, at de Officerer, der henvendte sig til os, var ganske unge. Der var ikke en eneste Linieofficer, der kom til »Det frie Nord« og spurgte mig. Det var ganske unge Sekondløjtnanter, der ønskede at komme af Sted; der er ingen af Hærens Linieofficerer, som nogensinde har henvendt sig til mig om noget som helst.

Arnth Jensen: Jeg vil dog gøre Generalen opmærksom paa, at vi har et Aktstykke, hvori der staar, at det var i hvert Fald bekendt for Hærens Officerer, at Hærens højere Officerer var stærkt imod Frikorpset. Tror Generalen ikke alligevel, at de højere Officerer har lagt Mærke til den Udtalelse, der kom fra Generalen, og at det netop har bevirket, at de paa en Maade har advaret de unge?

With: Jeg tror, at det var ganske overflødigt over for den faste Stamme af Hærens Befalingsmænd at fremkomme med Advarsler. Jeg er overbevist om, at Aanden i Officerskorpset, saaledes som jeg har lært den at kende efter at have været kommanderende General i 8½ Aar — jeg kendte dem jo allesammen, jeg havde fulgt dem —, var saadan, at de maatte paa Forhaand være imod. De

vilde have den samme Opfattelse som jeg. Dette at gaa ind i et dansk Korps for at kæmpe sammen med vore Fjender, Tyskerne, og gavne dem er jo halvvejs Landsforræderi. Det vilde være utænkeligt, at danske Officerer skulde have en saadan Tankegang. Saa hørte de ikke hjemme i den danske Hær. Ja, det er det eneste, jeg kan svare.

. . . . . .

Onsdag den 25. Juni 1947 Kl. 14.

For Kommissionen mødte paa ny fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.

Formanden: Under en Afhøring af fhv. Minister for offentlige Arbejder *Gunnar Larsen* den 12. Juni blev der stillet *Gunnar Larsen* et Spørgsmaal, der lyder saaledes: »Har De i Begyndelsen af August 1940 ført Samtaler bl. a. med Militærattaché *Kjølsen* vedrørende Danmarks fremtidige Stilling i Militærspørgsmaalet?« *Gunnar Larsen* svarede hertil — det findes i det stenografiske Referat foran Sp. 33: »Ja, det kan man nok sige. Det maa have været under et af Opholdene i Berlin, vel sagtens i Slutningen af August. Da kom *Kjølsen* med forskellige Udtalelser vedrørende danske militære Forhold og Tyskernes Indstilling over for dem. Det skrev jeg en Rapport om; jeg har den vistnok ikke her, men der foreliger fra mig en Rapport om de Samtaler, som jeg kan fremskaffe.« I Henhold til den Oplysning, der fremkom i det Møde, har *Gunnar Larsen* senere tilstillet Kommissionen en Afskrift af Rapporten. Jeg gaar ud fra, at Ministeren har faaet den forelagt?

Scavenius: Tak, jeg har den her.

Formanden: Maa jeg spørge, om den giver Ministeren Anledning til Kommentarer?

Scavenius: Nej, jeg havde oprigtigt talt helt glemt det Brev, men nu ser jeg, at jeg i sin Tid har faaet det. Det eneste, jeg kan tænke mig, er, at jeg har vist Forsvarsministeren det, dengang jeg fik det.

Formanden: Der er maaske ikke mere at sige om det.

Rasmus Hansen: Jo. — Overraskede det Dem ikke, Hr. Scavenius, at faa denne Rapport fra *Gunnar Larsen?* Saaledes som Rapporten er affattet, maa man nemlig faa det Indtryk, at det var Kommandørkaptajn *Kjølsens* Ønske at bevæge Dem til som Udenrigsminister at foranledige Forhandlinger med de tyske militære Marineautoriteter om en eller anden Aftale mellem Danmark og Tyskland vedrørende militære Anliggender.

Scavenius: Jeg opfattede det som et Referat af en Samtale, Trafikministeren mente det rigtigst jeg blev bekendt med, men jeg gaar ellers ud fra, at det samme maa være indberettet af Marineattacheen til hans eget Ministerium, Marineministeriet.

Rasmus Hansen: Det er muligt. Det har vi ikke faaet undersøgt, men det kan vi naturligvis undersøge. Det vil selvfølgelig være rigtigt, at vi faar Kommandørkaptajnens egen Indberetning, hvis en saadan eksisterer. Men det har altsaa ikke givet Anledning til Forhandling i Ministeriet, da De modtog den Indberetning fra *Gunnar Larsen?*

Scavenius: Siden jeg ikke kan huske noget om det, har jeg ikke tillagt det særlig Betydning, formodentlig ud fra den Tanke, at Marineattacheen indberettede til Marineministeriet, og dette, at han tilfældigt kommer til at føre en Samtale med et i Berlin tilstedeværende Medlem af Ministeriet, var ikke Vejen. Jeg maa gaa ud fra, at det er indberettet direkte, og det er vel ogsaa Grunden til, at jeg ikke har lagt nogen videre Vægt paa det Brev.

Rasmus Hansen: Ja, men der er det bemærkelsesværdige, at denne Rapport om Samtalen mellem *Gunnar Larsen* og daværende Kommandørkaptajn *Kjølsen* indgaar nogle Dage efter, at Chefen for Generalkommandoen har tilstillet Forsvarsministeren en Skrivelse, hvori han tager til Orde for, at der optages Forhandlinger mellem Danmark og Tyskland om den fremtidige danske Militærordning. Jeg ved ikke — er Hr. Scavenius gjort bekendt med det Aktstykke?

Scavenius: Ja.

Rasmus Hansen: Skrivelsen fra Chefen for Generalkommandoen af 27. Juli 1940*).

Scavenius: Maa jeg lige gøre opmærksom paa, at denne Skrivelse fra Chefen for Generalkommandoen er dateret den 27. Juli, medens Brevet med Referatet af Marineattacheens Udtalelser er dateret den 5. August.

Rasmus Hansen: Ja, vel, men det er heller ikke nogen stor Afstand, der er mellem de to Skrivelser. Saa vidt vi har kunnet fastslaa, er Skrivelsen fra Chefen

*) A. Nr. 1, Bilag 1.

for Generalkommandoen af 27. Juli 1940 gaaet til Forhandling i et Ministermøde, der blev afholdt den 1. August 1940.

Scavenius: Det er sikkert rigtigt.

Rasmus Hansen: Og der er det bemærkelsesværdige ved disse to Aktstykker, at det, der tilstræbes i dem begge, er en Forhandling med Tyskerne om den danske Militærordning. Klarest kommer det til Udtryk i Skrivelsen fra den daværende Chef for Generalkommandoen, Generalløjtnant *Prior*. Kan De huske noget om de Forhandlinger, som denne Skrivelse har givet Anledning til?

Scavenius: De Forhandlinger, der var om denne Skrivelse? Jeg ser af Svaret, at det er en Afvisning. Ministeriet har sikkert været enigt om, at det var nødvendigt at afvise de Krav, som opstilledes af Chefen for Generalkommandoen. Det er det, man beskæftiger sig med i Svaret.

Rasmus Hansen: Kan De erindre Deres personlige Reaktion, da De blev bekendt med den Henvendelse fra Chefen for Generalkommandoen?

Scavenius: Jeg har sikkert været enig med Kollegerne i, at dette Krav maatte afvises.

Rasmus Hansen: Fandt De det ikke i høj Grad forbavsende, at Chefen for Generalkommandoen kunde gaa ind for Forhandlinger som dem, der tages til Orde for i dette Aktstykke?

Scavenius: Jeg tænker, det gav Udtryk for gamle militære Ønsker om større Indflydelse.

Rasmus Hansen: Om større Indflydelse?

Scavenius: Ja, det er egentlig det, det gaar ud paa.

Rasmus Hansen: Der er Tale om to Ting. Der tales dels om, hvad Hærens og Søværnets øverste Ledere skal have Ret til, dels om den fremtidige Militærordning.

Scavenius: Ja, men man vil se af

Ministeriets Svar, at det, man opfatter som det, der skal behandles i Øjeblikket, er Kravene om en anden Stilling for de militære Værns Chefer. Det er det egentlige. Det andet har man ikke beskæftiget sig med i Svaret, saa det har vel ikke i det Øjeblik været aktuelt. Jeg skulde for Resten tro, at netop Indberetningerne fra Marineattacheen har givet Anledning til Drøftelser, og jeg vil ogsaa tro, at Marineattacheen har været bemyndiget til i Løbet af Efteraaret at føre visse Samtaler med tyske militære, han kom sammen med, og man vil se, at i det Brev lægger Kommandørkaptajn *Kjølsen* Vægt paa, hvorledes man skulde stille sig for at faa Tyskerne ud af Landet, eller naar man var blevet af med dem. Et andet praktisk Spørgsmaal, som han nævner, er Spørgsmaalet om Minestrygning, og vi har nok faaet et praktisk Resultat, for der blev en Ordning paa Minestrygningen.

Rasmus Hansen: Ja, men der er ogsaa Tale om en Forstærkning af den danske Militærordning under en eller anden Form i Forstaaelse med Tyskland. Vil De mene, at der er givet Kommandørkaptajn *Kjølsen* Instrukser om at føre Samtaler?

Scavenius: Jeg tror, han var bemyndiget til at føre Samtaler for at blive klar over, hvad det drejede sig om, men jeg tror ikke, det havde nogen som helst Virkning, der kom ikke noget som helst ud af det. Man har derigennem faaet at vide, hvordan man fra tysk Side saa paa Forholdene, men der er ikke kommet noget praktisk ud af det, undtagen m. H. t. Minestrygningen. Der blev heller ikke truffet Aftaler eller Ordninger i den daværende Situation.

Rasmus Hansen: Ja, Tak.

Formanden: Er der andre Spørgsmaal vedrørende denne Rapport? (Ophold).

. . . . . .